127 8.H3.D.18

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
M 8
43 D
18

XIV. n. 10.

Digitized by Google

8.43.D.18

Digitized by Google

8. Ha. D. 18

DE SIGNIS PRÆDESTINATIONIS, ET REPROBATIONIS ET DE NUMERO PRÆDESTINATORUM, AC REPROBORUM.

TRACTATUS DUO,

MATERIAM UBERRIMAM VERBI DEI præconibus ad plurimas Conciones de præcipuis vitiis & virtutibus ſuppeditantes.

Authore JULIO CÆSARE RECUPITO, *Neapolitano, è Societate JESU, Theologo.*

Poſterior Editio à mendis quæ in aliis irrepſerant purgata.

BIBLIOTHECA ... ORD. PRÆD. ...

LUGDUNI,

Apud { FRANCISCUM ROUX, ET CAROLUM AMY, } Typographos.

M. DC. LXXXI.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

FRANCISCO
S. R. E. CARDINALI
EMINENTISSIMO
BARBERINO.

AVDEO jam quartò, Franciſce Cardinalis Eminentiſſime, nomen tuum ampliſſimum opellis meis præfigere. De Veſuviano incendio nuncium, poſtea in univerſæ Calabriæ terræ motu congeminatum duplici libello, ſub tui patrocinii umbra, in lucem edidi. Illi tu in tenebricoſa flamma ſplendorem, huic in ſoli concuſſione ſtabilitatem, poſteris tranſmittendam ſeculis, peperiſti. Conciones panegyricas cum tibi poſtmodum conſecraſſem,

effeciſti ut encomia ipſa non nihil haberent encomii. Ter expertus tuum mihi nomen auſpicatiſſimum, nunc denuò ejuſdem publicam felicitatem uſurpo. Neque verò metus à propoſito me conſilio revocat, ne dum toties me, meáque, tuum ſub aſpectum exhibeo, mentem, oculoſque faſtidiam intentos imperio orbis terrarum. Capit animi tui amplitudo & negotiorum molem, & nobiliorem negotio quolibet otii litterarii Majeſtatem: Regenda tibi ſe offert à Sanctiſſimo Patruo demandata Chriſtiani orbis immenſitas: ſed interim Muſæi illius tui, quo nullum in univerſo terrarum orbe vel concinnius eſt, vel auguſtius, in tanto rerum molimine, cura non ſpernitur. Illinc tumultus te bellici, armorum fragor, & tubarum clangor exſuſcitat. Hinc te Lycæi palæſtra, diſputationum conflictus, & adverſantium ſibi ſententiarum veluti togata bella ad amorem, ſtudiumque ſapientiæ revocant. Illinc te æmulationes procerum, Legatorum diſſidia, & Principum poſtulata ſollicitant. Hinc te Poëtarum carmina, Hiſtoricorum annales, Iuriſtarum ſcita, Philoſophorum acumina, Theologorum oracula à ſeverioribus te curis ad amœniores, ſacratioreſque traducunt. Dum ad negotia incumbis, nonnun-

quam exeris, quamquam invitus, aculeum: dum ſapientiæ vacas, & ſemper, & libentiſſimè mel rependis. Hac ego dulcedine præguſtata, ad eandem reguſtandam allectus opus hoc, quod de ſignis Prædeſtinationis, ac numero Prædeſtinatorum inſcripſi, tibi dico, ſacroque. Tu humanitate illa tua, qua eveheris ſupra homines, exiguum munuſculum excipere non gravaberis. Quippe ſummi Numinis imitatus exemplar, in tanto dignitatum apice humillima quæque non deſpicis. Enimverò modeſtia tibi purpuraſcit in vultu, dum nitet morum candor in purpura.

EMINENTIÆ TUÆ

Servus humillimus

IULIUS CÆSAR RECUPITUS.

EGo Nicolaus Berzettus Societatis Iesu Provincialis in Regno Neapolitano, potestate mihi ad hoc facta ab Admodum R.P.N. Mutio Vitelleſco Præpoſito Generali, facultatem concedo, ut Opus de Signis Prædeſtinationis, & Reprobationis, & de Numero Prædeſtinatorum, & Reproborum, à Patre Iulio Cæſare Recupito ejuſdem Societatis Theologo ſcriptum, Typis mandetur: ſi iis, ad quos editio librorum ſpectat, videbitur. In cujus rei fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Neapoli die Februarij 1643.

NICOLAVS BERZETTVS.

IMPRIMATVR
GREGORIVS PECCERILLVS Vic. Gen.
IO. DOMINICVS AVLISIVS Can. Dep. vid.
SILVANVS DE VICO Dep. vid.

IMPRIMATVR
TAP. Reg. BRANC. Reg. ZVF. Reg. SANFEL. Reg.
AZCON. Reg. CAP. LAT. Reg.

Proviſum per Suam Excellentiam die 15. Ianuarij 1643.

JE conſens pour le Roy qu'il ſoit permis à FRANÇOIS ROVX, Maître Imprimeur, d'imprimer le Livre intitulé, *de ſignis prædeſtinationis, & reprobationis, &c. Authore Iulio Cæſare Recupito*, cy-devant imprimé à Paris en 1664. ſans Privilege. A Lyon le 17. Avril 1681.

VAGINAY.

SOit fait ſuivant les Concluſions du Procureur du Roy, l'an & jour cy-deſſus.

DE SEVE.

Ledit François Roux a fait part des ſuſdites Permiſſions à lui accordées, à Charles Amy, auſſi Maître Imprimeur.

Digitized by Google

INDEX CAPITUM.

Tractatus primus de ſignis Prædeſtinationis, & reprobationis.

CAPUT I. *Primum prædeſtinationis ſignum, Timor peccati.* pag. 3

CAP. II. *Primum reprobationis ſignum, Peccandi facilitas.* 12

CAP. III. *Secundum prædeſtinationis ſignum, Poſt peccatum pœnitentiæ celeritas.* 19

CAP. IV. *Secundum reprobationis ſignum, Poſt peccatum pœnitentiæ dilatio.* 23

CAP. V. *Tertium prædeſtinationis ſignum, Pœnitentia fructuoſa.* 51

CAP. VI. *Tertium reprobationis ſignum, Pœnitentia aut ficta, aut infructuoſa.* 93

CAP. VII. *Quartum prædeſtinationis ſignum, Tribulatio.* 96

CAP. VIII. *Quartum reprobationis ſignum, Proſperitas temporalis.* 181

CAP. IX. *Quintum prædeſtinationis ſignum, Humilitas: Reprobationis, ſuperbia.* 208

CAP. X. *Sextum prædeſtinationis ſignum, Miſericordia in pauperes.* 221

CAP. XI. *Sextum reprobationis ſignum, Avaritia, & immiſericordia in pauperes.* 239

CAP. XII. *Septimum prædeſtinationis ſignum, Dilectio inimicorum.* 248

CAP. XIII. *Septimum reprobationis ſignum, Affectus vindictæ.* 253

CAP. XIV. *Octavum prædeſtinationis ſignum, Continentia.* 256

CAP. XV. *Octavum reprobationis ſignum, Luxuria.* 262

CAP. XVI. *Nonum prædestinationis signum, Passionis Christi grata memoria: Reprobationis, oblivio.* 267
CAP. XVII. *Decimum prædestinationis signum, Frequens & devotus usus Eucharistiæ.* 278
CAP. XVIII. *Decimum reprobationis signum, Eucharistiæ usus infrequens aut sacrilegus.* 319
CAP. XIX. *Undecimum prædestinationis signum, Religio erga Deum, & Sanctos: Reprobationis, irreligio.* 334
CAPUT ULTIMUM. *Duodecimum prædestinationis signum, Devotio erga Deiparam: Reprobationis indevotio.* 342

Tractatus secundus de numero Prædestinatorum, & Reproborum.

CAPUT I. *Explicatur sensus controversiæ. Statuitur utrorumque certum esse numerum tam materialem, quam formalem.* pag. 1
CAP. II. *Fundamenta affirmantium, prædestinatorum numerum non excedi à numero reproborum.* 4
CAP. III. *Prædestinatorum numerum inter adultos fideles excedi à numero reproborum ostenditur.* 8
CAP IV. *Suadetur idem ex Patribus.* 26
CAP. V. *Ostenditur idem ex difficultate mediorum ad finem salutis.* 31
CAP. VI. *Probatur paucitas electorum ex multitudine recidivorum.* 44
CAP. VII. *Idem ostenditur ex multitudine malè morientium.* 51
CAP. VIII. *Soluitur argumentum ductum ab exemplo boni Latronis.* 62
CAPUT ULTIMUM. *Diluuntur argumenta pro maiore numero electorum.* 71.

IULII CÆSARIS RECUPITI NEAPOLITANI SOCIETATIS IESU THEOLOGI

De signis Prædestinationis; & numero Prædestinatorum,

PRÆLVSIO.

TRACTATIONEM de signis Prædestinationis, aç prædestinatorum numero è Theologico tomo subductam hac opella concluſi: ſive, ut aptiùs ſervirem materiæ: ſive ut tuæ, lector, utilitati conſulerem. Erat illa de prædeſtinatione materies adeo obſcuris obvoluta quæſtionum ambagibus, ut nonniſi abſtruſos Dialecticæ ſyllogiſmos, atque argumenta omninò à ſenſibus ſemotiſſima ad ſcholaſticæ limæ normam expeteret. Contra verò hæc, quæ de signis, & numero prædeſtinatorum adjicimus, ita ſe ad humanæ vitæ praxim demittunt, ut in actionibus pænè ſingulis explorent, quod in iis conſequendæ ſalutis, ac gloriæ; quod lateat habendæ pœnæ, ac damnationis judicium. Multa hic ab exemplis petenda: multa Patrum teſtimonia identidem interſerenda: ita ut non tam opus meo ſermone confectum, quàm Sanctorum vocibus contextum, veluti teſſellato quodam differendi genere videatur. Multa denique congerenda non magis ad inſtruenda ingenia, quàm ad inflammanda ſtudia; non tam exedris, quàm ſuggeſtibus; non plus quæſtionibus, quàm concionibus accommodata. Theologicos hos veluti floſculos, inter ſubtiliorum, ut ita dicam, ſpeculationum aculeos, veluti in ſenticeta conjicere, mihi pænè religioni ducebam. Neque tamen hæc oratoriè, tanquam planè concionabundus, mihi tractanda propoſui: ſed ita moralem agam, ut me ſcholaſticum non obliviſcar: ſicque veritas non ad orationis, ſed ad rationis, ac proinde ad ſchola ſticæ nor-

mæ trutinam expendatur. Cæterum id quoque lectoris utilitas expoſcebat, ut brevioti tomo tam fructuoſa materies clauderetur: quò faciliùs & haberi poſſet, & perlegi. Enimverò cum de Deo, de Angelis, deque aliis rebus Theologicis diſputamus, fruſtrà certè, opera, & labor omnis impenditur; niſi hæc omnia ad unicum noſtræ prædeſtinationis negotium, veluti ſagittæ ad ſcopum collineent. Exquirant ſanè alij ab iis, qui ſe aſtrologos venditant, impendentium divinationes eventuum, ac fortunæ in poſterum ſibi, vel adverſantis, vel obſecundantis auſpicia. Petant ab aſtris futuræ dignitatis caſura faſtigia: totique ſint in præſagiis, quid dexiri, ſiniſtrique conſequens allatura ſit ætas: quod, qualecunque fuerit, breviſſimæ vitæ diuturnitatem non tranſilit. Quantò conſultiùs occuparentur in iis prænunciationibus explorandis, quibus poſſent tempeſtivè prænoſcere, quam tota æternitate habituri ſint aleam numquam invertendæ fortunæ. Ita noſtræ proſpicientes ſaluti ea ſigna cavebimus, quæ damnationem minantur, ac barathrum; ea fovebimus, quæ fauſtiſſima ſunt futuræ felicitatis auguria. Demum ea, quæ de exiguo prædeſtinatorum numero, juxta Scripturarum oracula, ac Sanctorum Patrum effata, adjiciemus, opportuno nos terrore incitabunt, ut inter eos adnumerari conemur, quorum *nomina ſcripta ſunt in libro vitæ.*

Luca 10.

TRACTATIUNCULA PRIMA
DE SIGNIS PRÆDESTINATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

Primum prædeſtinationis ſignum timor peccati.

PRÆDESTINATIONEM per ſigna rimabimur: quia prædeſtinationem nemo in hac vita ſcire poteſt certitudinaliter, ſi enim *neſcit homo, utrùm amore, an odio dignus ſit*, Eccl. 9. neſcit etiã utrùm prædeſtinatus, an reprobus ſit: cum in illo ſit objectum amoris, in hoc odij, & de hoc interpretatur Gregorius lib. 29. moral. cap. 18. illud Iob 38. *nunquid noſti ordinem cæli, & pones rationem ejus in terra*, ubi *ordinem*, inquit, *cæli noſſe, eſt ſupernarum diſpoſitionum occultas prædeſtinationes videre: quod utique in hac vita poſitus nullus poteſt.* Cum igitur noſtræ ſalutis, aut damnationis exitum, quod negotium maximè omnium noſtra intereſt, certò cognoſcere non poſſimus: ſaltem debemus, quoad fieri poteſt, id per conjecturas, & ſigna ſcrutari. Quamobrem Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſ. ſuos alloquens, *Quis ſcit*, inquit, *ſi omnium veſtrum, quos hic video, nomina ſcripta ſunt in cœlis, & in libro prædeſtinationis notata. Vocationis, & juſtificationis veſtræ aliqua ſigna mihi videor intueri.* Utiliſſimum certè erit, ut unuſquiſque in ſe ſigna vel prædeſtinationis, vel reprobationis agnoſcat, ad illa retinenda, hæc reiicienda. Idcirco dicitur 2. Petri 1. *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis*, ideſt ſatagite, ut habeatis ſigna, quoad fieri poteſt, certa veſtræ prædeſtinationis. Quia, ut notat S. Thomas 1. part. quæſt. 23.

I.

Eccleſ. 9.

Gregor.

Incertitudo prædeſtinationis.

S. Bernard.

2. Petri. 1.

S. Thom. art. 8. in corp. *Per bona opera prædeſtinationis effectus certitudinaliter impletur.* Quippe effectus ſigna ſunt certa ſuæ cauſæ; ut fumus effectus eſt, & ſignum ignis. Porrò in hac materia ſigna ſunt ſolùm probabilia magis, aut minùs: nulla planè certa, niſi perſeverentia finalis in gratia. Et ſic, quod dicit Petrus de *certitudine electionis per bona opera*, intelligendum eſt de bonis operibus procedentibus ex gratia, ut finaliter perſeverantibus. Loquendo autem de ſignis conjecturalibus, & probabilibus.

II. Prædeſtinationis primum ſignũ timor peccati. *Pſal.* 110. *Prov.* 9. *Bernard.*

Dico primò. Primum ſignum prædeſtinationis eſt timor peccati. Probatur, quia *intium ſapientiæ timor Domini.* Pſalm. 110. & Proverb. 9. quem locum expendens Bernard. ſerm. 23. in Cant. *aliud*, inquit, *eſt noſſe Deum, aliud timere: nec cognitio Dei ſapientem facit, ſed timor.* Per ſapientiam autem hic non ſignificatur, niſi prudentia; non naturalis, & humana, dirigens media ad fines naturales, & politicos. Ergo ſupernaturalis, & cæleſtis, dirigens media ad finem ſupernaturalem: cum prudentia ſit habitus directivus mediorum ad finem, ut oſtendimus tomo 2. l. 3. q. 1. Cum igitur prædeſtinatio, ut pars prudentiæ & providentiæ eſt, non ſit niſi cognitio Dei practica reſpectu mediorum ad finem ſalutis; primus, & immediatus ejus effectus erit prudentia infuſa prædeſtinato, ut cognitio practica mediorum ad eumdem finem. Hujus autem prudentiæ, *ſeu ſapientiæ initium eſt timor Domini*, nempè timor, ne offendatur Dominus.

Pſal. 36. *Gregorius.* Peccata murus diviſorius inter nos, & Deum. *Iſaiæ* 59. Peccata rõphæa bis acuta. *Eccleſ.* 21.

Ratio eſt, quia prudentia dictativa mediorum conducentium ad aliquem finem, priùs dictat de vitandis iis, quæ deducunt à fine, poſtea etiam de iis, quæ ducunt ad finem. Quare dicitur Pſal. 36. *Timorem Domini docebo vos. Declina à malo, & fac bonum.* Malitia autem peccati in eo eſt, ut ſit quædam retardatio, & deductio ab ultimo fine, & ſic impeditiva, nè ad illum voluntas poſſit accedere. Quamobrem Gregorius lib. 6. epiſt. indict. 15. epiſt. 57. *Quid*, inquit, *aliud eſt peccare, niſi à Deo fugere?* Ideo in ſacris litteris peccata dicuntur ſeparare nos à Deo, quaſi murus diviſorius inter nos, & Deum. Iſaiæ 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum*, ob quod dicuntur romphæa bis acuta: quia dividendo nos à Deo, duplicem mortem infligunt, temporalem, & æternam. Eccleſ. 21. *quaſi romphæa bis acuta omnis iniquitas.*

III. Peccata funes inferni. 2. *Reg.* 22. Peccata vincula. *Iſaiæ* 25. Peccata catenæ.

Dicuntur etiam funes retinentes, ne ambulare poſſimus ad finem. 2. Reg. 22. *funes inferni circumdederunt me.* Dicuntur vincula. Iſai. 25. *Præcipitabit in monte iſto faciem vinculi colligati.* Dicuntur catenæ Iſai. 58. *Si abſtuleris de medio tui catenam.* Dicuntur laquei mortis. 2. Reg. 22. *Prævenerunt me laquei mortis.* Dicuntur onus grave, Pſalm. 37. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* Dicuntur rete, quod viri ſancti volando effugiunt.

Prov. 1. *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.* E quibus infertur peccata eſſe obſtacula quædam impeditiva, ne aſcendamus ad finem ultimum ſupernaturalem. Ideo Auguſtinus ſerm. 179. de tempore: *ſi*, inquit, *deſideramus aſcendere, debemus vitia, & peccata deponere. Hæc quaſi quibuſdam compedibus nos premunt, & peccatorum nos retibus ligare contendunt.* Unde ſequitur, quod amans finem ultimum timet peccatum retardativum à fine. Ex amore enim boni cauſatur timor mali oppoſiti: timor igitur peccati, quod eſt deviativum à fine prædeſtinationis, eſt primus effectus amoris, quo quis fertur ad finem ſalutis: & eſt primum ſignum prædeſtinationis ad eundem finem.

Iſa. 58. Peccata laquei mortis. 2. *Reg.* 22. Peccata onus grave. *Pſalm.* 37. Peccata retia. *Prov.* 1. *Auguſt.* Amor Dei cauſat timorem peccati. *Pſal.* 111. Timor Dei beatificat. *Caſſiodor.* *Ambroſ.* *Pſal.* 118.

Confirmatur primò ex Pſalm. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum.* Quia ſcilicet timor Domini ad beatitudinem perducit. Ideò ſubdit, *in mandatis eius volet nimis*; quippe timendo ne peccet, non deviat à mandatis Dei, quæ ſunt media conducentia ad beatitudinis finem. Ideircò Caſſiodorus in eum Pſal. *Timor*, inquit, *mundi miſeros facit: timor Dei ea appetere facit, per qua homo beatus eſt.* Ambroſius etiam in illud Pſalm. 118. *à verbis tuis trepidavit cor meum; trepidare*, inquit, *infirmitatis eſt, timoris, atque formidinis: ſed eſt etiam timor ſanctorum, eſt etiam infirmitas ad ſalutem.* Ergo timor hic effectus eſt, & ſignum prædeſtinationis; quæ dat media perductiva ad ſalutem. Quapropter dicitur Proverb. 14. *timor Domini fons vitæ.* Timor autem Domini maximè conſiſtit in hoc, ut caveatur offenſa Domini. Ideo dicitur Proverb. 8. *timor Domini odit malum*, & 16. *in timore Domini declinatur à malo.* Pſal. 138. *confige timore tuo carnes meas*: ſive ut alij, *confige clavis timoris tui carnes meas*, ſicut enim confixi clavis membra movere non poſſunt, etiamſi maximè id vellent: ita timor Dei ſic rationem, atque ipſa membra configit, ut ad offenſam Dei neque de facto moveantur, & moveri ferè non poſſint. Experientia id monſtrat in ſanctis viris: quorum voluntas, quaſi amiſſa libertate peccandi, pœne impoſſibile videtur ut ad peccatum deflectat, eo modo quo clavis confixus moveri non poteſt. Ideo Ioſeph ſollicitatus ad peccandum, reſpondit, *quomodo poſſum hoc malum facere?* non dixit, nolo, ſed, non poſſum: quia ſcilicet confixus clavo timoris Domini, extendere ad peccandum membra non poterat. Ideò Ambroſius ſerm. 15. in eum Pſal. *confige*, inquit, *clavis: & deſtrue fomenta peccati. Moriatur in carne omnium illecebra delictorum. Libertatem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat. Eſt quidam clavus ſpiritualis, qui patibulo Crucis Dominicæ carnes affigit. Configit hos timor Domini, & iudiciorum eius.* Plures igitur ex prædeſtinatis incitati ad peccatum, reſpondent cum Ioſeph, *non poſſum*: quia, ut diximus ex Ambroſio, *libertatem vacandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habet, confixa clavo timoris Domini.*

Prov. 14. Timor Dei retrahit à peccato. *Prov.* 8. & 16. *Pſal.* 138.

IV. Timor Dei clavus carnis.

Ambroſ.

Confirmatur id ſecundò ex promiſſionibus à Deo factis timentibus ipſum. Nihil frequentius in Scripturis. Seligam pauca, quæ magis ad rem faciunt. Primò iis promittitur liberatio à culpis Eccl. 33. *Timentibus Dominum non occurrent mala.* Promittitur hîc timentibus Deum auxilium quoddam Dei ſpeciale, & efficax ad evitandas culpas: ideo dicitur, *non occurrent ei mala*, id eſt, ut explicat Lyranus, *mala culpæ*: quia ſcilicet timor hic eſt veluti gladius ad ea omnia amputanda. Ideo Sanctus Ephrem ſerm. de patient. & conſum. ſeculi. *Pro framea*, inquit, *ac gladio timorem apprehende Domini, nam timor Dei veluti gladius anceps eſt, omnem concupiſcentiam carnis eradens.* Idcirco dicitur, *timenti Dominum non occurrent ei mala*, id eſt ex Lyrano, *mala culpæ*. Aliter explicat id Rabbanus etiam de malis pœnæ. *Timenti*, inquit, *Dominum non occurrent mala futura, quæ iniquis præparata ſunt pro peccatis*, quod eſt dicere, promittitur iis prædeſtinatio.

Eccleſ. 33.
Timétibus Deum promittitur ſpeciale auxilium.
Lyranus.
S. Ephrem.
Rabbanus.

Secundò timenti Deum promittitur liberatio à tentationibus, quippe eum Dominus à malignorum ſpirituum ſuggeſtionibus defendit. Subdit enim, *in tentatione Deus illum conſervabit*, &c. *non illidetur quaſi in procella navis*; quia ſcilicet timor Domini, qui tanquam nauclerus clavum tenens, navem inter tentationum procellas dirigit ad portum ſalutis. Quod egregiè notat Chryſoſtomus homil. 1. de Anna, ubi *fortiter*, inquit, *pertulit tempeſtatem; nec paſſa eſt navem demergi. Siquidem Dei timor tanquam nauclerus gubernaculis aſſiſtens, non prius deſtitit mentem illius gubernare, quàm in tranquillum portum adduceret.* Alia ſimilitudine utitur Sanctus Ephrem ſerm. aſcetico Dei, ubi, *qui timet*, inquit, *Dominum ſimilis eſt civitati ſupra montem poſitæ, muris munitæ, & cujus aſpectu improbi dæmones contremiſcunt.*

Chryſoſt.
Timor Domini nauclerus.
S. Ephrem.

Tertiò promittitur fiducia: ita ut ei, qui timet Dominum, nihil præterea ſit timendum Eccl. 34. *Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pavebit: quoniam ipſe eſt ſpes ejus.* Videntur hæc pugnare. Si enim timet, quomodo dicitur, *non pavebit*? Sed ſoluitur id ex Proverb. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* Quem locum expendens Auguſtinus ſerm. 214. de temp. *Diſcat*, inquit, *timere, qui non vult timere: diſcat ad tempus eſſe ſollicitus, qui ſemper vult eſſe ſecurus*, ſequitur, *timentis Dominum beata eſt anima ejus*, in quem locum Lyranus, *licet*, inquit, *non adhuc beata in re, beata eſt in ſpe*, nempe propter ſignum, quod habet futuræ beatitudinis. Quare dicitur Eccl. 1. *Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium, & longitudinem dierum.*

Eccl. 34.
Proverb. 14.
Auguſt.
Timor Dei timotem tollit.
Lyranus.
Eccl. 1.

Timétibus Deum promittitur ſpecialis

Quartò promittitur timentibus Deum oculus Dei, id eſt divina protectio Proverb 14. *ad quem reſpicit? & quis eſt fortitudo ejus?* (id eſt, in quo ſe Deus fortem demonſtrat) *oculi Domini ſuper timen-*

tes eum, promittitur hic timentibus Deum ſpecialiter Dei oculus, qui non eſt alius, niſi providentia ejuſdem ſpecialis circa prædeſtinatos. Ideo ſequitur. *Protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris*, &c. ubi obiter adverte, quod dicitur Apoc. 1. *oculi ejus tanquam flamma ignis*: hic autem dicuntur, *oculi Domini regimen ardoris*, quæ videntur contraria. Nimirum utrumque præſtant divinioculi Deum timentibus, quos inflammant divino amore, & tegunt à tentationum ardore. *Oculi ejus flamma ignis*, quia, ut ibi notat Riccardus de S. Victore, *electos reſpiciens illuſtrat luce ſapientiæ, calefacit amore juſtitiæ: reprobos autem reſpiciens terret ferocitate comminationis: & incorrectos exurit incendio damnationis.* Iidem etiam oculi ſunt Deum timentibus, *protector potentiæ, firmamentum virtutis, tegimen ardoris, quia ipſe eſt*, ut explicat Rabbanus, *protector potentiæ ab omni adverſitate eos protegens, firmamentum virtutis confortans ipſos: tegimen contra tentationum ardores.* Eadem promiſſio ſit Iſaiæ 66. *Ad quem reſpiciam niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos*, id eſt timentem tranſgredi, quæ Deus præcipit. Non dicit timentem, ſed *trementem*: quia hoc electorum eſt proprium, ut ad omne id, quod peccati præſertim lethalis ſpeciem exhibet, ferè totis artubus contremiſcant, juxta illud Eccl. 21. *quaſi à facie Colubri fuge peccata: & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te*: ſive, ut alii, *mordebunt te.* Sicut enim, Colubro vix conſpecto, horrore quodam perfuſi fugam arripimus: ita electi ad peccati lethalis vel ipſam umbram horreſcunt: & dum in illud timent incidere, quodam modo à facie Serpentis fugiunt. Ideo Lyranus, *quaſi*, inquit, *à facie Colubri fuge peccata: quia venenant animam, ſicut Coluber ſibi appropinquantem.* Idcirco Ioſeph ſollicitatus à fœmina ad peccatum, *relicto in manu ejus pallio fugit, & egreſſus eſt foras* Geneſ. 35. *Poterat quidem*, ut notat Cornelius, *juvenis in florenti ætate robuſtus à fœmina vi hoc pallium extorquere, ſed noluit*: timens ſcilicet, ne vel ipſo contactu pallii, quod fœmina jam tetigerat, contaminaretur. Hoc egregiè adnotans Hieronymus lib. 1. adverſus Iovinianum c. 4. *Ioſeph*, inquit, *quia tangere eum volebat Ægyptia, fugit ex manibus ejus: & quaſi ad morſum rabidiſſimi canis, ne paulatim virus ſerperet, pallium, quod illa tetigerat, abjecit.* Hic ſanè effectus fuit divini timoris, & ideo Deus Ioſephum ſpeciali providentia reſpexit exaltans illum felicitate temporali, & æterna, juxta promiſſum, *ad quem reſpiciam, &c. niſi ad trementem ſermones meos*?

Dei protectio. *Proverb.* 14.

V. Oculi Dei flamma ignis, & tegimen ardoris. *Apocalip.* 1.

Riccardus Victor.

Iſaiæ 66.

Eccl. 21. Peccata ſerpentes.

Liranus.

VI. Ioſeph *cur* pallium reliquerit in manu fœminæ. *Geneſ.* 35. *Cornelius.* Occaſiones peccati vitandæ. *Hieronym.* Fœminæ manus venenatæ.

Quintò promittitur iis miſericordia Dei, ex qua prædeſtinatio. Pſal. 102. *miſericordia Domini ab æterno, & uſque in æternum ſuper timentes eum.* Quem locum expendens Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſ. *Miſericordia*, inquit, *Domini ſuper timentes eum, ab æterno per prædeſtinationem, uſque in æternum per glorificationem.*

Pſal. 102. *Bernard.*

Sextò deniqne promittitur Deum timentibus æterna vita, qui eſt ultimus prædeſtinationis effectus. Prov.14. *Oculi Domini ſuper timentes eum, dans illi vitam, & immortalitatem, & benedictionem.* Idem repetitur Prov.19. *timor Domini ad vitam: & in plenitudine commorabitur*, id eſt, ut ibi gloſſa, *timor Domini ducit ad vitam: & in plenitudine benedictionis commorabitur.*

Prov.14.

Prov.19. Gloſſa.

Innocentia baptiſmalis ſervata prædeſtinationis ſignũ.

Porrò hic Dei timor, ſi cohibeat ut plurimum à lethali peccato, magnum eſt prædeſtinationis indicium: quia ut plurimùm tollit impeditiva finis. Majus indicium eſt, ſi ſemper: ita ut quis non ſit conſcius toto vitæ tempore lethalis peccati, per quod innocentia baptiſmalis ſit amiſſa. Maximum autem, ſi extendat ſe ad peccata etiam levia, ita ut ea etiam timeantur: neque venialia ſtudioſè patrata, & cum plena deliberatione admittantur, ut eſt mendacium advertenter prolatum. Ab his abſtinere maximum cenſeo, quod haberi poteſt in hac vita, prædeſtinationis pignus. Tum quia quantò quis magis recedit à peccato, per quod deviatur à fine, tantò magis accedere cenſetur ad finem. Tum quia talibus deſtinata eſt gloria, ut habetur. Apoc.14. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*, &c. *Hi ſequuntur Agnum quocunque ierit; & in ore eorum non eſt inventum mendacium.* Hoc loco ad ſignificandos eos, qui immaculatos ſe præſtiterunt à peccatis, apponuntur pro exemplo ea peccata, quæ frequentiùs committi ſolent, ut inter peccata lethalia ſimplex fornicatio, inter venialia ſimplex mendacium, niſi forte mendacij nomine intelligatur quodlibet peccatum advertenter patratum: cùm omne peccatum, ex eo quod aliud præferat, nempe bonum delectabile, aliud abſcondat, nempe malitiam, dici poſſit mendacium. Ideo Auguſtinus lib.14. de civ. cap.4. *non fruſtra*, inquit, *dici poteſt omne peccatum eſſe mendacium. Mendacium eſt, quod cùm fiat ut benè ſit nobis, hinc potiùs nobis eſt malè.*

Peccata venialia advertenter, cum plena deliberatione patrãda vitare maximum eſt prædeſtinationis indicium.

VII. Mendacij nomine omne peccatum. *Auguſtin.*

Immaculati igitur à peccato dicuntur reperti ſine mendacio. Ideo ſubditur, *ſine macula enim ſunt ante Thronum Dei.* Inter hos adnumerati creduntur Beati Aloyſius & Staniſlaus, ut ex eorum vitis colligitur: & piè idem ſperamus de Sãctæ Memoriæ Cardinali Bellarmino, qui jam penè octogenarius de ſe candidè affirmavit, nullius eſſe ſe culpæ deliberatè, ſeu advertenter admiſſæ, pro toto vitæ tempore conſcium, ut habetur in ejus vita. Equidem novi aliquos, qui de venialibus non deliberatè patrandis ſe voto aſtrinxerunt. Inter quos vir ſecularis, magna dignitate conſpicuus, votum hoc, ut ipſe mihi confeſſus eſt, quotidie concipiebat, pro eo tantum die: ut ſi poſtea periculo, aut ſcrupulo ageretur, ſolutus jam voto, poteſtatem haberet illud iterandi: vel non: affirmavítque homo graviſſimis negotiis implicatus, proſperè, & ex ſententiâ id illi ſuccedere: eóque voto tanquam fræno quodam ſe à levibus peccatis, quotieſcunque illa

Bellarmini de ſe teſtimonium.

illa adverteret, cohibeti. Hic peccatorum timor, si se ad leves etiam noxas extendat, maximum, & ferè certum, ut diximus, prædestinationis est argumentum.

Porro timor hic retrahens à peccato duplex esse potest, filialis & servilis. Prior cadit etiam in Christum, de quo dicitur Isaiæ cap. 11. *Replebit eum spiritus timoris Domini.* Neque dubium esse potest, quin timor hic sit inter signa prædestiationis amplissima, quando ex radice charitatis procedit, nempe ne offendatur divina bonitas. Ad cujus offensam vel levem vitandam, si hinc culpa imminerer, illinc gehenna, vellet vir Dei amans ipsemet se in gehennam intrudere. Ideo dicere solebat Anselmus, ut refert Edinerus in ejus vita lib. 2. *malle se purum à peccato, & innocentem, gehennam habere, quàm peccati sorde pollutum Cœlorum Regna tenere*, quippe, ut ait Bernardus serm. de triplic. cohæren. *terribilius, & horribilius ipsa gehenna indicatur in re levissima vultum Omnipotentis scienter offendere.* Nimirum, ut advertit Chrysostomus hom. 5. in epist. ad Roman. *Si nullam ob causam, certè ob hanc unam gehenna digni sumus, quod plus gehennam, quàm ipsum Christum timemus.*

Timor duplex filialis & servilis. *Isaiæ* 11.

Anselmus. Edinerus. Bernard.

Chrysost.

Posterior verò timor, licet imperfectior, si sit ex motivo aliquo supernaturali, aut supernaturaliter cognito, ut est timor gehennæ, aut purgatorij, etiam utilissimus est ad salutem, & sic etiam prædestinationis indicium.

Patet id primò ex Trident. sess. 14. cap. 4. ubi dicitur *attritionem ex gehenna, & pœnarum metu donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum: & viam parare ad justitiam.* Quippe timor Dei filialis procedit ex charitate Dei: timor servilis ex charitate propria ordinata, quam quisque tenetur habere ad seipsum. Charitas autem sui plus trahere solet, quàm charitas Dei. Ideo Augustinus epist. 50. ad Bonifac. *sicut*, inquit, *meliores sunt, quos dirigit amor: ita plures sunt, quos corrigit timor.*

Trident.

Timor filialis ex charitate Dei: servilis ex charitate propria.

August.

Patet secundò, quia timor hic supernaturalis, quo aliquis retrahitur à peccato lethali, metu ignis gehennalis, & ex veniali metu ignis Purgatorij, facilè transit in timorem filialem: & charitas ordinata sui mutatur in charitatem Dei. Ideo in nuptiis Canæ Galileæ jussi sunt Ioan. 2. *implere hydrias aqua: & impleverunt eas usque ad summum.* Aqua autem in vinum optimum conversa est. Quod expendens Bernardus serm. 54. in Cant. *Aqua*, inquit, *timor est, quoniam ab æstu refrigerat carnalium desideriorum. Denique timor Domini fons vitæ. Porrò hydria est mens tua, omni tempore time Deum, & ex omni corde tuo, & implesti hydriam tuam usque ad summum. Tunc demum, si plenè, si perfectè timueris, dabit charitas saporem aquis tuis. Et quidem charitas vinum, quod lætificat cor hominis, ut ubi aqua fuerat, vinum esse incipiat charitatis.*

Timor trāsit in amorem.

Ioan. 2.

Bernardus.

Timor Dei aqua, vinū charitas.

IX. Timor pœnæ à Deo immittitur. *Dan.7.*

Patet idem tertiò : quia timor ipſe ſervilis gehennæ, etiamſi non tranſeat ad filialem, à Deo ipſo incutitur ad refrænandum à peccatis, & ad parandam viam ſalutis. Ideo dicitur Danielis. 7. *Thronus ejus flamma ignis : rota eius ignis accenſus : fluvius igneus , rapiduſque egrediebatur à facie eius.* Ignis in Dei throno ; ignis in curru, ignis in vultu : ut ſe undique paratum ad comburendos impios : & ad ultionem peccatorum demonſtret. Quamobrem in eum locum Hieronymus, *Omnia Dei flamma ſunt: ut peccatores tormentorum magnitudinem pertimeſcant.* Ideo etiam dicitur Num.6. *Deum deducere ad inferos, & reducere :* quia ut exponit in poſter. comment. Gregorius, *Deum ad inferos deducere, eſt peccatorum corda æternorum cruciatuum conſideratione terrere. Reducere eſt territas pœnitentium mentes ſpe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippè peccare deſinimus, cum futura tormenta formidamus.* Idcircò etiam monentur homines Pſ.14. quemadmodum notat Bernardus ſer. ad fratres de monte Dei, *Vt deſcendant in infernum viventes, ne deſcendant morientes. Hoc enim modo per conſiderationem, cellarum incola ſæpè deſcendunt ad inferos.* Idem monet Baſilius in Pſal.53. in ea verba, *venite filij , audite me : timorem Domini docebo vos. Cum*, inquit, *te appetitus invaſerit peccandi, velim cogites horribile illud Chriſti tribunal*, &c. *Ad hæc cogita profundum barathrum , & inextricabiles tenebras, & ignem carentem ſplendore: deinde vermium genus venenum immittens , & carnem vorans : inexplebiliter ſurgens , neque unquam ſaturitatem ſentiens : atque intolerabiles dolores corroſione ipſa infigens. Hac time : & hoc timore quaſi fræno animam à peccatorum concupiſcentia cohibe.* Sicut igitur fræno equorum, cum maximè incitati ſunt ad curſum, petulantiam coercemus : ita , &c. Denique huc alludere videtur Propheta Pſal.28. *Vox Domini præparantis cervos* , ſivè ut alij , *obſtetricantis cervos* , id eſt, ut exponit Lorinus, *dans cervis virtutẽ pariendi*, quia ſcilicet cerva, animal, ut notat Ariſt.3.de part. animal.c.4. valdè timidum, laxato utero, parere ſolet ob timorem, quem concipit ex tonitru. Tonitrus enim in Scripturis *vox Domini* dicitur , Ideo Pſal.17. *intonuit de Cœlo Dominus , & altiſſimus dedit vocem ſuam. Vox igitur Domini præparantis cervos* , eſt ut vertitur ex Hebræo, *tonitrua contremiſcere, & parere faciens cervos :* quia Deus, ut exponit Lorinus in eum locum, *peccatores minis tormentorum , & gehennæ territos ad pœnitentiam reducit.* Quamobrẽ Baſilius in proœm. ad Reg. fuſiùs diſput. *propterea*, inquit, *tonitrua, propterea terrores, ne bonitas contemnatur.* Ideo S. Epiſcopus Leidda, ut narrat Beda lib.4.hiſt.Angl.c.2. interrogatus à ſuis, cur tonante Cœlo ſtatim ad preces in Eccleſia fundendas confugeret, reſpondit, *non legiſtis, intonuit de Cœlo Dominus, & altiſſimus dedit vocem ſuam ?* quia ſcilicet tonitrum ut vocem Domini agnoſcebat, eo fragore æterna minantis ſupplicia.

Dei thronus cur flãmeus. *Hieronym. Num.6. Gregor.*

Pſal.14. Bernard.

Ad infernũ deſcendunt viventes, ut non deſcẽdant morientes. *Baſilius. Pſal.53.*

Timore quaſi fræno anima à peccatorũ concupiſcentia cohibetur. *Pſalm.28. Lorinus. Ariſtot.*

Cervi patiunt ex timore tonitrus. *Pſal.17.*

Tonitrus vox Dei. *Lorinus.*

X. cervi patientes peccatores pœnitentes. *Baſilius. Beda.*

Patet id quattò experientia. Arſenius, ut natrat Metaphraſtes in ejus vita, cùm inſtante morte, mox migraturus, magno affici metu videretur, interrogatus, cur poſt vitam innocentiſſimam, centum & viginti annis magna ex parte intet ſummas aſperitates in eremo tra-ductis, ſupplicium pertimeſceret, *revera*, inquit, *hic metus, quo me videtis affici, nunquam à me receſſit, ex quo factus ſum monachus.* Climacus gradu 4. refert de quodam monacho, coqui functum munere, magnum acquiſiviſſe donum lachrymarum: eò quod ex aſpectu ignis perpetuò gehennæ flammas contemplaretur. Abbas quidam rigidiſſimè vivens in eremo, interrogatus cur tot labores perferret, reſpondit. *Totus labor, quem hic ſuſtineo, non eſt idoneus comparari ad unam diem tormentorum: qua peccatoribus in futuro ſæculo præparantur.* Ita refertur in vitis Patrum lib. 5. c. 7. de patientia. Timor igitur hic gehennæ ſæpè etiam in ſanctis viris, atque eximiè prædeſtinatis conſpicitur, utpote ſalubertimus, & valde conducens ad finem ſalutis.

Metaphraſtes. Arſenij metus in morte.

Climacus. Gehennæ timor lachrymas elicit.

Vita Patrum Pelagio interprete.

Idcirco Deus, non ut ſomniant Rabbini, ſecundo die, ſed primo ipſo die unà cum Angelis creavit gehennam: ut egregiè probat Cornelius à lapide in Geneſ. 1. & docet Gregorius lib. 15. moral. cap. 17. ubi *omnipotentis*, inquit, *juſtitia futurorum præſcia ab ipſa mundi origine gehennæ ignem creavit*: ne ſcilicet ſine terrore gehennæ vel uno tantùm die mundus exiſteret. Quippe hic terror à Deo volente omnes homines ſalvos fieri ordinantur ad finem ſalutis. Nam, ut advertit Chryſoſtomus homilia de zona, *Deus ideo gehennam minatur, ut gehennam non inferat.* Immo ideo gehennam proponit, ut electi gradum ex ea ſibi faciant ad Cœlum: &, ut idem Chryſoſtomus notat in Geneſ. 39. hom. 44. *propter hoc gehennam minatur, ut in regnum Cœlorum per eam intrare nos faciat.* Quia nimirum, ut docet Trident. Seſſ. cit. metus gehennæ ad Dei gratiam diſponit, & ſic diſponit ad gloriam. Vnde fit, ut primum ſignum ſit, & remotum prædeſtinationis. Si verò timor ita retrahit à peccando, ut ſi minùs plane, ſaltem pænè immunem reddat ab omni eo, quod ſpeciem habet peccati, ſive lethalis; ſive, quod majus eſt, etiam venialis deliberati, tunc ſignum eſt prædeſtinationis primum primitate dignitatis: & eo minus aut majus, quo minus aut magis accedit ad hanc immunitatem à peccatis probabiliter cognitam, & in hoc ſenſu dixit Sanctus Ephrem ſerm. de timore Dei, *non eſt inter homines illo major, qui timet Dominum.* Ideo David Pſalm. 14. quærens hoc ipſum, quis ſit è numero electorum, *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* ſubjicit, *qui ingreditur ſine macula*, & Pſal. 23. movens hoc idem quæſitum, *quis aſcendet ad montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus?* ſubdit. *Innocens manibus, & mundo corde*, &c.

Gehenna primo mũdi die creata.

Cornel. Gregor.

XI.

Gehennam Deus minatur, ut liberet à gehenna.

Chryſoſt.

Tridentin.

S. Ephrem.

Pſal. 14.

Pſalm. 23.

Immunitas à peccato prædeſtinationis ſignũ potiſſimum. *Auguſtinus.*

Primum prædeſtinationis ſignum ponitur hic immunitas à peccato operis & cordis. Quamobrem in eum locum Auguſtinus, *Quis illuc aſcendet & permanebit ibi, niſi innocens in operibus & mundus in cogitatione?*

Hoc eſt primum prædeſtinationis indicium, timor peccandi retrahens à peccato. Quod enim veraciter timetur, effugitur. Per fugam autem à peccato ſivè retinetur, ſivè recuperatur gratia: & ſic gloria & beatitudo, cujus ſemen eſt gratia. Ideo dicitur Prov. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus.* Quem locum expendens Bernardus ſer. 54. in Cant. *Beatus*, inquit, *homo, qui ſemper eſt pavidus, ſive cum amiſerit gratiam, ſive cum habuerit, ſive cum denuò recuperaverit*, & infra. *Beatus es, ſi cor tuum triplici iſto timore repleveris, ut timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amiſſa, longè plùs pro recuperata. Nihil negligit, qui ſic timet.*

Prov. 28. *Bernard.*

Triplex Dei timor.

Claudam caput hoc de divino timore prædeſtinationis auſpice verbis S. Ephrem Syri ſerm. de timore Dei, quæ mirificè rem illuſtrant. *Timor*, inquit, *Domini munitio anima. Timor Domini mentem dirigit. Timor Domini cordis tutela. Timor Domini gubernator eſt animæ. Timor Domini malitiam tabefacit, paſſiones imminuit, dilectionem auget. Timor Domini anima ſchola eſt & bonam ei ſpem annuntiat* (nempe prædeſtinationis & ſalutis) *Timor Domini animum ſpiritus ſancta intelligentia replebit: ipſique ſceptrum cœleſtis regni tradet.* Nihil ad omen prædeſtinationis illuſtrius.

Ephrem.

CAPUT II.

Primum reprobationis ſignum peccandi facilitas.

XII. Peccandi facilitas primum reprobationis ſignum. *Ariſtot.*

EDictis apparet, quid de reprobatione dicendum ſit.

Dico ſecundo. Primum præſcitorum ſignum eſt facilitas peccandi. Probatur, quia ita ſe habet ad terminum reprobationis peccandi facilitas, ſicut ſe habet ad terminum prædeſtinationis peccati timor. Quippe *Oppoſitorum eadem eſt diſciplina.* 1. Topic. c. 8. Et ratio eſt, quia terminus reprobationis eſt excluſio ab ultimo fine ſupernaturali: & ſic opponitur termino prædeſtinationis, qui eſt Deus clarè viſus. Peccatũ autem non eſt aliud niſi deviatio ab ultimo fine. Vnde ſequitur ut ſit deviatio à termino prædeſtinationis, & ſic directio ad terminum illi oppoſitum, ad quem per reprobationem tenditur. Ergo peccatum ut via eſt ſignum talis termini: & ſic reprobationis in hunc terminum deſinentis Confirmatur è Scripturis. Habetur enim de reprobis Iob. 15. *Qui bibunt quaſi aquam iniquitatem*,

Peccatum eſt deviatio à fine ultimo.

Iob. 15.

id est sine ullo Dei timore, ea facilitate sorbent peccata, qua inter sitis ardores biberent aquæ calicem. Ideo Gregorius lib. 12. moral. c. 19. *qui*, inquit, *illicita sine timore facit, quasi potum injustitia sine obstaculo glutit.* *Gregor.*

Facilitas autem hæc consistit in tribus. Primò in iteratione, & multiplicatione peccati, incidendo frequenter in eadem peccata, & alia aliis addentes: quod est maximum reprobationis indicium. Ideo dicitur Psalm. 68. *appone iniquitatem super iniquitatem eorum: & non intrent in justitiam tuam*, & statim subdit. *Deleantur de libro viventium*, id est, ut ibi Lyranus, *per finalem reprobationem, & æternam damnationem.* Hæc iteratio & multiplicatio peccatorum exprimitur primò ab Osea c. 4. similitudine inundationis. *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt: & sanguis sanguinem tetigit.* Comparat multiplicationem peccatorum inundationi fluminis. Sicut enim amnis in suo fonte, unde originem ducit, exiguus, paulatim hinc, inde influentibus montanis aquis accrescens, mox ingentem evadit in fluvium: nec ripis coercitus, inundatione facta, in vicinos campos erumpit, non sine vastitate arborum, ac ruina: ita prima peccata, quæ in se solis spectata videbantur exigua, sensim aliorum, atque aliorum scelerum additamento, quasi novis aquis adaucta, in tantum excrescunt cumulum, ut instar magni fluminis in reproborum ruinam irruant. Ideo dicitur, *maledictum, mendacium*, &c. *inundaverunt.* Quamobrem Augustinus in Psalm. 93. *noli*, inquit, *contemnere minuta peccata tua quotidiana: minutatim ponis, sed cumulum invenies. De minutissimis guttis implentur flumina.* Sicut igitur inundatio fluminum signum jam est imminentis ruinæ: ita multiplicatio peccatorum signum est vicinæ damnationis. Ad majorem autem incutiendum timorem, hæc inundatio non aquarum dicitur esse, sed sanguinum, ideo subditur, *& sanguis sanguinem tetigit*, quem locum expendens Gregorius lib. 13. mor. c. 16. *Solet*, inquit, *sanguinis nomine significari peccatum, unde is, qui à peccatis liberari desiderat per pœnitentiam, clamat, libera me de sanguinibus. Sanguis ergo sanguinem tangit, cùm culpa culpam cumulaverit.*

Peccatorum multiplicatio maximũ reprobationis argumentum. *Psal.* 37. *Lyranus.*

Osea 4. XII. Peccatorum inundatio ex parvo fonte.

Augustin. Peccata levia non contemnenda.

Gregorius. Sanguinis nomine significatur peccatum. *Psal.* 50.

Hæc eadem peccatorum multitudo exprimitur secundò ab Apostolo similitudine thesauri ad Rom. 2. *thesaurizas tibi iram in die iræ.* Duo requiruntur, ut aliquid dicatur thesaurus. Primum est, ut sit argenti vel auri non quæcunque massa, sed ingens. Alterum est, ut hæc non sit omnibus manifesta, sed abscondita. Iure ergo dicitur reprobos *thesaurizare sibi iram in die iræ.* Quippe in iis non esse solet unum peccatum leviale, vel alterum: sed ingens peccatorum massa: eáque in latibulo cordis abscondita, nec confessione detecta. Ideo autem dicuntur *thesaurizare sibi iram in die iræ*: quia infelix iste

Rom. 2. Peccatorum multitudo thesaurus iræ Dei.

Peccatorum massa abscondita thesaurus infelix.

theſaurus detegendus eſt in die iræ, nempe in die judicij tum univerſalis, tum particularis uniuſcujuſque: quo *ira Dei revelatur ſuper omnem impietatem.* ad Roman. 1. Quamobrem Auguſtinus in Pſal. 93. *tuus*, inquit, *theſaurus in ira inveniretur : & quod ponis quotidie per modicum, poſtea inventurus es maſſam.*

Rom. 1. Auguſt.

XIV. Peccatum gratuitum proprium eſt reproborum. Juramentorum abuſus reprobationis ſignum. Blaſphemos nihil aliud delectat præter peccare. Blaſphemia reprobationis ſignum maximum. Peccata cogitationum gratuita. *Pſalm. 72.*

Alterum, quod importat peccandi facilitas, eſt peccatum quaſi gratuitum, & ex occaſione levi. Sicut enim prædeſtinationis ſignum eſt rarò peccare, idque nonniſi ex gravi occaſione: ita reprobationis eſt ſignum frequenter peccare, & ex levi, immo interdum nulla occaſione. Tale ſignum reprobationis habent, qui, ut ita dicam, tertio quoque verbo jurant: idque ſine ulla aut neceſſitate, aut utilitate: ſed ex prava quadam conſuetudine, ex qua exponunt ſe periculo perjurandi. Tales etiam ſunt, & pejores, qui blaſphemant: cùm nullum ex eo emolumentum accipiant, præter peccare. De iis dicitur Pſal. 72. *Poſuerunt in Cœlum os ſuum.* De quibus infra ſubditur, *quomodo facti ſunt in deſolationem?* Hoc autem inter ſigna reprobationis cenſeo maximum, ex hoc etiam capite, quia hi ut jam reprobi, incipiunt aſſueſcere idiomati damnatorum: & illam infeliciſſimam cantilenam adhibere, quæ per tot diſſonas blaſphemantium voces, ſemper auditur apud inferos. Tales etiam ſunt qui, quando opere non peccant, peccant conſenſu in opus, & deſiderio planè inutili: quo quoties exardeſcunt, toties momentaneo actu mercantur ſibi æternitatem flammarum. Hoc peccandi genus ex occaſione leviſſima explicatur primò Pſalm. 72. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectum cordis.* Sunt enim aliqui, quorum peccata prodeunt ex macie neceſſitatis, aut tentationis: ſunt alii, quorum peccata prodeunt ex adipe, nempe ex mala voluntate: quæ aut nulla, aut levi occaſione oblata delectatur, & quaſi pingueſcit peccando. Apud hos peccata *tranſeunt in affectum cordis.* Et hi ſunt planè reprobi, de quibus inferius dicitur, *perierunt propter iniquitatem ſuam.*

Peccata alia ex adipe, alia ex macie.

Auguſt.

Eſt expoſitio Auguſtini enarratione in eum Pſalmum, ubi *ſunt*, inquit, *mali, ſed macie mali: ideo mali, quia exiguitate quadam neceſſitatis affecti. Pauper furtum facit ex macie. Dives abundans diripit res alienas: hujus iniquitas proceſſit ex adipe.* Explicatur idem ſecundo Iob. 34. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo*, ideſt quaſi captantes occaſionem peccandi, & recedendi à Deo. Ideo Gregorius in hunc locum. *Peccatum*, inquit, *tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur, & gravius quidem infirmitate, quam ignorantia: ſed multo gravius ſtudio, quàm infirmitate peccatur.* Auguſtinus etiam loquens de hoc peccato ultroneo lib. de vera & falſa pœnit. cap. 14. *Sunt*, inquit, *qui peccato ultro ſe offerunt, nec expectant tentationem, ſed præveniunt voluntatem: & pertractant ſecum quàm multiplici*

Iob. 34. Peccare de induſtria peſſimum. *Gregorius.*

XV. Peccandi tria genera.

actione vitij delectabiliter peccent. Quod innuitur Psalm. 57. dum dicitur *injustitias manus vestræ concinnant.* Quippe aliqui ita peccando delectantur, ut in eo veluti concinnando studiosè impendant operam, *pertractantes*, ut dicebam ex Augustino, *quàm multiplici actione vitij delectabiliter peccent.* *Psal. 57.*

Explicant idem tertiò Ioan. 15. *Odio habuerunt me gratis.* Nam cum quodlibet peccatum mortale sit odium Dei, saltem interpretativum; illi *Deum odio habent gratis*, qui aut ex nulla, aut ex levi occasione Deum offendunt peccantes merè gratuitò. Isti Iuda peiores sæpè Christum vendunt minori pretio, quàm triginta argenteis, simul etiam vendentes animas suas, ut dicitur 1. Machab. 1. *Venundati ut faciant malum.* De iis in hoc sensu dicitur Isai. 52. *Gratis venundati estis*, id est, ut explicat Augustinus q. 57. in l. Iudic. *Venditi estis sine pretio; & donati*, quia scilicet multi peccant gratis, nullo pretio recepto donantes animas suas diabolo. *Ioan. 15.* Peccatores gratis se diabolo nõ tam vendunt quàm donant. *1. Mac. 1.* *Isaiæ 52.* *August.*

Tertium, quod comitatur facilitatem peccandi, est enormitas in peccando, quod innuitur Oseæ 9. *Profunde peccaverunt.* Aliqui enim peccant veluti attingentes culpam fotinsecus, & in cortice; alij intrinsecus, & profunde. Quod tripliciter exponi potest. Primo ut juxta phrasem Hebraicam, ut notat Ribera in hunc locum, idem sit profunde, ac vehementer, sunt enim qui in peccando languide se agunt, & remisse; alij qui ardenter, & vehementer, quod majus est reprobationis indicium. Ideo de iis, qui profunde peccant, subditur, *Recordabitur peccata eorum, visitabit iniquitates eorum.* Secundo exponi potest de iis, qui peccant cum magna advertentia mali; qui non in superficie, sed in profundo penetrant malitiam peccati. Et hoc est, quod supra diximus cum Gregorio, *gravius est peccare studio, quam infirmitate.* Tertiò exponi potest de iis, qui peccant cum circumstantiis valde aggravantibus, & ideo quasi deprimẽtibus ad profundum, & hic sensus videtur conformior litteræ. Subdit enim, *sicut in diebus Gabaa*, quando scilicet, ut exponit Hieronymus, uxor Levitæ incredibili libidine vexata est, qua fœmina *tota nocte abusi sunt.* Iud. 19. illa dolente, & renuente. Atque hæc fuit una circumstantia aggravans ex parte objecti: ex parte verò loci, & personæ fuit alia circumstantia aggravans, quod hoc peccatum commissum fuit in urbe Gabaa, à vitis de tribu Benjamin, quæ erat una è tribubus populi Israëlitici, à Deo inter alias omnes nationes electi, & dilecti. Et ideo hi dicuntur profundè peccasse, cum magno reprobationis indicio, cum subdat, *Recordabitur peccata eorum:* quandoquidem de prædestinatorum peccatis dicitur, *Iniquitatum ejus non recordabor.* Ezech. 18. Hoc profundè peccare maximè verificari videtur in peccatis gravibus Ecclesiasticorum, qui sunt populus Dei electus. Ideo dicitur 1. Petri 4. *Tempus est ut indicium in-* *Oseæ 9.* *Iudic. 19.* *Ezech. 18.* *1. Petri 4.*

Baſilius. *cipiat à domo Dei.* Quippe, ut notat Baſilius apud Oecumenicum in hunc locum, *Natura comparatum eſt, ut contra eos, qui familiariſſimi nobis ſunt, cum in nos peccant, graviùs indignemur. Familiariſſimi autem Deo ſunt qui domum Dei, ideſt Eccleſiam complent, & conſtruunt.* Hi ſunt ex iis, qui profunde peccant, ex circumſtantia perſonæ: & de his ſpecialiter dicitur ab Oſea, *Recordabitur peccata eorum:* maximo utique reprobationis indicio. De his etiam intelligi poteſt quod dicitur Iſaiæ 26. *In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini.* Quamobrem Bernardus in declamat. *In terra Sanctorum*, inquit, *ideſt in clero exiſtens, tanquam in Cœlo, iniqua geſſit: ideo inventa eſt iniquitas eius ad odium, nec remittetur.* Specialiùs etiam id militat in peccatis gravibus Religioſorum, qui inter regularia clauſtra in terra Sanctorum iniqua gerunt. De his abſolutè pronunciatur ab Iſaia, *non videbunt gloriam Domini:* eò quod in his culpa notabiliter creſcat ratione ſtatus. Sicut enim inter præconia Iobi adnotatur quod fuerit *vir ſimplex, & rectus in terra Hus*, nempe in medio infidelium & malorum: ita in maximum probrum Religioſis vertitur, quod inter tot bonorum exempla, *in terra Sanctorum iniqua gerant:* in ea nempe terra, quæ tot Beatos Sanctóſque protulit. Idcirco Gregorius lib. 2. moral. *Dicitur*, inquit, *de Iob ubi habitaverit, ut hoc eius laudibus proficiat, quod bonus inter malos fuit. Sicut enim gravioris culpæ eſt inter bonos bonum non eſſe: ita immenſi eſt præconij inter malos bonum etiam exiſtiſſe.* Arguendo igitur à contrario, immenſæ eſt malitiæ malum eſſe inter bonos; ideoque hoc ut reprobationis ſignum perſpicuum pronunciatur ab Iſaia. *In terra Sanctorum in qua geſſit, & non videbit gloriam Domini.* Hæc de enormitate in peccando.

Iſa. 26. Bernard. Iob. 1. Gregor.

Quartum, quod comitatur facilitatem peccati, eſt ſecuritas in peccando. Nam, ſicut plerique prædeſtinati non ſolum raro peccant, & occaſionatè; ſed etiam quando incidunt in peccatum angore quodam, & conſcientiæ ſtimulis agitantur, quos timor Dei ſubdit, ut citius reſurgant: ita plerique reprobi cum quadam animi ſecuritate peccant, oblatrantis conſcientiæ vocibus aut vix auditis, aut contemptis. Hi ſunt, *qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Prover. 2. Ita enim ſibi complacent de peccatis præteritis, ut de iis interdum etiam glorientur, de quibus tanquam Deo execrandis dicitur Iſaiæ 53. *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicaverunt, nec abſconderunt.* Quod apertum eſt reprobationis ſignum, ideo ſubditur, *væ animæ eorum.* Hi ita ſe gerunt, ac ſi exiſtiment à Deo peccata aut ignorari, aut non curari. *Dixit enim in corde ſuo* (reprobus) *oblitus eſt Deus: avertit faciem, ne videat in finem.* Pſalm. 9. Et infra. *Propter quid irritavit impius Deum? Dixit enim in corde ſuo non requiret.* Denique ita ſe gerunt, ac ſi Deum cœcum exiſtiment & amentem

Securitas in peccando reproborum propria. Prov. 2. Iſaiæ 53. Pſal. 9.

amentem : ita ut Deo visum, & intelligentiam adimant. Ideo dicitur Psalm. 93. *Et dixerunt non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo : & stulti aliquando sapite. Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat ? qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam ?* In quem locum Augustinus. *Vox*, inquit, *est iniquorum, quod nec attendit ista Deus, nec advertit ut sciat quemadmodum vivas, non curat Deus? Infelix homo, curavit ut esses, non curat, ut benè vivas?* Hæc reprobi.

Peccatores Deo visũ & intelligentiam adimunt. *Psalm. 93.*

Contra verò prædestinati dum peccant, Dei oculum omnia inspicientem excogitant, & reformidant. Idcirco David inter nocturnos cum Bersabea concubitus. Psalm. 138. *Dixi*, inquit, *forsitan tenebræ conculcabunt me* (abscondent me. Id enim, quod pede calcatur, absconditur) *& nox illuminatio mea in deliciis meis ; quia tenebræ non obscurabuntur à te : sicut tenebræ eius, ita & lumen eius*, ideſt respectu divini intuitus perinde sunt tenebræ, ac lumen: & ideo *nox illuminatio mea in deliciis meis*, quia nox ipsa, tanquam in meridiana luce, Deo detegit meas illicitas voluptates. Ideo Lyranus in hunc locum, *nox ipsa illuminata est coram Deo, ut videantur ab ipso delicia carnales, qua committuntur in tenebris.* Quamobrem idem David loquens de seipso, dum esset in statu peccati, *eruit*, inquit, *animam meam de medio catulorum leonum : dormivi conturbatus*, quia stimuli conscientiæ tanquam leunculi cor ejus discerpebant, ipsumque somnum turbabant. Quod advertens Chrysostomus hom. 20. in Gen. *Peccanti*, inquit, *neque somnus suavis, sed terrore, & formidine plenus.* Quod maximè verificatur in prædestinatis, ideo David, *dormivi conturbatus.* Hic timor, hæ esse solent cogitationes, & stimuli prædestinati peccantis, & timentis. At reprobi, dum peccant, cum quadam animi securitate peccant, utpotè qui tacitè, & interpretativè dicunt, *non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Psal. 93.

Prædestinati, dũ peccant, stimulis acribus cruciantur. *Psal. 138.* Dei oculo ipsa nox est meridies.

Lyranus.

Peccata nocturna.

Psalm. 93.

Hoc profectò argumentum est ferè certum reprobationis. Peccatum enim commune esse potest prædestinato & reprobo: cum hoc tamen discrimine, quod peccatum in corde prædestinati gravitat. Quippe invenitur in eo tanquam in loco alieno: sicut terra, quæ extra proprium centrum gravitat. Ideo in corde Davidis gravitabant peccata, cùm dixit Psalm. 37. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum : & sicut onus grave gravatæ sunt super me*, nempe gravitabant; quia erant in corde prædestinati, tanquam in loco alieno: unde erant paulò post decessura. Contra verò in corde reprobi peccata non gravitant, quia ibi sunt tanquam in proprio centro. Cùm cor reprobi centrum sit peccati: quod in eo insidebit, & quiescet per totam æternitatem. Ideo Bernardus lib. 1. de consideratione expendens peccati jam inveterati progressus. *Primò*, inquit, *tibi videbitur aliquid importabile* (nimirum cùm primò peccatur, & sentitur onus peccati)

Peccatum in corde prædestinati gravitat: in corde reprobi non gravitat. *Psal. 37.*

Bernard.

XVI. Inſenſibilitas in peccato reprobationis, ſignum peſſimum.

proceſſu temporis non indicabis adeo grave, paulò poſt & leve ſenties: paulò poſt nec ſenties. Quia ſcilicet ponderis gravitas, dum eſt in proprio centro, non ſentitur: peccati autem centrum cor reprobi.

Hæc inſenſibilitas in peccato maximum eſt, quod haberi poteſt, reprobationis ſignum. Ideo dicitur Prov. 8. *Impius, cùm in profundum venerit, contemnit* quia; ut notat Gregorius lib. 9. moral. cap. 20. *quò longiùs nos conditor deſerit, eò mens noſtra inſenſibiliùs obdureſcit: ac miſerando modo fit quotidie quantò peior, tantò ſecurior.* Idem lib. 5. moral. cap. 28. in illud Iob. 4. *Conſumentur velut à tinea*, dicit hoc eſſe proprium reproborum, conſumi ſenſim ſine ſenſu; velut lignum, quod putreſcit à tinea. *Tinea*, inquit, *damnum facit, & ſonitum non facit: ita iniquorum mentes, quia damna ſua conſiderare negligunt, integritatem quaſi neſcientes perdunt. Quaſi ergo à tinea conſumuntur, quia ſine ſonitu culpæ morſum tolerant: dum quanta detrimenta vitæ, & innocentiæ patiantur, ignorat.* De talibus, qui cum hac peſtifera ſecuritate peccant, abſolutè pronunciavit Chryſoſtomus hom. 2. in Pſal. 50. hos ſalvari ferè non poſſe. *Quanti*, inquit, *ſunt peccatores, & ſecuri degunt? Quanti rapiunt, & nolunt intelligere, quia inique agunt? Quanti devaſtant viduas, & pupillorum facultates diripiunt? Quanti aliena matrimonia circumveniunt? Quanti tribulant orphanos, & agnoſcere nolunt ſuperventuram ſibi calamitatem? Inſuper fiducialiter, qua mala ſunt, agunt: nec ingemiſcunt, nec lachrymam proferunt, nec confitentur? Quomodo ergo poſſunt hi tales ſalvari.* Idem hom. 7. in Matth. *Non*, inquit, *peccatores ita averſatur Deus, quàm eos, qui poſt peccatum ſecuri ſunt, incurabiles prorſus, ac ferrei.* Aptiſſimè id explicatur exemplo eorum, qui morbo laborant, quem cancrenam appellant medici. Ab iis enim in ea corporis parte affecta, etiam cum ſecatur, adeſt omnis ſenſus doloris: quod medici lethale pronunciant. ſicut contra, cùm dolent, bonum, ac recuperandæ valetudinis ſignum. Idem planè accidit in prædeſtinatis, & reprobis. Illis enim in vulnere peccati ſenſus doloris aliquod eſt prædeſtinationis ſignum. In his vero ſtupor quidam, & inſenſibilitas conſcientiæ, ſignum eſt pœnè deploratæ ſalutis. Egregiè id inſinuavit Ambr. lib. de Apol. Davidis cap. 9. in ea verba, *peccatum meum contra me eſt ſemper*: ubi, *bona*, inquit, *mentis eſt, vulnus ſentire peccati. Nam, qui expertes doloris ſunt, non ſentiunt vulneris acerbitatem: quod eſt immedicabilis ægritudinis. Qui autem alieno dolore punguntur, ſicut doloris ſenſu non carent: ita non carent ſanitatis profectu.* In prædeſtinatis igitur terror, ac dolor ſignum ſalutis: in aliis verò inſenſibilitas in peccato eſt, ex Ambroſio, *immedicabilis ægritudinis.* Ideo, ſicut in iis eſt ſecurus dolor: ita in his eſt dolenda ſecuritas. Quod idem animadvertens Salvianus Maſſil. ad Eccl. cath. lib. 4. *Pœnalis*, inquit, *eſt homini, ac perniciosa ſecuritas, præſumpta ſpes ſarcina ſunt*

Prov. 8.

Gregorius.

Iob. 4.

Peccatores conſumuntur velut à tinea.

Chryſoſt.

Inſenſibilitas in peccato aſſimilatur morbo cancrenæ.

Ambroſ.

Securitas peccatorũ peſtifera.

Salvian.

reatus, damnationem parit uſurpata abſolutio, & infrà. Nemini itaque facilis ſua cauſa ſit: nullus difficiliùs evadit, quàm qui ſe evaſurum eſſe præſumpſerit.

CAPUT III.

Secundum prædeſtinationis ſignum, poſt peccatum pœnitentiæ celeritas.

QVoniam electi etiam peccant, & interdum aliqui ex iis graviter peccant, ſicut primum prædeſtinationis ſignum captavimus à timore peccari: ita ſecundum à pœnitentia poſt peccatum.

Prædeſtinationis ſignum, poſt peccatum pœnitentiæ celeritas.

Dico tertiò. Secundum prædeſtinationis ſignum, eſt poſt peccatum pœnitentiæ celeritas.

Probatur à priori ex primo ſigno, quia prædeſtinationis ſignum eſt timor peccati, ut patet ex dictis c. 1. Ergo, ſicut hic cuſtodit innocentiam ante peccatum: ita etiam incitat ad pœnitentiam poſt peccatum. Ergo pœnitentia velox poſt peccatum eſt ſignum prædeſtinationis, quia eſt ſignum timoris Dei eò efficaciùs incitantis, quo velocius.

Confirmatur primò ex pſal. 118. iis verbis. *Erravi ſicut ovis quæ periit.* Ovis autem ſymbolum eſt prædeſtinati, juxta illud Matth. 25. *Oves à dextris.* Error igitur prædeſtinati aſſimilandus eſt errori ovis. Hoc autem diſcrimen eſt inter errorem ovis, & errorem lupi, quod ovis, ſi quando à reliquo grege deflectens, vagatur errabunda per ſylvas, ſtatim ut audit canum latratus, aut paſtoris vocem, eò celerrimè advolat: neque antea ſiſtit iter, quàm in paſtoris collum impoſita reducatur ad gregem. Lupus verò paſtoris audita voce, pergit errare per devia: immò quò propiùs audit canum latratus, eò ſe longiùs proripit. Oves ſymbola ſunt prædeſtinatorum. Chriſtus paſtor eſt, qui de ſe pronunciat Io. 11. *Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oves meas:* canes autem concionatores. Nam, ut notat Gregorius hom. 4. in Evang. *nonnunquam ſolent in ſacro eloquio per canes prædicatores intelligi*, quia, ut idem addit lib. 20. moral. cap. 29. *dum pro domino ſuo diurnis, nocturniſque vigiliis intenti clamant, quoſdam, ut ita dixerim, latratus prædicationis edunt.* Porro erat non ut ovis, ſed ut lupus, qui auditis internis Dei, quaſi paſtoris vocibus, & externis concionatorum clamoribus, quaſi canum latratibus, pergit adhuc errare per devia, immò longiùs aufugit: quia lupus, non ovis eſt.

Pſalm. 118. *Matth.* 25. Errat prædeſtinatus ut ovis, reprobus ut lupus.

Ioan. 11. Concionatores figurati per canes. *Gregorius.*

Contra verò prædeſtinatus peccans, dicere poteſt cum David:

Erravi ſicut ovis quæ periit. Quia inter concionatorum clamores, quaſi inter canum latratus, vix audita paſtoris voce, ad eum illicò per pœnitentiam ſe dirigit: neque requiem invenit uſque dum per confeſſionem Chriſto quaſi ovis paſtori ſe ſubdat. Qui, *cum invenerit eam, imponit illam in humeros ſuos gaudens, & convocans amicos, & vicinos* (nempe ſanctos Angelos) *dicit illis, congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Luc. 15. ideo poſt ea verba, *Erravi ſicut ovis, quæ periit*, ſubditur, *quare ſervum tuum: quia mandata tua non ſum oblitus.* In quem locum Ambroſius ſerm. 22. *Me*, inquit, *ab ovibus tuis lupus nocturnus avertit. Quare me: quia ego te requiro: inveni me: ſuſcipe. Potes invenire, quem requiris: impone humeris, quem ſuſceperis. Non eſt tibi pium onus faſtidio. Veni ergo Domine; quia etſi erravi, tamen mandata tua non ſum oblitus. Veni ut facias in terra ſalutem, in cœlo gaudium.* Hæc Ambroſius. Profectò erravit David ſicut ovis, quia ad primam Domini vocem, atque ad primam Nathanis eum increpantis admonitionem, quaſi ad canis latratum, per confeſſionem ſui ſceleris ſtatim rediit ad ovile dicens, *peccavi Domino.* Quod expendens idem Ambroſius lib. de Apolog. David. c. 2. *Ille*, inquit, *Rex tantus, & potens, ne exiguo quidem momento manere penes ſe delicti paſſus eſt conſcientiam: ſed præmaturâ confeſſione, atque immenſo dolore, reddit peccatum ſuum Domino.* Signum igitur, quod quis adnumeratus ſit inter oves, id eſt inter prædeſtinatos, eſt quod quandò peccat, errat ut ovis, quæ ad paſtoris vocem illicò accurrit, atque ad caulam reducitur. Celeris pœnitentiæ præmium, eſt celeritas veniæ. Nam, quia David illicò pœnitentiam egit, Deus illicò veniam dedit, dicente Nathan, *Tranſtulit Dominus peccatum tuum:* & unica voce, *peccavi*, plurium meruit indulgentiam peccatorum. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 6. de pœnitent. *David*, inquit, *per Nathan peccati errore correpto, illicò ad veram properanti converſionem, dicentique, peccavi Domino, verbum unum uno in momento prolatum, univerſam contulit pœnitenti ſalutem. Protinùs enim converſionem ſententia ſequuta eſt, Dominus tranſtulit peccatum tuum.* Velox pœnitentia: velox venia: velocior autem venia, quàm pœnitentia. Quippe David poſt correptionem protulit ſe pœnitentem, dicens, *peccavi.* Deus verò non poſt pœnitentiam: ſed in ipſamet pœnitentia largitus eſt veniam. Non enim dixit Nathan in futuro, transferet Dominus peccatum tuum: neque in præſenti, transferr, ſed in præterito, *tranſtulit*, ut ſignificetur jam ex corde Davidis tranſlatum eſſe peccatum ad humeros Chriſti, in ipſamet prolatione illius verbi, *peccavi.* Quod expreſsè teſtatur idem Chryſoſtomus loco citato, dum, *uno*, inquit, *temporis momento pœnitentia, & remiſſio. Dominus dimiſit peccatum tuum. Cernis quàm ad ſalutem velox*, & hom. 2. in pſal. 50. *Audiſti*, inquit, *Regem di-*

Luca 15. XVII. Chriſtus paſtor, ovē imponens ſuis humeris. *Ambroſ.*

Ambroſius.

Celeris pœnitentiæ præmium, celeritas veniæ.

Chryſoſt.

Velocior Dei venia quàm pœnitentia Davidis.

Chryſoſt.

centem peccavi ; & Prophetam reſpondentem , tranſtulit Dominus peccatum tuum. Velox confeſſio: velocior medicina. Hæc velocitas veniæ , pœnitentiæ velocitatis eſt præmium, per quam prædeſtinatus oſtenditur adnumerari ſe inter oves: quæ, ſi quando errant, errant ut oves, quæ ad paſtoris è devio vocantis vocem illicò accurrunt, & ideò dicit David ex perſona cujuſlibet prædeſtinati , *erravi ſicut ovis.* Subdit autem , *quære ſervum tuum : quia mandata tua non ſum oblitus.* Hoc enim electorum eſt proprium, mandatorum Domini inter ipſa peccata non obliviſci. Sicut enim maximum reprobationis eſt ſignum , peccare ſine pudore , ſine timore , ſine angore , quaſi Dei planè oblitos , ut ſuperiùs oſtenſum eſt : ita prædeſtinationis eſt ſignum ut, quando quis peccat, peccet cum pudore, cum angore, inter ipſa peccata Dei non oblitus, qui poſſit dicere cum Davide, *erravi ſicut ovis : quære ſervum tuum* ; quia inter ipſos errores *mandata tua non ſum oblitus.* Et hæc ipſa memoria eſt ratio in prædeſtinatis ut citiſſimè reſipiſcant.

Prædeſtinati neque inter ipſa peccata Dei obliviſcuntur.

Confirmatur ſecundò ex Num. 6. ubi inter cæteras leges Nazaræorum præcipitur ut, *ſi polluatur caput conſecrationis ejus, radat illicò in eadem die.* Nazaræi autem Deo conſecrati , maximè ſymbolum ſunt electorum, quorum proprium eſt, ut ſi aliquandò culpa aliqua *polluantur , radant illicò in eadem die* , ita ut quemadmodum dicit Tertullianus lib. de pœnit. c. 2. *Quidquid error inquinaverit , pœnitentia radat, & radices totas abſciat.* Dicitur autem, *illicò in eadem die:* ut quemadmodum notat Gloſſa, *ſi quis peccato mortali pollutum imitari voluerit, & uſque ad conſenſum deſcenderit ; tempore, quo cognoſcit ſe deliquiſſe , ſtatim emendare ſe ſtudeat.* Ita Petrus , qui abnegando Chriſtum nocte peccavit, pœnitentiam egit illicò eadem nocte : & ſtatim ad galli cantum è peccati ſomno excitatus , *egreſſus foras flevit amarè.* Lucæ 22. Quod perpendens Chryſoſtomus hom. de Iona. *Petrus*, inquit, *ad pœnitentiam non multorum ſpatia poſtulavit annorum: ſed ipſa nocte, qua cecidit, ipſa quoque ſurrexit, ipſa nocte, qua meruit plagam , meruit & medelam , ipſa nocte , qua vulnus ſenſit , ſenſit & remedium ſanitatis.* Nimirùm eadem nocte non priùs corpus quieti dedit , quàm pœnitentiæ : non priùs oculos ſopori , quàm lachrymis.

Num. 6.

XVIII. Peccatum citò abjiciendum.

Tertull.

Gloſſa.

Petri Pœnitentia illicò poſt peccatum.

Luca 22.

Chryſoſt.

Celebre eſt illud Philippi tertii Hiſpaniarum Regis effatum. Dicere enim ſolebat intelligere ſe ſaris non poſſe , quomodo aliquis , qui eo die peccatum mortale ſe perpetraſſe cognoverit, veſperi cubitum ire queat, ac ſomno ſe tradere ante expiationem ; periculo expoſitus è ſomno gradum faciendi ad mortem , è cubili ad inferos. Idcirco rectè præcipitur, *radat illicò in eadem die.*

Philippi tertij effatum.

Facit huc memorabile exemplum, quod à fide dignis accepi. Quidam veſperi in lecto decumbens , cum ſubductis cóſcientiæ calculis,

Pœnitentia velox cuidã

prædeſtinationis effectus.

ſe eo die in peccatum mortale incidiſſe animadverteret, cœpit urgeri hinc conſcientiæ ſtimulis, ut ſtatim ad confeſſionem accurreret, illinc pudore, & importunitate tempotis, ob quod amentiæ notam incurreret. Vicit pudorem conſcientiæ ſtimulus: & nulla mora interpoſita è lecto exiliens, ad confeſſarium advolat, noxam confeſſione diluit. Ad lectum revetſus ea nocte repentino morbo oppreſſus, mortuus reperrus eſt manè: admirantibus, qui rem noverant, eam pœnitentiæ celeritatem: quæ illi & prædeſtinationis effectus fuit, & ſignum, impleto illo Nazaræorum præcepto, quo jubetur *caput babens pollutum radere illicò in eadem die.*

Pſal. 41. XIX. Prædeſtinatus currit ad pœnitétiam ſicut cervus ad fontem.

Confirmatur denique ultimo ex pſal. 41. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum: ita deſiderat anima mea ad te Deus.* Cervus enim, ut ibi Hugo Cardinalis, *cum ſerpentem comederit, protinus currit ad fontem: & deinde projicit cornua, ac totus mutatur.* David igitur, qui unus erat è prædeſtinatis, dicit poſt peccatum eo ſe deſiderio protinùs acceſſiſſe ad pœnitentiæ fontem, quo cervus hauſto veneno ad fontem aquæ. Idcircò idem Hugo Cardinalis ibidem, *ſicut*, inquit, *cervus deſiderat, hauſto veneno, venire ad fontem aquarum: ita anima fidelis hauſto peccato venit ad fontem pœnitentiæ: in quo refrigerium invenit contra peccatum.* Auguſtinus etiam enarratione in eundem pſal. *ita*, inquit, *deſiderat anima remiſſionis peccatorum fontem, quemadmodum deſiderat cervus fontem aquarum.* Ideo autem peccator pœnitens cervo ſpecialiter comparatur, quia hic velociſſimus eſt in curſu: & ideo dicitur Cant. 8. *fuge, dilecte mi: aſſimilare capreæ, hinnuloque cervorum.* Idcirco jubetur homo poſt peccatum imitari velocitatem cervi currentis ad fontem. Eſt animadverſio ejuſdem Auguſtini, qui, *curre*, inquit, *ad fontem: ſed noli ut qualecunque animal currere: ut cervus curre. Invenimus inſigne velocitatis in cervo. Impigrè curre: impigrè deſidera fontem: non ſit tarditas in currendo.* Non potuit exprimi clariùs hæc, de qua loquimur, poſt peccatum pœnitentiæ celeritas: quæ propria eſt prædeſtinatorum deſignatorum per cervos.

Hug. Card. Cervi cornua mutátur in fontibus.

Auguſtinus.

Cervi velocitas *Cant.* 8.

Auguſtin.

Tertulliani locus inſignis de accelerandæ pœnitentiæ.

Hanc ejuſdem pœnitentiæ celeritatem ſuadet Tertullianus lib. de pœnit. in fine, exemplo ejuſdem cervi, aliorumque animalium. *Quid ceſſas*, inquit, *aggredi quod tibi ſcias mederi? Animæ irrationales medicinas ſibi divinitùs attributas in tempore agnoſcunt. Cervus ſagitta tranſfixus, ut ferrum, & irrevocabiles ejus moras è vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum. Hirundo, ſi excæcaverit pullos, novit illos rurſus oculare chelidonia. Peccator, reſtituendo ſibi inſtitutam à Deo exomologeſim* (confeſſionem) *ſciens illam præteribit?* Si igitur, ut docet Plinius lib. 8. cap. 27. homines à brutis animalibus medicinas & remedia didicerunt; cur ea celeritate vir cordatus ad remedium quærendum ſpirituálium vulnerum non properat, qua cer-

Plinius. Homo à brutis didicit me-

vus ad dictamnum, hirundo ad herbam chelidoniam, & unumquodque animal post morbum ad suum accurrit remedium? dicinas. XX.

Aliis similitudinibus idem confirmat Chrysostomus in Psal. 6. *furentem*, inquit, *equum nisi quis citò represserit, peribit. Medici venenum serpens, & emanans, nè ulteriùs progrediatur, maxima celeritate sistunt. Hoc autem nos quoque faciamus, & vitium maxima celeritate reprimamus, ne ulteriùs progrediens morbum augeat.* Idem comprobatur exemplo naufragi, qui navi confracta, quàm citissimè potest, accipit tabulam, ut per eam nando salvetur. Peccator enim quidam naufragus est, qui confracta navi, potest usurpare illud Davidis peccatoris, & pœnitentis. Psalm. 68. *Salvum me fac Deus: quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Pœnitentia autem dicitur *prima tabula post naufragium.* Quamobrem Tertullianus lib. de pœnit. cap. 4. *pœnitentiam*, inquit, *peccator ita invadit* (ea nuditate, ac celeritate) *ita amplexare, ut naufragus alicuius tabulæ fidem. Hæc te peccatorum fluctibus mersum salvabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit.* *Chrysost.* Peccator naufragus. *Psal. 68.* Pœnitentia tabula post naufragiũ. *Tertull.*

Hoc igitur prædestinatorum est proprium, ut post peccatum quàm citissimè ad pœnitentiam redeant: & quia sæpè venialiter peccant, sæpè etiam statim post peccatum actum doloris eliciant. Idcircò idem Chrysostomus hom. 2. in Psal. 50. *peccasti*, inquit, *pœnitere, millies peccasti, millies pœnitere.* Quod si hoc post venialia est valdè laudabile, post mortalia est necessarium. Et in his pœnitentiæ celeritas maximè conducit ad finem salutis; atque adeo prædestinationis & effectus est, & signum, si servetur illud Ambrosij in Psal. 1. ubi, *posuisti*, inquit, *vestigium super voraginem culpæ: citò aufer pedem, ne supra plantam tibi ascendat pollutio: & lapsu faciliore deceptus supra lutum resideas.* Denique, quod de Religiosis dicit Bernardus hom. in Matth. 13. *Simile est regnum*, &c. applicari potest unicuique prædestinato. Quippe hic comparatus ad reprobum, *vivit puriùs, cadit rariùs, surgit velociùs.* *Chrysost.* *Ambros.* *Bernard.*

CAPUT IV.

Secundum reprobationis signum, post peccatum pœnitentiæ dilatio.

XXI. Reprobationis signum, pœnitentiæ dilatio.

Dico secundò. Alterum reprobationis signum, est pœnitentiæ dilatio. Ratio hujus à priori ducitur, tum ex oppositione ad prædestinationem, cujus signum est pœnitentiæ festinatio: tum etiam,

quia reprobationis terminus ultimus in hac vita eſt finalis impœnitentia. Pœnitentiæ autem dilatio non eſt niſi impœnitentia prolata. Quæ quò magis progreditur, eò magis accedit, & ducit ad impœnitentiam finalem. Ergo magnum reprobationis eſt ſignum : cujus ultimus terminus eſt impœnitentia finalis. Ideo Auguſtinus ſer. 5. qui ponitur in Lætan. *Nullum*, inquit, *gravius infirmantium genus, quàm aliquem morbos ſuos nolle ſanare.*

Auguſt.

Confirmatur primò, quia dilatio pœnitentiæ eſt effectus ſecuritatis peccandi. Qui enim ſine cura peccat, ſine cura permanet in peccato. Sed ſecuritas peccandi eſt primum reprobationis ſignum, ut oſtenſum eſt ſupra num. 15. Ergo, &c.

Peccatum trahitur à peccato. *Pſal.* 41. *Lyran. Gregor.*

Confirmatur ſecundò, quia pœnitentiæ dilatio ducit ad nova, & ad majora peccata. Ergo reprobationis eſt ſignum. Conſequentia patet, quia multiplicatio peccatorum reprobationis eſt ſignum, ut probatum eſt num. 13. Antecedens probatur : quia unum peccatum trahit aliud. Ideo dicitur Pſal. 41. *Abyſſus abyſſum invocat*, ideſt, ut ibi Lyranus, *culpa culpam trahit.* quia ſcilicet, ut notat Gregorius lib. 25. mor. cap. 9. *Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit.*

Chryſoſt.

Et ratio eſt, quia permiſſio unius peccati eſſe ſolet pœna alterius jam commiſſi, ut oſtendit Chryſoſtomus hom. de Adamo, & Eva, ubi fusè probat, *peccatum conſequens præcedentis eſſe pœnam peccati.* Ergo peccatum commiſſum, niſi quàm citiſſimè remittatur, trahet pro pœna permiſſionem alterius, & hoc alterius, & ſic deinceps : atque adeo per hos gradus deſcenditur ad barathrum damnationis, dum ex uno quis præceps ruit in aliud. Unde ſequitur, ut ſicut tota ſeries prædeſtinationis poteſt pendere à re minima; in qua quis cooperans gratiæ meretur auxilium majus, huic cooperans aliud majus, & ſic deinceps, uſque ad prædeſtinationis integrum complementum : ita tota ſeries reprobationis pendet etiam ſæpè à re minima; in qua quis peccans meretur diminutionem auxilij, cum qua labitur in aliud peccatum : & merendo per hoc majorem diminutionem, ruit in aliud ; & ſic deinceps, uſque ad reprobationis ultimum terminum. Ex quo fit, ut dilatio pœnitentiæ de peccato commiſſo, quæ trahit pro pœna permiſſionem alterius, ſit maximum reprobationis indicium, propter lapſum ſemper in deterius, ex quo devenitur ad deterrimum.

Prædeſtinationis, & reprobationis ſeries ſæpè texitur à re minima.

Chryſoſt. Avaritia Judæ reprobationis initium.

Probat id Chryſoſtomus exemplo Judæ, qui ex avaritia ad ſacrilegium, ex hoc ad Chriſti proditionem devenit. *Si Judas*, inquit, *avaritiæ amorem coërcuiſſet, non veniſſet ad ſacrilegium* (nempe cum in cœna indignè Dominicum corpus accepit) *ſi illud compreſſiſſet, non ad colophonem malorum proſiluiſſet*, utique ad Chriſti proditionem. Illuſtrat hoc duplici exemplo, altero ducto ex incendio, altero ex

naufragio. Sicut enim in materia combustibili accensa flamma flammam parit: & nisi citò extinguatur, ex multiplicatione illa ignis maximus è scintilla, ac sæpe irreparabile excitatur incendium, ita culpa, quæ flamma quædam est mentis, nisi statim per pœnitentiam extinguatur, culpam aliam quasi flammam aliam excitat: & sic consurgit vitiorum incendium, quod est animæ suprema pernicies. *Postquam*, inquit, *in domo parum stuppæ accensum videmus, conturbamur, & omnia movemus, non enim attendimus initium, sed ex initio finem. Hoc igne vehementius animam exedit vitium, oportet itaque prævenias*, (nempe per pœnitentiam extinguendo ignem accensum) *nam si negligentes fuerimus, profectò evadet id difficilius.*

XXII. Peccatorũ multiplicatio incendij similitudine illustratur.

Alterum exemplum ducit Chrysostomus è naufragio, ad quod vitandum, postquam prima undæ aspergo in navim assiluit, confestim navitæ aquam ejectant è sentina: neque expectant extremos maris impetus, aut decumanum fluctum, quo navis absorbeatur. Ita post prima, & minora peccata, si expectentur nova, & majora, facilè ultimum naufragium incurretur. *Hoc viderit*, inquit, *quisquam etiam evenire in naufragio: & conturbari nautas, non quando mare iam superaverit navim, sed quando id futurum esse præviderint. Ne simus ergo in minoribus peccatis socordes, ut à maioribus liberemur.* Pœnitentiæ igitur dilatio per minora peccata ducit ad majora, & sic ad extremum damnationis.

Idem explicatur similitudine naufragij.

Pœnitentiæ dilatio non minuit difficultatem, sed auget.

Confirmatur tertiò, quia ex dilatione pœnitentiæ non minuitur, sed crescit pœnitendi difficultas. Ergo, si stante minore difficultate, homo remanet impœnitens, signum est, quod multò magis remanebit impœnitens adveniente difficultate majori. Et quia hæc semper crescit, signum est quod semper remanebit impœnitens: quod proprium est reproborum. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia per dilationem pœnitentiæ peccator habituatur in statu peccati. Ergo difficultatur ad statum pœnitentiæ, quia idem habitus facilitans ad statum peccati, difficultat ad statum oppositum: sicut è converso habitus virtutis facilitans ad bonum, difficultat ad malum bono oppositum. Difficultas hæc consurgens ex habituali permanentia in peccato, quæ est ut plurimum cum usu, & frequentia peccandi, in sacris litteris variis similitudinibus explicatur, quæ ad confirmandum intentum valde faciunt.

H. bitus facilitans ad unum difficultat ad oppositum.

XXIII. Peccatorũ funes quomodo texantur.

Explicatur primò similitudine funium. Proverb. 5. *Iniquitates suæ capiunt impium: & funibus peccatorum suorum constringitur.* Sicut enim funis è multis funiculis constituitur, qui quantò plures coadunati fuerint, tò funem efficiunt validiorem, unde est illud Eccl. 4. *funiculus triplex difficilè rumpitur*: ita habitualitas in peccando è pluribus peccatis actualibus, quasi è funiculis pluribus, funem efficit adeo validum, ut peccatorem in statu peccati constringens, pœnè

Prov. 5.

Eccles. 4.

Hilar. impotentem reddat ad motus gratiæ. Quod egregiè explicans Hil. in Pſal. 118. *modo*, inquit, *funis ex pluribus minimis creſcentis in multum peccata tanquam longo fune tenduntur. Sunt hæc delictorum vincula, de quibus in Proverbijs ſcriptum eſt, faſcijs peccatorum ſuorum unuſquiſque conſtringitur, ſtringit enim nos, atque alligat; & his peccatorum funibus diabolus implicat.* Nota hic ab Hilario ubi vulgata *funibus*, verti *faſcijs*. Quia ſcilicet peccator in ſua inſipientia comparatur puero.

Peccata faſciæ cur dicantur.

Iſa 65. Peccator puer centũ annorum. *Cornel.*

Iſaiæ 65. *puer centum annorum morietur: & peccator centum annorum maledictus erit.* Peccatorem in peccato inveteratum puerum vocat, ut notat Cornelius, ob pueriles mores, & amores. Huic ſeni puero non alias diabolus in ejus infantia faſcias exhibet, quàm funes, ideo dicitur, *faſcijs peccatorum ſuorum conſtringi*. Faſciis conſtringitur ut puer: funibus ligatur ut reus. Sicut enim faſciis, funibuſque

Habituatus in peccato debiliſſimè reſiſtit diabolo. *Gregor.*

conſtrictus neque moveri poteſt, neque hoſti aggredienti reſiſtere: ita habituatus in peccato tã debiliter diaboli ſuggeſtionibus reſiſtit, ut pœnè videatur ei ligata mens, & adempta libertas. Ideo Gregorius lib. 4. mor. cap. 25. *cum culpa*, inquit, *in uſum venerit, iam ei animus, etiamſi velit, reſiſtit debiliùs: quia quot vicibus frequentationis aſtringitur, quaſi tot vinculis ad manum ligatur.* Huc alluſit Prophera Pſal. 57. dum dixit, *iniquitates manus veſtra concinnant*, ſivè *connectunt*, ut legit Auguſtinus, qui, *quid eſt*, inquit, *iniquitates connectunt? de peccato peccatum quamdiù connectis, ligas peccatum peccato.*

Pſal. 57. Reprobus funibus peccatorũ ad interitũ trahitur. *Beda.*

His peccatorum veluti funibus trahi reprobos ad extremum ſuæ damnationis interitum, animadvertit Beda in Proe. cap. 5. ubi *impij*, inquit, *funibus peccatorum ſuorum conſtringuntur, cum inceſſabili augmento ſuæ pravitatis intereunt. Qui fanem facit torquendo ſemper, & involuendo fila filis adauget. Talis eſt fortitudo malorum operum.* Nolit igitur reprobus primùm peccatum quaſi unicum filum deſpicere: quia ſi in peccato permanſerit, dum peccata peccatis adtexit, & *fila filis adauget, jam fune conſtringitur; quo, cum inceſſabili augmento ſuæ pravitatis, intereat.* Ideo ubi vulgata, *funibus*, Irenæus lib. 3. cap. 10. & Auguſtinus in Pſal. 139. vertunt, *reſtibus*: eo quod reſte finire vitam ſoleant facinoroſi. Favet Rabbi Salomon. qui pro, *conſtringitur*, legit, *ſuſpenditur*, alludens ad eos, qui trabe ſuſpenſi fune, ac laqueo moriuntur. Comprobat hæc, quæ diximus, verſio Iſidoti de off. Eccl. lib. 2. cap. 16. ubi pro, *funibus*, legit, *crinibus*, ſive quia ex equinis crinibus texi ſoleant funes validi: ſive quia alludit ad interitum Abſalonis: cujus *caput adhæſit quercui, illo ſuſpenſo inter cœlum, & terram.* 2. Reg. cap. 18. Nam, ut narrat Ioſephus Antiq. lib. 7. cap. 9. *cum agitatione ventilaretur capillitium, arboris ramo implicitum juvenem ſuſpendit.* Idque fuit divinæ juſtitiæ argumentum, quippe, ut refert Ioſephus cap. 8. tanto in pretio, ac tanta erat ejus cæſaries, ut *intra octavum quoque menſem ad ducentos*

Irenæus. Auguſt. Rabbi Salo. Iſidor.

XXIV. Peccata laquei quibus peccator ſuſpenditur.

Abſalon crimine ſuſpenſus interiit. *2. Reg. 18. Ioſephus.*

ſiclos accreſceret. Ideo capillus illi pro fune fuit: & crine, quo ſe oblectabat, ſuſpenſus interiit. Et huc alluditur à Salomone, dum dicit, *Impius crinibus peccatorum ſuorum ſuſpenditur.* Eodem enim modo, quo Abſalon, reprobi cæteri, iis ipſis peccatis, quibus maximè oblectari ſolebant, quaſi crinibus in funes vetſis, ut dicebamus ex Beda, *cum inceſſabili augmento ſuæ pravitatis intereunt.* Denique ad exprimendam difficultatem diſſolvendi hos funes, qui ad damnationem, atque interitum pertrahunt, legunt Septuaginta, *catenis peccatorum ſuorum ligantur*, quia peccata uſu firmata, ligant ut funes, abrumpi nequeunt ut catenæ. Ideo Auguſt. l. 6. confeſſ. c. 5. *ex perverſa*, inquit, *voluntate facta eſt libido, cum ſervitur libidini, facta eſt conſuetudo: & dum conſuetudini non reſiſtitur, eſt facta neceſſitas.*

Peccata ligant ut funes, abrumpi nequeunt ut catenæ. *Auguſt.*

Atque hinc videre eſt diſcrimen maximum inter electos, & reprobos, nam electi ita clavis timoris Domini confixi ſunt, ut videatur iiſdem adempta libertas peccandi: & quemadmodum dixit Ambroſius cit. pſal. 118. ſer. 15. *libertatem vagandi cupiditas voluptatum cruci affixa non habeat.* Reprobi verò ita catenis peccatorum obſtricti ſunt, ut pænè libertatem non habeant evadendi è peccato: dum, ut diximus cum Auguſtino, *conſuetudo, cui non reſiſtitur, eſt facta neceſſitas.* Iure ergo dicitur, *impius catenis peccatorum ſuorum conſtringi.* Quod de ſeipſo, dum premebatur peccatis, confeſſus eſt idem Auguſtinus loco cit. ubi, *ſuſpirabam*, inquit, *ligatus non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. Velle meum inimicus ita tenebat: & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. Quaſi annulis quibuſdam ſibimet innexis, unde catenam appellavi, tenebat me obſtrictum dura ſervitus.* Hæc ille. Cur autem, dum catenis peccatorum ſuorum conſtringi dicitur peccator, quas hic Salomon catenas vocat, Iſaias cap. 5. appellet *funiculos vanitatis*, quaſi vinculum inane, ac futile, rationem reddit Hieronymus in eum Iſaiæ locum; quia ſcilicet peccatum inane eſt, & futile ad oblectandum, ferreum eſt ad obſtringendum. *Peccatum*, inquit, *vocat vanitatem, quia facientibus peccatum facilè texitur: adeo in ſe inane, ac futile, ut eſt tela aranearum: ſed, cum inde exire voluerimus, inſolubilibus vinculis nectimur.* Quotidiana id experientia comprobat in peccatoribus vitio alicui, præſertim laſciviæ mancipatis, qui ſæpè ex tædio peccati incipientes ſibi ipſis eſſe faſtidio, cum lachrymis, & angore animi affirmant, expedire ex eo vinculo velle ſe, ſed non poſſe, juxta illud ſupradictum Auguſtini, *conſuetudo eſt facta neceſſitas.* Similes profectò iis avibus, quæ ligatis alis, ad volatum enituntur, ſed nequeunt. Quod inſinuatur Oſeæ 4. dum dicitur, *ligavit eum ſpiritus in alis ſuis.* ideſt, ut exponit Hieronymus, *ligavit eum ſpiritus diaboli in alis ſuis.* nempe, ut ait Lyranus, *in intellectu per excæcationem, in affectu per executionem.* ſive, ut magis reor, in intellectu, & voluntate: quæ

Prædeſtinatis adempta videtur libertas peccandi, reprobis non peccandi. *Ambroſ.*

Peccati dura ſervitus.

Peccata cur funiculi vanitatis.

XXV. Peccatoris alæ ligatæ. *Hieronym.*

quaſi quædam alæ ſunt animæ, quibus in Deum poſſit aſſurgere. Intellectus ligatur per incogitantiam ſupernorum : voluntas per affectum terrenorum. Quibus alis ligatis, anima fruſtra revolare tentat ad Deum, ſiquando, vel confeſſione Paſchatis, vel alio quopiam tempore reſtitui ad ſtatum gratiæ contendit, niſi pravæ conſuetudinis vinculum diſrumpatur.

Anſelmus. Edinerus. Id hoc eodem exemplo avis egregiè explicavit Anſelmus, ut habetur lib. 2. ejus vitæ ab Edinero Anglo conſcriptæ, cujus, quia ad probandum intentum maximè faciunt, libet hic verba tranſcribere. *Conſpexit*, inquit, *Anſelmus puerum in via ludentem cum avicula, quæ pedem filo annexum habens, ſæpè, cum laxiùs ire permittebatur, fuga ſibi conſulere cupiens, avolare nitebatur. At puer filum manu tenens retractum uſque ad ſe dejiciebat: & hoc ingens illi gaudium erat. Quod pater conſpiciens condoluit avi: atque, ut rupto filo libertati redderetur, optavit. Et Ecce filum rumpitur, avis avolat, puer plorat, pater exultat. Et vocatis nobis, conſideratis, inquit, jocum pueri? Ita jocatur diabolus cum multis, quos ſuis laqueis irretitos pro ſua voluntate in diverſa vitia pertrahit. His contingit aliquando, ut ſua facta conſiderent, deſleant, ſeque ab iis ceſſaturos ſibi promittant: & more avis ſe liberos volare autument. Sed quia pravo uſu irretiti ab hoſte tenentur, volantes in eadem vitia dejiciuntur; nec liberantur, niſi magno conatu, per Dei gratiam, filum pravæ conſuetudinis dirumpatur.* Hæc Anſelmus explicans fuſiùs id, quod breviùs dixit Oſeas, *ligavit eum ſpiritus in alis ſuis.* Quod idem exemplum reperio apud Chryſoſtomum ſer. de pœnit.

Chryſoſt.

Et ratio eſt à priori, quia deleta per confeſſionem peccati macula „ habitus ex malorum actuum frequentia contractus, & illa ad pravos aſſenſus proclivitas non deletur. Hoc ſatis eſt dæmoni, ut hominem toties ad peccatum impellat, uſquedum devolvat ad inferos. Magnopere igitur evitandum, ſi manifeſtum hoc reprobationis ſignum vitare contendimus, ne per dilationem pœnitentiæ prava conſuetudo ſuccreſcat: &, ſi jam creverit, ne ulteriùs progrediatur: ſed ut, juxta ſuperius Anſelmi monitum, *magno conatu per Dei gratiam filum pravæ conſuetudinis abrumpatur.* Vinculum quippe hoc Gordiano nexui ſimile diſſolvi non poteſt, præcidi poteſt. Violentia opus eſt maxima, ut quis à ſtatu reproborum ad ſtatum tranſeat electorum. Denique neceſſe eſt, ut quis mala conſuetudine irretitus exemplo utatur Auguſtini, qui, ut de ſe narrat lib. 8. confeſſ. c. 11. *Excrucians ſemetipſum, flagella ingeminans timoris, ac pudoris, non ceſſavit, donec abrumperetur id ipſum exiguum, & tenue, quod remanſerat: timens, ne revaleſceret iterum, & eum robuſtiùs alligaret.* Hæc de ſigno reprobationis ducto ex prima ſimilitudine vinculi, juxta illud Proverb. 5. *funibus peccatorum ſuorum conſtringi-*

Filum pravæ conſuetudinis præcidendum.

Auguſtinus.

Proverb. 5.

tur. Reus enim conſtrictus funibus ſignum ſceleris conſpicuum, quod citò ſit in carcerem detrudendus, juxta illud Matth. 22. *ligatis manibus, & pedibus mittite in tenebras exteriores.* Quod animadvertit Auguſtinus in pſal. 139. *prævitas*, inquit, *ſibi connexa ducitur in longum: nec cogitans præcidere quod malè texuit: ſed addere, & protendere* (ecce pœnitentiæ dilationem) *habet in fine, unde illi ligentur manus, & pedes, & injiciantur in tenebras exteriores.* Expreſſiùs id habet Baſilius in catena Græca, loquens de pœnitentiæ dilatione, *laqueus*, inquit, *fortis eſt pœnitentiæ dilatio. Qui enim nimiùm differt, ille prævis ſuis operibus, quaſi propriis laqueis, tandem miſerè capitur.* Hæc de ſimilitudine vinculi.

Matth. 22.

Vincula, quibus probi detruduntur ad inferos, ſunt habitus vitioſi.

Auguſtin.

Baſilius.

Pœnitentiæ dilatio fortis laqueus.

Explicatur idem ſecundò ſimilitudine Regni, ex Paulo ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Gregorius enim lib. 20. moral. c. 3. perpendit, *non dici à Paulo non ſit peccatum, ſed non regnet peccatum, peccatum quippe in mortali corpore non eſſe, ſed regnare prohibuit.* Sunt enim aliqui, in quibus peccatum tranſit, ſed non habitat: aliqui, in quibus habitat, ſed non regnat: aliqui, in quibus habitat, & regnat. Primi ij ſunt, qui per pœnitentiæ celeritatem efficiunt, ut peccatum ſit in ipſis quodammodo tranſeunter: & hoc prædeſtinationis eſt ſignum, ut oſtenſum eſt. Secundi ſunt ij, qui neque tam citò convertuntur, ut dici poſſit per eos peccatum tantummodò tranſire: neque tam ſerò ut dici poſſit regnare: & in eo ipſo, in quo peccant, licet ſæpè vincantur, ſæpè etiam vincunt: & ſic peccatum in iis non plenè dominatur, ac regnat. Hi quoad ſignũ prædeſtinationis, aut reprobationis, medio modo ſe habent. Tertium genus hominum eſt, eorum, in quibus peccatum non eſt tranſeunter, ſed permanenter: neque in iis ſolùm habitat, ſed etiam regnat, quia eos peccatum plenè, ac pacificè poſſidet, ſicut Rex proprium Regnum: circumductos undequaque ad nutum ejus paſſionis, quæ in eorum cordibus dominatur. Hoc eſt maximum reprobationis ſignũ, quod omnino cavendum eſſe jubet Apoſtolus his verbis, *non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Eſt animadverſio Bernardi ſerm. 10. in pſal. *Qui habitat*, ubi, *eſt*, inquit, *conſiderare homines, in quibus peccatum non modò habitat, ſed etiam regnat. Eſt & alios invenire, in quibus quidem adhuc manet peccatum: ſed non dominatur, aut prævalet; evulſum quodammodò, ſed non tamen expulſum; dejectum, non prorſus ejectum.* Hoc poſtremum ad aliquale ſignum prædeſtinationis accedit: illud prius ad ſignum maximum reprobationis. Ideo Gregorius lib. 14. moral. cap. 9. in illud Iob. *Calcet ſuper eum quaſi Rex interitus, Diabolus*, inquit, *reprobi mentem dum poſſidet, calcat, quia quoties eam delectationibus preſſit, toties ſuper eam pedes ſuæ tyrannicæ dominationis poſuit. Si verò interitus nomine non diabolus, ſed peccatum debet intelligi, à quo contingit reprobos ad interitum*

Rom. 6.

Gregorius.

Peccatum in reprobis regnat: in prædeſtinatis interdũ eſt, ſed non regnat.

Bernard.

Peccantium genus duplex.

Gregor.

Diaboli telum.

trahi, talis nimirum interius quaſi Rex calcat mentem, cum eam non reſiſtentem ſibi facit. Et infrà. *Hujus interitus regnum à diſcipulorum cordibus repellit Apoſtolus, cum dicebat, non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Non enim ait, non ſit, ſed non regnet, quia non eſſe non poteſt: non autem regnare in cordibus bonorum poteſt.* Peccatum igitur in electorum mentibus aliquando eſt, ſed non regnat: in reprobis non ſolùm eſt: ſed, dilata pœnitentia, per longum peccandi uſum etiam regnat.

Iſaiæ 14.

Habitus peccandi regulus eſt è colubro natus.

Eccleſ. 21.

Bernard.

Gregorius.

Hinc eſt illud Iſaiæ 14. *De radice colubri egredietur regulus.* Cum enim quodlibet peccatum ſit coluber, juxta illud Eccleſ. 21. *quaſi à facie colubri fuge peccatum*, de radice colubri egreditur regulus; quia de peccato jam radicato naſcitur habitus; qui tanquam regulus reproborum mentibus dominatur. Eſt expoſitio Bernardi ſerm. de ſeptem donis, ubi, *Indicet*, inquit, *ſibi homo jejunia, corpus caſtiget, ac ſubjiciat ſervituti: ne forte de radice colubri egrediatur regulus, de concupiſcentia conſuetudo.* Hic autem, ut notat Gregorius lib. 33. moral. cap. 27. *non ſolùm ſerpens, ſed & regulus dicitur: eò quod reprobis hominibus principetur.* Per regulum Interpretes Baſiliſcum intelligunt, qui, ut refert Plinius lib. 8. cap. 20. *In capite macula, ut quodam eſt diademate inſignis.* Macula peccati diadema eſt, qua ſive peccatum, ſive diabolus ad noſtram tyrannidem coronatur, qui, ut dictum eſt ex Gregorio, *regulus dicitur, eò quod reprobis principetur.* Hoc idem videtur ſignificari Iſai. 59. dum dicitur, *quod confotum eſt erumpet in regulum.* Quia ſcilicet peccatum, quod nimio uſu interiùs confovetur, quaſi in baſiliſcum erumpit, qui in anima dominatur. Quamobrem idem Gregorius 15. moral. c. 9. *quod confotum eſt*, inquit, *erumpet in regulum: quia conſilium maligni ſpiritus, quod corde cogitur, ad plenam iniquitatem mittitur: Regulus namque ſuperbiæ Rex dicitur.* Idem innuitur Ier. 8. ubi, *ecce ego*, inquit, *mittam vobis ſerpentes, & regulos, quibus non eſt incantatio.* Nam quia Baſiliſcus ſolo afflatu, ut teſtis eſt Solinus cap. 30. immo etiam ſolo aſpectu necat, ob quod appellatur à Plinio loco citato, *internecio generis humani*, omnibus, qui eum vident confeſtim expirantibus: ideo non datur incantationis locus, quo ejus mortifera vis coërceatur. Deus igitur tunc *mittit ſerpentes regulos*, cum vitia quædam permittit longa conſuetudine nutrita, atque animis dominantia, quæ ad eliciendum novum peccati conſenſum, non aliam gravem tentationem requirunt, quàm ſolum mulieris aſpectum, immo ſolum tenuiſſimæ cogitationis afflatum contra *hunc non eſt incantatio*, ideſt perſuaſio vehemens aut concionatoris, aut confeſſarij. Quæ eſt animadverſio ejuſdem Gregorij lib. 34. moral. c. 5. ubi *immittam*, inquit, *vobis ſerpentes regulos, quibus non eſt incantatio; ac ſi diceret, juſto judicio talibus vobis immundis ſpiritibus tradam, qui à vobis re-*

Baſiliſcus macula coronatus figura diaboli, & peccati.

Plinius.

Iſaiæ 59.

Gregorius.

Ierem 8.

Baſiliſcus afflatu, & aſpectu necans ſymbolum habitus vitioſi.

Solinus.

Plinius.

XXVIII. Concionatoris vox incantatio, non valens contra habituatos in peccatis.

Gregorius.

pelli exhortatione prædicantium, quaſi incantantium, ſermone non valeāt.

Peccatum igitur cōſuetudine firmatum regulus quidam eſt animæ: circa quam ita tyrannidem ſuam exercet, ut non patiatur eam aſſurgere ad libertatem filiorum Dei. Nam, ut advertit Chryſoſtomus apud Anton. & Maximum ſer. de conſuet. *Nihil eſt in rebus humanis tam firmum, quàm veteris conſuetudinis tyrannis.* Ideo ſignum eſt probabiliſſimum futuræ damnationis. Quia, ut notat Bernardus de gradibus ſuperbiæ gradu 12. *concupiſcentia reviviſcente ſopitur ratio: ligat conſuetudo: trahitur miſer in profundum malorum: & carnalium voragine deſideriorum abſorptus traditur captivus tyrannidi vitiorum.* Tyrannis igitur, & regnum peccati, de quo Apoſtolus, nihil aliud eſt, quàm regnum ſerpentis reguli: quod plenè poſſidens cor reprobi, argumentum eſt diabolicæ tyrannidis in eo perpetuò duraturæ.

Chryſoſt.

Conſuetudo mala tyrannis.

Ad hoc ſignum reprobationis cavendum requiritur potentia, & virtus Chriſti, qui juxta illud Iſaiæ 11. *Delectatur ab ubere ſuper foramine aſpidis, & in caverna reguli manum ſuam mittit.* Ideo aſſimilatur Chriſtus Cervo. Cant. 2. *Similis eſt dilectus meus caprea, hinnuloque cervorum.* Nam cervi, ut refert Plinius lib. 8. cap. 32. *veſtigant cavernas, nariumque ſpiritu ſerpentes extrahunt renitentes.* Chriſtus igitur aſſimilatur cervo, quia ſi cervi veſtigant cavernas ad extrahendos ſerpentes, ipſe *delectatur in foramine aſpidis, & in caverna reguli mittit manum ſuam.* Quamobrem Origenes hom. 3. in Can. *Chriſtus*, inquit, *ſimilis eſt hinnulo cervorum, quia ad perimendos ſerpentes venit.* Ambroſius etiam tract. de prima interpell. David. *Chriſtus*, inquit, *ſimilitudinem cervi ſuſcepit: quia ſerpentem ſine ulla ſui offenſione contrivit.* Confugiat igitur toto corde ad Chriſtum, quicunque cupit extrahere hunc ſerpentem è latibulis cordis ſui, ut ipſe *mittat manum ſuam in caverna reguli.* Confugiat ſimul ad ſacerdotes, & confeſſarios per humilem, & doloriferam confeſſionem. Ideo enim Chriſtus Ioan. 20. *Inſufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, ut ſacerdotes diſcerent per verba abſolutionis, & admonitionis tanquam cervi ſpiritu oris ſui hujuſmodi ſerpentes regulos è penitiſſimis receſſibus cordis extrahere, & occidere. Sacerdotes enim ſucceſſores ſunt Apoſtolorum qui, ut notat Ambroſius loco cit. *Serpentes tollunt, dum è latebris corporum eruunt nequitias ſpirituales.* Hæc de ſigno reprobationis ducto è regno peccati habitualis tanquam ſerpentis reguli, diuturna conſuetudine tanquam diademate coronati: quod in reproborum animis dominatur.

Iſaia 11.

Chriſtus cur cervo aſſimilatus.

Cantic. 2.

Plin.

Cervi afflatu extrahūt ſerpentes.

Origenes.

Ambroſ.

Ioan. 20.

Sacerdotes cervi, qui afflatu ſolo ſerpentes extrahunt.

Apoſtoli cervi.

Ambroſ.

Explicatur idem tertiò in Scripturis ſimilitudine Æthiopis, & Pardi. Ierem. 13. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas.* Peccatoris enim conſcientia, quaſi facies per peccatum denigratur, juxta illud Thren. 4. *Denigrata eſt ſuper carbones facies*

Ierem. 13.

Peccatoris conſcientia ut facies Æthiopis.

eorum, amiſſo nempe candore gratiæ, & igne charitatis extincto, quia *peccatores*, ut ait Gregorius 32. moral.cap.43.*nigri poſt candorem fiunt: & frigidiores extinctis carbonibus evadunt.* Hæc autem nigredo peccati ita diuturnitate temporis adhæreſcit,ut non jam color adſcititius,& extrinſecè adveniens; ſed naturalis, & intrinſecus videatur: ut eſt nigredo Æthiopi intrinſeca, & naturalis, quia, ut ait Bernardus ſerm.de ſeptem donis Spiritus ſancti, *conſuetudo, quædam altera natura eſt.* Et ideo dicitur à Ieremia de peccatore habituato in peccatis, *ſi poteſt Æthiops mutare pellem ſuam*, non dicit, ſi vult; ſed,*ſi poteſt*: quia conſuetudo verſa in naturam ferè impoſſibile hoc reddit. Quippe, ut ſupra diximus ex Auguſtino, *conſuetudo, cui non reſiſtitur, fit neceſſitas.* Quamobrem conſuetudo parit quaſi neceſſitatem, neceſſitas impoſſibilitatem, ſicut impoſſibile eſt deponi nigredinem ab Æthiope, niſi ejuſdem pellis excorietur. Ideo Bernardus,ſerm.9. in Cant. *Sunt aliqui*, inquit, *qui quaſi cute quadam, ſic aliqua prava operti, & involuti ſunt conſuetudine vitiorum: ut illam dediſcere, & deſueſcere non tam ſit ſpoliari, quàm excoriari.* Ideo dicitur,*ſi mutare poteſt Æthiops pellem ſuam*: quia peccator habituatus nigredinem ſuam nequit deponere, niſi planè excorietur.

Gregorius.

XIX. Conſuetudo altera natura. *Bernard.*

Auguſtin.

Peccator habituatus excoriari debet ut corrigatur.

Mirificè etiam quadrat ſimilitudo Pardi,cui naturalis eſt varietas macularum:quæ variæ quidem in Pardo omnes ſunt; omnes tamen maculæ ſunt, ut advertit Plinius lib.8. cap. 17. Quippe peccatum quodlibet macula eſt animæ, juxta illud Ierem. 2. *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es coram me in iniquitate tua.* Porrò peccator ex dilatione pœnitentiæ non uni tantùm peccato aſſueſcit, ſed varias, & multiplices peccatorum maculas contrahit: quas ita difficile deponit, ſicut *Pardus varietates ſuas.* Qui enim luxuriæ macula pollutus eſt,etiam in odium, aut homicidium labitur:ut apparet exemplo Davidis, qui in homicidium incidit poſt adulterium, quod expendens Chryſoſt. hom. 1. in Pſal.50. *homicidium*, inquit, *adulterij fructus efficitur.* Item, qui libidini ſervit, prodigus eſt: idem, ut habeat, quod effusè prodigat amaſiis, alieni appetitor eſt,& avarus:&,ut notat Gregorius l.13. moral.c.6. *quem avaritia pertrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciam: ut perpetratam culpam ex falſitate defendat.* Denique, ut advertit Bernardus de gradibus humiliatis gradu.12.ſuperbiæ: *quem ligat conſuetudo* (peccandi) *indifferenter libitis pro licitis utitur. Quidquid in cor, in buccam, in manum venerit, machinatur, garrit, & operatur malevolus, vaniloquus, facinoroſus.* Ecce cum tot macularum varietatibus ex prava conſuetudine reprobus:quas itadifficilè poteſt deponere, ſicut *pardus varietates ſuas.* Ideo Nazian. or.1. in Iulian. Æthiopis, & pardi ſimilitudine uſus, *Natura*, inquit, *non patitur, ut vel Æthiops atrum colorem, vel pardus diſtinctas macularum notas, vel*

Peccatorum varietas in reprobo.

Chryſoſt.

Gregor.

Bernard.

Nazianz.

vel Iulianus (quilibet reprobus Iuliani imitator) *improbitatem deponat.* Addit de Pardis Plinius : *non deeſſe qui tradant in armis ſimilem Lunæ eſſe maculam , creſcentem in orbes , & cavantem pari modo cornua* , ut in hoc etiam à ſeipſo varium ſe Pardus oſtendat. Quo ſignificatur omnimoda reprobi inſtabilitas. Quippe *ſtultus ut Luna mutatur.* Eccl.27.in hoc uno non varius, quod ſemper varius. *Plinius.* XXX. Pardis in armo macula Lunæ ſimilis. Inſtabilitas reprobi. *Eccleſ.27.*

Ita igitur culparum varietas naturalis eſt reprobo, ſicut nigredo Æthiopi, & macularum varietas naturalis eſt Pardo. Unde fit, ut tranſeunte conſuetudine in naturam,negotium ſalutis reducatur pœnè ad impotentiam, *ſi poteſt Æthiops*, &c. Quod maximum eſt reprobationis ſignum.Tum quia de cœleſti Hieroſolyma dicitur , *aliquod coinquinatum non intrabit in eam.* Apoc.21. Tum quia,cum dæmones apparere ſoleant,ut nigerrimi Æthiopes, jam illorum ſimilitudinem induere incipiunt reprobi, *Si poteſt Æthiops* , &c. & hæc eſt tertia ſimilitudo ducta è Scripturis. *Apoc.21.* Peccata cõſuetudine fimata

Explicatur idem quartò ſimilitudine vulnerum putreſcentium. Pſal.37. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ* Peccatum enim, dum committitur, quoddam animæ lethale vulnus infligitur, ideo dixerat , *iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me. Putruerunt* , &c. cicatrix autem eſt vulnus obductum, quod quando, antequam curetur,obtegitur , putreſcit. Quo ſignificatur peccatum non adhuc confeſſione detectum. Nam , ut ait Gregorius homil. 4. in Evang. *Quid eſt peccatorum confeſſio, niſi quædam vulnerum ruptio.* Qui verò confeſſionem dilatat , ſimilis eſt illi , qui lethali vulnere accepto medici adventum, & vulneris curationem differt : quod niſi tempeſtivè curetur, putreſcit , atque inſanabile redditur. Quare Bernardus l.1. de conſid.ad Eug. *Si res* , inquit , *per conſuetudinem in incuriam venerit, vulneri vetuſto, & neglecto callus obducitur : & eò fit inſanabile, quò fit inſenſibile.*Hoc queritur Dominus per Iſ.c.1.*vulnus , & livor, & plaga tumens non eſt circumligata , nec curata medicamine , neque fota oleo.* Plaga ſcilicet peccati, ut Hieronymus, & alij in eum locum. Et quia adhibita ſunt opportunè medicamenta , ideo *putruerunt , & corruptæ ſunt cicatrices* uſque ad teterrimum odorem peſſimi exempli. Idcirco legit Auguſtinus *putruerunt , & putuerunt cicatrices;unde*,inquit, *putuerunt, niſi quia computruerunt ? cui fœtori peccatorũ contrarius eſt odor ille,de quo dixit Apoſtolus Chriſti bonus odor ſumus.* Quando autem vulnus tranſit uſque ad fœtorem, ex medicorum pronunciatis,aut nullam,aut difficillimam curationem admittit. Quod ſi non ſolùm primum vulnus putreſcat,ſed addatur antiquo vulneri novum, omnino redditur inſanabile. Idem profectò facit peccator, qui ex dilatione pœnitentiæ , quaſi dilato primi vulneris medicamine , peccata peccatis, vulnera vulneribus aggerat. Ideo ex

vulnera ſint putreſcentia. *Pſa .37.* Peccatum non confeſſione detectum vulnus eſt obductum. *Gregorius.* *Bernard.* *Iſaia 1.* *Hieronym.* Exemplum malum fœtor eſt vulneris. *Auguſt.* Peccatum peccato addere eſt vulnere cõcidere ſuper vulnus.

horum perſona Eccleſia queritur. Iob. 36. *concidit me vulnere ſuper vulnus.* Quippe, ut notat Gregor. l. 13. moral. c. 6. *in infirmis ſuis Eccleſia vulnere ſuper vulnus conciditur, quando peccatum peccato additur: ut culpa vehementiùs exaggeretur.* Sicut igitur ex dilatione medicaminis vulnera putrefacta ſigna ſunt mortis; & ex nouo vulnere in parte jam vulnerata, priora vulnera recrudeſcunt ad mortem: ita ex dilatione pœnitentiæ, & multiplicatione peccatorum inducitur interitus, & damnatio. Unde fit, ut hæc dilatio pœnitentiæ reprobationis ſit ſignum.

Iob. 36.
Gregor.

XXXI. Peccatum mors animæ.

Explicatur idem quintò ſimilitudine mortui Pſ. 38. *erraui ſicut ouis, quæ periit.* Ad Rom. 5. *Vnius delicto multi.* 1. Ad Tim. 5. *Vidua, quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.* Quibus in locis peccatum exprimitur ſimilitudine mortis. Quod enim præſtat anima corpori, hoc gratia præſtat animæ. Sicut autem anima corpus animat, & dat illi eſſe viuens: quia eſt principium operationum vitalium naturalium: ita gratia ipſam animã animat: quia illi eſt principium operationum ſupernaturalium & meritoriarum æternæ vitæ. Ideo, ſicut diſcedente anima corpus moritur: ita moritur anima diſcedente gratia. At hæc non diſcedit niſi per peccatum, quod mortale dicitur: quia tollendo vitam gratiæ, mortem infert animæ. Idcirco peccatorem convertere eſt mortuum ſuſcitare: dum, ut ait S. Maxim. hom. 59. *animæ viuenti in corpore iam defuncta ad emendationem, ac lucem vocatæ à Deo reſuſcitantur.* Immo tanta eſt in hoc difficultas, ut affirmet Gregor. dialog. l. 3. c. 17. *majus miraculum eſſe prædicationis verbo peccatorem convertere, quàm mortuum ſuſcitare.* Mortui igitur ſuſcitatio ſymbolũ eſt peccatoris reuiniſcentis ad gratiam. Porrò Chriſtus Dominus tres mortuos in Evangelijs legitur ſuſcitaſſe. Primum domi, nempe filiam Archiſynagogi recentiſſimè mortuam, cum nondum elata eſſet. Secundum foris, & aliquot horis ante jam mortuum, nempe *cum appropinquaret porta civitatis, & efferretur filius unicus matri ſuæ.* Luc. 7. Tertium in ſepulchro, nempe Lazarum *quatuor dies habentem in monumento.* Ioan. 11. Primum, & ſecundum recenter mortuos ſuſcitavit facillimè paucis verbis, *puella tibi dico ſurge.* Marc. 5. *Adoleſcens tibi dico ſurge.* Lucæ 7. Tertium verò, nempe Lazarum, ut quatriduanum reſuſcitaret, ſex valde extraordinaria adhibuit, ut narrat Ioan. cap. 11. Primò *infremuit ſpiritu.* Secundò *turbavit ſemetipſum.* Tertiò *lachrymatus eſt Ieſus.* Quartò *rurſum frequens in ſemetipſo venit ad monumentum.* Quintò oravit ad Patrem, & gratias egit, quod fuiſſet à Patre auditus: *& elevatis rurſus oculis dixit, Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* Sextò denique *voce magna clamavit, Lazare veni foras.* Profectò id non vacat myſterio: quia nimirum puella, & adoleſcens recentiſſimè mortui, & illico ſuſcitati, peccatoris fuere ſymbolum poſt recens peccatum ad pœnitẽtiam celeriter

S. Maxim.
Peccatorem convertere mortuum ſuſcitare.
Gregor.

Chriſtus tres mortuos ſuſcitavit, unum domi, alterum foris, tertium in ſepulchro.

Chriſtus ſex extraordinaria adhibuit in reſurrectione Lazari.

Lazarus ſymbolum peccatoris habituati in peccato.

redeuntis. Qui ſæpe alia ope non eget, quàm unica Dei inſpiratione, ac vocula ſolùm interiùs, aut interdum etiam exteriùs per concionatorem dicentis, *puella, adoleſcens, tibi dico, ſurge.* Lazarus verò *quatuor dies jam habens in monumento* peccatorem ſignabat diu habituatum in peccato, & quaſi in tumulo pravæ conſuetudinis jam ſepultum. Qui, ut revocetur ad vitam gratiæ, opus eſt frenitu, perturbatione, lachrymis, acceſſu, precatione, clamore Chriſti.

Conſuetudo prava tumulus.

Inſinuat hoc Bernardus de gradibus humilitatis circa finem, ubi, *duos*, inquit, *recenter mortuos, tertium jam quatriduanum lego reſuſcitatos.* Et infrà, *qui rectè quatriduanus dicitur, dum per conſuetudinem ſepelitur.* Conſuetudo ergo peccandi, ex Bernardo, ſepulchrum eſt, in quo quatriduanus hic tumulatur. Gregorius etiam 4. moral. cap. 25. *Redemptor*, inquit, *noſter puellas in domo, juvenem extra portam, in ſepulchro autem Lazarum ſuſcitavit. Sepultura verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ etiam uſu conſuetudinis preſſus gravatur.* De his quoque habituatis peccatoribus dicit S. Maximus loco cit. *eſſe peccatorum mole obrutos, ac ſepultos.* Denique Gloſſa Interlinearis in ea verba, *Maria ſoror ejus, qui mortuus fuerat, eſt mortuus*, inquit, *conſuetudine peccandi, hi non mortui ſolùm ſunt, ſed etiam ſepulti.* Hi quoque premuntur lapide obdurationis in peccato. Ideo Chriſtus, antequam Lazarum ſuſcitaret, dixit, *tollite lapidem.* Quia, ut affirmat Bernardus l. 1. de conſideratione, *nemo duri cordis adeptus eſt unquam ſalutem: niſi quem fortè Deus miſerans abſtulit ab eo cor lapideum: & dedit cor carneum.* Hic lapide preſſus habitualis peccati non ſuſciratur niſi Chriſti Domini lachrymis. Quippe, ut ait Ambroſius l. 2 de pœnitentia c. 7. *videns grave onus peccatoris Dominus Ieſus illachrymat, & dicit defuncto veni foras*, adverte bis dici de Chriſto *clamaſſe voce magna*; ſemel, cum ſuſcitavit Lazarum, *clamavit voce magna Lazare*, &c. Ioan. 11. iterum cum in cruce emiſit ſpiritum, *clamans voce magna emiſit ſpiritum.* Matth. 27. quia nimirum emittens ſpiritum in cruce, & iturus ad tumulum, hos peccatores jacentes in tumulis vitiorum clamore illo excitabat ad vitam. Vtrobique, clamori addidit lachrymas, ut teſtatur Paulus ad Hebræos 4. *ſupplicationes offerens cum clamore valido, & lachrymis.* Quia agebatur de revocandis ad vitam gratiæ peccatoribus prava conſuetudine oppreſſis, ac ſepulris. Idem Gloſſa in Ioan. 11. in illud *voce magna clamans Lazare*, &c. *fremuit*, inquit, *lachrymavit, clamavit: quia difficilè ſurgit, quem moles mala conſuetudinis premit. Sed tamen poſt magnam vocem ſurgit: quia per magnam Dei gratiam vivificatur, dum pœnitet.* Poſtremò animadvertendum eſt Chriſtum dixiſſe Lazaro, *veni foras*: quia peccatori in peccatis inveterato parum intereſt reſurgere aliquando ad vitã gratiæ, niſi etiam exeat è monumento, ideſt à conſuetudine, habituque

Bernardus.

Gregor.

S. Maximus.

Gloſſa Interl.

XXXII. Obduratio in peccato ſignificata per lapidem Lazari. *Bernard.*

Ambroſius.

Chriſtus cur bis dicatur clamaſſe, bis lachrymaſſe *Ioan. 11. Matth. 27.*

Hebr. 4.

Gloſſa.

Auguſtin. Vitia carnalia animæ monumenta.

peccand. i. Quod ſpecialiùs de vitiis carnalibus explicans Auguſtinus l. 83. q. q65. *Quod exiit*, inquit, *a monumento, animam ſignificat à carnalibus vitiis recedentem.* Hinc apparet quàm difficile ſit peccatorem jam ſepultum in hoc monumento conſuetudinis vitioſæ reviviſcere, atque egredi.

Conſuetudo peccandi puteus interitus. *Pſal.* 54. *Pſal.* 68.

Ideo alia ſimilitudine appellatur à Propheta Pſ. 54. *puteus interitus.* Et idem Pſ. 68. Deum precatus, *non abſorbeat*, inquit, *me profundum: neque urgeat ſuper me puteus os ſuum, Abſorbet profundum*, quando multiplicantur peccata. *Vrget puteus os ſuum*, quando à peccatore obſtirmato in peccatis differtur pœnitentia, & confeſſio. Quod

Auguſtinus. Confeſſionis dilatio occluſio putei.

egregiè explicans Auguſtinus in locum cit. Pſ. 68. *magnus*, inquit, *puteus profunditas iniquitatis humanæ. Illuc quiſquis ceciderit, in altum cadet: ſed tamen ibi poſitus, ſi confitetur peccata ſua Deo ſuo, non ſuper eum claudit puteus os ſuum. Si autem factum fuerit in illo, quod ſcriptura dicit, peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit, clauſit ſuper eum puteus os ſuum. Quare clauſit os ſuum, niſi quia clauſit os illius: perdidit enim confeſſionem. Metuenda iſta res eſt vehementer.* Nempe tanquam maximum ſignum reprobationis: cum reproborum ſit propria diuturnitas in peccato, & dilatio confeſſionis. Demum Chriſtus non dixit Lazaro ſurge, ſed *veni foras*, quaſi peccatorem inveteratum ad confeſſionem invitans. Quæ eſt

Gregorius. Lazaro cui dicatur, veni foras.

animadverſio Gregorii hom. 26. in Evangel. ubi *Lazaro*, inquit, *non dicitur reviviſce, ſed veni foras. Foras jam per confeſſionem egredere, qui apud te per negationem lates. Veniat foras mortuus, ideſt culpam confiteatur peccator.* Ex his apparet quàm difficile ſit peccatorem habituatum in peccato, & in prava conſuetudine jam ſepultum, dilata confeſſione, quaſi occluſo ore monumenti, reviviſcere ad pœnitentiam.

XXXIII. Peccandi diuturnitas obdurat per diminutionem auxiliorum. *Ioan.* 11.

Hùc accedit, quod ipſa diuturnitas peccati fert ſecum obdurationem cordis, quaſi *lapidem ſuperpoſitum monumento.* Ioan. xi. Obduratio enim cordis fit per ſubtractionem majorum auxiliorum, ut alibi notatum eſt. Quò autem per diuturnitatem pœnitentiæ magis accreſcunt peccata, eò magis minuuntur auxilia in pœnam præcedentis peccati: & ſic ſemper ad vitandum novum peccatum voluntas reperitur debilior, ex diminutione auxiliorum, quæ fieri ſolet juxta curſum ordinarium gratiæ. Et hoc eſt collocari hominem in ea ſerie in qua reprobatur, niſi Deus velit uti extraordinariis mediis, & immutare curſum, & leges ordinarias gratiæ, quod rarò fit, ut oſtendimus to. 2. l. 3. q. 10. Et ideo diximus hoc eſſe ſignum reprobationis, quia ſigna deſumuntur non ex iis, quæ rarò, ſed ex iis, quæ contingunt ut plurimùm.

Hæc autem diminutio divinorum auxiliorum inducta ex diuturnitate peccati apparet etiam ex hoc, quod hæc eadem diuturnitas mi-

nuit remorſum, ut vocant, & ſtimulos conſcientiæ: quibus Deus, tanquam admotis calcaribus, excitat jacentem animam ad ſurgendum, quippe peccatum, quod tanquam diſſonum rationi, antequam fieret, incutiebat terrorem, poſt factum inducebat mœtorem, aſſuetudine ſentitur minùs, & minùs: neque videns peccator ea ſupplicia ſibi à Deo infligi, quæ initio formidabat, quaſi ex longa experientia promittit ſibi ſecuritatem. Ideo Bernardus de gradibus humilitatis gradu 12. ſuperbiæ *Poſtquam*, inquit, *terribili Dei judicio prima flagitia impunitas ſequitur, experta voluptas libenter repetitur: repetita blanditur.* Ita fit, ut peccatum, quod priùs horrori erat, delectet: qui eſt ultimus, & peſſimus gradus obdurationis. Hoc etiam animadvertit Bernardus l. 1. de conſider. ubi de peccato loquens. *Primùm*, inquit, *importabile videbitur aliquid: proceſſu temporis, ſi aſſueſcas, judicabis non adeo grave: paulò poſt, & leve ſenties: paulò poſt nec ſenties: paulò poſt etiam delectabit. Ita paulatim itur in duritiam cordis.* Quæ mala autem hæc cordis obduratio ferat ipſemet Bernardus paulò poſt explicat, *cor*, inquit, *durum eſt, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Ipſum eſt, quod neque compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad judicia ſævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviſcens, præſentium negligens, futura non providens. Ipſum eſt, quod præteritorum, præter ſolas injurias, nihil omnino non præterit: præſentium nihil non perit: futurorum nulla, niſi fortè ad ulciſcendum, eſt præparatio. Et, ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* Hæc autem obduratio cordis cujus tot mala hic Bernardus enumerat, ex dilatione pœnitentiæ oritur, juxta Apoſtolum ad Rom. 2. *ſecundùm duritiam tuam, & cor impœnitens.* Conjunguntur durities cordis, & impœnitentia: quia nimirum impœnitentia conſuetudinem peccandi parit: conſuetudo peccati contemptum Dei: qui eſt ultimus, & peſſimus gradus obdurationis. Ideo Bernard. de grad. humil. loc. cit. *Vltimus*, inquit, *gradus (* ſuperbiæ *) appellari poteſt conſuetudo peccandi: qua Dei metus amittitur, contemptus incurritur.* Quod eſt omnium malorum profundum, barathro, atque inferis proximum, juxta illud Proverb. 18. *cum in profundum venerit, contemnit.*

Obdurationis gradus ultimus delectatio in peccato. *Bernard.*

Obduratio cordis, quæ mala ferat.

Obduratio cordis ex impœnitentia. *Rom. 2.*

Bernardus.

Conſuetudo peccandi ultimus gradus præcipitii. *Proverb. 18.*

Confirmatur, quia hæc dilatio pœnitentiæ non ſolùm cor obdurat, & divina auxilia minuit; ſed etiam vires auget Satanæ, & diabolicas ſuggeſtiones corroborat. Ideo, cum dictum ſit ex perſona peccatoris Iob. 16. *concidit me vulnere ſuper vulnus*, ſubditur, *irruit in me quaſi gigas.* In quæ verba Gregorius 13. moral. c. 6. *Facilè*, inquit, *inimico reſiſtitur, ſi non ei vel in multis lapſibus, vel in uno diutiùs con-*

XXXIV. Pœnitentiæ dilatio auget vires diaboli. *Iob. 16. Gregor.*

ſentiamus. Sin verò ejus ſuaſionibus anima ſubeſſe conſueverit, quantò ſe ei crebriùs ſubjicit, tantò illum ſibi intolerabiliorem facit, ut ei reluctari non valeat. Quia nimirum malignus contra hanc animam ex prava conſuetudine devictam quaſi more gigantis pugnat. Ita cor, quod ad inſpirationes divinas eſt ſaxeum, molle evadit, atque infirmiſſimum ad tentationes diaboli.

Pœnitentiæ dilatio fieri poteſt tripliciter.

Confirmatur denique ultimò, quia hæc dilatio pœnitentiæ tribus modis ſuggeri poteſt à dæmone. Primus eſt uſque ad certum tempus, quo removeantur aliqua impedimenta pœnitendi. Secundus eſt à juventute ad ſenectutem. Tertius eſt à toto vitæ curſu ad extremum morbum. Sed quolibet ex his modis fiat, reprobationis eſt ſignum. Ergo &c. Major patet. Minor probatur, & primò de dilatione uſque dum quædam impedimenta removeantur, puta uſque dum peccator talem, vel talem cupiditatem expleverit, vel vindictæ, vel libidinis: ſive uſque dum ad talem, vel talem gradum, ad quem ſuſpirat, pervenerit: ſive uſque dum tale, vel tale negotium ad finem deduxerit. Sperat enim tunc fore faciliorem pœnitentiæ locum, & majore ſe animi tranquillitate, & quiete exonerandæ conſcientiæ ſeriò vacaturum.

Eccleſ. 5. Dilatio pœnitentiæ ſubitaneam mortem meretur.

Quod hujuſmodi dilatio, reprobationis ſit ſignum, patet primò ex Eccleſiaſt. c. 5. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim ſuperveniet ira illius, & in tempore vindicta diſperdet te.* Ergo dilatio converſionis de die in diem ſignum eſt, quod *ſubitò ſuperventura ſit ira Dei, & tempus vindictæ*, quod reprobationis eſt terminus. Subitaneam mortem Deus his minatur, qui præſtare poteſt, quod minatur. Ideo Fulgentius de fide ad Petrum c. 3. *nullus*, inquit, *hominum debet ſub ſpe miſericordiæ Dei in ſuis diutiùs permanere peccatis: cum nemo velit ſub ſpe futuræ ſalutis diutiùs agrotare. Tales, qui ab iniquitatibus ſuis recedere negligunt, & ſibi indulgentiam repromittunt, quandoque ita præveniuntur repentino Dei furore, ut nec converſionis tempus, nec beneficium remiſſionis inveniant.* Conſonat his Chriſti effatum, dum comparat diem mortis adventui furis Matt. 24. *ſi ſciret pater-familias qua hora fur venturus eſſet, vigilaret.* &c. *& vos eſtote parati*, &c. & 1. ad Theſſal. 1. *Dies Domini, ſicut fur in nocte ita veniet.* Utrumque expendens Chryſoſtomus ad Theodorum, *noli*, inquit, *tardare converti ad Deum, neque diem ex die protrahas: neſcis enim quid pariet ſuperventura dies. Conſtringe vinculis furem. Hoc enim nomine diſceſſum ex hac vita Chriſtus appellat: eò quod ignorantibus veniet, & neſcientibus nobis repentinus aſſiſtet.* Monet Chryſoſtomus ſine ulla dilatione hunc furem conſtringendum eſſe vinculis. Tunc autem huic furi vinculum injicitur, cum per præmaturam pœnitentiam prohibetur, ne noceat. Quamobrem Ambroſ. adhort. ad pœnit. c. 11. *eos*, inquit,

Dies mortis ut fur. *Matth. 24. 1. Theſſal. 1. Chryſoſt.*

qui pœnitentiam differunt, Dominus ipse satis admonuit dicens, pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum. Nescimus qua hora fur veniet: nescimus an proxima die à nobis repetatur anima. Ideo etiam Basilius admonitione ad fil. spiritual. *ne cunctaris*, inquit, *ad pœnitentiam converti. Semper ante oculos tuos versetur ultimus dies. Cum enim diluculo surrexeris, ad vesperam te ambigas pervenire: & cum in lectulo ad quiescendum membra posueris, noli confidere de lucis adventu.* Augustinus quoque hom. 13. inter 50. tom. x. *ne differas*, inquit, *de die in diem. Promisit tibi Dominus, quod qua die conversus fueris, oblivisceturmala tua praterita: sed nunquam tibi vitam crastina diei promisit.* Gregorius etiam hom. 12. in Evang. *qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti diem crastinam non promisit.* *Basilius.*

XXXV. Incertitudo horæ mortis.

Ideo Christus Matth. 25. *vigilate, quia nescitis diem, neque horam.* Sicut enim celeritas, & vigilantia ad surgendum è peccato, prædestinationis est signum, ut ostensum est cap. præcita desidia, & somnus, quo detinentur peccatores in culpa, reprobationis est signum. Quippe de horum peccato dicitur *venenum aspidum insanabile.* Deut. 32. Aspis enim, teste Plin. l. 21. c. 31. venenum instillat, quod sopore necat. Et ideo fortasse venenum hoc dicitur *insanabile*, quia tollit usum rationis, quo possunt accersiri remedia. Similiter peccatum inducens somnum, quo quis non sentiat vim veneni, sed quiescat in malo, *est venenum aspidis insanabile.* Et ex hoc somno, ligatis pestifera delectatione sensibus, itur ad mortem. Quamobrem Hugo Cardinalis in Psal. 90. *aspis*, inquit, *est somnifera: quia, quem momorderit, vadit in somnum. Delectatio intelligitur per aspidem, quæ dormire facit, & dormiendo mori.* Desidia igitur surgendi è peccato, & quies in eo, reprobationis est signum: sicut somnus inductus ab aspide signum est mortis proximæ. Idcirco Christus ut expergisci faciat ex hoc somno, quo quis requiescens in peccato differt de die in diem, dixit; *vigilate, quia nescitis diem*, Matth. 25. Hæc autem ignoratio diei mortis maximum Dei beneficium est, quo nos ad perpetuam vigilantiam inducit. Idem Augustin. hom. 13. cit. *misericordia*, inquit, *Dei est, quia nescit homo, quando morietur. Latet ultimus dies, ut observentur omnes dies.*

Gregor. Matth. 25.

Deut. 32. Plinius. Aspidum venenum cur insanabile.

Hug. Card.

Somnus peccatoris signum dānationis.

Matth. 25.

August.

Hoc autem clariùs fit ex similitudine, quam Christus affert Matt. 26. *si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos estote parati; quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Videtur ex antecedenti, quod posuerat, deduci consequentia contraria. Nam *si sciret paterfamilias, qua hora, &c. vigilaret. Et vos nescitis, qua hora.* Ex hoc videbatur inferendum oppositum, scilicet, non vigilate. Tamen, si attentè res expendatur, est optima consequentia. Si enim *sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret* pro illa hora, non pro

Matth. 26.

Auguſt. Dies mortis cur occultus.

aliis horis. Ideo, & vos, quia ſcitis venturum,& neſcitis qua hora, vigilate omni hora, *eſtote parati*, &c. Quod ſignificavit Auguſtinus in Pſalm.36. ubi, *utiliter*, inquit, *Deus voluit occultum eſſe illum diem: ut ſemper homo paratus ſit ad id expectandum, quod venturum eſſe ſcit: & quando venturum ſit neſcit.*

Dilatio pœnitentiæ per horam, etiam periculoſa. *Gregor.*

Evidentiùs etiam apparet damnationis periculum in hoc ſomno ex verbis citatis *vigilate, quia neſcitis diem, neque horam.* Non ſatis fuit dixiſſe *neſcitis diem*, ſed addidit *neque horam.* Quia non ſolùm periculosè differtur pœnitentia per unicum diem, ab uno die ad alium:ſed etiam per unicam horam, ab una hora ad aliam:quia *neſcimus diem, neque horam*: & ſingulis diebus, ſingulis horis advenire mors poteſt.Quamobrem Gregorius hom.13. in Evang. *Horam*, inquit, *ultimam Dominus nobis voluit eſſe incognitam:ut ſemper poſſit eſſe ſuſpecta; ut, dum illam præuidere poſſumus, ad illam ſine intermiſſione præparemur.*

Dilatio per momentum non vacat periculo. *Eccleſ.9.*

Poſtremò non ſolùm eſt plena periculi dilatio de anno in annum, de die in diem, de hora in horam: ſed etiam ab uno momento ejuſdem horæ ad aliud. Ideo dicitur Eccleſ.c.9. *quodcunque poteſt facere manus tua, inſtanter operare. Quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Properanti multiplicatis peccatis quaſi acceleratis paſſibus ad inferos, meritò dicitur, *inſtanter operare:* ut ſcilicet eodem momento pœnitentiam agat, incertus an ſequenti momento pœnitentiæ ſit locus. Dicitur autem, *quò tu properas:* quia totius vitæ tempus non aliud eſt,quàm ſine ullo quietis intervallo celerrimus curſus ad mortem.Nam,ut notat Auguſtinus de civ. l.13. c.10. *Quidquid temporis viuimus, de viuendi ſpatio demitur: & quotidie ſit motus,quod reſtat: ut nihil aliud ſit tempus,quàm curſus ad mortem.*Hujus motus,quo viventes movemur ad mortem, quodlibet inſtans poteſt eſſe ultimum, & terminativum illius. Ideo dicitur, *quodcumque potes facere, inſtanter operare.*Quodlibet enim inſtans neſcitur an ſit illud ultimum inſtans, & momentum, ex quo pendet æternitas. Idcirco S.Ephrem ſerm. 3. de compunc. *heu*, inquit, *anima cur aliys diſtracta, ita otiosè dies univerſi tui temporis tranſigis? Ignoras repentinam fore vocationem tuam?* Ideo, ſi hoc reprobationis ſignum abjicere volumus, cætera omnia ſunt amputanda negotia, reſecandæ occupationes, quas ſtudiosè diabolus ingerit ad pœnitentiæ dilationem, &, ut notat Bernard. l.1.de conſider.animadvertendum eſt peccatori, *quò eum trahant occupationes ha maledicta, ſi pergat, ut cœpit, dare ſe totum illis, nihil ſui ſibi relinquens. In ijs enim ſtulto labore conſumitur, quæ non ſunt niſi afflictio ſpiritus, eviſceratio mentis, evacuatio gratiæ: cuius fructus tela aranearum.*

XXXVI. Vitæ tempus eſt curſus ad mortem. *Auguſtin.*

Ephrem.

Bernard. Occupationes dilativæ pœnitentiæ quàm ſint deteſtandæ.

Inter has occupationes & curas, reprobi repentina morte opprimûtur. Quod Chriſtus expreſſit exemplo divitis, *qui dixit deſtruã horrea*

horrea mea, & maiora faciam; & illuc congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea: & dicam animæ meæ, habes multa bona, poſita in annos plurimos. Requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: ſtulte hac nocte animam tuam repetent. Lucæ 12. Inter has cogitationes, & curas majora faciendi horrea, & congregandi illuc omnia bona, mors inopinatè deduxit ad omnia mala, nempe ad inferos. Quod expendens Gregorius l.25. Moral.cap.2. *ſubitò*, inquit, *dives ille ſtultus raptus eſt, qui horrea, quæ præparabat, deſeruit: & inferni locum, quem non prævidebat, invenit. Ad aliud exercebat animam per cogitationem: ad aliud emiſit per ſententiam. Aliud, dum viveret, contemplatus; aliud, dum moreretur, expertus. Reliquit temporalia: & inopinatè invenit æterna.* Reprobationis igitur eſt ſignum, ita hujuſmodi curis diſtineri, ut pœnitentia differatur in tempus, quod homo ſibi finxit commodius, ſive poſt peracta negotia, ſive poſt expletam aliquam ſui animi paſſionem. Porrò pœnitentiæ tempus illud opportunius, quod præſentius. Ideo concludendum eſt hoc membrum cum Auguſtini ſermone 202. de tempore. *O homo quare differs de die in diem, fortè hodie habiturus ultimum diem.* Et ſerm.17. de verbis Domini. *Ipſa*, inquit, *res eſt, qua multos occidit* (damnavit) *dum dicunt, cras, cras: & ſubitò oſtium clauditur. Remanſit foris* (reprobus) *cum voce coruina; quia non habuit gemitum columbinum.* Et hæc quoad primum membrum de dilatione pœnitentiæ ad certum tempus poſt negotia, &c.

Luc. 12. Mors divitum repentina. *Gregor.* Pœnitentiæ tempus illud opportunius, quod præſentius. *Auguſt.* Procraſtinantes pœnitentiam corui ſunt, non columbæ.

Quoad ſecundum, de dilatione ejuſdem ab adoleſcentia ad ſenectam, quod hoc quoque magnum reprobationis ſit ſignum, probatur primò ex incertitudine vitæ: cum plurimi adoleſcentes præmaturè moriantur ante ſenectam accelerante ſæpe Deo iis mortem, juxta illud Pſal.77. *Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum feſtinatione.* Quod experientia oſtendit in filiis Heli. Qui, ut teſtatur Philo. L. de antiq. Hebr. correcti reſponderunt, *cum ſenuerimus, tunc pœnitebimus.* Paulò autem pòſt violenta morte defuncti ſunt, ut habetur 1. Reg.4.

Mors accelleratur ob peccata. *Pſal.77.* *Philo.* XXXVII. Aſtrologorum præſagia damnãs plurimos. 1. *Reg.4.* *Auguſt.*

Quod ſi quis promittat ſibi diuturnam vitam ex præſagio Aſtrologorum, audiat Auguſtinum hom. 13. inter 15. tomo. 10. *Diem craſtinum non promiſit tibi Deus, ſed promiſit Mathematicus, ut damnet te, & illum.* Profectò magnum reprobationis eſt ſignum de ſuæ vitæ ſucceſſibus Aſtrologorum inuiti judiciis. Quippe, ut affirmat S. Thomas opuſc. 26. *Diabolus, ut homines pertrahat in errorem, immiſcet ſe operationibus eorum, qui iudicijs aſtrorum intendunt.* Et infra citat Auguſtinum 2.de doctrin.Chriſtiana, quod tales *aſtrorum obſervationes referenda ſunt ad quædam pacta cum dæmonibus habita.* Quæ utique pacta poſſunt eſſe aut implicita, aut facta cum prioribus Aſtrologis, etiamſi qui ſucceſſerunt Aſtrologi id neſciant. Et

S.Thom. Aſtrologorum præſagiis ſe dæmon immiſcet. *Auguſt.*

D.Thom. ideo notat idem S.Thomas in eodem opuſc. quando ab Aſtrologis vera dicuntur, *inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur. Quod, cum ad decipiendos homines fiat, ſpirituum immundorum eſt operatio.* Porrò in iſtis præſagiis, *dæmones*, ut *Auguſt.* ibidem notat Auguſt.cap.23. *cum principe ſuo diabolo nihil niſi reditum noſtrum* (ad gratiam) *claudere, atque obturare conantur.* Unde fit,ut hæc Aſtrologorum præſagia directa ſint à Dæmonibus ad ejus damnationem, de quo fiunt. Dæmones autem ad faciliùs decipiendum illinunt falſa veris. Ut ex uno, vel altero rerum eventu comprobante præſagium, certus ille reddatur, aut ſe perventurum ad tantum, vel tantum vitæ ſpatium ſibi ab Aſtrologo pronunciatum: aut non ſe moriturum, niſi priùs ad talem dignitatis gradum aſcenderit,quem illi aſtra promiſerint. Hac fraude dæmones perſuadent pœnitentiæ dilationem,ut præter opinionem oppreſſus,tandem imparatus, atque impœnitens obeat. Quod quotidiana experientia monſtrat in multis, qui Aſtrologorum mendaciis nimis creduli, per aſtra intercludunt ſibi iter ad aſtra: & dum cœlum obſervant,viam ſibi parant ad inferos. Quod expendens Ambroſius l.4.de interpellat.c.6.*Ponunt*,inquit,*in Cœlum os ſuum, qui arbitrantur curſu quodam ſtellarum vitam hominis gubernari.* De his autem, *qui poſuerunt in Cœlum os ſuum.* Pſalm.72. dicitur, *quomodo facti ſunt in deſolationem? perierunt propter iniquitatem ſuam.*

Aſtrorum obſervationes viâ parant ad inferos.

Ambroſ.

Aſtrologiæ judiciis dediti characterem habent damnationis.

Pſal. 72.

Ex quo fit, ut Aſtrologiæ judiciis dediti characterem habeant reprobationis inſignem: utpote ea dæmonum fraude jam capti,cujus finis damnatio. Quippe vitiis mancipati pœnitentiam differunt ad ſenectam: ad quam his nixi promiſſis perventuros ſe ſperant.Quod reprehendens Chryſoſtomus epiſtol. 6. ad Theodor. *Haud tutum eſt*, inquit, *hac ſpe hominem nutriri ad nitia, ut dicat, nunc vitæ iſtius voluptatibus fruar: poſtea per exigui temporis caſtitatem mercedem quoque tranſactorum adipiſcar annorum. Nolo differas converti ad Deum.*

Chryſoſt.

XXXVIII. Pœnitentiæ dilatio ſub ſpe miſericordiæ Dei irritat. *Eccleſ.5.*

Ex quo ſumitur conjectura validiſſima reprobationis: quia ad finem prædeſtinationis non poteſt perveniri niſi per Dei miſericordiam. Hanc autem maximè irritat is, qui ea abutitur tanquam mediatrice ad peccandum. Ideirco ſapiens Eccl.5. *ne adjicias peccatum ſuper peccatum. Ne dicas miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim, & ira ab illo citò proximant: & in peccatores reſpiciet ira illius.* Ac ſi diceret,qui nimiùm præſumit de miſericordia,inveniet iram. *Miſericordia enim, & ira Dei proximant*,ideſt pari paſſu currunt: ſed miſericordia ad juſtos,& electos;ira ad peccatores, & reprobos. Ideò ſubditur, *in peccatores reſpiciet ira illius.* Nempe in eos, qui dixerant, *magna eſt miſeratio Domini*, &c. Qui, ut advertit Tertullianus l. de pœnit. c.6. *certi*

Tertull.

indubitatæ veniæ delictorum, medium tempus furantur, & commeatum ſibi faciunt delinquendi. Quod expendens Baſilius admonition. ad filium ſpirit. & loquens expreſsè de dilatione pœnitentiæ ad ſenectam, *ne*, inquit, *ſpe veniæ adjicias peccatum ſuper peccatum Ne velis dicere, viget ætas: carnis concupiſcentiam exercebo, & proſtrenò in ſenectute malorum meorum pœnitentiam geram. Pius namque eſt Dominus, & miſericors, nec ultra facinorum meorum memorabitur. Noli taliter cogitare: quia ſumma ſtultitia eſt hoc in mente concipere: cum & impium ſit talem licentiam* (peccandi) *à Deo quempiam expectare.* Ambroſius etiam lib. de pœnit. c. 9. oſtendit non profuturam illis pœnitentiam, qui ejus ſpe, quæ remedium eſt peccati, utuntur ut incentivo ad peccandum. *Alij*, inquit, *propoſita ſpe pœnitentiæ licentiam ſibi delinquendi propagatam putant: cum pœnitentia peccandi remedium ſit, non peccati incentivum.* In quo maxima fit injuria bonitati divinæ: quam ex ſe alieniſſimam à peccato hi aſſumunt ut medium ad peccandum. Ideo Tertull. l cit. de pœnit. c. 7. *Abſit*, inquit, *ut aliquis ita interpretetur, quaſi ſibi eò pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: & redundantia clementiæ cœleſtis libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo ideirco deterior ſit, quia Deus melior eſt, quoties ignoſcitur, toties delinquendo.* Ambroſius etiam adhort. ad pœnit. c. 11. *quid*, inquit, *pœnitentiam differas? an ut plura commiſtas peccata? ergo, quia Deus bonus eſt, ideo tu malus, & divitias bonitatis ejus, & patientiæ contemnis? Sed bonitas domini magis ad pœnitentiam te debet adducere.*

Baſilius. Peccator Dei miſericordia licentiam ſibi facit peccandi. *Ambroſ.* *Tertull.*

Hæc perverſitas, qua divina bonitas ex parte reproborum veluti trahitur ad peccatum, per ſpem ſpatii pœnitentiæ, maximè per contrarium punitur, tollendo ſpatium pœnitentiæ: ut Deus minatur loco cit. Eccl. 5. *Ne tardes*, &c. *ſubitò enim ſuperveniet ira illius.* Illud ſaltem certum eſt, incertiſſimum eſſe hoc ſpatium à juventa ad ſenectam: res autem omnium graviſſima incertitudini committenda non eſt. Ideo Ambroſius loco cit. *Infirma*, inquit, *ſpes, qua committitur tempori: cum omne tempus incertum ſit: non omni ſpes tempori ſit ſuperſtes.* Clariùs loco cit. Baſilius admonens non differendam pœnitentiam ad ſenectam ſub ſpe futuræ veniæ, *Noli*, inquit, *ſic cogitare: cum neſcias, qua die ſis moriturus. Non enim omnes in ſenecta privabuntur hac luce: ſed in diverſis ætatibus de hoc mundo migrabunt. Et in quibus actibus homo vocabitur, in iiſdem neceſſe eſt reddere rationem. Nemo enim in inferno confitebitur Domino. Ne cunctëris ad pœnitentiam converti.* Hæc Baſilius, ducens argumentum à ſumma incertitudine, quod quis perventurus ſit ad ſenectam.

Pœnitentiæ ſpatium tollitur iis, qui hac ſpe abutuntur. *Eccleſ. 5.* *Ambroſ.* Incertitudo perveniendi ad ſenectã. *Baſilius.*

Denique, data etiam de hoc certitudine, adhuc in hac dilatione magnum ineſt reprobationis indicium: cum difficilè ſperari poſſit ſenecta melior, quàm juventa. Hoc expreſsè teſtatur Spiritus Sanctus

Adoleſcentiæ vitiata ſenect

Iob. 20. Iob.20.*implebuntur oſſa vitiis adoleſcentiæ: & cum eo in pulvere dormient.* Quia ſcilicet adoleſcentiæ vitia prorogantur uſque ad mortem.

Gregor. Quamobrem Gregorius 15.moral.c.5.*oſſa*, inquit, *cum eo in pulvere dormiunt: quia eò uſque in illo iniqua conſuetudines perdurant, quò hunc ad mortis pulverem pertrahant. Tenent illum prava conſuetudines, quæ ſemel cœperunt: atque quotidie duriores exiſtunt. Et cum eo in pulvere dormient, quia non niſi cum ejus vita finiuntur.*

XXXIX. Luxuries in ſenibus. Experientia ipſamet comprobat, cum quis in adoleſcentia carnalibus vitiis aſſuevit, inter ipſos canos in albo capillamento, quaſi in nivoſo vertice, ardere ignem libidinis: prodigio certè majore, quàm inter Æthnæ nives flammæ ardeant. Quippe aliqui, ut ait Ambroſius in pſal.1.*luxuriem corporis nec albenti erubuere canitie: & uſque ad ſenectutis ætatem vitam produxere maculoſam.* Iuvenilis namque ignis ſæpe ſub ſenili cinere deliteſcit. Hoc apparet in ſenibus illis,

Ambroſ.

*Dan.*13. qui ut habetur Danielis 13. *videntes Suſannam, exarſerunt in concupiſcentiam ejus, & everterunt ſenſum ſuum*, &c. Idcirco dicitur, *oſſa implebuntur vitiis.* Nam etiamſi nihil ſuperſit præter pellem, & oſſa;

Prover. 22. ex pravo uſu intra oſſa ipſa exardeſcit luxuria. Prov.22. *Adoleſcens juxta viam ſuam: & cum ſenuerit non recedet ab ea.* Quia, ut notat

Hieronym. Hieronymus epiſt.7.ad Lætam, *difficulter eraditur, quod rudes anni perhibuerunt. Lanarum conchilia quis in priſtinum candorem revocat?*

Conſuetudo difficilè eraditur. Vnde fit, ut potiùs creſcat difficultas ex ſenio, quia creſcit habitus vitioſus obfirmans in malo. Quamobrem Damaſcenus in vita SS. Barlaam, & Ioſaphat, *nullo*, inquit, *modo permitte, ut tibi conſuetudo improba dominetur: ſed donec recens eſt, parvam radicem è tuo pectore evelle: ne, cum altè radices ſuas infixerit, poſtea nequeat niſi longo tempore, ac magno labore extirpari.* Quod Damaſcenus dicit de difficultate in habitu malo extirpando, Ambroſius revocat ad impoſſibilitatem. Ideo loco cit. *An ignoramus*, inquit, *quod tantam vim habet inveterata conſuetudo peccandi, ut excludat naturam? Quæ, cum ſit medicabilis ad ſalutem: tamen corroborata tempore paſſionibus immedicabilis invenitur.* Notandanda ſunt illa verba, *ut excludat naturam.*

Ambroſius.

Cõſuetudo ſuperat naturam.

Bernard. Nam, etiamſi in ſenio natura pænè extincto fomite, ad libidinem non inclinet, inclinat tamen conſuetudo. Quod adverteus Bernardus ſerm.de ſept.don.Spir.Sancti, *miſerabilis*, inquit, *fragilitas, ſine pruritu concupiſcentia, ſine impetu deſiderij, ſola conſuetudine trahitur ad illicita.* Ex quo fit ut aſſueti peccatis, in ſenectute ex conſuetudine longiori evadant etiam deteriores. Sicut enim eſt proprium electorum, quò longiùs in annis procedunt, eò magis in virtute proficere; juxta illud

Electorum eſt, quò magis accedũt ad mortem, eò magis proficere: reproborũ eò magis deficere.

Pſalm.83.*ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion.* & Prov. 4. *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem:* ita reproborum eſt proprium, quò magis ad mortem accedunt, eò magis à virtute recedere.

Ideo prædeſtinati aſſimilantur palmæ, quæ in radice parua eſt in culmine ampliſſima. Pſal. 91. *Iuſtus ut palma florebit.* Contra verò reprobi arboribus cæteris ſimiles, quæ verſus radicum initia plerumque ſunt ampliores, in culmine arctiores: quia reprobi dum ætate creſcunt, virtute decreſcunt. Quod diſcrimen animadvertit Gregorius l.19.moral.c.16.ubi *aliqui*, inquit, *more arborum inchoativè vaſti ſunt, ſed tenues creſcunt: quia per augmenta temporum patiuntur detrimenta virtutum. Palma verò vaſtior in ſummitate eſt, quàm eſſe cœperit in radice: quia ſæpe electorum converſio plus finiendo peragit, quàm proponit inchoando: & ſi tepidiùs prima inchoat, ferventiùs extrema conſumat.*

Iuſti cut palmæ aſſimilentur. *Pſalm. 91.* Reprobi, dum ætate creſcunt, virtute decreſcunt. *Gregor.*

Sicut autem in Phyſicis motus naturalis elementorum ad centrum initio eſt lentior, in fine, & circa centrum velocior: contra verò motus violentus initio velocior, tardior in fine: ita in ſupernaturalibus accidit. Nam electorum motus ad Deum interdum initio lentior, fit creſcente ætate velocior: quia eſt motus ad Deum tanquam ad centrum: ad quod motus fit velox, tantò magis, *quantò viderit appropinquantem diem*, ad Hebr. 10. nempe quantò magis quis viderit appropinquantem diem vitæ ultimum, poſt quem quieſcet in centro. Contra verò motus converſionis ad Deum in reprobis ſæpè initio ſecundùm deſideria velox eſt, ſed lenteſcit in dies: quia in iis hic motus ſurſum violentus eſt: quippe quorum in inferno ſit centrum. Et ideo, ut dicebat Gregorius, *electi ferventiùs extrema conſumant*, ideſt velociùs moventur in fine, reprobi *per augmentum temporum patiuntur detrimenta virtutum.* Quippe quò magis in ætate procedunt, eò ad Deum moventur lentiùs.

Electis motus in fine velocior, reprobis tardior. *Hebr.10.* XXXX.

Confirmatur primò, quia ſicut in prædeſtinatis ſæpe ipſa juventus, immo etiam pueritia ſenectus eſt: ideo dicitur *cani ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata*: ita plerumque in reprobis ipſa ſenectus puerilia eſt, ideo dicitur Iſ.65. *puer centum annorum morietur: & peccator centum annorum maledictus erit.* Quò facit illud Philonis citati l.2. Meliſſæ c.2. *qui multum temporis ſine virtute, ac probitate vixerint, eos licet longi temporis pueros appellare.* Quia, etſi multos annos in corpore traduxerint, nullo tamen vixerunt: juxta illud Emiſſeni ho.9.ad monachos, *illum diem vixiſſe te puta, qui peccato non ceſſit, qui diabolo repugnavit.*

Iuventus in electis ſæpe ſenilis: ſenectus in reprobis puerilis. *Iſaia 65. Philo.* *Emiſſenus.* Diem illum vivimus, quo peccatis non vivimus.

Confirmatur ſecundò, quia ſenectus non ſolùm non adimit antiqua impedimenta pœnitentiæ, ſed etiam addit nova. Senectus enim debilitat vires corporis ad onera pœnitentiæ, & hebetat vigorem mentis in ordine ad contemplanda divina. Unde fit, ut potiùs in ſenectam irrepat de novo vitium, quàm virtus. Hoc apparet in Salomone, qui fuit juvenis multis ſanctior, cunctis ſapientior: ſed,

Senectus ad di pœnitentiæ impedimenta, non adimit,

ut habetur. 3. Reg 11. *cum jam eſſet ſenex, depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos.* Quod expendens Chryſoſtomus in c. 3. Is. *Salomon*, inquit, *annos natus duodecim diſertè ſermocinabatur cum Deo: ſenio confectus multùm de priſtina virtute detraxit.* Potiùs igitur timendum eſt, ne quis bonus pervertatur in ſenecta, quàm ſperandum quod quis inveteraſcens ſimul in annis, & in malis, tunc novam vitam inſtituat, ac ſe Deo devoveat, cum ſeneſcit. Ideo Hugo Victorinus l. 3. de clauſtro animæ c. 10. *In illa*, inquit, *ætate, quando flaveſcunt crines, caro niteſcit eburnea, oculorum gemmis facies roſea decoratur, valetudo corporis vires miniſtrat, juvenalis ætas longioris vitæ ſpatium repromittit: quando viget ratio, vigent corporis ſenſus, viſus acutior, auditus promptior, inceſſus rectior, vultus jucundior; qui in hac ætate ſe domant, & Deo ſociant, præmium Ioannis expectant.* Et infrà. *Audiat hoc ſenum ſera converſio: quando ex ſenectutis defectu, aures obturantur, oculi turbantur; &, ut breviter cuncta perſtringam, ipſi in ſe, & per ſe deficiunt. Hi non offerunt agnum immaculatum; ſed, ut ita dicam, porcum curatum.*

Hugo Vict. Iuventus pietati aptior, quàm ſenectus.

Confirmatur denique tertiò, quia pœnitentia prorogata ad ſenectam, in tantùm aliquem haberet effectum, in quantùm pœnitentiam extorqueret vicinitas mortis. Sed quoad hoc nullum habet effectum. Sicut enim à juventa prorogata eſt ad ſenectam: ita ab hac differtur ad ulteriorem ſenectam. Nemo eſt enim tam ſenex, qui ſaltem per annum ſe victurum non ſperet. Sicut autem habituatus eſt ad differendum à juventute ad ſenectam, quia ſperabat perventurum ſe ad ſenectam: ita ex eodem habitu jam per tot annos profundiſſimè radicato, determinabitur ad differendam pœnitentiam ab eo anno ad ſequentem; quia ſperat perventurum ſe ad ſequentem.

Senectus malè habituata differt ulteriùs pœnitentiam.

Quo poſito demonſtrativè concluditur ad mortem deventurum hunc eſſe impœnitentem, & imparatum: quod reprobationis ſignum eſt ultimum, & maximum. Demonſtratio autem hujus rei per formam ſyllogiſticam hæc eſt. Quolibet anno ſenex credit ſe victurum per annum. Sed aliquo anno morietur. Ergo eo anno, quo credit ſe victurum per annum, morietur. Rurſus. Quoliber anno, quo ſenex malè habituatus credit ſe victurum per annum, differt pœnitentiam ad annum ſequentem. Sed eo anno, quo credit ſe victurum per annum, morietur, ut modo demonſtratum eſt. Ergo eo anno, quo differt pœnitentiam, morietur: & ſic ad mortem deveniet adhuc impœnitens, & imparatus.

Qui differt pœnitentiã in ſenectute morietur impœnitens.

Dices à Chriſto promitti in parabola vineæ Matt. 20. *denarium diurnum*, nempe mercedem beatitudinis, ut Patres interpretantur; iis qui *venerunt hora undecima*, ideſt extrema ætate, ut explicat Hieronymus, & alii in eum locum. Sed contra eſt primò, quia ex

Matth. 20.

communiore, & veriore expoſitione longè alius eſt ejus parabolæ ſenſus. Nam per undecimam horam intelligi extremam mundi ætatem, & tempus legis Evangelicæ, docent Chryſoſtomus, Hilarius, Gregorius, Beda, Theophilactus, & alij: cum quibus id nos ſatis perſpicuè oſtendimus tomo primo l. 6. q. 34. num. 5. & deinc. Præterea, etiamſi aliqui converſi aliquando ad Deum ſint in ſenecta, ex hoc non tollitur, quò minùs dilatio pœnitentiæ ad id temporis reprobationis ſit ſignum. Quia rariora, & extra ordinem non tollunt in moralibus rationem regulæ univerſalis: preſertim, cum hoc tantam contineat difficultatem, ut inter ipſos Ethnicos Diogenes Cynicus dixerit, *idem eſſe ſenem corrigere, & mortuo mederi.* Ideo Chryſoſtomus hom. 22. in epiſt. 2. ad Cor. hoc idem argumentum proponens ex perſona improborum, *Dedit*, inquit, *Deus multis iniquis hoc privilegium, ut confiterentur in ſenecta. Quid igitur; nunquid dabit, & tibi? fortaſſe dabit, inquies. Quid dicis fortaſſe? contigit hoc aliquoties. Cogita quod de anima deliberas, ac proinde etiam de contrario cogita, & dic, Quid autem, ſi Deus mihi hoc privilegium non det?* Quod autem hoc Deus non ſit conceſſurus, probabiliſſimum eſt. Tum, ne det aliis anſam traducendi juventam in peccatis ſpe ſenectæ: tum etiam in pœnam tantæ temeritatis, quod quis devoveat ætatis florem diabolo, fæcem Deo. Quod Senecæ etiam homini Ethnico viſum eſt ita indignum, ut dixerit l. de brevitate vitæ, *non te pudet vitæ reliquias, & id ſolum tempus bonæ menti, & tibi reſervare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quàm ſerum eſt, tunc vivere incipere, quando eſt deſinendum.* Claudam hoc cum Auguſtino ſerm. 4. inter comm. ubi, *ſatis*, inquit, *eſt à fide alienus, qui ad agendam pœnitentiam tempus ſenectutis expectat.* Et hæc quoad ſecundum membrum de dilatione pœnitentiæ à juventute ad ſenectam.

XLI. Parabola vineæ non eſt intelligenda de ſenibus.

Diogenes. Senem corrigere idem eſt, ac mortuo mederi.

Chryſoſt.

Seneca. Iuventæ flos devovēdus Deo, non fæx ſenectæ.

Quoad tertium de dilatione ejuſdem uſque ad finem vitæ, quod hæc ſit ſummum, & pœnè infallibile reprobationis indicium, probatur. Quia, ſi magnum reprobationis eſt ſignum, dilatio pœnitentiæ uſque ad confecta negotia, majus ab adoleſcentia ad ſenectam: maximum certè erit dilatio uſque ad extremum vitæ tempus; in quo, deſperata ſalute corporis, iis pœnè deplorata etiam eſt ſalus animæ, propter multa.

Dilatio pœnitentiæ ad finē vitæ reprobationis ſignum.

Primò, quia iis ſæpe in pœnam Deus repentinam mortem immittit, in qua nullus detur locus pœnitentiæ. Ita minatur Prov. 1. *Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Cum ingruerit repentina calamitas, & interiùs quaſi tempeſtas ingruerit*, &c. *ego in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo vos.* Propterea Prov. 29. *Viro, qui corripientem dura cervice contemnit* (nempe peccatori obdurato in peccatis) *repentinus ſuperveniet interitus.* Demum Iob

Pœnitentiā differentibus Deus repentinam mortē immittit.

Prov. 1.

Prov. 29.

Iob. 11.

21. *ducunt in bonis dies ſuos, & in punctо ad inferna deſcendunt.* In quem locum Gregorius lib.15. moral. c.24. *ſæpe*, inquit, *ij, qui diù in iniquitate tolerati ſunt, ſubita morte rapiuntur: ut nec flere ante mortem liceat, quæ peccaverint.* Experientia quotidie id comprobat. Novi adoleſcentem nobilem, qui laſcivis amoribus implicatus, dictitabat fatis ſibi fore ad ſalutem, ſi ante mortem unam horam, vel alteram ad pœnitendum haberet: Enimverò tunc actum à ſe perfectæ contritionis eliciendum, quo ſalvus fieret. Infelix, cum quadam nocte poſt epulas ad peccandum accederet, repentino lapſu confracta cervice, non una tantum, aut altera, ut ipſe concupierat; ſed novem, aut decem horis ſupervixit, ſine voce, ſine ſenſu: ac nullo edito pœnitentiæ ſigno, miſerè periit. Iure ad Galat.6. monet Apoſtolus, *Nolite errare. Deus non irridetur.*

Gregorius.

Adoleſcens dilata ad mortẽ pœnitentia, repentè oppreſſus interiit.

Galat.6.

XLII. Peccator qui in vita oblitus eſt Dei, in morte obliviſcitur ſui.

Secundò, etiamſi mors non ſit repentina, tamen ex antiqua obduratione cordis, & ex juſto Dei judicio fit, ut obliviſcatur impœnitentiæ, inter Anguſtias morbi, de corporali ſalute ſollicitus, oblitus æternæ. Ideo dicitur Pſal.6. *non eſt in morte, qui memor ſit tui.* Nam, ut notat Auguſtinus apud Cornelium Prov.5. in verſ.23. *iuſto Dei iudicio fit, ut peccator, qui in vita oblitus eſt Dei, in morte obliviſcatur & ſui.*

Auguſtin. Cornelius.

Tertiò etiamſi ſive aliorum monitu, ſive propriæ conſcientiæ ſtimulo. Pœnitentiæ recordetur; tamen ex prava conſuetudine differendi pœnitentiam, quam diſtulit ex anno in annum, differet de die in diem; quouſque vel mors adhuc impœnitentem occupet, vel ægrotus ad eas anguſtias redigatur; ut quærat ſpatium pœnitentiæ, & non inveniat. Ideo dicitur ad Hebræos 12. quod *Eſau reprobatus eſt, non enim invenit pœnitentiæ locum: quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam.* Et Prov.1. *cum interitus quaſi tempeſtas ingruerit; quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia: tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane conſurgent, & non invenient me.* Hoc autem contingit ex juſto judicio. Quod, cum Deus toties vocaverit ad pœnitentiam non auditus à peccatore, tandem in extrema illa hora vocatus non audiat. Ideo ſupra dixit, *quia vocavi, & renuiſtis; extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret: ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo,* & infrà, *tunc invocabunt me, & non exaudiam.* Contigit hoc ad amuſſim cuidam qui, cum vixiſſet, ut narrat Gregorius in dialog. l.4. c.28. *ſuperbia tumidus, carnis ſuæ voluptatibus ſubditus, & ad extremum veniens videret tetros, & nigerrimos ſpiritus coram ſe aſſiſtere: cœpit magnis vocibus clamare, inducias vel uſque mane. Sed, cum hæc clamaſſet, in ipſis vocibus de habitaculo ſuæ carnis evulſus eſt. Illi inducias petiiſſe quid profuit, qui eaſdem inducias, quas petiit, non accepit?*

Peccator, qui Deum non audivit in vita, à Deo non auditur in morte.

Exemplum memorabile de ſpatio pœnitentiæ cuidam negato.

Gregorius.

Deſperatio prope mortem peccatores invadit.

Quattò hi ſæpiſſime in deſperationem aguntur, ſive ob morbi vehementiſſimo

hementiſſimos cruciatus, ſive ob repræſentationem vivam præteritorum ſcelerum, ſive ob conſpectum dæmonum animæ jamjam arripiendæ inhiantium. Narrat Vincentius in ſpec. moral. diſt. 3. p. 9. Comitem quemdam, qui fuerat luxuriæ deditus, inter acerbos morbi cruciatus, quibus genitalia intumuerant, blaſphemantem immundum ſpiritum exhalaſſe. Refertur etiam in Floribus exemplorum p. 3. tit. 38. exem. 1. quemdam, qui jactitabat ſe in ultimo articulo, tribus tantum verbis recitatis ſalvum fore, in pontis tranſitu equo dejectum exclamaſſe, *capiat omnia dæmon*, & cum his tribus verbis efflaſſe animam, ab illo captum, quem invocaverat.

Vincentius. Bellovac.

Flores exemplorum.

Narrat Beda l. 5. hiſt. Angl. c. 14. militem quemdam Regi Conrado apprimè carum, dilata ad mortem pœnitentia, in gravem morbum incidiſſe. Qui, cum eum Rex ipſe ad confeſſionem hortaretur, primò diſtulit, uſque dum convaleſceret militari jactantia, ne id timore mortis ſe feciſſe ei à Sodalibus exprobraretur. Tum ingraveſcente morbo, & urgente iterum Rege, clamavit deſperaſſe ſe de ſalute. Quippe *delatum eſſe ei ad legendum codicem horrendæ viſionis: in quo invenit omnia ſcelera, non ſolùm quæ opere, vel verbo; ſed etiam quæ tenuiſſima cogitatione peccaverat. Et ecce, inquit, duo nequiſſimi ſpiritus, percuſſerunt me unus in capite, alius in pede: & paratis ad rapiendum me dæmonibus, in inferni clauſtra pertrahar. Sic loquebatur miſer deſperans: & non multò poſt defunctus, pœnitentiam ſine fructu fecit: quam ad breve tempus cum fructu veniæ facere ſuperſedit.* Hæc Beda. Qui eodem lib. c. 15. narrat de alio ad extrema deducto, & clamitante *videre ſe inferos apertos, & Satanam immerſum in profundo tartari: & juxta eum Caipham cum cæteris, qui Dominum occiderunt. In quorum vicinia locum aſpicere æterna perditionis ſibi jam præparatum. Talia dicentem ſine viatico ſalutis obiiſſe.*

Beda.

Peccatorũ codex defertur legendus morienti.

Locus reprobis præparatus apud inferos.

Quod exemplum expendens idem Beda, & in eo animadvertens diſcrimen inter mortem electorum, & reproborum, *Quàm grandi*, inquit, *diſtantia diviſit Dominus lucem, & tenebras? B. protomartyr Stephanus paſſurus mortem, vidit cœlos apertos, & gloriam Dei: & ubi futurus erat ipſe poſt mortem, ibi, quò lætior occumberet, oculos mentis miſit ante mortem. At contra hic, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli, & ſequacium ejus, vidit etiam ſuum infelix inter tales carcerem: quò miſerabiliùs deſperata ſalute periret.* Hæc ex Bedæ antiquis annalibus Conſimile aliquid nuper accidit in hac urbe. Ubi, cum paucis ante annis, quidam juvenis laboraret in extremis, atque ad confeſſionem inviitaretur à ſuis, ſpe veniæ: *quid*, inquit, *confeſſionem ſuadetis: cum ſalus mea deſperata jam ſit? Quatuor video dæmones, qui lecto adſtant, me ad infernum mox abducturi.* Quibus dictis, inter dæmonum manus, quos viderat, expiravit.

xxxxiii. Electi in morte præguſtãt cœli gaudia: reprobi præſentiunt tartari pœnas.

Deſperationem hanc, ſi minùs aſpectus dæmonum, certè ipſamet præteritæ vitæ recordatio inducit, traducta in flagitiis. In eo enim mortis articulo peccatores deſperant, ubi vel viri ſancti formidant. Ideo David Pſ.48. *cur timebo*, inquit, *in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me*, Ideſt, ut in eum locum Chryſoſtomus, *unum tantummodò timebo, ne iniquitas vita mea me circumdet.* Dicit autem, *iniquitas calcanei*, quia peccatum illud, quod quis, quaſi rem contemnendam, ſub calcaneo premebat, tunc in maximam molem accreſcens circumdabit eum: ita ut nulla ex parte appareat ſpes veniæ. Quamobrem Bernardus de interiori domo c.38. loquens de peccatore in mortis articulo, *undique*, inquit, *illi erunt anguſtia, hinc accuſans peccatum, inde terrens juſtitia: ſubtus patens horrendum chaos inferni, deſuper iratus judex: intus latrans conſcientia, foris ardens mundus. Latere erit impoſſibile, apparere intolerabile. Si juſtus vix ſalvabitur, peccator ſic deprehenſus in quam partem ſe vertet?* quia ſcilicet *circumdabit eum iniquitas in die mala.* Hinc oritur deſperatio, & finalis impœnitentia, quam tradit pœnitentia ad mortem uſque dilata.

Pſal.48. Chryſoſt. Bernard.

Pœnitentia in mortem plerumque ficta.

Quintò etiamſi quis tunc non deſperet, & morbo extremo correptus ad pœnitentiam confugiat, res eſt adeo plena periculi, ut ex iis, qui vita in flagitijs traducta, pœnitentiam in morte inchoant, ſalvari eenſendus ſit fere nemo Quod commodiùs oſtendetur infra, ubi de numero prædeſtinatorum, & reproborum.

Ex his omnibus liquidò apparet cum Tertulliano lib. de pœnit. c.6. *omne cunctationis, & tergiverſationis erga pœnitentiam vitium à præſumptione importari:* & ſic omnem pœnitentiæ dilationem magnum eſſe reprobationis indicium: & eò majorem, quò dilatio eſt maior. Quod expreſsè docet Gregorius l. 17. mor. c. 4. vbi, *vita* inquit, *ſi à peccati perpetratione nec tẽporis longinquitate compeſcitur, hac ipſa vita longinquitas, quam per miſericordiam accipimus, ad cumulum maledictionis accreſcit. Vnde neceſſe eſt, ut cum nos diutiùs expectari conſpicimus, ipſa prorogata pietatis tempora quaſi damnationis argumenta timeamus.* Idem eſt dicere, *damnationis argumenta*, & reprobationis ſigna. Bernadus etiam apud Cornelium in Hier. 14. verſ. 23. *actus*, inquit, *peccandi crebrò iteratus conſuetudinem parit: conſuetudo parit quaſi agendi neceſſitatem: neceſſitas parit impoſſibilitatem* (nempe maximam quandam difficultatem (*impoſſibilitas parit deſperationem, deſperatio damnationem.* Ecce quibus gradibus à multiplicatione peccatorum, & pœnitentia dilata deſcendit reprobus ad ſuum barathrum.

Pœnitentiæ dilatio reprobationis indicium. *Gregorius.*

Bernard. Conſuetudo parit quaſi neceſſitatem.

XXXXIV. Reprobus imago eſt diaboli. *Gregor.*

Poſtremò reprobi umbræ quædam ſunt diaboli: & ideo dicitur Iob.40. *protegunt umbræ umbram eius.* Quippe, ut notat Gregorius l.33. moral. cap.4. *umbræ ſunt diaboli omnes iniqui.* (Inferiùs dicit,

reprobi) *qui dum imitationi iniquitatis ejus inserviunt, quasi ab ejus corpore imaginis speciem trahunt.* Nihil autem ita est diaboli proprium quam impœnitentia, & obfirmatio in malo. Et ideo impœnitentes, & perseverantes in peccato, umbræ quamùm ad hoc, & simulacra sunt diaboli: atque adeo reprobationis in se imaginem continet. Quia, ut notat Bernardus serm. 11. in Psal. Qui Habitat, *cor indu-ratum, quod sic in omnibus viis adhæreat diabolo, manifestè factus est unus spiritus cum eo. Humanum est peccare: non humanum tamen, sed diabolicum est in malo perseverare.* Addo perseverantem in malo non modò fieri imitatorem diaboli, sed etiam socium ejusdem in inferno, quasi jam ad terminum reprobationis devenerit. Quæ est doctrina Isidori lib. 1. sent. c 14. ubi *perpetrare*, inquit, *flagitium, mors est animæ: contemnere pœnitentiam, & permanere in culpa, est post mortem in infernum descendere.*

Bernardus. Peccator unus spiritus cum diabolo.

Bernard. Perseverantia in peccato diabolica.

Isidorus. Perseverans in peccato jam est in inferno.

CAPUT V.

Tertium prædestinationis signum, pœnitentia fructuosa.

XXXXV.

QVoniam allatum est à nobis tanquam secundum prædestinationis signum pœnitentiæ celeritas; hæc autem esse posset pœnè infructuosa, conjuncta cum celeritate redeundi ad peccata: ideo.

Fructus pœnitentiæ qui sint.

Dico quintò. Tertium prædestinationis signum est pœnitentia fructuosa. Probatur primò ex Lucæ 3. *facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quod expendens Augustinus l. de vera, & falsa pœniten. c. 27. *oportet,* inquit, *ut pœnitentia fructificet ad hoc, ut mortuo vitam impetret.* Fructus autem pœnitentiæ sunt ejusdem effectus: qui duo, post susceptum pœnitentiæ sacramentum, assignantur à Gregorio homil. 24. in Evang. *plangenda non committere, & præterita peccata plangere.* Quod videtur desumptum ex Ecclesiast. 21. *Fili peccasti? nè adjicias iterum: sed & de pristinis deprecare, ut tibi dimittantur.*

Luca 3.

Gregorius.

Eccles. 21.

Prædestinationis signũ pœnitentia fructuosa.

Probatur secundò ratione, pœnitentiam, ut prædestinationis sit signum, esse debere fructuosam; quia permissio peccati in electis est aliquo modo prædestinationis effectus, tanquam ex novo motivo adæquato à Deo directa ad bonum prædestinati, ut probatum est tom. 2. l. 3. q. 4. Hoc autem bonum, quod ex permissione peccati nascitur non est nisi pœnitentia, ut ibidem ostensum est, ex Ambrosio. Ergo effectus, & signum prædestinationis est, post permissionem peccati, meliotatio ex pœnitentia. Ergo fructus aliqui in prædestinato apparere debent ex pœnitentia, ad quos ordinata fuerat permissio peccati. Quod autem primus fructus sit emendatio vitæ; sive, ut

Gregor. loquitur Gregorius, *plangenda non committere*, probatur. Quia non potest fieri accessus ad vitam meliorem post pœnitentiam, nisi pœnitens conservet se in recessu à peccato: quod fit non relabendo ad statum peccati. Ideo dicitur, *Fili peccasti? ne ad, icias iterum.* Primum autem signum, quod verè pœniteat commissi peccati, est iterum non

Prov. Arab. committere. Quamobrem effatum erat sapientium apud Arabes, *omissio peccati melior est, quam executio pœnitentiæ*: ut habetur cent. 2. n. 57. & Ambrosius in epist ad Cor. c. 5. *Hæc*, inquit, *est vera pœnitentia, cessare à peccato, Hæc enim probat dolere se, si de cætero desinat.*

Ambrosius. Consonat his, quod legitur in vitis Patrum l. 7. c. 22. ubi interrogatus Abbas Pimenius, *quid est pœnitentia? respondit pœnitentia peccatorum est ulteriùs non peccare.*

Confirmatur primò è Scripturis, in quibus laudatur pœnitentia Ninivitarum primò, & præcipuè non à pœnis voluntariè susceptis, sed ab emendatione morum, & mutatione vitæ. Cum enim Scriptu-

Ionæ 3. ra narrasset Ionæ c. 3. eorum jejunia, cinerem, & dixisset *vestitos esse saccis à majore usque ad minorem*, subdit hæc verba. *Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, & misertus est Deus*, &c. Ad probandam veram pœnitentiam, quæ divinam misericordiam meruerit, non habita est ratio cineris, sacci, jejuniorum: sed tantummodò dicitur, *vidit Deus quia conversi sunt de via sua mala.* Quæ est animadversio Chrysostomi hom. 3. ad pop. *Videamus*, inquit, *quid inevitabilem illam iram solverit. Num jejunium solum, & saccus? nequaquam; sed totius vita mutatio, quoniam conversus est quisque à viis suis malis.* Idcirco impletum esse oraculum Ionæ, qui dixerat, *adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, docet Augustinus l. 21. de Civit. c. 24. ubi, *factum est*, inquit, *quod prædixit Deus. Eversa est enim Ninive, qua mala erat: & bona est ædificata, qua non erat.* Nempe subversa est prior Ninive vitiosa, & surrexit nova Ninive virtuosa. Quapropter, ut notat Chrysostomus in hom. quod nemo lædatur, nisi à semetipso. *Si quis tunc ingressus fuisset civitatem Ninivitarum, qui priùs eandem novisset, nequaquam eam agnovisset. Adeo repentè à turpissima vita resilierat ad pietatem.* Quia igitur Ninive mutavit vitam, Deus mutavit sententiam. Quamobrem Hieronymus in vita Fabiolæ, *fælix*, inquit, *pœnitentia, qua furentem sententiam Dei, confesso errore, mutavit.*

Pœnitentia Ninivitarū Deo placuit ob mutationem vitæ. *Chrysost.*

Eversa est Ninive vitiosa, surrexit virtuosa. *August. Chrysost.*

XXXXVI. Pœnitentia transformat in virum alterum. *Ambros.*

Hic est fructus pœnitentiæ, quam Deus in prædestinatis intendit ex permissione peccati, mutatio vitæ: ita ut ipsemet peccator post pœnitentiam commutatus in alterum, se quodammodo non agnoscat. Quò facit illud, quod narrat Ambrosius l. 2. de pœnitentia c. 10. de quodam adolescente, qui post longam turpis amoris pœnitentiam, cum ei fortè occurrisset mulier, quam deperierat, ac se non agnitam putans dixisset, *illa talis ego sum*; respondit, *sed ego non*

sum ille. Nimirum hic per pœnitentiam *abnegaverat se ipsum*, juxta Christi dictum Matth. 16. quia in pœnitentia nihil tam movet divinam misericordiam, ut supra diximus eum Chrysostomo, quàm *totius vitæ mutatio*. Hæc autem non fit sine cessatione à peccato, nempe non in eadem recidendo, à quibus quis per pœnitentiam surrexerat. *Matth. 16.*

Confirmatur secundò, quia prædestinatus per omnia, quoad fieri potest, assimilari debet Christo. Nos enim *prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui*, ad Rom. 8. Ergo etiam assimilari debent Christo in resurrectione à peccato, ad vitam gratiæ, *ut, quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris: ita & nos in novitate vitæ ambulemus*, ad Rom. 6. Ideo dicitur Ezech. 33. *nolo mortem impii, sed ut convertatur, & vivat.* Quod expendens Tertullianus de pœnit. c. 4. *si pœnitentiam*, inquit, *mavult, quàm mortem; ergo pœnitentia vita est, quam morti præponit.* Sed Christus ita surrexit à morte, ut non iterum in mortem reciderit. Ideo dicitur ad Rom. 6. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Ergo, si pœnitens ita resurgat à morte peccati, ut *mors illi ultra non dominetur*, erit in hoc perfectè similis ejus resurrectio à peccato resurrectioni Christi. Ergo habet in hoc suum prædestinationis signum, quod Christo etiam assimilabitur in resurrectione ad vitam gloriæ, *configuratus corpori claritatis ejus*, ad Philipp. 3. *Rom. 8.* *Rom. 6.* *Ezech. 33.* *Tertull.* Pœnitentia est resurrectio à morte. *Rom. 6.* Pœnitens resurgens à peccato nõ debet iterũ mori per peccatum. *Philipp 3.*

Confirmatur tertiò; quia miracula, quæ Christus edidit in salute corporum, fuerunt ita perfecta, ut nemini opus fuerit iteratione miraculi. Neque enim Christus legitur bis eundem ægrotum sanasse, bis eundem cæcum illuminasse, bis eundem mortuum resuscitasse. Ergo, cum quis ita sanatur, illuminatur, resuscitatur per pœnitentiam, ut iterum non recidat in morbum, in cæcitatem, in mortem peccati: signum est quod speciali modo curatus est à Christo; nempe per specialia, & efficacia auxilia. E quibus, sicut habet diuturnam conservationem in recuperata gratia, ita potest sperare perseverantiam finalem in gratia: qui ultimus est in hac vita prædestinationis effectus. Hoc argumento abusi sunt Hærerici ad probandum non admittendos esse ad pœnitentiam relapsos. Sed Augustinus eo utitur ad probandum, non iterandum esse post pœnitentiam peccatum. Ita enim habet l. de vera, & falsa pœnit. c. 5. *Quem cæcum, inquiunt, bis illuminavit? quem leprosum bis mandavit? quem mortuum bis suscitavit?* & infra. *Ideo non scribitur aliquis nisi semel sanatus, ut timeat quisque jungi peccato.* Idest, ut quisque timeat sæpiùs in idem peccatum recidere. Qui timor à vera pœnitentia proceedit: & sic prædestinationis est signum, cujus effectus est pœnitentia vera, & fructuosa. Christus neminem legitur bis sanasse. Pœnitentes veri nunquá recidivi.

Confirmatur quartò exemplo electorum, qui à Christo ad pœni-

tentiam vocati, ad pristina non sunt relapsi. Hoc apparet primò in Magdalena, *qua priùs*, ut notat Chrysostomus homil. 6. in Matth. *meretrix, virgines quoque ipsas honestate superavit, à maximis sordibus peccatorum largissimo lachrymarum fonte purgata.* Idem serm. in peccatr. & phar. *hæc*, inquit, *pœnitentiam egit; & illico quavis virgine casti or, ac verecundior evasit.*

Chrysost.

XLVII. Magdalena per pœnitentiam virgines superavit.

Apparet secundò in Petro, qui post trinam negationem *egressus foras flevit amarè* Matth. 26. Egressus autem est foras, privans se ipsomet Christi conspectu, ut ab occasione iterum peccandi se eriperet. Quippe quæ fuerat atrium Caïphæ, & fermocinatio cum aulicis. Quod animadvertens Beda in eum locum, *egressus*, inquit, *foras. Nec enim in atrio Caïphæ retentus agere poterat pœnitentiam: ut ab impiorum concilio secretus pavida negationis sordes liberis fletibus abluat.*

Matth. 26.

Petri pœnitentia cœpit à fuga occasionis peccandi. *Beda.*

Apparet tertiò in Matthæo, qui vocatus à telonio, ad ea negotia, quæ peccati occasio esse poterant, ultra non rediit. Quod expendens Gregorius homil. 24. in Evangelio, *Piscatorem*, inquit, *Petrum, Matthæum verò telonearium scimus. Et post conversionem suam ad piscationem Petrus rediit: Matthæus vero ad telonei negotium non resedit. Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est ut post conversionem animus non recurrat.*

Matthæus ad telonium ultra non rediit. *Gregor.*

Apparet quartò in Zacchæo. Qui, cum numeraretur inter publicanos, & peccatores, à Christo vocatus ad pœnitentiam, non solùm in posterum à fraudibus, ac furtis abstinuit, sed etiam *dimidium bonorum suorum dedit pauperibus: & si quid aliquem defraudaverat, reddidit quadruplum.* Luc. 19. Quo exemplo monentur ij, qui post damnificationem proximi ad pœnitentiam transeunt, quid agere debeant, ut signum in se veræ pœnitentiæ, ac prædestinationis exhibeant. Neque enim Zacchæus expectavit ad restitutionem à Christo obligari: aut eumdem consuluit, ad quid præcisè teneretur; neque allegavit in dubio meliorem esse conditionem possidentis: sed in dubio, si quid aliquem defraudasset, non tantumdem, sed quadruplum reddidit. Insuper opera supererogationis adjunxit dando dimidium bonorum pauperibus. Hoc scilicet charactere insigniuntur ij ex electis, qui ex illicitis ad pœnitentiam veniunt. Hi namque in restitutione ablatorum magis in tuto conscientiam collocant, quàm pecuniam. Quod expendens Beda in eum locum l. 5. cap. 77. *Zacchæus*, inquit, *in fidei veritate persistens, non solùm se ex peccatore conversum, sed etiam inter perfectos probat esse versatum, dicente Domino, si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus.* Quod utique fecit Zacchæus, vel ut eleemosynis compensaret peccata: vel ut omnem sibi eximeret scrupulum de retentione ablatorum, restituendo

Zacchæi Pœnitentia cœpit à restitutione bonorum. *Luca 19.*

Conscientia potiùs collocanda in tuto est, quàm pecunia. *Beda.*

pauperibus,quod ſubſtulerat ab incertis:ne ſcilicet renovaret in injuſta retentione peccatum,quod commiſerat in injuſta acceptione. XLVIII. Habitus vitioſus ſemel depoſitus iterum non reſumendus.

Quod eſt proprium pœnitentiam electorum efficaciter caventium, ne in eadem relabantur.Hoc innuitur Cant. 5.dum dicitur ex perſona animæ veraciter pœnitentis, *expoliavi me tunica mea: quomodo induar illa? lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Ideſt expoliavi me habitu vitioſo,de quo dicit Apoſtolus ad Coloſſ.3.*expoliantes nos veterem hominem*; quomodo igitur iterum eum induam? *lavi pedes meos*, id eſt affectus meos malos fonte lachrymarum in ſacramento pœnitentiæ: quomodo iterum ad peccatorum ſordes rediens *inquinabo illos?* Quæ eſt expoſitio trium Patrum apud Theodoretum in hunc locum. *Expoliavi me veteri mea peccati tunica, quam ex tranſgreſſione contraxeram: quomodo induam illam, ſplendido jam indumento depulſam? lavi pedes meos: quomodo illos improbarum expiditatum veſtigia ſequens inquinabo?* Et, ut apud eumdem Pſellus, *Ablui ſordes à pedibus meis, eoſque in ſemitam ſalutis direxi: non ullo unquam tempore me retro convertens inquinabo.* Hi pœnitentis effectus ſigna ſunt animæ per pœnitentiam prædeſtinatæ. Quamobrem Nyſſenus in eumdem locum *confeſſio*, inquit, *qua pollicetur à ſe nunquam tunicam reiectam reſumendam, & pedes terrenis affectibus inquinandos, parat aditum animæ ad Deum.* Qui utique ultimus eſt prædeſtinationis terminus.Et ſic talis diſpoſitio eſt prædeſtinationis effectus, & ſignum.

Cantic.5. *Coloſſ. 3.* *Trium Patrum expoſitio Theodoret.* *Pſellus.* *Nyſſenus.*

Denique hoc electorum eſt proprium,ut per pœnitentiam exiſtiment ſe *mortuos eſſe peccato, viventes autem Deo.* Ad Rom.6. quod exponens ſanctus Proſper l. de vita contempl. c.21. *quid eſt*, inquit, *mori peccato niſi damnandis operibus omnino non vivere,nihil ambire, nihil carnaliter concupiſcere?* Et infra. *Quem non facit impudentem audacia; iniquum iniuſtitia, ferum inclementia, varium inconſtantia, pertinacem contumacia, delicioſum gula, vanum iactantia, levem facilitas, impatientem mobilitas, iracundum animoſitas, ſuſpicioſum perverſitas, verboſum vanitas, iniurioſum malignitas. Qui remotus eſt prorſus ab illecebris ſecularibus, remotus ab immundiciis & inimicitiis; remotus ab inſidiis, remotus à rapinis, remotus à mendaciis, poſtremò remotus ab omni genere flagitiorum atque facinorum, quibus carnaliter viventes Deum offendunt. Sicut carne mortuus, neque hac facere poteſt, nec pati: ita & talibus vitiis omnino non vivit.* Hoc eſt verè mori peccato, qui primus effectus eſt veræ pœnitentiæ, in quo electi dignoſcuntur à reprobis: quorum eſt poſt pœnitentiam relabi, ut oſtenderetur inferiùs. Primus autem effectus pœnitentiæ ponitur hic totalis, & conſtans receſſus à malo. Quia prior eſt receſſus à termino à quo, quàm ſit acceſſus ad terminum ad quem, juxta illud Pſalm. 36. *declina à malo, & fac bonum.* Ideo dicitur Eccleſ. Pœnitentes veri moriũtur peccato. *Rom.6.* *Proſper.* Mori peccato quid ſit. *Pſal. 36.*

Eccleſ.21. loco citato. *Fili peccaſti? ne adjicias iterum.* Sequitur. *Sed & de priſtinis deprecare, ut dimittantur.* Qui eſt ſecundus effectus, ſeu fructus pœnitentiæ, aſſignatus etiam à Gregorio tribuente pœnitentiæ hæc duo munera, *plangenda iterum non committere, & præterita peccata plangere*, ut ſupra notatum eſt.

XLIX. Prædeſtinationis ſignum deteſtatio perpetua præteritorum.

Quod autem hoc prædeſtinationis ſignum integretur non ſolùm ex non iteratione novi peccati, de qua dictum eſt; ſed etiam ex fletu præteriti, probatur; quia permiſſio peccati in electis intenditur à Deo ad illorum majus bonum, eo modo, quo explicatum eſt tomo 2. l. 3. q. 4. Ergo non poteſt intendi à Deo in electo permiſſio unius peccati propter hoc tantùm, ut ultra non peccet: cum melius ſit ſimpliciter non peccare, quàm non ulteriùs peccare. Ergo aliquod aliud bonum à Deo intenditur ex hac permiſſione in electis, ortum ex pœnitentia, quod non fuiſſet ante pœnitentiam. Nempe, quemadmodum dicit Ambroſius l. de Paradiſo c. 8. *ut per pœnitentiam delictorum fœneratior poſtea gratia in hominis redeat affectum.* Ideo dicitur ad Rom. 8. *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Ubi Gloſſa, & alij, *etiam peccata.* Quem locum expendens Auguſtinus l. de corrept. & grat. c. 9. *uſque adeo*, inquit, *proſſus omnia, ut ſi qui eorum* (electorum) *exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt, ac doctiores.* Hoc autem potiſſimùm præſtat memoria doloroſa peccatorum, quod dicit Gregorius, *perpetrata plangere.* Idque requiritur propter multa.

Ambroſ. Permiſſio peccati propter pœnitentiam. *Rom. 8.* *Gloſſa Auguſt.* Prædeſtinatis etiam peccata cooperantur in bonum.

Primò ad certitudinem majorem veniæ. Certi enim ſumus ex mortali peccato nos contraxiſſe reatum æternæ pœnæ: certi non ſumus de venia: tum ex parte noſtra, quia certi non ſumus, an in nobis fuerit verus dolor peccati, an fuerit verè ſupernaturalis, an fuerit ſuper omnia mala ſaltem temporalia: quod ad minimùm requiritur ad hoc, ut dolor ille ſit diſpoſitio ſufficiens ad confeſſionem ſacramentalem: cum fundare debeat propoſitum non peccandi de cætero, extendens ſe ſaltem implicitè ad quamcunque circumſtantiam boni, vel mali temporalis. Tum etiam ex parte confeſſarij. Cum non ſimus omnimodè certi de charactere, de poteſtate, aliiſque circumſtantiis ex ejus parte requiſitis ad abſolutionis valorem. Quamobrem ſignum eſt prædeſtinati de ſua ſalute ſolliciti deteſtationem eorumdem peccatorum ſæpiùs iterare: ut magis in turo ſpem veniæ collocet. Ideireo monetur unuſquiſque Eccl. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* Id eſt de peccato, quod putas eſſe remiſſum, *noli eſſe ſine metu*: ne fortè non ſit remiſſum. Quod explicat verſio Syriaca, & Arabica, *ne confidas de remiſſione.* Et Tigurina, *ſuper data venia ne ſis ſecurus.* Quod egregiè confirmat Gregorius lib. 6. Ep. 22. ad Gregoriam, quæ erat Imperatrici à cubiculis. Ubi *ſecura*, inquit, *de peccatis tuis fieri non debes, niſi cum*

Eccleſ. 5. *Gregor.* Pauli trepidatio de ſalute. Poſt peccatum certũ incertitudo veniæ.

jam

iam in vita tua die ultimo plangere eadem non valebis. Qua dies quoscunque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes: atque eas fletibus quotidianis lavare. Certè Paulus in tertium cœlum ascenderat: in Paradisum ductus fuerat: arcana verba audierat, qua non licet homini loqui: & tamen adhuc trepidans dicebat, castigo corpus meum, & servituti subjicio: ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Adhuc timet, qui in cœlum ducitur: & timere non vult, qui adhuc conversatur in terris? Hæc incertitudo veniæ post peccatum adeo permovere solet prædestinatos, ut non rarò media quædam extraordinaria adhibeant ad hanc certitudinem assequendam.

Mulier quædam peccatrix, ut narratur in vitis Patrum l. 1. c. 10. cum jam pœnitens sua defleret scelera, ea sigillatim conscripsit, paginamque sigillo obsignatam detulit ad magnum Basilium Neocesareæ Episcopum, vehementissimè rogans, ut suis precibus impetraret certam earum culparum, quæ ibi adnotatæ erant, remissionem. Oravit totam noctem, ac diei sequentis partem Basilius: ac post missæ sacrificium peractum, schedulam aperuit, in qua peccata omnia deleta reperit, præter unum, idque gravissimum. Non acquievit mulier, magnis fletibus à Basilio petens, ut illud quoque facinus ejus aggeminatis precibus expungeretur è pagina. Renuit Basilius muliere missa ad sanctissimum virum Ephremum, qui in eremo degebat. Hic à muliere, per quam plurima longi itineris quæsitus, ac repertus incommoda, eam remisit ad Basilium: ut sicut cæterorum, ita quoque illius unius criminis, cujus eam sollicitudo angebat, certam veniam obtineret. Reversa mulier ad urbem, cum duci videret funus Basilij jam defuncti, magnis clamoribus schedam projecit in pheretrum, unde recepta, inventa est prorsus candida, ac si nullis unquam fuisset characteribus obsignata, certum exultanti mulieri pignus obtentæ veniæ de eo quoque flagitio, cujus remissio in dubium revocabatur. *Vita Patr.*

Simile quid legitur in vita B. Emerici, ad cujus sepulchrum cum Conradus quidam, homo, qui in flagitiis vitam duxerat, eaque summo Pontifici confessus fuerat, accessisset, ac paginam, in qua peccata conscripserat, quamque pluribus catenis constrinxerat, solutam reperit, ac notæ omnis expertem, certam vadem obtentæ veniæ. Hæc sancta sollicitudine à præteritis peccatis incussa affecti erant ij, qui voluntariè se carceri pœnitentiæ mancipantes, ut narrat Climacus de accurata pœnitentia gradu 5. flebiliter, & dolenter dicebant, *Putasne apparebit Dominus ultra super nos? Aliy verò, num pertransiit anima nostra debitum intolerabile? Aliy putasne adjiciet Dominus ultra consolari in nobis? Putasne audiemus illum dicentem nobis, qui sumus in vinculis insolubilibus, exite: & qui in inferno* *Climacus.* Pœnitentiæ carcer.

pœnitentia sedemus, laxamini? Putasne clamor noster ad aures Domini ingressus est? Cuncti verò sedebant, semper ante oculos suos mortem attendentes, & dicentes. Quid putatis continget? Quanam erit illa sententia? Quis finus noster? Putasne erit revocatio? num supereſt ultra spes venia mœstis reis? num valuit oratio nostra ingredi ante conspectum Domini: an meritò repudiata est, atque abiecta? Aut, si fortè intravit, quantum peregit? quantùm placavit Deum? quantùm profecit? emissa quippe ex immundis labiis parum habere potuit virium. Putasne appropinquaverunt nobis Angeli custodes nostri, an adhuc longiùs à nobis stant? Ex his liquidò apparet, quàm sit propria electorum sancta hæc de impetrata venia incertitudo: ex qua, tanquam ex humilitatis magistra, de salute potiùs certiorantur.

Angeli custodes procul se à peccatoribus amovent.

Memoria peccatorũ ad placandam iram divinam.

Secundò requiritur ad prædestinationis signum dolorosa hæc peccatorum memoria propter advertendam Dei iram: ne ea nobis auxilia deneget, quæ propter admissa peccata justè denegat. Quippe, etiam data certitudine, quod peccata præterita sint condonata, adhuc remisso peccato, remanet ex parte nostra habitus vitiosus: ex parte Dei, tanquam pœna peccati, denegatio eorum specialium auxiliorum, quæ data fuissent, nisi præcessisset peccatum: quæ pœna non totaliter remittitur cum peccato. Unde fit, ut ex una parte urgente habitu vitioso, ex altera denegatis auxiliis amplioribus, peccator pœnitens, renovata occasione, in periculo semper sit novi peccati, Cujus permissio est pœna peccati præteriti, remissi quoad culpam, sed non totaliter quoad pœnam. Ideo ad hanc avertendam, totaliter Deum placandum electi, post peccata etiam condonata, iterum, atque iterum ea sibi postulant condonari. Et in hoc sensu Catharinus opusc. de certitudine gratiæ intelligit verba supra citata Eccles. *de propitiato peccato noli esse sine metu.* Ideſt, etiamsi certus sis de venia peccati præteriti, noli esse sine metu peccati futuri: (quippe metus propriè versatur circa malum imminens, & futurum) cujus permissio facilè trahi potest ex denegatione aliquorum specialium auxiliorum ex vi peccati præteriti, nondum planè deleti quantùm ad pœnam: quoad quam non est peccator planè restitutus in statum pristinum. Sicut, si Rex aulico sibi charo dimittat crimen perduellionis, & pœnam capitis: non idcirco eum restituit in gradum pristinum, neque oculo tam benigno aspicit, quo ante perduellionem: usque dum memoriam criminis factis insignioribus diluat.

L. Pœna peccati, auxiliorũ quorumdam specialium denegatio.

Cathar.

Psal. 50. Patet ex Ps. 50. *Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* David enim certò noverat sibi dimissum fuisse peccatum ex verbis Nathan. 2. Reg. 12. *Transtulit Dominus peccatum tuum.* Et, cum sciret se totum esse ac mundatum, petit ampliùs se lavari, & mundari, *Amplius lava me*, &c. cum tamen peccati

A peccato ampliùs lavari quid sit.

2 Reg. 12.

macula consistat in indivisibili : neque possit ex parte tolli, ex parte non. Nimirum postulabat se ampliùs lavari quantum ad pœnam relictam à peccato : & poscebat restitui se in gradum pristinum divinæ amicitiæ. Est animadversio Chrysostomi hom. 2. in Ps. 50. ubi, *quid ampliùs quæris ô David ? Audi prophetam dicentem, Dominus dimisit peccatum tuum. Non quæro solum peccata dimitti : sed & decorem meum pristinum quæro. Dele*, inquit, *& ampliùs lava me, Plus aliquid quæro, majorem honorem ; majorem gloriam.* Nimirum, præter remissionem culpæ, quam impetraverat, petebat sibi dimitti eam pœnam Dei adhuc subirati aliqua auxilia denegantis, & cupiebat restitui in gradum pristini honoris, & familiaritatis cum Deo. *Chrysost.*

Hoc idem insinuabant Sancti illi pœnitentes, de quibus Climacus loco cit. cum dicebant, *Putasne nostra oratio omnino reconciliavit judicem, an ex parte ? An vulnerum vel medietas deleta est ?* Cum autem peccata lethalia, quæ sunt animæ vulnera, non deleantur, sive sanentur ex parte, debet hoc intelligi de eorum delectione quoad pœnam, quæ deleri potest quoad partem, & partem. Ideo pœna relicta post vulnus peccati appellatur cicatrix, quæ vestigium est obducti vulneris. Quamobrem Chrysostomus in Psal. 50. hom. 2. loquens de pœnitentia Davidis, *Ablatum est*, inquit, *peccatum : sed vult, & cicatricem extenuare. Ablatum est vulnus : vult & pulchritudinem recipere : Ideo dicit miserere mei Deus, &c.* Non obducitur hæc cicatrix, nisi cum remissa jam culpa, remittitur etiam pœna peccati ; præsertim pœna spiritualis denegationis auxiliorum, quam electi maximè reformidant. Hac pœna remissa, dicitur Deus non recordari peccatorum Ezechiel. 18. *si impius egerit pœnitentiam*, &c. *omnium iniquitatum ejus non recordabor*, quia ita se gerit, ac si non recordaretur, neque quoad culpam, neque quoad pœnam. *Climacus.* Cicatrix peccati qui sit. *Chrysost.* *Ezech. 18.*

Ideo ex parte pœnitentis magnum prædestinationis est signum memoria peccatorum : quia signum est ex parte Dei oblivionis peccatorum. Memoria enim peccatorum in nobis parit oblivionem in Deo : oblivio in nobis memoriam in Deo. Idcirco David Ps. 50. petebat à Domino, ut deleret omnino peccatum suum : & assignat pro ratione, *quoniam iniquitatem meam ego cognosco : & peccatum meum contra me est semper.* Quæ verba idem exponens hom. cit. *Ego*, inquit, *illud video : tu ne consideres. Ego scribo : tu dele. Vide enim quid sit ; si tu memor sis, Deus non erit memor : si tu oblitus fueris, Deus memorabitur.* Sicut igitur reprobationis est signum peccata commissa non coram se, sed post tergum ponere : quia signum est ea adhuc repræsentari coram Deo ad vindictam : ita prædestinationis est signum, si quis potest dicere, *peccatum meum coram me est semper* : quia signum est jam esse post tergum Dei : & Memoria peccatorum in nobis parit oblivionem eorum de in Deo : & è contra. *Psalm. 50. Chrysost.*

LI. Peccata qui ante se ponit, tollit ea

conſpectu Dei, & è contra. *Iſaiæ 38. Auguſt. Pſal. 49.*

poterit idem dicere confidenter, *projeciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea.* Iſ. 38. Ideo Auguſt. hom. 2. inter 50. *tolle*, inquit, *te à dorſo tuo: ubi te videre non vis: & conſtitue te ante te: ne tu poſtea à Deo judice ſias ante te* (alludit ad illud Pſ. 49. *arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam*) *& non ſit, quò fugias à te.* Signum igitur quod Deus non reſpiciat ultra peccata noſtra eſt, quando nos illa reſpicimus. Quamobrem Gregorius parte tertia Paſt. admon. 3. *admonendi*, inquit, *ſunt, ut inceſſanter admiſſa ante oculos reducant. David, cum peteret, averte faciem tuam à peccatis meis, paulo ſuperiùs intulit, delictum meum coram me eſt ſemper. Ac ſi diceret, peccatum meum ne reſpicias poſtulo: quia hoc ego reſpicere ipſe non ceſſo.*

Gregor.

Peccatorũ, quæ commiſimus, ad certa ea redigendo capita, quotidiana recordatio. *Thren. 3. Gregor.*

Qui prædeſtinati ſunt per ſtatum pœnitentiæ poſt peccata, ſolent eorum quotidie recordari. Quod facilius, & utiliùs fieri poteſt, ſi graviora ex iis ad certa capita redigantur: de quorum ſingulis cum deteſtatione, ac dolore ſpecialiùs quotidie venia flagitetur; quaſi diſtribuendo actus doloris, & lachrymas juxta diviſiones peccatorum. Quod innuitur Thren. 3. *diviſiones aquarum deduxerunt oculi mei.* Hoc monet expreſsè Gregorius loco cit. ubi *admonendi*, inquit, *ſunt ut ſingula quaque admiſſa conſiderent: & dum per unumquodque erroris ſui inquinationem deflent, ſimul ſe, ac totos lachrymis mundent. Vnde benè per Hieremiam dicitur, diviſiones aquarum deduxit oculus meus. Diviſas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis ſingulis diſpertitas lachrymas damus.*

David peccata ſua ſemper coram ſe tanquam in imagine depicta cernebat. *Chryſoſt.*

Comprobatur hoc exemplo Davidis, qui, ut expendit Chryſoſtomus homil. cit. *quamvis condonatum ſibi fuerit, non eſt oblitus peccati ſui: ſed in conſcientia tanquam in imagine adulterium, & homicidium depictum habebat. Et per ſingulos dies videbat putredinem, & dicebat, peccatum meum coram me eſt ſemper.* Quo autem animi dolore, qua deteſtatione id faceret, ſatis explicat illud ex vulgata, *peccatum meum contra me eſt ſempor.* Quaſi peccatum, quia voluntati Dei adverſatur, etiam ſibi tanquam adverſarium agnoſceret, & multitudinem peccatorum tanquam acies hoſtium. Quod egregiè declarat Ambr. l. de Apologia David. cap. 9. ubi diſcrimen aſſignans, inter eos, qui peccant ex reprobis, & eos, qui peccant ex electis, *Inſipiens*, inquit, *ſuis delectatur erroribus: & novis vetera obumbrando peccatis, ſe exiſtimat adjuvari. At verò ſapiens adversùm ſe judicat eſſe delictum ſuum: & tanquam hoſtiles acies, ita lapſus culparum ſuarum adverſantium modo ſibi arbitratur obſiſtere. Quidquid perſonuerit, culpa ei propria ſemper occurrit. Quidquid fuerit dictum, aut lectum, in ſe dictum putat. Quidquid intenderit, ſe nutu, ſe oculis ſignari cenſet. Si epuletur, ſi cogitet, ſi oret, ante oculos ejus ſemper eſt proprium error: & momentis omnibus pulſat*

Reprobi peccatorum recordantur ſe iis oblectãdo: prædeſtinati eadem deteſtando.

Conſcientiæ ſtimuli de peccatis.

conscientiam culpæ : nec quiescere, nec obliviscì sinit : ac se terrore perpetuo, velut gravis censor, exagitat. Ipse sui accusator, ipse sui testis est : nec invenit, quò fugiat, qui se perurget, & stimulat. Idem monet Augustinus tom. 10. hom. 50. de necessitate pœnitentiæ, ubi *ascendet*, inquit, *homo adversum se tribunal mentis suæ constituet se ante faciem suam : ne ei postea dicatur, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Atque ita constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor.* Hic timor, ne Deus, adhuc post remissam culpam, remaneat non omnino reconciliatus quoad pœnam subductionis, aut diminutionis specialium auxiliorum, carnifex est animæ electorum post peccatum : & signum est magnum prædestinationis, quia conducit maximè ad impetranda à Deo ea auxilia, quæ dedisset ante peccatum. Ita hæc memoria peccatorum ex parte pœnitentis inducit in Deo eorumdem oblivionem, & quoad culpam, & quoad pœnam præsertim spiritualem, juxta promissum Ezech. 33. *Iniquitatum ejus non recordabor amplius :* restituens peccatorem in statum pristinum specialis protectionis divinæ : cujus est ad finem prædestinationis perducere.

August. Conscientiæ tribunal, judex testis, accusator, carnifex.

Ezech. 33.

Tertiò requiritur hæc dolorosa memoria peccatorum ad emendationem, & correctionem vitæ, nempe ad præcavendum, ne in eadem iterum incurratur. Turpitudo enim, & gravitas perspecta peccati odium illius inducit : ex quo voluntas peccandi. Quare Chrysostomus hom. 5. de pœnitent. *decet*, inquit, *& nos purgatos à peccatis eadem ante oculos habere peccata. Etenim præcedentium memoria, futurorum sit continentia. Et, qui in prioribus lapsus est, in secundis firmiorem ostendet sententiam.* Innuit hoc David Ps. 50. *iniquitatem meam ego cognosco*, idest turpitudinem, & deformitatem illius. Quæ cognitio maximè facit ad totius vitæ mutationem : & ideo infra subditur, *cor mundum crea in me Deus.* Hæc mutatio cordis ex memoria peccatorum aptè exprimitur mysteriosa illa Græcorum fabula apud Ovid. metamorph. l. 4. turpissimæ medusæ anguibus pro crinibus obuallatæ : quam, qui inspexisset, illico in lapidem vertebatur. Quippe deformis facies præteritæ conscientiæ, peccatorum colubris implicatæ, juxta illud Eccles. *quasi à facie colubri fuge peccatum*, in pœnitentis mente perspecta, metamorphosim quamdam facit : quæ non hominem in lapidem, sed cor lapideum vertit in carneum, juxta illud Ezech. 36. *auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo cor carneum* : ex mutato corde est totius vitæ mutatio, quod innuit Christus Matth. 16. cum dixit, *abneget semetipsum.* Quæ verba expendens Gregor. ho. 32. in Evang. *Relinquamus*, inquit, *nosmetipsos quales peccando nos fecimus : & maneamus nosmetipsi quales per gratiam facti sumus. Ecce, qui superbus fuit, si conversus*

LII. Memoria peccatorum ad emendationem vitæ. *Chrysost.*

Psal. 50.

Ovidius. Peccatorum memoria transformat, ut aspectus Medusæ crinibus serpentinis. Cordis mutatio.

Ezech. 36.

Peccator quomodo transformetur per pœnitentiam. *Matth.* 16. *Gregorius.*

verſando cum delectatione mortifera, ſed puniendo, & recogitando in amaritudine animæ meæ. Memoria igitur peccatorum prædeſtinationis eſt ſignum, quia mentem ad humilitatem perducit, quæ eſt gradus ad gloriam.

Memoria peccatorum ad gratitudinem remiſſionis, *Seneca.*

Quinto requiritur hæc memoria ad gratitudinem. Memoria enim peccati remiſſi involuit remiſſionem, quæ beneficium eſt maximum. Beneficio gratitudo debetur. Primus autem gratitudinis actus eſt beneficij agnitio, & memoria. Quippe ut ait Seneca epiſt. 83. *interdum beneficij ſolutio eſt ipſa confeſſio*, ideſt fateri te id accepiſſe. Non enim poteſt eſſe gratitudo de beneficio, vel incognito, vel oblivioni mandato. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 2. in Pſ. 50. *memor ſis*, inquit, *peccatorum: ut gratior ſit tibi miſericordia, ut ſentias, quid tibi conceſſerit. Si enim ſemper memor fueris cumuli peccatorum tuorum, eris memor magnitudinis beneficentiæ Dei.* Tales ſunt electi, qui virtutum ſuarum non meminerunt, ſed peccatorum ſuorum memoriam retinent. Exemplum habetur in Paulo 1. ad Corinth. 15. ubi *Ego ſum*, inquit, *minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſequutus ſum Eccleſiam Dei. Gratia autem Dei ſum id, quod ſum.* Mentionem facit peccati ſui, ut ex illo amplificet gratiam Dei. Sicut pictor umbras coloribus intermiſcet: ut inter umbras vivaciùs colores appareant. Quamobrem idem Chryſoſtomus hom. 18. in eandem Epiſtol. ad Cor. in eadem verba. *Sum minimus*, &c. *Non*, inquit, *ſimpliciter poſtremum ſe eſſe demonſtrat; & apoſtolicis titulis indignum. Sed neutiquam fuerat eorum oblitus, gratiæ magnitudinem prædicare volens. Unde ſubdit; gratia Dei ſum id, quod ſum.* Recordatio igitur peccatorum operabatur in Paulo agnitionem divinæ gratiæ, quæ illum fecerat ex perſecutore doctorem. Ideo inſtituit Deus ſingulis annis apud Iudæos feſtum Paſchalis in memoriam liberationis à ſervitute Ægyptiorum Exod. 12. Feſtum Pentecoſtes in memoriam acceptæ legis Deut. 16. Feſtum tabernaculorum, ſeu ſcenopogiæ in memoriã beneficiorum, quæ acceperant in deſerto Levit. 23. Inter omnia tamen hæc feſta, celeberrimum erat Paſcha: quo celebrabatur memoria liberationis à tyrannide Pharaonis, in figuram liberationis, quo peccator per pœnitentiam liberatus eſt à tyrannide diaboli. Quod animadvertens Ambroſius l. 1. de Cain. c. 8. *Paſcha*, inquit, *Domini quotannis celebrabatur, hoc eſt animarum tranſitus à vitijs ad virtutes, à paſſionibus carnis ad ſobrietatem mentis, à fermento malitiæ, & nequitiæ ad regenerationis ſinceritatem, & veritatem.* Hanc memoriam tranſitus à peccato ad gratiam electis pœnitentibus nõ ſolùm præſtat quotidiana recordatio peccatorum: ſed annuatim ab his etiam hoc Paſcha celebratur: cum eum diem, quo à ſtatu diuturno gravioris peccati tranſitum quiſque fecit, tanquam à ſervitute Ægyptiaca,

Beneficij quædã ſolutio eſt ipſa confeſſio. *Chryſoſt.*

Pauli humilitas, & gratitudo. *1. Cor. 15.*

Chryſoſt.

LV. Gratitudo memoriæ, quam Deus beneficiis exigit.

Exod. 12. Deut. 16. Levit. 23.

Paſchaſymbolum trãſitus è peccato ad gratiam. *Ambroſ.*

Electi annuatim memoriam ſuæ converſionis celebrant.

ptiaca, ad libertatem gratiæ, singulis annis speciali devotione recolunt, in gratiarum actionem effusi. Hanc grati animi memoriam Deus exigit in electis, ut per eam ad nova beneficia gradum faciant: dum per hanc, ut notat Bernardus serm.contr.vit.ingratit. *locum in nobis facimus gratiæ, ut maiora recipere mereamur.* *Bernard.*

Beneficij præteriti memoria gradum facit ad nova.

Sextò denique requiritur hæc memoria ad satisfactionem. Nam, cum peccatum sit injuria facta Deo, jus divinum læsum satisfactionem requirit. Et ideo supereſt post sacramentum pœnitentiæ satisfactio tanquam ejus pars quodammodo integralis, & peccatis debita. Quoniam verò per pœnam à confessario injunctam non fit ut plurimum satisfactio plena, & omnimoda; (alioquin post pœnitentiam sacramentalem peractam nihil remaneret satisfaciendum neque in hac vita, neque in altera: & sic purgatorij ignis pœna esset inutilis, quod est falsum) ideo hoc potissimùm curare solent electi, ut post peccatum Deo satisfaciant in hac vita.

Memoria dolorosa peccatorũ ad recompensandum jus divinũ.

Hæc autem satisfactio tria continet. Primùm est iterata, & frequens detestatio peccati etiam remissi; ut, sicut quis nimis adhærendo objecto peccaminoso divinum jus læserat: ita idem detestando divinum jus resarciat. Quoniam verò hæc peccatorum detestatio, cum vehemens est, solet esse lachrymarum elicitiva: ideo prima conditio, quam continet satisfactio in electis, ad hoc ut post statum peccati prædestinationis sit signum, est peccati recordatio lachrymosa. Quippe, ut ait Augustinus hom. 27. inter. 50. *Sicut est testis pœnitentiæ dolor: ita doloris testis est lachryma.* Hæc quotidiana detestatio peccatorum cum lachrymis ita à SS. Patribus strictè præscribitur, ut sine illa in homine pœnitente post peccatum, vix ullum prædestinationis signum agnoscant. Hoc pater cum è dictis supra, tum ex testimoniis, quæ hic subjiciam: quoniam hæc veritas plurimùm conducit ad ea, quæ dicturi sumus quæst. seq. de paucitate prædestinatorum.

Pœnitentia esse debet lacrymosa.

Augustin.

LVI. Lacrymandum quotidie pro peccatis.

Fundatur hoc præcipuè in eo, quòd dicitur Threnorum. 2. *Deduc quasi torrentem lachrymas: per diem, & noctem non des quietem tibi: nec taceat pupilla oculi tui.* Hoc ab unoquoque post peccatum præstandum esse passim docent Patres. S. Ephrem serm. de extr. jud. & compunct. ad hanc adhortans. *Compunctionem*, inquit, *dico non unius diei, sed quæ die, nocteque veluti fons intùs in anima exuberat. Semper, & absque ulla intermissione plantas tuas lachrymis irriga frater: ut sic irrigatæ crescant, fructumque ferant de die in diem.* Idem sermon. de compunct. & salut. dicit lachrymas esse panem quotidianum animæ: sine quo nutriri non potest. *Lachrymæ*, inquit, *nutrimentum, ac vita sunt animæ: & panis, salusque eius existunt. Idcirco & David dicebat, fiant mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte. O felicem animam, si quis lachrymis nutriretur!* Chrysostomus hom. 21. in Genes. *sicut faciem corporis tui quotidie abluis, ne qua fortè* *Thren. 2.* *S. Ephrem.* *Chrysost.*

Eccleſ.21. loco citato. *Fili peccaſti? ne adjcias iterum.* Sequitur. *Sed & de priſtinis deprecare, ut dimittantur.* Qui eſt ſecundus effectus, ſeu fructus pœnitentiæ, aſſignatus etiam à Gregorio tribuente pœnitentiæ hæc duo munera, *plangenda iterum non committere, & præterita peccata plangere*, ut ſupra notatum eſt.

XLIX. Prædeſtinationis ſignum deteſtatio perpetua prætetitorum.

Quod autem hoc prædeſtinationis ſignum integretur non ſolùm ex non iteratione novi peccati, de qua dictum eſt; ſed etiam ex fletu præteriti, probatur; quia permiſſio peccati in electis intenditur à Deo ad illorum majus bonum, eo modo, quo explicatum eſt tomo 2. l.3. q.4. Ergo non poteſt intendi à Deo in electo permiſſio unius peccati propter hoc tantùm, ut ultra non peccet: cum melius ſit ſimpliciter non peccare, quàm non ulteriùs peccare. Ergo aliquod aliud bonum à Deo intenditur ex hac permiſſione in electis, ortum ex pœnitentia, quod non fuiſſet ante pœnitentiam. Nempe, quemadmodum dicit Ambroſius l. de Paradiſo c.8. *ut per pœnitentiam delictorum fœneratior poſtea gratia in hominis redeat affectum.* Ideo dicitur ad Rom. 8. *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Ubi Gloſſa, & alij, *etiam peccata.* Quem locum expendens Auguſtinus l. de corrept. & grat. c.9. *uſque adeo*, inquit, *prorſus omnia, ut ſi qui eorum* (electorum) *exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum: quia humiliores redeunt, ac doctiores.* Hoc autem potiſſimùm præſtat memoria doloroſa peccatorum, quod dicit Gregorius, *perpetrata plangere.* Idque requiritur propter multa.

Ambroſ. Permiſſio peccati propter pœnitentiam. *Rom.8.* *Gloſſa Auguſt.* Prædeſtinatis etiam peccata cooperantur in bonum.

Primò ad certitudinem majorem veniæ. Certi enim ſumus ex mortali peccato nos contraxiſſe reatum æternæ pœnæ: certi non ſumus de venia: tum ex parte noſtra, quia certi non ſumus, an in nobis fuerit verus dolor peccati, an fuerit verè ſupernaturalis, an fuerit ſuper omnia mala ſaltem temporalia: quod ad minimùm requiritur ad hoc, ut dolor ille ſit diſpoſitio ſufficiens ad confeſſionem ſacramentalem: cum fundare debeat propoſitum non peccandi de cætero, extendens ſe ſaltem implicitè ad quamcunque circumſtantiam boni, vel mali temporalis. Tum etiam ex parte confeſſarij. Cum non ſimus omnimodè certi de charactere, de poteſtate, aliiſque circumſtantiis ex ejus parte requiſitis ad abſolutionis valorem. Quamobrem ſignum eſt prædeſtinati de ſua ſalute ſolliciti deteſtationem eorumdem peccatorum ſæpiùs iterare: ut magis in tuto ſpem veniæ collocet. Idcirco monetur unuſquiſque Eccl. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* Id eſt de peccato, quod putas eſſe remiſſum, *noli eſſe ſine metu:* ne fortè non ſit remiſſum. Quod explicat verſio Syriaca, & Arabica, *ne confidas de remiſſione.* Et Tigurina, *ſuper data venia ne ſis ſecurus.* Quod egregiè confirmat Gregorius lib.6. Ep.22. ad Gregoriam, quæ erat Imperatrici à cubiculis. Ubi *ſecura*, inquit, *de peccatis tuis fieri non debes, niſi cum*

Poſt peccatum certũ incertitudo veniæ.

Eccleſ.5.

Gregor. Pauli trepidatio de ſalute.

jam

iam in vita tua die ultimo plangere eadem non valebis. Qua dies quoscunque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes: atque eas fletibus quotidianis lavare. Certè Paulus in tertium cœlum ascenderat: in Paradisum ductus fuerat: arcana verba audierat, qua non licet homini loqui: & tamen adhuc trepidans dicebat, castigo corpus meum, & servituti subjicio: ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Adhuc timet, qui in cœlum ducitur: & timere non vult, qui adhuc conversatur in terris? Hæc incertitudo veniæ post peccatum adeo permovere solet prædestinatos, ut non rarò media quædam extraordinaria adhibeant ad hanc certitudinem assequendam.

Mulier quædam peccatrix, ut narratur in viris Patrum l. 1. c. 10. cum jam pœnitens sua defleret scelera, ea sigillatim conscripsit, paginamque sigillo obsignatam detulit ad magnum Basilium Neocesareæ Episcopum, vehementissimè rogans, ut suis precibus impetraret certam earum culparum, quæ ibi adnotatæ erant, remissionem. Oravit totam noctem, ac diei sequentis partem Basilius: ac post missæ sacrificium peractum, schedulam aperuit, in qua peccata omnia deleta reperit, præter unum, idque gravissimum. Non acquievit mulier, magnis fletibus à Basilio petens, ut illud quoque facinus ejus aggeminatis precibus expungeretur è pagina. Renuit Basilius muliere missa ad sanctissimum virum Ephremum, qui in eremo degebat. Hic à muliere, per quam plurima longi itineris quæsitus, ac repertus incommoda, eam remisit ad Basilium: ut sicut cæterorum, ita quoque illius unius criminis, cujus eam sollicitudo angebat, certam veniam obtineret. Reversa mulier ad urbem, cum duci videret funus Basilij jam defuncti, magnis clamoribus schedam projecit in pheretrum, unde recepta, inventa est prorsus candida, ac si nullis unquam fuisset characteribus obsignata, certum exultanti mulieri pignus obtentæ veniæ de eo quoque flagitio, cujus remissio in dubium revocabatur. *Vita Patr.*

Simile quid legitur in vita B. Emerici, ad cujus sepulchrum cum Conradus quidam, homo, qui in flagitiis vitam duxerat, eaque summo Pontifici confessus fuerat, accessisset, ac paginam, in qua peccata conscripserat, quamque plurimis catenis constrinxerat, solutam reperit, ac notæ omnis experiem, certam vadem obtentæ veniæ. Hæc sancta sollicitudine à præteritis peccatis incussa affecti erant ij, qui voluntariè se carceri pœnitentiæ manentes, ut narrat Climacus de accurata pœnitentia gradu 5. flebiliter, & dolenter dicebant, *Putasne apparebit Dominus ultra super nos? Alij verò, num pertransiit anima nostra debitum intolerabile? Alij putasne adjiciet Dominus ultra consolari in nobis? Putasne audiemus illum dicentem nobis, qui sumus in vinculis insolubilibus, exite: & qui in inferno* *Climacus.* Pœnitentium carcer.

pœnitentiæ sedemus, laxamini? Putasne clamor noster ad aures Domini ingressus est? Cuncti verò sedebant, semper ante oculos suos mortem attendentes, & dicentes. Quid putatis continget? Quænam erit illa sententia? Quis finis noster? Putasne erit revocatio? num superest ultra spes veniæ mœstis reis? num valuit oratio nostra ingredi ante conspectum Domini: an meritò repudiata est, atque abiecta? Aut, si fortè intravit, quantùm peregit? quantùm placavit Deum? quantùm profecit? emissa quippe ex immundis labiis parum habere potuit virium. Putasne appropinquaverunt nobis Angeli custodes nostri, an adhuc longiùs à nobis stant? Ex his liquidò apparet, quàm sit propria electorum sancta hæc de impetrata venia incertitudo: ex qua, tanquam ex humilitatis magistra, de salute potiùs certiorantur.

Angeli custodes procul se à peccatoribus amovent.

Memoria peccatorũ ad placandam iram divinam.

Secundò requiritur ad prædestinationis signum dolorosa hæc peccatorum memoria propter advertendam Dei iram: ne ea nobis auxilia deneget, quæ propter admissa peccata justè denegat. Quippe, etiam data certitudine, quod peccata præterita sint condonata, adhuc remisso peccato, remanet ex parte nostra habitus vitiosus: ex parte Dei, tanquam pœna peccati, denegatio eorum specialium auxiliorum, quæ data fuissent, nisi præcessisset peccatum: quæ pœna non totalitèr remittitur cum peccato. Unde fit, ut ex una parte urgente habitu vitioso, ex altera denegatio auxiliis amplioribus, peccator pœnitens, renovata occasione, in periculo semper sit novi peccati. Cujus permissio est pœna peccati præteriti, remissi quoad culpam, sed non totaliter quoad pœnam. Ideo ad hanc avertendam, totalitèr Deum placandum electi, post peccata etiam condonata, iterum, atque iterum ea sibi postulant condonari. Et in hoc sensu Catharinus opusc. de certitudine gratiæ intelligit verba supra citata Eccles. *de propitiato peccato noli esse sine metu.* Ideſt, etiamsi certus sis de venia peccati præteriti, noli esse sine metu peccati futuri: (quippe metus propriè versatur circa malum imminens, & futurum) cujus permissio facilè trahi potest ex denegatione aliquorum specialium auxiliorum ex vi peccati præteriti, nondum planè deleti quantùm ad pœnam: quoad quam non est peccator planè restitutus in statum pristinum. Sicut, si Rex aulico sibi charo dimittat crimen perduellionis, & pœnam capitis: non ideirco eum restituit in gradum pristinum, neque oculo tam benigno aspicit, quo ante perduellionem: usque dum memoriam criminis factis insigniotibus diluat.

L. Pœna peccati, auxiliorũ quorumdam specialium denegatio.

Cathar.

Psal. 50. A peccato ampliùs lavari quid sit. *2 Reg. 12.*

Patet ex Ps. 50. *Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* David enim certò novetat sibi dimissum fuisse peccatum ex verbis Nathan. 2. Reg. 12. *Transtulit Dominus peccatum tuum.* Et, cum sciret se totum esse ac mundatum, petit ampliùs se lavari, & mundari, *Ampliùs lava me*, &c. cum tamen peccati

macula consistat in indivisibili : neque possit ex parte tolli, ex parte non. Nimirum postulabat se amplius lavari quantum ad pœnam relictam à peccato : & poscebat restitui se in gradum pristinum divinæ amicitiæ. Est animadversio Chrysostomi hom. 2. in Ps. 50. ubi, *quid amplius quæris ô David ? Audi prophetam dicentem, Dominus dimisit peccatum tuum. Non quæro solum peccata dimitti : sed & decorem meum pristinum quæro. Dele*, inquit, *& amplius lava me, Plus aliquid quæro, majorem honorem ; majorem gloriam.* Nimirum, præter remissionem culpæ, quam impetraverat, petebat sibi dimitti eam pœnam Dei adhuc subirati aliqua auxilia denegantis, & cupiebat restitui in gradum pristini honoris, & familiaritatis cum Deo. *Chrysost.*

Hoc idem insinuabant Sancti illi pœnitentes, de quibus Climacus loco cit. cum dicebant, *Putasne nostra oratio omnino reconciliavit judicem, an ex parte ? An vulnerum vel medietas deleta est ?* Cum autem peccata lethalia, quæ sunt animæ vulnera, non deleantur, sive sanentur ex parte, debet hoc intelligi de eorum deletione quoad pœnam : quæ deleri potest quoad partem, & partem. Ideo pœna relicta post vulnus peccati appellatur cicatrix, quæ vestigium est obducti vulneris. Quamobrem Chrysostomus in Psal. 50. hom. 2. loquens de pœnitentia Davidis, *Ablatum est*, inquit, *peccatum : sed vult, & cicatricem extenuare. Ablatum est vulnus : vult & pulchritudinem recipere : Ideo dicit miserere mei Deus, &c.* Non obducitur hæc cicatrix, nisi cum remissa jam culpa, remittitur etiam pœna peccati ; præsertim pœna spiritualis denegationis auxiliorum, quam electi maximè reformidant. Hac pœna remissa, dicitur Deus non recordari peccatorum Ezechiel. 18. *si impius egerit pœnitentiam*, &c. *omnium iniquitatum ejus non recordabor*, quia ita se gerit, ac si non recordaretur, neque quoad culpam, neque quoad pœnam. *Climacus.* Cicatrix peccati qui sit. *Chrysost.* *Ezech. 18.*

Ideo ex parte pœnitentis magnum prædestinationis est signum memoria peccatorum : quia signum est ex parte Dei oblivionis peccatorum. Memoria enim peccatorum in nobis parit oblivionem in Deo : oblivio in nobis memoriam in Deo. Idcirco David Ps. 50. petebat à Domino, ut deleret omnino peccatum suum : & assignat pro ratione, *quoniam iniquitatem meam ego cognosco : & peccatum meum contra me est semper.* Quæ verba idem exponens hom. cit. *Ego*, inquit, *illud video : tu ne consideres. Ego scribo : tu dele. Vide enim quid sit ; si tu memor sis, Deus non erit memor : si tu oblitus fueris, Deus memorabitur.* Sicut igitur reprobationis est signum peccata commissa non coram se, sed post tergum ponere : quia signum est ea adhuc repræsentari coram Deo ad vindictam : ita prædestinationis est signum, si quis potest dicere, *peccatum meum coram me est semper* : quia signum est jam esse post tergum Dei : & Memoria peccatorum in nobis parit oblivionem eorum de in Deo : & è contra. *Psalm. 50. Chrysost.*

LI. Peccata qui ante se ponit, tollit ea

conſpectu Dei, & è contra. *Iſaiæ 38. Auguſt. Pſal. 49.*

poterit idem dicere confidenter, *projeciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea.* Iſ. 38. Ideo Auguſt. hom. 2. inter 50. *tolle*, inquit, *te à dorſo tuo: ubi te videre non vis: & conſtitue te ante te: ne tu poſtea à Deo judice ſias ante te* (alludit ad illud Pſ. 49. *arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam*) *& non ſit, quò fugias à te.* Signum igitur quod Deus non reſpiciat ultra peccata noſtra eſt, quando nos illa reſpicimus. Quamobrem Gregorius parte tertia Paſt. admon. 3. *admonendi*, inquit, *ſunt, ut inceſſanter admiſſa ante oculos reducant. David, cum peteret, averte faciem tuam à peccatis meis, paulò ſuperiùs intulit, delictum meum coram me eſt ſemper. Ac ſi diceret, peccatum meum ne reſpicias paſſulo: quia hoc ego reſpicere ipſe non ceſſo.*

Gregor.

Peccatorũ, quæ commiſimus, ad certa ea redigendo capita, quotidiana recordatio. *Toren. 3. Gregor.*

Qui prædeſtinati ſunt per ſtatum pœnitentiæ poſt peccata, ſolent eorum quotidie recordari. Quod facilius, & utilius fieri poteſt, ſi graviora ex iis ad certa capita redigantur: de quorum ſingulis cum deteſtatione, ac dolore ſpecialiùs quotidie venia flagitetur; quaſi diſtribuendo actus doloris, & lachrymas juxta diviſiones peccatorum. Quod innuitur Thren. 3. *diviſiones aquarum deduxerunt oculi mei.* Hoc monet expreſsè Gregorius loco cit. ubi *admonendi*, inquit, *ſunt ut ſingula quæque admiſſa conſiderent: & dum per unumquodque erroris ſui inquinationem deflent, ſimul ſe, ac totos lachrymis mundent. Vnde benè per Hieremiam dicitur, diviſiones aquarum deduxit oculus meus. Diviſus quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis ſingulis diſſertitas lachrymas damus.*

David peccata ſua ſemp. r coră ſe tanquam in imagine depicta cernebat *Chryſoſt.*

Comprobatur hoc exemplo Davidis, qui, ut expendit Chryſoſtomus homil. cit. *quamvis condonatum ſibi fuerit, non eſt oblitus peccati ſui: ſed in conſcientia tanquam in imagine adulterium, & homicidium depictum habebat. Et per ſingulos dies videbat putredinem, & dicebat, peccatum meum coram me eſt ſemper.* Quo autem animi dolore, qua deteſtatione id faceret, ſatis explicat illud ex vulgata, *peccatum meum contra me eſt ſemper.* Quaſi peccatum, quia voluntati Dei advertſatur, etiam ſibi tanquam adverſarium agnoſceret, & multitudinem peccatorum tanquam acies hoſtium. Quod egregiè declarat Ambr. l. de Apologia David. cap. 9. ubi diſcrimen aſſignans, inter eos, qui peccant ex reprobis, & eos, qui peccant ex electis, *Inſipiens*, inquit, *ſuis delectatur erroribus: & novis vetera obumbrando peccatis, ſe exiſtimat adjuvari. At verò ſapiens adversùm ſe judicat eſſe delictum ſuum: & tanquam hoſtiles acies, ita lapſus culparum ſuarum adverſantium modo ſibi arbitratur obſiſtere. Quidquid perſonuerit, culpa ei propria ſemper occurrit. Quidquid fecerit dictum, aut lectum, in ſe dictum putat. Quidquid intenderit, ſe nutu, ſe oculis ſignari cenſet. Si epuletur, ſi cogitet, ſi oret, ante oculos ejus ſemper eſt proprium error: & momentis omnibus pulſat*

Peccatorum ſe iis obligãdo: prædeſtinati eadem deteſtando.

Conſcientiæ ſtimuli de peccatis,

conscientiam culpæ: nec quiescere, nec obliviſci ſinit: ac ſe terrore perpetuo, velut gravis cenſor, exagitat. Ipſe ſui accuſator, ipſe ſui teſtis eſt: nec invenit, quò fugiat, qui ſe perurget, & ſtimulat. Idem monet Auguſtinus tom. 10. hom. 50. de neceſſitate pœnitentiæ, ubi *aſcendet*, inquit, *homo adverſum ſe tribunal mentis ſuæ conſtituet ſe ante faciem ſuam: ne ei poſtea dicatur, arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor.* Hic timor, ne Deus, adhuc poſt remiſſam culpam, remaneat non omnino reconciliatus quoad pœnam ſubductionis, aut diminutionis ſpecialium auxiliorum, carnifex eſt animæ electorum poſt peccatum: & ſignum eſt magnum prædeſtinationis, quia conducit maximè ad impetranda à Deo ea auxilia, quæ dediſſet ante peccatum. Ita hæc memoria peccatorum ex parte pœnitentis inducit in Deo eorumdem oblivionem, & quoad culpam, & quoad pœnam præſertim ſpiritualem, juxta promiſſum Ezech. 33. *Iniquitatum ejus non recordabor amplius:* reſtituens peccatorem in ſtatum priſtinum ſpecialis protectionis divinæ: cujus eſt ad finem prædeſtinationis perducere.

Auguſt. Conſcientiæ tribunal, judex teſtis, accuſator, carnifex.

Ezech. 33.

LII. Memoria peccatorum ad emendationem vitæ. *Chryſoſt.*

Tertiò requiritur hæc dolorosa memoria peccatorum ad emendationem, & correctionem vitæ, nempe ad præcavendum, ne in eadem iterum incurratur. Turpitudo enim, & gravitas perſpecta peccati odium illius inducit: ex quo noluntas peccandi. Quare Chryſoſtomus hom. 5. de pœnitent. *decet*, inquit, *& nos purgatos à peccatis eadem ante oculos habere peccata. Etenim præcedentium memoria, futurorum ſit continentia. Et, qui in prioribus lapſus eſt, in ſecundis firmiorem oſtendet ſententiam.* Innuit hoc David Pſ. 50. *iniquitatem meam ego cognoſco*, ideſt turpitudinem, & deformitatem illius. Quæ cognitio maximè facit ad totius vitæ mutationem: & ideo infra ſubditur, *cor mundum crea in me Deus.* Hæc mutatio cordis ex memoria peccatorum aptè exprimitur myſteriosa illa Græcorum fabula apud Ovid. metamorph. l. 4. turpiſſimæ meduſæ anguibus pro crinibus obuallatæ: quam, qui inſpexiſſet, illico in lapidem vertebatur. Quippe deformis facies præteritæ conſcientiæ, peccatorum colubris implicatæ, juxta illud Eccleſ. *quaſi à facie colubri fuge peccatum*, in pœnitentis mente perſpecta, metamorphoſim quamdam facit: quæ non hominem in lapidem, ſed cor lapideum vertit in carneum, juxta illud Ezech. 36. *auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo cor carneum*: ex mutato corde eſt totius vitæ mutatio, quod innuit Chriſtus Matth. 16. cum dixit, *abneget ſemetipſum.* Quæ verba expendens Gregor. ho. 32. in Evang. *Relinquamus*, inquit, *noſmetipſos quales peccando nos fecimus: & maneamus noſmetipſi quales per gratiam facti ſumus. Ecce, qui ſuperbus fuit, ſi contritus*

Pſal. 50.

Ovidius. Peccatorum memoria tràsformat, ut aſpectus Meduæ crinibus ſerpentinis. Cordis mutatio.

Ezech. 36.

Peccator quomodo tranſformetur per pœnitentiam. *Matth. 16.* *Gregorius.*

ad Christum humilis factus est, semetipsum reliquit. Si luxuriosus ad continentiam vitam mutaverit, abnegavit utique, quod fuit. Si avarus quisque ambire jam desiit, & largiri didicit propria, qui priùs aliena rapiebat: hic utique semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non ipse per malitiam. Hinc enim Scriptura dicit, verte impios, & non erunt in essentia, sed quia in culpa impietatis non erunt. Hanc metamorphosim, quæ ex consideratione peccati, quasi ex aspectu Medusæ à Deo fit per pœnitentiam, explicat egregiè Chrysostomus in Ps. 50. hom. 2. ubi loquens de efficacia pœnitentiæ in Paulo, *Considerate*, inquit, *Apostolum priùs persecutorem, postea annunciatorem: priùs persecutorem, postea dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: antea lupum, postea pastorem: ante plumbum, postmodum aurum* (admirabili pœnitentiæ, ut vocant, Alchimia, plumbum convertente in aurum) *antea piratam, postea gubernatorem: antea dispersorem ovium, postea dispensatorem Ecclesiæ: priùs evellentem vineam, postea plantantem: priùs dissipantem, & postea ædificantem.* Hæc mutatio in Paulo fuit ex assidua meditatione peccatorum, quæ in Iudaismo patraverat. Quia scilicet, ut testatur Augustinus l. de vera, & falsa pœnitentia c. 13. *Apostolus peccata etiam remissa continuè plorabat.*

Chrysost. l. III. Pauli metamorphosis.

Paulus peccata cõmissa perpetuò deflebat. *August.*

Quartò requiritur dolorosa hæc memoria peccatorum ad magisterium humilitatis. Ratio est, quia Deus permittit in electis peccata potissima propter hoc, *ut humiliores reddantur*, uti supra diximus ex Augustino. Ergo, tunc permissio peccati prædestinationis est signum, cum post peccatum apparet tanquam effectus hujus permissionis humilitas.

Memoria peccatorum ad magisterium humilitatis. *Augustin.*

Patet id primò in Davide: qui non contentus aperuisse se culpam suam Prophetæ Natan, non erubuit conscripto Psalmo quinquagesimo, illud vulgare posteritati. Dum, ut notat Ambros. l. 2. de Apol. David. c. 4. *confessionis suæ testimonium in perpetua sæcula vulgato dolore transmisit.* Ita ut, quemadmodum advertit Chrysostomus hom. 2. in Ps. 50. *etiam posteræ generationi fieret illius passio medicina: & aliis portus illius naufragium.*

Ambros. Davidis humilitas post peccatum. *Chrysost.*

Patet secundò in parabola Publicani Lucæ 18. *qui à longè stans nolebat, nec oculos ad cœlum levare.* Quæ humilitas, quam vim dederit pœnitentiæ, expendit Augustinus serm. 16. de verbis Domini, ubi *Publicanus*, inquit, *longè stabat: sed tamen Deo ipse propinquabat. Oculos ad cœlum non levabat, ut aspiceretur* (à Deo) *non aspiciebat. Respicere sursum non audebat; spes sublevabat.* Hic humilis deprecandi pro peccatis modus proprius, & perpetuus est electorum. Adeoque est divinæ misericordiæ conciliativus, ut si ponatur ex una parte virtus conjuncta superbiæ, ut fuit in Pharisæo, ex alia parte peccatum cum humilitate conjunctum, ut fuit in publi-

Davidis peccatum medicina posteritatis. *Luca 18.*

Publicani humilitas, quam vim dederit pœnitentiæ.

cano: & utramque hanc veluti bigam ad Deum currere; anteiret utique virtuti peccatum. Quæ est animadversio Chrys. ho. 5. de incompr. Dei nat. ubi *finge*, inquit, *animo bigam duplicem: quarum in altera virtus juncta sit cum superbia, in altera cum humilitate peccatum. Videbis bigam illam peccati facilè anteire virtuti, palmamque obtinere, non pernicitate peccati, sed vigore humilitatis. Contra verò bigam alteram retardari, ac vinci non imbecillitate virtutis, sed pondere, ac mole superbiæ. Hoc exemplo Pharisæi, & Publicani perspicies, junxerat Pharisæus injustitiam cum superbia*, &c. quæ ibi fusiùs. *Chrysost.* Publicani, & Thamari duplex biga.

Patet tertiò in sanctis viris: quorum proprium semper fuit, anteactæ vitæ peccata ad humilitatis exercitium recolere. Quamobrem de sanctis illis pœnitentibus narrat Climacus loco cit. vidisse se eos ex cogitatione peccatorum *summo mœrore affectos, totos tenebris obsitos, ad omnia vitæ hujus insensibiles factos: mentem quippe in humilitatis abyssos demersérant.* Hos imitatus B. Franciscus Borgia, ut habetur in ejus vita, locum sibi apud inferos sub Judæ pedibus constituerat: quem suis culpis promeritum se existimabat, & perpetua cogitatione peccatorum occupatus, mirabatur se non ab omnibus, conuiciis, & lapidibus impetitæ non omnes in se creaturas insurgere tanquam adversum hominem in inferno damnatum. Hac eadem consideratione utebatur Anselmus qui libro de similit. c. 101. *peccando*, inquit, *non solùm iram Dei promeruimus; sed etiam totum creatum adversum nos excitavimus. Potest ergo nobis justa consideratione terra dicere, non debeo vos sustinere, sed potiùs absorbere: quoniam à creatore meo non timuistis peccando recedere, & inimico ejus diabolo adhærere. Potest etiam cibus dicere, & potus, non meruistis, ut vos pascere debeamus, ab illo enim peccando recessistis, per quem nec ales esurit. Sol quoque non debet nobis ad salutem lucere; sed ad vindictam Domini mei, qui est lux lucis, & fons luminum lucem penitus coercere. Sic etiam singulæ creaturæ contra nos irrefragabili ratione possunt insurgere.* Eumdem humilitatis sensum ex memoria peccatorum insinuat Augustinus l. de vera, & falsa pœnitentia cap. 13. ubi *omnes fructus*, inquit, *suæ pœnitentiæ parvos habeat: nunquam credat sufficere: semper coram Domino, ante quem peccavit, erubescat.* Ambrosius etiam l. 2. de pœnitentia c. 8. docet ex hac memoria concipi *confusionem ex propriis delictis, & compassionem in alienis: ut quoties peccatum alicujus exponitur, compatiar, nec superbè increpem, sed lugeam, & defleam: ut dum alium fleo, me ipsum fleam, dicens justificata est magis Thamar, quàm ego.* Bernardus quoque serm. de Cantico Ezechiæ explicans illud, *recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: Non sum*, inquit, *dignus, ut valeam recogitare cum dulcedine: cogitabo me ipsum in amaritudine. Confusus redeo ad familiares mihi tenebras vitæ meæ pristinæ, non in eis iterum*

SS. Pœnitentiù humilitas. *Climacus.*

LIV. Francisci Borgiæ humilis de se existimatio.

Anselm.

Creaturæ universæ quomodo in peccatorem insurgant.

Augustin.

Ambros.

Bernard.

verſando cum delectatione mortifera, ſed puniendo, & recogitando in amaritudine animæ meæ. Memoria igitur peccatorum prædeſtinationis eſt ſignum, quia mentem ad humilitatem perducit, quæ eſt gradus ad gloriam.

Memoria peccatorum ad gratitudinem remiſſionis, *Seneca.*

Quintò requiritur hæc memoria ad gratitudinem. Memoria enim peccati remiſſi involuit remiſſionem, quæ beneficium eſt maximum. Beneficio gratitudo debetur. Primus autem gratitudinis actus eſt beneficij agnitio, & memoria. Quippe ut ait Seneca epiſt. 83. *interdum beneficij ſolutio eſt ipſa confeſſio*, ideſt fateri te id accepiſſe. Non enim poteſt eſſe gratitudo de beneficio, vel incognito, vel oblivioni mandato. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 2. in Pſ. 50. *memor ſis*, inquit, *peccatorum: ut gratior ſit tibi miſericordia, ut ſentias, quid tibi conceſſerit. Si enim ſemper memor fueris cumuli peccatorum tuorum, eris memor magnitudinis beneficentiæ Dei.* Tales ſunt electi, qui virtutum ſuarum non meminerunt, ſed peccatorum ſuorum memoriam retinent. Exemplum habetur in Paulo 1. ad Corinth. 15. ubi *Ego ſum*, inquit, *minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei. Gratia autem Dei ſum id, quod ſum.* Mentionem facit peccati ſui, ut ex illo amplificet gratiam Dei. Sicut pictor umbras coloribus intermiſcet: ut inter umbras vivaciùs colores appareant. Quamobrem idem Chryſoſtomus hom. 18. in eandem Epiſtol. ad Cor. in eadem verba. *Sum minimus*, &c. *Non*, inquit, *ſimpliciter poſtremum ſe eſſe demonſtrat; & apoſtolicis titulis indignum. Sed nequaquam fuerat eorum oblitus, gratiæ magnitudinem prædicare volens. Vnde ſubdit; gratia Dei ſum id, quod ſum.* Recordatio igitur peccatorum operabatur in Paulo agnitionem divinæ gratiæ, quæ illum fecerat ex perſecutore doctorem. Ideo inſtituit Deus ſingulis annis apud Iudæos feſtum Paſcharis in memoriam liberationis à ſervitute Ægyptiorum Exod. 12. Feſtum Pentecoſtes in memoriam acceptæ legis Deut. 16. Feſtum tabernaculorum, ſeu ſcenopogiæ in memoriâ beneficiorum, quæ acceperant in deſerto Levit. 23. Inter omnia tamen hæc feſta, celeberrimum erat Paſcha: quo celebrabatur memoria liberationis à tyrannide Pharaonis, in figuram liberationis, quo peccator per pœnitentiam liberatus eſt à tyrannide diaboli. Quod animadvertens Ambroſius l. 1. de Cain. c. 8. *Paſcha*, inquit, *Domini quotannis celebrabatur, hoc eſt animarum tranſitus à vitijs ad virtutes, à paſſionibus carnis ad ſobrietatem mentis, à fermento malitiæ, & nequitiæ ad regenerationis ſinceritatem, & veritatem.* Hanc memoriam tranſitus à peccato ad gratiam electis pœnitentibus nõ ſolùm præſtat quotidiana recordatio peccatorum: ſed annuatim ab his etiam hoc Paſcha celebratur: eum eum diem, quo à ſtatu diuturno gravioris peccati tranſitum quiſque fecit, tanquam à ſervitute Ægyptiaca,

Beneficij quædã ſolutio eſt ipſa confeſſio. *Chryſoſt.*

Pauli humilitas, & gratitudo. 1. *Cor.* 15.

Chryſoſt.

LV.

Gratitudo memoriæ, quam Deus beneficiis exigit.

Exod. 12. *Deut.* 16. *Levit.* 23.

Paſcha ſymbolum trãſitus è peccato ad gratiam. *Ambroſ.*

Electi annuatim memoriam ſuæ converſionis celebrant.

ptiaca, ad libertatem gratiæ, singulis annis speciali devotione recolunt, in gratiarum actionem effusi. Hanc grati animi memoriam Deus exigit in electis, ut per eam ad nova beneficia gradum faciant: dum per hanc, ut notat Bernardus serm.contr.vit.ingratit. *locum in nobis facimus gratia, ut maiora recipere mereamur.* *Bernard.*

Beneficij præteriti memoria gradum facit ad nova.

Sextò denique requiritur hæc memoria ad satisfactionem. Nam, cum peccatum sit injuria facta Deo, jus divinum læsum satisfactionem requirit. Et ideo supereſt post sacramentum pœnitentiæ satisfactio tanquam ejus pars quodammodo integralis, & peccatis debita. Quoniam verò per pœnam à confessario injunctam non fit ut plurimum satisfactio plena, & omnimoda; (alioquin post pœnitentiam sacramentalem peractam nihil remaneret satisfaciendum neque in hac vita, neque in altera: & sic purgatorij ignis pœna esset inutilis, quod est falsum) ideo hoc potissimùm curare solent electi, ut post peccatum Deo satisfaciant in hac vita.

Memoria dolorosa peccatorũ ad recompensandum jus divinũ.

Hæc autem satisfactio tria continet. Primùm est iterata, & frequens detestatio peccati etiam remissi; ut, sicut quis nimis adhærendo objecto peccaminoso divinum jus læserat: ita idem detestando divinum jus resarciat. Quoniam verò hæc peccatorum detestatio, cum vehemens est, solet esse lachrymarum elicitiva: ideo prima conditio, quam continet satisfactio in electis, ad hoc ut post statum peccati prædestinationis sit signum, est peccati recordatio lachrymosa. quippe, ut ait Augustinus hom. 27. inter. 50. *Sicut est testis pœnitentia dolor: ita doloris testis est lachryma.* Hæc quotidiana detestatio peccatorum cum lachrymis ita à SS. Patribus strictè præscribitur, ut sine illa in homine pœnitente post peccatum, vix ullum prædestinationis signum agnoscant. Hoc patet cum è dictis supra, tum ex testimoniis, quæ hic subjiciam: quoniam hæc veritas plurimùm conducit ad ea, quæ dicturi sumus quæst. seq. de paucitate prædestinatorum.

Pœnitentia esse debet lacrymosa.

Augustin.

LVI. Lacrymandum quotidie pro peccatis.

Fundatur hoc præcipuè in eo, quod dicitur Threnorum. 2. *Deduc quasi torrentem lachrymas: per diem, & noctem non des quietem tibi: nec taceat pupilla oculi tui.* Hoc ab unoquoque post peccatum præstandum esse passim docent Patres. S. Ephrem serm. de extr. jud. & compunct. ad hanc adhortans. *Compunctionem*, inquit, *dico non unius diei, sed qua die, nocteque veluti fons intùs in anima exuberat. Semper, & absque ulla intermissione plantas tuas lachrymis irriga frater: ut sic irrigatæ crescant, fructumque ferant de die in diem.* Idem sermon. de compunct. & salut. dicit lachrymas esse panem quotidianum animæ: sine quo nutriri non potest. *Lachryma*, inquit, *nutrimentum, ac vita sunt animæ: & panis, salusque eius existunt. Idcirco & David dicebat, fiant mihi lachryma mea panes die, ac nocte. O felicem animam, si quis lachrymis nutriretur!* Chrysostomus hom. 21. in Genes. *sicut faciem corporis tui quotidie abluis, ne qua fortè.* *Thren. 2.* *S. Ephrem.* *Chrysost.*

fœda macula faciei inhærens appareat: ſic, & anima curam habet, quotidie lachrymis eam abluens. Hac enim aqua macula deponuntur.

Auguſt. Auguſt. l. de vera, & falſa pœniten. c. 13. *ſemper*, inquit, *doleat: ſemper coram Domino, ante quem peccavit, erubeſcat: dolorem cum vita finiat.* Et infra. *Quid nobis reſtat niſi ſemper dolere in vita? ubi enim dolor finitur deficit & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquitur de venia? tamdiù enim gaudet, & ſuſtentatur à gratia, quamdiù ſuſtentatur à pœnitentia. Hinc ſemper doleat: & non ſit ſatis quod doleat, ſed ex fide doleat; & non ſemper doluiſſe doleat.* Probat id ibidem exemplo Pauli, quem dicit peccata commiſſa in Iudaiſmo ſemper ploraſſe, etiam poſt ſuſceptum baptiſmum. *Si*, inquit, *Apoſtolus etiam peccata poſt baptiſmum remiſſa continuè plorat, nolis ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis quid reſtat præter plorare?*

Deflenda peccata etiã certò remiſſa.

Ex quo validum ſumitur argumentum pro hac neceſſitate perpetua lachrymarum. Si enim peccata per baptiſmum certò, & omnimodè remiſſa, & quoad culpam, & quoad pœnam, adhuc dicit eſſe exemplo Apoſtoli perpetuò deflenda: quid faciendum in peccatis poſt baptiſmum, nec certò quoad culpam, nec totaliter dimiſſis quoad pœnam? Ideo idem Auguſt. ſerm. 12. ad fratres in Eremo.

Auguſtin. *Quotidie*, inquit, *fleas peccata, qua commiſiſti.* Et infra. *Simus tantùm proni ad fletum, quantùm fuimus audaces ad culpam.* Et ſermon. 5. qui ponitur in Litan. *ſecurus de venia ſemper debet ſuſpirare de culpa.* Ambroſ. l. 2. de pœn. c. 5.

Ambroſ. *Qui agit*, inquit, *pœnitentiam, diluere debet lachrymis peccatum ſuum, & mundare fletibus: ut audiat nos Dominus Deus noſter ingemiſcentes.* Hieronymus epiſtol. ad Euſtochium.

LVII. Pœnitens cicada noctium.

Hieronym. *Eſto*, inquit, *cicada noctium. Per ſingulas noctes lava lectum tuum, & lachrymis ſtratum tuum riga.* Gregorius par. 3. Paſtor. admon. 30.

Gregor. *ſcriptum eſt*, inquit, *potum dedit nobis lachrymas in menſura: ut uniuſcuiuſque mens tantùm pœnitendo compunctionis ſuæ lachrymas bibat; quantum ſe à Deo meminit amiſiſſe per culpas. Admonendi ſunt, ut admiſſa ante oculos inceſſanter reducant*, &c. ut ſupra relatum eſt.

Hoc non modò apparet è dictis Sanctorum, ſed etiam ex eorundem exemplis. Apparet hoc primò in Davide, qui poſt acceptam ore Prophetæ peccati veniam, ſingulis noctibus lavabat lectum ſuis lachrymis, memor ſe nocte, & in lecto peccaſſe. Ideo dicit Pſal. 6.

Davidis pœnitentia lachrymoſa.

Pſal. 6. *lavabo per ſingulas noctes lectum meum: & ſtratum meum lachrymis meis rigabo.* Quem locum expendens S. Ephrem. ſermon. de compunct.

S. Ephrem. *una*, inquit, *nocte peccavit, & ſingulis noctibus flevit*, & ſupra ibidem. *David*, inquit, *noctes dieſque tranſegit in lachrymis. Ille forma nobis eſt datus, & exemplum pœnitentiæ. Quare imitemur eum in lachrymis.* Ambroſius etiam l. de Apolog. David cap. 4.

Ambroſ.

peccavit, inquit, *David, quod solent Reges: sed flevit, ingemuit, quod non solent Reges.* Ex quo factum est, ut regius Davidis lectus multò iis in lachrymis esset ornatior, quàm gemmis nitentes lecti Regum. Quamobrem Chrysostomus in c. 16. Lucæ concione prima de Lazaro, *En*, inquit, *ostendo tibi lectum Davidis, non argento, & auro, sed lachrymis, & confessione exornatum. Hoc ipse fatetur ita dicens, lachrymis meis stratum meum rigabo. Itaque erat ille lachrymis vice margaritarum distinctus.* *Chrysost.* Lachrymæ margaritæ.

Neque solùm Davidis lachrymæ illi veniam, atque ornamentum tulerunt: sed etiam, quod est omnium maximum, meruerunt, ut Christus ex ejus progenie nasceretur. Qui ex stirpe nasci voluit peccatoris, sed flentis, intuitu lachrymarum. Quamobrem Ambrosius l. 2. de pœnitentia cap. 8. *Rex*, inquit, *erat David: & dicebat lavabo per singulas noctes lectum meum: & lachrymis meis stratum meum rigabo. Et ideo tantum gratiam meruit, ut virgo ex ejus familia nasceretur, quæ nobis proprio partu Christum ederet.* Ex hoc colligit Chrysostomus loco cit. quid facere debeant ij, qui per opera pœnitentiæ certam satagunt facere vocationem, & electionem suam: nempe imitari Davidem: qui, *cum omnes quietem, & somnum agerent, solus Deum interpellabat: & aderat sopori nescius oculus ploranti, lamentantique, suaque confitenti mala. Talem tu tibi quoque lectum parato.* Idem hom. 2. in Ps. 50. *Quando* inquit, *accubueris super stratum tuum, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicem conscientiæ: ac reminiscens peccatorum tuorum, effunde lachrymas: & ea in lecto positus delere poteris.* Hæc de pœnitentia Davidis lachrymosa. Qui, ut ait Ambrosius, *ideo lapsus creditur in peccatum, ut nos doceret quomodo oporteat aboleri peccatum. Medicina enim non nisi à vulnere sumpsit exordium.* *Ambrosius.* Lachrymæ Davidis Christum ex ejus progenie meruerunt. *Chrysost.* Pœnitentis somnus lachrymis interpellandus. *Ambrosius.* LVIII. Davidis vulnus medicina aliorum.

Apparet id secundò in Magdalena, quæ pœnitentiam non egit sine lachrymis, dum *lachrymis cœpit rigare pedes ejus* Lucæ 7. Ob has pœnitentiæ lachrymas Chrysostomus loco cit. Magdalenam exæquat martyribus, ubi *Grandis*, inquit, *gloria martyrum. Meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontem lachrymarum profudit: & delevit peccata sua.* Dictum est autem de illa, *dimissa sunt ei peccata multa*, exemplo ejus qui, *debebat denarios quingentos*; quia persoluto modico argento lachrymarum (*lachrymarum impensam* appellat Chrysostomus hom. 3. de pœn.) tot relaxationem obtinuit debitorum. Quamobrem S. Anthiochus hom. 107. de compunct. *Meretrix*, inquit, *illa lachrymis unius horæ præfervidis multorum remissionem retulit debitorum.* Impetravit hanc *lachrymis unius horæ*: sed non una hora flevit. Nam, postquam audivit à Christo, *dimittuntur tibi peccata tua*, Lucæ 7. eadem per totam vitam defleisse dicitur. Quod animadvertens Augustinus serm. 12. ad fratres *Luca 7.* *Chrysost.* Magdalenæ pœnitentia lachrymosa exæquatur martyrio. Lachrymarum argento peccatorum debita persolvuntur. *Anthioch. Luca 7.*

Magdalena poſt acceptam peccatorum remiſſionem perpetuò flevit peccata. *Auguſt. Ambroſ.*

in eremo. *Quotidie*, inquit, *fleas peccata, quæ commiſiſti. Sic enim peccatrix illa Maria non ſolùm in domo Simonis, ſed etiam poſt adventum Sancti Spiritus hoc idem ardenter perfecit. Semper enim dolebat: ſemper in vita ſua, quæ commiſerat, flebat.* Ad cujus exemplum omnes, qui ſunt veraciter pœnitentes, adhortans etiam Ambroſius l. 2. de pœnit. c. 8. *Abſterge*, inquit, *lachrymis cicatrices tuas.* (Quæ ſunt veſtigia peccati jam remiſſi, quaſi vulneris jam obducti) *ſic peccatum mulier illa in Evangelio, fœtoremque ſui erroris abſterſit. Sic culpam diluit, dum Ieſu pedes lachrymis lavit. Vtinam mihi pedum tuorum lutum Ieſu reſerves: quos, dum in me deambulas, inquinaſti. Vtinam ſordes pedum tuorum detergendas mihi offeras; quas ego actu meo tuis affixi greſſibus. Sed unde aqua viva, qua pedes tuos lavare poſſim? ſi aquam non habeo, habeo lachrymas: quibus me ipſe diluam, dum pedes tuos lavo.* Solent Sancti viri obſequium, quod Magdalena præſtitit pedibus Chriſti viventis, præſtare pedibus Crucifixi, eos lacrymis detergendo. Magdalena enim, ut notat ibidem Ambroſius, *omnibus, qui volunt veniam promereri, magiſterium præſtitit.* Vnde fit, ut reliqui omnes prædeſtinati poſt peccatum, ejuſdem exemplum imitari debeant, tanquam Ducis prædeſtinatorum ex pœnitentibus. Ideo autem, ut notat idem S. Ambroſius l. 6. in Luc. cap. 7. *cum lavit pedes Diſcipulorum, non lavit pedes ſuos Chriſtus, ut lachrymis nos lavemus.*

Chriſtus ideo non lavit pedes ſuos eum diſcipulis, ut nos eos lachrymis lavemus. *Ambroſius. Luca 22.*

Apparet idem tertiò in pœnitentia Petri, qui poſt trinam negationem *egreſſus foras flevit amarè.* Luc. 22. quod expendens Chryſoſtomus hom. 2. Pſ. 50. *amarè*, inquit, *fudit lachrymas, & abſterſit peccatum ſuum; ac recepit priſtinam dignitatem.* Addit idem Chryſoſtomus hom. de Zona, regimen totius Eccleſiæ, quod antea fuerat Petro promiſſum, traditum illi poſt pœnitentiæ lachrymas. *Planctus* inquit, *illi ſubſidium fuit. Ideo Evangeliſta non eum ſimpliciter, ſed magno dolore fleviſſe teſtatur. Illarum lachrymarum quantum meritum fuerit, nullus verbo poterit explicare: ſed rerum demonſtrat eventus. Poſt lapſum enim illius negationis, cui nullum malum poterat comparari, priori eum reddidit Eccleſiæ: & totius orbis ſollicitudinem, curamque commiſit.* Idem teſtatur Ambroſius de pœnit. Petri ſerm. 46. *Vide*, inquit, *quantùm Petro fletus profuerit, antequam fieret, lapſus eſt; poſtquam flevit, erectus eſt. Et, qui ante lachrymas prævaricator extitit, poſt lachrymas paſtor aſſumptus eſt: & alios regendos accepit, qui priùs ſe ipſe non rexit.* Quod confirmat quoque S. Anthiocus hom. 107. de compunct. ubi dicit Petro *creditas fuiſſe claves regni cœlorum, in gratiam lachrymarum.* Neque mirum, cum lachrymæ illæ partus fuerint oculorum Chriſti: dum *converſus Dominus reſpexit Petrum: & egreſſus foras flevit amarè.* Luc. 22. quod expendens Ambroſius l. de Apolog. David. c.

Petri pœnitentia lachrymoſa. *Chryſoſt.*

Petri lachrymis primatus Eccleſiæ traditur. *Ambroſius. Ambroſius. Antiochus. Luca 22.*

6. *Iesus*, inquit, *Petrum aspexit: & ille flevit. Negavit primò, & non flevit; negavit secundò, & non flevit: quia non respexerat eum Iesus. Negavit tertiò: respexit Iesus, & statim flevit.* Augustinus etiam tract. 66. in Ioannem. *Petrus*, inquit, *mortuus est negando: & resurrexit plorando. Mortuus est, quia ipse præsumpsit: resurrexit, quia ille respexit.* Signum igitur divini intuitus prædestinantis ad veniam sunt lachrymæ pœnitentis. Neque hæ lachrymæ in Petro fuerunt horariæ: sed per totum vitæ tempus, ut traditur, singulis noctibus; cum galli cantum inaudiret, memor peccati, flexis genibus, erumpebat in fletum, gallicinio aliorum oculos ad vigiliam, Petri etiam ad lachrymas excitante. Fletus autem adeo assiduus in eo fuit, ut testetur Nicephorus l. 2. cap. 37. habuisse *oculos quasi sanguine aspersos.* Quod referens Baronius tomo 1. anno 69. *fuit*, inquit, *oculis sanguineis, eò quod continuò ploraſſe dicitur.* Sive quia lachrymæ ob salsedinem oculos inflammassent: sive quia ex vehementia doloris lachrymas etiam sanguineas effudisset. Hæc de lachrymosa pœnitentia Petri.

Lachrymæ Petri, partus oculorū Christi. *August.*
Petrus mortuus negando surrexit plorando.
LIX.
Galli cātus Petro lachrymas excitabat.
Petri oculi aspersi sanguine. *Nicephorus. Baron.us.*

Apparet idem quartò in aliis sanctis viris. Nam ex his, quorum scimus lapsum, scimus etiam lachrymas. Quippe inter sanctos illos pœnitentes, de quibus Climacus loco cit. *alij pavimentum madefaciebant lacrymis: alij, quia lachrymarum imbrem non habebant*, (id est quia non habebant lachrymas in tanta copia) *se ipsos miserabiliter lamentabantur.* De Augustino refert Possidonius in ejus vita c. 30. & 31. etiam in morbo extremo peccata toties defleta fleviſſe: & Psalmos pœnitentiales cum lachrymis recitasse. S. Hieronymus in Hier. c. 9. *si totus*, inquit, *vertar in fletum: & non sint lachrymarum gutta, sed abundantia fluminis, non satis digne flevero.* Idem ita scribit de S. Paula in ejus epitaphio. *In ea fontes crederes lachrymarum. Ita leviora plangebat peccata, ut eam gravissimorum criminum ream crederes. Cumque à nobis crebrò moneretur, ut parceret oculis, ajebat longum risum perpeti compensandum esse fletu.* S. Olimpia Ablatii præfecti nepos, ut refert Palladius in Causiaco, *erat in compunctione, & frequenti profluvio lachrymarum. Et potius licebat fontibus æstate fluenta deficere, quàm ejus oculis lachrymas.* De S. Arsenio narrat Ruffinus linteolum semper gestasse ad abstergendas lachrymas. Plura non desunt exempla in vitis Sanctis, præsertim pœnitentibus. Quare, ut in nobis hoc signum prædestinationis appareat, orare debemus cum August. l. Supp. p. 4. c. 2. *Da mihi Domine gratiam lachrymarum, sicut dedisti Patribus nostris, ut plangam me in tota vita mea, sicut ipsi planxerunt die, ac nocte.*

SS Pœnitentium lachrymæ. *Climacus. Possidonius.*
Lachrymæ Augustini.
Lachrymæ Hieronymi
Lachrymæ S Paulæ.
Lachrymæ S. Olympię. *Palladius.*
Lachrymæ Arsenii. *Ruffinus. August.*
LX.
Lachrymis promittitur beatitudo. *Matth. 5. Luca 6.*

Apparet idem quintò, quia ipsemet Christus inter alia prædestinationis signa lachrymas assignavit. Matth. 5. *Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.* Et Lucæ 6. *Beati, qui nunc fletis; quia*

ridebitis. Signum igitur futuræ conſolationis & riſus, eſt præſens lachryma, & fletus. Quod de fletu proprer peccata interpretatur S. Ephrem. ſerm. 3. de compunc. Adeo autem Chriſtus Dominus noſtras lachrymas neceſſarias eſſe duxit ad ſalurem, ut cum crucem geſtarer ad Calvarium, pro omnibus crucifigendus, mulieres, quæ ipſum ſequebantur, admonuerit, ut ſe ipſas, non ipſum flerent. *Nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos.* Lucæ 23. Quod adnotans Ambroſius l. 2. de pœnit. cap. 6. *ipſe*, inquit, *nos flere vult, ut poſſimus evadere ſicut habes ſcriptum in Evangelio, nolite me flere; ſed vos ipſas flete.* Animadvertenda eſt circunſtantia temporis. Quippe tunc à nobis exigit lachrymas, cum ſanguinem fundebat pro nobis: perinde ac ſi diceret, non profuturum nobis Chriſti ſanguinem, niſi jungatur cum noſtris lachrymis. Ideo tunc dixit *vos ipſas flete.*

S. Ephrem.

Apparet idem ſextò ex dictis SS. de virtute, & efficacia lachrymarum ad obtinendum prædeſtinationis finem. Quippe eadem, quæ in ordine executionis ad effectum prædeſtinationis ſunt media, comparata ad ordinem intentionis ſunt prædeſtinationis effectus, ut oſtenſum eſt tom. 2. l. 3. q 15. atque adeo prædeſtinationis ſunt ſigna: cum effectus ſignum ſit ſuæ cauſæ, ut ſupra notatum eſt.

Lachryma Deum orat, & exorat. *Pſal 6. Thren. 2. & 3. Pſal. 38.*

Primò igitur lachryma Deum orat, & exorat. Ideo lachrymæ dicuntur vocales Pſ. 6. *Exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Thren. 2. *Nec taceat pupilla oculi tui.* Threnorum 3. *Oculus meus afflictus eſt, nec tacuit.* Pſ. 38. *Auribus percipe lachrymas meas.* Habent nempe loquaces oculi linguam ſuam. Idcirco Chriſtus Petrum negantem oculo admonuit, quando *converſus Dominus reſpexit Petrum.* Lucæ 22. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 10. de pœnit. *Chriſtus*, inquit, *reſpiciens in Petrum vocem miſit per intuitum. Non enim ore loquutus eſt, ne inter Iudæos proprium confunderet Diſcipulum: ſed per oculum dimiſit vocem, quaſi diceret, Petre, quod dixi, factum eſt.* Petrus autem oculo admonenti oculo flente reſpondit: & *egreſſus foras flevit amarè.* Ideo Ambroſius ſerm. 46. de pœnit. *Petri lachryma*, inquit, *tacita quodammodo preces ſunt. Veniam non poſtulant, & merentur: cauſam non dicunt, & miſericordiam conſequuntur. Vtiliores lachrymarum preces ſunt, quàm ſermonum. Ideo Petrus mavult cauſam ſuam flere, quàm dicere: & quod voce negaverat, lachrymis confiteri.* Hanc lachrymarum vocem agnoſcens Auguſtinus l. medit. c. 36. ita Deum precabatur. *Da mihi irriguum lachrymarum fontem, ut ipſa lachryma prodant, ipſa loquantur, quantùm te diligit anima mea.* Idem epiſt. 121. c. 10. *aliud*, inquit, *eſt ſermo multus: aliud diuturnus affectus. Hoc autem negotium plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur: plus fletu, quàm affatu.* Chryſoſtomus etiam loquens de Annæ fletu,

Chriſtus oculis alloquutus eſt Petrum. *Luca 22. Chryſoſt. Ambroſ.*

Petri lachrymæ tacitæ preces. *Auguſt.*

Chryſoſt.

Sola, inquit, *eius lachryma vocem emittebant omni buccina clariorem.* Neque facultas ad ſuadendum deeſt his vocibus: cum lachrymæ apud Deum vice fungantur oratoris. Idcirco Ambroſius in Pſal. 37. *lachryma*, inquit, *ſolent legationem ſuſcipere pro delictis.* Climacus etiam gradu 7. *mœſtitia*, inquit, *& gemitus ad Deum clamant. Timoris autem lachryma legatione funguntur.*

Ambroſ.
Climacus.
Lachrymæ legationem ſuſcipiunt apud Deū.

Quàm verò ſit efficax lachrymarum legatio, explicat idem Auguſtinus præferens lachrymarum efficaciam efficaciæ orationis. *Oratio*, inquit, *ungit Deum: lachryma pungit. Illa lenit: hæc cogit.* Idem teſtatur S. Anthiocus ſerm. 107. de compunct. ubi *die*, inquit, *ac nocte plorabimus in conſpectu Dei noſtri. Vbi enim lachryma, ibi Dei clementia eſt exorabilis.* Probat id ex illo Iob 16. *perveniat deprecatio mea ad Dominum: coram autem eo ſtillet oculus meus.* Inſuper exemplo utriuſque Annæ. Nam prior *oravit ad Dominum flens largiter.* 1. Regum. 1. & ita Samuëlem obtinuit. *Altera item*, inquit, *Anna Ioachimi uxor flens in horto, cum petitionem ſuam offerret, promeruit accipere Virginem Mariam Dei, & Salvatoris noſtri Matrem.* Sicut igitur Chriſtus filius fuit lachrymarum Davidis, ut ſupra diximus cum Ambroſio: ita Maria filia fuit lachrymarum Annæ: ut modò diximus ex Anthiocho. Qui ibidem *omnimodè*, inquit, *ante petitionem neceſſe eſt uteris præſidio lachrymarum.* Conjunxit hæc Ezechias 4. Reg. 20. Cui dicitur, *audivi orationem tuam, & vidi lachrymam tuam: & ecce ſanavi te.* Fleverat Ezechias *fletu magno*, ut ibidem dicitur: & tamen Deus *vidit lachrymam, & ſanavit:* quia vel una lachrymulæ vocula ſatis erat ad impetrandum. quod perpendens idem. S. Anthiocus homil. 107. de compunc. *Ezechiæ*, inquit, *quod tantillum fudiſſet lachrymarum, accreverunt ad eius vitam anni quinque, & decem.* Una lachryma efficax fuit ad impetrandos annos decem, & quinque. Nulla quippe lachryma repulſam patitur. Ideo eleganter Cyprianus ſerm. 6. de cœna Domini. *In huius*, inquit, *præſentia ſacramenti non ſuperva cua poſcunt lachrymæ veniam: nec unquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam. Quoties te in conſpectu Domini video ſuſpirantem, Spiritum Sanctum non dubito adſpirantem. Cum intueor flentem, ſentio ignoſcentem.* Non minùs diſertè. S. Ephrem ſermon. 1. de compunct. *O lachrymarum*, inquit, *vis quouſque pertingis, qua nullis impedita retinaculis cœlum penetras? ô lachrymarum potentia, quomodo in ictu oculi, quaſi præpetibus ſublata pennis, in cœlum revehis, atque aſcendis, & a Deo obtines poſtulata?* eloquentiſſimè idem proſequitur Laurentius Iuſtinianus lib. de ligno vitæ cap. 9. ubi, *O lachryma*, inquit, *humilis, tua eſt potentia, tuum eſt regnum. Tribunal iudicis non vereris: accuſatoribus ſilentium imponis: non eſt, qui te ad Deum vetet accedere. Si ſola intres, vacua non redibis. Quid*

Anthioc.
Iob. 16.

1. Reg. 1.
LXI.
Maria filia lachrymarum Annæ.
S. Anthio.

4. Reg. 20.

Vna lachrymulæ vocula ſatis eſt ad impetrandum.
S. Anthioc.
Cyprian.
Eucharistiæ præſentia efficaciam majorem confert lachrymis.
S. Ephrem.
Lachrymarum potentia.

Laur. Iuſt.

Lachryma vincit invincibilē, ligat omnipotentem.

plura? vincis invincibilem, inclinas Filium Virginis, ligas Omnipotentem. Simile quid, & ſublimius reperio apud Auguſtinum ſermon. 11. ad fratres in eremo, ubi loquens de lachryma compunctionis, *Tu*, inquit, *flagellum Dei es, per quod Deus mutatur. Tu ſtimulus, per quem Deus ad homines inclinatur. Tu ligamen, per quod fortiter Deus aſtringitur.* Denique clariſſimè Chryſoſtomus ſerm. de Moyſe, *nemo*, inquit, *ad Deum aliquando flens acceſſit, qui non, quod poſtulavit, accepit.* Signum igitur prædeſtinationis maximum, eſt donum lachrymarum, utpote efficax ad impetranda omnia media requiſita ad hunc finem. Deveniendo autem ſigillatim ad media in particulari.

Auguſt. Chryſoſt.

Lachrymæ delent peccata.

Secundò lachryma delet peccata. Plurima ſuppetunt ex Patribus teſtimonia; ſed pauca ex iis deligam illuſtriora. Antonius Abbas, ut refertur in vitis Patrum tit. de jugi orat. Interrogatus quid faciendum eſſet pro peccatis, *qui vult*, inquit, *liberari à peccatis, abeis fletu, & planctu liberabitur.* Nazianz. or. 3. *lachryma*, inquit, *peccati diluvium, & mundi ſunt piamentum.* Videtur alludere ad diluvium univerſale, quo terra contaminata peccatis, aquis diluta eſt. Quod reſpexit etiam Hieronymus epiſt. 46. dum dixit, *vide quanta magnitudo ſit fletuum, ut aquarum diluvio comparetur.* S. Ephrem. in illud Pſalm. 38. *Auribus percipe lachrymas meas; ne ſileas. Novi enim, quod ſi lachrymarum mearum memor fueris, iniquitatum mearum non recordaberis: cum vel perexigua lachryma multa poſſit abolere delicta.* S. Maximus hom. 3. de pœnitent. *Petrus*, inquit, *lavit lachrymis delictum, quod pudor eſt confiteri. In omni igitur culpa ante flendum eſt, quàm precandum.* Chryſoſtomus ſerm. de Moyſe; *doleat*, inquit, *peccator aliud ſe eſſe, quod fuerat. Lavet lachrymis, quod delictis infecit. Curet fletibus, quod peccando vexavit: gemitibus purget, quod contemnendo commiſit.* Ambroſius l. 9. in Lucam, *Petrus flevit amarè, ut lachryma lavaret delictum. Tu ſimiliter lachrymis culpam dilue. Non invenio quid Petrus dixerit, ſed quod fleverit.* S. Laurentius Novar. Epiſcop. hom. 1. de pœnit. *Da mihi*, inquit, *oculē liquorem tuum: & dele peccatum meum. Irruant aquæ tuæ: & obruant crimina. Hæc loquere cum oculo tuo, qui te ſcandalizavit. Punge venam cordis tui pœnitentiæ ſtimulis: & de ipſo corde educas aquam vivam in capite profluentem. Ferat caput tuum fontem remiſſionis, & fluvium indulgentiæ. Exinde gemini currant rivi, fleantque ambo oculi pariter ſanitatis rorem, atque indulgentiæ pluviam.*

Anton. Abbas.

Nazianz.

Hieronym.

Lachrymæ mundi piamentum.

S. Ephrem.

LXII.

Vna lachryma multa poteſt abolere peccata.

S. Maximus.

Ambroſ.

S. Laurent. Novarien.

Oculi flendo delent peccata cordis.

Ephrem.

Lachrymæ medicina vulnerum.

Hanc lachrymarum vim ad delenda peccata variis ſimilitudinibus illuſtrant Patres. S. Ephrem ſerm. de pœnit. dicit per lachrymas ſanari ægritudinem. *Accede*, inquit, *peccator: & pro medicamento offer lachrymas. Vult enim cœleſtis medicus unumquemque ſuis ſanari lachrymis.*

lachrymis. Nullius est negotij curari lachrymis. Hoc enim medicamentum non strictiùs devincit; non exacerbat vulnus: sed brevi compendio sanat, & absque molestia. Bernardus tractu de modo vivendi cap.10. dicit per lachrymas, quibus interdum oculi corporis excæcantur, illuminari cæcos. *Compunctio*, inquit, *cordis sanitas est anima: quia tunc anima illuminatur, quando ad lachrymas compungitur.* Augustinus tract.66. in Ioan. dicit per lachrymas resuscitari mortuos. *Petrus mortuus est negando, resurrexit plorando.* Idem serm.24. comm. *Oportet*, inquit, *super animam criminis gladio interfectam totum pondus doloris effundi: si fortè possit lachrymarum fomentis, calore fidei suscitari.* Chrysostomus etiam hom.4.de pœnit. *Cum*, inquit, *mortuus eger fuerit, si mundus defleat omnis, nequaquam eum excitabit: ita ut non resurrectionis, sed lachrymarum ille sit fletus. In anima verò non sic: sed si mortuam fleveris, sæpe numero mortuam excitabis.*

LXIII. Lachrymæ cæcitatem oculis tribuunt, cordi adimũt. *Augustin.* Lachrymæ mortuos resuscitãt. *Chrysost.*

Præterea dicuntur lachrymæ, dum à peccato liberant, alia mirabilia operari. Augustinus in Ps.44.dicit per eas extingui incendia, *si ardet*, inquit, *conscientia delicti, lachrymis extingue flammam peccati.* In hoc autem est mitabile, quod guttæ aquæ insertæ in fornacem, ignem vehementiùs accendunt: lachrymarum verò vel una interdum gutta satis est ad extinguendum magnum incendium peccatorum. Ita ut, quemadmodum notat S. Ephrem serm.3. de compunctione, *magnum delictorum chirographum modicis lachrymis deleatur: igniſque ardens ibi exiguo fletu extinguatur.* Chrysostomus etiam hom.5. de pœnitentia, *Rogum*, inquit, *peccatorum extinguis non aquis multis, sed paucis cum lachrymis. Multus enim peccati ignis: & modica extinguit eum lachryma.*

Augustin. Lachrymæ extinguunt incendia peccatorũ.

Ephrem. Magnum chirographum modicis deletur lachrymis.

Chrysost. Lachrymæ vitiorum naufragiũ, portus naufragantiũ.

Neque solùm per lachrymas liberari dicimur à peccatorum incendio, sed etiam à naufragio: in iisdem lachrymis naufragante peccato, quæ nobis portus sunt post naufragium. Ideo Petrus Cellensis l. de panibus c.12. *lachryma*, inquit, *vitiorum naufragium, portus est naufragantium.* Ibidem perpendit per lachrymas, quæ effectus sunt peccati, aboleri peccata. *De fonte*, inquit, *peccatorum exilivit vena omnium lachrymarum. Mirum in hoc Dei artificis ingenium, ut lachryma de pœnis erumpens peccatorum, absorberet omne peccatum.* Chrysostomus hom.2.in Ps.50. dicit peccata commissa, quæ secundùm præsentem justitiam scripta erant in codice illo æterno divinæ reprobationis, per lachrymas aboleri, *In codice*, inquit, *scripta sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lachryma tua sunt; effunde lachrymas: & poteris delere peccata.* Quod intelligendum esse de quovis peccato quantumvis gravi dicit idem Chrysostomus hom.10. de pœnitentia, ubi loquens de Petri lachrymis. *Non fuit*, inquit, *parvus reatus Dominum negasse, sed magnus, & fortis: eum tamen lachryma delevere.*

Chrysost.

Lachrymis efficitur, ut neque vulneris ſuperſit cicatrix.

Ita autem delent peccatum, ut quemadmodum notat idem Chryſoſtomus hom. 4. de pœnit. tanti vulneris *neque cicatrix, neque cicatricis ſuperſit indicium. Extinguit enim peccatum, atque id neque eſſe facit, neque fuiſſe.* Certè divinam omnipotentiam effugit, ut peccatum, quod fuit, non fuerit: cum repugnet per quamcumque potentiam, quod factum, ſit infectum. Hoc tamen tribuit Chryſoſtomus omnipotentiæ lachrymarum, quæ peccatum ita *extinguunt, ut id neque eſſe faciant, neque fuiſſe.* Quia ſcilicet ita perfectè per eas deletur, ac ſi nunquam fuiſſet.

Lachrymæ efficiunt, ut peccatum factum, ſit non factũ.

LXIV. Lachrymis deaurantur peccata. *Gregor.*

Neque lachrymis ſolùm peccata deleri docent Patres; ſed iis etiam quodammodo deaurari. Quod ſignificare vult Gregorius l. 3. in 1. Reg. c. 6. per annos aureos, quos Philiſtæi Deo obtulerunt pro peccatis. *Ex auro*, inquit, *fieri ani ſimilitudo cernitur: quia ad pretium æterna ſalutis electis peccatorum turpitudines auferuntur, vel fortaſſe fletibus deaurantur. Quia dum commiſſa attentiùs lugemus, in iuſtitiæ ſplendore membra deauramus.* Ita res turpiſſima peccatum, ſignum ſit prædeſtinationis ſpecioſiſſimum; dum *fletibus deauratur*: lachrymarum argento in aurum veluti flaveſcente. Ex hac incredibili vi lachrymarum in ordine ad delenda peccata, concluditur magnum in iis ſitum eſſe prædeſtinationis indicium. Cum habeant ſe tanquam removens prohibens; removendo id, quod prohibet prædeſtinationis finem à quo unicè arcet peccatum. Ideo in hanc lachrymarum laudem copioſiſſimè effunduntur Chryſoſtomus, & Auguſtinus. Ille ſerm. de pœnitent. ubi *lachrymæ*, inquit, *ſunt, quæ radunt rudera, & ſanant vulnera. Lachryma ſunt, quæ pœnitentiam armant, & indulgentiam provocant. Lachryma ſunt, quæ cœlum pulſantes, crimina delent, & conſcientiam degravant. Lachryma ſunt, quæ reconciliant Deo, à peccatis redimunt animam, & eius ſanant languores. Lachryma ſordentem animæ veſtem lavant: & dant illi remiſſionis candorem.* Auguſtinus ad fratres in eremo ſermon. 11. *Monache*, inquit, *punge oculum mentis, ut lachryma prodeant compunctionis. O compunctio, ſine qua adultis non valet baptiſmus; ſine qua ad indicium Domini corpus recipitur: ſine qua infructuoſa eſt omnis confeſſio: ſine qua omnis ſatisfactio eſt inanis. O compunctio lachrymoſa: ô lachryma mentem purgans, intentionem fœcundans, confeſſionem irrigans, animam ſanctificans. O felix lachryma, tu carnalem cogitationem extinguis; peccatorum morbos expellis: culpæ virus evomis. O felix tabula, ô vitalis navicula, per quam naufragus redire poteſt ad portum. O aqua ſalutaris, per quam omne peccatum deſtruitur. O felix lavacrum pœnitentiæ lachrymarum: quod toties valet ad purgandum quoties purgatione indiget cor humanum. Hæc eſt herba cœleſtis illius fullonis, qua veſtes ſervorum ſuorum deturpatas à ſorde quotidie purgat. Hæc eſt cœleſte*

Infignis Chryſoſtomi locus de efficacia lachrymarũ

Infignis Auguſtini locus de cõpunctione, & lachrymis.

LXV. Lachryma vitalis navicula, per quam naufragus redit ad portum.

nitrum, quod de rore divina gratia confectum, abstergit maculas peccatorum. Hæc est lixivia, qua interioris hominis caput abluitur. O lachryma, tu contra ruinas hominum suave solatium: qua passionis Christi es vicaria: contra peccatum ponens remedium, ut per te toties cogatur Christus mori, quoties labitur homo in abyssum peccati. Quibus extremis verbis significatur, per lachrymas ex vera contritione procedens applicari peccatori meritum passionis: quasi toties Christus funderet pro eo sanguinem, quoties pœnitens fundit lachrymas. Lachryma Christi passionis vicaria.

Tertiò lachrymæ prædestinationis sunt signa, & simul media, quia iram divinam placant: & supplicia ejus avertunt irroganda etiam in hac vita. Patet hoc ex Ninivitis, quorum fletu commotus Deus sententiam commutavit. Quod non jejunio, sed fletui adscripsit Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 6. ubi, *flevit*, inquit, *Ninive populus: & denunciatum excidium civitatis evasit. Tanta enim est pœnitentia medicina, ut suam Deus videatur mutare sententiam.* Idem expendit Chrysostomus hom. de zona, ubi loquens de pœnitentia Ninivitarum, *ubique*, inquit, *saccus: ubique cinis: ubique gemitus.* Et ideo supra dixerat *Deum ad pœnitentiam brevis temporis exoratum, multorum laxasse veniam peccatorum.* In tribunalibus hujus sæculi non placatur reorum lachrymis ira judicis. Sed ante tribunal Dei, ut notat Paschasius Ratbertus l. 3. In Hieremiam, *lachryma solummodò, & preces ad judicem solantur reos*: quod fusiùs prosequens Chrysostomus hom. 6. In Matth. *in secularibus*, inquit, *judiciis quantumlibet post acceptam sententiam lamenteris, & lugeas, non effugies flendo supplicium. Hic verò, si toto corde ingemueris ad Deum, soluisti repente sententiam.* Quia, ut notat Tertullian. l. de pœnit. cap. 9. *hæc, dum deprimit hominem, relevat: cum squallidum facit, mundatum reddit: cum accusat, excusat: cum condemnat, absoluit.* Quod totum lachrymis tribuit Chrysostomus serm. de pœnit. Vbi, *magnus*, inquit, *profectus est lachrymarum: ut plorando servus propitietur dominum: filius lachrymis mitiget patrem: & asperam matrem plorans parvulus mulceat. Ita ergo & peccator iram Dei profusis fletibus removet.* Ideo S. Ephrem serm. de compunct. & salute, *quando*, inquit, *positi erunt throni, & judicium sedebit, aperienturque libri, tunc lachrymarum mearum memineris; & lachrymas meas ne fileas. Quicumque enim lachrymas ad tribunal illud præmiserit, confidenter ad judicium tuum accedet. Novi quantùm apud te valeant lachryma.* Signum ergo prædestinationis sunt, quia placant iram divinam, ex qua reprobatio. Lachrymæ divinam iram avertunt. *Ambros.* Mutant immutabilem. *Chrysost.* *Paschasius Ratbert.* *Chrysost.* Lachrymæ supremi judicis avertunt sententiam. LXVI. Lachryma, dum accusat, excusat. *Tertull.* *Chrysost.* *S. Ephrem.*

Quartò lachrymæ tentationes propulsant. Ideo Chrysostomus hom. 12. in epist. ad Colossi. *Hæ*, inquit, *lachryma sagittas maligni ignitas extinguunt.* Neque solùm tela adversariorum obtendunt: sed *Chrysost.* Lachrymæ tentationes

propulſant, ad pugnam armant.

etiam hoſtes feriunt. Ideo habetur in vitis Patrum tit. de compunct. *cum tentaris adverſus eos, qui te impugnant, gladium lachrymarum exacue.* Demum totum dæmoniacum bellum extinguunt. Idcirco Theodorus ſtudites ſerm. cathec. cap. 41. *Dæmonum*, inquit, *extinguendo bello nihil tam prævalidum, quàm contritio cordis, preces, ac lachryma.* Ideo lachryma quaſi cuſtodis Angeli contra dæmonum inſultus munere fungitur. Quamobrem Nyſſenus enar. de vit. Moyſ. *Lachryma*, inquit, *fidelis quædam cuſtos eſt eorum, qui veram quærunt virtutem*, & ut addit S. Ephrem. ſerm. de jud. & compunct. *lachrymæ fiduciam præbent: nec valent cogitationes ſordidæ approximare animæ compunctionem habenti.* Denique lachrymis victoria promittitur. Vt enim ait Fulgentius ad Probam de orat. & compunct. c. 5. *Tunc adverſarium vincimus, cùm lachrymis, & continua cordis humilitate pugnamus.* Neque lachrymæ victoriam ſolùm pugnanti; ſed etiam vincenti triumphum exhibent. Ideo idem Fulgentius, *lachryma, quæ ex compunctione cordis naſcuntur, & inimicum vincunt, & donum nobis lætitiæ triumphalis acquirunt:* quaſi novo Capitolio extructo, juxta hunc Tyberim lachrymarum. Signa igitur etiam ex hoc capite ſunt prædeſtinationis ampliſſima: quoniam, & victoriæ, & triumphi ſunt ſigna lachrymæ triumphales.

Tom. 9. veterum Patrũ.

Lachryma cuſtodis Angeli munere fungitur.

Niſſenus. S. Ephrem. Fulgent.

Lachrymæ victoriam adpromittunt: triumphum exhibent.

LXVII. Quintò lachrymæ prædeſtinationis ſunt ſigna: quia animam fœcundant virtutibus, quæ ad finem prædeſtinationis ſunt media. Docent enim Patres, ita lachrymis fœcundari animam, ſicut imbribus agri, Quod meliùs intelligetur, ſi Phyſicam lachrymarum ſpectemus originem. Quippe, ut notat Baſilius or. 4. de gratiar. act. *quemadmodum nubilus, & denſus aër in aquarum aſpergines: ita vaporum craſſamentum in lachrymas ſoluitur.* Plin. etiam l. 11. cap. 37. dicens *prodire ex oculis fletus, & rigantes ora rivos*; *quis*, inquit, *ille humor eſt in dolore tam fœcundus?* Quod ad ſpiritualem ſenſum trahens Chryſoſtomus hom. 4. ad pop. *Nonne*, inquit, *ſemina delatus imber germinare facit, & creſcere: ut pietatis ſemen excitare, & vernare facit ex lachrymis delatus imber?* Idem hom. 2. de Anna, loquens de virtutibus, *hæ*, inquit, *longè redolentiores ſunt vernis floribus: quæ non aquarum fontibus, ſed lachrymarum imbre rigantur. Neque enim perinde amnium fontes floridos reddunt hortos, ut plantam precationis fontes lachrymarum rigantes faciunt in ſummam altitudinem adoleſcere.* Hæc lachrymarum irrigatio pœnitentiam reddit fructuoſam, quæ prædeſtinationis eſt ſignum. Ideo Auguſtinus l. 21. de civ. cap. 24. alludens ad ea verba, *qui ſeminant in lachrymis*, &c. *Ninivitæ*, inquit, *in hac vita egerunt pœnitentiam fructuoſam, velut in hoc agro ſeminantes, in quo voluit Deus cum lachrymis ſeminari, quod poſtea cum lætitia meteretur.*

Lachrymæ animã fœcundant virtutibus.

Baſilius.

Lachrymarũ origo.

Lachrymæ imber ſemina irrigans, flores producens.

Lachryma pœnitentiã reddunt fructuoſam.

Fulgentius etiam de oratione ad Probam cap. 5. explicans illud Ps. 121. *Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua. Quàm benè*, inquit, *Propheta semina bonorum operum riganda docet flumine lachrymarum. Omnia enim semina non germinant, nisi fuerint irrigata: neque de semine procedit fructus, si fuerit aquarum juvamine destitutus. Proinde nos quoque, si velimus fructus nostrorum seminum capere, non desinamus semina nostra lachrymis irrigare.* Ex his lachrymis germina, ac flores bonorum desideriorum, & fructus bonarum operationum existent. Nempe talis anima arbor illa est, de qua dicitur Ps. 1. *& erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.* Ideo ad lachrymas adhortans Tertullian. l. de pœnit. cap. 4. *arbor*, inquit, *frias illa, quæ penes aquas seritur: quæ foliis perennat, & in tempore suo fructus agit: quæ non ignem, non securim videbit.* Nihil aptiùs dici poterat ad probandum has pœnitentiæ lachrymas prædestinationis esse signum, quàm per ea verba, *non ignem, non securim videbit.* Quibus alluditur ad reprobos, de quibus Christus Matth. 7. *Arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sterilis autem arbor est cor reprobi ex inopia lachrymarum: ita ut possit dicere, *anima mea sicut terra sine aqua tibi* Ps. 142. Quod figuratum est in Anna Samuëlis matre: quæ sterilis fuit, donec *flens largiter votum vovit Domino* 1. Reg. 1. Ideirco, ut ait Chrysostomus hom. 6. in Matth. *Sterilitatem ejus in fœcunditatem Deus mutavit: & tanquam è duro saxo agrum fertilem reddidit.* Quod idem contingit in anima, quam è sterili fertilem reddit lachryma. Quamobrem Gregor. dialog. l. 3. cap. 34. *Qui*, inquit, *gratiam lachrymarum non habent, hi nimirum terram Australem, & arentem habent; & irrigua indigent: quia oportet, ut mala, quæ antea perpetraverunt, deplorent.* Quod si *terra proferens spinas, & tribulos reproba est, & maledicto proxima*, ad Hebr. 6. anima fructus proferens, utpote lachrymis fœcundata, prædestinationis signum obtinet: & benedictioni est proxima, de qua dicitur Matt. 25. *venite benedicti.*

LXVIII. Justus arbos secus decursus lachrymarũ. *Psalm.* 1. *Tertull.*

Reprobi cor in terra inaquosa. *Matth.* 7. *Psal.* 142.

Anna Samuëlis mater ex lachrymis fœcundata. 1. *Reg.* 1. *Chrysost. Gregorius.*

Lachrymis carẽtes terram irriguã postulant. *Hebr.* 6. *Matth.* 25.

Sextò lachrymæ gehennæ ignes extinguunt. Ideo Chrysostomus hom. 6. in Matth. *Tales lachryma, quales erant Davidis, ipsum etiam gehennæ incendium norunt extinguere.* Ephrem Syrus hom. 3. de compunct. *Largire mihi famulo tuo lachrymas, ut magnum illud delictorum meorum chirographum modicis lachrymis deleatur: igniſque ibi ardens exiguo fletu extinguatur. Nam, si hic mea peccata defevero, illic inextinguibilem ignem evadam.* Idem serm. de pœnit. & patient. *Præparata*, inquit, *est gehenna ignis inextinguibilis, nisi flammam illam lachrymarum rore asperserimus: nisi per pœnitentiam gehennæ incendium restinxerimus.* Petrus Cellensis l. de

Lachryma gehennæ ignes extinguit. *Chrysost. Ephrem.*

Petrus Cellensis.

Panibus c. 12. *lachryma portas refringit inferni: carbones ferreæ fornacis extinguit.* Rationem reddit Bernardus ſerm. in illa verba Iob 5. *in ſex tribulationibus liberabit te*: quia lachryma delendo peccata, ſubtrahit igni gehennali materiem. *Vtinam*, inquit, *daret capiti meo aquam, & oculis meis fontes lachrymarum. Fortè enim non reperiret ignis exurens, quod interim flens lachryma diluiſſet.* In hoc autem cernitur providentia Dei admirabilis, ut ignis gehennæ effugiatur lachrymis; quas ipſius gehennæ meditatio excitat. Duo enim lachrymarum, & compunctionis genera agnoſcit Gregorius l. 9. dial. c. 34. Alterum ex amore cœleſtium, alterum ex timore gehennæ: & de his exponit illud Ioſue 15. *Deditque ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irriguum inferius. Quia*, inquit, *duo ſunt compunctionis genera. Irriguum quippe ſuperius accipit anima, cum ſe in lachrymis cœleſtis regni deſiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cum inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem priùs inferius, ac poſt irriguum ſuperius datur. Sed quia amoris compunctio dignitate præeminet, neceſſe fuit, ut priùs irriguum ſuperius, & poſtea irriguum inferius commemorari debuiſſet.* Inter prædeſtinationis igitur ſigna eſt utrumque *irriguum inferius, & ſuperius*: ut priùs ſcilicet defleantur peccata ex timore gehennæ: & hoc eſt *irriguum inferius*: tum defleatur præſens exilium ex amore cœleſtium; & hoc eſt *irriguum ſuperius*. Sed humilis Bernardus permanere ſemper volebat in irriguo inferiori: dum *firmum*, inquit, *eſt mihi propoſitum, nunquam ridendi, quouſque audiam ex ore Dei illa verba, venite benedicti. Neque à fletu deſiſtam, donec liber ſim ab illa ſententia, ite maledicti.* Ita apud Cornelium in Threnos Hierem. c. 3. verſ. 48: Sic fletus ex gehenna extinguit gehennam. Immo, ſi in ea perpetuus eſt fletus, & ſtridor dentium, fletus fletu repellitur: ſed modico, & brevi fletu, ingens, & æternus. Ideo Ephrem ſerm. 1. de pœnit. *Plange*, inquit, *hic modicum, ne ibi plangas in ſæcula ſæculorum.*

Septimò lachrymæ Purgatorii ſupplent vicem. Chryſoſtomus hom. 8. in Matth. *Sicut*, inquit, *ex aqua, & ſpiritu: ſic rurſus ex lachrymis, & confeſſione purgamur.* Sicut igitur, cum quis in baptiſmate renaſcitur ex aqua, & ſpiritu, non ſolùm culpa, ſed etiam ipſa Purgatorii pœna remittitur: ita proportionaliter in confeſſione, & lachrymis: quæ habent vim maximè ſatisfactivam pro pœna. In quo ſenſu dixit S. Ephrem ſerm. de compunctione, & ſalute, *veè parexigua lachryma multa poſſe aboleri peccata*, id eſt pœnam multis peccatis debitam. Clariùs idem Chryſoſtomus hom. 5. de pœn. in illa verba, *lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Satis*, inquit, *fuerat dicere, lachrymis meis ſtratum meum rigabo: cur prævenit, lavabo? ut oſtenderet lavachrum, & purgationem peccati eſſe lachrymas.* Quoniam verò Deus videri non poteſt niſi à *mundis corde*, ex-

LXIX. Lachryma materiam ſubtrahit igni infernali. *Bernard.*

Lachrymarum, & cõpunctionis duo genera. *Gregor.*

Irriguum inferius, & irriguum ſuperius quid.

Bernard.

LXX. Ridendum nunquam, flendum ſemper. *Cornelius.*

Fletus gehennæ, fletu repellitur. *S. Ephrem.*

Lachrymæ Purgatorii vices ſupplent. *Chryſoſt.*

S. Ephrem.

Chryſoſt.

LXXI. Lachrymæ lavachrum, & purgatio peccati.

Matt. 5. hanc cordis munditiam præstant lachrymæ. Ideo Bernardus in Scala clauſtr. tit. de ſignis Spiritus Sancti, *felices*, inquit, *lachrymæ, per quas macula interiores purgantur: per quas peccatorum incendia* (id eſt debita peccatis) *extinguuntur*. Incendia autem peccatis debita ſunt, vel gehennalia, vel Purgatoria. Præterea idem ſerm. de converſ. ad Cleric. c. 19. *Purgatur*, inquit, *lachrymis oculus antea caligans: & acuitur viſus, ut intendere poſſit in ſereniſſimi luminis claritatem*. Quod igitur præſtat poſt hanc vitam Purgatorius ignis, præſtant lachrymæ in hac vita.

Matth. 5. *Bernard.*

Octavò lachrymæ prædeſtinationis ſunt ſigna, quia æquiparantur baptiſmo. Hoc ſequitur ex modò dictis: & eſt communis ſenſus Patrum, ut nôtat Trid. ſeſſ. 14. c. 2. ubi dicit, *ad remiſſionem plenam, & integram peccatorum per Sacramentum pœnitentia ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus pervenire nequaquam poſſe. Vt meritò pœnitentia baptiſmus quidam laborioſus à Sanctis Patribus dictus fuerit*. Cyprianus, aut alius auctor hom. de ablut. pedum. *Magdalena*, inquit, *uſa capillis pro linteo, oculis pro baptiſmo*. Quaſi Magdalena Chriſtum lachrymis baptizaſſet, æmulata Baptiſtam: ſed baptiſmo nobiliore, quàm eo, quo Dominum baptizavit Ioannes. Præterea Chryſoſtomus hom. 6. in Marc. loquens ex perſona Davidis, *lachrymæ*, inquit, *meæ fuerunt pro baptiſmate*. Idem homil. 10. de pœnit. *Petrus*, inquit, *flevit amarè, ſecundum baptiſma per lachrymas ex oculis oſtendens*. Hieronymus adverſus Pelag. *Pœnitentia gratiam baptiſmatis imitatur*. Climacus grad. 1. *Pœnitentia eſt revocatio baptiſmatis*. Chryſologus ſerm. 107. *lachrymæ peccata baptizant*. S. Leo ſerm. 9. de paſſione, loquens de Petri lachrymis, *Felices, Apoſtole, lachrymæ tuæ: quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem ſacri habuere baptiſmatis*. Bernard. ſermon. 1. oct. Paſch. *Eſt*, inquit, *baptiſmus aliquis in compunctione cordis, & aſſiduitate lachrymarum*. Et infra. *Baptiſmi ſacramentum quoniam iterare non licet; his, qui ſæpe in multis offendunt, frequenti oportet ablutione ſuppleri*. Addit Climacus gradu 7. lachrymarum baptiſmum eſſe majorem, ac potentiorem. *Maior*, inquit, *ac potentior baptiſmate baptiſma* (*etſi audax dictu id videatur*) *fons eſt lachrymarum. Illud præcedentia delicta purgavit: iſtud verò poſteriora. Illud omnes ab infantia acceptum inquinavit: per hoc autem, & illud purgamus*.

Tridene. Lachrymæ æquiparantur baptiſmo.

Cyprian. LXXI. Magdalena Chriſtum lachrymis baptizavit æmulata Baptiſtam.

Chryſoſt.

Climacus.

S. Leo.

Bernard.

LXXIII. Lachrymæ baptiſmus potentior.

Climacus.

Nonò lachrymæ prædeſtinationis ſunt ſigna; quia æquiparantur martyrio: & ſic æquivalent non ſolùm baptiſmo fluminis, ſed etiam baptiſmo ſanguinis. Expreſſe Chryſoſtomus ſerm. in Pſ. 50. *Dicam tibi quid valeant lachrymæ. Quid martyribus maius qui animam ſuam ponunt pro amico ſuo? Grandis gloria martyrum: martyres effundunt ſanguinem: peccatores effundunt lachrymas*. Ipſimet mar-

Lachrymæ æquiparantur martyrio.

Chryſoſt.

tyres,dum effundebant ſanguinem,Deo placuerunt propter lachrymas. Ideo Auguſt. ſerm.45. *de Sanctis Martyribus*, inquit, *dici poteſt, quia cum lachrymis ſeminaverunt. Vt eorum lachrymas conſolaretur Chriſtus, eos in ſe tranſtulit.* Non deſunt huic lachrymarum martyrio animi vulnera. Quippe, ut notat Baſil. hom.4. de grat.act. *lachryma exoriri ſolent ex impetu quodam,ac ſi vulnere percelleretur anima.* Huic vulneri dolor, & ſanguis non deeſt ſuus. Quamobrem Nyſſenus or.funebr. de Placilla, *Dolor*, inquit, *in corde deliteſcens per fletus, ac lamentationes exprimitur: ac vulnerum animi tanquam ſanguis ſunt lachryma.* Hunc ſanguinem comitatur mors, & occiſio. Nam, ut ait, Cyprianus, aut alius auctor hom. de ablut. pedum. *Magdalena mactata intrinſecùs anima, proprium in Sancta ſanguinem intulit. Cor contritum erupit in lachrymas.* Neque id immeritò, quia lachrymarum fontem in corde conſtituunt medici. Ad quod alludens S. Laurentius Novar.Epiſc.hom.1.cit.de pœnit. *pungit*, inquit, *venam cordis tui pœnitentiæ ſtimulis: & de ipſo corde educes aquam vivam, è capite proſluentem,* & ut habetur in vitis Patrum l.5. bello 3. de compunct. *homo pungens cor ſuum producit lachrymas: & celeriùs Dei miſericordiam provocat.* Lachryma igitur quidam ſanguis eſt, ut modò diximus cum Nyſſeno: ſed ſanguis cordis eſt; & ſic purior, ac delicatior, & vulnerato per dolorem corde, ſanguis hic per oculos effluit. Fortaſſe totum hunc lachrymarum fontem prope cor deliteſcentem Chriſtus effudit, cum *aperto lancea latere exivit ſanguis, & aqua.* Ioan. 19. Quod indicat Cyprianus ſerm.de paſſione prope finem,ubi *De latere*, inquit, *tuo fons egreditur in vitam æternam proſiliens.* Et infra. *Ex hoc fonte compunctionis, & lachrymarum perennes effluunt rivi.* Quaſi omnes noſtræ lachrymæ,rivi ſint deducti ex illo lachrymarum fonte,qui ex Chriſti latere proſilivit. Per martyrium igitur pœnitentiæ, lachryma effunditur, quæ ſanguis eſt cordis. Immo, ut dictum eſt ex Nyſſeno, *tanquam ſanguis eſt animi:* dum martyres effundunt ſanguinem corporis. Funditur autem *ſanguis animi* per oculos: quia, ut notat Plinius l.11. cap.37. *maxime in oculis inhabitat animus. Cum nulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus: ſed homini maximè, clementiæ, miſericordiæ, odij, amoris, triſtitiæ, lætitiæ.* In hoc igitur compunctionis martyrio dolor,vulnus,& ſanguis animi præfertur quodammodò dolori, vulneri, & ſanguini corporis. Præterea nobiliras martyrij menſuratur etiam ſolet à nobilitate tyranni. In hoc autem lachrymarum martyrio tyrannus eſt Dei amor, quem offenſum dolemus. Ideo amorem *dulcem tyrannum* appellat Nazian.or.28.Carnifex autem animam crucians eſt Dei ſanctus timor. Ideo Auguſtin. hom.50. de util. pœnit. *Adſit*, inquit, *carnifex timor: inde anima confitentis ſanguis proſluant lachryma.*

Martyres acquiſierũt palmam per lachrymas. *Auguſt. Baſilius.*

Nyſſenus.

Lachrymæ ſanguis animi. *Cyprian.*

Lachrymarum fons in corde. *S.Laurent. Novarien.*

LXXIV. Chriſti vulnus in latere aquam in lachrymarum fontẽ profudit. *Ioan.19. Cyprian.*

Nyſſenus.

Oculi ſedes animi. *Plinius.*

LXXV. Amor dulcis tyrannus. *Nazianz. Auguſt.*

Decimò

Decimò lachrymæ prædestinationis signa sunt, quia gaudium Angelis pariunt. Ita Lucæ 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Quod expendens Bernard. serm. 30. in Cant. Appellat lachrymas *vinum Angelorum. Gaudent*, inquit, *Angeli in conversione, & pœnitentia peccatorum salutem hominum sitientes. Lachryma pœnitentium, vinum eorum sunt: quod in illis vita sit odor, sapor gratia, indulgentia gustus, reconciliationis jucunditas, sanitas redeuntis innocentia, serenata suavitas conscientiæ.* Idem serm. 68. in cant. Lachrymas appellat Angelorum delicias. *Gaudent*, inquit, *Angeli ad pœnitentiam peccatoris. Quod si delicia Angelorum lachryma mea, quid delicia?* Neque mirum, quod lachrymæ pœnitentium, sint Angelorum deliciæ: quando sunt deliciæ ipsiusmet Dei. Ideo dicitur Hierem 31. ex persona Ephraim, *postquam convertisti me, egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum.* Dicit autem mox de eo Deus. *Si filius honorabilis mihi Ephraim, si puer delicatus*: sive ex Hebræo, *ipse mihi puer est deliciarum.* In quem locum Cornelius, *Vide*, inquit, *quid faciat pœnitentia, ut peccatores antea Deo exosi, postea ipsi sint in delitijs.* Hoc autem potissimùm efficiunt lachrymæ. Ideo dicitur Eccl. 35. de lachrymis. *A maxilla ascendunt usque ad cælum; & Dominus exaudiet delectabitur in illis.* Ideo Anthiochus serm. 107. de compunctione, *Ante precationem*, inquit, *utere præsidio lachrymarum. Ipse enim Dominus noster summopere gaudet, dum orationem excipit, quàm lachryma comitantur.* Quia, ut ibidem addit, *rorulenta aspergines lachrymarum, ut dulcor mellis sunt cordi, ut suave fragrans thymiama sunt Deo.* Hoc autem præcipuè verificatur de lachrymis ortis ex pœnitentia. Ideo dicitur Lucæ 15. *Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem justis.* Quod expendens Chrysostomus serm. de Moyse, *Plus*, inquit, *Deus unius pœnitentia commovetur: quàm justorum merito delectatur.* Ideo hæ compunctionis lachrymæ Deum ipsum ad nos quasi pertrahunt. Quamobrem S. Ephrem sermon. de extr. jud. & compunct. *Compunctio*, inquit, *Spiritum Sanctum ad se invitat, ac pertrahit.* Immo, dum hæ lachrymæ videntur ad terram defluere, invisibiliter ascendunt ad cælum: & perpetuò in conspectu Dei asseruantur, juxta illud Psal. 55. *Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.* Quod explicans Augustinus serm. 6. de Nativ. Domini. *Non cadit*, inquit, *ad terram lachryma nostra: quia verax est ille; qui dixit, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo.* Idcirco Chrysostomus hom. 30. in Genes. docet lachrymas in conspectu Dei, & Angelorum apparere ut formosissimas margaritas. *Quidnam*, inquit, *oculis illis formosius perpetuo lachrymarum imbre, & quasi margaritarum decore ornatis?* Idcirco Magdalena, dum coram

Lucæ 15. *Bernard.*
Lachrymæ gaudium Angelis pariunt.
Lachrymæ pœnitentiũ vinum Angelorum.
Lachrymæ deliciæ Angelorum.
Lachrymæ Deo sunt in deliciis. *Cornel.*
Eccles. 35.
Anthioch.
Lachrymæ mel cordi, thymiama Deo.
Lucæ 15. *Chrysost.* *S. Ephrem.*
Lachrymæ Deum ad nos trahũt.
Lachrymæ dum in terram cadũt, ad cælum advolant. *Psal. 55.* *August.* *Chrysost.*
Lachrymæ in conspectu Dei margaritæ.

Chriſto fudit lachrymas, margaritas, quibus antea turpiter capillos ornaverat, formoſiùs in oculis collocavit. Quamobrem Baſilius hom. de lib. arb. tomo 1. Græcol. appellat *pretioſas Magdalenæ lachrymas inſtar Margaritarum è beatis illis oculis profluentes.* Ut mirum non ſit ſponſæ oculos commendari, ac laudari ex lachrymis, Cant. 7. *Oculi tui ſicut piſcina in Heſebon*, in quem locum Honorius, *Heſebon dicitur cingulum mœroris: & ſignificatur Eccleſia, in qua eſt mœror pœnitentiæ*, Clariùs Ambroſius in Pſ. 118. ſerm. 16. *Oculi tui ſicut ſtagna in Heſebon. Oculus iſte prævidet, quæ futura ſunt: & Deum fletu, ac lachrymis emollire non deſinis.* Lachrymæ igitur, per quas oculi pœnitentium ornantur, ſunt in divino conſpectu decoræ, gaudiumque Angelis, ac Deo afferunt. Contra horribiles ſunt dæmonibus, quibus inferunt terrorem, ac pœnam. Ideo Petrus Cellenſis lib. de pan. c. 12. *Satan*, inquit, *tolerabiliùs ſuſtinet flammam ſuam, quàm lachrymam noſtram: acriúſque contriti cordis lachryma, quàm flamma infernalis torquetur incendio.* Ratio eſt in promptu; quia, ſicut *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, gaudium eſt in cælo*; ita mœror in inferno.

LXXVI. Oculi ſponſæ laudantur ex lachrymis. *Honorius.* *Ambroſius.*

Lachrymæ pœnitentis incendium Satanæ. *Petr. Cell.*

Undecimò ſunt lachrymæ prædeſtinationis ſigna, quia ſunt Paradiſus animæ in hac vita S. Ephrem or. de extrem. judic. & compunct. *Certò*, inquit, *ſcitote, fratres non fore in terra quid dulcius gratia lachrymarum. Si quis veſtrum expertus lachrymarum dulcedinem, mediante oratione, deſideraverit elevari è terris, totus hic extra corpus in cælum fertur: nec ampliùs eius converſatio invenitur in terris.* Chryſoſtomus præfert lachrymarum delicias terreſtri Paradiſo. Nam hom. 12. in epiſt. ad Coloſſ. *quemnam*, inquit, *fontem vis comparare cum lachrymis? eumne, qui eſt in Paradiſo, & irrigat univerſam terram? ſed nihil dicis æquale.* Rationem addit idem hom. 6. in Matth. quia, *ſicut poſt vehementes imbres mundus aër, & purus efficitur: ita etiam lachrymarum pluvias ſequitur tranquillitas, ac ſerenitas.* Hinc efficitur, ut anima frui videatur deliciis cujuſdam terreſtris Paradiſi. Idem in loco cit. ad Coloſſ. præferre videtur lachrymas etiam Paradiſo cæleſti. *Viderunt*, inquit, *illi oculi* (Pauli) *Paradiſum: viderunt tertium cælum. Sed eos non tam cenſeo propter hoc ſpectaculum beatos, quàm propter lachrymas, per quas Chriſtum viderunt.* Hæc de Paradiſo, quem lachrymæ exhibent in hac vita prædeſtinationis pignus ampliſſimum.

Lachrymarum dulcedo. *S. Ephrem.*

Lachrymæ præferuntur terreſtri Paradiſo *Chryſoſt.*

Pauli oculi beati ex lachrymis.

Duodecimò ducunt, & introducunt ad gloriam: & ſic media ſunt proxima ad prædeſtinationis finem, Pſal. 125. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* Ad quod alludens Baſilius or. 4. de gratiarum act. *Lachryma*, inquit, *ſemen quoddam ſunt, & fœnus: quibus æternum gaudium cumulatur, & creſcit.* Sicut enim ſemen acceptum ex uno grano frumenti reddit centum grana cum fœnore:

Lachrymæ ducunt, & introducunt ad gloriam. *Pſal. 125.*

LXXVII. Lachryma ſemen gloriæ. *Baſilius.*

ita una lachryma reddit centum gaudia cum fœnore. Et ſicut in ſemine ſpes eſt meſſis ; ita in lachryma ſpes eſt gloriæ : adeo ut illa dici poſſit Paradiſus in ſemine. Et ideo appellatur à Baſilio *ſemen æterni gaudij*, ut dictum eſt. Idem alia ſimilitudine illuſtrant Patres, appellando lachrymas alas animæ, quibus ad cælum evehitur. S. Ephrem.ſerm.3.de compunctione, *O lachrymarum*, inquit, *potentia : quæ, quaſi prapetibus ſublata pennis, in cælum revehis, atque aſcendis.* Idem ſerm. de compunctione, & ſalute. *O lachymarum*, inquit, *virtutem : quæ ab inferis ad cælos uſque reducis deſiderantes te.* Chryſoſtomus l. 2. de compunct. *Compunctio*, inquit, *animæ alas innectit : & volare facit ad cælum.* Neque hoc ſolùm : ſed etiam, cum animam ad cælum uſque ſubvexit, illi cœlum aperit. Ideo Chryſoſtomus hom.3.de pœnit. *Pœnitentia*, inquit, *eſt lachrymarum impenſa. Ipſa cælum aperit, & in paradiſum ducit.* Laurentius Iuſtinianus l. de ligno vitæ cap.9. *O lachryma*, inquit, *tua eſt potentia : tuum eſt regnum : tu cælum aperis.* Vnde fit, ut dici poſſit regni cælorum non aliam eſſe clavem, quàm argenteam lachrymarum. Ideo Hugo Cardinalis in ea verba Apocal.3. *Qui habet clavem David, &c. Ecce dedi coram te oſtium apertum*, &c. dicit hanc cæli clavem, eſſe pœnitentiam. *Qui vult*, inquit, *ſine clave pœnitentiæ intrare in regnum cælorum, fur eſt, & latro.* Neque mirum, quod pœnitentiæ lachrymis datæ ſint claves regni cælorum, ſicut & Petro : quando *lachrymarum Paſſionis Chriſti vicariam* appellat Auguſtin. ſerm.11. ad Fr. in Eremo : *& Petro creditas eſſe claves regni cælorum in gratiam lachrymarum* affirmat. S. Antiochus hom. 107. de compunct. Quod autem aditus ad regnum cælorum præcipuè pateat per lachrymas, colligere licet ex ipſiſmet portis, quas vidit Ioannes Apoc.21. ubi *duodecim*, inquit, *portæ duodecim margaritæ ſunt per ſingulas : & ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis.* Per margaritas lachrymas ſignificari vult Chryſoſtomus hom.30.in Geneſ.ubi dicit *oculos eſſe lachrymarum imbre, quaſi margaritarum decore ornatos :* & hom. 22. ad populum. Vbi, *reſpice*, inquit, *lectum Davidis : in quo tanquam margaritæ per ſingulas noctes Prophetæ lachrymæ congelabantur.* Quod facilè intelligitur ex ipſo partu margaritarum naſcentium ex rore cæleſti : qui conchæ ſinu receptus concreſcit in gemmam. Ideo docet Plinius l.9. c. 35. *partum concharum eſſe margaritas pro qualitate roris accepti.* Lachrymas autem ex divina inſpiratione conceptas, ut cæci rorem agnoſcit S. Ephrem ſerm.de pœnit.& Par.& S.Antiochus hom. 107. de compunct. ubi appellat *lachrymarum aſpergines rorulentas.* Quamobrem mirum non eſt appellari à Chryſoſtomo margaritas : cum ros hic in pupilla, veluti in parva quadam concha receptus, pœnitentiæ rigore concretus, gelaſcere videatur in gemmam. Non vacat igitur myſterio,

Lachryma Paradiſus in ſemine. *S.Ephrem.*

Lachrymæ alæ, quibus ad cælum aſcenditur. *Chryſoſt.*

Lachryma clavis argẽtea Paradiſi. *Hug.Card. Apocal.3.*

Portæ Paradiſi cur margaritæ. *Auguſt. S.Antioch.*

Apocal.21. Margaritæ lachrymarũ ſymbola. *Chryſoſt.*

Margaritarum partus ex rore. *Plinius. S.Ephrem. Antiochus.*

Lachrymæ gelaſcunt in gemmas. *Chryſoſt.*

quod non alias regnum cælorum portas habere dicatur, quàm margaritas: cum *duodecim portæ ſint duodecim margaritæ*: quia non aliunde patet ad gloriam aditus, quàm per lachrymas. Vnde colligitur potiſſimum prædeſtinationis ſignum eſſe lachrymas: quas qui habet, ſimul & claves habet, & portas regni cælorum. Ideo ſupra dictum eſt cum Chryſoſtomo hom. 3. de pœnit. *Lachrymas cælum aperire*; quia ſunt claves: *& in paradiſum ducere*; quia ſunt portæ, per quas ad cæleſtem illam Hieroſolymam ducimur. Signanter autem dicuntur eſſe *ſingulæ portæ ex ſingulis margaritis*: quia vel una contriti cordis lachryma ſatis eſt ad introducendum ad gloriam. Et ideo dictum eſt regi Ezechiæ 4.Reg.20. *vidi lachrymam tuam, & ecce ſanavi te.* Et Laurent.Iuſtinian.loco cit. *O lachryma*, inquit, *tua eſt potentia: tuum eſt regnum.*

Lachrymæ cælum aperiunt, ut claves: ad gloriam introducũt ut portæ. 4 *Reg* 20. *Laur.Iuſt.*

Denique ſine lachrymis intrari non poſſe in regnum cælorum, apertè colligitur ex Apocal.7. ubi cum loqueretur Ioannes de omnibus prædeſtinatis, & dixiſſet ſe *vidiſſe turbam magnam ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni*, ſubdit infra, *Abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Et rurſus Apocal.21. cum de prædeſtinatis dixiſſet, *ipſi populus ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus*; ſtatim ſubdit, *abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Supponit igitur non aliorum oculos Dei viſione fore beatos, quam eos, qui turgent lachrymis: lachrymas autem ipſas introducendas in cælum uſque ad thronum Dei. Ideo S.Ephrem ſerm.de compunct. & ſalute, *ô virtutem*, inquit, *lachrymarum. Tu ſiquidem divino aſſiſtis throno cum gaudio.* Colligitur hinc etiam tanti pretii lachrymas eſſe in conſpectu Dei, ut ipſemet eas, ne in terram decidant, ſuarum manuum quaſi linteolo excipiat, *abſterget Deus*, &c. Ideo Bernard. in declam. *Felices*, inquit, *lachryma, quas benigna manus conditoris abſterget: Beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt.* Colligi etiam ex hoc videtur tantum eſſe in prædeſtinatis deſiderium lachrymarum, ut vel in ipſa beatitudine lachrymas in promptu haberent, niſi Deus eas ex oculis abſtergendo vetaret. Quod innuit Tertullianus de reſurrect. carnis c.58. ubi *delebit* inquit, *Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: nempe ex iiſdem oculis, qui priùs fleverant; quique adhuc flere potuiſſent, ſi non omnem lachryma nubem indulgentia divina ſiccaret.* Denique affirmat S.Ephrem loco cit. *peccatores effici beatos per lachrymas*: & ut concludam cum Lauren. Iuſtinian.l.de lign vitæ cit. *aqua hæc* (lachrymarum) *aut invenit, aut efficit Paradiſum.*

Lachrymæ divino aſſiſtunt throno. *S.Ephrem. Bernard.* Lachrymas Dei manus abſtergit. *Tertull.* *S Ephrem.* Lachryma, aut invenit, aut efficit Paradiſum.

LXXVIII. Prædeſtinationis ſigna

Ex his planè convincitur, pœnitentiam lachrymoſam ſignum eſſe prædeſtinationis potiſſimum. Nam cum è ſtatu conſervatæ perpetuò baptiſmalis innocentiæ prædeſtinentur perpauci (qui ipſi neque de

hoc poſſunt eſſe certi : cum irrepere latenter potuerint peccata occulta, juxta illud Pſ.18. *ab occultis meis munda me.*) Supereſt ut poriſſima prædeſtinationis indicia reponi debeant in pœnitentia:quam paſſim docent Patres debere eſſe cum perpetuo peccatorum fletu conjunctam, ut oſtenſum eſt. Neque verò quis facilè poteſt opponere, ſibi lachrymas in promptu non eſſe.Hoc enim ipſum conqueritur Ambroſius ſerm.7.in Pſ.118.quod cui fuerunt in promptu peccata lachrymabilia, non ſint in promptu lachrymæ. *Neſcit*, inquit, *flere, qui flenda commiſit : & cum ſit ipſe lachrymabilis,non habet pœna lachrymas ſuas.* Ideo, ut infert Bernardus ſerm. de fallacia præſentis vitæ, *humanum cor lachrymas neſciens, non modò durum,ſed & impurum eſſe neceſſe eſt.* Hoc convincit Auguſt.l.de pœnit. ex lachrymis, quæ fundi ſolent ob mala temporalia. *Sciat*, inquit,*ſe culpabiliter durum, qui deflet mortem amici, vel damna rei temporalis : & dolorem peccati non oſtendit in lachrymis. Non eſt ergo, ut quis ſe excuſet,non habere fontem lachrymarum, qui dolorem temporalem oſtendit lachrymis.* Hoc ipſum lachrymarum donum, ut magnum prædeſtinationis ſignum à Deo enixè poſtulandum eſt precatione illa, quam adhibet idem Auguſtinus l.ſupput.par.4.c.2. ubi, *Da mihi,Domine*, inquit, *irriguum ſuperius, & irriguum inferius : ut ſint mihi lachryma mea panes die, ac nocte.* Interim, qui ad peccata ſua deflenda, non ſine reprobationis indicio, experitur ſe durum, hoc ipſum deflere conetur, quod non flet : &,ut monet Climacus gradu 8. *Si non luget, propter hoc lugeat.*

potiſſimùm ex pœnitétia.

Peccator lachrymabilis non habet lachrymas.

Auguſt.

Peccator, ſi non luget propter hoc lugeat. *Climacus.*

Secunda conditio, quam requirit hæc ſatisfactio pro peccatis, ad hoc ut prædeſtinationis ſit ſignum,eſt ut ſit punitiva peccati.Ratio à ptiori eſt, quia per peccatum quis adhæreſcit creaturæ delectabiliter. Ergo per pœnitentiam debet recedere ab illa pœnaliter. Alioquin pœnitentiam non agit : cujus nomen ipſum ſonat pœnam. Pœnitentia autem eſt medium neceſſarium ad finem prædeſtinationis. Et ideo dicitur Matth.3. *Pœnitentiam agite : appropinquavit enim regnum cœlorum.* Hanc rationem inſinuat Auguſtinus ſerm. 4. inter commun. ubi, *eſt*, inquit, *pœnitentia medicamentum vulneris,ſpes ſalutis, per quam Deus ad miſerendum provocatur.* (Ecce prædeſtinationis ſignum, & medium) *ſed pœnitentia à pœna nomen accepit : quia anima cruciatur, & caro mortificatur.*

Pœnitentia debet eſſe punitiva.

Matth.3.

Auguſt. LXXIX.

Pœnitentiæ nomen à pœna.

Dividit Auguſtinus pœnalia pœnitentiæ in duo: in pœnam animæ,& in pœnam carnis.Pœna animæ,conſiſtit in mœrore quodam: qui permanenter,& habitualiter debet perpetuò, poſt peccatum, comitari animam prædeſtinati. Ideo idem Auguſtinus ante lachrymas corporis requirit fletum cordis. *Dic*,inquit,*illi in fletu cordis. Aſpice infelicem pietas immenſa : reſpice crudelem miſericordia publica : dele numeroſitatem criminum multitudo miſericordiarum.* Hic mœ-

Auguſt.

Fletus cordis præcedat lachrymas corporis.

ror perpetuus ex peccatis commiſſis magnum eſt prædeſtinationis indicium : cum apparuerit fere ſemper in iis, quos ſcimus prædeſtinatos, ex pœnitentibus. Quorum Princeps David, ut notat Chryſoſtomus l. 2. de compunct. cordis, poſt peccatum *ita erat in ſolio regali, tanquam eſſet vinctus in carcere. Iacebat in purpura, quaſi in cilicio, cinere conſperſus, & corde compunctus. Aula regalis erat ei tanquam eremi vaſtiſſima ſolitudo. Hec omnia agebat in eo cordis compunctio, quæ facit animam horreſcere purpuram, deſiderare cilicium, amare lachrymas, riſum effugere.* Non poterat meliùs forma præſcribi prædeſtinatorum ex pœnitentibus : in quibus talis dolor remanet de peccatis commiſſis, ut dicere aliqui ex iis ſoleant, nullum ſibi ſupereſſe de omni alio infortunio dolendi locum, quando totum dolorem ſibi abſorbent peccata.

Chryſoſt. Davidis mœror poſt peccatum.

Forma pœnitentium.

Alterum, in quo conſtituit Auguſtinus pœnitentiam peccati, eſt pœna corporis : cum dicat *per pœnitentiam animam cruciari, & carnem mortificari*, ut ſupra relatum eſt. Hoc oſtendit pœnitentia Ninivitarum : qui *veſtiti ſunt ſacco à majori uſque ad minorem.* Ionæ 3. Quod expendens Chryſoſt. hom. de Iona, *ubique*, inquit, *ſaccus : ubique cinis, ubique lachryma : ubique gemitus. Nam & ipſe Rex indutus cilicio, capiti cinerem impoſuit. Et res admiratione digna gerebatur : cilicio purpura cedebat ambitio : & cinis diadematis obruebat ornatum.* Ex quibus fit, ut primus in electis veræ pœnitentiæ effectus eſſe ſoleat, abjectio pompæ veſtium : cum apud antiquos quoque Romanos, Rei, cujuſcumque eſſent nobilitatis, apparere ſolerent, ad provocandam miſericordiam judicis, ſordidati. Hoc ſpecialiùs locum habet in mulieribus : in quibus ſuperfluum ornatum, tanquam indicem pœnitentiæ fictæ, reprehendit Ambroſius l. 2. de pœnit. cap. 9. ubi, *Videas*, inquit, *fœminas margaritis onerare aures ? curuare cervices : quas benè Chriſto, non auro inclinarent. Quæ ſe ipſas flere debebant, quia margaritam, quæ de Cælo eſt, perdiderunt.* Idcirco idem Ambroſius in epiſt. ad Virginem lapſam cap. 8. *lugubris*, inquit, *tibi accipienda eſt veſtis : & mens, ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt. Palleſcat facies, quæ quondam viruit impudicè. Totum corpus cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat : quia malè ſibi de pulchritudine placuit.* Præſtitit hoc, quamvis valde leviter in his peccaſſet, S. Paula. Quæ, ut refert Hieronymus in ejus epitaphio, admonentibus, ut aliquid de ſuſcepta ſeveritate remitteret, reſpondere ſic ſolebat. *Purganda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ſtibio ſæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis : longus riſus perpetuo compenſandus eſt fletu : ſerica pretioſa aſperitate cilicij commutanda.* De Fabiola etiam, idem Hieronymus

Pœnitentiæ veræ ſignũ, mortificatio in veſtibus.

Iona 3.

Ambroſius. Mulierum ſuperfluus cultus reprehenditur.

Hieronym.

in ejus vita ſic refert. *Faciem, per quam ſecundo viro placuerat, verberabat: oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat: ſic dolebat* (de voluptatibus ſuperfluis matrimonij) *quaſi adulterium commiſiſſet.* Ex quo apparet illud eſſe veræ pœnitentiæ ſignum, ſi tum in veſtibus, tum in cæteris compenſetur in pœna illud ipſum, quod fuit in culpa. Quod ad minimum requirit in pœnitentibus Paulus ad Rom. 6. *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Rom. 6.

Præſtiterunt hoc egregiè duo prædeſtinatorum pœnitentium duces, David in veteri teſtamento, Magdalena in novo. Ille, quia oculis peccaverat, cum *vidit mulierem ſe lavantem.* 2. Reg. 11. oculis quoque pœnitentiam indixit, quod ipſe profitetur Pſ. 118. *exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.* Non enim dixit, quia non cuſtodivi, ſed quia ipſimet oculi *non cuſtodierunt legem tuam*, illicito aſpectu uxoris alienæ ſe lavantis. Ideirco David dicit ſe punire fletibus oculos; quia peecaverat per oculos: ut unde flammas hauſerat, inde undas deduceret. Idque tanta vehementia, ut oculi ipſi deſcendere viderentur in lachrymas. Legunt enim ſeptuaginta, *exitus aquarum deſcenderunt oculi mei*, eò quod, ut interpretatur Ambroſius ſerm. 17. in eum Pſ. *ipſimet deſcenderunt oculi, Habet enim hoc vis ſummi doloris: ut cum lachrymis oculi ipſi videantur deſcendere.* Ad Davidis imitationem hortatur S. Laurentius Novarien. Epiſcop. hom. 1. de pœnit. eos quibus peccati occaſio extitit oculus, *Cecidit*, inquit, *per oculum: contaminavit te aſpectu ſuo? abluat te aqua ſua. Induxit te in laqueum? eruat te de laqueo. Habet enim in ſe magnum lachrymarum auxilium. Dic illi; exue, quod implicaſti. Tu me vulneraſti: tu me ſana. Tu me polluiſti: tu me purifica. Ablue, quod inquinaſti: erige, quod eliſiſti: corripe, quod evertiſti: abſolue, quod per ſcandalum obligaſti.* Hoc præſtitit David, ut dictum eſt; qui punivit oculo culpam contractam per oculum: & in lecto *flevit ſingulis noctibus, quod una nocte peccaverat*, ut ſupra notatum eſt cum S. Ephrem ſerm. de jud. & compunct. Præſtitit hoc Rahab meretrix; quæ, ut ex traditione Rabbinorum refert Lyranus in cap. 3. Ioſue, ideo exploratores miſſos à Ioſue *demiſit per funem de feneſtra, quia ſolita fuerat per funem excipere fornicarios, & emittere: ut ſicut funis fuerat ei inſtrumentum peccati, ſic ei fieret inſtrumentum ſalutis.*

David punivit in oculis, quod peccaverat per oculos. 2. Reg. 11. Pſa. 118.

Ambroſ.

S. Laurent. Novarien.

Oculus fletu tergit, quod aſpectu inquinaverat.

S. Ephrem. Rahab inſtrumentũ peccati cõvertit in inſtrumentũ ſalutis.

Præſtitit hoc idem exactiùs Magdalena; quæ omnia inſtrumenta iniquitatis convertit in inſtrumenta pœnitentiæ: prævenies exemplo dictum Apoſtoli, *ſicut exhibuiſtis membra veſtra*, &c. Nam, quia præcipuè oculis, capillis, oſculis, & laſcivo unguentorum uſu

LXXXI. Magdalena inſtrumenta peccandi convertit in inſtrumenta pœnitentiæ.

peccaverat ; *lachrymis cœpit rigare pedes ejus : & capillis capitis ſui tergebat : & oſculabatur pedes ejus : & unguento ungebat* Lucæ 7.

Luca 7.

Gregor. Quod animadvertens Greg.hom.13. in Evang. *Quod*, inquit, *ſibi turpiter exhibuerat, jam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat : ſed hos jam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat : ſed jam lachrymas capillis tergebat. Ore ſuperba dixerat : ſed pedes Domini oſculans, hoc in Redemptoris ſui veſtigia faciebat. Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe reperit holocauſta. Convertit ad numerum virtutum, numerum criminum : ut totum ſerviret Deo in pœnitentia, quidquid ex ſe Deum contempſit in culpa.* Cyprianus etiam, aut alius auctor hom.de ablut. pedum, de Magdalena loquens, *ſingula*, inquit, *ſuum præbuere miniſterium. Cor contritum erupit in lachrymas : fides lavit : charitas unxit. De fonte cordis fletus hauſit, quos protulit : de pœnitentia pyxide unguenta, qua obtulit. Caput ſtravit pro ſuppedaneo : crinibus circumfuſis pedes involuit, ac terſit. Nihil de ſe retinens, totam ſe tibi devovit : & tu affectum potiùs attendens, quàm factum, ungebas ungentem, abluebas lavantem, tergebas intrinſecùs pœnitentem.* Hoc idem pœnitentiæ obſequium Magdalena Chriſto præſtitit etiam poſt acceptam peccatorum remiſſionem. Nam, ut notat Auguſt. ſerm.11. ad fratres in eremo, *Peccatrix illa Maria non ſolùm in domo Simonis, ſed etiam poſt adventum Spiritus Sancti, ſemper dolebat : ſemper peccata, quæ commiſerat, flebat.* Quomodo jam id præſtiterit, apparet ex ſpelunca prope Maſſiliam : ubi triginta annis ſub quadam rupe horrida pœnitentiam egit. Quod ipſamet revelavit cuidam Sancto viro Eremitæ in eadem ſpelunca degenti, ut habetur in roſa aurea Sylveſtri, & apud Lipom. in ejus vita.

Cyprian.

Magdalenę pœnitentia poſt aſcenſum Chriſti.

Auguſt.

Petri pœnitentia poſt trinam negationem.

Clemens. Rom.

Nazianz.

Hoc idem videre eſt in Petro, qui poſt trinam negationem, duriſſimam pœnitentiam egit toto vitæ tempore, *pane ſolo cum olivis, & rarò oleribus uſus* : ut habetur apud Clementem recognit. l.7. ſive, ut vult Nazianz. or. de paupert. amore, *lupinis aſſe minuto venditis famem pellens.* Quia verò Petrus peccaverat ter negando, compenſavit culpam Chriſto ſui amoris affectum ter declarando, ut habetur Ioan.21. Quod advertens Auguſt. tract.123. in Ioann. *redditur*, inquit, *negationi trinæ trina confeſſio : ne minùs amori lingua ſerviat, quàm timori.* Ideò curare ſolent electi, ut in eodem genere ad minimùm totidem actus virtutis eliciant, quot in eo genere peccaminoſos patraverint.

Ninivitarũ pœnitẽtia.

Iona 3.

Denique ipſimet Ninivitæ pœnitentiam egerunt non ſolùm in ſacco, & cinere ; ſed etiam in jejunio : promulgato edicto, ut *homines, jumenta, & boves, & pecora non guſtarent quidquam.* Ionæ 3. &c. ut qui peccaverant per crapulam, pœnitentiam agerent per jejunium. Quod expendens Chryſoſtomus ſerm.de Zona, *Ebrietas*, inquit,

Chryſoſt.

inquit, *& luxuria stantem everterant civitatem : commotam ieiunium solidavit.*

Incredibilia sunt, quæ narrat Climacus gradu. 5. de iis, qui post lapsum, ultro, & spontanè includebant se in eo loco, quem *carcerem pœnitentiæ* appellant. *Vidisses*, inquit, *in illis æstuantes linguas, sollar canum, ex ore procedentes.* (Nempe ob intolerabilem sitim) *ex his alij sub ardentissimo solis æstu se cruciabant : alij contrà acerrimo frigore se affligebant. Nonnulli, cum panis exiguum quid accepissent, reliquum manu longiùs projiciebant, indignos se, qui rationali cibo uterentur, esse dicentes : quippe qui irrationabiliter egissent. Quem apud illos locum risus habere poterat ? quem otiosus sermo ? quem iracundia ? Vbi apud illos festivitas ? ubi confidentia ? ubi corporis obsequium, & cura ? ubi vel vestigium inanis gloriæ ? ubi deliciarum expectatio ? ubi exigua vini cogitatio ?* &c. quæ fusiùs ibi prosequitur. *Climacus.* Carcer pœnitentium.

Hi sunt fructus digni pœnitentiæ, requisiti ad pœnitentiam fructuosam ; quæ, ut talis est, prædestinationis est signum, juxta illud Lucæ 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quæ verba expendens Greg. hom. 20. in Evang. *Aliud est*, inquit, *fructum facere pœnitentiæ aliud dignum pœnitentiæ fructum facere. Vt enim secundùm dignos pœnitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quòd quisquis illicita nulla commisit, huic jurè conceditur ut licitis utatur : sicque pietatis opera faciat, ut tamen, quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est gravius, in adulterium lapsus est ; tantò à se licita debet abscindere, quantò se meminit : & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet ejus, qui minus, & eius, qui magis deliquit : aut eius, qui in nullis, & eius, qui in quibusdam facinoribus cecidit ; & eius qui in multis lapsus est. Per hoc ergo, quod dicitur, facite fructus dignos pœnitentiæ, uniuscujusque conscientia convenitur, ut tantò maiora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora sibi intulit damna per culpam.* LXXXII. Pœnitentiæ fructus, qui sint. *Luc. 3. Gregor.*

Explicat hoc idem pensiculatiùs Chrysostomus homil. 10. in Matth. ubi explicans hæc eadem verba, *facite fructus dignos pœnitentiæ. Fructificare*, inquit, *poterimus, si peccatis adversa faciamus. Alienum rapuisti ? incipe donare iam propria. Longo tempore es fornicatus ? legitimum quoque usum suspende coniugij : ac perpetuam continentiam sapiùs paucorum dierum castitate medicare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti ? refer benedictionis verba convicijs : & percutientes te nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Delicijs ante, & temulentia diffluebas ? ieiunio, & aquæ potu utrumque tempera, ut famem superes imminentem. Vidisti impudicis oculis alienum decorem ? fœminam iam omnino non videas, maiore tectus cautione post vulnera.* Hæc ibi Chrysost. qui Pœnitentiæ compensatio pro peccatis. *Chrysost.*

rationem etiam horum reddens, *neque enim*, inquit, *vulnerato ſufficit ad ſalutem tantummodò ſpicula de corpore evellere: ſed debet etiam remedia adhibere vulneribus.*

Hæc pœnitentia fructuoſa, ponitur ſignum prædeſtinationis à Patribus, per opera ſupererogationis præſervativa à futuris peccatis, & ſatisfactiva pro præteritis. Tum ut peccator cum Deo redeat in priſtinam gratiam: & pœnam illam evadat diminutionis divinorum auxiliorum; quæ cauſa eſt reprobis ſpiritualis ruinæ. Tũ ut poſſit ea opera Deo exhibere in hora mortis in compenſationem eorum peccatorum, quæ tunc diabolus è ſuo codice proferet. Ita legimus apud Climacum grad. 7. accidiſſe cuidam ſancto Anachoretæ: qui ſingulis peccatis ſibi à Diabolo objectis certas quaſdam, quas pro iis egerat pœnitentias, opponebat, ut dicetur tractar. ſequ. Quamobrem hoc eſt eorum proprium, qui prædeſtinati ſunt per pœnitentiam, ut præter pœnas rite à Confeſſario injunctas, ipſimet ſibi ipſis voluntarias pœnas imponant commiſſis peccatis congruas; puta pro peccatis ſenſualibus tot geſtationes ciliciorum, aut tot verberationes, quas diſciplinas appellant, aut ſimiles mortificationes in tactu. Pro peccatis ſuperbiæ tot oſculationes humi, proſtrationes, aut ſimilia. Pro peccatis ortis ex avaritia tot eleemoſynas; & ſic de cæteris: ut poſſit in hora mortis exprobranti diabolo reſpondere cum Anachoreta illo, *feci: ſed pro hoc tot annis jejunavi: feci, ſed flevi, ſed miſtravi.*

Bernard. Ideo unuſquiſque poſt peccatum, ut monet Bernard. ſerm. de ſeptem donis Spiritus Sancti, *indicet ſibi jejunia: corpus caſtiget, & ſubjiciat ſervituti: quia non niſi in manu forti liberatio eſt.* Idem exactiùs

Auguſt. docet Auguſtinus in ſerm. de igne Purgatorij, ubi cum multa ſtatuiſſet facienda pro minutis peccatis, *pro capitalibus*, inquit, *criminibus* (pro peccatis mortalibus) *non hoc ſolum ſufficit: ſed addenda ſunt lachryma, rugitus, & gemitus: continuata tempore longo, & protracta jejunia. Largiùs eleemoſyna eroganda: in luctu, & triſtitia multo tempore permanentes*, &c. Et rationem reddit in l. de vera, & falſa pœnitentia; quia *pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta, puniens in ſe, quod commiſiſſe dolet.* Propter hoc etiam, ſive opera bona, quæ fiunt: ſive mala pœnæ, & tribulationes à Deo immiſſæ ordinari ſolent à prædeſtinatis per voluntariam ſuſceptionem ad recompenſanda peccata. Et quia hæc non ſufficiunt, magnum eſt prædeſtinationis ſignum frequens, & devotus Indulgentiarum uſus; ut quidquid ſatisfactionis ex parte noſtra deeſt, per Chriſti ſanguinem ſuppleatur. Et hæc de ſecunda conditione ſatisfactionis, ut ſcilicet ſit punitiva peccati.

Pœnitentia eſt dolentis vindicta.

LXXXIII. Indulgentiarum uſus prædeſtinationis ſignum.

Pœnitentia in prædeſtinatis

Tertia condirio ſatisfactionis, ut complet prædeſtinationis ſignum, eſt ut non ſolùm ſit vitæ emendativa, de quo ſupra dictum eſt, ſed etiam meliorativa. Ratio eſt, quia Deus permittit prædeſtinatis

peccata, ut eis proficiant ad bonum. Sed non ad bonum æquale illi, quod fuisset citra peccatum. Nulli enim usui deserviret permissio peccati, quod est malum maximum, si citra hanc permissionem haberi potuisset æquale bonum. Ergo permissio peccati in prædestinatis à Deo ordinatur, ut eis cedat ad majus bonum, & juxta Paulum ad Rom. 5. *ubi abundavit delictum, ibi superabundet & gratia.* Ergo post peccatum tunc inerit prædestinationis signum, cum lapsus peccati fuerit occasio proficiendi: & sic verificetur, quod prædestinatis etiam peccata cooperantur in bonum. Hæc est expressa doctrina Ambrosii l. de Apolog. Davidis c. 2. ubi; *Sancti*, inquit, *Domini* (hoc enim nomine appellari solent à Patribus prædestinati) *qui consummare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, sicubi fortè, ut homines, corruerint, naturæ magis fragilitate, quàm peccandi libidine, acriùs ad currendum resurgunt, pudoris stimulo majora reparantes certamina. Vt non solùm nullum attulisse æstimetur lapsus impedimentum: sed etiam velocitatis incentiva cumulasse.* Hoc satis patet ex iis, quæ diximus de fructibus pœnitentiæ post peccatum. Ex quorum additamento electi meliores redduntur, quàm fuerant ante peccatum: ut habeatur intentum Dei de permissione peccati in electis. Quamobrem Gregorius lib. 1. in Evangel. hom. 20. *Idcirco*, inquit, *Deus electos nunc in quibusdam lapsibus cadere permisit, ut eis per lamenta pœnitentiæ cœlestem patriam aperiret.* Explicans autem, quæ hæc sint, subdit, *exerceamus ergo nosmetipsos in lamentis: extinguentes fletibus, & dignis pœnitentiæ fructibus culpas, quas fecimus.*

debet esse vitæ meliorativa.

Ambros.

Prædestinatis peccata cooperãtur in bonum.

Greger.

Hæc vitæ melioratio, & cursus quidam velocior ad salutem in electis resurgentibus à peccato, apparet exemplo Davidis, aliorumque, quos suprà adduximus: potestque adumbrata quadam similitudine de iis dici, quod de Essenis narrat Solinus. Qui *venere se penitus abdicabant: pecuniam nesciebant: palmis victitabant.* De quibus idem referens Plinius l. 5. cap. 17. *gens*, inquit, *æterna est, in qua nemo nascitur: tam fœcunda illis aliorum vita pœnitentia est.* Similiter hanc non Essenorum, sed electorum gentem pœnitentia propagat: cùm multò plures electi sint per pœnitentiam, quàm per innocentiam.

Essenorum mores, & austeritas.

Solinus.

Plinius.

Claudam hoc prædestinationis signum, desumptum à pœnitentia fructuosa, laudibus, quibus pœnitentiam extollit Chrysostomus hom. 3. de Pœnitentia. *Pœnitentia*, inquit, *est delictorum medicina, iniquitatum consumptio, lachrymarum impensa, fiducia ad Deum, adversùs Diabolum arma, gladius vim ejus præcidens, & caput amputans, salutis spes, desperationis occasus. Ipsa cœlum aperit: ipsa diabolum superat: ipsa ducit in Paradisum.* Ecce quàm apertè in ea reponit prædestinationis medium, & signum. Præterea sermone de pœniten-

Chrysost.

Pœnitentiæ encomia.

O pœnitentia, inquit, *quæ peccatum remittis; & paradiſum reſeras: quæ agrum ſanas hominem, & triſtem exhilaras: vitam de interitu revocas: ſtatum reſtauras: horrorem removes: fiduciam præbes: reformas vires: gratiam abundantiorem refundis. O pœnitentia, quid de te novi referam? omnia ligata tu ſoluis: omnia ſoluta tu reſeras. Omnia adverſa tu mitigas: omnia contrita tu ſanas, omnia confuſa tu lucidas: omnia deſperata tu animas. O pœnitentia rutilantior auro, ſplendidior ſole: quam non vincit peccatum: non defectio ſuperat: non deſperatio delet. Pœnitentia reſpuit auaritiam: horret luxuriam: fugat furorem: firmat amorem: calcat ſuperbiam: linguam continet: componit mores: odit malitiam: excludit invidiam.* Et infrà. *Hæc eſt perfecta, & fructifera pœnitudo.* (Ecce pœnitentiam fructuoſam de qua hactenus loquuti ſumus) *ſic pœnitenti præſto eſt Deus, eſurienti veſciter, ſitienti potator. O pœnitentia miſericordiæ mater, & magiſtra virtutum, reos reſolvis, reficis delinquentes, lapſos relevas, recreas deſperatos. Per te nobis Chriſtus regnum cælorum appropinquare facit, dicens pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum, Ita & Baptiſta clamat, facite fructus dignos pœnitentiæ: quoniam ecce adeſt regnum Dei* (Ex hoc apparet prædeſtinationis finem promitti pœnitentiæ fructuoſæ) *Per te ſubitò rapuit latronem Chriſtus ad regnum. Per te David poſt flagitium felix, iterum recepit Spiritum Sanctum, Per te Manaſſes*, &c. quæ videre eſt ibi copioſiſſimè aureo illo flumine redundantia. Similia habet Aug. tomo 10. ſerm. 4. inter communes. Denique pœnitentiam ſingulare eſſe prædeſtinationis & medium, & ſignum, maximè apparet ex eo, quod Chriſtus, prædeſtinatorum omnium caput, ſuſcepit Baptiſmum Ioannis, qui appellabatur *baptiſmus pœnitentiæ*. Marc. 1. &, ut notat Ambroſius l. 2. in Lucam c. 3. *Chriſtus lavacrum pœnitentiæ non refugit.* In quo ſatis oſtendit, quid faciendum ſit unicuique fidelium, qui poſt commiſſa peccata ſperare non poteſt prædeſtinationis terminum, niſi per pœnitentiam. Vt igitur hoc in ſe ſignum prædeſtinationis apponat, debet unuſquiſque reliquum vitæ tempus non niſi pœnitentiæ tribuendo ita apud ſe ſtatuere cum Tertulliano l. de pœnit. cap. ultimo, *peccator totius notæ ſum; & nulli rei, niſi pœnitentiæ natus.*

Auguſt.

Marci 1. Ambroſius.

Chriſtus lavacrum pœnitentiæ non refugit.

Homo pœnitentiæ natus. *Tertull.*

CAPUT VI.

Tertium reprobationis ſignum, pœnitentia aut ficta, aut infructuoſa.

QVoniam tertium prædeſtinationis ſignum probavimus eſſe pœnitentiam non quamcumque, ſed veram, & fructuoſam; ideo

LXXXIV. Reprobationis ſignũ pœnitentia ficta.

Dico ſextò. Tertium reprobationis ſignum eſt pœnitentia, ſive ficta, ſive infructuoſa. De ficta id omnino patet, quia pœnitentia ficta idem eſt, ac impœnitentia vera. Sed hæc eſt reptobationis ſignum, ut c.4. oſtenſum eſt. Ergo, &c.

Confirmatut primò, quia pœnitentia ficta addit ſupra impœnitentiam quamdam abuſum pœnitentiæ, & quaſi mutationem medicinæ in venenum. Quia, ut notat Ambroſius l.2. de pœnit. c.11. *In ipſa pœnitentia ſit, quod poſtea indiget pœnitentia.* Quod non fit ſine nova injuria Dei pœnitentiæ inſtitutotis; quia videtur illum peccator illudere, exhibendo fictam pœnitentiam pro vera. Sicut cum quis emptor venditori offert nummum adulterinum pro vero. Quæ eſt animadverſio Tertulliani lib.de pœnit.c.6.ubi, *ſi*, inquit, *qui vendit, priùs nummum, quo paciſcitur, examinat, ne ſcalptus ſit, ne raſus, ne adulter; etiam Dominum credimus pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercedem, perennis ſcilicet vitæ, conceſſurum.* Quaſi dicat, Deus non vendit regnum Cælorum exhibenti in pœnitentia ficta pecuniam adulterinam.

Ambroſius. Pœnitentia ficta injuriam irrogat Deo. *Tertull.*

Pœnitentia ficta pecunia adulterina.

Confirmatur ſecundò, quia diſcrimen inter pœnitentiam reprobotum, & pœnitentiam prædeſtinatorum apparet in pœnitentia Saülis, & Davidis. Vtetque enim peccavit, uterque dixit, *peccavi*. Ille 1. Reg.15. hic 2. Reg. 12. & tamen unius pœnitentia Deo diſplicuit, quia ficta: alterius placuit, quia vera. Saüli dixit Samuel, *projecit te Dominus, ne ſis Rex*: quod eſt dicere, tranſtulit Dominus regnum tuum. Davidi dixit Nathan, *tranſtulit Dominus peccatum tuum*. Quod diſcrimen animadvertens Auguſtinus l. 22. contra Fauſtum cap.67. *cur*, inquit, *Saül per Samuelem correptum, cum diceret etiam ipſe, peccavi, non meruit audire, quod David, quod ei Dominus ignoviſſet? In ſimili voce, quam ſenſus humanus audiebat, diſſimile pectus erat, quod divinus oculus diſcernebat.* Ratio autem fuit, quia Saül non dixit, peccavi, ex vera pœnitentia peccati: ſed ex humano timore, ne ejus exiſtimatio minueretur apud ſubditos. Ideo Saül ſecreto iterum dixit, *peccavi: ſed nunc honora me coram*

Davidis, & Saülis pœnitentiæ diſcrimen. 1 *Reg.*15. 2 *Reg.*12. *Auguſt.*

LXXXV. Regnandi aviditas cauſa regni amittendi.

ſenioribus populi mei,& coram Iſraël. Sed hæc pœnitentia orta ex aviditate regnandi fuit cauſa, ut regnum amitteret. Ideo dictum eſt illi, *projecit te Dominus, ne ſis Rex.* Contra verò David dixit, *peccavi*, non ex timore temporalis ſupplicii, ſed ex intimo dolore peccati cum vero propoſito non peccandi. Quod expendens Fulgentius l. 2. de remiſſ. peccat. c. 15. *Saül*, inquit, *peccatum ſuum confeſſus eſt; nec tamẽ indulgentiam conſequutus: quia cor ejus non erat rectum cum Deo. Illa enim peccati confeſſio ex timore fuit ſupplicij, non ex horrore peccati. Non odit, quod fecerat: ſed timuit, quod nolebat.* Et infra, *ecce Saül dixit, peccavi: David quoque dixit, peccavi. Cum ergo in confeſſione peccati utriuſque una vox fuerit, cur non una eſt utrique conceſſa remiſſio? niſi quia in ſimilitudine confeſſionis videbat Deus diſſimilitudinem voluntatis. Vnus enim converſus peccandi protinus abjecit deſiderium: & pœnitendo ipſe ſuum punivit admiſſum* (ecce pœnitentiam veram prædeſtinatorum.) *Alter verò confeſſionem quidem ſui peccati protulit: ſed affectum peccandi, perverſo cordis vitio, non abjecit.* Ecce pœnitentiam fictam reproborum, eorum præſertim, qui ad ſacramentum pœnitentiæ accedunt non tam ut remiſſionem obtineant, quàm exiſtimationem ne amittant: dicuntque, *peccavi*, eodem planè modo, quo Saül: qui fuit figura reproborum, ex Gregorio in l. 1. Reg. c. 5. Contra verò pœnitentia prædeſtinatorum eſt ex intimo dolore peccati, ſicut pœnitentiam Davidis. Ideo Ambroſius ſerm. 17. in Pſal. 118. *à ſancto*, inquit, *viro plùs culpa defletur, quàm erumna.*

Fulgent.

Saül figura reproborum.

Gregor.

Ambroſius.

Confirmatur tertiò ex pœnitentia Iudæ: qui viſus eſt habere multas circumſtantias pœnitentiæ veræ. Primò pœnitudinem facti: ideo dicitur Matth. 27. *pœnitentia ductus.* Secundo reſtitutionem pecuniæ malè acceptæ iis ipſis, à quibus acceperat: ideo ſequitur: *retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum, & ſenioribus.* Tertiò confeſſionem peccati, *dicens peccavi.* Quartò explicationem malitiæ ſpecificæ cum ſuis circumſtantiis, *tradens ſanguinem juſtum.* Et tamen hujus pœnitentiæ finis fuit laqueus, & damnatio: ideo ſequitur: *projectis argenteis in templo receſſit: & abiens, laqueo ſe ſuſpendit.* Quia nimirum illa fuit pœnitentia ficta, non tam ex horrore peccati, quàm ex humano pudore. Et fuit pœnitentia ſine ſpe veniæ: quæ ſpes requiritur ad pœnitentiam veram. Quamobrem Fulgentius ep. 7. de recta pœniten. c. 5. *Salubris*, inquit, *converſio eſt, ſi nec pœnitentia ſperantem; nec ſpes deſerat pœnitentem. Iudas, quì Chriſtum tradidit, peccati ſui pœnitentiam geſſit; ſed ſalutem perdidit: quia indulgentiam non ſperavit.* In pœnitentia autem falſa Iudæ animadvertere licet quid illi occaſio fuerit, ut dolorem verum non habuerit, cum ſpe veniæ: quia ſcilicet malos confeſſarios ſortitus eſt, peccatum ſuum impiis illis ſacerdotibus confeſſus, qui dixerunt, *quid*

Matth. 27.

Iudæ pœnitentia infructuoſa.

Fulgentius.

Spes requiſita ad pœnitentiam.

Confeſſarii mali electio reprobationis medium.

ad nos? tu videris. Nam si ad Christum ipsum, vel saltem ad Apostolos accessisset, verum illi dolorem, & spem veniæ ingessissent. Quæ est animadversio Ambrosij l.2.de pœn. cap.5. *arbitror*, inquit, *quod etiam Iudas potuisset non excludi a venia, si pœnitentiam non apud Iudæos, sed apud Christum egisset.* Augustinus etiam l. de vera, & falsa pœniten. cap.11. *Iudas*, inquit, *ivit ad Phariſæos: reliquit Apostolos. Nihil invenit auxilij, sed desperationis augmentum.* Unde fit, ut sicut magnum est prædestinationis signum confessarios eligere probos,& doctos: ita par sit reprobationis signum nullam,aut paucam adhibere in hoc diligentiam: sicut, quod multò est peius, studiosè eos deligere,qui laxiores habentur neque aut valdè idonei, aut valde pij. Signũ est enim animi non curantis verum pœnitentiæ effectum:ad quem non minùs conducit bonus confessarius, quàm ad valetudinem recuperandam bonus medicus.Sicut igitur fictè valetudinem optat,qui æquali pecunia medicum non deligit meliorem,ita, &c.Atque hæc de reprobationis indicio ducto ex pœnitentia ficta.

exempl. *Ambros.* *Augusſt.*

Quod verò attinet ad pœnitentiam infructuosam, quod hæc quoque sit reprobationis indicium, probatur. Quia pœnitentia infructuosa æquiparatur fictæ.Sed illa est signum reprobationis,ut ostensum est. Ergo, &c. Major probatur ex Patribus non agnoscentibus veram pœnitentiam nisi eam, quæ est cum fructibus supra allatis pœnitentiæ:qui constituunt in præcavendis peccatis futuris,& deflendis præteritis.Ideo Augustin. l.Eccles.dogmat.c.4.*pœnitentia*, inquit, *est pœnitenda non admittere, & admissa deflere.* Idem serm.1.de pœn. & jejunio, *si veram pœnitentiam vis agere, jam peccata noli committere: sed ieiunijs,& orationibus defle.* Idem serm.de Nativit.Domini. *Multi*, inquit, *assiduè se dicunt peccatores: & tamen delectat eos peccare. Professio est, non emendatio: accusatur anima, non sanatur: pronunciatur offensa, sed non tollitur. Pœnitentiam certam non facit nisi odium peccati: & amor Dei.* Explicans autem in quo consistat hæc vera pœnitentia, subdit, *quando fit ut sibi amarum sapiat in anima, quod antea in vita fuerat dulce: ut quod te priùs delectabat in corpore, ipsum te cruciet in corde; iam tunc benè ingemiscis ad Deum.* Ambrosius l.2.de pœniten.cap.5. *Qui agit pœnitentiam non solùm diluere debet lacrymis peccatum suum, sed etiam emendationibus factis tegere, & operire delicta.* Gregorius hom.34. in Evangel. *Pœnitentia est præterita peccata plangere, & plangendo non iterum admittere.* Quod aliorum quoque Patrum testimoniis probatum est supra cap. præc. Ergo, ubi non adsunt hi pœnitentiæ fructus, non agnoscunt Patres veram pœnitentiam: & sic pœnitentia infructuosa æquiparatur fictæ, quod erat probandum. Unde sequitur, quod si post peccatum pœnitentia ficta est reprobationis signum, idem planè dicendum sit de pœnitentia infructuosa.

Pœnitentia infructuosa reprobationis signũ.

Fructus veræ pœnitentiæ qui sint. *Augustin.* *Ambros.* *Gregor.*

Confirmatur, quia sicut prædestinationis finis promittitur non cuicumque pœnitenti, sed facienti fructus dignos pœnitentiæ. Lucæ cap. 3. ita reprobationis finem Christus minatur non facientibus hos fructus Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Fructus autem sunt in duplici differentia. Vel enim sunt fructus innocentiæ: & hi competunt paucissimis, ut dictum est. Vel fructus pœnitentiæ: & hi competere possunt quamplurimis, & omnibus post peccatum. Ergo post peccatum signum est reprobationis, si pœnitens sit arbor infructuosa, non faciés fructus dignos pœnitentiæ. Quod significavit etiam Christus tum in parabola de ficulnea infructuosa. Lucæ 13. *Ecce tres anni sunt, ex quo veni quærens fructum in ficulnea hac, & non inveni. Succidam ergo illam: ut quid etiam terram occupat?* cum in alia ficulnea: ad quam Christus cum venisset, *nihil invenit nisi folia tantùm, & ait illi, nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: & arefacta est continuò ficulnea.* Matth. 21. Quæ sine dubio referuntur ad reprobos à Deo maledictos, & arefactos, ut nunquam ex iis nascantur fructus bonorum operum in æternum. Quia non invenit in eis *fructus dignos pœnitentia*, ex Luc. 3. *ostendens*, ut notat Augustin. l. de vera, & falsa pœnitentia cap. 2. *pœnitentiam non sterilem, sed dignè fructificantem.* Hanc qui non spontaneè, & fructuosè exercet in præsenti vita, signum reprobationis gerit, tanquam involuntariè, & infructuosè, eam passurus in altera. Quippe, ut notat Anselmus in cap. 1. ad Cor. 12. *peccata sive parva, sive magna, impunita esse non possunt; quia aut Deo iudicante plectuntur, aut homine puniente.* Ideò, nè Deus ea puniat in æternum, hic ab homine temporaliter punienda. Sicut igitur pœnitentia fructuosa in hac vita signum prædestinationis est, & pignus beatitudinis consequendæ in altera: ita impœnitentia, aut illi æquivalens pœnitentia infructuosa in hac vita, signum reprobationis est, & pœnitentiæ infructuosæ in altera; quando erunt reprobi *pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes.* Sap. 5. quia scilicet, ut notat Augustinus enar. in Psal. 27. *ab iis non evaditur pœnitentia: sed sempiterna erit pœnitentia, & nulla salus post pœnitentiam.*

Luca 3. Matth. 3. Fructus, vel innocentiæ, vel pœnitentiæ.

Luca 13. Ficulnea infructuosa quid significet.

Matth. 21.

Luca 3. Augustin.

Peccatum nullum potest remanere impunitum. *Anselm.*

Pœnitentia damnatorum infructuosa. *Sap. 5. August.*

CAPUT VII.

Quartum prædestinationis signum, tribulatio.

LXXXVII. Prædestinationis

POst accepta priora signa à peccatis, quæ ad prædestinationis finem impedimenta, ad reprobationis finem sunt media: aliud prædestinationis,

prædeſtinationis, & reprobationis ſignum eruimus ab iis, quæ vel à peccatis abducunt, vel ad eadem adducunt. Dico igitur ſeptimò. Quartum prædeſtinationis ſignum eſt temporalis tribulatio. ſignum tribulatio.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Pſ.72. ubi cum diſſeruiſſet de proſperitate reproborum, *zelavi ſuper iniquos pacem peccatorum videns*, &c. ſubdit de tribulatione electorum, *lavi inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die.* Unde mox infert, *ſi dicebam narrabo ſic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi.* Perinde ac diceret, ſi res ita ſe habet, ut tribulatio in hac vita eſſet ſignum tribulationis in alia: utique nationem filiorum tuorum reprobavi, ideſt compellar, ut dicam electos omnes eſſe reprobos. quia ſcilicet, ut explicat Hugo Cardinalis in hunc locum, *ſancti nullas hic proſperitates ſequuntur, omnes moleſtias amplectuntur.* *Pſa.72.*

Secundus locus eſt Matth. 5. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*, & Lucæ 6. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Signum igitur conſolationis, & riſus futuri, eſt luctus & fletus præſens. Ideo Chryſoſtomus hom.66. ad populum Ant. *Triſtemur*, inquit, *triſtitia gaudij genitrice: non gaudeamus lætitia triſtitiæ parente. Lachrymas fundamus multam ſeminantes voluptatem: neque riſu gaudeamus nobis ſtridorem dentium pariente. Affligamur tribulatione, ex qua remiſſio naſcitur: non quæramus delicias, ex quibus tribulatio paritur.*

Tertius locus eſt Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Unde infertur iis, qui tribulationes non patiuntur, claudi aditum ad regnum Dei. Quæ eſt illatio Hieronymi epiſt. ad Ocean. de ferendis opprob. Ubi, *ſi*, inquit, *per multas tribulationes quibuſdam aperitur aditus ad regnum Dei: illis utique clauditur, qui nolunt ſuſtinere vel paucas.* Quod ſi *oportet in regnum Dei introire per tribulationes*, hæ utique erunt portæ: & ſic, qui ſunt in tribulationibus, ſignum habent prædeſtinationis potiſſimum, & introitus ad regnum Dei, quia jam conſtituti ſunt in porta. Ideo Ioannes Abbas, ut refert in vitis Patrum lib.3. num. 84. auctore Ruffino, *Hæc eſt*, inquit, *Dei porta, per quam patres noſtri, per multas tribulationes, & injurias, gaudentes ingreſſi ſunt in civitatem Dei.* Unde fit, ut non ſine myſterio dicantur Apocal.21. Civitatis cæleſtis *ſingulæ portæ, ſingulæ margaritæ.* Non ſolùm quia margaritæ ſymbola ſunt lachrymarum, ut cum Chryſoſtomo oſtendimus cap. 5. num.87. ſed etiam quia, ut notat Cornelius in eum locum, *ſingularis gratia eſt margaritæ, clara lucè illuſtratam intus rubeſcere, ac veluti animam habere ſanguineam.* Ut ex hoc ipſo oſtendatur ad regnum Dei non patere aditum, niſi per ærumnas, per lachrymas, per ſanguinem, juxta id, quod ſupra dicebat Ioannes Abbas, *Hæc eſt porta. Per multas tribulationes*, &c. Neque mirum cæleſtis Hiero- *Act.14.* *Hieronym.* tribulationes portæ per quas intratur ad cælum. *Ruffinus.* *Apoc.21.* Paradiſi portæ cur margaritæ. *Chryſoſt.* *Cornel.* Margaritæ intus rubeſcunt. Cæleſtis patria tota ſanguinea.

ſolymæ portas eſſe ſanguineas : cum ipſamet civitas tota præferat ſanguinem. Quippe ejus, ut ibidem dicitur, *fundamentum primum iaſpidis : & ſtructura muri eius ex lapide iaſpide.* Iaſpis autem, ut alibi notavimus cum Hieronymo in Iſaiæ 54. *eſt quaſi mixto cruore ſubrutilans.* Pulchrè autem dicuntur cæli portæ margaritæ ; quæ, ut dictum eſt, *intùs rubeſcunt, ac veluti animam habent ſanguineam:* quia regulariter non intrat adultus in regnum Dei, niſi qui vel martyr eſt corpore, multa ſuſtinendo pro Chriſto: vel ſaltem martyr eſt corde, tribulationes optando, cum præparatione animi ad effundendum ſanguinem pro Chriſto. Ideo Chryſoſtomus hom. 67. ad popul. *ſanguine*, inquit, *plenam decet eſſe Chriſtiani vitam : non alienum effundendo, ſed ad effundendum ſuum ſe paratum præſtando. Tanta ergo promptitudine proprium effundamus cruorem, cum pro Chriſto ſit hoc agendum, quanta quis aquam effunderet : nam ſanguis aqua eſt, corpus irrigans.* Hæc animi præparatio ad tribulationes perferendas, & ſanguinem pro Chriſto, ſi oportuerit; effundendum, neceſſaria eſt in adulto ad gloriam. Et hoc eſt cæli *portas margaritas intùs rubeſcere, ac veluti animam habere ſanguineam.* Cum igitur habeamus ex loco allato Act. 14. *oportere per multas tribulationes intrare in regnum Dei :* ſignum profectò habet quod mox futurus ſit civis cæli, qui jam eſt in limine. Neque illi clavis deeſt : nam ipſamet tribulatio ſive porta, ſive clavis eſt cœli. Ut enim ait Chryſoſtomus hom. in Evang. Lucæ de divite, quæ habetur tom. 2. *Crux Chriſti, clavis eſt paradiſi : crux Chriſti aperit paradiſum.*

Paradiſum non ingreditur niſi martyr, vel effectu, vel affectu.

Chriſtiani vita dicitur plena ſanguine.

LXXXVIII. Crux Chriſti clavis eſt Paradiſi. *Chryſoſt.*

Quartus locus eſt ad Hebr. 12. *Quem diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Ergo caſtigatio per tribulationes, ſignum eſt dilectionis ex parte Dei: & flagellatio ſignum eſt filiationis, ex parte noſtra. *Quod ſi filij ; & hæredes.* ad Rom. 8. De hac autem flagellatione paterna Auguſtinus enarrat. in Pſ. 62. *ſubtrahit*, inquit, *Deus nobis qua neceſſaria ſunt, & atterit nos : ut ſciamus quia pater, & Dominus eſt, non ſolùm blandiens, ſed & flagellans. Præparat enim nos cuidam hæreditati incorruptibili, & magnæ.* Ecce ſignum prædeſtinationis in tribulatione. Subdit infra, *ſi erudis filium tuum, & flagellas ad diſciplinam ; corrigis ne perdat nihil tuum, quod & ipſe hic dimiſſurus eſt, ſicut tu. Non vis ut nos erudiat pater noſter in flagellis neceſſitatum, aut tribulationum ; qui nobis talem hæreditatem daturus eſt, qua tranſire non poſſit ?*

Probatur idem ſecundò ex Patribus: quorum teſtimonia, quia partim modò ſupra attulimus, partim rationibus interſerentur infra; unum hoc loco ſatis erit teſtimonium Gregorij, expreſsè hoc diſcrimen conſtituentis inter electos, & reprobos l. x. mor. cap. 17. in ea verba Iob, *lampas contempta*, &c. *Sæpe*, inquit, *contingit, ut electus quiſque qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic adverſitate*

Gregorius.

ed primatur. Non hunc rerum abundantia fulciat : non dignitatum gloria honorabilem oſtendat : nulla ei obſequium frequentia ſuppetat : nullum hunc humanis oculis veſtium pompa componat. A cunctis verò deſpicabilis cernitur : atque hujus mundi gloria indignus exiſtimatur. Nihil clarius de adverſitatibus, quæ contingunt ut plurimùm electis.

Probatur idem tertiò ratione. Prima ratio. Per tribulationes conformamur Chriſto, per proſperitates difformamur. Ergo per tribulationes habetur ſignum prædeſtinationis, per proſperitates reprobationis. Antecedens probatur, quia Chriſtus ab infantia ad ultimum uſque vitæ diem ætatem traduxit in ærumnis. Idcirco cum dixiſſet Iſaias cap. 9. *Parvulus datus eſt nobis : & filius natus eſt nobis*, ſtatim ſubdit, *& factus eſt principatus ſuper humerum ejus.* Quod Tertullianus l. contra Iudæ. cap. 11. & alii interpretantur de cruce. Quia ſcilicet vix natus, ab ipſamet infantia crucem portavit, totaque Chriſti vita crux fuit. Conſequentia probatur, quia Chriſtus eſt cauſa idealis prædeſtinatorum, quos *prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij ſui*, ad Rom. 8. Ergo ſignum, quod quis futurus ſit conformis Chriſto glorificato, in hoc maximè ſitum eſt, quod ſit conformis Chriſto crucifixo. Et ſic ibidem Apoſtolus, *ſi compatimur, ut & conglorificemur.* Quamobrem Hieronymus epiſt. ad Heliod. *delicatus*, inquit, *es miles, ſi vis gaudere cum ſeculo : & poſtea regnare cum Chriſto.* Non decet autem, ut circumfertur ex Bernardo, *ſub capite ſpinoſo membra eſſe delicata.* Nam, ut ipſe addit ſerm. 1. in cap. jejunii, *quidni caput ſuum membra ſequuntur? An reſpuere triſtem volumus, & communicare jucundis? ſi ita eſt, indignos nos capitis hujus participatione probamus.*

Tribulatio conformat Chriſto, proſperitas difformat.

Iſaiæ 9.

Tertull.

Rom. 8.

Hieronym.

Bernard.

Confirmatur primò, quia ex Lucæ 24. *oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam*, id eſt illi debitam alio titulo, eo quod eſſet *Dominus gloriæ*, ex 1. Cor. 2. Ergo multò magis oportet pati Chriſtianum, ut intret in gloriam alienam, & ſibi nullo alio titulo debitam.

Luca 24.

1. Cor. 2.

Confirmatur ſecundò ex Matth. 16. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Ergo, qui non *abnegat ſemetipſum, & tollit crucem*, non vult ire poſt Chriſtum. Ergo ſignum eſt, quod non ſit è prædeſtinatis; quorum dux, & caput eſt Chriſtus. Ideo de reprobis dicit Matth. 10. *qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Idcirco etiam Ezech. 9. Prædeſtinati dicuntur ſignati tau. *Signa tau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus*, &c. Quia tau apud Hebræos ſignum crucis notabat, ut teſtatur Hieronymus, & Origenes in hunc locum, Tertullianus l. contra Iudæos, Ambroſius l. 1. de Abraham, Auguſtinus in dial. alterc. Eccl.

Matth. 16.

Matth. 10.

Ezech. 9.

Prædeſtinati ſignati Tau, id eſt cruce.

Hieronym. Origenes. Tertull. Ambroſius. Auguſt.

LXXXIX Crux veluti tessera salvandorum. *Gretserus. Asconius.*

& Synagog. & alii. quamobrem Sirii codices legunt, *signa crucem super frontes virorum gementium*, &c. Quia scilicet crux, per quam quælibet tribulatio adumbratur, signum est, & velut tessera salvandorum. Ideo signum Tau ab Ægyptiis Serapidis pectori inscribebatur, tanquam signum futuræ vitæ, ut probat Gretserus l. 1. de cruce c. 51. immo, ut testatur Asconius Pedianus, Iudices apud Græcos ad damnandum adhibebant litteram Theta, ad liberandum Tau. Denique electi Apocal. 7. Tau signantur in frontibus *Nolite nocere terræ, & mari, quousque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.* Et infra. *Audivi numerum signatorum*, &c. quo loco interpretes volunt significari signatos fuisse electos signo Tau: adeo ut aliqui existimeut, ut refert Alfonsus Salmeron in c. 24. Matth. Beatos omnes in cælo insigniendos esse in frontibus signo crucis, quasi trophæo. Vt quando Christus in cælo habet speciem crucifixi, juxta illud Apocal. 5. *vidi in medio throni Agnum stantem tanquam occisum*: electis, qui portarunt crucem post Christum, non desit in cælo species crucis. Quare signatis subditur, *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas in sanguine Agni.* Vt significetur ab electis eò deveniri per participationem crucis Christi, per tribulationes, & sanguinem. Ideo etiam signum liberationis Hebræorum à servitute Ægypti, fuit *sanguis agni positus in superliminaribus domorum.* Exod. 12. qui agnus, ut testatur Iustinus in dial. cum Tryphone, *dum assabatur, speciem crucis præferebat.* Vt eo facto adumbraretur non haberi signum liberationis, & salutis, nisi per participationem crucis, & sanguinis. Vnde fit, ut Cornelius, & alii interpretes alii velint electos signandos esse in frontibus non solùm cruce, sed etiam sanguine: sicut superliminaria domorum in liberatione ab Ægypto. Vt vel ex hoc præferatur non habere electos aliud signum liberationis, & salutis, quàm ærumnas, crucem & sanguinem. Quod non intelligitur solùm per communicationem virtutis, quæ tota ex cruce Christi; sed etiam per participationem imitationis. Ideo unicuique dicitur, ut *tollat crucem suam.* Matth. 16. ut crux uniuscujusque socia sit crucis Christi. Et 1. Petri 2. dicitur, *Christus passus est pro nobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* In quo apertè ostenditur, si electi esse volumus per Christum, imitandum nobis esse Christum, non quomodocumque, sed in passione. Atque hoc fortasse fuit in causa, ut Christus ascensurus à Monte Oliveti ad Cælum, & impressurus ibi pedum vestigia, unde ad gloriam primus prædestinatorum assurgeret; idem Oliveti solum priùs largo sanguine aspergeret: quando oranti in Monte Oliveti, *factus est sudor ejus sicut gutta sanguinis decurrentis in terram*, Lucæ 22. quo nimirum ostenderet prædestinatis eum ad cælum sequentibus necesse esse ad gloriam per ejus ascendere vestigia, sed cruenta,

Salmeron.

Beati in cælo insigniti signo crucis in frontibus. *Apocal. 5.* Christus in cœlo exhibet speciem crucifixi.

Sanguis agni liberationis signum. *Exod. 12.* *Iustinus.* Agnus Paschalis præferebat speciem crucifixi.

Matth. 16. *1. Petri 2.*

XC. Sudor sanguinis, & ascensio in cælum cur in Oliveto. *Luca 22.*

ſed ſanguinea, ſed pœnas, ac dolores olentia. Vt mirum non ſit quod ad civitatem illam, cujus portæ, ac muri rubeſcunt ſanguine, ut ſupra oſtenſum eſt, via quoque ſit ipſa ſanguinea. Vnde concluditur tribulationes maximum eſſe ſignum prædeſtinationis ad gloriam: quia per eas electi, Chriſti prædeſtinatorum ducis paſſionem & crucem imitantur, non niſi per ſanguinea veſtigia ducentis ad gloriam. Via ad cælum ſanguinea.

Secunda ratio. Tribulatio removet impedimenta ad ſalutem. Ergo effectus eſt prædeſtinationis ad ſalutem. Ergo & ſignum. Vltima conſequentia patet, quia omnis effectus eſt ſignum ſuæ cauſæ: ſicut fumus effectus eſt, & ſignum ignis. Prima conſequentia patet. quia prædeſtinationis eſt coordinare media ad ſalutem, & ſic etiam removere impedimenta, ex probatis tomo 2. l. 3. q. 2. Antecedens probatur, quia impeditiva ſalutis alia non ſunt, quàm peccata, ut notatum eſt cap. 1. Hæc autem per tribulationes removentur. Et hujus ratio eſt, quia peccatum committitur per cæcitatem in intellectu, & pravum affectum in voluntate, juxta id quod dicitur Pſal. 68. *Obſcurentur oculi ne videant: & dorſum eorum ſemper incurva.*

Primò per tribulationes removetur cæcitas ab intellectu. Ideo dicitur, *vexatio det intellectum auditui.* Iſai. 28. & *Virga in dorſo ejus, qui indiget corde.* Proverb. 10. Hæc virga appellatur oculata Hierem. 1. *Quid vides Hieremia? Virgam vigilantem ego video:* ſive, ut alii apud Viegam in Apocal. cap. 15. com. 1. ſect. 1. *Virgam oculatam ego video.* Quia ſcilicet hæc virga, dum flagellat, oculos imprimit; efficiens ut homo correptus à Deo videat ea mala peccati, quæ antea non videbat. Idcirco eadem virga appellatur ibidem ab Hieremia *virga vigilans*, nempe cauſaliter, ideſt vigilare faciens. Quia virga tribulationis ſæpiſſime excitat à lethali ſomno peccati; redditque hominem in ſuis actionibus vigilantem. Quò facit lectio Theodotionis, *virgam amygdalinam ego video.* Quippe de amygdala loquens Procopius in cap. 10. Iſaiæ, *virga*, inquit, *hac ſomnum ſummovere creditur.* Et ideo pro eodem habetur virga amygdalina, & virga vigilans; quia illa vigilantiam parit. Porro animadvertendum eſt florere amygdalas primo vere. Nempe, ut obſervat Plinius l. 16. cap. 25. *Floret prima omnium amygdala menſe Ianuario.* Quapropter non ſine myſterio virga tribulationis non cuicunque virgæ aſſimilatur, ſed amygdalinæ. Quia, ſicut hæc florens inter hyemalia frigora index eſt, & prænuncia proximè futuri veris: ita tribulatio inter aſperitates ipſas, veluti hyeme efflorescens, ſignum, & index eſt futuri veris; nempe gloriæ per totam æternitatem vernantis. Hoc ſignum non habetur niſi in *virga amygdalina*, *virga vigilante*; quia tribulatio cæcitatem auferens peccati oculatum reddit intellectum, & vigilantem. *Iſaiæ 28.* *Virgæ.* XCI. *Procopius.* *Plinius.*

Animadvertere hoc licet in Rege Antiocho: qui, cum poſt regales proſperitates, in morbum graviſſimum, atque in ærumnas alias incidiſſet, *nunc*, inquit, *reminiſcor malorum, quæ feci in Hieruſalem, cognovi quia propterea invenerunt me mala iſta.* lib. 1. Machab. cap. 6. Ecce oculum illi redditum à virga oculata. Licet hæc cognitio ex majori ejuſdem culpa illi non profuerit ad ſalutem; quia progreſſa non eſt ad effectum voluntatis, de quo infra. Planiùs idem obſervare licet in Iob: qui tot flagellis attritus, Deo dixit, *Auditu auris audivi te: nunc autem oculus meus videt te.* Ante tribulationes, vir alioqui cordatiſſimus, ſe Deum tantùm audiviſſe teſtatur; poſt tribulationes, etiam vidiſſe, *nunc oculus meus videt te*: quia ſcilicet hæc virga oculata oculos illi ad clariorem Dei cognitionem impreſſerat. Quod animadvertens Hugo Cardinalis in hunc locum. *Certior*, inquit, *cognitio viſus, quàm auditus: & ideo Deum audiviſſe ante flagella, poſt flagella videre ſe dicit.* Atque ex his probatum remanet per tribulationes removeri impedimenta ad ſalutem, removendo cæcitatem ex parte intellectus.

Iob 42.

Hug. Card.

Quod autem tribulatio removeat etiam impedimenta ex parte voluntatis, removendo inordinatum affectum ad ſenſibilia, probatur à priori. Quia omnis inordinatus affectus ad ſenſibilia provenit ex bono delectabili: quod plerumque contrariatur honeſto. Ergo omne id, quod removet delectabile, removet materiam talis affectus inordinati. Sed tribulatio removet delectabile, ut patet. Ideoque tribulatio à tribulis dicitur, quaſi ſpinas intetſerat, ac tribulos roſis. Ergo, &c. Confirmatur exemplo infantium, quos dum nutrices ablactare decernunt, ſuccos amaros circa papillas apponunt: ut ea amaritie deterriti dulcedinem lactis refugiant. Quippe eodem planè modo Deus, ut ſuos electos à mundi uberibus ablactet, peſtiferam dulcedinem inſtillantibus, amara quædam admiſcet, quibus ipſa iis terrena delectatio male ſapiat. Ideo ambitioſis humiliationes permittit, juxta illud Pſal. 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Senſui deditis morbos, ac moleſtias corporis: turpi amori mancipatis zelotypias, perturbationes, amaritudines, juxta illud Oſeæ 2 *ſepiam vias tuas ſpinis*, &c. ut mens, quæ peſtifera dulcedine ſenſibilibus adhærebat, ſalutifera amaritudine ab iiſdem averſa convertatur ad Deum. Ideo dicitur Pſal. 49. *tribulationem, & dolorem inveni*; quia ſcilicet tribulatio tanquam medicina quædam amara, ſed utilis, non refugienda eſt; ſed quærenda, & invenienda. Quod animadvertens Auguſtinus in Pſal. 49. in hæc eadem verba, *tribulationem, & dolorem inveni. Invenit*, inquit, *tribulationem tanquam aliquid utile. Putruerat tabe peccatorum ſuorum: invenit tribulationem tanquam uſtionem, & ſectionem.*

Pſal. 49.

Auguſt.

In hoc autem obiter nota, quod aliquæ tribulationes inveniunt:

nos, aliæ inveniuntur à nobis. De prioribus loquitur Propheta cum dicit Pſal. 118. *Tribulatio, & anguſtia invenerunt me.* De poſterioribus loquitur dum dicit Pſal. 114. citato *tribulationem, & dolorem inveni.* Quippe aliquæ tribulationes adveniunt ab extrinſeco, ut ſunt perſecutiones, calumniæ, jactura bonorum, miſeria paupertatis, obitus charorum, morbi, & ſimilia: & de his dicitur, *tribulatio, & anguſtia invenerunt me:* quia ſcilicet hæ tribulationes non quæruntur à nobis: ſed contingunt nobis potiùs refugientibus, & invitis. Aliæ verò tribulationes ſponte quæruntur ab electis, ut ſunt voluntaria paupertas, caſtigatio corporis per jejunia, cilicia, flagella, & de his ſponte quæſitis dicit Propheta, *tribulationem, & dolorem inveni.* Tam verò tribulationes neceſſariæ, quam voluntariæ, ſigna ſunt prædeſtinationis ad gloriam. Quia tribulationes voluntariæ adhibentur ab electis tum ad majorem conformitatem cum Chriſto, de qua ſupra: tum etiam ad ſegetem patientiæ. Quippe *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem: probatio verò ſpem: ſpes autem non confundit.* Tribulationes verò neceſſariæ immittuntur à Deo, tanquam medicamenta à cæleſti medico appoſita ad ſanandos vitiorum morbos, & inducendam ſalutem. Ideo relictus eſt Paulo poſt converſionem *ſtimulus carnis, & Angelus Satanæ, qui eum colaphizaret,* 2. Cor. 12. tanquam medicina ad curandas reliquias peccati, è cujus morbo recentiſſimè convaluerat. Quod adnotans Auguſtinus in Pſal. 21. *clamavit*, inquit, *Paulus ut referretur ab eo ſtimulus carnis, & non eſt exauditus: ut intelligeret homo medicum eſſe Deum, & tribulationem eſſe non pœnam ad damnationem, ſed medicamentum ad ſalutem. Sub medicamento poſitus ureris, ſecaris, clamas: non audit medicus ad voluntatem; ſed audit ad ſanitatem.* Ex quo ulteriùs fit, ut proprium ſit electorum in his tribulationibus neceſſariis confugere quidem ad Deum orando, quemadmodum Chriſtus, *ſi poſſibile eſt, tranſeat ab ijs calix iſte:* ſed addendo etiam, *non mea, ſed tua voluntas fiat.* Ex qua oblatione tribulationes neceſſariæ, reddantur per acceptationem voluntariæ, quemadmodum æger ad ſectiones, uſtioneſque medici clamat: ſecari tamen ſe, & vri patitur, attendens bonum ſanitatis. Qui ſecus faciunt, bonum tribulationis ignorant: & ideo de iis, qui vehementiùs orant, quàm par eſt, ut à tribulationibus liberentur, dixit Paulus ad Rom. 8. *eos neſcire quid orent, ſicut oportet.* Quod explicans Auguſtinus epiſt. 121. *cur* inquit, *putamus hoc eum* (Apoſtolum) *dixiſſe, niſi quia moleſtiæ, tribulationeſque temporales plerumque proſunt vel ad ſanandum tumorem ſuperbiæ, vel ad probandam, exercendamque patientiam, vel ad quæcunque flagellanda, & abolenda peccata? Tamen nos neſcientes quid iſta proſint, ab omni optamus tribulatione liberari.* Ex his omnibus colligitur tribulationes remedia eſſe, & medicamenta curativa

Pſal. 118.

XCII.

1. Cor. 12. *Auguſt.*

Rom. 8. *Auguſt.*

peccati impedientis ſalutem, atque adeo ſigna eſſe perſpicua prædeſtinationis ad ſalutem.

Tertia ratio. Tribulationes ſatisfactoriæ ſunt pro pœna debita peccatis. Ergo ſigna ſunt pœnæ in hac vita luendæ, non in altera. Ergo ſigna ſunt futuræ retriburionis præmij; & ſic, prædeſtinationis ad ſalutem.

Antecedens probatur, quia pœnæ, aut voluntariè acceptæ, aut ſaltem patienter toleratæ aliquo modo reſarciunt jus divinum læſum: ut patet in pœnis Purgatorij, quæ etiam ſine libera acceptatione ſunt ſuo modo ſatisfactoriæ. Ideo tribulationes etiam hujus vitæ comparantur igni purganti aurum. Eccleſ.2. *in igne probatur aurum, & argentum: homines verò receptabiles in camino humiliationis.* Aurum autem, dum in fornace flammeſcit, ſignum eſt quod poſtea futurum ſit ornamentum lucens in torque, ac monili. Quod expendens Auguſt. in Pſal.61. *nunquid*, inquit, *lucet aurum in fornace aurificis? in monili lucebit: in ornamento lucebit. Patiatur tamen fornacem, ut purgatum à ſordibus veniat ad lucem. Fornax mundus, aurum iuſti, ignis tribulatio, aurifex Deus. Quod vult aurifex facio: iubeor ego tolerare, novit ille purgare.* Tribulatio igitur habet vim purgativam eluendo debitum pœnæ relictum à peccato. Quoniam verò ex communi axiomate, *Deus non punit bis in idipſum*, ideſt quod idem peccatum punire non ſoler in hac vita, & in altera: ideo pœna in hac vita ſignum eſt pœnæ non eluendæ in altera; & ſic ſignum eſt prædeſtinationis ad præmium: quia in altera vita, aut pœna retribuetur, aut præmium.

Pſal.98. Illuſtratur hoc è Scripturis. Pſal.98. *Deus tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in omnes adinventiones eorum.* Ergo conjunguntur, Deum eſſe alicui propitium, & ulciſci omnia ejus peccata: quia ſcilicet maxima propitiatio eſt, ultio delictorum in hac vita; in qua modica ſatisfactio eluit multa, graviaque peccata. Quod maximè declaratur ex iis, quæ accidere ſolent in humanis. Nam, ſi reus aliquis ſit conſtrictus in carcere intra manus, poteſtatemque Principis, delictum capitale luit capite. Si verò extra carcerem; per ſylvas vagatur liber, & campos; tunc facilè delictum capitale minori pœna tranſigitur, injungendo illi ſervitium militiæ, aut quid ſimile. Idem planè cum peccatoribus accidit; qui dum poſt hanc vitam in manus judicis veniunt ab eo *traduntur tortoribus quouſque reddant univerſum debitum.* Matth.18. Matth.18. Dum verò per hujus vitæ veluti campos, & ſylvas errabundi vagantur, ac liberi, facile cum iis debitum æternæ pœnæ tranſigitur, commutando eam in pœnam aliquam temporalem faciendam in hac vita. Unde fit, ut pœna in hac vita miſericorditer irrogetur, ne incomparabiliter graviùs infligatur in altera: & ſic ſignum eſt probationis divinæ ulti Dei in hac vita juxta illud citatum Davidis.

Davidis, *Deus propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.* Quod explanans Augustinus enarrat. in hunc Psalmum: *non solùm*, inquit, *donans peccata, sed etiam vindicans propitius fuit. Videte fratres mei, illi Deus irascitur, quem peccantem non flagellat. Nam cui verè propitius est, castigat peccata, ne semper peccare delectet.* Et infra. *Vindicabat non irascens, sed propitius. Ad hoc vindicabat, ut perficeret cœptum, non ut damnaret electum.* Idem insinuatur Isai. 54. ubi dicitur ex persona Dei, *in momento indignationis abscondi faciem meam, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Quia scilicet momentanea, & levis Dei indignatio in hac vita compensat æternam, & inæstimabiliter graviorem, quæ futura fuisset in altera. Quapropter electi tribulationes temporales libentissimè amplectuntur, tanquam pignora æternæ misericordiæ. *Quis enim*, ut notat Augustinus serm. 30. de Sanctis, *nolit ad horam uri Laurentij igne, ut æternum gehennæ non patiatur incendium?* quod dicit Augustinus *ad horam*, dicit Isaias loco cita. *in momento*: quia tribulatio etiam per totam vitam durans brevissima est, & momentanea: cum totum vitæ tempus cum æternitate comparatum vix videatur pertingere ad momentum: Hæc tamen momentanea tribulatio omen est æternæ fœlicitatis: ideo dicitur loco citato, *in momento indignationis meæ abscondi faciem meam parumper à te: & in misericordia sempiterna miseratus sum tui*, quia, ut notat in hunc locum Hugo Cardinalis, *major est misericordia reducentis, quàm punitio abjicientis*, immo illa punitio signum est hujus misericordiæ: cum *Deus*, ut dictum est, *non puniat bis in idipsum.* Quocirca hæc esse soler communis, & quotidiana precatio electorum, *hic ure, hic seca, ut in æternum parcas.*

Isaiæ 54.

August.

Hugo Card.

Hoc idem indicasse videtur Spiritus Sanctus Genes. 1. ubi dicitur, *factum est vespere, & mane dies unus.* Dies naturalis incipit à tempore maturino, & desinit in vespertinum: quæritur ergo, ut notat l. 2. exam. cap. 10. Ambrosius, *cur priùs vespere, postea mane Scriptura memoraverit: cum vespere finis diei sit, & mane finis noctis.* Explanasse videtur hoc mysterium David Psal. 29. cum dixit *ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Nempe dies spiritualis à vespere incipit, & desinit in mane; quia à fletu incipit, & desinit in lætitiam. Contra verò mundanus dies à mane prosperitatum, & lætitiæ incipit; sed desinit in noctem mœroris, & luctus. Ideo dicitur Hierem. 17. *diem hominis non desideravi*, quem locum expendens Gregorius l. 4. mor. cap. 15. *dies*, inquit, *iste desinit in noctem: quia temporalis prosperitas ad tribulationis tenebras perducit.* Mane igitur prosperitatum desinit in æternam noctem: vespere verò tribulationum desinit in æternum mane: quia *ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Et ideo in electis fit *ves-*

XCIII.
Dies electorum incipit à vespere.
Genes. 1. Ambros. Psal. 29.

Dies reproborum incipit à mane prosperitatum.
Greg.

pere, & mane dies unus: & potest dicere unusquisque eorum cum
Iob 17. Iob 17. *rursus post tenebras spero lucem*

Iob 17. Tribulatio pugna.

Quarta ratio. Tribulationes patienter toleratæ fundant meritum. Ergo signa sunt prædestinationis ad præmium. Consequentia patet, quia merito respondet præmium. Antecedens probatur, quia tribulationes adversantur naturæ, cum tales sint, quia afflictivæ naturæ. Ergo exhibent pugnam naturæ. Ergo exhibent materiam victoriæ: cum victoria non sit sine pugna. Ergo fundant meritum in victore, & sic præmium victori debitum.

2 *Tim.* 2.

Confirmatur ex 2. ad Tim. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit*. Ergo certamen, & causa; & signum est consequendæ coronæ. Idcirco Ambrosius l. 4. in Lucam cap. 4. *si quando*, inquit, *tentaris, cognosce quia paratur corona. Tolle martyrum certamina, tulisti coronas: tolle cruciatus, tulisti beatitudines.* Ideo conspectæ sunt à Ioanne in electorum manibus palmæ: *& palma in manibus eorum*. Apocal. 7. quia palma symbolum est victoriæ: eo quod, ut nota Hugo Cardinalis in Psal. 91. *habet folia similia gladio*: gladius autem instrumentum est ad victoriam. Ideo etiam dicitur Psal. 91. *justus ut palma florebit*, sive quia palma arcta, & aspera habet initia versus terram, latissima verò, & pulcherrima est, ubi desinit versus cælum: ut significetur electos arctam, & asperam ducere vitam multis coarctatam angustiis in terra: sed quæ terminabitur in latissimam, & pulcherrimam in cœlo. Quæ est observatio Augustini enarrat. in hunc Psalmum, ubi, *justus*, inquit, *ut palma florebit, Fortè hoc significavit in palma; quia eius aspera radix videtur in terra: pulchra coma sub cælo est. Erit ergo & tua pulchritudo in fine.* Sive quia palmæ hoc est proprium, ut non succumbat oneri; sed quò magis pondere premitur versus terram, eò altiùs assurgat in cælum, ut indicat Plin. l. 17. c. 24. Quod proprium est electorum; qui quò magis adversitatibus premuntur in terra, eò altiùs per charitatem assurgunt, usque ad sedem obtinendam in cælo. Quamobrem Gerson Parisiensis p. 2. serm. de omnibus sanctis, *mansuetus*, inquit, *animus, quantò majores erunt tribulationes, tantò erit excelsior*, nempe palma, quæ pressa magis attollitur. Observandum etiam est hic ab aliis legi, *justus florebit sicut Phœnix*. Quod de Pœnice ave intelligunt Tertullianus l. de resurrectione carnis c. 21. & Epiphanius in Physiologia c. 11. Hæc autem, ut iidem notant, è constructo sibi tumulo rediviva consurgit; aque inter flammas, cineresque renascitur, vitam trahens è funere. Quaptopter dicitur à Propheta, *justus florebit sicut Phœnix*: quia electus quisque nonnisi inter tribulationes, veluti inter flammas, ac cineres, ad æternam vitam enascitur. Quod adnotans Tertullianus loco cit. *justus*, inquit, *florebit sicut Phœnix, quia Phœnix floret de morte, ac de funere*. Fateor in hoc specialiter designari mar-

XCIV. Palmæ cur in manibus electorum. *Hug. Card. Psal. 91.*

Palma latior versus cælum.

August.

Palma non cedit ponderi. *Plin.*

Gerson.

Tertull. Epiphan. Phœnicis renovatio. *Tertull.*

tyres, quæ æternam vitam hauriunt ex interitu. Tribulationes tamen patienter toleratæ vicem supplent Martyrii. Ideo Chrysostomus homilia de divite: *habet*, inquit, *pax, habet & sanguis loca sua. Habet paupertas martyrium suum: & egestas benè tolerata facit martyrem.* Et ideo unusquisque electus dicitur *florere sicut Phœnix*, redivivus de funere: *florere sicut palma*, celsior ex pondere: & de singulis dicitur, *palmæ in manibus eorum*, ad significandam victoriam, palmamque martyrii, cum tribulatio *benè tolerata faciat martyrem*, ut dictum est ex Chrysostomo. Idcirco, ut infert Ambrosius l.4. in Lucam c.4. *tentationem nunquam timere debemus. Etenim causa victoriæ, materia triumphorum.* Quod si in triumphis, ut notat Valtrinus de re militari l.7.c.8. gestabantur ante rhedam triumphantis simulacra Provinciarum, urbiumque victarum, in quibus subigendis Duces fortissimi desudaverant: ambigere non debemus quin in cujuslibet prædestinati triumpho, simulacra illarum pœnarum spectentur, quas ille in præsenti vita fortiter toleravit. Ita in triumpho Stephani lapides, Laurentii crates ignea, Catharinæ rota, Petri crux, Pauli gladius emicarunt: &, ut notat S. Leo serm. in nativ. S. Lauren. *in honorem transierunt triumphi etiam instrumenta supplicij.* Idem sentiendum videtur de cæteris tribulationibus electorum: quæ, ut revelatum cuidam traditur, incomprehensibili quodam artificio, divina manu insculptæ apparebunt in thronis adamantinis, aut smaragdinis, in quibus electi sedebunt; ut unusquisque per totam æternitatem summa cum animi jucunditate ante oculos habeat singulas tentationes, tribulationes, ac pœnas, de quibus patienter perlatis in hac vita strenuè triumphavit. Ideoque, ut benè dictum est cum Ambrosio, *Tentatio causa est victoriæ, materia trium.* Unde concluditur tribulationem patienter perlatam prædestinationis & medium esse, & signum: quia materiam exhibet certaminis, victoriæ, triumphi. Quippe, ut notat Chrysostomus ser. 1. de martyr. *Nullus athleta sine certamine fortior dicitur: nemo miles sine prælio hostem subjecit: nemo sine victoria poterit coronari.*

Chrysost.

Paupertas tolerata facit martyrem.

XCV. Tentatio materia triumphorum.

S. Leo.

Tribulationes perlatæ insculpuntur in thronis electorum.

Chrysost.

Quinta ratio, descendendo magis ad particularia, desumitur à peculiaribus virtutibus, in quarum exercitio fundat tribulatio rationem meriti, & juris ad gloriam. Formari autem potest sic. Tribulatio affert exercitium pœnè omnium virtutum. Ergo est signum prædestinationis ad gloriam. Consequentia patet, quia virtutes sunt prædestinationis tum signa, tum media: sicut reprobationis, vitia. Antecedens probatur tum de virtutibus moralibus, tum de Theologicis. E moralibus seligemus tres, humilitatem, patientiam, fortitudinem. Primò tribulatio magistra est humilitatis. Omnis enim tribulatio est quædam naturæ humiliatio: humiliatio autem ad humilitatem est via, quod docens Bernardus epist. 88, *humiliatio*, inquit, *ad humilita-*

Bernardus,

Humiliatio ad humilitatem est via.

tem est via. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris provehi ad humilitatem. Humilitas autem speciale continet exaltationis, & prædestinationis indicium, ut ostendetur c. 9. Secundò tribulatio mater est patientiæ. Ideo dicitur ad Rom. 5. *tribulatio patientiam operatur*, tun. ut causa materialis, quia præbet materiam, circa quam patientia exercetur: tum ut causa effectiva, excitando, & movendo ad patientiam.

Tribulatio mater patientiæ.

Ad Rom. 5.

Quamobrem Isidorus Peluſiota l. 3. epist. 26. *precedit*, inquit, *coronam probatio, probationem victoria, victoriam patientia, patientiam afflictio, atque tentatio.* Ideo Sanctus Iob, qui prototypus fuit hominis tribulati, prototypus etiam fuit patientiæ. Quamobrem S. Prosper p. p. præd. c. 22. *Iob*, inquit, *athleta fortissimus in exemplum omnis patientiæ productus est*: quia scilicet in exemplum omnis tribulationis. Ideo B. Laurentius Iustinianus l. de patientia c. 3. *quemadmodum*, inquit, *in corporibus medicina reparat sanitatem: sic in animabus patientiam tribulatio generat.*

Prosper. Iob Prototypus tribulati.

XCVI. Tribulatio igitur prædestinationis est signum, quia patientia prædestinationis est medium. Idcirco in Scripturis patientia cum consolatione conjungitur, ad Rom. 15. *Deus patientiæ, & solatij*: non solùm in vita futura, sed etiam in præsenti. Ideoque dicebat S. Franciscus, *tanta est gloria, quam expecto, ut me omnis mortificatio, omnis humiliatio, omnis pœna delectet.* Ecce patientiam adnexam solatio, juxta illud Pauli, *Deus patientiæ, & solatij.* Tertiò tribulatio causa est fortitudinis. Hæc enim *versatur circa toleranda qualibet adversa*, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 23. art. 4. ad primum. Quippe versatur circa ardua. Vnde fit ut tribulatio, quæ est aspera, arduaque naturæ, materiam præbeat fortitudini. Idcirco dicitur Ps. 7. *Deus fortis, & patiens*, nimirum in ipsomet Deo non est fortitudo sine patientia. Ideo Paulus 2. ad Cor. 12. *cum infirmor*, inquit, *tunc fortior sum.* Quia, ut notat Chrysostomus tract. de Pœnit. *fortiores nos tentamenta faciunt: teporem enim excutiunt, & sanctum fervorem immittunt.* Hanc veritatem Philosophi etiam ethnici agnoverunt: qui eos solos fortissimos prædicabant, qui libenter dura, & aspera patiebantur. Quamobrem Seneca. cap. 1. de Providentia, *vir*, inquit, *fortis cum mala fortuna compositus spectaculum Deo dignum. Fortuna, ut gladiator fortissimus, sibi pares quærit: ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabritio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone.* Hæc fortitudo maximè exercetur in expugnandis vitiis; quod mirificè præstat patienter tolerata tribulatio. Idcirco dicitur Prov. 16. *Melior est patiens viro forti*: quia vir fortis corpore expugnat corpora; patiens verò fortis animo expugnat vitia. Quocirca Cyprianus in l. de bono patientiæ, *patientia*, inquit, *est quæ iram temperat, linguam frenat,*

Ad Rom. 15. *S. Franciscus*

S. Thomas.

Tribulatio mater fortitudinis. *2. Cor. 12.* *Chrysost.*

Fortes ex ethnicis tribulati. *Seneca.*

Prov. 16. Patiens melior viro forti. *Cyprian.*

Patientiæ encomia.

libidinis impetum frangit. (Ideo ille, dum ſtimulis carnis tentatus, poſtea contumeliis affectus, cùm ab eo quæreretur an adhuc tentatio carnis urgeret: admirabundus reſpondit, *vivere non licet; fornicari licebit?*) *Hac tumoris violentiam comprimit, facit fortes in adverſis, tentationes expugnat: perſecutiones tolerat, martyria conſummat.* Hæc de virtutibus moralibus tribulationem comitantibus, ut non immeritò Chryſoſtomus dixerit hom. 9. in Matth. *tribulationes inſeparabiles quaſdam comites eſſe virtutum.* Quod verò attinet ad virtutes Theologicas, aio tribulationem fomentum eſſe fidei, ſpei, & charitatis. *Chryſoſt.*

Quod ſpectat ad fidem, hanc in tribulatione patienter perlata maximè exerceri patet ex eo, quod quis patienter tolerat amiſſionem bonorum viſibilium hujus vitæ, quia firmiter credit obventura illi bona inviſibilia in æterna vita: atque hilariter ſuſcipit mala ſenſibilia, quæ videt; ut evadat mala ſpiritualia, quæ non videt. In hoc autem maximè exercetur fides, cum non ſiſtat in actu intellectus: ſed progrediatur ulteriùs uſque ad affectum, & praxim in re tam ardua, qualis eſt perpeſſio malorum hujus vitæ. Ideo dicitur ad Hebræos 11. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur.* Quia ſcilicet fides effecit, ut Abraham mortificaret ſe in affectu filii ſui unigeniti Iſaac: evaginans gladium ad eum immolandum, juxta præceptum Domini. Fuit autem ea maxima tentatio, & tribulatio Abrahami; ideoque hîc dicitur, *cum tentaretur.* Sive quia, ut dicitur Geneſ. 22. *tentavit Deus Abraham*, injungens illi duriſſimum mandatum, ut ſuis manibus occideret unigenitum: qua afflictione nulla durior excogitari poteſt in hac vita. Sive quia, ut tradunt Rabbini, apparuit Abrahamo dæmon ſub ſpecie Angeli, cum detertens, & revocans ab immolatione filii: ideoque dicitur, *cum tentaretur.* Hanc autem tentationem, animique ſummum angorem evicit fide: quippe *fide obtulit Abraham Iſaac.* Eſt ergo fides in Abrahamo operata tolerantiam ſingularis illius afflictionis, qua juſſus eſt tradere filium unigenitum ad immolandum: ad quod meritum remunerandum, vice unius filii dedit illi Deus ſoboſem pœnè infinitam, ut pater eſſet omnium credentium. Quod obſervans Chryſoſtomus hom. de fide Abraham: *Fidei*, inquit, *pretium in filio conſpexit. Vnus filius Abrahæ exoptatur: & immenſa ei multitudo promittitur. Solatium unius hæredis conquiritur, & innumerabilis ſoboles deſtinatur.* Hoc totum tribuitur fidei Abraham, quam in illa tentatione exercuit, quando *tentavit Deus Abraham*, &c. qui juxta dictum Apoſtoli 1. ad Cor. 10 *fecit cum tentatione proventum.* *Ad Hebr. 11.* *Geneſ. 22.* *1. ad Cor. 10.*

Hoc idem per ambages ſignificatum fuit ſponſæ, cui dictum eſt, *murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Cant. 1. per murænulas aureas ornamenta aurium intelligit Bernardus ſerm. 41.

in Cant. unde fit ut mutænulæ aureæ ornamenta sint fidei : ideirco idem Bernardus, *muranula*, inquit, *pratiosa aurium sunt ornamenta : atque sunt propterea, quia fides ex auditu.* Observandum tamen est hæc ornamenta efficta esse in figuram serpentis : ideo Clemens l. 2. pædag. c. 12. *muranulas*, inquit, *aureas, & serpentes in decorem effinxit.* Muræmulæ igitur aureæ vermiculatæ argento, tanquam ornamenta aurium sponsæ, fidei tribuuntur: quia per fidem serpentes ipsi aurei, & vermes efficiuntur argentei. Per serpentes autem, & vermes non nisi tribulationes, & persecutiones signantur, ut hic notat Philo Carpatius, & alii. Quæ tribulationes efficiuntur per patientiam aureæ, & argenteæ : quia, ut notat Ambrosius serm. 7. in Psal. 118. *Ecclesia cum uritur, detrimenta non sentit : sed magis ejus fulgor augetur.* Legit Apponius *catenulas aureas faciemus tibi.* Quia catenæ, quibus olim martyres vinciebantur, & nunc justi in injustis accusationibus, & carceribus vinciuntur, evadunt per tolerantiam aureæ. Ideo Paulus catenis oneratus, cum se & Apostolum, & doctorem gentium nominare posset, hoc maximè titulo gloriatur, *vinctus in Domino.* Quippe, ut ait Chrysostomus homil. de B. Iob, *catena circumdata sanctis illis manibus, Apostolatu, & doctoratu multò sunt illustriores.* Ideo dicitur catenulas aureas. Additur, *vermiculatas argento*, quia vermes corrodentes Iob, atque ex ejus ulceribus, cum sederet in sterquilinio, emanantes, de quibus ipse dicebat, *putredini dixi pater meus es ; mater mea, & soror mea vermibus*, Iob 17. erant per patientiam vermes argentei : ideoque dicitur, *vermiculatas argento.* Parum dixi vermes evadere argenteos ; quia patienter perlati gemmascunt in margaritas. Huc facit id, quod narratur in Chronicis Patrum Prædicatorum p. p. l. 1. c. 49. contigisse cuidam sanctæ mulieri, gravissimis doloribus cruciatæ. A qua cum vermes scatentes ex ulceribus, manu Dominicus sustulisset, tanquam ex rapina iratior, repetiit illa vermes suos. Hos raptor repente vidit conversos in margaritas, quæ rursus ulceribus restitutæ, in pristinam formam vermium redierunt. Quidni igitur à sponso dicantur vermes argentei, cum per tolerantiam sint quoque gemmei ? Cum igitur muræmulæ aureæ vermiculatæ argento ornamenta sint aurium designatarum per fidem ; quippe, ut dictum ex Paulo, *fides ex auditu*, non obscurè significatur tribulationes adumbratas per serpentes, & vermes, efficiaureas & argenteas per exercitium fidei. Ideoque dicitur, *muranulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento* ; quia scilicet, ut dictum est ex Ambrosio, in persecutionibus *detrimenta non sentiuntur : sed magis fulgor augetur.* Hæc de tribulatione prædestinationis signo, ut conducente ad exercitium illustrissimum fidei : quæ docet ærumnas temporales contemni, ut evadantur æternæ.

XCVII. *Ambrosius.* *Iob 17.*

Quod verò tribulatio sit etiam incentivum spei, probatur eviden-

ter ex ratiocinatione Pauli, *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem: spes autem non confundit*, ad Rom. 5. In hoc autem dubitatio oriri potest, quod si in tribulationibus patientia oritur è spe (ideo enim eas libenter patimur, quia præmium tolerantiæ speramus) non apparet in quo sensu dici potuerit à Paulo spem oriri à patientia. Hanc dubitationem soluit Chrysostomus homil. in cap. 5. ad Rom. ubi, *vicissim*, inquit, *altera parit alteram, tolerantia spem, spes tolerantiam.* Quomodo autem tribulatio spem pariat, explicat homil. in cap. 5. ad Rom. ubi, *afflictiones*, inquit, *spem ipsam non modò non tollunt, sed etiam præparant*: & infra. *Spem in nobis vigere faciunt: cum nihil sit, quod sic nos ad bonorum spem comparet quàm bona conscientia.* Nullum autem majus testimonium bonæ conscientiæ, quàm ærumnæ, doloresque patienter perlati. Sicut enim militi vulnera, cicatrices, laboresque in militia tolerati magnam spem præstant apud Regem remunerationis, ac præmij: ita, &c. Ideo dicitur ad Rom. 12. *spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Quia nimirum tribulationem præsentem inseparabiliter comitatur spes futurorum: quæ spes gaudium etiam exhibet in præsenti vita. Ideo Philo apud Cornelium in Epist. ad Rom. cap. 22. spem vocat *gaudium ante gaudium.* quippe, ut notat Chrysostomus in hunc locum, *ante futura bona in præsenti etiam vita magnum bonum ex afflictione suscipitur.*

ad Rom. 5.

Philo. Cornel.

Spes gaudium ante gaudium. *Chrysost.*

Magnum autem bonum est gaudium, quod præbet spes futurorum. Ideo S. Iob inter summos animi, corporisque angores, bonis omnibus spoliatus, canebat hilariter, *in carne mea videbo Deum salvatorem meum:* (nimirum in carne illa ulcerosa, cum qua sedebat in sterquilinio) *reposita est hæc spes mea in sinu meo.* Iob 17. Nempe, ut notat Gregorius l. 6. mor. cap. 13. *spes in æternitatem animum erigit: & idcirco nulla mala exteriùs, qua tolerat, sentit.* Hæc spes gaudium exhibebat Antonio; qui, ut refert Athanasius in ejus vita, in eremo degens, inter summas corporis asperitates *hilarem semper faciem gerens, liquidò ostendebat se de cælestibus cogitare:* Ideo Abbas Apollo apud Palladium in Lausiaco cap. 25. suos alloquens monachos, qui afflictationibus corporis, ac pœnitentiæ operibus, in desertis locis, citra omne humanum solatium, incumbebant: *tristentur*, aiebat, *mundani; qui aliam spem non habent: nos verò, qui tanta spe cælestis gloriæ digni habiti sumus, quomodo non perpetuò lætabimur?* nimirum *in tribulatione patientes, spe gaudentes.* Idcirco tribulatio in Scripturis assimilatur flori; in quo spes insidet fructuum. Hinc Cant. 2. *tempus putationis*, sive ut legunt alij, *tempus tentationis advenit: flores apparuerunt in terra nostra.* Tempus tentationum, est tempus florum: quia tentatio flos est, fructum promittens æterni gaudij. Quocirca Nyssenus tract. de beat. *fru-*

Iob 17.

Gregor.

Antonij facies semper hilaris. *Athanas. Pallad.*

Tristandū mundanis, gaudendū justis.

Tribulatio flos fructū promittens. *Cantic. 2.*

Nyssenus.

ctuum, inquit, *qui sperantur, flos afflictio est. Propter fructum igitur florem etiam decerpamus.* Electi ergo in afflictionibus positi flore gaudent in hac vita, fructibus in altera: hic gaudent spe, ibi re. Quippe, cùm *tempus tentationis advenit, flores apparent in terra nostra. Fructum autem, qui sperantur, flos afflictio est*, ut dictum est cum Nysseno. Ex his afflictionum floribus fasciculum sibi sponsa confecerat, cum dixit, *fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur.* Cant. 1. Fasciculus inter sponsæ ubera collocandus confici solet è floribus: hic autem conficitur ex myrrha amarissima: quia scilicet *flos afflictio est.* Ideo Bernard. serm. 43. in Cant. *Myrrha*, inquit, *amara res, dura, & aspera tribulationem significat. Eam sibi* (sponsa) *delicti causa imminere prospiciens gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subituram.* Appellat autem non fascem, sed *fasciculum myrrhæ*: quia tribulationes quaslibet levissimas existimabat, sive præ amore sponsi, sive præ spe præmiorum. Idcirco idem Bernardus: *propterea*, inquit, *non fascem, sed fasciculum dicit; quod leve præ amore ipsius ducat quidquid laboris imminet, & doloris. Benè fasciculus: quia non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modò est fasciculus myrrhæ.*

XCVIII. Fasciculus myrrhæ tribulationes designat. *Cantic. 1. Bernard.*

tribulationes cur fasciculus.

Hæc spes, tribulationum amaritudines dulces reddit: ideo subditur, *botrus cypri dilectus meus mihi:* Electis enim, quibus Christus est in hac vita *fasciculus myrrhæ*, propter amaritudinem afflictionis, futurus est in altera *botrus cypri*, propter suavitatem visionis. Quamobrem idem Bernardus serm. 44. *si dilectus in myrrha, multò magis in suavitate botri.* Adde hanc suaviratem non expectari, sed inter ipsas tribulationes sentiri, propter spem, per quam futura gaudia prægustantur. Quapropter dicitur à sponsa *botrus cypri dilectus meus mihi in vineis engaddi*, sive ut alij, *in fonte tentationis.* Ideo Theodoretus in eum locum, *in tentationibus*, inquit, *constituta, & à multis oppugnata* (sponsa) *suam dicit sentio suavitatem.* Hoc videre licet in Stephano; qui, dum lapidarerur, inter amaritudines vulnerum, Paradisi prægustans dulcedinem, *ecce*, inquit, *video cælos apertos*, Act. 7. ita ut suaviras vicinæ gloriæ, quam spe oculisque præceperat, dulcissimos illi redderet lapides. Quapropter de eo canit Ecclesia, *lapides torrentis illi dulces fuerunt.* Quia scilicet, ut notat Augustinus in Soliloquio cap. 22. ex aspectu imminentis præmij, *Christi dulcedo torrentis lapides Stephano dulcoravit.* Sensit ille, inter amaritudinem myrrhæ, suavitatem botri: ita ut simul posset dicere: *fasciculus myrrhæ, botrus cypri*, &c. quia electis ipsæmet tribulationum amaritudines spe futuri præmij dulcescunt in mella.

tribulationum amaritudines comitatur dulcedo. *Bernard.*

Botrus Cypri Christus inter afflictiones. *Theodor.*

Stephano cur dulces lapides. *Act. 7.*

Augustin.

Huc facit id, quod de apibus dicitur, ab eis mel cõfici ex dulcedine roris, quem libant è floribus, & è guttis amarissimis, quas è marinis

XCIX. Apes mel conficiunt è guttis maris, & rore cæli.

aquis

aquis exorbent. Quod refetens Hugo Cardinalis in Pſ. 92. *legitur,* inquit, *de Rege apum, quod mittat apes ad mare, ut inde afferant guttas maris, & ponant cum dulcedine florum: & inde conficiunt mel, ex amaritudine, & dulcedine.* Cum igitur ipſa mellis dulcedo non poſſit ſine amaritie confici, videtur in hoc nos admonuiſſe natura, æternæ conſolationis mel confici *ex amaritudine, & dulcedine:* ex amaritudine tribulationum, & dulcedine, quam ſpes affert conſequendi præmij. Quamobrem Chryſoſtomus hom. 15. in cap. 7. Act. *fer,* inquit, *hic tribulationem propter Chriſtum; nihil huic refrigerio par: ita ut quò maiorem dixeris tribulationem, eò majorem dicas voluptatem.* Ecce *faſciculum myrrha, cum botro cypri.* Ideo Propheta Pſ. 93. *ſecundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tua lætificaverunt animam meam.* In quem locum Auguſtinus, *multi,* inquit, *dolores, ſed multa conſolationes: amara vulnera, ſed ſuavia medicamenta.* Ecce mel confectum ex guttis maris, & rore cæli; *ex amaritudine, & dulcedine,* ut dictum eſt cum Hugone. Idem confirmat Apoſtolus 2. ad Cor. 1. *ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis: ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* Ubi; ut notat Chryſoſtomus, *ex ipſis afflictionibus conſolationem affert. Quid enim dulcius, quàm Chriſti afflictionum fieri participem, atque hac illius gratia perpeti?* nimirum mel ex iis conficitur, in quo ipſamet amaritudo dulceſcit. Idcirco S. Franciſcus Xaverius, qui inter ſummos corporis labores, ærumnaſque clamabat, *non ſat eſt,* divinis in eo ſolatiis exubetantibus repetebat, *ſat eſt Domine, ſat eſt.* Quia iuxta dictum Apoſtoli, *ſicut in eo abundabant paſſiones, ita & conſolatio.*

Hug. Card.

Mel divinæ conſolationis, ex amaritudine, & dulcedine.

Chryſoſt.

Pſal. 39.

Auguſt.

2. Cor. 1.

Chryſoſt.

Tribulatio dulcis propter Chriſtum.

Franciſci Xaverij inter ærumnas conſolatio.

Denique Iacobi 1. *omne gaudium exiſtimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis.* Ubi obſervandum eſt à Iacobo in tribulationibus non ſolùm teponi gaudium, ſed *omne gaudium:* quia gaudium, quod oritur ex proſperitate temporali, non eſt verum, & ſolidum gaudium, ſed falſum, & inane: cum metum contineat æterni mœroris, in quem deſinit. Gaudium verò, quod è tribulationibus oritur patienter perlatis, eſt verum, ſolidum, immo *omne gaudium:* quia ſpem continet omnis boni, & perfectæ felicitatis, in quam deſinit. Quapropter Chryſoſtomus homil. 17. in cap. 7. act. Apoſt. *iſtud,* inquit, *magnum gaudium eſt, & lucrum afferens, quod à vinculis, quod à flagellis, quod à perſecutionibus, quod ab obloquutionibus, quod à mœſtis habet principium: & in bonum finem occurrit. Quod autem in mundo, ſecus ſe habet: incipit à ſuavibus, deſinit in triſtitiam.* Obſervandum eſt à Chryſoſtomo tribulationem appellari *gaudium lucrum afferens:* quia nimirum gaudium hoc oritur à ſpe lucri, & præmij aſſequendi. Illuſtrari hoc poteſt exemplo eorum, qui navant operam arti Alchimiſticæ. Quippe hi aſſiduè prope fornaces labo-

Iacobi 1.

Tribulatio omne gaudium.

Chryſoſt.

C.

Tribulatio aſſimilatur arti Alchimiæ.

rant, æſtuant, deſudant; & ſæpe viri alioquin nobiles, ſuis manibus ollas collocant, prunas ſternunt, folles animant: in hac opera dies, menſes, annos abſumunt alacriter, expectantes propediem aurum, quod numquam vident, ſpe quidem fallaci ſemper, & irrita. Alacritatem multò majorem à fortiori conferre tribulatis debet ſpes ſolida conficiendi per tolerantiam, veluti per artem chimicam, nobiliſſimum, è viliſſima miſeriarum materia, aurum, & theſauros cumulatiſſimos meritorum. Ideoque à Chryſoſtomo tribulatio dicitur *gaudium lucrum afferens*, cum ſit gaudium ex lucro Alchimiſtico.

Morbi dolores in maſſas aureas commutantur.

Cum quis igitur morbo urgetur, quot quotidie angores, doloreſque corporis cum Chriſti angoribus, doloribuſque conjunctos patienter tolerat, tot auri pretioſiſſimi maſſas reperietur veſperi confeciſſe: non, ut reprobi deliciis ac voluptatibus dediti, *theſaurizans ſibi iram in die iræ*; ſed cum electis, crucis Chriſti amatoribus, theſaurizans ſibi miſericordiam in die miſericordiæ: quandoquidem *tribulatio gaudium eſt lucrum afferens*, tanquam ars alchimica conflandi aurum. Idcirco Ambroſius ſerm. 20. in Pſalm. 118. *Fornax*, inquit, *quæ ferrea eſt fragilibus*, (nimirum iis, qui in tribulatione ab animi nitore deficiunt) *eſt perſeverantibus aurea*; dolores ſcilicet, & ærumnas, in aureos tranſmutans cumulos meritorum. quod ipſum videtur innuiſſe ſanctus ſenex cuidam diſcipulo doloribus cruciato, ut habetur in vitis Patrum cap. 3. num. 157. cui ille, *ne triſteris*, inquit, *ex infirmitate, vel plaga corporis tui. Si ferrum es, per ignem eruginem amittis: ſi aurum es, per ignem probatus à magnis ad majora procedis. Ne anxieris ergo, frater, ſi Deus te in corpore vult torquere.* Quia ſcilicet, quaſi per artem Alchimiſticam, in fornace tribulationis aurum vel conflatur, vel purgatur, vel conficitur, vel perficitur. Nempe tribulatio, ut dictum eſt cum Ambroſio, *fornax eſt perſeverantibus aurea.*

Ambroſ. Tribulatio fornax aurea.

Vit. Patr.

Hæc firma ſpes, non quidem tranſmutandi terream materiam in maſſas auri; ſed miſerias & pœnas in gradus gloriæ, alacritatem præbebat martyri Ignatio: cum, ut refert Hieronymus in lib. de ſcript. Eccleſ. martyrio proximus ſic dicebat, *Ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorum diviſio, totius corporis contritio, & omnia tormenta diaboli in me veniant: tantùm Chriſto fruar.* Hæc ſpes fruendi Chriſto ipſamet tormenta diaboli reddebat dulciſſima: quia novo quodam, & longè ſublimiori alchimiæ genere, infernus ipſe per patientiam tranſmutatur in Paradiſum. Hocque electorum eſt proprium, ut ſummas inter ærumnas, quæ quamdam inferni ſpeciem præferunt, lætari, ac geſtire videantur, perinde ac ſi eſſent in medio Paradiſi. Ideo Paulus 2. ad Cor. 1. *Deus*, inquit, *totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* Obſervandum, dum *conſolatur in tribulatione*, appellari *Deum totius conſolationis*: quia,

Hieronym.

Tribulatio animæ Paradiſus.

2. Cor. 1.

CI
In tribulatione Deus totius consolationis. *Chrysost.*

si Deus totam consolationem exhibet in Paradiso, hanc etiam totam exhibet in tribulatione, quæ quidam est animæ Paradisus. Quamobrem Chrysostomus hom.1.in epist. ad Cor. *Paulus*, inquit, *cum videret tentationes quotidie ingruentes, ita gaudebat, gestiebatque, non aliter quàm si in medio Paradisi vixisset.*

Tribulatio in Scripturis inferni nomine.

Advertendum tribulationem in Scripturis inferni nomine designari 1.Reg.2. *Dominus ducit ad inferos, & reducit:* ideſt ad maximas afflictiones, quales videri possent prodire ab inferis, ut ibi explicat Hugo Card. Præterea Psal. 17. *dolores inferni circumdederunt me*: ideſt dolores maximi, quales, per figuram amplificationis, videri possent infernales. Ideo subditur, *in tribulatione mea invocavi Dominum.* Tribulatio igitur maxima inferni nomine designatur. Quare tribulati hac eadem phrasi uti solent, dicentes in summis afflictionibus, se esse in inferno. Hic autem tribulationum infernus, sublimissimo Alchimiæ genere, transmuratur per tolerantiam ab electis in Paradisum. Quippe inter summos angores, cum Paulo, *ita gaudent gestiuntque, ac si viverent in medio Paradisi.* Quia scilicet, *Deus totius consolationis consolatur eos in omni tribulatione*, ut dictum est ex 2. Corinth.1.Hæc autem consolatio maximè præstatur per spem vivacissimam retributionis, ac præmii. Ideo dicitur ab Apostolo ad Rom.5. *Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei, non solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus.* Conjunguntur hæc simul, *gloriari in spe gloriæ filiorum Dei*, ideſt, quæ debetur filiis Dei, *& gloriari in tribulationibus:* quia ipsamet tribulario spem continet gloriæ. Ideo Bernardus serm.17. in Psal. Qui habitat, *non altera*, inquit, *gloriatio commendatur, sed additur mihi spes gloriæ: siquidem in tribulatione spes gloriæ.* Spes adeo certa, ut ipsamet gloria in tribulatione contineatur, quemadmodum fructus continetur in semine. Quapropter subdit idem Bernardus, *immo & ipsa in tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus, & ipse fructus est in semine.* Quidni igitur in tribulatione sit pignus prædestinationis, & gloriæ; quando in ea per spem vivam contineri videtur ipsamet gloria? Et ideo ex Paulo, *qui gloriatur in tribulatione, gloriatur in spe gloriæ*, ut dictum est.

Rom.5.

In tribulatione spes gloriæ.

Bernard.

In tribulatione gloriæ tanquam fructus in semine.

Ii igitur, qui in tribulatione sunt positi, Paradisi gloriam quasi pugno conclusam habere videntur in manibus, dicentes cum Paulo 2.ad Tim.2 *Fidelis sermo, si commortui sumus, & convivemus, si sustinebimus, & conregnabimus. Fidelis sermo*, nempe indubitatus, & certus ex Dei fidelitate: qui beatitudinem, & coronam promisit patientibus, juxta illud Iacobi 1. *Beatus vir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Et quia de hujus promissionis fide dubitari non potest, ideo dicit, *Fidelis sermo, si sustinebimus, & conregnabimus*, quia ut notat Augustinus in Psal.32.

2.Tim.2.

Iacob.1.

Augustin.

CII. Deus fidelis debitor, miſericordiſſimus promiſſor. *Bernard.*

Fidelis Deus eſt exhibens homini, quod promiſit. Teneamus ergo fideliſſimum debitorem: quia tenemus miſericordiſſimum promiſſorem. Hac ergo Dei cautione præſtita de danda corona certantibus, ſpes firma conſurgit in iis, qui tribulationes æquanimiter tolerant, ſe coronam gloriæ recepturos. Quamobrem Bernardus ſerm 7. in Pſal. Qui habitat, *In ſpe*, inquit, *vivimus, fratres, nec in tribulatione deficimus: quod in expectatione ſimus ineffabilium gaudiorum. Neque enim vana nobis, & inanis expectatio, aut dubia ſpes* (ut eſſe ſoler in militibus qui pro temporalibus Regibus labores, & vulnera patiuntur) *innixa aterna promiſſionibus veritatis.* Vnde ita concludit. *Viriliter ergo ſuſtineamus colluctationes in hoc ſeculo, & perſecutionem quamlibet æquanimiter patiamur.* Ex his perſpicuè apparet in tribulatione æquo animo tolerata non ſolùm præclariſſimè exerceri fidem, ſed etiam maximè nutriri ſpem; quæ, ut etiam vocat Clemens Alexan: lib.1.pædag.cap.6. veluti *ſanguis eſt fidei.* Vnde etiam ſequitur in tribulatione contineri ex hoc capite maximum prædeſtinationis ſignum ex ratiocinatione ſupra allata Pauli. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò ſpem; ſpes autem non confundit*, quem locum explicans Bernardus ſerm. 37. in Cant. *ſpes*, inquit, *non confundit; quia certitudinem infundit. Per hanc enim ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro quod ſimus filij Dei. Vnde ulteriùs infert, quod ſi filij, & hæredes.* Obſervandum tantam ſpem oriri ex tribulatione generosè perlata, ut dicat Bernardus, hac ſpe certitudinem infundi, quod ſimus filii Dei: ideſt moralem quamdam certitudinem per conjecturas, & ſigna maximè probabilia.

Clemens Alex.

Bernard.

Poſtremò non ſolùm tribulatio prædeſtinationis eſt ſignum, quia per eam maximè animatur tum fides, tum ſpes: ſed etiam quia per eandem & probatur, & augetur charitas: quæ comes eſt certiſſima gratiæ, diſpoſitionis ultimæ ad gloriam. Tria hæc, fidem, ſpem, charitatem, egregiè cum tribulationibus patienter perlatis Tertullianus conjunxit l. de patientia cap. 12. ubi docens cum patientia reperiri fidem, ſpem, charitatem, *Fides*, inquit, *quam Chriſti patientia induxit; ſpes, quam hominis patientia expectat; dilectio, quam Deo magiſtro patientia comitatur.*

Tertullian.

Gregor.

Quoniam verò, ut notat Gregorius lib. 34. mor. cap. 13. *appellatione auri in ſacro eloquio aliquando accipitur charitas:* tria habet aurum ex igne, probatur, purgatur, clareſcit, ſive illuſtratur; hæc eadem ex tribulatione habet charitas. Quod per tribulationem probetur, patet ex Eccl. 2. *in igne probatur aurum: homines verò receptibiles in camino humiliationis*, ſive ut lectio Tigurina, *in fornace afflictionis.* Sicut igitur aurum verum ab adulterino per ignem diſcernitur, quòd illud igne perficitur, hoc abſumitur: ita charitas vera ab adulterina,

Eccleſ. 2.

& fictiva in fornace tribulationis. Ideò Auguſtinus de tempore barbarico c. 3. *ſi aurum*, inquit, *es, quid times ignem?* Hoc aliis ſimilitudinibus illuſtrans Baſilius orat. de patientia, *ut gubernatorem*, inquit, *navis tempeſtas, athletam ſtadium, militem acies; ſic Chriſtianum hominem probat tentatio.* *Baſilius.*

CIII.

Amor erga Deum efficax dignoſcitur ab effectu.

Et ratio eſt à priori, quia amor Dei poteſt eſſe efficax, & inefficax: ſicut aurum eſſe poteſt verum, & adulterinum. Amor autem inefficax, antequam proberur, ſpeciem exhibet efficacis: ſicut aurum adulterinum præfert ſpeciem auri veri. Vt igitur diſcernatur ab inefficaci efficax, debet probari ab effectu, ſive ab opere. Non poteſt autem probari ab opere delectabili; quia cum hoc ſit allectivum voluntatis, diſcerni non poteſt an quis ad illud trahatur ab amore Dei, an verò ab amore ipſiuſmet delectabilis, quod eſt ex ſe voluntatis tractivum: & ſic diſcerni non poteſt an quis trahatur ab amore ſui, an ab amore Dei. Oportet igitur ut amor Dei probetur ex opere arduo, in quo ſit admixta ratio delectabilis, ſed acerbi, inſuavis, & aſperi: quia cum ad hæc contraria naturæ non poſſit voluntas trahi ab amore ſui, facilè probatur ad ea trahi ab amore Dei.

Contra verò cum quis Deo famulatur in proſperis, jurè poteſt ambigi an illud obſequium præbeat ex amore Dei, an ex amore ſui. Quod calumniosè quidem, ſed argutè animadvertit Satan in Iob, dum dixit, *numquid Iob fruſtrà timet Deum? nonne tu vallaſti eum, ac domum ejus univerſamque ſubſtantiam per circuitum?* Iob. 1. Arguitur Iob à dæmone quod amore temporalium Deo ſerviret in proſperis; inde infert ejus erga Deum obſequium defecturum, ſi temporalia deficerent. Ideo ſubdit, *ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi*, quæ verba exponens Gregorius lib. 2. mor. c. 5. *ac ſi* inquit, *aperte dicat, qui tot bona in terra recepit, quid mirum eſt ſi pro eis ſe innocenter gerit? Innocens verè eſſet ſi bonus inter adverſa perſiſteret.* Quod argumentum, quamvis prolatum à dæmone, quia fundamento rationabili nitebatur, permôvit Deum ut immitteret illi tribulationes circa temporalia: quò manifestè probaretur ejus obſequium circa Deum, ex amore Dei oriri, non ex amore ſui. Ideo Cyprianus lib. de mortalitate *delicata*, inquit, *jactatio eſt, cum periculum non eſt: Conflictatio in adverſis probatio eſt veritatis.* Electi igitur per adverſitates monſtrentur, ut Paulus loquitur ad Epheſ. 3. *in charitate radicati, & fundati.* Sicut arbor inter ventorum turbines radicum firmitatem demonſtrat. Quapropter Cyprianus ibidem idem proſequens argumentum, *arbor*, inquit, *quæ alta radice fundata eſt, ventis incumbentibus non movetur. Navis, quæ forti compage ſolidata eſt, pulſatur ictibus, nec perforatur.* *Iob 1.*

Per tribulationem igitur probatur charitas, quia per eam vera à

falſa dignoſcitur:& unicuique de ſeipſo innoteſcit an verè,& ſolidè, an fictè, & inaniter Deum amet. Idcirco dicitur Eccleſ. 34. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit?* Nihil enim omnino ſcit qui ſeipſum neſcit: &, ut notat Auguſtinus in Pſal. 60. *Nemo ſibi innoteſcit, niſi tentatus.* Vnde fit, ut ſicut aurum per ignem, ita charitas per patientiam innoteſcat. Quod ſignificans Tertullianus lib.de patientia cap.11. *Dilectio*, inquit, *Chriſtiani nominis theſaurus*, (ecce aurum) *nonniſi diſciplina patientia eruditur.* Ecce fornacem, in qua dignoſcitur.

Eccleſ.14. Per tribulationẽ unuſquiſque ſibi innoteſcit. *Auguſt.* *Tertull.*

CIV. Tribulatio non ſolùm probat, ſed etiam purgat.

Altera auri proprietas in fornace eſt, quod non ſolùm probatur, ſed etiam purgatur. Hoc in fornace tribulationis etiam competit charitati,quæ in ea & probatur,& purgatur.Sicut enim in auro, per ignem materia terrea,& quidquid eſt ſordium excernitur:ita in charitate per tribulationem quidquid imperfectionis eſt expurgatur. Quamobrem Auguſtinus de temp.barbar.cap.3. *Si aurum*,inquit, *es*, (utique per charitatem) *quid times ignem,qui tibi ſordes tollet?* Addit Caſſianus collat.6.c.11.*Omnes homines triplici ratione tentari,plerumque ob probationem, nonnumquam ob emundationem, interdum ob merita delictorum*; ideſt ad punienda delicta in hac vita. Tribulatio igitur non ſolùm immittitur ad probationem,ſed etiam ad emundationem. Ideo Pſal.11.obſervantia præceptorum Domini, quæ utique habetur per charitatem,dicitur *argentum igne examinatum probatum terræ*;ideſt,ut explicat Bellarm.hominibus terræ,*purgatum ſeptuplum.* Argentum non ſolùm probatum ad examen ignis, ſed etiam purgatum ſeptuplum, ideſt *perfectè purgatum*, ut gloſat Hugo Card. quia charitas tribulationis igne examinata perfectiſſimè ab omnibus imperfectionum ſordibus emundatur. Quamobrem Aug.in hunc Pſal. *Argentum*,inquit, *igne examinatum, ſunt præcepta Domini tribulationibus probata.*Tribulationes igitur ab electis Deus non aufert,donec illos perfectè purget,& mundet.Hoc animadvertens Chryſoſtomus homil.4.ad pop.Antioch.*Sicut*,inquit, *aurifex,donec aurum bene purgatum viderit,de conflatorio non extrahit:ita & Deus tribulationem non abducit, donec nos penitus emundaverit.* Quia nimirum unuſquiſque electus debet eſſe ſive aurum, ſive *argentum purgatum ſeptuplum*, ut dictum eſt cum propheta.

Auguſt. *Caſſian.* *Bellarm.* *Pſal.11.* Charitas per tribulationem argentũ purgatum ſeptuplum. *Hugo Card.* *Auguſt.* *Chryſoſt.*

Tribulatio emundat à vitiis omnibus. *Chryſoſt.*

Purgat autem tribulatio tum à culpis, tum à pœnis; illas præeidendo, pro his ſatisfaciendo. De utroque actum eſt ſupra. Nunc quod attinet ad purgationem à vitiis,addam inſignem locum Chryſoſtomi hom.66.ad pop.Antioch.ubi: *Tunc*,inquit, *anima purgatur, cum propter Deum tribulatur.* Explicans autem infra hujus purgationis modum ſubdit, *Tribulatio faſtum contrahit: omnem excidit torporem: ad patientiam ungit: humanarum rerum vilitatem revelat: Omnes motus illi cedunt, invidia, æmulatio, concupiſcentia*

pecuniarum, & corporum amor, arrogantia, faſtus, ira & omne reliquum vitiorum examen. Obſervandum ab una virtute nonniſi unicum vitium expelli: à tribulatione verò, *omne vitiorum examen.* Quidni igitur dicatur per tribulationem purgari electos ut aurum, aut argentum *purgatum ſeptuplum:* cum per eam ab omnibus vitiorum ſordibus emundentur? Charitas igitur electorum in tribulationis fornace primò probatur: ſecundò purgatur ut aurum in igne.

Tertiò eadem charitas in tribulatione illuſtratur, ita ut augeſcat ejuſdem nitor, ac ſplendor, non ſolùm per ſublationem defectuum, ſed etiam per augmentum perfectionis, & charitatis. Sive enim inſitus auri, argentique nitor magis ex igne ſplendeſcat, ſive non, de quo ambigi poteſt: certum eſt charitatis perfectionem, & claritudinem mirificè in igne tribulationis augeſcere, Hoc autem tali ratione demonſtro. quotieſcumque anima magis Deo conjungitur, tunc fit majus charitatis augmentum. quippe Deo conjungere proprium eſt charitatis. Et ideo appellatur ab Apoſtolo ad Coloſſ. 3. *vinculum perfectionis.* Sed per tribulationes anima magis Deo conjungitur. quod patet tum ex parte animæ, tum ex parte Dei. Ex parte animæ: quia hæc in tribulatione poſita, in qua deficiunt humana ſubſidia, confugere cogitur ad divina. Ideo dicitur Pſalm. 77. *cum occideret eos, quærebant eum: & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Quem locum explicans Hugo Cardinalis, *faciebant,* inquit, *ſicut nauta: qui cum ſerenum eſt tempus, vacant luſibus: cum ingruit tempeſtas, invocant Deum. Sic homo ferè quilibet, dum eſt in proſperitate, nullum bonum facit; dum eſt in infirmitate; promittit quicquid poteſt.* Ad ſimilitudinem utique Iſraëlitarum: qui, cum Deus *occideret eos, quærebant eum.* Idem de ſe profitetur David Pſalm. 17. *in tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi.* quod animadvertens Chryſoſtomus homil. 38. in Geneſ. *ſi prudentes,* inquit, *fuerimus, tribulationes nos magis Domino faciunt appropinquare.* Et Nazian. orat. ad cives Nazian. *anima,* inquit, *morbo affecta Deo propinqua eſt.*

CV. Charitas vinculum animæ cum Deo. *Coloſſ. 3.* Tribulatio confugere cogit ad Deum. *Pſalm. 77.* *Hugo Card.* *Pſal. 17.* *Chryſoſt.*

Exaudit autem Deus multò faciliùs in afflictione poſitos: & ideo cum dixiſſet Propheta, *in tribulatione invocavi Dominum,* ſubdit, *& exaudivit de templo ſancto ſuo vocem meam.* quia, ut obſervat ibidem Chryſoſtomus, *tunc poteramus Dei nobis gratiam conciliare, cum fervidis lachrymis, & dolente anima accedimus.* Neque mirum quod Deus exaudiat preces afflictorum: cum etiam ſine precibus ipſammet afflictionem patienter perlatam exaudiat. Ideo cum Agar ancilla Saræ expulſa eſſet à Domina, & omni humano auxilio deſtituta, dictum eſt illi ab Angelo Geneſ. 16. *audivit Dominus afflictionem tuam.* Habet quippe afflictio vocem ſuam, ſtatim exauditam à Domino. Quod expendens loco cit. Chryſoſtomus, *videre licet,*

tribulationes approximant nos Deo *Chryſoſt.* *Geneſ. 16.* *Chryſoſt.*

inquit, *afflictionis fructus in ancilla: quæ postquam à Domina afflicta fugit, statim supernam visitationem assequuta est.*

CVI. Deus adest specialiter tribulatis.

Scilicet in afflictionibus non solùm anima ex parte sua appropinquat Deo, sed etiam Deus animæ. Quamobrem dicitur Psalm.34. *iuxta est Dominus iis, qui tribulati sunt corde.* Unde statim inferens prædestinationis & salutis indicium, subdit, *& humiles spiritu salvabit.* Quia tribulatio humilitatis est mater, ut probatum est supra. *Psal.34.*

Psal.90. Præterea Psalm.90. *cum ipso sum in tribulatione.* Ex qua Dei speciali præsentia sequitur consequutio æternæ gloriæ. Ideoque subdit, *eripiam eum, & glorificabo eum.* Et ne intelligi hoc posset de gloria in præsenti vitâ: subjecit, *longitudine dierum replebo eum*, idest, ut exponit Augustinus, *vita æterna*, (longitudine utique, quæ totam æternitatem exæquat) *& ostendam illi salutare meum.* Quem locum *August.* expendens idem Augustinus, *noli*, inquit, *timere quando tribularis, quasi tecum non sit Deus: fides sit tecum, & tecum in tribulatione est Deus.*

Unde fit, ut quando electi innocenter persecutionem passi conjiciuntur in carcerem, cum ijsdem specialissimo modo in carcerem intret Deus, quasi vinctus cum vinctis, carcere detentus cum detentis. Quod de Iosepho in carcere falsa dominæ criminatione conjecto dicitur Sap.10. *descenditque cum illo in foveam: & in vinculis non dereliquit eum.* Quia tot antè seculis, ante Davidis oraculum, illud verificari oportebat, *cum ipso sum in tribulatione.* Quod animadvertens S. Dionysius, dum in ignis clibanum conjiceretur, dixisse fertur, *& eris hic mecum, bone Iesu*, ut refert Hugo Cardinalis in Psal.90. vers. *cum ipso sum in tribulatione.* Alluisse autem videtur ad illud Isaiæ 43. *cum ambulaveris in igne, non combureris.* Et infra, *noli timere, quia ego tecum sum.* In igne promittit non comburendum, quia Dominus cum illo in eodem igne futurus est. Hoc accidit in fornace illa Babylonica, in quam cum conjecti essent tres pueri, visi sunt inter flammas quatuor. Ideoque Nabuchodonosor stupens: *nonne*, inquit, *tres viros misimus? ecce video quatuor ambulantes; & species quarti similis filio Dei.* Quia scilicet tribus illis in tribulatione positis assistebat in specie humana ipsemet Deus, quasi idem cum illis supplicium subiturus. Quod adnotans Chrysostomus hom. de tribus pueris, *adest*, inquit, *amica maiestas: & patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Ideo meritò Dionysius in fornacem ingressurus dicebat, *eris hic mecum bone Iesu*, ad verificandum Prophetæ dictum, *cum ipso sum in tribulatione.* Hoc idem & rogabat, & sperabat Iob inter summas afflictiones positus, dum dicebat, *pone me iuxta te: & cuiusvis manus pugnet contra me.* Iob.17. Quia scilicet, ut expendit Cyprianus exhort. ad mart. *maior est Dominus ad protegendum, quàm diabolus ad impugnandum.*

Sap.10.

Deus carcere detentus cum detentis. *Hug.Card.*

Isaiæ 43.

Deus intra fornacem cum pueris Babylonicis. *Dan.3.*

Chrysost.

Iob 17.

Cyprian.

Denique,

Denique, tunc Deus maximè proximus, & propitius eſt tribulatis, cum illi maximè à ſe elongatum, & infenſum putant. Quod innuitur Pſal. 94. dum dicitur, *quadraginta annis proximus fui generationi huic*. Non utique in terra promiſſionis, ſed in deſerto: quando ſcilicet Hebræos quadraginta annis per deſerti aſpera, laborioſiſſimi itineris moleſtiis afflixit. Tunc dicit ſe illis proximum fuiſſe, quando illis videri poterat maximè infenſus. Quamobrem alia lectio, qua utitur Eccleſia in Feſto Epiphaniæ, ſic legit, *quadraginta annis offenſus fui generationi huic*. Tunc utique proximus, cum videtur infenſus: quia tunc maximè adeſt ſuis electis, cum ij tentationibus, moleſtiiſque afflicti maximè à ſe ipſis Deum elongatum exiſtimant: &, ut notat Gregorius l. 24. mor. cap. 7. *dum ſubita tentationis procella tanguntur, deſpectos ſe à Deo, & perditos ſuſpicantur*. Verùm, cum ſe à Deo deſpectos putant, tunc maximè diliguntur: & cum ſuſpicantur ſe à Deo derelictos, tunc maximè eſt illis proximus, præbendo iis robur, vires, & patientiam ad tolerandum. Quod advertens Tertullianus lib. de patien. cap. 15. *ubi Deus*, inquit, *ibi & alumna eius patientia: & cum Spiritus Dei deſcendit, individua eum patientia comitatur*. Quapropter, cum quis multa patiendo, putat ſibi Deum infenſum, tunc ſciat ſibi eſſe maximè proximum. Quippe hæc in Dei vocabulario pro eodem habentur, *quadraginta annis offenſus fui, quadraginta annis proximus fui*.

Pſal. 94. Deus tunc proximus, cum videtur infenſus.

Gregorius.

CVII. *Tertull. an.* Vbi patientia, ibi Deus.

Hoc animadvertens Sponſa rogabat ſponſum ut fugeret, *fuge, dilecte mi: ſimilis eſto caprea, hinnuloque cervorum*. Cant. 8. Hæc precatio quomodo cohærere poteſt cum ea, quam adhibuit Cant. 2. *revertere ſimilis eſto, dilecte mi, caprea hinnuloque cervorum*? Petere videtur contraria; ibi ut revertatur, hic ut fugiat; ibi ut adſit, hic ut abſit; ibi ut appropinquet, hic ut elongetur. Hæc tamen, ſi ſubtiliùs penetrentur, contraria non ſunt. Nam ſponſus, cum in adverſitatibus fugere videtur, abeſſe, & elongari; tunc maximè revertitur, adeſt, & ſe tribulatis approximat. Ideo aſſimilari eum vult *caprea, hinnuloque cervorum*. Quippe caprea, cum dormit, uno ſaltem oculo vigilat; & cervus, cum fugit, oculos eò, unde fugit, convertit: ut ſignificetur Deum, cum in noſtris afflictionibus dormire videtur, tunc maximè noſtro profectui vigilare: & cum velociſſimè videtur fugere ut cervus, tunc potiſſimum oculos ſuæ benignitatis convertere. Quod mirificè explicans Paraphraſtes Chaldæus: *fuge*, inquit, *dilecte mi, & in tempore tribulationis eris ſimilis caprea; quæ in tempore, quo dormit, unus eius oculus clauſus eſt, alter apertus. Aut ſicut hinnulus cervorum, qui in tempore, quo fugit, reſpicit poſt ſe. Sic tu reſpicies tribulationem noſtram*. Hoc animadvertens B. Aloyſius, dum divinis ſolatiis affluebat, ſic Deum precabatur, *recede à me Domine, recede à me*: ac ſi cum ſponſa diceret, *fuge dilecte*

Cant. 8. Cant. 2.

Cur ſponſus aſſimiletur capreæ, hinnuloq; cervorum.

Caprea, cũ dormit, uno oculo vigilat.

Cervus fugiens poſt ſe reſpicit.

Paraphraſtes Chaldæus.

B. Aloyſius precabatur Dei receſſum.

mi. Quod videtur cum amore pugnare, qui præſentiam expoſcat. Quippe amor *& abſentes deſiderat, & præſentes cupit.* 9. ethic. 5. & *amicorum præſentia tam in proſperis, quàm in adverſis rebus iucunda.* ibid. cap. 10. ſponſa tamen amans clamat, *fuge, dilecte mi*; & Aloyſius, *recede à me*, ita ut dicere poſſimus cum Poëta.

Ariſtot.

Votum in amante novum: cupimus quod amamus abeſſet.

Ovidius metamor.

Quia Deus, cum in deſolationibus, quas electis immittit, ab iis videtur recedere; tũc maximè per arctiorem amorem iis conjungitur, & accedit. Idcirco Chryſoſtomus tract. de pœnit. *fortiores*, inquit, *tentamenta nos faciunt: oſtenduntque Deo familiariſſimos fieri.*

Chryſoſt.

Quando igitur Deus permittendo tribulationes maximas, videtur magis abalienatus à ſuis; tunc cum illis familiariùs agere oſtenditur: & cum electos videtur omnino deſerere, tunc iis maximè aſſiſtit, juxta illud Apoſtoli, *perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur,* 2. ad Cor. 4. Quod mirificè innotuit in magno Antonio. Qui, ut refert in ejus vita Athanaſius, cum pœne uſque ad internecionem à dæmonibus cæſus, ſemimortuus jaceret, Chriſti Ieſu, poſt fortiſſimam in tantis doloribus tolerantiam, aſpectu dulciſſimo recreatus; *ubi eras*, inquit, *Domine Ieſu, ubi eras? quare non à principio affuiſti, ut ſanares vulnera mea?* reſponditque illi Dominus, *Antoni hic eram: ſed expectabam videre certamen tuum.* Adeſt igitur Chriſtus inter afflictiones electis, cum ab iis videtur abeſſe. Unde fit, ut ſicut milites in acie, cum ſciunt ſe pugnare inſpectante Rege omnia, pericula fortiſſimè ſubeunt, ut dignum præbeant Regi, aulicique ſpectaculum: ita electi contra mundi, diabolique moleſtias in hac vita fortiter dimicant, tanquam milites præſente Rege: qui hanc unicuique ſpecialem præſentiam ſpopondit, dum dixit, *cum ipſo ſum in tribulatione.* Ideoque Chriſtus Antonio, *Aderam*, inquit, *expectabam videre certamen.* Utique certantem militem Rex ſpectabat, ille nempe, qui dixit, *cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum, & glorificabo eum.*

2. *Cor.* 4.

Athanaſ.

CVIII. Antonio Chriſtus adeſt in pœnis.

Ex quibus omnibus jam apparet, per ſpecialem quandam Dei præſentiam majorem fieri conjunctionem, & unionem Dei cum eo, qui tribulatur: quæ major conjunctio majus quoddam trahit vinculum charitatis. Quod ſi charitas inter ſponſos & ſponſas ardentiſſima in ipſis nupriarum initiis eſſe ſolet; talem utique eſſe inter Deum, & homines in tribulatione collocatos oſtenditur. Myſterium hoc ſubobſcurè innuunt apud Propheram electi, dum dicunt, *tranſivimus per ignem, & aquam: & eduxiſti nos in refrigerium,* Pſal. 65. Per ignem, & aquam hic tribulationes deſignari videntur. Dixerat enim, *poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro: impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.* Ei ſtatim ſubdit, *tranſivimus per ignem, & aquam.* Quamobremin hunc locum Lyranus: *per ignem*, inquit, *ut B. Laurentius; per aquam,*

Sponſalia inter Deum & tribulatos.

Pſal. 65

Lyran.

ut B.Clemens, & alij. Hæc autem elementa, ut refert Valerianus in Hierogl.lib.46. ante ſponſos prælata, nuptiarum erant auſpicia. *Sacris*, inquit, *nuptialibus, ignis, & aqua præferri ſolita. Nam & hujuſmodi donaria nova nupta apponebantur.* Cum igitur in hac vita tribulationes immittuntur electis, *aqua, & ignis ſacris nuptialibus præferuntur, donaria nova nupta.* Ideoque inter prædeſtinationis ſigna collocanda ſunt tanquam auſpicia nuptiarum. Quamobrem poſt ignem, & aquam ſubditur, *& eduxiſti nos in refrigerium*, utique in quietem thalami nuptialis.

Valerian. Aqua, & ignis auſpicia nuptiarum.

Ideo dicitur Geneſ. 5. *Sponſus ſanguinum tu mihi es*, qnia non deſponſatur Chriſtus animæ, niſi per paſſiones, & pænas, per vulnera, & ſanguinem. Quamobrem Ambroſius lib. de Iſaae, & anima cap. 5. *hoc eſt*, inquit, *præclarum munus ſponſalium Chriſti, ſanguis ejus, & paſſio.* Pœnæ igitur donaria ſunt, quæ mittuntur ſponſæ. Nempe ſicut, ut refert Taeitus lib. de moribus Germanorum, mos eis erat inter munera ſponſalia clypeos ſponſis bellicos mittere: ita Chriſtus clypeos tolerantiæ ad ſuſtinendas pœnas. Neque mirum, cum lectus, in quo ſponſa requieſcit cum ſponſo, ſit crux, de quo Cant. 1. *lectulus noſter floridus. Lectulus* anguſtus quidem, ſed *floridus*: ideoque in crucis titulo oppoſitum eſt, *Ieſus Nazarenus*, quod idem ſonat, ac floridus: quia Chriſtus in cruce floridus, ſed non aliis floribus, quàm pœnarum; quippè, ut verbis utar Baſilii, *tormentis, quaſi variis floſculis iucundabatur.* Cum Chriſto igitur *ſponſo ſanguinum*, pœnæ donaria, crux lectulus, clavi annuli. Ideoque legitur virginem Tereſam à Chriſto deſponſatam fuiſſe non alio annulo, quàm clavo, ut oſtenderet eſſe ſe *ſponſum ſanguinum*? & dictum eſt ſupra, *præclarum munus ſponſalium Chriſti ſanguinem eſſe, & paſſionem.*

Geneſ. 5.

Ambroſius. Sanguis, & paſſio muneta ſponſalia.

Tacitus.

CIX.

Baſilius ord. de S. Barlaam.

Clavi annuli ad deſpõſandum.

Indicavit hoc etiam Sponſa, dum dixit, *oſculetur me oſculo oris ſui.* Cant. 1. Ab illo autem poſcebat oſculum oris, de quo dicitur Apocal. 1. *de ore eius gladius utraque parte acutus exibat.* Non datur igitur à ſponſo ſponſæ oſculum oris, niſi accepto à ſponſa vulnere per gladium, qui exit de ore ſponſi: ut intelligatur verè eſſe *ſponſum ſanguinum*, cujus ipſummet oſculum eſt ſanguineum: quippe *præclarum munus ſponſalium Chriſti ſanguis eſt, & paſſio*; ut dictum eſt eum Ambroſio. Sanguis igitur, vulnera, pœnæ, & quidquid ad patiendum pertinet, pertinet etiam ad ſponſalia Chriſti cum anima. Quocirca dies paſſionis appellatur dies deſponſationis. Cant. 3. *Egredimini, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis, in die latitiæ cordis ſui.* Hoc autem de Chriſto, à matre ſynagoga novercalia exercente odia, ſpinis coronato explicant Bernardus, & alii. Diem autem paſſionis vocat *diem deſponſationis, & diem latitiæ*: quia per pœnas, & vulnera Chriſtus cum anima deſponſatur. Quod adnotans Theodoretus

Cantic. 1.

Apocal. 1.

Oſculum ſponſi ſanguineum.

Cantic. 3.

Bernard.

Theodor. Diès paſſionis dies eſt deſponſationis.

in hunc locum: *ultro*, inquit, *ad novos cruciatus acceſſit. Quamobrem deſponſationis diem illum vocavit, & diem lætitiæ cordis ejus. Tunc quippe nuptiarum communio facta eſt.* Quando igitur tribulatio incumbit, paſſio, ignominiæ, crux: ſignum eſt ſponſalium animæ Chriſtianæ cum Chriſto: atque adeo unuſquiſque electorum diem tribulationis excipere ſolet, *ut diem deſponſationis, & diem lætitiæ cordis ſui.* Quia cum *ad cruciatus accediture, tunc fit nuptiarum communio*, ut cum Theodoreto dictum eſt. Quoniam verò in nuptiis maximè feruet dilectio inter ſponſam, & ſponſum: hinc patet in tribulationibus maximè effervescere charitatem; ideoque Chryſoſtomus tract. de pœnit. *per tentamenta*, inquit, *torpor excutitur, & ſanctus feruor immittitur.*

Chryſoſt.

In tribulationibus triplex charitatis actus.

Hic autem feruor charitatis exerceri ſolet in tribulationibus ab electis tripliciter. Primo cupiendo pœnas: ſecundò gaudendo in pœnis: tertiò glotiando de pœnis.

Chriſti deſiderium patiendi. *Luca 12. Euthym. Bernard.*

Quoad primum, hoc prædeſtinatorum eſt proprium, ut pœnas non tolerent modo fortiter, ſed etiam cupiant ardenter. Hoc patet primò in capite prædeſtinatorum Chriſto, qui de ſe dixit, *baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiam illud?* Lucæ 12. ideſt Angor, & crucior ex deſiderio patiendi, *velut anxius propter tarditatem*, ut explicat Euthymius in eum locum. Chriſtum imitatus Andreas, dum feſtinaret ad crucem, *crux*, inquit, *diù deſiderata, & concupiſcenti animo præparata.* Quæ verba expendens Bernardus lect. de triplici gen. bon. *Andreas*, inquit, *non modò patienter, ſed & libenter, & audenter ad tormenta, ſicut ad ornamenta: ad pœnas, ſicut ad delicias properabat.* Idem deſiderium, ac veluti famem pœnarum prætulit Laurentius, dum dixit, ut in ejus actis legitur, *Hanc menſam appeto, hanc ſitio; non eſt famelicus, qui eſcam; aut ſitiens, qui potum tàm avidè cupiat, quàm ego hæc omnia tormenta ſitio.* Sitis quippe acrior eſſe ſolet, quàm fames. Vt autem oſtenderet hanc pœnarum aviditatem proficiſci ab amore, ſubjecit, *ut amorem amori, dolorem dolori, mortem morti rependam Chriſto meo*: ut non immeritò de eo, ob ardens patiendi deſiderium, pronunciaverit S. Leo: *ſegnior fuit ignis, qui foris uſſit, quàm qui intus accendit.* Paſſim idem eſt videre in vitis Sanctorum. De S. Ephrem narrat Climacus, rogaſſe à Deo, ut ſibi tentationes permitteret, tanquam materiam merendi. De quodam monacho refert S. Dorotheus doct. 13. cum ſe vidiſſet à tentationibus liberum, ingemuiſſe dicendo, *Ergo ne, Domine, indignus ſum, qui patiar, affligar, & tribuler?* S. Ignatius Loiola, cum perſecutio in illum commota eſſet Salmanticæ, jamque deſtinaretur ad carcerem, *Non ſunt*, inquit, *tot Salmantica compedes, tot catenæ, quàm ego plures pro Chriſto cupiam.* S. Franciſcus Xaverius, cum illi omnia ferè pœnarum, & ærumnarum ge-

Laurentii fames pœnarum. *Acta S. Laur.*

CX.

S. Leo ſerm. de S. Laur.

Tribulationum in Sanctis viris cupiditas. *Climacus. Dorotheus.*

In SS. Ignatio, & Xaverio patiendi ardor. *Ribadeneyra in ejus vita.*

nera in quodam mentis excessu præmonstrarentur, exclamasse traditur, *non sat est: plura, Domine, plura.* Quippè illi plus animi erat ad perferenda supplicia, quàm totis inferni viribus ad inferenda, ad imitationem Christi Domini, qui postquam mare passionum exhausserat, *dixit: Sitio.* Ioan. 19. De S. Teresa legitur, cum vita illi non nisi ad patiendum placeret, dicere solitam, *Domine aut pati, aut mori:* perinde ac si ostentaris clypeum tolerantiæ, cum Laconibus diceret, *aut cum hoc, aut in hoc.* De Pio Quinto Pontifice sanctissimo legitur, in summis ita clamitasse doloribus, *auge patientiam: auge & dolorem.* Accepi à quodam viro religiosissimo, postquam illi Deus omnes afflictiones ademerat, affligi se maximè ex hoc ipso capite, quod non affligeretur: & crucem se ferre in non cruce. Idem dicere consueverat, cum Deo infinitè amabili, agendum esse affectu infinito; nempe cupiendo, præter id, quod actu patimur, pœnas pro ejus gloria, si fieri posset, infinitas: Deumque ita precandum, *modò sim immunis à culpis, impende in me cruciando omnipotentiam tuam.* Hoc patiendi desiderium ita prædestinatorum est proprium, ut revelatum fuerit personæ cuidam fide valde dignæ, Beatis intra Paradisi omnimoda gaudia satiatis, si quæ dari posset materia cupiendi, hanc non fore aliam, nisi iterum patiendi pro Christo: videbanturque huic animæ illæ felices quodammodo invidere, quod doloribus vexaretur. Hæc de primo dilectionis actu circa desiderium patiendi, quo carere solent reprobi, abundant electi.

Ioan. 19.

S. Teresæ precatio, aut mori, aut pati.

Plutarch. in Apoph. Pii V. in doloribus tolerantia.

Affectus electorum ad pœnas, si fieri posset, infinitus.

CXI.

Beatis, si quod inest desiderium, inest pro Christo patiendi

Ex hoc oritur secundus, nempe gaudere in pœnis. Hoc primùm videre est in prædestinatorum omnium duce Christo, qui noctem illam doloriferam, qua tristatus est usque ad mortem, appellari voluit *diem latitiæ cordis sui* Cant. 3. quod expendens Riccardus Victorinus in Cant. *cum*, inquit, *adversa patimini, egredimini filiæ Sion ab imperfectione, & impatientia, ut leviter feratis illata; videte Regem vestrum pro vobis passum*, &c. *latitiam Regis vestri considerate.* Tale autem fuit Christo in pœnis gaudium, ut pœnas existimans delicias, cum de passione loqueretur, *baptismo*, inquit, *habeo baptizari.* Lucæ 12. baptismum passionem vocat, idest, ut explicat Cornelius, & alii, Balneum, quo eo maximè tempore, ad delicias utebantur ante cænam. Propterea Petrum, cùm illum à passione dehortaretur (quod horrent aures) Diabolum appellavit, *vade post me Satana: scandalum mihi es.* Matth. 16. Iudam verò, qui eum passioni tradidit, amicum nominat, *Amice ad quid venisti?* Matth. 26. quia, ut notat S. Leo serm. de passione, *impia illa manus, dum proprio incumbunt sceleri, famulata sunt Redemptori:* nempe obsecundando ejus desiderio, & præbendo ei materiam patiendi. Vlteriùs; pati fuit illi adeo dulce, ut dies integer passionis visus illi sit brevis hora, Ioan. 2. *nondum venit hora mea.* Insuper mare passionum, de quo dixerat per

Electionis est signum gaudere pœnis.

Cant. 3. *Riccard. Victor.*

Christi gaudium in Passione.

Luca 12. *Cornelius.* Passio Christi balneus.

Matth. 16. *Matth. 26.*

CXII. Mare paſſionis calix Chriſto exiguus.

Pſal.68. os David, *veni in altitudinem maris.* Pſal.68. calix illi exiguus viſus eſt, amica manu porrectus, *calicem, quem dedit mihi pater, non vis, ut bibam illum?* Ioan.18. ſimili quoque ratione, vulnera, quibus largiſſimè confoſſus fuerat, quia leviſſimæ illi viſæ ſunt punctiones, ideo juxta Chriſti ſenſum dixit Ioannes Apocal.1. *& qui eum pupugerunt.* Hortum denique ſibi elegit ad crucem, quippe *erat in loco, ubi crucifixus eſt, hortus.* Ioannis 19. ut in Calvarii doloribus, quaſi in horti amœnitatibus deliciari profiteretur: doloreſque ſalutis noſtræ cauſa ſuſceptos videri flores, roſaſque ſanguine purpuratas. Ideoque Bernardus lib. de paſſ. c.35. appellat, *roſas paſſionis effuſionibus crebris ſacratiſſimi ſanguinis ſpecialiter rubricatas.* Hos flores ille hortus protulit; ut mirum non ſit quod de cruce dixerit, *lectulus noſter floridus.*

Ioan.18. Vulnera punctiones leviſſimæ.

Apocal. 1. Calvarii dolores horti deliciæ.

Ioan.19. *Bernardus.*

Denique Ita Chriſtus cruce delectatus eſt, & doloribus; ut, quemadmodum notat Bernardus loco cit. *tota ejus vita crux fuerit, & martyrium.* Quaptopter Iſaias c.9. cum ejuś nativitatem prædixit iis verbis, *Parvulus natus eſt nobis,* ſtatim crucem adjunxit, *& factus eſt principatus ſuper humerum ejus*: quia, ut alibi notatum eſt, ab ipſiſmet incunabulis crucem geſſit. Quod obſervans idem Bernatdus lib. cit. c.36. *Iſaias,* inquit, *de nativitate Chriſti loquens, puer dixit datus eſt nobis, cujus imperium ſuper humerum ejus, crucem, quam imperij nomine ſignificavit, nativitati ſtatim adjungens: quia profectò à nativitatis exordio paſſio ejus ſimul exorta eſt.*

Vulnera roſæ paſſionis. Chriſti tota vita crux, & martyrium.

Iſaiæ 9. *Bernard.*

Hæc de Chriſto gaudente doloribus. Chriſtum imitati ſunt Apoſtoli, de quibus dicitur Act. ca.5. *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Quod perpendens Chryſoſtomus in eum locum, *fortitudinis*, inquit, *excellentiſſimus gradus eſt, non tantum patienter, & libenter; ſed etiam lætanter adverſa ferre.* Inter cæteros Paulus 2. Corinr. 12. *placeo*, inquit, *mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto.* Quod ſi gaudere ſolent homines maximè, cum theſauros reperiunt, juxta id, quod dicitur Iob. 3. *quaſi effodientes theſaurum, gaudentque, cum invenerint ſepulchrum*: Paulus gaudebat in infirmitatibus, anguſtiis, tempeſtatibus, quaſi theſauris repertis intra horrores ſepulchri. Quæ eſt obſervatio Chryſoſtomi homil.8. de laud. Pauli ubi. *Non aliter*, inquit, *delectabatur naufragiis, quàm cæteri acquiſitis gaudere ſolent theſauris*; ac ſi eſſent illi pretioſa pericula, & quodammodò gemmeæ tempeſtates. quod videtur indicari Iob.38. dum illi, inter ſummos dolores, & angores, dicitur, *numquid ingreſſus es theſauros nivis, & venti?* Eò quod nives, & venti, quæ tribulationum ſunt ſymbola, arcani ſint quidam theſauri ſolis Dei electis cogniti iiſque non minùs jucundi, quàm theſauri eſſe ſolent avaris. Ideoque Paulus in laboriоſis

Act.5. *Chryſoſt.* *2.Cor.12.* *Iob 3.* *Chryſoſt.* *Iob 38.*

pro Christo navigationibus *ingressus thesauros nivis, & venti*, juxta id quod diximus ex Iob, *non aliter delectabatur naufragijs, quàm cæteri acquisitis gaudere solent thesauris*, ut dictum est cum Chrysostomo. Expendant hoc, qui ad salutem animarum navigationes Indicas meditantur: neque tempestates, aut naufragia metuant, iis evasura in thesauros.

Paulo conformes in doloribus hilariter toleratis fuere Stephanus,& Laurentius. quippe, ut ait Augustinus in soliloq.c.22.*Christi dulcedo torrentis lapides Stephano dulcorávit: & craticulam Laurentio dulcem fecit.* Ars quidem apud dulciores reperitur, qua cerasa subamara melle perfusa, vel saccaro, dulcissimè degustantur: nulla tamen ars humana inveniri potest, qua lapides, aut crates ferreæ, mellis aut saccari condimento inter bellaria numerentur. Sola autem hoc efficit Christi charitas: quæ *lapides Stephano,& craticulam Laurentio dulcorávit*; ut dictum est cum Augustino. Dulcedinem quoque infundit Christi charitas ipsismet lignis. Dulcis quippe visa est crux Andreæ: dulcedinem sapuit ipsum lignum,& clavi,juxta illud quod canit Ecclesia *Dulce lignum, dulces clavos.* Sed *quid mirum*, ut ait Bernard. serm.p.de S.Andrea, *si cruci suavitatem dedit, qui dedit & igni? aut quomodo crux iudicatur insipida, si dulce sapit & flamma: sapiebat Laurentio ignis, cum irrideret carnifices, judicem subsannaret.*

CXIII. Charitate infusâ lapidibus, & cratibus, & lignis,cuncta dulcescunt.

Hoc etiam experiuntur communiter electi. quibus destinatis ad æternas delicias, pœnæ, & ærumnæ temporales pto Christi amore patienter perlatæ, dulces esse solent. De iis dicitur Deut. 33. *Inundationem maris quasi lac sugent.* Quia etiamsi in eos mare tribulationum inundet; amarissimos fluctus quasi lac dulcissimum sugunt. *Quid enim*, ut addit ibidem Bernardus, *non sapiat qua pro Christo est tribulatio?* Ideo Augustinus loco cit. *Tu es*, inquit, *Domine, dulcedo, per quam omnia amara dulcorantur.*

Deut.33. Tribulationes electis lacteæ. *Bernard. August.*

Hæc dulcedo in pœnis adeo incomparabilis est,ut eam quandoque electi ipsius Paradisi gaudiis anteponant.Quamobrem Virgo Tecla, ut narrat in ejus vita Basilius Seleuciæ Episcopus,inter supplicia sic dicebat: *Mihi omne etiam mortis, & discriminis genus subeundum, ipsiusmet Paradisi delicijs, epulisque præponitur.* Neque mirum: cum in Paradiso Deus,quando se Beatis fruendum exhibet,nonnisi tribulationum,& pœnarum imaginem præ se ferat.Quippe visus est Ioanni Apocalyp. 4. *similis aspectui lapidis Iaspidis.* Hæc gemma autem tribulationes designat. Sive quia guttis conspersa sanguineis, *quasi mixto cruore subrutilat*, ut notat Hieronymus in Isaiæ 14. sive quia *rutilis stellata punctis, nubes complexa nives imitatur*, ut lib. 39. cap. 9. notat Plinius, cæli stellati serenitatem, procellarum,ac tempestatum imagine circumvallans. Nimirum ipsamet Dei facies tunc

Tribulatio Paradisi gaudiis anteponitur. *Basilius.*

Apoca.4. Iaspidis tribulationes designat. *Hieronym. Plin.* Beati meritia

tribulationum fruuntur.

ſe Beatis jucundiſſimam exhibet, cum ſanguinem, nubes, nives, ideſt cum tribulationum præfert imaginem. Ut quando Beati in Cœlo earum frui non poſſunt præſentia, fruantur ſaltem memoria.

Nempe tribulationes ſunt beatitudinis complementum. Ideoque Lactantius inſtit. lib. 3. *Patientia*, inquit, *doloris beatiſſimum facit.* Hæc autem in doloribus beatitudo, & jucunditas nonniſi ab amore proficiſcitur. Quippe, ut ait Chryſoſtomus in 2. ad Cor. 4. *Animæ Deum amantis munus eſt afflictiones ferre, tolerare tentationes: ſimulque gratias agere ei, qui ſe tentari permittit.* Rationem reddit Auguſtinus lib. de Sancta Vid. quia *nullo modo oneroſi ſunt labores amantium, ſed ipſi delectant. In eo enim quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur.* Ideo ait Bernard. ſerm. 1. de S. Andræa, eos *qui proficiunt, crucem Chriſti portare libenter: qui conſummantur in charitate, amplecti iam ardenter.* Hæc de ſecundo amoris actu, quem in tribulationibus, ac laboribus exercere ſolent electi, in iis gaudendo.

Lactant. Tribulatio beatiſſimos reddit. *Chryſoſt.* *Auguſt.*

Electi in tribulationibus gloriantur. CXIV. *ad Rom. 8.*

•Tertius actus eſt, gloriari in tribulationibus, ideſt eas ſummo ſibi honori ducere: quod proprium eſſe ſolet electorum. Hoc videre eſt primùm in Chriſto: cui prædeſtinati omnes conformari debent, tanquam *primogenito in multis fratribus*, ad Rom. 8. Ipſe enim loquens de paſſione imminente, eam ſuam clarificationem appellavit, cum dixit, *Pater clarifica filium tuum.* Ioannis 17. Quæ verba exponens Auguſtinus tract. 104. in Ioann. *Paſſione*, inquit, *dicitur clarificatus à Patre.* Paſſione utique inter ſputa, flagella, opprobria clarificatus, cum *tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram* Matt. 27. Quod adnotans Hilarius lib. 3. de Trinit. *Conſpuendus*, inquit, *erat, flagellandus, crucifigendus: ſed clarificat Pater, deficiente Sole.*

Paſſio, Chriſti clarificatio intet tenebras obſcurati ſolis. *Ioan. 17.* *Auguſt.* *Matth. 27.* *Hilar.*

Prærerea in cruce ſibi principatum conſtituit, juxta oraculum Iſaiæ cap. 9. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius.* Quod obſervans Tertullianus lib. contra Iudæos, *Quis*, inquit, *Regum inſigne poteſtatis ſuæ humero præfert? Solus Rex novus Chriſtus Ieſus novam gloriam, & poteſtatem humero ſuo extulit, ut exinde regnaret.* In quo veluti throno regni ſui inſignitum ſe oſtendit ſex illis titulis, quos ibidem ſubdidit, facta crucis mentione, Iſaias: *& vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Admirabilis*, propter patientiam; *conſiliarius*, propter ſapientiam; *Deus*, propter declarationem Divinitatis; *fortis*, propter victoriam de diabolo, morte, & peccato; *pater futuri ſæculi*, propter electos, quos è lateris confeſſi vulnere parturivit; *princeps pacis*, propter pacem mundo redditam: quæ omnia exhibuit in cruce.

Crux principatus. *Iſaiæ 9.* *Tertull.* Chriſtus in cruce Rex, ſex titulis inſignitus.

Denique Regis titulum, quem recuſavit vivens inter plauſus obſequentium turbarum, libenter accepit moriens inter odia perſequentium

quentium : non alibi ſibi regnum conſtituens, quàm in opprobrio crucis. Quia *in cruce*, ut notat Beda in Matth.26. *licet pro nobis hominis infirmitate dolebat : ſuper crucem tamen regis majeſtate fulgebat.* Chriſtum imitatus eſt Paulus, qui de ſeipſo pronunciat, *Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* ad Gal. 6. Et, ut hæc gloriatio intelligatur de crucis opprobriis ad ſe tranſlatis, ſubdit, *per quam mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Quæ verba expendens Auguſtinus ſerm.20. de verb. Apoſt. *poterat*, inquit, *Apoſtolus gloriari in ſapientia Chriſti, poterat in maieſtate : ſed dixit in cruce, Vbi mundi Philoſophus erubuit, ibi Apoſtolus theſaurum reperit. Vbi humilitas, ibi majeſtas ; ubi infirmitas, ibi poteſtas ; ubi mors, ibi vita.* Hoc commune eſſe electis omnibus ſignificans idem Paulus, dum dixit ad Rom.5. *Gloriamur in tribulationibus.*

Pauli gloriatio de cruce.

ad Gal.6.

Auguſt.

Hæc autem gloriatio oriri poteſt ex duplici capite. Primum eſt glotia Dei, alterum gloria noſtra. Gloriantur præcipuè electi in tribulationibus, quia tribulatio noſtra eſt glorificatio Dei multipliciter. Primò, quia perducit homines ad cognitionem propriæ vilitatis. Quamobrem David Pſalm.118. *Bonum mihi, quia humiliaſti me.* Secundò, quia perducit ad cognitionem potentiæ divinæ. Ideo dicitur Pſal.49. *Invoca me in die tribulationis : eruam te, & honorificabis me.* Tertiò, quia eſt oſtenſio divinæ bonitatis, amabilis ſuper omne bonum : quæ amabilitas maximè oſtenditur amplectendo ex ejus amore, quoad fieri poteſt, omne malum : & quò malum, quod pro Dei amore toleramus, eſt majus ; eò magis declaratur Dei amabilitas, pro quo libenter amplectimur tale malum, eum voto tolerandi majora. Ita pulchritudo mulieris eò plus innoteſcit, quo plus pro ejus amore laborum, ac dolorum ſubitur. Quartò tribulatio juſtorum eſt glorificatio Dei, quia teſtimonium affert æternæ vitæ, vindicans providentiam à calumnia. Nam eum ad divinam providentiam pertineat nulla bona irremunerata relinquere, nulla mala impunita ; dum videntur in præſenti vita mali proſperitatibus affluere, boni adverſitatibus cruciari : argumentum eſt evidens dari vitam alteram, in qua juſtorum opera præmium à Deo habeant ; improborum delicta pœnam.

ad Rom.5.

Gloriatio in tribulationibus ex duplici capite.

Tribulatio noſtra, eſt glorificatio Dei multipliciter.

Pſal.118.

Pſal. 49.

Has omnes, aliaſque rationes, cur Deus tribulationes electis immittat, tradidit Chryſoſtomus hom.1.ſuper illud Apoſtoli. *Modico vino utere*, Ubi, *Prima*, inquit, *ratio eſt, quia cum facilè in arrogantiam propter meritorum magnitudinem extollantur, ſinit ipſos affligi. Secunda, ne cæteri de ijs majorem habeant opinionem, quam humana patiatur natura ; & ipſos Deos, non homines arbitrentur. Tertia, ut Dei virtus appareat, per ægrotantes & compeditos exuberans. Quarta, ut ipſorum patientia manifeſta fiat, non propter mercedem Deo ſervientium, ut poſt tot mala ſincera in ipſis oſtenda-*

CXV. Quinque Chryſoſtomi rationes, cur Deus tribulationes electis immittat.

tur benevolentia. Quinta, ut de reſurrectione cogitemus. Cum enim virum iuſtum innumera paſſum mala, atque ita hinc digreſſum vides; oportet ex hoc omnino aliquid de alio judicio cogitare. Hæc ibi Chryſoſtomus aurcè: quæ multis poſtea ſigillatim confirmat. Ex his liquidò apparet, tribulationes juſtis immiſſas dirigi ad Dei gloriam.

3. Reg. 8. Nebula, tribulationis eſt ſymbolum. *Hug. Card.*

Atque hæc fortaſſe eſt ratio, cur in ſacris literis nebula dicatur gloria Domini 3. Reg. 8. *Nebula implevit domum Domini.* Et paulo poſt, *Impleverat gloria Domini domum Domini.* Quem locum explicans Hugo Cardin. *Nebula*, inquit, *ideſt gloria Domini.* Quia ſcilicet non in ſole proſperitatum, ſed in nebula, quæ ſua obſcuritate tribulationnm eſt ſymbolum, ſita eſt Dei gloria. Quod ſi tribulatio ſignum eſt divinæ præſentiæ, juxta id quod dictum eſt ex Pſalm. 90. *cum ipſo ſum in tribulatione:* nebula, ut obſervat in loc. cit. Regum Gloſſa, *ſignum erat divinæ præſentiæ*; & ſic dum tribulationem adumbrat, ipſamet nebula eſt gloria Domini, ut dictum eſt cum Hugone. Electi igitur cum Paulo *gloriantur in tribulationibus*; quia ex amore, quo feruntur in Deum, gloriantur de Dei gloria.

Tribulatio eſt ipſamet Dei gloria. *Pſal. 90. Gloſſa.*

Tribulatio gloria electorum.

CXVI.

Alterum caput gloriationis eſt, quia tribulatio à Deo ſive immiſſa, ſive permiſſa, eſt electorum gloria: idque ex triplici capite. Primò, quia per eam conformantur Chriſto in eo, quod omnium glorioſius eſt in Chriſto. Ideo Petrus epiſt. 1. cap. 4. *Si exprobramini*, inquit, *in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, ſuper vos requieſcit.* Quidquid eſt honoris, & gloriæ, in opprobriis collocat. Quia ut notat Cyrillus Hieroſol. catech. 13. *Gloriatio Eccleſiæ Catholicæ eſt omnis Chriſti actus: gloriatio verò gloriationum eſt crux.* Chriſtus quippe glorioſiorem ſe præbuit cum paſſus eſt pro creaturis, quàm cum condidit creaturas. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 4. in epiſt. ad Hebræos, *Deus*, inquit, *in hoc eum* (Chriſtum) *honoravit, quod per paſſiones deduxit carnem ſuſcepiſſe: eaque ſuſcepta paſſum eſſe, longè majus eſt, quàm mundum feciſſe, & ex nihilo produxiſſe.* Paſſiones autem ita glorioſæ ſunt Chriſto, ut quando poſt mortem viſus eſt Ioãni Apoc. 1. cum tanta gloria, ut de eo dixerit, *Facies ſicut ſol lucet in virtute ſua:* viſus etiam ſit in medio tribulationum, & paſſionum. Subdit enim, *Pedes eius ſimiles aurichalco ſicut in camino ardenti.* Quia ſicut aurichalcum in igne clareſcit, ita Chriſti humanitas in fornace tribulationis. Quæ animadverſio eſt Ruperti in eum locum. Ubi, *Sicut*, inquit, *aurichalcum multis ignium impendijs perducitur ad colorem auri: ita & illa humanitas per multas tribulationes paſſionis, & mortis, perducta eſt ad gloriam majeſtatis.* Ut ſcilicet cum electi purgantur tanquam aurum in camino tribulationis, ſciant ſe in hoc conformari cum Chriſto. Quamobrem Bernardus ſermon. 17. in

Cyrillus.

Chryſoſt. Chriſtus admirabilior in paſſione, quàm in creatione.

Apoca. 1.

Rupert.

Bernard.

Digitized by Google

Psalm.90 habitat, *Bonum*, inquit, *mihi tribulatione magis amplecti te, in camino habitare te mecum, quàm esse sine te vel in cælo.* Quia scilicet Christi *pedes similes aurichalco, sicut in camino ardenti.* Christus autem ideo passus est plùs quàm cæteri, ut tanquam *primogenitus in multis fratribus*, illustriot esset quàm cæteri. Quod adnotavit Chrysostomus loco cit. ubi, *Fecit*, inquit, *Deus omnibus illustriorem primogenitum.* Et infra, *In hoc primùm eum honoravit, quod per passiones deduxit.* Electi igitur cum Paulo gloriantur in tribulationibus, quia milites conformantur Duci, membra capiti. Quippe juxta effatum illud Bernardi, *non decet sub capiti spinoso membra esse delicata.*

Christus in fornace tribulationis. *Chrysost.* *Bernard.*

Secundò electorum tribulationes gloriæ sunt ipsorum, quia augent cumulum meritorũ. Sicut igitur milites gloriantur vulneribus; quia materiam apud Regem exhibent præmiorum: ita, &c. Quod notans Chrysostomus hom.17.in c. 7. Act. cum ad tribulationes libenter subeundas hortaretur exemplo militis, *Miles*, inquit, *qui pluribus impetitur vulneribus, & resistit; nonne cum magna redit voluptate, vulnera testimonium libertatis habens, fulgoris, & claritatis?* Quod etiam animadvertit Seneca lib.de provid.c.4.ubi, *Pati*, inquit, *gloria pars est. Militares viri gloriantur vulneribus*: gloriantur autem tanquam de servitio Regi exhibito, inspectante Rege. Quod perpendens Cyprianus epist.ad Thibarit. *Præliantes*, inquit, *& pugnantes spectat Deus, spectant Angeli, spectat & Christus.* Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas præsente Deo congredi, & Christo judice coronari? Hoc argumento solabatur afflictiones suas Stephanus monachus. Qui, ut refertur in histor. tripart.lib.8.c.1.sic secum animo reputabat. *Crucem hanc si merui, feram; ut pro peccatis satisfaciam: si non merui, feram; ut coronam augeam. Vt ut erit laudem habebo, decusque vel pœnitentia, vel patientia.*

CXVII.
Chrysost.
Electi gloriantur tribulationibus, ut milites vulneribus.
Seneca.
Electi pugnant in tribulationibus, spectante Christo.
Cyprian.
Histor. trip.

Tertiò tribulatio est electorum gloria, tanquam suprema gloria, quæ conferri solet à Deo sibi clarissimis. Ideo habetur Tobiæ 12. *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.* Quia, ut notat Chrysostomus epist.8.ad Olympiam de tribulatione loquens, *Hæc est corona perfectio, hoc virtutis cacumen, hæc fortitudinis aperta probatio.*

*Tob.*12.
Chrysost.
Tribulatio virtutis cacumen.

Hoc apertiùs videre licet in Iob, qui cum talis esset divino testimonio, ut *similis ei non esset in terra.* Iob 1. factus est ærumnarum omnium scopus, singularis patientiæ documentum. Quod in maximam ei gloriam cessit. Ideo Tertullianus lib.de pat. c.14. *Felicissimus*, inquit, *ille qui omnem patientiæ speciem adversus omnem diaboli vim expressit. Quale in eo feretrum diabolo extruxit. Quale vexillum de hoste suo extulit, cum ille ad omnem acerbum nuntium nihil ex ore promeret, nisi gratias Deo?* clariorem porro reddidit

Tertull.
Iob feretrũ Diaboli, vexillum Dei.

CXVIII. Iob ex tribulatione clarior. *Chryſoſt.*

Iob tribulatio, quam proſperitas, etiam cum virtute traducta. Quod argumentum uberiùs proſequens Chryſoſtomus loco citato, *Quando*, inquit, *erat Iob illuſtrior, cum domum ſuam omnibus adventantibus aperiebat; an cum, ea ruente, verba amara non protulit? Quando ſplendidior, cum ſacrificabat pro filiis ſuis, & eos ad concordiam congregabat; an cum, iis amariſſimo mortis genere extinctis, pertulit quod evenit? Quando ille potius radiavit, cum de tonſura ovium ſuarum calefacti ſunt humeri nudorum; an cum audiens ignem deſcendiſſe de cælo, & exediſſe cum paſtoribus greges, non eſt turbatus? Quando major eluxit, cum ſanitate corporis ad oppreſſorum patrocinium utebatur; an cum hoc idem corpus, ideſt indigentium ſcutum, vermibus videbatur abſumi?* Concludit tandem clariorem fuiſſe Iob in tribulationibus patiendo, quàm fuerat ex heroïcis aliis virtutibus operando. Ideo, *Illa quidem, præclara erant facinora; iſta verò omnia, paſſiones. Sed tamen iſta eum clariorem fecere, quàm illa.*

Electi omnes tribulati. *Hebr.* 11.

Hæc clariſſima dignitas patiendi, electis tum veteris, tum novi teſtamenti collata eſt. De prioribus habetur ad Hebræos 11. *Alij diſtenti ſunt: alij ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti.* Inter hæc tamen omnia ſublimes, & clari: ideo ſubdit, *Quibus dignus non erat mundus.* De poſterioribus dicitur 2. ad Timot 3. *Omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur.* Quod expendens Chryſoſtomus homil. 66. ad pop. Antioch. *Tu*, inquit, *neque paulo melior es, neque Petro; qui nunquam requiem aſſecuti ſunt; ſed fame, & ſiti, & nuditate laboraverunt.* Et infra, *Omnes ſanctos Deus per tribulationes, & angustias agebat.* Denique de electis utriuſque teſtamenti dicitur Sap. 3. *Deus tentavit eos, & invenit eos dignos ſe: tanquam aurum in fornace probavit eos.* Dum dicit, *Invenit eos dignos ſe:* dignitas tribulationis oſtenditur, quæ reddit homines dignos Deo. Dum dicit; *Tanquam aurum in fornace*, &c. tribulationis oſtenditur claritas. Quippe, ut notat Tertullianus lib. de habitu mul. *Aurum terra nomen in igne relinquit, atque exinde de tormentis ad ornamenta, de ſuppliciis in delicias, de ignominiis in honores metalli refuga commutatur.* Chriſtus autem, & ad ejus ſimilitudinem electi, ut notat Petrus Celleuſis lib. 1. myſticæ expoſitionis tabern. *tabernacula ſunt de auro puriſſimo, quod igne clareſcit, malleo proficit, paſſione dulceſcit, & omni pretio pretioſius eluceſcit.*

Sap. 3. *Tertull.* *Petrus Cellenſis.*

CXIX. *Cornel.*

Hæc tribulationum claritas claritati regiæ comparatur, quæ ſuprema eſt inter humanas. Ideo dicitur Apocal. 1. *Particeps in tribulatione, & regno, & patientia.* Quia ſcilicet, ut hic notat Cornelius,

Christianorum regnum est tribulatio. Ideo Paulus ad Galat. 6. passiones tanquam insignia jactans regalia. *Ego*, inquit, *stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* In quem locum Chrysostomus, *Non dixit,* inquit, *habeo, sed porto: tanquam aliquis de trophais glorians, signisque regalibus.* Idem homil. 8. de laudib. Pauli, *Non minùs*, inquit, *plagis suis gaudebat, quàm triumphis regiis.* Progreditur ulteriùs Chrysostomus, tribulationibus postponens consulatus, & regna. Ideo hom. de patientia Iob, *Magna*, inquit, *dignitas, regno, & consulatu, universisque major pro Christo ligari.* Vnde infert hom. 9. in c. 4. ad Ephes. *Malle se videre semel Paulum è carcere exeuntem cum vinctis; quàm millies videre Reges, & consules cum illa satellitum stipantium caterva.* Quippe, ut supra diximus, pro Christo ligari dignitas est, regno, consulatuque major. *Chrysost.*

Huc facit id, quod de Sancta Catharina Senensi legitur. Cui cum Christus coronas duas obtulisset, gemmeam unam, alteram spineam, illam regni, hanc passionis insigne: hanc arripuit, neglecta illa. Neque immeritò; cum regnum sublimius oculo fidei in corona spinea cerneret. Quod mysterium innuitur Isaiæ c. 9. iis verbis, *Factus est principatus super humerum ejus.* Vbi, ut notat ibi Cornelius, legitur ex Hebræo, *Factum est imperium è spina.* Quia scilicet Christo corona spinea, cæteris corona tribulationis designatæ per spinam, principatum, & imperium exhibet. Ideoque Catharina coronam sibi non in gemma delegit, sed in spina. Hoc totum operatur charitas, & dilectio. Idcirco, ut est antiquorum Rabbinorum traditio, in annulo Salomonis insculpta videbatur complicata quædam spinarum textura, cum inscriptione, *Victoria amoris*, quia nimirum hoc amor evicit, ut foret *imperium in spina*: idque quovis terreno regno nobilius; quia *pro Christo pati dignitas est regno major*, ut dictum est cum Chrysostomo. *Isaia 9.* Salomonis annulo insculptæ spinæ.

Hanc dignitatem non regno solùm, sed etiam ipso Apostolatu majorem existimavit Paulus, dum dixit. *Obsecro vos vinctus in Domino* ad Ephes. 4. Erat ille & Apostolus, & vas electionis, & doctor gentium: hos tamen titulos minùs fecit, quàm hunc, *Vinctus in Domino*, quia scilicet tribulatio patienter passa pro Christo, dignitas quodammodo major visa est Apostolatu, & Doctoratu gentium. Quæ est animadversio Chrysostomi loco citato. Vbi: *nihil*, inquit, *tam clarum est, quàm vinctum esse pro Christo: ita ut catena illa Apostolatu, & Doctoratu multò sint clariores, majorique veneratione digna.* *Ad Ephes. 4.* Paulus clarior ex vinculis quàm ex Apostolatu. Tribulari pro Christo digniras Apostolatu major. *Chrysost.*

Porro inter Apostolatus miracula nullum illustrius, quàm resurrectio mortuorum. Hac tamen tribulatio est illustrior: atque admirabilius est pati pro Christo, quàm mortuos suscitare. Ideoque Chrysostomus ibidem: *Si quis*, inquit, *mihi mortuos suscitare dederit; non* Tribulari pro Christo illustrius est. quàm mortuos suscitare.

hoc, sed catenam eligerem. Ratio hujus est, quia mortuos suscitare est gratia gratis data, quæ conferri potest à Deo etiam inimicis. Pati verò ex amore in Christum, non confertur nisi amicis: cum charitas sit habitus concomitans gratiam sanctificantem. Præterea resurrectio mortuorum est merè opus Dei absque ullo merito resuscitantis. Pati verò spontaneè est cum merito patientis: & sic constituit sibi Deum præmii debitorem. Hanc rationem reddit Chrysostomus homil. 4. in epist. ad Philipp. ubi, *Pro Christo*, inquit, *pati munus est admirationis majoris, quàm mortuos suscitare: nam illic quidem debitor sum, hic verò debitorem habeo Christum.*

CXX. Tribulatio confertur cum Paradisi gloria.

Denique tribulationis dignitas non solùm transcendit has omnes gratias gratis datas; sed confertur etiam cum ipsamet Paradisi gloria. Ideo de Paulo loquens Chrysostomus homil. 40. *Livoribus*, inquit, *quos ei verbera inferebant, quasi quibusdam gloriabatur coronis: tribulationibus ut diliciis utebatur: squalore carceris ut Paradisi amœnitate gaudebat.* Addo, eligibilius fortasse fore amanti Christum, pati pro Christo, quàm gaudere cum Christo. Quod annotans idem Chrysostomus hom. de patientia Iob, *si quis*, inquit, *amat Christum, novit quod dico. Eligeret fortasse vinctus esse pro Christo, quàm cœlos inhabitare.* Addubitat etiam an vinciri pro Christo clarius sit, quàm sedere à dextris Christi super sedes duodecim cum Apostolis. Ideo subdit. *Nam fortè hoc clarius, quàm in dextris ejus sedere: hocque clarius, quàm super duodecim sedes sedere.*

Chrysost. Tribulatio Paradiso antefertur.

Demum, omni dubitatione postposita, passiones pro Christo proponit toti gloriæ Paradisi. Ideo, *si quis*, inquit, *me calo condonet omni; vel ea, qua Pauli manus vinciebatur catena: hanc ego honori præponerem.* Vlteriùs, Pati vincula Angelis & Potestatibus Deo fruentibus anteponit. Quamobrem subdit: *Si quis me cum Angelis statuat, aut cum Paulo vincto, vincula eligerem. Si quis me cum illis statuat Potestatibus, quæ circa thronum sunt, aut vinctum talem; talem eligerem potiùs etiam vinctum.* Nimirum ad Angelorum gaudia trahi poterat amore concupiscentiæ, honesto quidem, & sancto: ad vincula verò, & tribulationes pro Christo, nonnisi amore amicitiæ. Cohærenter autem Chrysostomus loquitur, dùm ipsummet Paulum vinctum cum Paulo ad cælum rapto, & ibi, ex Augustini aliorumque sententia, Deum vidente, comparans: Paulum beatiorem ex vinculis, quàm ex Dei visione pronunciat hom. 5. de patientia Iob. Vbi, *Non eum*, (Paulum) inquit, *sic dico beatum, quod tertium usque ad cælum, & in Paradisum raptus est, quàm quod in vincula conjectus.* Iurè igitur Paulus, cæteris postpositis, hoc maximè titulo gloriatur, *vinctus in Domino.* Nimirum pati pro Christo absolutè dignitatibus omnibus antefertur. Ideo concludit Chrysostomus hom. cit. de beato Iob. *Nihil melius, quàm*

Paulus beatior ex vinculis quam ex raptu ad cælum.

Augustin. hom. 46. ad fratres de eremo. Chrysost.

mala pati pro Christo. Summa igitur digniras, pro Dei amore susceptа tribulatio, quæ honoribus omnibus antecellit. Unde fit ut de ea electi, ex amore, quo propter Deum in illam à Deo aut immissam, aut permissam feruntur, tanquam de re honorificentissima summopere glorientur. Unde fit ut ab ejus gloria collata iis in hac vita, pignus habeant æternæ gloriæ conferendæ iisdem in altera; & in Paradiso tribulationis, arrham habeant Paradisi exultationis. Ex his omnibus firmum omnino remaneat, in tribulatione pro Christo patienter susceptа signum inesse pœnè perspicuum prædestinationis ad gloriam. Quod erat probandum.

Summa dignitas pati pro Christo.

Tribulatio Paradisi arrha.

Amplio hoc dictum primò ad omnes eos, qui non solùm pro fide Christi, sed etiam aut pro justitia, aut inoocenter, aut quomodocunque in pœnam præteritarum culparum, patienter tribulationes tolerant. Quippe hoc ipsum est eas tolerare pro Christo: sive ut conformentur Christo passo: sive ut per eas evellantur ab iis, quæ contradicunt voluntati Christi: sive ut per eas pro peccatis præteritis satisfaciant Christo. Totum hoc est persecutionem pati pro Christo, si tribulatio patienter feratur. Ideo Iob non pro fide Christi passus, sed innocenter passus à Chrysostomo æquiparatur martyribus hom. de B. Iob. ubi, *visa*, inquit, *est profecto magna martyrum gloria: sed nescio an minor fuerit S. Iob.* & hom. in 2. ad Cor. plurimis simul martyribus illum exæquans, *Quis est*, inquit, *martyr cui hic non possit æquari? Immo martyres innumeros hic unus æquat.* Patientia igitur sine ferro, & sanguine reddit martyrem. Ideo Gregorius lib. 3. dial. cap. 26. *ij*, inquit, *qui occulti hostis insidias tolerantes, suosque in hoc mundo adversarios diligentes, cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore martyres fuerunt.* Idem omnino contingit in iis, qui patienter pœnas tolerant, sive à Deo, sive ab hominibus pro peccatis illatas. Idcirco fortasse S. Latro, qui crucem pro patratis delictis patienter sustinuit, à Hieronymo appellatus est martyr, epist. 13. ad Paulinum. Vbi; *Latro*, inquit, *crucem mutat Paradiso: & homicidij pœnam facit martyrium.* Unde inferre possumus cum eodem Gregorio lib. 2. in Evang. hom. 35. *nos sine ferro posse esse martyres: si patientiam veraciter in animo custodimus.*

CXXI. Iob ob patientiam æquiparatur martyribus. *Chrysost.*

Gregor. Patientia in tribulationibus facit martyrem.

S. Latro martyr patientiæ. *Hieronym.* *Gregor.*

Amplio secundò ad tribulationes voluntarias, quas electi sustinent se affligendo jejuniis, ciliciis, flagellis, aliisque id genus asperitatibus. Quippe eò magis meritoriæ sunt, quò magis habent de libero. Quod animadvertens Anselmus in comm. ad Rom. 5. in ea verba, *gloriamur in tribulationibus. Tribulationes*, inquit, *quibus patientia fidelium probatur, non solùm eas debemus intelligere, quæ extrinsecus accidunt, ideſt de damnis, vel languoribus, vel quolibet corporis cruciatu: sed eas etiam, quas intus sibi faciunt, vel perferunt: dum in requie positi semetipsos affligunt.*

Voluntatiæ afflictiones corporis numerãtur inter tribulationes pro Christo. *Anselm.*

Digitized by Google

Amplio tertio ad eos, qui tentationes tolerant, iis viriliter obſiſtendo. Ideo dicitur Eccleſ.2. *Fili accedens ad ſervitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* Quæ verba expendens Gregorius 24 moral. cap.33. *non ait*, inquit, *ad requiem, ſed ad tentationem, quia hoſtis noſter quantò magis nos ſibi rebellare conſpicit, tantò amplius expugnare contendit.* Tentatio igitur ſignum eſt, quod anima jam ad Dei ſervitutem acceſſerit. Ideo dicitur, *accedens ad ſervitutem Dei præpara, &c.*

Eccleſ.2.
Greger.

CXXII. Tentationis triplex genus.

Tentatio autem tribus modis poteſt accidere, in quorum unoquoque prædeſtinationis eſt ſignum. Primò poteſt inſurgere ex propriis paſſionibus, per motus rationi rebelles. Quibus dum voluntas reſiſtit, fit quoddam internum certamen, ac lucta inter ſenſum, & rationem ſui obluctantem. Hanc inter tribulationes, quas pro Chriſto electi perferunt, numerandam cenſet Anſelmus loco citato, dum dicit, *tribulationes, quibus patientia fidelium probatur, eſſe eas etiam, dum obſiſtunt voluptatibus ſuis, refranando libidinem, & quæ ad bonum continentiæ pertinent, faciendo.* Quam tribulationem appellat Anſelmus, perſecutionem vocat Chryſoſtomus in acta Apoſt. homil. 24. hancque majorem eſſe affirmat, quàm fuerit tyrannorum perſecutio contra fidem. *Vides*, inquit, *nunc majorem eſſe perſecutionem, invadentibus nos undique paſſionibus, tanquam beſtijs?* Alludit ad eos, qui ad beſtias damnabantur, earumdem expoſiti ſive morſibus, ſive unguibus. Idem clatiùs explicavit Hieronymus epiſt. 1. ubi: *Inde*, inquit, *me perſequitur luxuria: inde avaritia conatur irrumpere. Inde venter meus vult mihi Deus eſſe pro Chriſto: & compellit libido, ut Spiritum Sanctum fugiam, & ejus templum violem.* Non eſt igitur ſola perſecutio, cum tyrannus, cum ſatelles, cum ad idololatriam compellit carnifex: ſed etiam cum ad peccandum impellit tyrannis concupiſcentiæ: adſuntque ſtimuli carnis tanquam ſatellites, mœror ex fuga voluptatis tanquam carnifex. Quod etiam adnotavit Origenes hom. 7. in Geneſ. ubi *Non illam*, inquit, *ſolùm perſecutionem putes, quando furore Gentilium ad immolandum idolis cogeris: ſed ſi fortè te voluntas carnis illiciat, ſi tibi libidinis alludat illecebra; hæc tanquam perſecutionem fuge.* Denique ipſa præceptorum obſervantia contra inclinationem ſenſus, muta quædam perſecutio eſt tolerata propter Deum. De qua dicit Propheta Pſal.16. *Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodivi vias duras.* In hoc ſenſu dicitur à Paulo 2. ad Tim.3. *omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur.* Quia, ut ait S. Leo ſermon. 9. de quadrag. *nunquam deeſt tribulatio perſecutionis, ſi non deſit obſervantia pietatis.* In hac autem perſecutione, ſignum prædeſtinationis ex tribulatione habet qui ſuggeſtionibus ſenſuum non conſentit. Neque enim Deus electis concedit carnis, paſſionumque moleſtias non ſentire:

Anſelm.
Tribulatio ex motibus paſſionum perſecutioni æquivalet.
Chryſoſt.
Perſecutio propriarum paſſionum major, quã tyrannorũ.
Hieronym.
Origenes.
CXXIII.
Pſal.16.
2.Tim.3.
S. Leo.
Perſecutionem pro Chriſto patitur, qui

tire: sed tantùm tribuit non consentire. Ideo Bernard. de inter. domo; *molesta*, inquit, *est luctu, sed fructuosa: quia, si habes pœnam, habebit & coronam*; (Ecce prædestinationis pignus) *non nocet sensus, ubi non est consensus: immo, quod resistentem fatigat, vincentem coronat.* Hæc de tentatione ex propriis passionibus insurgente.

suggestionibus sensuum non consentit. *Bernard.*

In tentationibus non nocet sensus, ubi non est consensus.

Alterum tentationis genus est à Dæmone, sive immittendo cogitationes turpes contra castitatem: sive dubia contra fidem: sive spiritum blasphemiæ contra Deum, aut sanctos: sive spiritum tristitiæ, & desperationis; sive anxietates, & scrupulos. Quæ omnia ad genus quoddam pertinent persecutionis tantò acrioris, quantò occultioris; tantò sævioris, quantò tyrannum habet peiorem, nempe diabolum. Quod observans Augustinus in Psal. 127. *Non*, inquit, *quia Diabolus modò per Reges non sævit, ideo non Christiani persecutionem patiuntur. Si mortuus est Diabolus, mortuæ sunt persecutiones. Si autem ille adversarius noster vivit, unde non tentationes suggerit? unde non sævit? unde non ruinas procurat, & scandala?* Hæc autem dæmonum oppugnatio prædestinationis est signum. Neque enim eos oppugnant, qui suis passionibus regendos se tradunt. Iis quippe propriij appetitus sunt pro Dæmonibus: & ut dixit, referturque in vitis Patrum lib. 7. cap. 25. Abbas Abraham, *nostræ nobis voluntates Dæmones factæ sunt.* Sed eos oppugnant, qui obsistunt: atque ad eos infestandos sæviores redeunt, à quibus victi sæpius discesserunt. Quod adnotans Climacus gradu 27. *Nullum*, inquit, *certius argumentum est, quod Dæmones à nobis sunt victi, quam si nos acerrimè oppugnent. Si enim illis omnino resistas fortissimè, oppugnabunt te acriter.*

Tentatio à dæmone persecutionis est genus. *Augustin.*

Improbis propriij appetitus sunt pro dæmonibus. *Vit. Patr. Climacus.*

Dæmones eos acriùs oppugnant, à quibus victos se agnoscunt.

Addo, quantò quis oppugnatur acriùs, tantò signum habere majus prædestinationis insignioris per merita uberiùs cõgregata. Sicut piratæ eas naves acriùs insequuntur, quas norunt esse mercibus onustiores: ita & Dæmones eas maximè animas invadunt, quas vident meritis ditiores: ut majorem ex iis prædam percipiant, per scandalum proximorum. Quæ est animadversio Chrysostomi hom. 31. in Gen. ubi, *quemadmodum*, inquit, *piratæ, quando vident navem multis mercibus oneratam, tunc potissimùm variis moliuntur insidijs, ut navigantes possint mercibus spoliare: ita sanè Diabolus, cum videt spirituales divitias coacervatas, tunc quasi pirata circuit: ut quidquid in nobis est spiritualium divitiarum, prædetur.* Hoc breviùs explicans Euthymius in Matth. 4. *Diabolus*, inquit, *ubi divitias congregatas videt: ibi aciem instruit.* Ad morem utique latronum, qui ditioribus insidiantur. Ad hoc fortasse significandũ Christus ipse tentari voluit post baptismum: ut intelligeremus electos, idest membra Christi, tunc maximè tentari, cum videntur proficere. Quæ est observatio Gregorij lib. 28. moral. cap. 7. ubi *Hoc*, inquit, *in seipso Dominus*

Dæmones, sicut piratæ, naves ditiores invadunt. *Chrysost.*

Euthym.

Christus cur tentari voluerit post baptismum.

Gregor.

figuravit : qui diabolum nonnisi post baptismum se tentare permisit : ut nobis innueret, quod membra eius, postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

Iob 40. Iordanis electorum symbolum.

Hoc idem alia similitudine innuitur Iob 40. ubi de Diabolo loquens, *absorbebit*, inquit, *fluvium ; & non mirabitur: & habet fiduciam, quod Iordanis influat in os eius.* Iordanis fluvius Christi Domini baptismate sacer, electorum, & sanctorum est symbolum ; in quos diabolus impetum facit: ut eos tanquam fluvios meritis inundantes absorbeat. Quæ est expositio Gregorij lib. 33. mor. cap. 6. in ea verba, *habeat fiduciam quod Iordanis*, &c. *Illos*, inquit, *magnopere rapere nititur, quos despectis terrenis studijs jungi iam cælestibus contemplatur.* Idem significatur Habacuc. 1. cum de Diabolo dicitur, *cibus eius electus.* Quod perpendens Hieronymus ad Eust. de cast. Virgin. *Esca*, inquit, *eius electa sunt. Iob subvertere cupit : & devorato Iuda, ad cribrandos Apostolos expetit potestatem.*

Gregorius.

CXXIV.

Habac 1. Dæmonis cibus electus. *Hieronym.*

Quando igitur alicujus animam Diabolus famelicus expetit, signum est quod illa sit inter electos : quandoquidem *esca eius electa.* Quod docens S. Leo serm. 1. de quadrag. *intelligamus*, inquit, *quantò studiosiores pro nostra salute fuerimus : tanto nos vehementius ab adversarijs impetendos.* Quia, ut Hilarius notat in cap. 4. Matth. *Victoria est ei magis exoptanda de sanctis.* Victoria autem de hoc hoste magis est nobis expetenda, quàm de aliis : & oppugnari à Dæmone, non expugnari, maximum prædestinationis est signum. Quippe nihil hoc hoste fortius. Nimirum, ut refertur in vitis Patrum lib. 7. cap. 25. ex effato Abbatis Lisoi, *infirmos quosque non dignatur appetere ; sed fortes magis, ac magnos deycere per diversa pracipitia aggreditur.* Ideo ob eximiam fortitudinem assimilatur leoni, rugitu ipso feras cæteras exterrenti. 1. Petri 5. *tanquam leo rugiens circuit quærens, quem devoret.* Ab electis tamen quasi formica æstimatur. Ideo appellatur à Gregorio lib. 5. moral. cap. 16. *myrmicoleon.* Quia, ut ibidem subdit, *hoc animal valde parvum, formicis adversum, formicas ut leo devorat : sed ab alijs quasi formica devoratur. Quia diabolus contra electos est timidus, contra subditos audax.* Nihil illo callidius. Nempe, ut notat Isidorus lib. 1. de summo bono, *Dæmones triplici acumine præscientia vigent, scilicet subtilitate naturæ, revolutione superiorum potestatum, experientia temporum.* Idcirco ut advertit Cyprianus tract. 3. de præl. simpl. *Diabolus dictus est serpens : quia cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens occultis serpit accessibus ; ea est eius astutia, ea circumveniendi homines cæca, & latebrosa fallacia : ut asserere videatur noctem pro die, venenum pro salute, desperationem pro obtentu spei, sub prætextu fidei perfidiam.* Denique nihil illo pravius, aut malignius. Quod advertens Augustinus sermon. 4. ex commen. *Quid*, inquit, *pravius*

S. Leo.

Hilarius. Oppugnari à dæmone, non expugnari, maximum prædestinationis est signum.

Vit. Patr.

Dæmonis fortitudo.

1. Petri 5.

Dæmon cur dictus myrmicoleon.

Gregor. Isidor.

Dæmonis calliditas.

Cyprian.

Dæmonis maligniras.

August.

quid malignius, quid hoſte noſtro nequius : qui poſuit in cælo bellum, in Paradiſo fraudem, inter primos fratres odium, in omni opere noſtro zizaniam? Cum hoc hoſte iam fotti, tam callido, tam truci quotidie congredi, nec ſuccumbere, magnum profecto prædeſtinationis eſt ſignum: quando ſcilicet quis ſuggeſtiones diaboli tolerat, non admittit. Quia nimirum, ut ait Gregor. lib. 5. in 1. Reg. c. 13. *virtus maligni ſpiritus nulla eſt in electorum certamine: ſi ipſe in mala cogitatione non permittitur reſidere.* CXXV. *Gregor. Auguſtin.*

Dæmonis malitia fabricatur electis coronas.

Porro dæmonis potentia, calliditate, malitia Deus utitur ad fabricandas ſuis electis coronas. Quippe, ut ait in Pſalm. 60. Auguſtinus, *non poteſt quis coronari, niſi vicerit: nec poteſt vincere, niſi certaverit: nec poteſt certare, niſi inimicum, & tentationes habuerit.* Sicut autem Chriſtus prædeſtinatorum omnium princeps tentari voluit ex Matth. 4. *ductus ſpiritu* (utique ſancto) *In deſertum, ut tentaretur à Diabolo*, qui, juxta Maldonatum, & alios, fuit ipſemet Lucifer princeps Dæmonum: ita prædeſtinati tanquam Chriſti milites cum Luciferi militibus congredinntur, ſimili ſucceſſu victoriæ. Ideo enim tentatur, ut ſit electis in tentatione prototypus. Quippe, ut ait Gregorius hom. 16. in Evang. *Redemptor tentari voluit, ut tentationes noſtras ſuis tentationibus vinceret: ſicut mortem noſtram venerat ſua morte ſuperare.* Tentari igitur à Diabolo, & obſiſtere, prædeſtinationis eſt ſignum: quia in Chriſto capite prædeſtinatorum præceſſit.

Matth. 4. Maldonat. Cū Chriſto in deſerto congreſſus Lucifer. *Gregorius.* Chriſtus electis in tentatione prototypus.

Tertium tentationis genus eſt, idque nobiliſſimum, tentari à Deo. In hoc videntur Scripturæ loca inter ſe pugnantia. Nempe dicitur Iacobi 1. *Nemo, cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur. Deus enim neminem tentat.* Ex alia vero parte dicitur Geneſ. 22. *Tentavit Deus Abraham.* & Sap. 3. *Deus tentavit eos: & invenit eos dignos ſe.* Quæ conciliantur, quia Diaboli tentatio, incitatio eſt ad peccatum: & in hoc ſenſu *Deus neminem tentat.* Dei verò tentatio probatio eſt ad coronam, præbendo materiam patientiæ, obedientiæ, &c. Et in hoc ſenſu *Deus tentavit Abraham*; ſuoſque electos in dies tentat. Quamobrem dicitur Deut. 13. *tentat vos Dominus Deus veſter, ut ſciat ſi diligitis eum.*

Tentatio eſſe poteſt etiã à Deo. *Iacobi 1.* *Geneſ. 22.* *Sap. 3.* Deus in quo ſenſu tentet. *Deut. 13.*

Hæc autem, quæ immediatè eſt à Deo tentatio, fieri ſolet per ſubtractionem ſpiritualium conſolationum; ex qua ariditas ſpiritus, & tædium. Quippe Deus converſionis initio quandam infundere ſolet ſpiritualem dulcedinem, ut eâ mœror levetur, qui otiri ſolet cum à peſtifera mundi dulcedine avellimur. Hoc lacte conſolationum ſpiritualium filios adhuc infantulos nutrit, donec firmentur ad majora. Tum ad probationem virtutis, & purgationem peccatorum priorum, ſubtrahit hæc divina ſolatia. Quod ſignum non eſt derelictionis à Deo, ſed potiùs prædeſtinationis: ad cujus finem conſequendum

Deus tentat, ſubtrahendo à proficientibus ſpiritualia ſolatia.

anima quasi ablactata jam proficit. Hæc est communis doctrina Sanctorum, quam inter cæteros fusè tradit Gregorius lib. 24. mor. c. 7. ubi, *Tres*, inquit, *modi sunt conversorum, inchoatio, medietas, perfectio. In inchoatione inveniunt blandimenta dulcedinis, in medio certamina tentationis, ad extremum perfectionem plenitudinis. Priùs ergo illos dulcia suscipiunt, quæ consolentur: postmodum amara, quæ exerceant: & tunc demum sublimia, quæ confirment.*

Gregor. Tres electorum status, inchoatio, profectus, perfectio.

Cantic. 1. Hoc videtur implesse sponsus Cant. 1. dum post oris oscula, de quibus dictum fuerat, *Osculetur me osculo oris sui*; increpationes subjecit dicens, *si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi.* Quia post blandimenta consolationum ita Deus agit cum anima, quasi eam sibi jam desponsatam domo depellat. Ideoque anima divino solatio destituta, despectam se à Deo & perditam suspicatur. Sed hoc signum potiùs est confirmatæ jam familiaritatis cum Deo, post prima oscula sponsalitii. Quod totum egregiè adnotavit Gregorius loco citato. Vbi loquens de Deo subtrahente proficientibus primam convetsionis dulcedinem. *Sponsam suam*, inquit, *vir quisque priùs dulcibus blandimentis fovet, quam tamen jam conjunctam asperis increpationibus probat: probatam verò securis cogitationibus possidet.* Hoc adamussim facit Christus cum anima, sponsus cum sponsa. Priùs dulcibus blandimentis fovet, ea dicente, *osculetur me osculo oris sui.* Postea verò asperis increpationibus probat, cum ei dicit *egredere & abi.* Post probationem verò iterum pax, & securitas: quia *probatam securis cogitationibus possidet.* Quod ipsum indicavit sponsa Cant. 2. cum dixit, *Læva ejus sub capite meo: & dextera illius amplexabitur me.* Sinistra manus desolationes, dextera consolationes designat. Cum ergo sponsus sponsæ capiti per temporales desolationes apponit sinistram, signum est perspicuum eam æternis consolationibus à sponso amplectendam esse per dexteram. Quæ est expositio Bernardi serm. 4. de vitg. nativ. ubi: *Læva*, inquit, *medetur*; *dextera amplectitur: in læva merita, in dextera præmia continentur; in dextera delicia, in sinistra sunt medicina.* Anima igitur, quæ sponsi sinistram experitur, expectet amplexum dextetæ.

Gregor.

CXXVI. *Cant. 2.* Tribulationes per lævam, consolationes per dexteram designatur. *Bernard.*

Alio quoque sublimiori modo Deus torquet animas electorum per jaculum charitatis. Hoc significavit sponsa, dum dicit, *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Cant. 2. sive, ut cum Septuaginta legit Gregorius lib. 2. in Ezech. ser. 15. *Quia charitate vulnerata sum.* Vulnus hoc charitatis dolorem afferre solet electis ex absentia sponsi, & desiderio æternæ vitæ, cum incertitudine adipiscendi. Præ hoc dolore, omnes alii, Deum amantibus, videntur leves. Nempe, ut ait Gregorius loco citato, *Vilis fit anima ipsa sui corporis salus, quia transfixa est vulnere amoris. Vnde & in Canticis dicit, Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis,*

Charitatis vulnus in sponsa. *Cant. 2. Gregor.*

quando dolorem hujus vulneris nescit. Potro vulnus hoc non mortis, sed salutis est signum : & sic vitale vulnus, non lethale. Ideo subdit, *cum anhelare jam in cœleste desiderium, & sentire vulnus amoris cœperit ; fit anima salubrior ex vulnere, quæ priùs ægrotabat ex salute.* Qui igitur *hujus vulneris dolorem non sentiunt*, damnationis, & mortis habent indicium ; quia *ægroti sunt ex salute.* Anima verò, quæ dolorem hunc sentit, prædestinationis, & salutis habet indicium ; quia *fit salubrior ex vulnere.* Charitatis vulnus vitale.

Cruciatus autem hic cordis, qui excitari solet in justis ex desiderio æternæ vitæ, dicentibus cum Paulo, ad Philipp. 1. *cupio dissolvi, & esse cum Christo*, signum est prædestinationis potissimum. Tum quia desiderium hoc proficiscitur ex charitate in Deum, quæ semen est gloriæ. Tum quia hoc igne purgatæ perficiuntur animæ : dum, ut addit Gregorius loco cit. *nullam præsentis vitæ consolationem recipiens, ad eum, quem diligit, medullitus suspirat, fervet, anhelat, anxiatur.* Quippe *spes, quæ differtur, affligit animam* Prov. 13. *Ad Phil. 1.* *Gregorius.* *Prov. 13.*

Ad idem genus afflictionis, quo Deus ipse suos electos affligit ex vulnere charitatis, dolor pertinet ex offensis, quas electi vident gravissimas patrari quotidie contra Deum. Ideo David Psalm. 118. *Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.* Et rursus, *vidi prævaricantes, & tabescebam, quia non custodierunt eloquia tua.* Tantus nimirum dolor erat, ut tabem, & quasi phthisin induceret. In quo sensu dicitur 2. Petri 2. de Sodomitis, quod *justam animam* (nempe Loth) *iniquis operibus cruciabant.* Quod explicans Augustinus, *Loth*, inquit, *persecutionem patiebatur non vapulando, sed malos videndo.* Quod justis omnibus accidit. Quippe, ut in sententiis adnotat S. Prosper, *Magnus bonorum labor est, mores tolerare contrarios.* Hanc *persecutionem* appellat Augustinus ; quam scilicet animæ diligenti Deum amor commovet. Nam, ut ait Nazianzenus or. 28. *Dulcis tyrannus amor* : sub quo patiuntur electi *martyrium cordis*, ut appellat Bernardus serm. in signum magnum. Hoc martyrium tolerabat Paulus, dum dixit, *Quis infirmatur, & ego non uror?* 2. Cor. 12. Quod specialissimè agnoscitur in Virgine prædestinatorũ exemplari, & regina. Quandoquidem, ut ait Bernardus serm. 20. super Cant. *Maria in se tota grande, & suave amoris vulnus accepit.* Ex quo vulnere dolores illa immensos pertulit, tum ex absentia filii ; tum ex offensis, quas patrari videbat in filium. Hoc martyrium cordis, amore sive tyranno, sive carnifice, qui experiuntur cum Virgine, arrham habent prædestinationis pœne certissimam cum eadem ; tanquam ii, quos ipsemet *Deus tentat, & invenit dignos se* Sap. 3. Et hoc est tertium, & perfectissimum tentationis genus. Ad quod prædestinationis signum in tribulatione positum ampliatur, *Ad Cornelium* 2. *Timoth. 3.* *S. Prosper.* *Nazianz.* *Bernard.* 2. *Cor. 12.* *Bernard.* *Sap. 3.*

Digitized by Google

CXXVII. Tribulationes in electis quandoque prosperitatibus admiscentur.

Amplio idem quartò ad eos, qui prosperitates tribulationibus intermiscent. Neque enim Deus electos omnes adversitatibus semper exercet: sed ex electis non paucos modò per adversa ducit, modò per prospera: inter vices modò novercantis, modò obsecundantis fortunæ. Nempe, ut exerceant humilitatem in prosperis, fortitudinem in adversis. Ideo rogat Ecclesia, ut simus *inter prospera humiles, inter adversa securi.* Quod adnotans Bernardus serm. in signum magnum, *agit hoc*, inquit, *in cordibus electorum gratia prærogativa divina, ut eos nec humilitas pusillanimes faciat*, (utique in adversis) *nec magnanimitas arrogantes*, utique in prosperis.

Bernard.

Abraham à Deo tentatus decies.

Hoc videre licet in plerisque electis veteris testamenti. Nam Abrahamo, quem decies Deus tentavit rebus adversis, ut notat Cornelius in Genes. 22. concessit etiam multas prosperitates, nempe divitias plurimas Genes. 12. victoriam de quinque Regibus Genes. 14. filium ex uxore sterili Genes. 21. prosperam denique valetudinem, & *mortem in senectute bona* Genes. 25. Ioseph um, post odium fratrum, post venditionem Ismaëlitis, post servitutem, post calumnias, post carcerem exaltavit: & constitutus est *Dominus in universa terra Ægypti.* Genes. 41. Moysen, post vitam humilem, & pastoritiam, evexit ad regimen totius populi Israëlitici, ut esset *Deus Pharaonis.* Exodi 7. David post persecutiones Saülis exexit ad regnum: post rebellionem Absalonis diutissimè sirmavit in regno: & *regnavit quadraginta annis*, 2. Reg. 5. Denique Iob patientiæ prototypus primò per prospera ductus est, tum per adversa: quibus iterum prospera successerunt. *Et addidit Deus omnia, quæ fuerunt Iob, duplicia.* Iob 42. Quas rerum alternationes, & vices ipsemet adnotavit, dum dixit, *Noctem verterunt in diem: & rursum post tenebras spero lucem.* Iob 17. nocte enim adversitas, die prosperitas designatur. Sicut igitur alternant nox, & dies: ita adversitas, & prosperitas. Quod expendens Gregorius lib. 13. mor. cap. 15. *Quia*, inquit, *justi noverunt & adversa transire, & prospera rursus illucescere, aptè subjungitur, rursus post tenebras spero lucem. Lux enim post tenebras designatur: quia ita hic adversitas, & prosperitas alternant, ut sibi succedere invicem non desinant.*

Genes. 12. *Genes.* 14. *Genes.* 21. *Genes.* 25. *Genes.* 41. *Exod.* 7. 2. *Reg.* 5. *Iob* per adversa ductus, & prospera. *Iob* 17. Prosperitas per diem, adversitas designatur per noctem. *Gregorius.*

Tribulationi succedit prosperitas, ut ver hyemi.

Hoc idem ostendit anni varietas hyeme horrescentis, vere florentis, æstate, autumnoque fructificantis, tum rursus hyeme sterilescentis, ut rursus vernet. Quod innuitur Genes. 8. *frigus, & æstus, æstus, & hyems; nox, & dies non requiescent.* Quia scilicet tribulatio, & prosperitas sibi alternatim succedunt. Quod animadvertens Chrysostomus hom. 4. ad pop. Antiochen. *Sicut*, inquit, *ex remissione tribulatio facta est: ita ex tribulatione remissionem expectare convenit. Neque enim semper hyems, neque semper æstas. Neque semper procella, neque semper serenitas. Non semper nox, neque semper dies.*

Genes. 8. *Chrysost.*

Digitized by Google

Sic neque ſemper tribulatio ; ſed erit & remiſſio. Id etiam fortaſſe cauſæ eſt, ut humana vita texturæ cuidam aſſimiletur in Cantico Ezechiæ, Iſaiæ 38. *Preciſa eſt velut à texente vita mea : dum adhuc ordirer, ſuccidit me.* Quemadmodum enim textura è diverſis filis, colcribuſque invicem alternantibus ſæpe conficitur, ut varietas ipſa delocter : ita humana vita ex adverſis, proſperiſque contexitur. quod obſervans Chryſoſtomus hom. 8. in Matth. *miſericors*, inquit, *Deus mœſtis rebus quædam etiam iucunda permiſcuit. Quod certè in ſanctis omnibus facit : quos neque tribulationes, neque iucunditates ſinit habere continuas : ſed tum ex adverſis, tum ex proſperis iuſtorum vitam admirabili varietate contexit.* Ecce texturam ex filis variis, planè *velut à texente.*

cxxviii. Vita humana ex proſperis, adverſiſque contexitur.

Chryſoſt.

Alia ſimilitudine idem innuitur Pſalm. 32. *Confitemini Domino in cithara : in pſalterio decem chordarum pſallite illi.* Quippe in cithara chordæ ſibi reſpondent variæ: quarum aliæ ſonum edunt graviorem, aliæ ſuaviorem. Et in his neque citharœdus nervos immoderatè intendit, ne abrumpantur: neque nimiùm remittit, ne harmonia deficiat. Ideo laudandum Dominum in cithara jubet Propheta, ut electorum vita concentum Deo edat ex varietate chordarum, tum graviorum in adverſis, tum ſuaviorum in proſperis: neque nimis intenſis per nimias tribulationes: neque nimis remiſſis per nimias proſperitates. Hoc quippe modo *confitebimur Domino in cithara*, harmoniam divinis auribus efficientes, conflatam ex proſperis, & adverſis. Eſt animadverſio Chryſoſtomi homil. cit. ad pop. Antioch. ubi, *Sicut*, inquit, *citharœdus neque nervum intendit, ut non abrumpat ; neque ultra modum remittit, ne harmonia concentum ladat : ſic & Deus agit,* (magnus utique citharœdus) *neque in remiſſione continua, neque in longa tribulatione noſtram conſtituit animam. Non ſinit in continua eſſe remiſſione ; ne ſegniores fiamus : neque in continua tribulatione, ne concidamus.*

Pſal. 32.

Tribulatio, & proſperitas Deo cõcentum edunt, ut chordæ variæ in cithara.

Chryſoſt.

Denique hoc electi de ſe profitentur Pſal. 65. dum dicunt, *Tranſivimus per ignem, & aquam : & eduxiſti nos in refrigerium.* Profectò per ignem tribulationem ſignificari manifeſtum eſt è Scripturis, ex eodem Pſalm. 65. *Igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum*, & ſubdit. *Poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro.* Per aquam verò, quæ Valeriano in Hierogl. lib. 38. ubertatis, & abundantiæ eſt ſymbolum, non incongruè poteſt proſperitas deſignari. Dicunt ergo electi, *tranſivimus per ignem, & aquam*, ideſt per adverſa, & per proſpera, eſt expoſitio Auguſtini enarrat. in hunc Pſal. ubi, *Quando*, inquit, *ſunt res anguſtæ, & infelicitates in hoc mundo, quaſi ignis eſt. Quando ſunt res proſperæ, & abundantia ſeculi circumfluit, quaſi aqua eſt. Vide ne te ignis exuret ; ne aqua corrumpat. Per ignem tranſi ad aquam, ut tranſeas & aquam.*

Pſal. 65.

Pſal. 65. Igne tribulatio deſignatur.

Valerian. Aqua proſperitatis ſymbolũ.

Auguſt. Per adverſa tranſeundũ ad proſpera.

Electi Deo gratias agunt in utraq; fortuna. *Iob. 1.*

Ex his collige non debere de hoc signo prædestinationis, quod in tribulatione ponitur, desperare eos, quibus prosperitates aliquæ obveniunt in hac vita tribulationibus intermixtæ: modo in prosperitate non tumescant, in tribulatione non deficiant; sed in omni fortuna de utrisque Deo gratias agant. Hoc egregiè præstitit S. Iob. qui in prosperitate *consurgens diluculo offerebat holocausta*: in adversitate *corruens in terram adoravit, & dixit, Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictum.* Iob 1. & increpans conjugem, quæ eum ad impatientiam incitabat, *Si bona*, inquit, *suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* Iob 2. Tam mala illi placebant, quàm bona: quia utraque suscipiebat de manu Domini. Tam prosperitas, quàm adversitas materializabatur sub formalitate divinæ manus: & ideo utraque sub eadem formalitate pari animo suscipiebatur. Non placuerat illi prosperitas, nisi quia *suscepta erat de manu Domini.* Non attendebat munus, sed manus: atque adeo ex iisdem manibus etiam placebat adversitas. Nempe de sponso pronunciavit sponsa, *manus eius tornatiles, aureæ.* Cant. 2. Ideo quidquid per eas transit manus, etiamsi miserum sit, & ærumnosum, evadit aureum.

prosperitas, & adversitas pariter placent è manu Domini. *Iob 2.*

Cantic. 2. Manus spõsi, quidquid per eas trãsit, reddunt aureum.

De Mida fabulati sunt prisci, quidquid suis manibus contingeret, aureum reddidisse. Quod fabula est in Mida, historia est in Christo: cujus *manus tornatiles, aureæ.* Quidquid vel prosperi, vel adversi per eas ad nos devenit, per aureorum materiam meritorum, reddunt aureum, & ipsæmet adversitates evadunt prosperæ. Quod adnotans Gregorius lib. 14. mor. cap. 23. *bonis*, inquit, *mentibus etiam ipsa fiunt prospera, quæ videntur adversa.* Quippe omnia è Christi manibus aureis evadunt aurea. Aurea ne dixerim, an gemmea? subdit enim *plena hyacinthis.* Hyacinthus autem gemma est coloris cælestis, ut notat Cassiodorus in Cant. 5. quia sive prosperitas, sive adversitas è Christi manibus prodiens, gemma est hyacinthina, cælestium ferens arrham bonorum. Alia lectio, *plena Tharsis*, sive ut colligitur ex Hieronymo in Dan. cap. 10. *plena mari*: quod tribulationum fluctus designat, quia ipsummet tribulationum mare è divinis manibus in electos effusum hyacinthinum evadit, & gemmeum, veluti tempestatem ferens gemmarum. Ideo dicitur, *manus eius plenæ mari, plenæ hyacinthis.* Iure igitur Iob ex Dei manibus tum prosperitates, tum tribulationes suscipiens tanquam hyacinthos, ac gemmas, easque paris pretij æstimans dicebat, *si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?*

Gregorius.

Tribulatio è Christi manibus aurea, & gemmea. *Cassiodor. Hieronym.*

CXXIX.

Iob 29. Tribulationes, etiam diabolicæ, sunt à manu Domini. *Iob. 2.*

Observandum quoque est, adversitates Iobum agnoscere de manu Domini: & ex eadem manu tam mala, quã bona: ideo dicit c. 29. *manus Domini tetigit me.* Cum tamẽ tribulatio illa ei videatur illata fuisse manu diaboli testante Scriptura, *Dixit Dominus ad Satan, ecce in*

manu

manus tua est. Egressus igitur Satan à facie Domini percussit Iob ulcere pessimo. Iob 2. si de manu Satanæ, quomodo *de manu Domini?* Nimirum hoc electorum est proprium, tribulationes omnes undecunque extrinsecùs, immo etiam ab ipso Diabolo provenientes, agnoscere *è manu Domini*; eas, juxta divinæ prædestinationis seriem, permittentis, & dirigentis ad bonum electorum, quibus *omnia* (etiam diabolica) *cooperantur in bonum.* Ad Rom. 8. Est animadversio Gregorij loco citato, ubi, *A Satan*, inquit, *percussus fuerat; nec tamen percussionem suam Satanæ tribuit; sed tantùm de manu Domini appellat. Sciebat quippe vir sanctus, quia & per hoc ipsum, quod perversa voluntate contra eum Satan egerat, potestatem non à semetipso, sed à Domino habebat.* Prædestinati igitur ij, qui à Deo per prospera, & adversa ad finem prædestinationis dicuntur, tum hæc, tum illa *è manu Domini* agnoscunt, dicentes cum Iob electorum omnium in patientia antesignano, *si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non sustineamus?* *Gregor.*

Alios tamen, & fortasse plerosque ex electis, perpetuis exercet afflictionibus. Hi præcipuè sunt, qui perpetua egestate afflicti, in fame, siti, frigore, nuditate, cunctis semper despicabiles vitam degunt. Quod adnotavit Gregorius lib. 16. mor. cap. 12. ubi, *Sæpe*, inquit, *contingit ut electus quisque, qui ad æternam felicitatem ducitur, continua hic adversitate deprimatur.* In his multò clarius elucere signum prædestinationis existimo, quàm in ijs, in quibus adversa alternant, & prospera. Nam etiamsi, ut addit idem Gregorius, *non hos rerum abundantia fulciat; non dignitatum gloria honorabiles ostendat; nulla his obsequentium frequentia suppetat; nulla hos humanis oculis vestigium pompa componat, & à cunctis cernantur despicabiles: tamen ante occulti iudicis oculos virtutibus emicant, & vita meritis coruscant.* Hi nempe, ut ait Apostolus ad Heb. 11. *egentes, angustiati, afflicti*, quos hominum plerique despiciunt, respiciuntur à Deo tanquam electi, quibus terrarum Orbis innititur. Ideo dicitur 1. Reg. 2. *Domini sunt cardines terræ*, sive ut alij, *afflicti terræ, & posuit super eos orbem.* Nimirum *afflicti terræ sunt cardines terræ, super quos Deus posuit Orbem:* quia, ut ait Cornelius ab Heb. 11. *ipsi sunt, qui suis apud Deum precibus, urbes, provincias, immo mundum totum conservant.* Hi semper *egentes, angustiati, afflicti*, sunt qui juxta Prophetam Psal. 125. *seminant in lachrymis, & in exultatione metent.* Sed, ut dixit Apostolus 2. ad Cor. 9. *qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus*, ideſt qui largiores habet tribulationes, *in benedictionibus & metet*, ideſt longiores metet exultationes. Tribulationes abundantiores, in quibus justi seminant, dum *seminant in lachrymis*, benedictiones vocantur: quia pignora sunt illius benedictionis, de qua dicitur Matth. 25. *Venite benedicti.*

Gregor. Electorum plerique semper tribulantur.

Gregor.

ad Hebr. 11.

1 Reg. 2. Tribulati sustinent Orbem terrarum.

Cornel.

Psal. 125.

2. Cor. 9.

Tribulationes benedictiones vocantur.

Matth. 25.

Ij igitur, qui perpetuis adverſitatibus afflicti ſunt, ſignum habent clarius prædeſtinationis uberioris. Hoc tamen ſignum ſuo modo ad eos etiam, in quibus adverſa alternant, & proſpera, ut diximus, ampliatur. His ampliationibus noſtri dicti præmiſſis, idem dictum.

Limito primò ad eos ſolùm, qui tribulationes tolerant, ut indicatum eſt ſæpius, patienter. Patet ex Paulo ad Rom. 5. *tribulatio patientiam operatur: patientia probationem, probatio verò ſpem*, &c. Ergo ad ſpem, & pignus gloriæ tribulatio perducit per patientiam. Ergo ij, in quibus tribulatio impatientiam operatur, impatientia ita eos probat, ut reprobentur. De quibus non potuit dici id, quod de electis dicitur Sap. 3. *Deus probavit eos; & invenit eos dignos ſe:* ſed potiùs *probavit eos, & invenit* indignos ſe.

ad Rom. 5.

Impatientia in tribulatione reprobationis indicium. *Sap. 3.*

Tres gradus in tribulatis. *Bernard.*

Tres gradus diſtingui poſſunt in iis, qui tribulationibus premuntur. Primus eſt, ut eas ferant patienter. Secundus ut ferant gaudenter. Tertius ut ferant ardenter, non ſolùm gaudendo de iis quas habent, ſed etiam alias cupiendo. Hæc eſt doctrina Bernardi ſerm. de S. Andrea. Ubi, *triplicem*, inquit, *hic licet conſiderare gradum, incipientium, proficientium, perfectorum. Qui initiatur in timore, crucem Chriſti ſuſtinet patienter. Qui proficit in ſpe, portat libenter. Qui conſummatur in charitate, amplectitur eam ardenter.* Ex hoc habes infimum gradum, & planè incipientium eſſe *ſuſtinere crucem patienter.* Qui igitur hunc gradum infimum non attingit, jam eſt extra ordinem eorum, qui ad prædeſtinationis finem tendere incipiunt, non adnumeratus iis, in quibus *tribulatio patientiam operatur.* Qui crucem gaudenter, & ardenter ſuſtinet, ſi eam ferat etiam innocenter, aſſimiletur planè Chriſto cruci innocenter affixo, & eam ardentiſſimè amplexo. Qui crucem patienter ſuſtinet, licet illi obtingat ex culpa, aſſimilatur ſancto Latroni, è cruce ad Paradiſum pergenti. Qui verò crucem ex culpa patitur, atque in ea impatienter ſe gerens indignatur, & fremit; aſſimilatur malo Latroni, in ipſo crucis ſupplicio blaſphemante. Eſt animadverſio Hugonis Victorini in allegor. Gotfr. Tilm. ubi, *In cruce*, inquit, *Chriſti gloriatio: in cruce dextra Latronis conſolatio: in cruce ſiniſtra confuſio. In prima pœna ſine culpa, & poſt glorificatio. In ſecunda pœna pro culpa, & poſt remiſſio. In tertia pœna pro culpa, & poſt damnatio.*

CXXX. In tribulatione blaſphemantes crucem habent mali latronis. *Hug. Vict.* Crux triplex quid deſignet.

Porro non pauci Deum in tribulatione blaſphemantes imitantur malum latronem, qui blaſphemavit in cruce. Hoc ſatagit totis viribus Satan, ut tribulati blaſphemias in Deum evomant. Videre id licet in S. Iob; quem in ſummis anguſtiis poſitum, per uxorem ad blaſphemiam incitavit iis verbis, *Adhuc manes in ſimplicitate tua? Benedic Deo, & morere.* Iob. 2. Filios quidem illi Satan omnes abſtulit; uxorem tamen, cum à Deo poteſtatem haberet, non abſtulit: quia per eam Iob ad maledicēdum Deo impellere moliebatur: atque

Iob 2.

ex hac veluti ſcala ad evertendum cor Iobi veluti ad arcem fortiſſimam aſcendere ſatagebat. Quod obſervans Gregorius lib. 3. mor. c. 6. *Quæritur*, inquit, *ab adverſario in hanc arcem munitiſſimam* (Iob) *quibus gradibus aſcendatur. Cor mulieris tenuit: & quaſi ſcalam, qua ad cor viri aſcendere potuiſſet, invenit.* Hoe idem conſilio labia illi reliquit intacta. Cum enim poteſtatem accepiſſet à Deo, ut totum ejus corpus percuteret (quippe de facto *percuſſit Iob ulcere peſſimo à planta pedis uſque ad verticem ejus*) ſolis tamen labiis pepercit. Quamobrem ille dixit cap. 19. *derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos*: à Diabolo non alio conſilio derelicta; niſi, quemadmodum notat Pineda, & alii, *ut blaſphemiam ex ejus ore prolatam audiret.* Sed diabolicum conſilium Deus aliò vertit: *& derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes ejus*, ut ex ore proferret verba illa planè aurea, *Sit nomen Domini benedictum*, Iob 1.

Dæmon cur Iobo uxorem reliquerit. *Gregor.* Mulier ſcala diaboli ad cor viri.

Cur Iobo derelicta labia. *Pineda.*

Iob 1.

Electi igitur exemplo Iobi, qui exemplar fuit prædeſtinatorum è tribulatis, in tribulationibus poſiti illud idem uſurpant, *Sit nomen Domini benedictum*; Deo quaſi pro ſingulari munere gratias referentes. Qui aliter faciunt, non merentur quantùm ad hoc adnumerari inter electos, ſed potiùs à Chriſtiano nomine expungi. Quippe, ait Hieronymus in comm. ad Epheſ. 5. *Chriſtianorum virtus eſt propria etiam in his, qua adverſa putantur, gratias agere creatori: ut in ipſis periculis, atque miſeriis ſemper dicamus, benedictus Deus. Minora me ſcio ſuſtinere, quàm mereor. Hic animus Chriſtiani eſt: hic crucem ſuam tollens ſequitur Salvatorem: quem nec orbitas, nec damna debilitant: quem ut ait Flaccus, ſi fractus illabatur Orbis, impavidum ferient ruinæ.*

CXXXI. In tribulationibus gratias agere virtus eſt propria Chriſtiani. *Hieronym.*

In hoc igitur electi à reprobis diſcernuntur, quod ii in tribulatione proficiunt: hi deficiunt. Illi tanquam aurum in igne ſplendeſcunt: hi ſtanneos ſe oſtendunt, & plumbeos. Ideo de electis dicitur Sap. 3. *Tanquam aurum in fornace probavit eos*: quaſi ad probandum, an aurei verè eſſent, an plumbei. Et quia aurei inveniuntur, ibidem dicitur, *invenit eos dignos ſe.*

Sap. 3.

Contra verò Ezechielis 22. de reprobis dicitur, *verſa eſt mihi domus Iſraël in ſcoriam. Omnes iſti* (reprobi) *æs, & ſtannum, & ferrum, & plumbum: in medio fornacis ſcoria argenti facti ſunt.* Porro ſcoria ſpurcitia eſt, quæ inter coquendum ex argento expurgatur. Reprobi ergo in tribulationibus, in quibus argentum videri poterant, ſe oſtenderunt ſcoriam, & fæcem: *& in medio fornacis ſcoria facti ſunt.* Quod verò dicitur factos eſſe *æs, ſtannum, ferrum, & plumbum*: ſignificatur eos, qui ſimulato fulgore lucebant aureæ ſanctitatis, in fornace tribulationis à Deo tanquam ab argentario inventos eſſe æreos, ſtanneos, ferreos, plumbeos. Quæ eſt expoſitio Gregorii 3. part. Paſt. cap. 14. ubi hæc eadem verba Ezechielis explicans, *Purgare*, inquit, *eos per ignem tribulationis volui, & argentum*

Ezech. 22.

In tribulatione reprobi vertuntur in ſcoriam.

Reprobi in tribulationis fornace inveniuntur æs, ſtannum, ferrum, & plumbum. *Gregorius.*

illos, vel aurum fieri quæsivi: sed in fornace mihi in æs, stannum, plumbum, & ferrum versus sum. Æs quippe, dum percutitur, amplius metallis cæteris sonitum reddit. Qui igitur positus in percussione erumpit ad sonitum murmurationis, in æs versus est in medio fornacis. Ecce eos, qui in tribulationibus positi erumpunt in querelas de Deo, aut saltem de proximo; à quo per tribulationes percutiuntur. Sequitur. *Stannum verò, cum ex arte componitur, argenti speciem mentitur. Qui verò simulationis vitio in tribulatione non caret stanneus factus est in fornace.* Ecce eos, qui in tribulatione patientiam exteriùs simulant, interiùs in corde fremunt. Subdit. *Ferro autem utitur, qui vitæ proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace est, qui nocendi malitiam in tribulatione non amittit.* Ecce eos, qui dum calumnias, aut aliam persecutionem patiuntur ab hostibus, quamvis tribulationibus pressi, odio inimicorum, & ulciscendi desiderio exardescunt: & juxta verba Gregorii, *nocendi malitiam in tribulatione non amittunt.* Subjicit. *Plumbum quoque cæteris metallis gravius est. In fornace ergo plumbum invenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatione positus à terrenis desideriis non leveur.* Ecce eos, qui in tribulatione positi iis prosperitatibus inhiant, quas non habent. In paupertate divitias appetunt: in humilitate ad honores anhelant: in morbis, & cruciatibus corporis ad voluptates suspirant: & peccata, quæ opere nequeunt, corde, & cogitatione committunt. Denique, juxta Gregorium, *etiam in tribulatione positi à terrenis desideriis non levantur.* Hi omnes tribulatione probati reprobationis signum accipiunt, sicut electi prædestinationis. De quibus dicitur Eccl. 27. *Vasa figuli probat fornax: & homines justos tribulatio.* Nimirum, sicut in fornace conflatur aliud ut vas fictile, aliud ut vas argenteum, aut aureum: sita in tribulatione alii ut reprobi, alii ut electi: quod est dicere cum Paulo ad Rom. 9. *aliud vas in honorem, aliud verò in contumeliam.* Et ideo dicitur, *vasa figuli probat fornax.* Quæ verba explicans Bernardus tract. de gradibus humilitatis gradu 9. *Vasa*, inquit, *figuli probat fornax: & tribulatio verè pœnitentes discernit. Qui enim veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret*; (Qui ergo abhorret, signum est, quod non veraciter pœnitet) *sed quidquid pro culpa, quam odit, injungitur* (sive à confessario severè amovente ab occasionibus peccandi, sive à Deo culpas præteritas variis tribulationibus puniente) *tacita conscientia patienter amplectitur. Cujus verò simulata confessio est, una vel levi contumelia, aut exigua pœna interrogatus, jam humilitatem simulare, jam simulationem dissimulare non potest. Murmurat frendet, irascitur.*

CXXXII. Reprobi in tribulatione positi nocendi malitiam non amittunt.

Eccles. 27. Vasa figuli tam electi, quam reprobi.

Ad Rom. 9. *Bernardus.*

Confessio simulata veram pœnitentiam refugit.

Hi scilicet, juxta superiùs dicta à Gregorio, in tribulationis fornace stanneos se, & plumbeos produnt. Parum dixi stanneos se, &

plumbeos, nisi etiam se paleas ostendant. Quippe stannum, & plumbum in igne non deficit: paleæ verò penitùs exuruntur. Quæ est animadversio Augustini de temp. barbar. c. 3. ubi reprobum cum palea comparans, electum cum auro, *Si aurum*, inquit, *es, quid times ignem? quid times paleam?* (idest persecutiones reproborum) *simul quidem eritis in fornace: sed ignis paleas in cineres vertet: tibi sordes tollet.* Ita in fornace electi discernuntur à reprobis, quod ii in tribulatione meliores fiunt, hi pejores. Ideo Bernardus epist. 32. *sicut*, inquit, *electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem: sic damnandis, & reprobis tribulatio parit è contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem: & illa interimit.* De his dicitur Ieremiæ 2. *Frustra percussi filios vestros: disciplinam non receperunt*, quasi filii indisciplinati à patre frustra percussi. Clariùs Ierem. 5. *Percussisti eos, & non doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* Stupiditas, & indolentia in vulnere, signum apud medicos est lethalissimum. Qui ergo percussi, & attriti à Deo adhuc perseverantes in peccatis, dolorem sentire non videntur ex vulnere, ex quadam insensibilitate, & stupiditate cordis: signum habent fere certissimum æternæ mortis. Quod expendens Ambr. lib. de Apologia David c. 9. *Qui*, inquit, *expertes doloris sunt, non sentiunt acerbitatem vulneris: quod est immedicabilis ægritudinis.* Quod est dicere, signum æternæ damnationis.

In tribulationis fornace electi aurum, reprobi paleæ.

Reprobi in tribulatione pejores. *Bernard. Ierem. 2.*

Ierem. 5.

CXXXIII. Tribulationibus non emendari lethale.

Ambros.

Alii verò etiam ex reprobis in tribulatione positi multò vehementiùs, quàm par est, dolentes, ita premuntur, ut opprimantur: dumque electi ex tribulatione magis in divinam spem, ac fiduciam attolluntur: reprobi ingruentibus adversitatum fluctibus in desperationis abyssum merguntur. Quod figuratum videtur in diluvio: ex quo demersi quam plurimi interierunt: pauci verò intra arcam inclusi, ex illa eluvione, vi fluctuum, in altitudinem montium evecti sunt. *Et multiplicatæ sunt aquæ: & elevaverunt arcam in sublimia terræ.* Genes. 7. Quod expendens Gerson Cancellarius Parisiensis part. 2 serm. de omn. SS. *Ut*, inquit, *arca, quò magis abundabant aquæ diluvij, tantò altiùs ferebatur: sic mansuetus animus, quò majores erunt tribulationum aquæ, tantò erit excelsior.* Nimirum aquæ tribulationum per impatientiam demergunt, per patientiam extollunt: ibi signa damnationis ferentes, hic salutis. Ideo dicitur Luc. 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Non dicit possideri animas in fide, non in spe, non in castitate, obedientia, aut ulla aliarum virtutum; sed in patientia. Quia per hanc animus contra adversa roboratur: quæ multos per impatientiam ad perditionem perducunt. Quod expendens Gregorius lib. 5. mor. cap. 13. *Qui patientiam*, inquit, *tenet, animam possidet: quia inde contra adversa omnia fortis efficitur: unde sibi etiam seipsum vincendo do-*

Aquæ tribulationis electos attollunt, demergunt reprobos. *Gerson.*

Arca diluvii aquis elevata, demersis cæteris. *Luca 21.*

Quid sit animas possideri patientia. *Gregorius.*

minetur. Ii igitur, qui non quomodocumque, ſed patienter tribulationes ſuſtinent, *animas ſuas poſſident in patientia*: quia eas per æternam mortem non amittunt.

Bernard. Quod ſi animarum poſſeſſio habetur per patientiam, habetur utique animarum perditio per impatientiam. Quamobrem Bernardus ſerm. de obedientia: *Patientia*, inquit, *anima poſſeſſio eſt, dicente Domino in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*. Vnde ſequitur per impatientiam tribulationis haberi ſignum perditionis in reprobis: in electis verò, prædeſtinationis haberi ſignum non præcisè in tribulatione, *Ad Rom. 12.* ſed in tribulationis patientia. Ideo dicitur ad Rom. 12. *ſpe gaudentes, in tribulatione patientes*.

Conjungitur gaudium ſpei cum patientia tribulationis: quia ii *ſpe gaudent*, & piguore æternæ vitæ, qui ſunt *in tribulatione patientes*.

Patientiæ ſpes explicatur exẽplo agricolæ. Spes patientiæ adjũcta explicari poteſt exemplo agricolæ: qui ſponte ſemen amittens, terræ mandat, ac ſepelit. Tum multo labore, ac ſudore aratro humum proſcindit: ſulcos dirigit: noxias herbas evellit: patienter expectans tempus, quo ſemen illud quaſi è terræ tumulo redivivum, primùm in ſpicas, & culmos, tum etiam in fruges exurgat. Hoc eodem exemplo Iacobus c. 5. fideles ad patientiam *Iacobi 5.* adhortans, *ecce*, inquit, *agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum. Patientes eſtote & vos.*

Chryſoſt. Quod ipſum eloquentiſſimè, ut aſſolet, perſequens Chryſoſtomus hom. 4. de patientia, & tolerantia, *Quemadmodum*, inquit, *is qui aratrum immittit, deorſum terram aperit, totam ſeminibus cuſtodiam parans ne in ſuperficie in ea remaneant, ſed in toto radices figant: ſic & nos facere neceſſarium; & tanquam aratro tribulationis utentes cordis profundum conſcindere.* Ecce tribulationis triſtitiam, & laborem: ſed in hac eadem patienter perlata ſpes, & gaudium, quale habet patientia agricolæ. Ideo infra ſubdit. *Ne igitur de hac triſtitia doleamus. Multum enim de tribulatione lucrum. Nam & cum agricola ſemina cum labore collecta ſeminaverit, ignarus aliud cernens quæ fiunt, admirabitur: fortéque apud ſeipſum dicet, Quid hic homo facit? collecta diſſipat, nec diſſipat tantùm, ſed terræ commiſcet, ne facilè poſſint colligi: ſed & optat vehementer fieri pluviam, ut projecta omnia marceſcant, & lutum fiant. Agricola verò lætatur, & gaudet hyemem videns: non enim præſentia reſpicit, ſed futura proſpectat; non fulmina, ſed manipulos computat; non marceſcentia ſemina, ſed vernantes ſpicas; non gravem imbrem, ſed ventilationem in area jucundiſſimam. Itidem & nos non præſentem ſpectemus tribulationem, & dolorem, ſed orientem ex ipſa utilitatem, & fructum.* Meritò igitur Iacobus, præmiſſo exemplo agricolæ, qui *expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens*, &c. concludit, *Patientes*

eſtote & vos: & confirmate corda veſtra (per ſpem utique æternæ vitæ: ſicut agricola per ſpem fructus) *quoniam adventus Domini appropinquavit:* quia ſcilicet poſt tribulationem patienter perlatam, quaſi poſt terram crucis aratro proſciſſam, quàm citiſſimè Dominus reddet patientiæ fructum æternam vitam. Quod pari elegantia explicans Chryſoſtomi imitator Chryſologus ſer. 103. *Credamus*, inquit, *quod crux noſtri corporis ſit aratrum, fides ſemen, ſulcus ſepulchrum, reſolutio germen, expectatio tempus: ut cum ver Dominici adventus arriſerit, corporum noſtrorum tunc matura viriditas vitalem reſurgat in meſſem, neſcitura iam finem.* Hoc ipſum eſt, quod innuitur Lucæ 8. *fructum afferunt in patientia.* Et quia ipſa ſpe fructus gaudet agricola: ideo dicitur, *ſpe gaudentes, in tribulatione patientes.*

Chryſol.

Crux aratrum, ut fides germinet.

Luc. 8.

Denique hæc ſpes æternæ vitæ è prædeſtinationis pignore, quod in tribulatione per patientiam reponit, talis eſt; ut ante beatitudinem, pluſquam omnis humana felicitas reddat in ipſa tribulationis infeliciiate felices. Quamobrem Auguſtinus in Pſal. 127. hos appellat *feliciter infelices:* quia nimirum ipſa infelicitas felicitatis eſt pignus. Fulgentius etiam epiſt. 2. cap. 9. beatiorem appellat Iobum in adverſitate, quàm fuerat in felicitate. *Beatus*, inquit, *fuit cum decem circundaretur filijs: ſed beatior, cum una cunctorum ſimul orbitate percuſſus, in Dei dilectione permanſit immobilis. Beatus fuit in corporis ſoſpitate: ſed beatior fuit in vulnere; beatior etiam in acervo ſqualoribus pleno* (cum ſcilicet ſedebat in ſtercore) *quàm in palatio marmoribus adornato.* Hæc autem beatitudo è ſpe oriebatur in eo operante per patientiam. Quamobrem dicitur Iacobi 5. *Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt.* Et ſtatim ſubdit. *Sufferentiam Iob audiſtis: & finem Domini vidiſtis*, ideſt patientiæ finem, & exitum, quem ei operatus eſt Dominus, retribuendo illi pro tribulatione felicitatem. Ideo cum tribularetur dicebat, *repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Iob 19. Sicut igitur Iob prædeſtinationis pignus, & ſpem habuit ex tribulatione per patientiam, ut ait Cyprianus tractat. de bono patientiæ, *ad ſummum laudis faſtigium patientia virtute provectus:* ita quoque cæteri tribulati, quibus, ut ait Baſilius hom. 4. de grat. act. *propoſitus eſt Iob fortitudinis exemplar*, arrham prædeſtinationis habent in tribulatione non quomodocumque, ſed patienter perlata. Qui tales ſunt, Iobi in ſe imaginem renovant: de quibus Ambroſius lib. 5. epiſtol. 33. *Vnum*, inquit, *Iob miraturus aſcenderam: omnes Iob, quos mirarer, inveni. In ſingulis vobis Iob revixit: in ſingulis illius patientia, & virtus refulſit.* Sicut igitur virtus, & patientia Iob in hoc refulſit, quod tribulationem illatam ſponte acceptavit, Deo de illa gratias agens, tanquam de munere: ita cæteri prædeſtinati ex tribulatis acceptare debent ſponte tribulationem undecunque provenientem; ita ut quod evenit neceſſariò, fiat illis per acceptationem voluntarium.

Auguſt.

Tribulati feliciter infelices.

Fulgent.

Tribulatio ipſa beatitudo. Iob in infelicitate felicior.

Iacob. 5.

Iob. 19.

Cyprian.

Iob patientiæ, & fortitudinis exemplar.

Baſilius.

Ambroſ.

CXXXV.

In patientibus Iob revixit.

Cantic. 5. Innuitur hoc Cantic. 5. ubi Eccleſia ſub typo ſponſæ dicit, *manus mea ſtillaverunt myrrham: & digiti mei pleni myrrha probatiſſima.* Myrrha, quam ſponſa ſtillat è digitis, non eſt qualiſcunque, ſed *myrrha probatiſſima:* quæ etiam Eccleſ. 24. vocatur *myrrha electa, Quaſi myrrha electa dedit ſuavitatem odoris.* Duplex quippe eſt genus myrrhæ. Unum vile, quod ex arboris ſucciſo cortice nonniſi vi, ferroque depromitur. Alterum quod ſponte ſtillat ex arbore: & hæc dicitur *myrrha probatiſſima, electa*; & ut ait Plinius lib. 12. c. 15. *myrrha huic, quæ ſponte ſtillat, nulla præfertur.* Cum igitur ex Bernardo ſerm. 43. in Cant. *myrrha amara res, dura, & aſpera, tribulationem ſignificat*: duplex eſt tribulationis genus. Alterum ejus, quæ violenter ſuſtinetur ab invito, & planè renuente: & hæc myrrha quidem eſt, quia amara: ſed vilis, quia omnino violenter expreſſa. Alterum genus eſt tribulationis voluntariæ, ſive per pœnas, quas quis ſibi ſponte irrogat, ſive ſaltem per pœnarum acceptationem ſpontaneam: & hæc eſt *myrrha probatiſſima, quæ ſponte ſtillat.* Porro hæc propria electorum: de quibus dicit Eccleſia, *manus mea ſtillaverunt myrrham: & digiti mei pleni myrrha probatiſſima.* Nempe manus, & digiti Eccleſiæ ſunt electi: per quos bona opera æternum manſura operatur. Hi autem *pleni ſunt myrrha probatiſſima*: quia pleni ſunt tribulationibus non violenter expreſſis, ſed voluntariè acceptatis. Innuitur hoc ab Hugone Cardinali Eccleſ. 24. ubi, *Myrrha*, inquit, *quæ ſponte emanat, pretioſior eſt, & electa dicitur: quæ verò per inciſionem manat corticis, eſt vilior. Eccleſia eſt myrrha electa, per ſpontaneam carnis mortificationem.* Si igitur digiti Eccleſiæ, ideſt electi, ij ſunt, qui *pleni ſunt myrrha probatiſſima*, ſive ut appellat Eccleſ. 24. *myrrha electa*, quæ propria electorum, nempe myrrha ſponte ſtillante, ideſt tribulationibus ſpontaneè acceptatis: excluduntur, quantùm pertinet ad hoc ſignum, à numero digitorum Eccleſiæ, ideſt à numero electorum, ij qui tribulationes omnino inviti ſuſtinent, & violenter: non myrrham probatiſſimam, ſed myrrham vilem fundentes, ferro expreſſam, vi reciſam.

In hoc tamen notandum eſt illos, quibus initio tribulatio violèter obtingit, ſi poſtea divinæ ſe voluntati accommodantes eam patienter ferant, ab hoc prædeſtinationis ſigno in tribulatione repoſito non expungi. Quod evidenter apparet in Simone Cyrenæo: de quo dicitur Matth. 27. *hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus.* Angariare vox eſt Perſica. Quippe publici veredarij, quibus jus erat compellendi ad dandos ſibi equos ſubinde ad celeritatem mutandos, angari vocabantur. Unde onera populis violenter impoſita dicuntur angariæ: & angariare ſignificat valde violenter compellere. Simon igitur Cyrenæus ad tollendā Chriſti crucem angariatus eos figurat, qui tribulationes inviti patiuntur, & violenter. Admirabile tamē eſt, quod

Myrrhæ duplex genus, ſponte ſtillantis, & ferro expreſſæ. *Eccleſ. 24.* *Plin.* *Bernard.* Tribulationis genus duplex, violentæ, & ſpontaneæ. Electi ſunt digiti Eccleſiæ. *Hugo Card.* *Eccleſ. 24.* *Matth. 27.* Angariare vox Perſica. Angariati ad ferendā crucem etiam præ-

quod idem Simon ad tollendam crucem angariatus ejuſdem crucis virtute non ſolùm poſtea in Chriſtum credidit, ut tradit L. Dexter in Chronic. ad annum Chriſti 112. num. 10. *non fraudatus debita mercede portatæ poſt Chriſtum Crucis:* ſed etiam, ut refert Braulio, ſive Helecas in additione ad Chronicon Maximi, *prædicavit in Hiſpania, comitans eò primò Paulum, tum Iacobum,* & à Petro conſecratus Epiſcopus obiit Hieroſolymis: coliturque prima die Decembris. Non diffident ergo ij, qui cum Simone Cyrenæo tribulationis crucem portare incipiunt angariati; ſed poſtea ſuſtinent patienter: quia hi quoque, ut dictum eſt de Cyrenæo, non fraudabuntur debita mercede portatæ poſt Chriſtum crucis. Quod advertens Origenes in 27. Matth. *non ſolùm*, inquit, *eum* (Chriſtum) *conveniebat accipere crucem ſuam: ſed & nos conveniebat portare eam, ſalutarem nobis angariam adimplentes.* Salutaris autem eſt hæc angaria iis omnibus, qui tribulationis crucem, ſi minùs libenter, ſaltem ſuſtinent patienter. Patienter verò ſuſtinent omnes ij, qui licet in leves aliquos impatientiæ actus actualiter incurrant, habitualiter tamen tribulationem Deo offerunt. Et quamvis tribulationis amaritudinem ſentiant unà cum Chriſto, qui dixit, triſtis eſt anima mea uſque ad mortem, Marci 14. eam tamen ſive ad conformandos ſe voluntati divinæ, ſive ad aſſimilandos ſe Chriſto, ſive ad uberiora merita, ſive ad recompenſanda peccata, tanquam è Dei manu ſuſceptam acceptant. Et hoc quoad primam limitationem noſtri dicti, per quam excluduntur ab hoc ſigno in tribulatione omnino impatientes.

deſtinationis habent indicium. *L. Dexter.* Simon Cyrenæus à Petro conſecratus Epiſcopus. *Braulio.* *Origenes.* Crucis angaria ſalutaris. CXXXVI. Qui ſint in tribulatione patientes. *Mar.* 14.

Limito idem dictum ſecundò ad eos, qui patienter ſuſtinent tribulationes non quaſcunque, ſed illas tantùm, quæ non ſunt culpabiles, neque oriuntur ex culpa, aut ſaltem non perſeverant cum culpa. Ratio eſt, quia hujuſmodi tribulationes non præbent materiam meriti, ſed demeriti. Ergo non ſunt prædeſtinationis indicium, ſed reprobationis. Hinc primò ſequitur excludi ab hoc ſigno prædeſtinationis eos, qui perſecutionem patiuntur ob hæreſim: ea non retractata in carcerem conjecti, in torturam acti, aut etiam concremati. Ij enim, perſeverante culpa, à temporalibus flammis tranſeunt ad æternas. Neque ſibi de beatitudine poſſunt blandiri, iis promiſſa Matth. 5. *qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam:* cum non Chriſti, ſed Diaboli martyres patiantur propter injuſtitiam. Quod animadverteus Auguſtinus hom. de ſerm. Domini in monte lib. 1. cap. 5. *Multi,* inquit, *hæretico nomine Chriſti animas decipientes, multa talia patiuntur. Sed ideo excluduntur ab iſta mercede, quia non dictum eſt tantùm, beati qui perſecutionem patiuntur; ſed additum eſt, propter iuſtitiam. Ubi autem ſana fides non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia: quia juſtus ex fide vivit.* Hi autem, licet aliquando obſtinati in malo patienter ferre videantur illatas pœnas, nihil ſibi de patientia blan-

Tribulationes culpabiles excluduntur à prædeſtinationis ſigno. *Matth.* 5. *Auguſt.* Hæreticorum infructuoſa, & falſa patientia.

Cyprian. diantur: quia apud hos, ut de ethnicis ait Cyprianus lib. de patientia, *tam falsa est patientia, quam sapientia:* longè semoti ab iis, de quibus Augustinus lib. 4. de civit. cap. 3. *iustis quidquid malorum irrogatur, non est pœna criminis, sed examen virtutis.*

Augst.

Secundò sequitur ab hoc signo prædestinationis excludi grassatores viarum, latrones, alioſque; qui persecutionem à Reipublicæ, aut Regni satellitibus passi propter injustitias, errabundi vagantur per sylvas, itineribus, laboribus, vigiliisque consumpti, ac perpetuis timoribus cruciati. De his dicitur Lev. 26. *dabo pavorem in cordibus eorum: & terrebit eos sonitus fily voluntatis.* Scilicet, dum per nemora fugitivi discurrunt, si agitatum auris obstrepat folium, terrentur quasi ad strepitum satellitum insequentium: umbras pavent: amicos, socios, consanguineos suspectos habent. Quamobrem Chrysostomus hom. 3. de verbis Isa. *Omnia*, inquit, *pavet metuitque, qui talis est. Vmbras, parietes ipsos, lapides tanquam vocem emittentes. Omnia observat: omnes habet suspectos, famulos, vicinos, amicos.* Hæc igitur vita cruciatibus plena, non cœlestis gloriæ, sed cruciatuum æternorum est prodroma.

Levit. 26.

Sceleſtorũ anxietates, ac metus. *Chrysost.*

E vitiis tribulationes reprobis apportantur. *Sap. 5. 1. Ioan. 2.*

Tertiò excludentur universaliter ij, quibus tribulationes ex vitiis apportantur. Has tribulationes de se fatentur ipsimet reprobi: ex quorum ore dicitur Sap. 5. *Ambulavimus vias difficiles: lassati sumus in via iniquitatis.* Hoc tribulationis genus proprium reproborum videre est singillatim in vitiis, quæ ex 1. Ioan. 2. reducuntur generalissimè ad tria. Hæc sunt *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vita.*

Libidinoſorum viæ difficiles. *Cantic. 8.*

Concupiscentiæ carnis tribulationes libidinosis apportat quamplurimas: zelotypias personæ amatæ; quam apud Latinos meritò deperire dicuntur: quia dum eam deperennt, pereunt: in amore dolores mortis experti, immo etiam infernalibus similes. Ideo dicitur universaliter Cant. 8. *Fortis est ut mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio.* Idque etiam in iis, qui legitimè matrimonio junguntur: de quibus Paulus pronunciat 1. ad Cor. 7. *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.* Quippe hi, ut ait Basilius lib. de Sancta Virg. *aperiunt sibi per conjugij copulam, dolorum officinam.* Tribulantur etiam luxuriosi ex mediis, quæ ad explendas libidines adhibere coguntur, vigilias, pericula, absumptionem pecuniæ: ex iis sæpissime ad summam egestatem redacti. De his verificatur illud Gregorij hom. 18. de SS. quod *undique amaritudinibus repleti, tamen cæca mente carnalis concupiscentiæ, ipsas eius amaritudines amant.* Tribulantur denique ex tristitia, quam in carnali copula fert magna consumptio spirituum. Item ex morbis è nimio coitu contractis, morbo gallico, epilepsia, aliisque innumeris. Hi, ſi, ut assolet, inter cruciatus corporis, ad venereas voluptates, quibus assueverunt; suspitant, tribula-

1. Cor. 7.

Basilius. Coniugij copula dolorum officina.

tiones istæ non sunt prædestinationis indices, sed damnationis præ- CXXXVII.
nunciæ: prævolare incipientibus in hac via pœnis, quæ eos manent in futura. Libidinosorum pœnæ in hac vita

Ita contigit cuidam magno Comiti. Qui, ut refert Bellovacensis *Bellovacen.*
in spec.mor.d.3. p.9. *cum inter alia flagitia fuisset enormiter luxuriosus, à gravi infirmitate est arreptus: ex qua intumuerunt genitalia ad modum olle. In quibus gravissimè afflictus Deum pra doloribus blasphemabat: & aliquando dicens se ideo talia pati, quia in illis membris enormia egerat; nec tamen facti pœnitens, aut veniam petens, sed blasphemans fortius, immundum spiritum edidit.* De alio Principe idem narrat, eum *effusum in omne genus luxuria, gravi languore correptum in tabefactionem, & fœtorem intolerabilem incidisse. Quem quidam ejus familiaris vidit omnia interiora cum intestinis, & facibus, & fœtore maximo emittentem: & sine pœnitentia signis animam exhalantem.* Hæ sunt tribulationes reproborum, *& via difficiles*, quas affert concupiscentia carnis, valde remotæ à viis, & tribulationibus electorum.

Præterea concupiscentia oculorum, ideſt avaritia, habet quoque Avarorum
vias difficiles multas: suas tribulationes exhibens, quæ ad prædesti- viæ difficiles.
nationis signum non pertinent. Quippe avarus sæpe nuditatem, & famem tolerat: & parcit ori suo, ut parcat marsupio de hujusmodi dicit Ecclesiastes c.6. *Est & alind malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines. Vir cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem: & nihil deest anima sua ex omnibus, qua desiderat. Nec tribuit ei potestatem, ut comedat ex eo: sed homo extraneus vorabit illud. Hoc vanitas, & miseria magna est.* Parit præterea avaritia anxietatem in opibus acquirendis, sollicitudinem in custodiendis, merum de amittendis, dolorem de amissis. Omitto labores, pericula, tempestates, quas multi mercatores tolerant, Oceano mensо, ac remenso: sæpe gemmas mercati pretio non minore, quàm capitis. De avaro ita scitè Ambrosius lib.3. off. c. 6. *ambit frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam; uberes soli partus ingemiscit: flet publicam fertilitatem: horrea frugum plena deplorat.* Huic scilicet ipsa mer divitiarum possessio in pœnam vertitur, ideoq; divitiæ appellantur spinæ Lucæ 8. *quod cecidit in spinas, hi sunt, qui à divitiis*, &c. quia *divitia*, ut ait Gregorius hom. 15. in Evang. *cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant.* Quod observans Augustinus serm. 15. de diver. *omnis*, inquit, *terrena possessio supplicium est cupiditatis: ut in ipsis bonis crucietur animus, cui viluit qui tanta largitur.* Hæ tribulationes ex avaritia profectæ ad prædestinationis signum non pertinent: quia avaritia maximum reprobationis est signum, ut ostenderur c.12.

Eccles 6. Avarus parcit ori, ut parcat marsupio.

Avarus gemmas mercatur pretio capitis. *Ambrosius.*

Divitiæ spinæ.

Augustin.

Superborũ viæ difficiles.

Denique superbia vitæ tribulationes etiam patit suas. Et superbi

ambulabant vias difficiles. Quippe ſuperbus cruciatur, cum deſpectui habetur: cum immicitias exercet: cum injuriis laceſſitur: cum ad ultionem aſpirat: cum deſtinat ad necem, cum deſtinatur: cum ad honores, quibus inhiat, non pervenit: cum æmulos ſibi conſpicit anteferri: cum obſequium iis præſtat, à quibus ſperat: cum famulari cogitur, ut dominetur: cum invidia tabeſcit: cum ita inflammatur: cum odio diſſecatur: cum ejus fraudes, ac ſimulatio detegitur: cum denique multorum ore vituperatur. Quod obſervans Bernardus tract. de gradibus humil. grad. 9. *Quanta*, inquit, *tunc confuſio ſit in corde ſuperbo: cum fraus decipitur: ſpes amittitur: laus minuitur: nec culpa diluitur: cum notatur ab omnibus: judicatur ab omnibus.* Hæ tribulationes è ſuperbia profectæ à prædeſtinationis ſigno expunguntur: quia ſuperbia reprobationis eſt ſignum, ut oſtendetur cap. 10.

Bernardus.

Chryſoſt.

Vniverſim de tribulationibus vitioſis loquens Chryſoſtomus hom. 66. ad Pop. Antioch. eaſque diſtinguens à tribulationibus electorum, *Si*, inquit, *ita non tribularis* (ut electi tribulationibus fructuoſis, *omnino neceſſarium eſt tribulari ex alia materia ſine lucro. Nam & invidus, & pecuniarum amator, & meretrices deperiens, & gloriæ cupidus tribulationes ſuſtinent multas.* Vnde infert infra: *Cum igitur & illam, & hanc degentes vitam* (ſcilicet malos, & bonos) *tribulari neceſſe ſit: cur hanc non eligimus, quæ cum tribulatione infinitas nobis coronas accumulat?* Tribulationes infructuoſas reproborum, fructuoſas electorum perpendit Chryſoſtomus. Sed tamen longè graviores ſunt tribulationes reproborum: quia hæ ortæ à peccatis, ſunt onus grave. Ideo dicit Prophera, *& ſicut onus grave gravata ſunt ſuper me.* Pſalm. 37. Tribulationes verò electorum ſunt onus leve: de quo dicitur *onus meum leve.* Matth. 11. Quamobrem Bernardus ſerm. de obedientia, &c. *Nemo*, inquit, *ex filiis Adæ ſine labore vivit: nemo ſine dolore.* (Ecce tribulationes communes electis, & reprobis (*Eſt qui declinat aliquos: ſed incidit procul dubio in graviores. In labore, inquit, non ſunt; & cum hominibus non flagellabuntur.* (Ecce reprobos, qui ſine tribulatione videntur eſſe in hac vita) *Non tamen continuò ſine labore ſunt: aut minimè flagellantur. Operti ſunt iniquitate, & impietate ſua, gravibus ſanè flagellis.* Ecce *onus grave* in tribulationibus reproborum: cum tribulationes electorum ſint *onus leve.*

Tribulationes improborum.

Tribulationes infinitas coronas accumulãt. Tribulationes impiorum onus grave: bonorum onus leve. *Pſal. 37. Matth. 11. Bernard.*

Tribulationes impiorũ graviores quàm juſtorum.

Porro tribulationum triplex genus per crucem triplicem deſignatur, nempe Chriſti, boni latronis, & mali. Crux Chriſti deſignat tribulationem, quæ obvenit innocenti. Crux boni Latronis eam, quæ nocenti obvenit: ſed ſuſtinetur innocenter, ſine nova culpa. Crux mali latronis eam, quæ obvenit nocenti: & ſuſtinetur nocenter. Prima, & ſecunda eſt propria electorum; tertia reproborum.

cxxxviii. Triplex crux, triplex genus tribulationis deſignat.

Quod indicans Hugo Victorinus in alleg. Gotfr. Tilm. *In prima*, inquit, *cruce gloriatio : in secunda consolatio : in tertia confusio. In prima glorificatio : in secunda remissio :* (utique peccatorum) *in tertia damnatio.* Patiuntur igitur electi crucem suam ; patiuntur & reprobi : cum hoc discrimine, quod electi patiuntur crucem corporis cum consolatione mentis ; reprobi verò cum consolatione corporis crucem mentis. Quam crucem in Iudæis reprobis agnoscens Augustinus tract. 5. in Ioann. *Quam*, inquit, *crucem mentis invidentia principum Iudæorum perpeti poterat : quando Regem suum Christum tanta multitudo clamabat.* Vt autem videatur exactiùs, quæ sit ista *crux mentis* propria reproborum ut contradistincta à cruce, & tribulatione electorum : *crux mentis* in reprobis non solùm est illa, quæ trahitur ex metu, anxietate, & dolore circa temporalia : sed illa etiam, quam ferre universaliter reprobis conscientia delictorum. Intuitu cujus præcipuè reprobi de se, ut supra dictum est, fatebuntur. *Ambulavimus vias difficiles ; lassati sumus in via iniquitatis.*

Hugo Vict.

Impii patiuntur crucem mentis. *August.*

Crux mentis in reprobis ex conscientia mala.

De hoc cruciatu, quem reprobis crux affert conscientiæ malæ, dicitur Isa. 57. *Non est pax iniquis, dicit Dominus.* Quia utique, cum impius non servet pacem cum Deo, neque conscientia servat pacem cum impio. Ratio hujus à priori est, quia inhonestum delectabili admixtum, est contrarium rationi. Sicut enim bonum appetitus sensitivi est delectabile : ita bonum appetitus rationalis est honestum. Vnde fit, ut inhonestum contrarietur appetitui rationali : sicut asperum contrarium delectabili contrariatur appetitui sensitivo. Hæc autem contrarietas, per rebellionem appetitus inferioris ad superiorem, bellum parit : quo pax animæ omnino tollitur. Et ideo, *non est pax impiis, dicit Dominus.* Quia, bello intestino, appetitus sensitivus ex una parte, ex altera rationis dictamen, & conscientiæ stimuli rationis satellites tumultuantur. Quod expendens Chrysostomus or. 1. de Lazaro *Explica mihi*, inquit, *istius conscientiam : & videbis intus gravem peccatorum tumultum, perpetuum metum, tempestatem, tribulationem.* Hæc est tribulatio reproborum : qui intus patiuntur bellum interius : foris aliquando pace potiuntur exteriùs. Quod si tribulatio etiam exteriùs ingruat, non habent interiùs arcem, ad quam confugiant : cum interiùs etiam omnia tumultuentur. Quod contra accidit in tribulationibus electorum : quibus accessus est ad arcem tutissimam, & semper pacatam conscientiæ bonæ. Est observatio Augustini enarr. in Psalm. 45. ubi, *Inter omnes*, inquit, *tribulationes humanæ vitæ, nulla est major tribulatio, quàm conscientia delictorum. Namque, si ibi vulnus non sit, sanum sit interius hominis, quod conscientia vocatur : ubicunque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi Deum invenit. Si autem ibi quies non fuerit, quid facturus est homo ? quò confugiet, cum tribulationes pati cœpe-*

Isaiæ 57. Peccatori cur non sit pax.

Bonum rationis est honestum, bonum sensus delectabile.

Conscientiæ stimuli, satellites rationis. *Chrysost.*

In tribulationibus reproborum nulla interior consolatio. *August.*

Arx bonæ conscientiæ in tribulationibus asylus.

Peccator, conscientia

persequẽte, non habet quò fugiat.

rit? Fugiet ab agro ad civitatem, à publico ad domum, à domo ad cubiculum: & sequitur tribulatio. A cubiculo quò fugiat non habet, nisi interiùs ad cubile suum. (ad cubile cordis) *Porro si ibi tumultus est, si flamma sceleris, pellitur inde: & cum inde pellitur, a seipso pellitur: & ecce hostem suum invenit, quò confugerat, seipsum.*

Vides bellum internum: in quo idem hostis est sibi ipsi: ideo *non est pax impiis.* Quia justi, cum tribulantur ab hoste extrinseco, possunt aliò ab hoste fugere. Impii verò non possunt fugere à seipsis.

Augustin. Quamobrem subdit Augustinus, *Quocunque fugerit se, talem* (hostem) *trahit post se: & quocunque talem traxerit se, cruciat se.* Ecce

CXXXIX. *Prov.28.* *crucem mentis:* quam, ut dictum est, reprobi patiuntur ex interno bello, tumultuque conscientiæ; dum ipsimet tanquam hostes lancinant semetipsos. Ideo dicitur Prov.28. *Fugit impius nemine persequente:* quia semper habet hostem, & persecutorem seipsum. Hinc fit, ut dicebat Augustinus, ut non possint fugere ab hoste, quia non possunt fugere à seipsis. Hoc igitur discrimen est inter tribulationes electorum, & reproborum: quod ii, dum persecutiones, & bella patiuntur exteriùs, pace potiuntur interiùs. De reprobis verò dicitur, *Non est pax impiis*: quia, dum pace gaudere videntur exteriùs, bello cruciantur interiùs. Quod observans Ambrosius lib.1. offic.cap.12. *Peccator*, inquit, *quamvis foris abundet: deliciis diffluat, fragret odoribus*: (ecce pacem, & prosperitatem exteriùs) *in amaritudine animæ vitam exigit.* Ecce bellum interius, & tumultum in fundo animæ.

Discrimen inter tribulationes electorum, & reproborum. *Ambrosius.*

Reprobi igitur, dum pax apparet, sunt in bello: electi, dum bella ingruunt, sunt in pace. Ideo dicitur Isaiæ 38. *ecce in pace amaritudo mea amarissima.* Bellum, & amaritudo exterior his est in pace: iis verò pax, & dulcedo exterior est in bello. Bellum hoc, & tribulationem internam reproborum explicavit c.57. Isaias, dum dixit, *impij quasi mare fervens: quod quiescere non potest.* Non poterat hæc reproborum tribulatio aptiùs oculis subjici, quam similitudine procellosi maris, undique fluctibus agitati. Quod uberiùs explicans Chrysostomus hom.20. in Genes. *Perpetua*, inquit, *in ejus* (peccatoris) *animo tempestas est: & reciprocantes fluctus, & contrarij.* Assimilatur autem cor impii *mari ferventi.* Quod proprium est ollæ, in qua aqua subjectis flammis ebullit, & fervet. Ideo dicitur Iob 41. *olla succensa, atque ferventes*: quia olla succenditur, ut ferveat. Ingens profectò ignis requiritur, ac pene immensus, ut mare ferveat. Si totus ex inferis ignis erumperet, subjiciendus mari foret, quò ferveret ad modum ollæ. Nimirum cor reprobotum quasi mare fervens: quia, ut inardescat hoc mare, totus etiam in hac vita impiorum animis inferni ignis subjicitur. Quamobrem Ambrosius lib. 1. offic. cap. 12. *Ipsa*, inquit, *qua videtur, etiam dum vivunt, impiorum*

Isaiæ 38. Amaritudo justorum in dulcedine pacis.

Isaiæ 57. Peccatoris conscientia mare fervens. *Chrysost.*

Ambrosius. Intra peccatoris cõscientiam infernus.

requies, eſt in inferno. Ac ſi diceret, videtur inter mundanas proſperitates, improborum cor quaſi mare tranquillum: ſed eſt *quaſi mare fervens:* quia intus infernus latet. Legit Vatablus, *impij ad modum Euripi fremunt.* Euripus autem quotidie ſepties fluxum reciprocat, & refluxum: cujus rei admirabilis, dum indagaret cauſam, obijſſe Ariſtotelem ferunt. *Impij* autem dicuntur *ſicut Euripus:* quia eorum non pauci dum ex peccatis in peccata, quæ ſeptem ex capitalibus numerantur, veluti fluunt, ac refluunt: *inſtar Euripi* fervent, ſeptem reciprocantis fluxus, atque refluxus. Ideo dixit Chryſoſtomus loco cit. *in animo impij reciprocantes fluctus eſſe, & contrarios.* Si tamen videntur reprobi, inter mundanas proſperitates, magna tranquillitate gaudere: tunc maximè timendum eſt; quia ſub tranquilla maris facie, Euripi voraces deliteſcunt: quia *impij ſicut Euripus fremunt.* Ideo Hieronymus epiſt. 1. ad Heliodorum: *Licet*, inquit, *in modum ſtagni fuſum æquor arrideat* (per proſperitates utique exteriùs arridentes) *intus incluſum eſt periculum: intus eſt hoſtis. Tranquillitas inſtar tempeſtatis eſt.*

Vatablus. Cor impij cur quaſi Euripus.

Chryſoſt.

Hieronym.

Contra verò electi, dum tempeſtate per tribulationes varias incitari videntur exteriùs, intus tranquilla omnia ſentiunt. Ideo dicitur Iſaiæ 59. *Inundabo ſuper eam* (animam juſti) *quaſi fluvium pacis.* Internam electorum pacem non mari, ſed fluvio comparat: quia mare non rarò ventis agitatur, ac fluctibus: fluvius verò tranquillus ſemper fluit, fluctuum, ac tempeſtatum omnino expers. Quod animadvertens Ambroſius lib. de Neboth. cap. 14. *Quietus*, inquit, *affectus nullis diverſarum cupiditatum exagitatur fluctibus: nullis avaritiæ turbatur procellis: nullis igneſcit incendijs.* Alludit ad cor impij, quod dicitur *mare fervens*, ex ſubjecto incendio cupiditatum. animus verò juſti *nullis igneſcit incendijs*, inter quaſcunque tribulationes externas, ex Ambroſio, *nullis exagitatus fluctibus: nullis turbatus procellis:* & ideo ejus pax non mari aſſimilatur, ſed fluvio, *Inundabo ſuper eum quaſi fluvium pacis.* Fluvius quippe hic non tempeſtates, ac fluctus; ſed aureas bonorum actuum veluti arenas evolvit, Gange, Tagoque ſplendidior: ita ut de juſti quoque nonniſi aurea tempeſtate uſurpari poſſit illud Poëtæ, *Tempeſtas pretioſa Tagi.* Hoc igitur diſcrimen inter tribulationes electorum, & reproborum: quod illi mare tribulationum, & tempeſtates patiuntur exteriùs: ita ut unuſquiſque dicere poſſit cum Propheta pſal. 68. *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Intus autem in maxima tranquillitate verſantur; in eorum corda *inundante fluvio pacis.* Reprobi verò, dum tranquillitate inter proſpera gaudere videntur exteriùs, maris & Euripi tempeſtates patiuntur interiùs: & ideo dicuntur *impij quaſi mare fervens, inſtar Euripi*, &c.

Iſa. 56.

Pax juſtorũ cur fluvio comparetur.

Ambroſ.

CXL. Tribulationes juſtorum aureæ, & pretioſæ.

Claudian.

Electis tẽpeſtas deforis, interiùs tranquillitas: contra accidit in reprobis.

Pſal. 68.

Conſcientia improborum.

Alia ſimilitudine, nempe nubis, occulta reproborum perturbatio

semper in nubilo. *Thren.3. Ambros.*

explicatur, dum seelesto dicitur Thren. 3. *oppositisti nubem tibi, ne transeat oratio.* Quippe conscientia improborum, dum foris videntur serena omnia, semper versatur in nubilo. Quia, ut ait Ambrosius lib.2.de Abraham cap.4. *nebulis quibusdam conscientiæ, mens obducitur.* Contra verò electorum mens, dum extrinsecùs ij per tribulationes esse videntur in nubilo, serenitate perpetua fruitur supra nubes. Quod viderur innuisse Isaias cap.58. dum cuique electorum dicitur, *sustollam te super altitudinem terræ*, ideſt super omnes perturbationes terrenas, quas electi potiùs sub se vident, quàm in se: dum spe jam sunt in cælestibus. Quod animadvertens Gregorius lib.31.mor. cap.19. *Electorum*, inquit, *specimen est, quod per spei certitudinem noverint se jam ad alta perveniſſe: quatenus cuncta, quæ præterfluunt, sub se vident. Hinc est quod sequenti se anima per Prophetam Dominus dixit, sustollam te super altitudinem terræ.*

Conscientia bonorũ supra nubes. *Isaiæ 58. Gregorius.*

Olympi montis altitudo supra nubes. *Augustin.*

De Olympo monte tradunt Cosmographi adeo excelsum esse, ut in ejus fastigio collocatus quis verti nubes, eoruscare fulgura, vibrari fulmina, efflare ventos, tuere imbres, candicare nives, corrotari grandines sub se videat, montis culmine semper sereno. Quod adnotavit etiam Augustinus lib.1. de gen. contra Manich. cap. 15. ubi, *Mons*, inquit, *ille Macedoniæ, qui Olympus vocatur, tantæ altitudinis esse dicitur, ut in eius cacumine nec ventus sentiatur, nec nubes se colligant: quia totum istum aërem* (scilicet mediam regionem, in qua nubes) *sua altitudine excedit.* Monti huic persimilis est mens electorum. Quippe dum in his omnia turbari videntur adversitatum nubibus, procellis, turbinibus: ipsa interiùs in rationis fastigio perpetua fruitur serenitate, ea omnia despiciens infra se. Quod adnotans idem Gregorius loco citato: *Anima*, inquit, *sequenti se Dominus per Prophetam dicit, sustollam te super altitudinem terræ. Quadam namque inferiora terræ sunt damna, contumeliæ, egestas, abjectio.* Supra has nempe nubes, quæ infra ipsam rorantur exterius, electorum mens tollitur: dum inter adversitates ipsas, procellasque corporis, serena permanet conscientia. Ideo præstantissimus ex ethnicis Philosophus moralis Seneca epist. 58. bonorum statum etiam supra lunam collocat, à perturbationum procellis tutissimum. *Talis*, inquit, *est sapientis animus; qualis mundi status super lunam.* Hinc apud Stoicos paradoxum illud tristissimum., *Sapientem etiam inter tormenta beatum: quia dolores suos spectat ex alto.* Hæc est pax, quam in electis mentis arx possidet, dum subtus omnia tumultuantur. Contra verò in reprobis, dùm pax blandiri videtur exteriùs, in suprema mentis arce, *non est pax impijs dicit Dominus.*

Iusti mens Olympo monti similis. *Gregor.*

CXLI. *Seneca.* Iusti mens supra lunam.

Hoc idem mysterium indicasse videtur Christus: dùm post resurrectionem discipulis apparens, *dixit eis, Pax vobis: & cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus* Ioan. 22. nempe manus in cruce

Ioan.22.

vulneratas,

vulneratas, & latus perforatum lancea. Quia pax, quam promittit electis, nonnisi in vulneribus,& cruce reponitur:per cujus communicationem confertur pax. Ideo Chrysostomus in hunc locum, *Pacem*, inquit, *annuntiat, ut consoletur: simul demonstrans* (utique ostendendo eis vulnera) *crucis efficaciam: per quam solvit omnia tristia, & contulit omnia bona: & hac est pax.* Electi igitur pacem mentis agnoscunt in tribulatione, & cruce corporis;per quam cum Christi cruce communicant.Reprobi verò in pace corporis sentiunt, ut supra dictum est cum Augustino, *crucem mentis.* Quippe qui neque pacem norunt, neque viam pacis. Ideo de iis dicitur Isa. 59. *& viam pacis nescierunt.* Unde concluditur verificari, quod dictum est supra ex Isaia, *Non est pax impijs dicit Dominus.* Vertit hoc cum Septuaginta Bernardus ser. de obedientia, & patientia, *non est gaudium impijs.* Gaudium autem, & pax distinguuntur. Ideo dicitur ad Galat.5. *Fructus spiritus sunt charitas, gaudium, pax*: quia paci, & quieti tumultus,& inquietudo opponitur: gaudio verò tristitia.Porro reprobi inter mundanas prosperitates neque pacem obtinent,neque gaudium. Quippe *non est gaudium impijs dicit Dominus.*

Pax nonnisi in Christi cruce, & vulneribus. *Chrysost.*

Isaia 59.

Bernard.

Ad Gal. 5. Pax distinguitur à gaudio.

Ratio à priori est,quia delectatio in potentia oritur ex proportione objecti ad potentiam : & ideo harmonia in sono delectat auditum; dulcedo in cibis palatum:mollitudo tactum:pulchritudo visum, &c. Contra verò dolor, & tristitia oritur ex improportione objecti ad potentiam.Ideo dissonantia in sono parit fastidium auribus:amaritudo in cibis refugitur à palato:asperitas gignit dolorem in tactu:turpitudo objecti visibilis abhorretur à visu. Cum igitur honestum sit conforme rationi,inhonestū difforme, ut supra notatum est:sequitur necessariò à prosecutione objecti honesti gigni delectationē in ratione;sicut ab harmonia voluptatem in auribus,tantò majorem,quantò potentia est nobilior.Ab objecto verò inhonesto, & dissono rationi gigni oportet in eadem tristitiam,& dolorē:sicut ab aspero in tactu, ab amaro in palato, à dissono in auribus. Impossibile igitur est,quin quando ex objecto inhonesto delectatio aliqua hauritur in sensibus, gignatur simul tristitia,& dolor in ratione, cui talis delectatio contrariatur. Et ideo secundùm supremum, & nobilissimum gradum hominis,qui est ratio, *non est gaudium impijs dicit Dominus.*

Cur ex peccato oriatur tristitia in ratione.

Delectatio in appetitu rationali,ex honesto.

CXLII.

Additur supra tristitiam, ortam in ratione ex deformitate objecti sibi difformi,mœror; quem parit metus pœnæ imminentis pro culpa:cū unusquisque peccatū mortale committens pro præsenti justitia damnatus sit ad gehennam.Sicut igitur ij,qui damnati sunt capitis; neque gaudere,neque delectari somno possunt, aut cibo:quia mortis imminentis aspectus illorum animis obversatur; ita multò minùs verum gaudium illorum animis inesse potest,qui ex Christiana fide certò norunt se ex præsenti justitia ad æternam mortem damnatos,si

Conscientiæ mœror in improbis ex pœna imminente.

vita ex improviso deficiat, detrudendos esse ad gehennam: prandentes mane, & nescij an sint, ut ille dixit, *cœnaturi apud inferos*. Somno se dantes, ambigui an è cubili trahendi sint mox ad tartara, nō ultra per totam æternitatem lucis aspectum hausturi. Ideo *non est gaudium impijs dicit Dominus*. Quod animadvertens Chrysostomus hom. 20. in Genes. *Peccatori*, inquit, *neque somnus suavis est, sed terrere, & formidine plenus: neque cibus voluptatem præbet: neque amicorum colloquia talem refocillare, aut liberare ab anxietate possunt.* Huc facit factum illud Dionysij tyranni cum Damocle: quem epulari jussit, dum illius capiti gladius impenderet. Narrat hoc Tusc. quæst. lib. 5. Tullius. *Collocari*, inquit, *hominem iussit* (Dionysius Damoclem) *in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili stragulo, magnificis operibus picto: abacosque complures ornavit argento, auroque calato. Tum ad mensam eximia forma iuvenes iussit consistere: eosque ad nutum illius diligenter intuentes ministrare. Aderant unguenta, corona: incendebantur odores: mensa conquisitissimis epulis extruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum demitti iussit: ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam. Iam ipsa defluebant corona. Denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat?* Nihil hoc exemplo aptius ad ponendum ob oculos inter ipsasmet mundanas prosperitates infelicem statum reproborum. Quippe, dum hi cum divite illo Evangelico *epulantur quotidie splendide*: inter ipsamet lauta convivia eorum cervicibus imminet gladius divinæ justitiæ, è tenuissimo pendens filo humanæ vitæ.

Chrysost. Conscientiæ neque somnus suavis est, neque cibus.

Tullius. Peccatoris status explicatur Dionysij tyranni facto cū Damocle.

CXLIII.

Conscientiæ malæ, divinæ justitiæ gladius imminet.

Quamobrem mirum non est, quod in tam gravi discrimine, unde semel tota pendet æternitas, quietè nequeant ori cibum ingerere: quod iis, inter tot gulæ incitamenta exquisitarum dapum, sapor ipse desipiat: quod denique, ut dictum est cum Chrysostomo, *cibus ei non præbeat voluptatem*. De hoc convivio, in quo perturbatæ peccatoris conscientiæ divinæ ultionis gladius imminet, aptè dixit Ambrosius lib. 1. offic. cap. 12. *Vides convivium peccatoris? interroga conscientiam eius. Intueris lætitiam? Introspice ulcera, & vibices animæ eius, cordisque mœstitiam*: gladio scilicet capiti impendente inter dapes. Ideoque reprobi inter ipsa convivia quasi jejunant: quia *non est gaudium impijs dicit Dominus*.

Convivū peccatoris quā triste. *Ambros.*

Prov. 15. Conscientia bona perpetuum conviviū.

Contra verò justi inter ipsa jejunia convivantur. Idcirco dicitur Proverb. 15. *Secura mens iuge convivium*. Securitatem hanc electis parit bona conscientia. Quemadmodum enim reprobi, dum in statu malo sunt, si fulgur coruscet, si tonitrus personet, expalleſcunt: &,

ut notat conc. 1. de Lazaro Chryſoſtomus, *timor eis undique, ac tremor, ſuſpicio, anxietas: angulos metuunt: umbras ipſas formidant:* ita plerumque electi inter cæli minas, inter fulgura, inter tonitrus imperterriti, ſecuritate gaudent conſcientiæ bonæ. Quod adnotans Bernardus lib. de intet. domo cap. 23. *Nihil*, inquit, *eſt jucundius, nihil tutius, nihil ditius conſcientia bona. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit ſecura.* De hac ergo dicitur, *Secura mens juge convivium:* quia iſta ſecuritas jucunditatem affert, epulis, ac deliciis omnibus ſuaviorem. Quod animadvertens Chryſoſtomus hom. 15. in Matth. *Cum*, inquit, *nullis conſcientiæ ſtimulis animus pungitur, magno fruitur gaudio, & inexplicabili. Quidnam tibi videtur in hac vita jucundum? menſa ne delicioſa? ſed hac illi voluptati, quæ virtutem conſequitur, comparata, amara videtur, & plena triſtitia.* Porro, ut addit Hugo in hunc locum, *conviva in hoc convivio ſunt virtutes: quæ omnes propriis ferculis reficiuntur: ſicut in corporali convivio omnia membra corporis reficiuntur.* Electis igitur præbent jejunia ipſa convivium: reprobis verò convivia ipſa jejunium. Quia *non eſt pax, non eſt gaudium impiis dicit Dominus:* cum contra in juſtis ſit gaudium, & pax. Quippe fructus ſpiritus, charitas, gaudium, pax. ad Galat. 6. Minus malum profectò foret, ſi neque pax impiis, neque gaudium foret; niſi etiam eſſet pœna.

Timor cõſcientiæ malæ, ſecuritas bonæ. *Chryſoſt.* *Bernard.* *Chryſoſt.* *Hug. Card.* *Ad Gal. 6.*

Ad oſtendendum verò quæ, & quanta ſit tribulatio reproborum inter proſperitates, & quàm gravior ipſis tribulationibus electorum: animadvertendum eſt non expectati à reprobis in futuro judicio accuſatores, teſtes, tribunal, judicem, ſententiam, carcerem, carnificem, ſupplicium, mortem, ſepulchrum, vermes, infernum. Hæc omnia reprobis, inter præſentis vitæ proſperitates, ſola præſtat conſcientia. Conſcientia eſt accuſatrix, conſcientia teſtis, conſcientia tribunal, conſcientia judex, conſcientia reus, conſcientia decretum, conſcientia carcer, conſcientia carnifex, conſcientia ſupplicium, conſcientia mors, conſcientia tumulus, conſcientia vermis, conſcientia infernus. Has tredecim tribulationes patitur reprobus à conſcientia, valde diverſas à tribulationibus electorum.

CXLIV. Conſcientia reprobis futurum judicium prævertit. Tredecim tribulationes reproborũ, quas iis offert conſcientia.

Primò conſcientia eſt accuſatrix: quia cum ſuo dictamine ſemper loquitur, ſemper arguit, ſemper dictat, irrationabiliter, & malè patratum eſſe, quod contra divinam legem patratum eſt. Ideo dicebat David Pſalm. 50. *peccatum meum contra me eſt ſemper:* quia licet homicidium Uriæ fere omnibus occultum eſſet, licet nemo in Regem auderet inſurgere accuſator: ipſa tamen conſcientia peccati eum acriter accuſabat. Quod perpendens Chryſoſtomus hom. 3. de verbis Iſaiæ, *ponatur*, inquit, *nulli notum eſſe flagitium præter quàm ipſi uni: quomodo feret conſcientiam redar-*

Pſalm. 50. Conſcientia Davidis accuſatrix. *Chryſoſt.*

Lamech ſui ipſius accuſator. *Geneſ.4. Chryſeſt.*

guentem,acerbam,& amarulentam accuſatricem? Ideo Lamech poſt occultam occiſionem Caïni,ſeipſum accuſans, nemine alio accuſante,*occidi*,inquit, *virum in vulnus meum : & adoleſcentulum in livorem meum.* Geneſ.4. Quod perpendens Chryſoſtomus hom. 20. in Gen. *Quis*, inquit, *iſtum, dic obſecro, ad confeſſionem adegit ? nullus alius quàm conſcientia : nam ſimul ac in peccatum declinavit, ſtatim conſcientia inſurrexit inclamans, & oſtendens magnitudinem peccati.*

Conſciētia ante peccatum mutа, poſt peccatum clamitat. *Chryſoſt.*

Hoc autem proprium eſt improborum, ut ante peccatum cœlent ſibimetipſis illius obſcœnitatem,conſcientia ex paſſionis impetu oppreſſa pœnè obmuteſcente,aut valde exiliter reclamante : poſt peccatum verò,paſſionis impetu lenteſcente, conſcientia clamores edat immenſos,quibus ſceleris magnitudinem prodit : ut ait Chryſoſtomus, *inclamans, & oſtendens magnitudinem peccati.* Ita ante peccatum impellit ad facilitatem peccandi : poſt peccatum ad deſperationem veniæ.Quod obſervans loco citato Chryſoſtomus, *ita*, inquit, *ſe habet peccatum, ut priuſquam ſit, obtenebret, ac decipiat mentem : poſtquam autem commiſſum fuerit, ſuam nobis abſurditatem proferat, & oſtendat.*Hoc videre eſt in Caïno,qui ante peccatum non advertens gravitatem facinoris, *dixit ad Abel fratrem ſuum, egrediamur foras*; *cumque eſſent in agro,interfecit eum.*Geneſ.4.voluptatem agri captans in homicidio. Poſt peccatum verò deferueſcente ira, delicti enormitatem agnoſcens, deſperata venia dixit, *major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear.* Nimirum, dum peccatur, nebulæ animo offunduntur, ut deformitas lateat : patrato verò peccato, diſcuſſis nebulis,apparet enormitas. Quod notans Ambroſius lib.2.de Abraham c.4. *dum*, inquit, *in quadam ſumus delinquendi libidine, nebulis quibuſdam conſcientia mens obducitur, ne videat deformitatem : ſed, cum nebula tranſierit,gravia tormenta exercentur in quodam modo conſcij ſecretario.*

Caïn cur deſperavit poſt peccatum. Peccati deformitas ante factum latet : poſt factum apparet. *Ambroſ.*

CXLV.

Advertendum eſt autem in Caïni homicio enormitatem peccati, quæ ante factum apparebat valde minor quàm erat,poſt factum exhibitam illo fuiſſe longè majorem,quàm erat:nempe majorem,quàm ſit ipſa Dei infinita miſericordia:*Major eſt iniquitas mea*,&c. Certè ſanguis Abel clamavit ad Deum accuſans Caïnum.Ideo ei dicitur, *vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Geneſ. 4. eodem tempore conſcientia clamavit ad Caïn accuſans ipſum apud ſeipſum. Tamen ſanguinis clamor, & accuſatio non intercluſit apud Deum miſericordiam. Conſcientiæ verò clamor, & accuſatio valde fuit acerbior:quæ miſericordiæ aditum intercludebat,ipſo dicente *major eſt iniquitas mea*, &c. Ideo non immeritò appellata fuit à Chryſoſtomo,hom.3. cit.de verbis Iſaiæ, *conſcientia acerba, & amarulenta accuſatrix.*Profectò accuſatrix tam acerba,ut ſocios ad accuſandum

Conſciētia accuſatrix omnium acerbiſſima. *Geneſ.4.* *Chryſoſt.*

delictum, ipſos etiam videatur mortuos excitare. Quod apparet in Saüle. Qui, dum vulneratus eſſet à Philiſtæis, poſtulavit à viro Amalecita ut ipſum celeriter interficeret. *Sta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ* 2. Reg. 1. ſive ut ex Hebræo vertitur, *tenent me ora veſtimenti ſacerdotalis.* Nimirum occidi juſſerat Saül ſacerdotes innoxios, ut habetur 1. Reg. 22. Ideo cum morti proximus eſſet, conſcientia illi ſacerdotes injuſtè occiſos objecit; ac ſi denuo vivi eum, ſpiranteſque comprimerent, & patrati ſceleris accuſarent. Quam accuſationem morte acerbiorem non ferens, Amalecitæ dixit *ſta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me ora veſtimenti ſacerdotalis.* Hæc eſt obſervatio Abulenſis in eum locum q. 5. ubi, *videbatur*, inquit, *ſibi Saül, quod propinquus morti videret ſacerdotes Domini* (eos nempe, quos occiderat), *accuſantes eum in judicio coram Dei.*

Saül cur ſe poſtularit occidi ab Amalecita. 2. *Reg* 1.

1. *Reg* 22.

Conſcientia mortuos excitat, ut accuſent.

Abulenſ.

Simile quid refert Sanderus lib. de ſchiſmate Anglicano, contigiſſe Angliarum Regi Henrico Octavo. Qui, imminente jam morte, æternam ſalutem deſperans, ſæpiùs monachos inclamabat: ac ſi monachi, quos ob Catholicæ fidei confeſſionem laqueo ſuſpendi, morique juſſerat, illi mox morituro veluti accuſatores aſtarent. Nempe ante obitum prævenientes judicium: &, juxta dictum Abulenſis, *accuſantes eum in judicio coram Domino.* Hæc de prima tribulatione reproborum ex conſcientia, juxta Chryſoſtomum, *acerba, & amarulenta accuſatrice*: quæ acerbas accuſationes tum in vita, tum præcipuè exhibere ſolet in morte.

Sanderus.

Henrici Octavi in morte deſperatio.

CXLVI.

Conſcientia delicti accuſatrix eſt ſimul, & teſtis.

Secundò tribulationes patiuntur reprobi ex conſcientia non accuſatrice ſolùm, ſed etiam teſte. In aliis quippe judiciis accuſatio irrita eſt ſine teſte: & actore non probante, reus abſoluitur. In hoc verò judicio, quod in aliis judiciis renuitur, eadem conſcientia eſt accuſatrix, & teſtis. Hoc intueri licet in primo homine, & primo etiam ex hominibus peccatore Adamo. Hic enim poſt peccatum vocatus à Deo *vocem*, inquit, *tuam audivi in Paradiſo, & timui*: Geneſ. 3. Certè hic peccaverat, nullo teſte, præterquam Eva conſorte thori, & delicti. Serpens, qui conſcius erat, aufugerat. Is verò, qui eum vocabat, non ſolùm videbatur ignorare delictum, ſed etiam ignorare ubi eſſet. Ideo dixit *Adam ubi es?* & Adam ipſe reſpondit, *eò quòd nudus eſſem abſcondi me.* Cur ergo is, qui putavit ſe abſcondi potuiſſe à Deo, non etiam putavit nullo alio teſte abſcondi potuiſſe delictum? Sentiebat profectò conſcientiam admiſſi facinoris accuſatricem ſimul, & teſtem: & ideo ait *vocem tuam audivi, & timui*, à propria conſcientia accuſatus. Eſt animadverſio Chryſoſtomi hom. 17. in Geneſ. ubi, *quare*, inquit, *dic oro, timuit? Quoniam videbat trucem ſibi ſtare accuſatorem conſcientiam.* Vtique accuſatorem, & teſtem: ideo ſubdit. *Neque enim alium objurgatorem peccati habe-*

Adam cur vocatus à Deo timuerit.

Geneſ. 3.

Chryſoſt.

bat, & teſtem: ſed unicum illum, quem intrinſecùs circumferebat.

Conſciẽtia peccatori teſtis omnium moleſtiſſimus.

Iure perpendit *teſtem, quem intrinſecùs circumferebat.* Nam, ut cæteros quoſque peccando quis lateat, certè latere non poteſt ſeipſum. Excuſationes peccati aliis jure, vel injuria poteſt obtendere: ſibi verò non poteſt. Ideo Bernardus lib. 5. de conſid. expendens ea verba Iob 7. *quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi gravis? nullus*, inquit, *moleſtior oculus ſuo cuique. Non eſt aſpectus, quem tenebroſa conſcientia ſuffugere magis velit, minùs poſſit.* De hoc teſtimonio malæ conſcientiæ habetur Sap. 17. *cum ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis. Semper enim præſumit ſæva, perturbata conſcientia.* Vtique timens pœnam, & teſtificans culpam. Ideo Chryſoſtomus in Pſalm. 50. *conſcientia*, inquit, *peccati formidinis mater.*

Bernardus.

Iob 7.

Sap. 17.

Chryſoſt.

Gygæus anulus non effugit oculum conſcientiæ.

De Gygæo anulo fabulati ſunt priſci, qui eum geſtaret, videri potuiſſe à nemine. Ejus tamen anuli beneficio vitari non potuiſſet conſcientia teſtis. Quod obſervans Ambroſias lib. 3. off. *Da*, inquit, *hunc annulum* (Gygeum) *ſapienti, ut beneficio ejus latere poſſit, cum deliquerit. Non minùs fugiet peccatorum contagium, quàm ſi latere non poſſit.* Porro, ſi teſtem pudendi criminis, cum reus conſpicit, erubeſcit: perpetua ſanè erubeſcentia, & confuſio oritur ex perpetuo teſte patrati facinoris, conſcientia. Quamobrem Ambroſius lib. 7. epiſt. 44. *nemo*, inquit, *vel ſolus, vel cum altero aliquid turpe faxit: & ſi ſolus eſt, ſeipſum præ cæteris erubeſcat.* Teſtis hic nunquam ſolus eſt: ſed alios conteſtes advocat, lapides, parietes, ſolum ipſum, in quo commiſſum eſt peccatum: quæ mutis quibuſdam vocibus exprobrate improbo peccatum videntur. Ideo Chryſoſtomus hom. 3. de verb. Iſa. de adultero loquens: *Pavet*, inquit, *qui talis eſt, omnia: umbras parietes, lapides ipſos vocem mittentes.* Hæc eſt ſecunda reprobi tribulatio, quam patitur à conſcientia teſte.

Ambroſius.

Conſciẽtia teſtes ſceleris advocat lapides.

Chryſoſt.

CXLVII. Conſciẽtia tribunal maximè formidandum.

Tertiò conſcientia exhibet illi tribunal, quo ante obitum, ſtatim poſt facinus judicatur. Nullum profectò tribunal formidandum eſt magis quàm id, quod in conſcientiæ ſolio, ſibi regina ratio ſtatuit. De hoc loquens Chryſoſtomus conc. 1. de Lazaro *explica mihi*, inquit, *iſtius* (peccatoris) *conſcientiam. Videbis velut in curia mentem ad thronum conſcientia conſcendiſſe regalem, & tanquam judicem conſidentem.* Neque verò judex hic ex intima conjunctione, quam habet cum reo, à juſtitia deflectit, non delinitus blanditiis, non pecunia ſubornatus. Eſt quippe tribunal pœnæ divinum, per lumen rationis nobis à Deo infiſum: de quo dicitur Pſalm. 4. *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Quamobrem Chryſoſtomus hom. 3. de verb. Iſaiæ *hoc*, inquit, *tribunal* (conſcientiæ) *non pecunia corrumpitur, non adulationibus acquieſcit: eò quòd divinum eſt, & à Deo noſtris impoſitum mentibus.*

Chryſoſt. Ratio regina in ſolio conſcientiæ conſidet.

Pſal. 4.

Chryſoſt.

Quintò conſcientia non ſolùm ttibunal eſt, ſed etiam judex. Quippe, ut ait Ambroſius lib. 7. epiſt. 47. ſibi *unuſquiſque animum ſuum ſeverum judicem, ſui ulterem ſceleris, & vindicem criminis habet.* Statim ratio judicat, id, cujus conſcientia eſt accuſatrix, & teſtis, fieri non debuiſſe. Iudex hic reum veluti per torturam ad confitendum ſuum facinus adigit. Ideo Chryſoſtomus loquens de Lamech ſponte ſuum delictum prodente iis verbis *occidi virum*, &c. Geneſ. 4. *quis*, inquit, *iſtum, dic obſecro, ad confeſſionem adegit? nullus alius, quàm conſcientia, & incorruptus ille index.* Hic, timore tortore, ad internam confeſſionem proprij criminis vel inviros adigit reprobos, ut ait S. Leo ſerm. 8. de Paſſ. *habentes timorem non quo fides vera juſtificatur; ſed quo conſcientia iniqua torquetur.*

Ambroſius. Conſcientia judex incorruptus.

Chryſoſt. Conſcientia reos ad confitendũ ſcelus adigit per torturam.

Quintò eadem conſcientia, quæ Iudex eſt, perſonam ſuſtinet Rei. Et hoc eſt admirabile ut idem ſibi ſit judex, & reus: ſitque inter judicem & reum, tam conjunctos, judicium ſeveriſſimum. quod adnotans Ambroſius, *quod*, inquit, *ſeverius judicium, quàm domeſticum: quo unuſquiſque ſibi eſt reus?* Porro priùs in hoc domeſtico judicio unuſquiſque eſt ſibi reus, quàm apud quemlibet alium judicem: &, ut notat ibidem Ambroſius, *ſibi quiſque eſt reus, priuſquàm cæteris.*

Conſcientia iudex, & reus.

Ambroſ.

Sextò conſcientia ipſa addit condemnationis ſententiam contra reprobum: de qua Ambroſius dixit loco citato, *nullum eſſe ſeverius judicium, quàm domeſticum.* Quippe proprium eſſe ſolet reproborum ſuſpicari vehementer ſe ob ea, in quibus perſeverant, ſcelera, condemnandos: immo jam, ſuomet judicio, numerari inter damnatos. Ut mirum ſit, quomodo non dico gaudere ſed vivere poſſint: & in hoc aëre, ſuffocati mæſtitia, reſpirare. Quod expendens Chryſoſtomus conc. 1. de Lazaro loquens de divite reprobo, *obambulat*, inquit, *amarum accuſatorem circumferens conſcientiam: cum ſit ſuo ipſius judicio damnatus: nec poſſit vel ad breve tempus reſpirare.* Hæc ſexta tribulatio, quam patitur reprobus à conſcientia.

Conſcientiæ judiciũ ſeveriſſimum.

Reprobi ſuomet iudicio numerare ſe ſolent inter damnatos.

Chryſoſt.

Septimò conſcientia eſt reprobo carcer: in quem dettuſus, ut dicitur Lucæ 2. *ſedet in tenebris, & umbra mortis.* Ideo Bernardus ſerm. 4. de Aſſumpt. Virginis, *carcer*, inquit, *quidam eſt rea conſcientia.* In hoc carcere non deſunt vincula, & compedes: quibus in hac vita reprobi conſtringuntur. Neque immeritò, quia viliſſima Diaboli mancipia, ſe illi propter voluptatem, aut honorem momentaneum vendiderunt. quippe, ut dicitur. 1. Mac. 1. *venundati ſunt, ut facerent malum.* Quamobrem Ambroſius in Pſalm. 35. *imago*, inquit, *peccati miſeram inferens ſervitutem in ſua vincula trahit, ut ſe enodare non queat: quoniam volens ipſe ſe vendidit.* Hæc eſt ſeptima ttibulatio ſervitutis, & carceris; quam affert conſcientia reprobis.

Conſciẽtia mala carcer.

Bernard.

CXLVIII. Reprobi mancipia ſunt diaboli.

1. *Mac.* 1.

Ambroſius.

Conſciẽtia ſæviſſimus carnifex.

Octavo conſcientia iis eſt carnifex, qui eoſdem perpetuò cruciat. Apparet hoc in Caïno. Quem, poſt fratricidium, permiſit Dominus fugere, antequam puniretur. *Egreſſuſque Cain à facie Domini habitauit profugus in terra.* Geneſ. 4. Videbatur debuiſſe ſtatim puniri, poſtquam ad vocem ſanguinis Abel vocatus fuerat à Domino ad iudicium. Permiſit tamen illi Deus fugam, qua veluti è iuſtitiæ manibus elaberetur: quia illi fugienti aderat conſcientia carnifex, pœnas de eo ſumens acerbiſſimas. Eſt obſeruatio Ambroſij in Pſalm. 35. ubi de Caïno loquens, *cum adhuc*, inquit, *à domino pœna ceſſaret, torquebat eum ſuorum conſcientia peccatorum. Meruerat quidem ut percuſſor inhiberetur: ſed ſine nulla intermiſſione ipſe ſibi ſum carnifex erat, ipſe percuſſor.* Porro, ſi alicui criminis reo carnifex ſemper aſtaret: cum carnifice foret prandium, cum carnifice cœna, cum carnifice ambulatio, cum carnifice ſeſſio, cum carnifice colloquia, cum carnifice accubitus: nullo certè hic affici poſſet gaudio, quod non illico carnificis aſpectus extingueret. Hoc totum planè contingit improbo: nempe, ut ait Chryſoſtomus hom. 10. in Geneſ. *pecator ſecum quaſi carnificem circumgeſtat.* Hæc eſt maxima tribulatio reproborum, & cum nulla alia conferenda: inter laura convivia, inter aulea ſerico auroque texta, inter voluptates, inter delicias, inter plauſus perpetuò ſecum ſuum *circumgeſtare carnificem.* Sanè is, cui viſibilis carnifex aſtaret, poſſet ab ejus aſpectu avocare oculos ſaltem dormiens. Sed conſcientia carnifex ſuis ſpectris, ac latuis, etiam dormientibus ſolet eſſe terriculo.

Caïn cur non ſtatim punitus. *Geneſ 4.*

Ambroſ.

Conſciẽtia ſẽper aſtat improbo tanquam carnifex.

Chryſoſt.

CXLIX.

Conſpicere licet hoc in Rege Nabuchodonoſor, qui ita de ſe fatetur Dan. 4. *Quietus eram in domo mea, & florens in palatio meo. Somnium vidi, quod perterruit me: & viſiones capitis mei conturbaverunt me.* Nihil ſomnio levius, quod inanis quædam, & falſa imago eſt, & tamen potuit monarcham in ſummo felicitatis faſtigio poſitum conturbare. Succeſſorem ejus Baltaſſar, inter convivij regalis delicias, non armatus exercitus conturbavit, ſed inermes *digiti quaſi manus hominis ſcribentis. Tunc facies Regis commutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum.* Dan. 5. urgente ſcilicet conſcientia delictorum ob timorem, ne digiti illi contra eum ſententiam ſcriberent. Affirmat Lyranus *non fuiſſe ibi manum ſecundùm exiſtentiam; ſed ſolùm apparuiſſe in oculis eius:* quaſi objiciente illi ſpectra hæc conſcientia. Regem verò Nabuchodonoſor etiam dormientem non digiti, ſed levius digitis ſomnium conturbavit: quo arborem ingentem vidit mox ſuccidendam. Innumerabiles ſanè illi, intra ſui fines imperij, arbores efflorebant: unam tamen ſomnians ſuccidendam, adeo gravitet turbatus eſt: quia conſcientia facinorum ſuſpicionem ingeſſit, quod ſuccidendus ipſe ea arbore ſignaretur. Ita reprobo ſomnus ipſe plenus formidine, ſomniorum umbris, ac

Conſciẽtia torquere etiã dormientes. *Dan. 4.*

Somnium ſatis eſt ad turbandam felicitatem improbi.

Digiti inermes Regem Baltaſar cõturbarunt. *Lyran.*

latuis

laruis conſcientia exagitante turbatur. Quod expendens Chryſoſtomus hom. 10. in Geneſ. *Peccator*, inquit, *umbras tremiſcit: neque ei ſuavis eſt ſomnus, ſed formidine, & terrore plenus.* Ideo ille Rex improbus dicebat, *viſiones capitis mei conturbaverunt, me:* dum ſcilicet conſcientiæ malæ quaſi carnificis aſpectus, & vigilanti occurrit, & dormienti.

Chryſoſt. Somnus improbo plenus formidine.

Contra verò electis conſcientia bona etiam inter tribulationes ſomnum affert placidiſſimum. Ideo David, qui dum eſſet in peccato de ſe dixerat, *dormivi conturbatus* Pſal. 56. dum eſſet in via prædeſtinationis in ſtatu gratiæ dicebat *in pace in idipſum dormiam, & requieſcam* Pſal. 4. Idcirco de quolibet juſto Bernardus ſerm. de Magdal. *minas*, inquit, *aſpernatur, neſcit timorem; & omnium ſcandalorum immunis in pace in idipſum dormit, & requieſcit.* E converſo accidit reprobis: quibus hæc eſt octava tribulatio, perpetua ſive in vigilia, ſive in ſomno ſui carnificis circumgeſtatio.

Nonò conſcientia non modò reproborum carnifex eſt, ſed etiam ſupplicium. Parum eſſet reprobo ferre perpetuò aſpectum carnificis, niſi etiam perpetuò ferret ſupplicium; Sicut, ſi reus ſecum circumferret carnificem, qui eum perpetuò lancinaret: huic profectò perpetua foret mœſtitia, nullum gaudium. Quæ eſt conſideratio Chryſoſtomi hom. 20. in Gen. ubi, *peccator*, inquit, *quaſi carnificem circumgeſtat ſe lancinantem, & flagellantem perpetuò. Ita paſſi ſumus obambulat ſuſtinens innumerabiles pœnas.* Prima inter has innumerabiles pœnas videtur ipſummet peccaſſe: cum peccatum poſſit habere non ſolùm rationem culpæ, ſed etiam pœnæ, ut nos oſtendimus tomo 2 lib. 3. q. 14. Quod agnoſcens Seneca epiſt. 67. ad Lucil. *prima*, inquit, *pœna peccantium eſt peccaſſe. Nec ullum ſcelus impunitum: quoniam ſceleris in ſcelere ſupplicium eſt.* Melius profectò dixiſſet, primam peccantium pœnam eſſe, non quidem peccaſſe, ſed peccare. Quandoquidem peccatum in ſeipſo continet pœnam: quæ omnem aliam pœnam, omne aliud ſupplicium antevertit. Ideo Chryſoſtomus in Pſalm. 124. *ante ſupplicium*, inquit, *vitium ſupplicium infligit. Peccatum in ſe continet pœnam, antequam puniatur.*

Conſcientia improbo perpetuum ſuppliciũ. *Chryſoſt.*

Conſcientia carnifex perpetuò flagellans.

CL. Peccantiũ prima pœna eſt peccaſſe.

Chryſoſt. Peccatum in ſe pœnã continet.

Porro peccatum partus quidam eſt, ſive potiùs abortus concupiſcentiæ. Ideo dicitur Iacobi. 1. *concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum.* In parturientibus priùs voluptas intercedit in conceptu, poſtea dolor in partu. Non ſic in improbis: qui non ſolùm, dum pariunt, ideſt dum executioni mandant peccatum, ſed etiam dum concipiunt, ideſt dum de eo deliberant, dolor intervenit in ipſomet veluti conceptu peccati. Ideo dicitur Pſal. 7. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Non dixit de eo, qui ob delicias peccat, concepit voluptatem, & peperit iniquitatem, ſed *concepit dolorem:* quia in ipſomet initio, dum conſilium initur peccandi, peccatum concipitur cum

Peccatum, concupiſcentiæ partus.

Peccantibus dolor in partu, & in cõceptu. *Pſal. 7.*

dolore. Ideo dicitur, *concepit dolorem.* Quamobrem in hæc verba
Chryſoſt. Chryſoſtomus *hic dolor*, inquit, *eſt à principio :* (nempe in ipſo conceptu peccati) *ſimul ac enim quiſquam de malo conſilium iniit, in cogitatione eſt tumultus, ac turba.* Dicitur etiam, *& peperit iniquitatem :* quia in ejus veluti partu peccans, quaſi parturiens, occultos, ſed inexplicabiles ſuſtinet dolores. Idcirco Chryſoſtomus in
Peccans patitur dolores partus. *Chryſoſt.* eum Pſalmum, *peperit*, inquit, *iniquitatem : quia quemadmodum mulieres parturientes à doloribus diſcerpuntur : ita etiam, qui facit dolum, diſcerpitur* (ad modum utique viperini partus : qui, ut fertur, matrem prodeundo diſcerpit) *& non levi aliquo, ſed vehementiſſimo afficitur dolore.*

Quod ſi in ipſo actu peccandi videtur quandoque aliqua voluptate peccans perfundi; ſaltem poſt peccatum, voluptate illa evaneſcente, ingens dolor conſequitur. Quoad hoc autem contrarium accidit in parientibus. Nam in partu dolor, poſt partum voluptas. Quippe *mulier cùm parit triſtitiam habet : cum autem peperit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium.* Ioan. 16. Contra accidit in iis, qui
Ioan. 16. *pariunt iniquitatem.* Nempe his aliqua fortaſſe in partu voluptas: ſed illico poſt partum dolor. Hæc eſt obſervatio Chryſoſtomi conc.
Chryſoſt. 4. de Caino ubi, *peccatum*, inquit, *cum commiſſum eſt, tum demum extincta voluptate amarus pœnitentiæ ſtimulus ſuccedit : contra quàm accidere ſolet parturientibus.* Hæc generatim de dolore, quem fert improbis conſcientia peccati. Sed quoniam hic dolor eſt per modum pœnæ, & ſupplicij, explicatur in ſacris literis ſimilitudine flagelli
Pſal. 31. Pſal. 31. *multa flagella peccatoris.* Quaſi conſcientia carnifex peccatorem flagellet : quemadmodum fieri ſolet reis, qui ignominiæ cauſa per urbem ducti, prævia tuba, à carnifice identidem flagellantur.
Peccator à conſcientia flagellatur. *Chryſoſt.* Nimirum ex Chryſoſtomo hom. 20. in Gen. ut ſupra etiam notatum eſt, *peccator carnificem circumgeſtat ſe perpetuò flagellantem.* Ideo dicitur, *multa flagella peccatoris.*

Obſervandum in hoc eſt, dici ab eodem Davide de reprobis, *in labore hominum non ſunt : & cum hominibus non flagellabuntur.* Pſal. 72.
Pſal. 72 *Pſal. 51.* cum quo pugnare videtur, quod dixerat. Pſal. 31. *multa flagella peccatoris.* Hæc autem conciliantur : quia reprobi ſæpe in proſperitatibus verſantur quoad corporalia, ut oſtendetur capite ſequenti : & ideo dicitur, *cum hominibus non flagellabuntur.* Quia tamen
Chryſoſt. ſpiritualibus conſcientiæ flagellis excruciantur, ideo dicitur *multa flagella peccatoris.* Quamobrem Chryſoſtomus in Pſalm. 7. loquens
Abſalõ, cur poſt tres lanceas cordi infixas, non ſtatim mortuus. 2. *Reg.* 18. de Abſalone, qui *tribus lanceis infixis cordi*, è cujus vulnere ſtatim mors ſequi debuerat, *adhuc palpitabat hærens in quercu.* 2. Reg. 18. refundit hujus rei cauſam in Deum, quaſi de induſtria illi vitæ ſpatium prorogaverit, ut ante mortem ignominiæ cauſa à propria conſcientia pendēs è quercu flagellaretur. *Nō ſtatim*, inquit, *de medio ſub-*

latus est : sed tanquam in judicio priùs suspensus est , & ligno affixus , deinceps à conscientia flagellatus.

Hæc flagella non sunt sine aculeis. Ideo dici solent *stimuli conscientiæ:* qui acerrimè animum pungere consueverunt. De hoc stimulo dictum fuit persequenti Ecclesiam Saulo Act. 9. *durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Nempe contra stimulum conscientiæ, desumpta similitudine ab equis, qui calcitrantes contra calcaria, punguntur in latere , ac pœnè confodiuntur. *Durum est contra stimulum calcitrare :* quia, ut notat idem Chrysost. conc. 4. de Lazaro, *conscientia quovis stimulo acriùs peccatorem pungere consuevit.* Hoc stimulo quem alii vocant motsum, seu remorsum conscientiæ, quasi feræ mordentis, & remordentis, donec mentem exedat, non solùm pungitur animus, sed laceratur etiam & vulneratur , idque vulnere acerbissimo. Ideo Ambrosius lib. 1. off. c. 12. *introspice*, inquit, *ulcera, & vibices animæ, cordisque mœstitiam.* Hoc vulnere nullum gravius. Quod advertens idem Ambrosius lib. 2. offic. c. 4. *quæ*, inquit , *pœna gravior, quàm interioris vulnus conscientiæ ?*

Conscientiæ stimuli pungunt acerrimè. *Act. 9.*

Chrysost.

CLI. Conscientiæ stimuli mentem vulnerant. *Ambros.*

His vulneribus neque equulei desunt, neque ungulæ, quæ duo instrumenta supplicii sunt atrocissima, cum martyribus adhiberi solita à tyrannis. Adhibentur hæc sub peccati tyrannide multò atrociùs cum reprobis: qui conscientiæ equuleo torti , & veluti ungulis confossi martyres sunt Diaboli. Quod pessimi martyrii genus in improbis describens Chrysostomus conc. 1. de Lazaro, *videbis*, inquit, *mentem tanquam judicem sedentem, & cogitationes loco carnificum adhibentem, in equuleo suspendentem , lateraque conscientia unguis corradentem.* Non poterat vivaciùs exprimi tormentum , quod in hac vita sub conscientiæ stimulis ferunt reprobi , multò graviùs quavis tribulatione, & cruce extrinseca electorum. Et ideo supra hanc appellavimus cum Augustino tract. 50. in Ioan. *crucem mentis.* Nimirum, ut ait Hieronymus in Ezech. 16. *portat tormentum suum , qui propria torquetur conscientia : & in hoc seculo sustinet propria voluntate cruciatum.*

Conscientiæ peccatori equuleum præstat, & ungulas.

Chrysost.

Augustin. Hieronym.

Hi autem conscientiæ cruciatus , quos à *cruce mentis* in hac vita sustinent reprobi , non solùm graviores sunt quibuslibet cruciatibus, quos ad virtutis experimentum, ut diximus, patiuntur electi, sed etiam multò plures sunt, & numerosiores : idque in omnibus reprobis, excepto nemine. Ideo Chrysostomus in Psal. 7. *nemo*, inquit, *est vivens in scelere , qui non dolores sustineat innumerabiles , & de malis consultans, & consilium exequens.* Hos *dolores innumerabiles*, similitudine fluctuum , qui in immenso mari numerari non possunt , expressit unus è reprobis Rex Antiochus, dum dixit 1. Machab. 6. *in quantam tribulationem deveni , & in quos fluctus tristitia ?* assignans autem causam subdit , *nunc reminiscor malorum , quæ feci in*

Chrysost. Conscientiæ malæ dolores innumerabiles. 1. *Mac.* 6. Conscientia agitatur inter fluctus tristitiæ.

Improborũ tranquilli tas tempeſtas eſt. *Hieronym.*

Hieruſalem. Hæc memoria cogitationes illi mœſtiſſimas ingerebat, veluti fluctus ſibi invicem ſuccedentes Nimirum reprobi, dum tranquilla videntur foris omnia, intus in tempeſtate ſunt. Ideo, ut ſupra notatum eſt, de his dixit Hieronymus epiſt. 1. ad Heliod. *tranquillitas iſta tempeſtas eſt.* Nempe, *ob fluctus triſtitiæ*, quos in ſe experiuntur reprobi cum Antioeho. Contra verò electi, inter tribulationum foris aſſurgentes fluctus, intus veluti in placidiſſimo portu ſunt.

Ambroſius. Electorum tempeſtas tranquilla eſt.

Quod adnotans Ambroſius lib. 2. de Iacob cap. 6. *perfecta*, inquit, *virtus habet mentis tranquillitatem: & quaſi in tutiſſimo littore adverſus inſurgentes fluctus ſecularium procellarum mens immobilis fida ſtatione placidatur*: dum contra reprobi verſantur inter *fluctus triſtitiæ.*

Conſciẽtia imptobis mors.

Nonò conſcientia non ſolùm reprobis eſt ſupplicium, ſed etiam mors ipſamet corporali morte acerbior. Poteſt quidem reo à judice ſupplicium infligi citra mortem; ſed conſcientiæ ſtimuli & ſupplicium ferunt, & mortem. Electorum ſanè proprium eſt dicere cum

Ad Rom. 8.

Paulo ad Rom. 8. *propter te mortificamur tota die: facti ſumus ſicut oves occiſionis.* Et rurſum 1. ad Cor. 16. *quotidie morimur*: propter tribulationes varias, quas pro Chriſto quotidie patiuntur. Reprobi verò etiam dicere poſſunt, ſed in ſenſu valde diverſo, propter acres conſcientiæ ſtimulos, *quotidie morimur.* Ideo Tiberius adactus à conſcientia mala ad ſibi imprecandam mortem apud Suetonium c. 87. *Dij*, inquit, *me perdant, quem quotidie perire ſentio.* Non ſemel admirans audivi, qui dicerent, dum exiſtimati felices inter carnis voluptates volutarentur, cupere ſe quamprimùm à quopiam occidi, eò quod conſcientiæ ſtimulos, qualibet iis morte graviores, ulteriùs ferre non poſſent.

CLII. Imptobi ob cruciatus conſcientiæ quotidie moriuntur. *Sueton.* Imptobi ſibi mortem imprecãtur. Conſciẽtiæ malæ pœna qualibet morte gravior. *Philo.*

De Flacco quodam narrat Philo in eumdem, ſua eum facinora memorantem ita dixiſſe. *Horum facinorum pœna me manent. Iam in horas præmorior, multas ſuſtinens mortes ante ultimam.* Hoc patet in Iuda proditore: qui conſcientiæ adactus ſtimulis dixit, *peccavi tradens ſanguinem juſtum. Et projectis argenteis in templo receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Matt. 27. vitam ſibi morte judicans acerbiorem.

Matth. 27. Iudæ poſt proditionẽ vita morte acerbior. *Chryſoſt.* *Iſaiæ 66.*

Quod expendens Chryſoſtomus in Pſalm. 7. *Cum*, inquit, *Iudas non poſſet ferre judicij conſcientiæ dolorem, adaptato ſibi laqueo, vitam finivit.* Amens qui non animadvertit, conſcientiæ dolores acerbiùs ſævituros poſt mortem, & æterno tempore duraturos, juxta illud Iſa. 66 *vermis eorum non morietur.*

Conſcientiæ ſtimulos morte ipſa eſſe acerbiores, clariſſimè cernere licet in reproborum primo Caïno. Quippe hic, poſt occiſum Abelem, conſcientia timorem incutiente, ſuſpicatus eſt ſe illico à quolibet ſibi occurrente occidendum. *Omnis, qui invenerit me, interficiet me.* Geneſ. 4. Dominus autẽ conſulens ejus vitæ *poſuit ſignum in Cain*,

Geneſ. 4.

ut non interficeret eum omnis, qui inveniſſet eum. Certè de quolibet homicida Deus decretum hoc promulgavit, *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.* Geneſ.9. Quod decretum idem Deus ſuſcepta carne confirmavit; cum dixit, *omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Matt. 26. cur ergo is, qui omnem homicidam occidendum pronunciavit, primum homicidam occidi noluit: immo ad ejus vitam ſervandam peculiare ſtudium adhibuit? *poſuitque ſignum in Cain, ut non interficeret eum*, &c. Movet hoc dubium Philo lib.de profugis. Vbi, *Caïn*, inquit, *impudentis homicidæ mors nunquam in lege invenitur: immo extat de illo hoc oraculum, ne quis eum inventum interimeret.* Vtique, ſi inſcrutabilium Dei judiciorum rationem aliquam inveſtigare fas eſt, primum homicidam, & primum ex hominibus reproborum Dei juſtitia puniit, ſervans ei vitam morte qualibet atrociorem. Quippe illi dictum fuerat à Domino, *profugus eris ſuper terram.* Geneſ. 4. ſive, ut legunt Septuaginta, *eris gemens, & tremens.* Quia, ut multi interpretum afferunt, invaſit ejus membra tremor perpetuus. *Poſuitque Dominus in Cain ſignum*, &c. ſignum hoc tradit Cornelius cum communi fuiſſe *tremorem corporis, & mentis: ita ut corpus & vultus peccatum Caïni loquerentur.* Ideo ſequitur: *& habitavit profugus in terra ad Orientalem plagam.* Ex Hebræo, *in terra fluctuanti*, eò quòd ſemper terra ſub ejus pedibus, conſcientia eum exagitante, fluctuare ac tremere videretur. Hæc vita ſub perpetua agitatione conſcientiæ tanto timore ducta, quia viſa eſt morte qualibet acerbior: ideo Deus, qui omnem homicidam occidendum pronunciavit, primo homicidæ, & reprobo morte pejorem vitam ſervavit. Eſt obſervatio Ambroſii in Pſal.35. ubi de Caïno loquens *acceperat*, inquit, *ſignum ne aliquis eum occideret: non ut vita ſuavitate frueretur, ſed ne mors auferret ærumnam: ut percuſſorem ſuum quotidie timendo pateretur.* Quamobrem loco unius mortis, quam à percuſſore paſſus eſſet, ſexcentas quotidie mortes in conſcientiæ carnificina ſuſtinuit. Ita Caïno vita ſupplicio fuit, mors remedio. Quod ipſum adnotavit Ambroſius lib. 2. de Caïn.c.29. ubi de hoc loquens, *metus*, inquit, *qui viventibus ingruunt, plurimas etiam mortes inferunt: ut iſta mors remedium videatur eſſe, non pœna:* utique remedium, niſi reprobos pejora manerent poſt mortem. Tum ſic concludit. *Ergo & iſti Caïn longa vita indulta vindicta eſt.*

Cur Deus Caïno vitā poſt homicidium ſervaverit. *Gen.9. Matth.26*

Philo.

Geneſ 4.

Caïno tremor perpetuus poſt peccatum.

Signum à Deo poſitū in Cain quale fuerit.

Caïno vita indulta eſt ad pœnam. *Ambroſ.*

Reprobis vita ſupplicio, mors remedio.

Agnoſcant reprobi in primo reprobo, eorum veluti prototypo, eam vitam, quam inter mundanas proſperitates felicem putant, ob conſcientiæ cruciatus mortem quamdam eſſe centies geminatam, ipſo naturali obitu longè pejorem: cum reprobus, ut ſupra diximus ex Philone, *plurimas mortes ſuſtineat ante ultimam.* Ideo dicitur Pſ. 17. *circumdederunt me dolores mortis.* Explicans autem, qui ſint hi do-

lores,ſubdit *torrentes iniquitatis conturbaverunt me.*Vbi *torrentes iniquitatis*,ibi,*dolores mortis.*Rurſus Pſalm.114.*circumdederunt me dolores mortis : & pericula inferni invenerunt me.*Vbi *pericula inferni*,ibi *dolores mortis.* Hæc, ut notat Hugo Cardin.ex perſona reproborum: ex perſona verò electorum ſubdit *tribulationem, & dolorem inveni* : ideſt, ut ibidem Hugo, *quæſivi, & inveni : quia electi non quærunt occaſiones peccatorum, in quibus ſunt pericula inferni : ſed quærunt tribulationes, in quibus eſt via Paradiſi.* Ecce diſcrimen inter tribulationes reproborum, & electorum.In iis *dolores mortis* juncti cum *periculis inferni.* In his *tribulatio*, *dolor* junctus cum *via Paradiſi*, hoc eſt vitæ. In iis ex aſſiduo cruciatu conſcientiæ, inter ipſaſmet voluptates, mors ante mortem. In electis verò,inter ipſas amaritudines corporis, teſtimonio bonæ conſcientiæ, prælibatio æternæ vitæ in ſpe, antequam recipiant æternam vitam in re.

Conſciẽtia improbis tumulus. *Pſal.5. Auguſt.*

Vndecimò conſcientia eſt reprobis non mors tantummodo, ſed etiam tumulus. De iis dicitur Pſal.5. *ſepulchrum patens eſt guttur eorum : linguis ſuis doloſè agebant.*Quod ſi impiis ſepulchrum os,multò magis ſepulchrum cor.Quamobrem Auguſtinus enarrat.in hunc Pſalm. *ſepulchra*, inquit, *ſunt patentia : quia ipſi exanimes quodammodo ſunt, non habentes vitam veritatis.* Sepulchrum, unde malus odor efflatur, non ſolùm ipſi Deo, & proximo:ſed etiam ipſimet reprobo aſſiduè inter eos fœtores verſanti.Ideo Ambroſius lib.1.offic. c.12.*Vides*, inquit, *convivium peccatoris?* (ubi ſcilicet circumfluunt delitiæ, ubi halant unguenta, ubi odores) *Intuere conſcientiam ejus: nonne gravius fœtet omnibus ſepulchris?*

CLIII.

Ambroſ. Conſciẽtia peccatoris gravius fœtet ſepulchris. *Eccleſ.11.*

In ſepulchro tenebræ,fœtor,cadavera.Non deſunt hæc omnia in conſcientia improbi. Tenebræ : ideo dicitur Eccleſ. 11. *error, & tenebræ peccatoribus concreatæ ſunt*, ideſt ſimul natæ cum peccato : Fœtor ; ideo Ioel.2. *aſcendet fœtor ejus : & aſcendet putredo ejus, quia ſuperbè egit.*Conjungit fœtorem cum putredine : quod eſt proprium ſepulchrorum.Cadavera denique huic ſepulchro non deſunt, nimirum *opera mortua*, ut loquitur Paulus ad Hebr. 6. Ideo reprobis Chriſtus dixit,*ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis : quæ à foris parent hominibus ſpecioſa ; intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.* Matth. 23. Tales ſunt reprobi ; qui inter proſperitates externas, apparent hominibus ſpecioſi : ſed ſunt *ſepulchra dealbata, intus plena oſſibus mortuorum.* Quippe, ut ait S. Maximus hom. 59. *eorum anima ſunt viventi in corpore jam defuncta, & peccatorum mole obruta, ac ſepulta.* Ideo reproborum mens, dum in ſtatu ſunt peccati, & in via ad reprobationem, vitam neceſſariò degunt in triſtitia, *foris dealbati, intus pleni oſſibus mortuorum :* perpetuum illis conſcientia exhibente ſepulchrum, quod ſecum perpetuò circumgeſtant.

Al Hebr.6. Peccatores ſepulchra dealbata. *Mat.h.23.*

S. Maximus. Peccatorum animæ viventi in corpore jã defunctæ.

Contra verò electis conſcientia non ſepulchrum horridum:ut reprobis;ſed lectulum refert floridum:de quo Cant.1. *Lectulus noſter floridus.* Nempe,ut ait Bernardus hom.47. in Cant. *Lectus reſperſus floribus bona conſcientia eſt, bonis referta operibus.* Neque lectulum modò, ſed aulam etiam iis perpetuò exhibet jucundiſſimam cæleſtibus ſemper refertam deliciis. quamobrem S. Leo ſerm.8. de decimi menſis jejunio, & eleem.loquens de anima juſtorum, quæ ſe à corporeis cupiditatibus liberat, *ut*, inquit, *in aula mentis poſſit divina vacare ſapientia: ubi omni ſtrepitu terrenarum ſilente curarum* (confer hoc ſilentium cum ſtrepitu conſcientiæ reproborum) *in meditationibus ſanctis, & in delicijs lætetur æternis.* Confer delicias hujus aulæ in conſcientia electorũ cùm terrore ejus ſepulchri in conſcientia reproborum:tribulationes eorũ profectò nullas exiſtimabis præ iſta.

Conſcientia juſtorum lectus floridus. *Cantic.1. Bernardus.*

Conſcientia juſtorum aula referta deliciis. *S. Leo.*

Duodecimò conſcientia reprobis non ſolùm ſepulchrum eſt, ſed etiam vermis. Scilicet reo non deeſt conſcientia carnifex: carnifici non deſunt flagella: flagellis non deſunt aculei:aculeis non deſunt vulnera: vulneribus non deeſt mors: morti non deeſt ſepulchrum: ſepulchro non deſunt vermes. De hoc conſcientiæ verme Iſaias c.66. *vermis eorum non morietur.* quippe in reprobis memoria illa præteritorum malorum incipit ſtatim poſt peccatum mentem corrodere in vita: & perſeverat nunquam ceſſatura poſt mortem. quod adnotans Bernardus lib.5. de conſid. ad Eugen. *Hic eſt*, inquit, *vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel iniectus, ſeu potiùs innatus per peccatum, hæſit firmiter, nequaquam deinceps evellendus:nec ceſſat rodere conſcientiam: eaque paſtus, eſca utique inconſumptibili, perpetuat vitam.* Hanc veritatem Ethnici ſub fabulæ cortice contegentes (quandoquidem, teſte Ariſtotele in problem. ſect. 18. *per exempla, & fabulas facilius diſcitur*) finxerunt ſceleſti cujuſdam Tityj jecur à vulture depaſtum,perpetuò renaſcens æternum illi pabulum miniſtrare. Quamobrem Seneca in Thyeſte

CLIV. Conſcientia improbo vermis. *Iſa.66.*

Bernard. Vermis cõſcientiæ immortalis.

Ariſtot. Conſcientia peccatoris Tityj jecur. *Seneca.*

Aut pœna Tityi ſemper accreſcens iecur
Viſceribus atras paſcet effoſſis paves.

Ita nimirum conſcientiæ vermis,improbi mentem depaſcit ſemper, abſumit nunquam: & ut diximus cum Bernardo, *vermis non ceſſat rodere conſcientiam: & eſca paſtus inconſumptibili perpetuat vitam.* Ideo dicitur, *vermis eorum non morietur.* Porro ſicut in ſepulchro vermes è cadavere, quod comedunt;ita hi vermes naſcuntur ex ipſa putrida conſcientia peccatoris,quam exedunt.Quæ eſt animadverſio Ambroſij lib.7.in Lucam cap.14. ubi, *irrationabilia*, inquit, *anima peccata quædam exedunt viſcera conſcientiæ: & tanquam vermes ex unoquoque naſcuntur, tanquam ex corpore peccatoris.* De reprobis ergo dicitur, *vermis eorum non morietur*, inter vitæ hujus proſperitates mortem iis afferens immortalem.

Ambroſ. Peccata vermes exedentes viſcera.

Auguſt.

Electis verò, inter vitæ hujus adverſitates, conſcientia bona gaudium affert ſempiternum. Quippe, ut ait Auguſtinus in ſententiis num. 90. *æterna exultatio eſt, quæ bono lætatur æterno.* Non iis conſcientiam vermis depaſcit: ſed potiùs conſcientia epulas, & convivium exhibet juxta ea, quæ ſupra diximus ex Proverb. 15. *ſecura mens juge convivium.* Quamobrem Ambroſius in Pſalm. 45. *quis*, inquit, *puritate, & ſimplicitate pectoris, fructus dulcior? quis cibus ſuavior, quàm is, quo animus bene ſibi conſcij, & innocentis mens epulatur?* Dum interim reproborum mens omni vero gaudio jejuna, epulum præbet eam rodentibus conſcientiæ vermibus: quæ illis & vermes exhibet, & ſepulchrum. Et hæc eſt duodecima tribulatio reproborum condiſtincta à tribulationibus electorum.

Prov. 15.

Ambroſ.

Electorum mens ſuaviſſimè epulatur.

Ultimò conſcientia reprobis non modò tumulum, & vermes exhibet, ſed etiam infernum: adeo ut ipſa & ſepulchrum ſit, & infernus: & id, quod de epulone dicitur poſt obitum, verificetur de quolibet reprobo adhuc vivente, *ſepultus eſt in inferno.* Lucæ 16. Prævertitur reprobis mors, ſepulchrum, infernus. Ideo dicitur ex horum perſona, *dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis.* Pſalm. 17. Quia ſcilicet, quando conſcientia, peccatorum mortalium laqueis, qui dicuntur *laquei mortis*, irretitur; tunc *dolores inferni circumdant eam*, nempe inferni, quem ipſum affert peccatum. Quod exponens Auguſtinus enarrat. in hunc Pſal. *Dolores*, inquit, *circumdederunt me, qui perducunt ad infernum peccati.*

Conſcientia improbis infernus.

Luca 16.

Pſal. 17.

Peccatum infernus.

Auguſt.

Huic autem *inferno peccati*, ideſt, quem in conſcientia reprobi peccatum efficit, non deſunt ignis inextinguibilis, intolerabilitas, & varietas pœnæ, perpetuitas, dæmonum ſocietas, vermis inexplebilis. Ardet primò in conſcientia mala ignis inextinguibilis: quia reproborum hîc plerique peccare non ceſſant: neque per totam æternitatem ceſſabunt. Ideo Philo lib. de profugis *impietas*, inquit, *infinitum malum: quod ſemel accenſum nunquam extingui poteſt.* Porro inferni ignis ardet, non lucet: ideoque dicitur Pſalm. 7. *vox Domini intercidentis flammam ignis*, ideſt dividentis ſplendorem ab ardore, quia inferni ignis, ut ait Baſilius in Pſal. 33. *urendi quidem vim habet, ſed caret ſplendore.* Idem reperire eſt in hoc igne, quem peccatum accendit in conſcientia improbi, inter denſiſſimas tenebras. Ideo dicitur Eccleſ. 23. ex perſona peccatoris *tenebræ circumdant.*

Philo.

Peccatum ignis inextinguibilis, infinitum malum.

Pſal. 7.

Ignis inferni ardet, nõ lucet.

Baſilius.

Eccleſ. 23.

Præterea non deeſt huic inferno gravitas, immo intolerabilitas pœnæ. Quamobrem Chryſoſtomus homil. 20. in Geneſ. *peccator*, inquit, *poſt facinus obambulat mille ſuſtinens pœnas intolerabiles.* Varietas etiam, immo innumerabilitas pœnæ. Quod notans idem Chryſoſtomus in Pſal. 7. *nemo*, inquit, *eſt eorum, qui vivit in ſcelere, qui non dolores ſuſtineat innumerabiles.* Flagella, aculeos, equu-

Peccatum pœnas ſecũ fert intolerabiles.

Chryſoſt.

Peccatum pœnas fert innumerabiles.

Chryſoſt.

leos;

leos, ungulas, morſus ferarum, vulnera, crucem enumeravimus ſupra.

Varietas quidem pœnarum conſcientiæ malæ planè digna inferno: cum tyrannorum nemo tot, & tam varia inflixerat ulli ſupplicia: non Nero: non Dionyſius: non Phalaris. CLV.

Ulteriùs non deeſt huic inferno ſua perpetuitas. Quippe conſcientia nunquam torquere ceſſat & vigiles, & dormientes, ut paulò ante oſtendimus. Ideo Chryſoſtomus hom. 20. in Gen. *Peccator*, inquit, *carnificem circumgeſtat ſe perpetuò lancinantem.* Conſcientia mala cruciatus perpetuus. *Chryſoſt.*

Porro ſicut, qui degit in carcere, poſtquam damnatus eſt capitis, ob imminentis mortis metum, aſſiduo mœrore conſumitur, plures mortes ſuſtinens ante mortem: ita planè eſſe ſolet conſcientia reprobi, dum æternam mortem ex ijs, quæ patrat, iam ſibi imminere conſpicit, nec videt effugium, veluti capitis damnatus in carcere. Improbus velut capitis damnatus in carcere.

Quæ ſimilitudo affertur à Chryſoſtomo hom. 22. de nequitiæ repulſa, ubi *ſicut*, inquit, *qui carcerem habitant, capitis damnationem expectantes, & mortem; etiamſi delicijs abundè fruantur, vitam agunt maximè moleſtam, & anxiam: ſic, qui improba conſcientia moleſtantur.* Explicatur id etiam exemplo convivantis, cujus capiti, aut lateri immineat gladius, juxta apologum Dionyſij tyranni apud Tullium lib. 5. Tuſc. de quo nos ſupra. De impio autem dicitur Iob. 15. *cum ſit pax, ſemper inſidias ſuſpicatur, circumſpectans undique gladium.* Hæc cruciatus perpetuitas, quam mala fert conſcientia, explicatur etiam Deut. 28. ubi dicitur improbo, *dabit tibi Dominus cor pavidum, & deficientes oculos, & animam conſumptam mœrore. Timebis nocte, & die* (ecce perpetuitatem pœnæ) *mane dices, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis.* Nihil aptius ad explicandum, quàm perpetua in impij conſcientia pœna, & anxietas. Sicut igitur electis *ſecura mens inge convivium.* Prov. 15. ita in reprobis timida mens juge ſupplicium. Quod expendens Iſidorus ſoliloq. lib. 2. *nulla*, inquit, *pœna gravior eſt pœna conſcientia.* Ecce gravitatem pœnæ. Tum ſubdit perpetuitatem. *Bona vita gaudium ſemper habet: conſcientia autem rei ſemper eſt in pœna.* Quid infelicius dici poteſt de jam damnato apud inferos? *Iob* 15. *Deut.* 28. *Prov.* 15. *Iſidorus.* Conſcientiæ malæ pœna omnibus gravior. CLVI. *Chryſoſt.*

Inſuper non deeſt huic inferno ſocietas dæmonum. Quippe peccata ipſa ſunt loco dæmonum. Quod docens Chryſoſtomus in Gen. cap. 4. *peccatum*, inquit, *eſt ſpontanea inſania, & voluntarius dæmon.* Quot igitur peccata, tot dæmones. Adde ſocietatem ipſorum dæmonum: qui reprobos excruciare incipiunt in hac vita. Ideo dicitur Eccl. 39. *ſunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt: & in furore ſuo firmaverunt tormenta ſua*: ſive, ut Ianſenius, *flagella ſua.* Quia ſcilicet mali Angeli deſtinati ſunt ad improbos cruciandos etiam in hac vita, juxta illud Pſal. 77. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indi-* Peccatum, voluntarius dæmon. Dæmones excruciare incipiunt reprobos in hac vita. *Eccleſ.* 29. *Ianſenius.* *Pſal.* 77.

Lyran. Reprobi cum dæmonibus ſubjecti in pœna.

gnationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per Angelos malos. Idque juſto Dei judicio, quemadmodum notat Lyranus in eum locum, *ut qui fuerunt eis voluntariè ſubiecti in culpa, involuntariè ſubyciantur in pœna.*

Matth.17. Dæmō propter peccata aliquando homines arripit corporaliter. *Hieronym. Gregor.* Peccatores quoſlibet dæmon obſidet. *Ioan.13.* *Ambroſ.* Improbi non ſunt Ieſu, ſed diaboli.

Aliquando dæmon peccatores arripit corporaliter. Ideo, cum adductus fuiſſet ad Ieſum *puer lunaticus ſæpe cadens in ignem, & crebro in aquam, increpavit illum Ieſus: & exiit ab eo dæmonium.* Matth.17. Obſervandum quod cum Chriſtus dæmonem expulit, puerum, increpavit: quia puer anſam dæmoni dederat, ut obſideret. Nempe, ut in eum locum notat Hieronymus, *puer propter peccata fuerat oppreſſus à dæmone:* quemadmodum de alio puero blaſphemias proferente legitur apud Gregorium dialog. lib.4. cap.18. Aliquando igitur dæmon improbos corporaliter obſidet: ſemper autem ſpiritualiter, tanquam dominus, & tyrannus illius animæ, quæ peccavit. Quod manifeſtiùs exercet circa reprobos, quorum poſſeſſionem capere incipit in hac vita. Ideo de Iuda dicitur Ioan. 13. *Introivit in eum Satanas*, tanquam ad poſſeſſionem capiendam Iudæ: qui ſubductus à dominio Chriſti, ſe mancipaverat dæmoni. Quod obſervans Ambr. in Pſ.118.ſer.12. *Venit*, inquit, *& introivit in eum Satanas: & incepit dicere, non eſt tuus, Ieſu, ſed meus eſt. Ea, quæ mea ſunt, cogitat: qua mea ſunt, voluit in pectore.* Hoc univerſaliter verificatur de improbis: qui ſe, quantùm in ſe eſt, Dei dominio ſubtrahunt: dæmonis tyrannidi ſubjiciunt. De quorum unoquoque dicere poteſt diabolus, *non eſt tuus hic, Ieſu, ſed meus eſt.* Hæc ſervitus ſub dæmonis tyrannide infernales reprobis hic apportat pœnas, juſto Dei judicio, quemadmodum notat in loc. cit. Eccl.39. Rabbanus, *ut ſub dominio ſuperborum Angelorum ſubiecti diſcant, quantùm diſtet inter veri, & piiſſimi Domini, & tyranni crudeliſſimi ſervitutem.*

Rabbanus.

In conſcientia bona multorum ſocietas Angelorū: in mala, dęmonum. *Pſal.33.* Michael Angelos mittit ad præſidium juſtorum. Angeli caſtra ponunt ad tuendos electos. Dæmones caſtra ponunt ad retinēdos reprobos. *Marci 5.*

Porro in hoc malæ conſcientiæ inferno, non unus aſtat dæmon, ſed plurimi. Sicut enim in anima juſti multorum ſocietas eſt Angelorum: ita in anima improbi multorum ſocietas dæmonum. De primis dicitur *immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Pſal.33. nempe Angelus Domini, id eſt princeps militiæ cæleſtis Michaël immittet Angelos in *circuitu timentium Domini.* Neque unum, ſed plurimos. Ideo legitur ex Hebræo *caſtra metabitur in circuitu* veluti ponat in animabus electorum caſtra, ad eorum præſidium cum integro exercitu Angelorum. Si caſtra metantur Angeli circa electos, utique caſtra metantur dæmones circa reprobos; idque multò magis ante mortem, quàm poſtea. Quia poſt mortem eos quieto jure poſſident: hic verò timent, ne ex eorum manibus dilabantur. Ideoque ad eos retinendos mittitur dæmonum integra legio. Si enim aliquando corpus obſidet legio dæmonum, ut apparet ex Marc. 5. *legio mihi nomen eſt*: multò magis dæmonum legio obſidet

animas. Vnde fit,ut tot dæmonum ſocietas inferni dolores reprobo acceleret:ſicut Sanctorum Angelorum ſocietas,electorum mentibus præguſtandum fert Paradiſum.Quod adnotans Hugo Cardinalis in ea verba Pſal.17. *dolores inferni circundederunt me. Mali*, inquit, *ſocij dicuntur dolores inferni:quia unus de magnis doloribus inferni erit malorum ſocietas. Sicut è contrario ſocietas bonorum erit unum è gaudiis Paradiſi.* *Hugo Card.*

Porro in inferno ſocietas dæmonum terrorem parit è ſpectris,& ex horrendo eorum aſpectu, qui parati ſunt ad infligendas pœnas. Ideo ibi effinxere priſci furias horrentes colubrorum capillamento, faceſque geſtantes manibus. Idem planè improborum animis accidit: quibus ſe objiciunt imaginario aſpectu furiæ,veluti ad ſupplicium, & ultionem armatæ. Ideo apud Poëtam Furiæ in animis improborum.

Vltriceſque ſedent in limine dyræ: *Maro Æneid. 4.*

Et rurſum, *furiis agitatus Oreſtes.*

Quod explicans Tullius orat. pro Roſcio *ſuum*,inquit, *quemque ſcelus exagitat.Hæ ſunt impiis aſſiduæ, domeſticaque furia.* Quamobrem ſceleſtus ille apud Philonem in Flaccum viſus ſibi furias cernere, *Diræ*,inquit, *aſtant ut obice rupto in meam perniciem properent.* Hæ furiæ vigiles,hæ etiam dormientes exagitant.Quod obſervans Ambroſius in Pſal.35. *ubi ſomnus*,inquit,*corpus laxaverit,peccatũ recurrit. Semper error tanquam malus exactor occurrit.*Denique non deeſt inter hos aſpectus terrificos inferni fores obſidens Cerberus.Ideo dicitur Geneſ.4. *ſi malè egeris ſtatim in foribus peccatum tuum aderit*, utique veluti Cerberus ſemper terrens, ſemper latrans, obmuteſcente nunquam, oblatrante ſemper conſcientia: ipſo etiam dæmone obſtrepente, & tanquam hoſte truculentiſſimo, ipſas etiam corporis voluptates reprobis vel adimente, vel minuente: ut eos etiam exinde habeat ſuarum conſortes pœnarum. CLVII. *Philo.* Peccati cõſcientia Cerberus oblatrans. *Geneſ.4.*

Poſtremò non deeſt huic inferno conſcientiæ vermis:qui maxima reproborum pœna,& ipſis flammis atrocior, ut ait Baſilius in Pſal. 33. *intolerabiles dolores morſibus infligens.* Hoc autem maximè quadrat remorſibus conſcientiæ.Quippe, ut affirmat Innocentius Papa lib.3.de contemp.mundi c.1.*erit in gehenna vermis duplex; interior, qui rodit cor; exterior, qui rodit corpus.* Hic autem vermis interior, longè atrocior, quàm exterior: jam in hac vita corrodere incipit reprobos, ut oſtenſum eſt ſupra. Omnia igitur, quæ improbis infernum efficiunt poſt mortem,prævertuntur illis ante mortem:& ideo jure ex eorum perſona dicitur Pſal.17.cit.*dolores inferni circumdederunt me.*Ideo Bernardus de Aſſumpt.Virginis ſerm. 4. *infernus*, inquit, *& carcer anima rea conſcientia eſt.* David autem aliquando verſatus in ſtatu reprobo, infernum hunc conſcientiæ malæ, appellat infernum inferiorem Pſal.85. *Miſericordia tua magna eſt ſuper me:* *Bernard.* Conſcientia mala infernus inferior. *Pſal. 85.*

& eruiſti animam meam ex inferno inferiori. Vtique, ſi detur infernus inferior, datur infernus ſuperior. Sicut dicitur Iud. 1. *irriguum inferius, & irriguum ſuperius.* Eſt animadverſio Auguſtini in hunc Pſalm. *intelligimus*, inquit, *duo eſſe inferna, unum ſuperius, aliud inferius. Vnde enim infernum inferius, niſi eſſet ſuperius?* Si igitur David ex inferno damnatorum non fuit eductus, quia nunquam eò fuit ductus: ſequitur, ut appellat *infernum inferiorem* infernum peccati, & conſcientiæ malæ, ex qua fuit eductus. Nimirum infernus culpæ eſt ſubtus infernum pœnæ: & quia iſte infernus malæ conſcientiæ inferior eſt, & gravior ipſomet inferno, ideo dicitur *eruiſti animam meam ex inferno inferiori.* Quippe, juxta dictum Bernardi, *infernus anima eſt rea conſcientia.*

Auguſtin.

Ex his collige primò hunc infernum, quem reatus culpæ fert in conſcientia improborum in hac vita, etiamſi ſit maxima omnium tribulatio. Vt abundè monſtratum eſt, non eſſe ex iis tribulationibus, quæ adnumerantur inter ſigna prædeſtinationis: ſed eſſe tribulationem diverſi ordinis à tribulationibus electorum: & ſignum præbere reprobationis. Nempe hic infernus conſcientiæ perturbatæ in reprobis prænuncius eſt inferni poſt mortem mox ſequuturi, juxta illud Apocalyp. 6. *ecce equus pallidus: qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors: & infernus ſequebatur eum.* His nimirum, poſt mortem peccatis acceleratam, & equo feſtinanter aduectam, imminet illico infernus, tanquam mortis pediſſequus. Ita reprobi duplicem patiuntur infernum, unum ante mortem, alterum poſt mortem: & tribulationes, quas in hac vita patiuntur à tormentis conſcientiæ, veluti præluſiones ſunt earum, quas perpetuò patientur in altera. Scilicet, juxta dictum Gregorii hom. 35. in Evang. *ultima tribulatio multis tribulationibus prævenitur, & per crebra mala, qua præveniunt, indicantur mala perpetua, qua ſubſequentur.*

Tribulatio malæ conſcientiæ reprobationis ſignum.

Apocal. 6.

Mors equo vecta celeriter inſequitur improbos.

Infernus mortis pediſſequus.

Tribulationem æternã tribulationes turbatæ conſciẽtiæ præcurrunt.

Gregorius

Collige ſecundò diſcrimen inter tribulationes electorum, & reproborum. Nam illæ aut naſcuntur ex virtutibus; aut ſaltem fovent virtutes: iſtæ naſcuntur ex vitiis, & fovent vitia. In electis tribulatio eſt extrinſeca: intus ſerenitas in conſcientia. In reprobis proſperitas eſt extrinſeca: tribulatio intus in conſcientia. Denique hi, dum inter Paradiſi delicias verſari videntur exteriùs in conſcientia infernum veluti portatilem ſecum ferunt. Electi verò, dum per tribulationes maximas exteriores videntur eſſe in inferno, interiùs præguſtare incipiunt æterna gaudia, Paradiſum intus geſtatilem circumferentes. Idcireo Bernardus lib. de inter dom. c. 23. ex quo Hugo Victorinus lib. 3. de an. c. 11. *conſcientia*, inquit, *bona titulus eſt religionis, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, aureum reclinatorium, gaudium Angelorum, arca fœderis, theſaurus Regis, habitaculum Spiritus ſancti, Aula Dei*, Si aula Dei, utique Para-

Inter tribulationes electorum, & reproborum diſcrimen.

Conſciẽtia bona Paradiſus geſtatilis.

Bernard.

Hugo Vict.

diſus. Quod ſi in Paradiſo erit perpetua feſtivitas, indicata Iſaiæ 66. dum dicitur, *& erit ſabbathum ex ſabbatho*: quia ſcilicet apud Hebræos ſabbathum erat dies feſtus, & quietis: perinde ac ſi diceret, in Paradiſo erit ſemper dies feſtus: idem præſtat electis perpetua requies, & dies feſtus perpetuus conſcientiæ. Ideo Clemens Alex. Stromatum l. 7. *univerſa*, inquit, *vita juſti eſt quidam celebris dies feſtus.* Quod ſi ibi Paradiſus, ubi beatitudo, *vitam*, ut ait Ambroſius lib. 2. offic. c. 1. *beatam efficiunt tranquillitas conſcientiæ, & ſecuritas innocentiæ.* Hæc igitur, inter tribulationes ipſas, interna beatitudo, & conſcientiæ Paradiſus in hac vita, pignus eſt maximum beatitudinis, & paradiſi in altera ſequuturi. Ac ſi conſcientia ipſa ſecum ferret ſigillo Dei obſignatum librum prædeſtinationis, & vitæ. Ideo conſcientia bona dicitur à Bernardo loco citato, *liber ſignatus, & clauſus in die judicij aperiendus.* Nempe is, qui Apocalyp. 3. dicitur *liber vitæ.*

Iſaia 66.

Conſciẽtia tranquilla feſtivitas eſt perpetua.

Clemens Alex.

Ambroſius.

Paradiſus bonæ conſcientiæ pignus beatitudinis.

Bernard.

Conſciẽtia bona prædeſtinationis liber.

Apocal. 3.

Hæc fuſiùs diſſeruiſſe libuit ad aſſignandum diſcrimen inter tribulationes electorum, & reprobotum: & ſic è dictis apertè concluditur tribulationes, non quaſcunque, neque eas, quæ in inferno malæ conſcientiæ ſunt poſitæ; ſed eas, quæ verſantes circa mundana, corpus, aut honorem affligunt, coniunctas cum tranquillitate conſcientiæ bonæ, p[illegible]leſtinationis ſignum eſſe potiſſimum. Quod ipſomet tribulationis nomine oſtenditur. Quippe tribulatio dicitur à tribula: quæ inſtrumentum eſt, quo utuntur agricolæ ad excernendum à paleis triticum. Deus autem tribula hac utitur ad ſecernendos electos à reprobis, frumentum à paleis. Ideo Auguſtinus de tempore Barbar. c. 3. *Si frumentum es*, inquit, *quid times tribulam? Non apparebis qualis antea eras in ſpica, niſi tribula conterendo, à te ſeparaverit paleas.* Poſtremò tribulati dicuntur Zach. 9. *Vincti ſpei*: quia quantò magis vincula, & tribulationes accreſcunt, tantò magis conſcientia per ſpem ſalutis erigitur. Igitur, ut caput hoc claudam verbis Anſelmi in epiſt. ad Herneſtum, *hinc procul dubio cognoſcitur quòd tanto affectu eſt in tribulatione gaudendum, quanto conatu eſt per ſpem ad filiorum hæreditatem nitendum.* Hæc de tribulatione electorum ut contradiſtincta à tribulatione reproborum. Plura de tribulatione ut divinæ providentiæ effectu tom. 2. lib. 3. q. 2. n. 43. & ſeq. & q. 4. n. 25. & ſeq. Denique occaſione proſperitatis plura capite ſequenti.

Tribulatio dicta à tribula, quæ triticum excernit à palea.

Auguſt.

Tribulati vincti ſpei.

Anſelmus.

CAPUT VIII.

Quartum reprobationis ſignum proſperitas temporalis.

CLIX. Proſperitas temporalis reprobationis ſignum.

ETribulationibus temporalibus junctis cum proſperitate conſcientiæ bonæ facilè licet conjicere, quid ſit dicendum de proſperitatibus temporalibus junctis cũ tribulatione conſcientiæ malæ.

Dico igitur Octavò. Quartum reprobationis ſignum eſt proſperitas temporalis.

Pſalm.72. Proſperitas impiorum deſcribitur à Propheta.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Pſal.72. ubi loquens Propheta de proſperitatibus improborum, *zelavi*, inquit, *ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Non eſt reſpectus morti eorum, nec firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur.* Ecce proſperitatem. Sequitur infra: *Quomodo facti ſunt in deſolationem! ſubitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem ſuam.* Ecce reprobationem. Apertè igitur ſupponit eos, qui in hac vita proſperantur, reprobari: & ideo felicitari in præſenti vita, quia pœna, & infelicitas eos manet in altera. Quamobrem

Auguſt. Auguſtinus in ea verba, *non eſt reſpectus morti eorum*, ſive ut ipſe legit, *non eſt declinatio mortis eorum. Iam intelligitis*, inquit, *quare illi habent pacem, & florent in terra: quia morti eorum non eſt declinatio: ideſt. Quia certa mors, & æterna eos manet, quæ nec declinat ab eis: nec ipſi declinare poſſunt ab ea.* Obſervanda illa verba, *eos, qui florent in terra, certa mors, & æterna manet.* Adeo certa horum damnatio, ut inſuper addat Auguſtinus, *ipſos ab ea declinare non poſſe.*

Proſperitates excipit ferè certa damnatio.

CLX. *Bernard.* Peccatores, qui hic cũ hominibus non flagellantur, cum dæmonibus flagellabũtur.

Quibus ſignificat ita eſſe difficile ab iis, *qui florent in terra*, vitari æternam mortem, ut Auguſtinus id pronunciet impoſſible. De his dicit Propheta, hîc temporaliter *cum hominibus non flagellari:* quia flagella eos æterna manent cum dæmonibus. Quæ eſt adnotatio Bernardi ſerm.23. in Cant. ubi, *qui*, inquit, *in labore hominum non ſunt, in labore dæmonum erunt: & qui cum hominibus non flagellantur cum dæmonibus flagellabuntur.*

Pſalm.80. Proſperari ſecundùm affectiones cordis, maxima improborum pœna. *Auguſt.*

Secundus locus eſt Pſal.80. *Dimiſit eos ſecundùm deſideria cordis eorum: ibunt in adinventionibus ſuis:* ſive, ut legit Auguſtinus, *ibunt in affectionibus ſuis.* Perinde ac ſi diceret, procedent, ſive proſperabuntur in affectionibus ſuis: pervenient ad id, quod deſiderant; ambitioſi ad honores, laſcivi ad voluptates, avari ad divitias. Hanc autem improborum felicitatem, & progreſſum juxta deſideria ſua, ut ſummam eorum infelicitatem Deus pronunciat, prænunciam æternæ damnationis. Ideo ſubdit infra, *& erit tempus eorum in ſecula.*

Quamobrem hoc exponens Augustinus, *dimisi*, inquit, *eos non secundùm salutem præceptorum meorum, sed secundùm affectiones cordis eorum: ibunt in affectionibus suis. Inde est, quod horretis.* Clariùs Hugo Cardinal. *dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, quasi diceret, non flagellavi eos ut filios: sed ut servos reprobos dimisi eos liberè ire post concupiscentias suas.* Hinc patet, cum Deus impiis permittit juxta humanas prosperitates explere desideria sua, maximum esse reprobationis indicium, sicut medicus permittens aquæ potum ægroto, cujus vitam desperat, dicere iisdem posset, *dimisi eum secundùm desiderium cordis sui*: quia scilicet inevitabiliter tendit ad mortem. Quocirca subditur à Propheta, *ibunt in adinventionibus suis*, sive *in affectionibus suis*. Hujus autem viæ, in qua multi feliciter progrediuntur juxta *inventiones*, & *affectiones suas*, terminus ad quem non est alius quàm infernus: ad quem prosperitatibus hujus seculi, quasi quibusdam vehiculis, commodè devehuntur. Quod hîc adnotans idem Hugo, *finis*, inquit, *motus, & via peccatorum est infernus.* Propter quod benè dixit, *ibunt in adinventionibus suis*; *quasi in quibusdam vehiculis: quibus portabuntur ad inferos.*

Hug. Card.

Consolationum temporalium permissio signum est ferè desperatæ salutis.

Prosperitatibus tanquam vehiculis deferuntur homines ad tartara.

Tertius locus est Prov. 14. *Risus dolore miscebitur: & extrema gaudij luctus occupat*, sive ut Paraphrastes, *finis lætitiæ mœror.* Ergo risus, & gaudium hujus vitæ prænuncia sunt doloris, & luctus in altera. Ideo supra dixerat, *novissima eius deducunt ad mortem.* Ad hujus veritatis umbram animalia quædam venenata, ut refert Strabo lib. 11. morsu venenum instillant: quo inducunt risum simul, & mortem. Simile quid refert Plinius lib. 24. c. 17. de quadam herba: *quæ, si bibatur cum myrra, & vino, ridendi finem non faciunt:* atque adeo, nisi occurratur remediis, risus finiretur cum vita. Hoc adeo verum est, ut prosperitas rarò, etiam in hac vita, non desinat in mœrorem. Certè Christo nulla humana prosperitas obtigit, nisi cum exceptus est honorificè Hierosolymis, *& cum audirent quia venit Iesus, acceperunt ramos palmarum: & processerunt obviam ei: & clamabant Hosanna: benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Israel.* Ioan. 12. Statim autem post hanc temporalem prosperitatem sequuta est passio, & mors. Est animadversio Bernardi serm. 1. in Domin. palmarum, ubi: *videat*, inquit, *secularis anima, videat, & intelligat: quia extrema gaudij luctus occupat.* Et mox: *Unde & processionis gloria voluit sublimari: qui paulò post sibi noverat imminere diem ignominiosissima passionis.* Ecce prosperitatem statim sequitur luctus: plausus mutantur in opprobria: benedictio in maledictiones, triumphus in vituperium, hosanna in crucifigatur, rami palmarum in crucem. Nimirum ipsiusmet Christi prosperitas invidiam peperit: invidia odium: odium persecutionem: persecutio crucem: crux mortem. Quod si in ipsomet Christo sanctissimâ prosperitatem excepit luctus,

Prov. 14.

Strabo.

Risus aliquando mortem affert.

Plinius.

Prosperitas temporalis in die palmarũ, Christo passionẽ mox peperit.

Ioan. 12.

Bernard.

Cur diem palmarum mox in Christo sequuta sit passio.

quid dicendum de aliis, quibus felicitas eſt in ſcelere? Quod advertens idem Bernardus, *quis ergo*, inquit, *ſperare debeat in certo gloria temporalis, cum videat in ipſo quoque qui peccatum non fecit, poſt exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem ſequi. Hic eſt tranſitoria finis latitia: hic fructus gloria temporalis.*

Bernard.

CLXI. Quartus locus eſt Iſaiæ 28. *va corona ſuperbia, ebrijs Ephraïm, & flori decidenti gloria exultationis eius.* Væ in Scripturis æternam damnationem importat. Ideo Gregorius homil. 9. in Ezech. *va*, inquit, *dicitur: quia ibi eſt expreſſa damnatio reproborum.* Hoc autem *va* coronis dicitur, vino, floribus, gloriæ, exultationi. Dicitur, *va corona ſuperbia*: iis ſcilicet, qui coronas ſuperbè geſtant, abuſis regali potentia ad tumorem, & faſtum. Caveant illi hoc væ: cujus ipſamet corona eſt indicium. Quippe mos erat antiquis ante cædem victimas coronare, ut refert Plinius lib. 16. cap. 4. Ideo dicitur Pſal. 2. *nunc reges intelligite, erudimini, qui indicatis terram. Servite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.* Non cum timore ſolùm, ſed cum tremore: itaut ipſamet exultatio, quam regalis affert potentia, ſit cum tremore æternæ damnationis: cum victimæ coronentur ad necem. Per unctionem quoque regiam aliquando damnationem adumbrari dixit Gregorius in p. Reg. lib. 1. cap. 10. ubi: *Quid eſt*, inquit, *quod lenticula olei Saül ungitur, niſi quia in fine reprobatur?* Additur, *va ebrijs Ephraim*, juxta Iſaiæ 51. *ebrijs non à vino*; nempe ijs, qui fortunæ dulcedine inebriantur. Unde illud Poëtæ, *fortuna dulci ebrius.* Quamobrem Chryſoſtomus in epiſt. ad Theſſal. cap. 5. *ebrietas*, inquit, *animi ſunt divitiæ.* His dicitur væ æternæ damnationis, quia hæc dulcedo fortunæ præludium eſt amariſſimi *calicis vini indignationis iræ Dei*: Apoc. 16. Dicitur denique *va flori decidenti gloria exultationis.* Nimirum per flores deſignatur vita voluptuoſa: Ideo dicitur ex perſona improborum Sap. 2. *coronemus nos roſis, antequam marceſcant.* His floribus *va dicitur*; quia mundani inter hos conſolationum flores ad æternam mortem perducuntur ſæpiſſimè: ſimiles iis, quos Imperator Heliogabalus, ut refert in ejus vita Lampridius, inter confertiſſimas floribus foveas, nimio odoris halitu *jubebat expirare oppreſſos violis, ac floribus.* Sanè, dum florere videntur in hoc ſeculo peccatores, inter ipſoſmet flores ſtatuitur illis mors, & fovea. Quamobrem Auguſtinus in Pſal. 91. in ea verba, *donec fodiatur peccatori fovea: Maligni*, inquit, *ſunt dies: in quibus videntur florere peccatores, & laborare juſti. Sed labor juſtorum flagellum eſt patris: & felicitas peccatorum fovea ipſorum eſt.* Nihil clarius de reprobationis ſigno in iis, qui humana felicitate florent, fovea iis ad æternam necem extructa inter flores. Dicitur *va flori decidenti*: quia mundana felicitas flos eſt caducus ſemper decidens, mox areſcens, & æterni ignis pabulum. Ideo

Iſaiæ 28.
Væ in Scripturis æterna damnatio.
Greger.
Coronis tur væ dicatur.
Victimæ coronabantur ad necem.
Plin.
Regũ exultatio cum tremore.
Pſal. 2.
Regia unctio aliquã. do reprobationis omẽ.
Hieronym.
Chryſoſt.
Apoc. 16.

Sap. 2.
Flos ſymbolum miſidanæ feliciratis.
Lamprid.
Heliogabalus necari jubebat inter flores.
Auguſtin.
Felicitas peccatorũ inter flores.

idem.

idem Augustinus in Psal. 53. *florent*, inquit, *in seculo, arescent in iudicio: & post ariditatem in ignem mittentur aternum.* *August.*

Quintus locus est eodem cap. 28. Isaiæ infra iis verbis, *Dixistis percussimus fœdus cum morte; & cum inferno fecimus pactum.* Describuntur adamussim reprobi, jam æternæ morti, & inferno addicti quasi ex pacto. Sequitur autem: *flagellum inundans, cum transierit, non veniet super nos*, idest non flagellabimur in hac vita: in qua non est flagellum permanens, sed flagellum transiēs. Ideo dicit, *cum transierit.* Idem planè, quod de reprobis David dixerat, *cum hominibus non flagellabuntur.* Pacti igitur cum morte & inferno iniri signum est, à Deo minimè aliis flagellari. Quia scilicet, qui possunt dicere, *flagellum, cum transierit, non veniet super nos*, evadendo flagellum transiens incurrent in flagellum permanens, & æternum. Quippe, ut dictum est cum Bernardo serm. 23. in Cantic. *Qui cum hominibus non flagellantur, cum damonibus flagellabuntur.* *Isaiæ 28.* Reprobi pactum ineūt cum morte, & inferno. *Bernard.*

Sextus locus est Hieremiæ 12. *Quare via impiorum prosperatur; bene est omnibus, qui prævaricantur, iniquè agunt? Plantasti, & radicem miserunt: proficiunt, & faciunt fructum. Prope es tu ori eorum* (quasi ad eos cibandos) *& longe à renibus eorum*, eos minimè flagellando. Ecce prosperitas, quam Propheta non aliis tribuit, quà impiis: *via impiorum prosperatur*, &c. Sed huius prosperitatis exitus est victimas eos esse divinæ justitiæ. Ideo subdit, *congrega eos sicut gregem ad victimam: & sanctifica eos in die occisionis.* Idest, ut explicat Cornelius, *Constitue diem sanctum iustitiæ tuæ: in quo eos quasi victimas occidas, & tuæ iustitiæ immoles.* Alludere autem videtur ad sues, aut vitulos: qui cum occisioni destinantur, tunc maximè saginantur. Ideo potentes in hoc seculo vocantur Psal. 21. *pingues terræ*, utique pinguedo ad necem, ut quasi victimæ occidantur. Quamobrem Hieronymus in hunc locum: *Congrega*, inquit, *eos tanquam vitulos ut cadantur ad mortem.* Sanè Anthropophagi hominum helluones, ut habetur ex epistolis Indicis, eum quem neci, ac pabulo destinant, inter summas delicias paulò ante nutriunt impinguandum ad cædem. Deliciæ infelici illi prænunciæ sunt funestissimæ mortis, mox futuræ. Idem planè accidit iis, quibus conceduntur deliciæ hujus seculi. Sentiunt se, juxta hoc oraculum Hieremiæ, impinguari ad mortem. Quippe cum dixisset, *quare via impiorum prosperatur?* subdit, *congrega eos tanquam gregem ad victimam: & sanctifica eos in die occisionis.* Prosperitas igitur, & felicitatis exitum Propheta pronunciat occisionem, & necem. Idcirco Emissenus serm. de SS. Epiphoro, & Alex. *An tu*, inquit, *felicem vocas, qui in mortem suam felix est? cui proventum fallax umbra præsentium, æternorum congregat causas malorum.* *Hierem. 12.* Prosperitas impiorum saginatio ad necem. *Cornel.* *Psal. 21.* Anthropophagi saginãt occidẽdum. *Epist. Indic. Hieronym.* *Emissenus.*

CLXII.

Septimus locus est Ezech. 16. *auferetur zelus meus à te: quiescam,* *Ezech. 16.*

Ira Dei maxima, non iraſci.

nec iraſcar amplius. Hæc eſt Dei maxima ira non iraſci. Deſumit autem ſimilitudinem à mundanis amatoribus: qui, cum aliquam deperent, facilè iraſcuntur ex zelotypia. Cum autem amorem exuunt: zelotypiam ſimul exuunt, & iram ex ea ortam. Ideo dicit, *auferetur zelus meus à te, nec iraſcar amplius*; perinde ac ſi diceret, te non amabo: de te nihil curabo amplius. Ideò Hieronymus in hunc locum *Hieronym.* *ex hoc*, inquit, *perſpicimus grandem offenſam eſſe, nequaquam cura haberi à Deo: ſed permitti hominem ſceleribus ſuis, atque peccatis.*

Iraſci Dei in hac vita, effectus miſericordiæ. *Origenes.*

Ideo comminando dicit *non iraſcar.* Ira igitur Dei in hac vita eſt effectus miſericordiæ. Quamobrem Origenes homil. 8. in Exod. *Vide*, inquit, *miſericordiam Dei: quando vult miſereri, indignari ſe dicit, & iraſci. Vbi iraſcitur, & zelatur? ubi adhibet dolores, & verbera, flagellat enim omnem filium, quem recipit.* Contra verò hoc non iraſci eſt vehementer iraſci: hoc parcere, eſt maximè ulciſci. Ideirco *Auguſt.* Auguſtinus ſerm. 37. de verbis Domini expendens locum Pſalm. 9. *exacerbavit Dominum peccator; vide*, inquit, *quid ſequitur. Secundùm magnitudinem iræ ſuæ non quaret. Ideo nempe non exquirit: quia multum iraſcitur; parcendo cadit.* Agnovit hoc Seneca lib. de Provid. *Seneca.* c. 4. *ubi hos*, inquit, *Deus, quos amat, induras, recognoſcit, exercet: eos autem, quibus indulgere videtur, quibus parcere, venturis malis reſervat.*

Oſea 4. *Hug. Card.* Tribulationes, viſitationes Dei.

Octavus locus eſt Oſeæ 4. *non viſitabo ſuper filias veſtras, cum adulteraverint.* Hæc eſt maxima comminatio, cum peccaverint, non puniri in hac vita. Quem locum expendens Hugo Cardinal. in Pſal. 8. *non viſitare*, inquit, *eſt maxima ira Dei. Flagellare autem delinquentes miſericordia eſt.* Obſervandum, pœnas, quas Deus infligit in hac vita, divinas viſitationes vocari: *non viſitabo*, &c. Viſitari autem à Principe maximum eſt benevolentiæ indicium. Ideo dicitur

2. Mach. 6. 2. Mac. 6. *multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim ultiones adhibere, magni beneficij eſt indicium.* Sicut è con-

Peccatorũ pœna maxima eſt impunitas. *Origenes.*

verſo maxima pœna eſt non puniri. Quod adnotans Origenes hom. 8. ſuper Exod. *vis*, inquit, *audire indignationis Dei terribilem vocem? Audi, quod dicit per Oſeam, cum enumeraſſet multa nefanda, qua Ieruſalem commiſerat*, addit *non viſitabo filias veſtras cum fornicantur: & ſuper uxores veſtras, dum mœchantur.* Hinc colligitur proſperitatem impunem impiorum oriri ex Dei indignatione majori. Ideo *Auguſt.* Auguſtinus epiſt. 5. ubi: *perverſa*, inquit, *mens mortalium felices res humanas putat, cum tectorum ſplendor attenditur*, &c. *Hac ſi Deus pollere permittat, indignatur gravius: ſi impunita dimittat, tunc punit infeſtius.*

2. Mac. 6. Nonus locus eſt 2. Mac. 6. ubi cum dictum eſſet, gentem Hebræam puniri: & *Deum ſtatim ultiones adhibere, magni beneficij eſſe indicium*, ſubditur, *non enim, ſicut in alijs nationibus, Dominus patien-*

ter expectat: ut eas, cum judicij dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat. Ideo igitur Deus subtrahendo à peccatoribus flagella, eos *patienter expectat: ut in judicij die in plenitudine peccatorum puniat:* Ergo hæc Dei patientia, & dissimulatio, atque hæc multorum impunitas in peccatis, signum est apertissimum futuræ damnationis. Quod animadvertens Augustinus serm. 37. de verbis Domini *magna*, inquit, *misericordia est nequitiæ impunitatem non relinquere: & ne cogatur in extremo gehenna damnare, modò flagello dignetur castigare.* Vnde sequitur nullam esse in hac vita graviorem pœnam, quàm nullam pœnam. Ideo idem Augustinus loco citato *Vis*, inquit, *nosse, nulla pœna quanta sit pœna? Davidem interroga, qui ait, irritavit Dominum peccator. Quare? quid vidisti? Vidi peccatorem impunè luxuriantem; & exclamavi, irritavit Dominum peccator. Vide quid sequitur. Secundùm magnitudinem iræ suæ non quæret.* Quando igitur Deus maximè irritatur, tunc minimè secundùm iram suam quærit: & ideo maxima pœna est, nulla pœna. Quia nimirum ex loco citato Mac. *Deus patienter expectat: ut cum judicij dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat.* Hæc è veteri testamento.

Impunitas in peccatis, reprobationis indicium. *August.*

Misericordia est non relinquere hic impunita peccata. *August.*

Nulla pœna maxima est pœna.

CLXIII. *Mat h. 10.*

Decimus locus est Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Alludit sine dubio ad crucem: quam ipse suis humeris bajulaturus erat ad Calvarium. Perinde ac si diceret, qui non bajulat suam crucem, sicut ego bajulavi meam, non est me dignus. Hæc autem bajulatio crucis non fit inter mundanas prosperitates, ac voluptates. Ideo Euthymius in hunc locum *Crucem*, inquit, *vocat Christus mortem ad ea, quæ mundi sunt: quia mortis instrumentum erat crux. Oportet enim eum, qui Christum sequitur, mortuum esse ad mundanas voluptates.* Ille igitur, qui mundanis voluptatibus non est mortuus, crucem non bajulat post Christum: & sic de illo pronunciat, *non est me dignus.* Si non dignus Christo, non dignus amicitia Christi. Non dignus fruitione Christi, non dignus Christo capite: & sic non est membrum Christi, atque adeo non glorificandus cum Christo. Ideo omnes electi apud Ezech. cap. 9. dicuntur signati Thau ideſt cruce. Quippe, ut ait Origenes hom. 8. in Ezech. *illi tantum sospites reservantur: quos Thau littera, ideſt crucis pictura signaverat.* Ideo etiam in die judicii cum ex Matth. 24. *apparebit signum filij hominis*, nempe crux, sub eo congregabuntur vexillo; sub quo solo est salus: dicente Christo, *qui non accipit crucem suam*, &c. *non est me dignus.* Certum est autem eos, qui consolationibus affluunt hujus seculi, non bajulare crucem Christi: quæ in pœna, & mortificatione sita est. Quippe, ut ait Chrysostomus in hunc locum Matt. *consuevit Dominus passiones* (tribulationes) *nomine crucis appellare.* Vnde colligitur, non tribulatos non bajulare crucem

Euthym. Crux mortificationē significat.

Electi cruce signantur. *Ezech. 9.* *Origenes.* *Matth. 24.*

Chrysost. Crucis nomine tribulationes significātur.

poſt Chriſtum, non ſignari Thau, neque militare ſub vexillo crucis,& ſic non adnumerari inter electos. Ideo Paulus ad Philipp. 3. hos appellat *inimicos crucis Chriſti: quorum finis interitus.* Quamobrem in hæc verba Chryſoſtomus: *Iſti*, inquit, *vitæ & corporis amantes profectò crucis Chriſti ſunt inimici: & quiſquis delitiarum, mundanæque proſperitatis amator eſt, inimicus eſt crucis.* Quippe, cum crux in tribulatione ſit poſita: qui tribulationes fugiunt, voluptates ſectantur, inimici ſunt crucis Chriſti. Quod adverſens Anſelmus in eum locum, *ÿ*, inquit, *ſunt inimici crucis Chriſti, qui contra crucem ſemper faciunt. Cum enim Chriſtus in omnibus electis carnem affligat, illi è contrario carnem voluptatibus ſubdunt.* Ideo Chriſtus, *qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me* (ut contra diſtinguatur crux Chriſti à cruce Diaboli, quæ non ſequitur Chriſtum) *non eſt me dignus.* Quippe, ut notat Theophilactus ad Philipp. 3. *illi, qui dediti delitiis ſunt, & vitæ præſentis otio quietiori addicti, crucis ſunt hoſtes, & infenſi Chriſto.*

Ad Phil. 3.

Chryſoſt. Proſperitatis amatores inimici crucis Chriſti.

Anſelmus.

Theoph.

Vndecimus locus eſt Lucæ 6. *Væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram. Væ vobis, qui ſaturati eſtis; quia eſurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc; quia lugebitis, & flebitis.* Non poterat à Chriſto apertiùs declarari, felicitatem hujus vitæ prænunciam eſſe æternæ damnationis. *Væ vobis*, &c. utique æternum væ. Quippe, ut ait Gregorius hom. 9. in Ezech. *væ in Sacra Scriptura ſæpiùs de æterno luctu, quàm de præſenti ſolet intelligi.* Exemplificat autem afferendo locum Iſaiæ 3. *væ impio in malum*, & Iob 10. *ſi impius fuero, væ mihi eſt*, & hunc eundem locum Lucæ 6. *væ vobis, qui ridetis: quoniam flebitis*, intelligens hoc de æterno luctu, & fletu: de quo Matt. 8. *ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Superiùs dixerat, *Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.* Quod certè, juxta omnes interpretes, intelligitur de beatitudine, & vita æterna. Ergo dum ſubdit, *væ qui ridetis nunc, quia flebitis*, intelligitur de miſeria, & fletu æterno. Habet autem emphaſim vox illa *nunc*: dum dicitur, *qui ridetis nunc*: utique in præſenti vita. Ergo dum dicit *flebitis*, intelligit fletum in futura. E quibus apertè colligitur, in his *væ* ſignificari damnationem æternam. Primò dicit *væ vobis divitibus*: neque affert hujus væ aliam cauſam, niſi conſolationem præſentem: *quia habetis conſolationem veſtram.* Quamobrem Ambroſius lib. 2. offic. c. 5. *illa*, inquit, *quæ videntur bona, divitiæ, ſatietatem, lætitiam expertem doloris, detrimento eſſe ad fructum beatitudinis dominico declaratum judicio liquet, cum dicitur, væ vobis divitibus, qui habetis conſolationem veſtram.* Subdit, *væ vobis, qui ſaturati eſtis: quia eſurietis.* Expendendum eſt non dici, quia avari eſtis, quia rapaces, quia iniqui: ſed *quia habetis conſolationem veſtram.* Conſolatio igitur præſens præludium eſt væ futuri. Saturitas ergo præſens ex affluentia bonorũ hujus

Lucæ 6.

Gregorius Væ, commination damnationis æternæ.

Iſaiæ 3. *Iob.* 10. *Lucæ* 6. *Matth.* 8.

Ambroſius.

vitæ prænuncia eſt æterni jejunii: in quo ſemper petenti ſemper negabitur gutta aquæ, ex Luc. 16. Denique ſubjecit *va vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis, & flebitis.* Ergo præſentem riſum excipiet æternus luctus, & fletus. Certè Zoroaſtrem, reprobum non vulgarem, utpote qui artis necromanticæ auctor dicitur, vix in lucem editum non ejulaſſe, ut infantes cæteri, ſed riſiſſe tradit Plinius hiſtor. nat. lib. 7. c. 17. Chriſtum verò prædeſtinatorum caput, ac ducem, ex iis quæ evangeliſtæ referunt, fleviſſe ſæpiùs, riſiſſe nunquam animadvertit Chryſoſtomus hom. 6. in Matth. Vnde colligitur prælentis vitæ riſum eſſe proprium reproborum, fletum proprium electorum: ex riſu in hac vita ſequi æternum fletum, ex fletu æternum riſum. In hoc autem contrarium accidit, ac in ſeminibus cæteris. Quippe ex frumento frumentum naſcitur, ex hordeo hordeum, & ſic in reliquis. Hic autem ex fletu riſus, juxta illud Pſal. 125. *Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.* ex riſu fletus: *va qui ridetis, quia flebitis.* Semen igitur riſus ſunt lachrymæ: ſemen lachrymarum riſus. Quod expendens Chryſoſtomus homil. 66. ad pop. Antioch. *gaudium,* inquit, *mundi ſtatim extinguitur: & infinitos parit mœrores. Triſtemur triſtitia gaudij genitrice: non gaudeamus lætitia triſtitiæ parente. Lachrymas fundamus multam ſeminantes voluptatem: neque riſu gaudeamus nobis ſtridorem dentium pariente. Affligamur tribulatione; ex qua remiſſio naſcitur: non quæramus delicias, ex quibus tribulatio paritur.* Ita ex ſeminibus contrariis contraria naſcuntur germina: ut ſi quis è ſemine roſarum ſpinas, è ſpinis roſas colligeret. Quod adnotans Plinius in Paneg. ad Traian. *habet has,* inquit, *vices conditio mortalium, ut adverſa è ſecundis, ex adverſis ſecunda naſcantur. Occultat utrúmque ſemina Deus; & plerumque bonorum, malorumque cauſa ſub diverſa ſpecie latent.* Nimirum latet in riſu fletus, in fletu riſus.

Luca 16.

Zoroaſtris riſus, dum naſcitur. *Plinius.*

Chriſtus flevit ſæpe, riſit nunquam. *Chryſoſt.*

Fletus ex riſu, riſus ex fletu metitur. *Pſal 125.*

Semen riſus lachrymæ, lachrymarum riſus. *Chryſoſt.*

CLXIV.

Duodecimus locus eſt Lucæ 16. ubi affertur in medium dives epulo reprobatus, mendicus prædeſtinatus. Hujus autem diſcriminis non alia affertur ratio, quàm proſperitas unius, tribulatio alterius. Quod patet ex eo, quòd epulonis nullum aliud peccatum deſcribitur, præterquam vita ſplendidè, lautéque traducta, *induebatur purpura, & byſſo: epulabatur quotidie ſplendide.* Lazari nulla alia memoratur virtus, quàm miſerrima, & fame vexata mendicitas. *Cupiebat ſaturari de micis: & nemo illi dabat.* Vtriuſque in fortuna diſcrimen egregiè, ut ſolet, proſequens Chryſologus ſerm. 123. *induebatur,* inquit, *dives purpura, pauper livore, dives byſſo, pauper ſqualore, auro dives, pauper fœtore. Dives plumeo decumbebat in ſyrmate, jacebat duriſſima pauper in terra. Dives ructabat epulas; ſanie pauper anhelabat. Fundebat vina dives, pauper lachrymas. Exſatiatus dives projiciebat panes: micas pauper eſuriens non habebat. Paſcebat obla-*

Luca 16.

Epulonis reprobatio è proſperitate: Lazari prædeſtinatio ex adverſitate.

Chryſolog.

Epulonis & Lazari diſcrimen deſcriptum graphicè.

tantes canes dives ferculis : pauper canes divitis, ſuis vulneribus ſatiabat. Hæc eſt utriuſque fortunæ diſparitas, diviti proſpera, adverſa pauperi. Illi ex proſperitate reprobatio: huic ex adversitate ſalvatio. Patet id ex eo quod dictum eſt expreſsè epuloni *recordare, quia recepiſti bona in vita tua : & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur : tu verò cruciaris.* Reprobationis in divite nulla alia affertur ratio, niſi quia, *receperat bona in vita ſua :* & prædeſtinationis in Lazaro, quia *receperat mala.* Eſt animadverſio Bernardi in declam. ad ea verba Petri, *ecce nos reliquimus*, &c. ubi *ad tremendum*, inquit, *Abrahæ judicium veniamus. Non enim Abrahæ, ſed Dei ſententia eſt, memento fili quod recepiſti bona in vita tua, Lazarus ſimiliter mala. Per ſententiam : quia paucis expreſſa totius negotij ſumma eſt. Ille bona, iſte mala recepit. Quid modò ? nunc autem hic conſolatur : tu cruciaris. Hæc cruciatuum cauſa tota, quod in hoc ſeculo bona recepit ? ipſa planè.* Ex hoc ſic licet argumentari. Quotieſcunque aliquis effectus in uno ſingulari cognoſcitur per ſuam cauſam, poſſumus ab uno ſingulari inferre univerſaliter ad omne id, in quo reperitur talis cauſa. Vt, ſi cognoſcam hoc album eſſe viſibile, quia coloratum : licet ab hoc inferre, quod ſit viſibile quodlibet coloratum. Sed hic redditur ex ore Chriſti pro cauſa ſalutis tribulatio, & mendicitas : pro cauſa damnationis conſolatio, & felicitas in hac vita. Ergo poſſumus hinc inferre univerſaliter, quod omnis qui *recipit bona in vita ſua* in altera *cruciatur*: omnis, qui *recipit mala*, in altera *conſolatur* : intelligendo hæc regulariter, & in eo ſenſu, in quo dicta ſunt à Chriſto. Eſt animadverſio Chryſoſtomi homil. 6. ad pop. Antioch. ubi *ſi quid*, inquit, *grave in præſenti vita injuſtè patimur ; per hoc peccata diſſoluimus. Idcirco magnum bonum eſt luere hîc peccata, non illic.* Ecce propoſitionem univerſalem. Hanc autem deducit ab hoc uno ſingulari per ſuam cauſam. Quippe ſubdit. *Etenim dives hîc moleſtum nihil recepit : & propterea illic torquebatur. Et quod hoc eſſet in cauſa, quod nulla ibi conſolatione frueretur, audi quid dicat Abraham, fili recepiſti bona. Itaque nunc dolorem patere.* (ecce damnationem deductam à proſperitate ex vi conſequentiæ) *Quod autem Lazaro bona dantur eò quòd hic infinitas paſſus eſſet moleſtias Abraham, & hoc dicentem audi. Cum enim dixiſſet diviti recepiſti bona tua, intulit, & Lazarus mala : & propterea conſolationem capit.* Nihil clarius dici poterat ad probandum intentum, quòd tribulatio, quà talis, prædeſtinationis ſit ſignum : proſperitas, quà talis, reprobationis. Idcirco Chriſtus notanter, & in ſenſu formali dixit, *Dives ſepultus eſt in inferno : mendicus portatus eſt in ſinum Abrahæ :* ut oſtenderet illi damnationis cauſam fuiſſe divitias, huic ſalutis mendicitatem. Ita illi, *qui induebatur purpura, & byſſo ; & epulabatur quotidie ſplendidè*, dum ex hac mundana felicitate

Bernardus.

Ex uno effectu ſingulari cognito per ſuam cauſam poteſt inferri propoſitio univerſalis.

Chryſoſt.

Divitiæ reprobationis cauſa: ſalutis, mendicitas.

materiam captat peccandi, flammescens purpura fuit flammæ prænuncia: byssus abyssi, epulum quotidianum parens æterni jejunij: splendor in epulis æternæ mortis præludium. Contra verò Lazari patienter tolerata mendicitas ad sinum Abrahæ, ad domicilium beatorum, ad summam extulit felicitatem. Quod perpendens serm. cit. Chrysologus *pauperem*, inquit, *provexit ad Philosophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam, necessitas ad voluntatem, ad vitam mors, ad præmium pœna, ad cælum terra, egestas ad regnum. Divitem extulit purpura ad superbiam, byssus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, unguenta ad mœrorem, ad cæcitatem splendor, sublimitas ad ruinam.* Denique dives, qui hic in Paradiso versabatur delitiarum, *sepultus est in inferno.* Pauperem, cujus *ulcera lingebant canes*, ad sinum Abrahæ *portarunt Angeli.* Mortuus est mendicus, mortuus est & dives, *Vtique*, ait Chrysostomus hom. de divite; *mortui sunt: illum Angeli, istum pœna suscipiunt. Ille portatur humeris Angelorum: iste ad tormenta portatur. Illum læto Abraham excipit sinu; istum tartarus vorat.* Observandum postremò est, de paupere dici, *factum est ut moreretur, & portaretur ab Angelis:* de divite verò non dici portatum esse à dæmonibus; sed *mortuus est dives, & sepultus est in inferno.* Nimirum divitem peccatorum gravitas ultro devolucbat ad inferos. Pauper verò portabatur ab Angelis, ad illustriorem pompam, & gloriam. Quippe, cum sufficeret ad eum portandum unus Angelus, advolarunt plures: quia unusquisque gestiebat sua deferre manu animam pauperis quod adnotans loco citato Chrysostomus, *portabatur*, inquit, *ab Angelis. Non sufficerat ad portandum pauperem unus. Propterea plures veniunt, ut chorum lætitia faciant. Gaudet unusquisque Angelorum tantum unum contingere.* E quibus apertè colligitur ad quantam felicitatem ducat præsentis vitæ miseria: ad quantam miseriam præsentis vitæ felicitas.

Purpura epuloni flammæ prænuncia.

Paupertas Lazari extulit ad sinum Abrahæ.

Epulonem sublimitas detulit ad ruinam.

Chrysost.

Lazarus portatus ab Angelis: epulo cur portatus à dæmonibus

Lazarum cur non unus, sed plures Angeli portavere.

Chrysost.

Decimus tertius locus est Act. 14. *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Alloquitur fideles: & verbum illud, *oportet*, necessitatem importat. Porro *necessarium est, quod non contingit aliter se habere.* 4. met. t. 25. Si igitur necesse est nos *per multas tribulationes ad regnum Dei intrare*; quicumque in hac vita est sine multis tribulationibus, à regno Dei censetur exclusus. Quæ est illatio Hieronymi in epist. ad Ocean. Ubi *si*, inquit, *per multas tribulationes quibusdam aperitur aditus ad regnum Dei: illis utique clauditur, qui nolunt sustinere vel modicas.* Si igitur, *oportet in regnum Dei introire per multas tribulationes*, tanquam per portas; sicut tribulati signum habent potissimum prædestinationis, quia jam diriguntur ad Cæli portas: ita è converso, qui sunt tribulationis expertes, signum habent reprobationis: quia non ad salutis portas, sed

CLXV.

Act. 14. Tribulationum necessitas ad salutem.

Aristot.

Hieronym.

Chryſoſt. Tribulationes via ad ſalutẽ.

aliò ditiguntur. Quod expreſsè docens Chryſoſtomus homil. 29. in epiſt. ad Hebræos, *non potes*, inquit, *dicere, quia iuſtus eſt aliquis, qui expers tribulationis exiſtat.* Et ratio eſt, quia non ſolùm tribulatio eſt porta, per quam introitur ad regnum, ut dictum eſt: ſed etiã via, per quam itur, dicente Chriſto *arcta eſt via, quæ ducit ad vitam.* Matth. 7. Qui igitur extra anguſtias ſunt in hoc mundo, jam poſſunt cerìò colligere, ſe vivere veluti errabundus extra ſalutis viam. Eſt obſervatio ejuſdem Chryſoſtomi ibid. ubi *neceſſe eſt*, inquit, *omnem iuſtum per preſſuras, tribulationeſque tranſire. Sententia quippe Chriſti eſt: lata, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem: arcta verò, & anguſta, quæ ducit ad vitam. Si igitur per illam venitur ad vitam, & non poteſt illuc aliter perveniri, certum eſt quod per anguſtam hãc viam omnes illi tranſierunt, quotquot ad vitam perducti ſunt ſempiternam.* Sicut igitur una via ad unum terminum ducit, alteta ad alterum: neque poteſt per unam viam perveniri ad terminum viæ alterius: ita non indecens per viam anguſtam tribulationum, ſed per viam latam temporalium conſolationum, non poteſt pervenire ad Paradiſum; qui terminus eſt viæ anguſtæ. Ponamus igitur aliquem, qui ad urbem ire ſtatuat, ubi ei corona, & imperium deſtinatur, ſi eſſent duæ viæ affines, una anguſta, ſentibus ac ſpinis obſita, quæ eò duceret: altera lata, violis, ac roſis florida; cujus terminus non alius eſſet quàm immanis vorago, & præcipitium: de eo, qui errabundus deflecteret ad viam floridam, certò pronunciaretur à petitis itinerum, non deventurum ad urbem ubi deſtinabatur ad coronam; ſed ruiturum ad barathrum, ubi eum manet mors, & perditio. Idem planè contingit in via ſalutis; quæ anguſta eſt, & ſpinis obſita: ſicut via perditionis lata eſt, & proſperitatibus hujus ſeculi florida. Ex via conjice terminum. Es in via anguſta, & ſpinoſa tribulationum? pervenies ad regnum. Es in via lata, & florida temporalium conſolationum? devolueris ad barathrum. Quod adnotans Chryſoſtomus loco citato *viam*, inquit, *ſpatioſam quæris, propterea non adipiſceris vitam; quia per aliam ingrederis viam: ſed ad perditionem venies. Illuc enim deducens iter elegiſti.* Quia ſcilicet tribulatio via eſt unica ad regnum Dei, juxta id, quod dictum eſt, *per multas tribulationes oportet introire in regnum Dei.* Conſonat his Paulus ad Hebr. 10. dum dicit, *patientia vobis neceſſaria eſt ut reportetis promiſſionem*, utique gloriæ, & ſalutis. Si patientia ad ſalutem eſt neceſſaria, ergo tribulatio: quia *tribulatio patientiam operatur.* ad Rom. 5. Ergo, ſi proſperitas tribulationi oppoſita eſt extra materiam patientiæ, erit utique ſignum non reportandi promiſſiones, atque adeo reprobationis indicium. Idem de neceſſitate tribulationis repetit Paulus 2. ad Timoth. 3. *omnes, qui volunt in Chriſto piè vivere perſecutiones patiuntur.* Illi ergo, qui non patiuntur, nolunt *in Chriſto piè vivere*: eſt illatio Auguſtini in Pſal.

Matth. 7. Prpſperati in hoc ſeculo ſunt extra cæli viam.

Chryſoſt.

Paradiſi via ſpinea, inferni florida.

Chryſoſt.

ad Hebr. 10. Patientia neceſſaria ad ſalutẽ.

Ad Rom. 5.

2. ad Tim. 3.

Auguſt.

55. ubi

55.ubi, *si ergo*,inquit, *non pateris ullam tribulationem,vide ne nondum cæperis piè vivere in Christo.*

Decimus quartus locus est ad Hebr. 12.*quem diligit Dominus corripit ; flagellat autem omnem filium , quem recipit.* Et paulò post. *Quod , si extra disciplinam estis , cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri estis, & non filij.* Unde sic arguo. Omnis filius flagellatur. Nullus , qui in prosperitatibus vitam degit , flagellatur. Ergo nullus, qui in prosperitatibus vitam degit,est filius.Major est de Fide,ex loco citato.Minor est evidens ex terminis:cū flagellari sit tribulari,quod opponitur ad prosperari. Consequentia tenet ex forma. quæ est illatio Chrysostomi hom.29.in epist.ad Hebr. ubi *si*, inquit, *flagellat omnem filium , quem recepit ; qui non flagellatur , sine dubio non est in numero filiorum.* quod si non est in numero filiorum, utique non est in numero prædestinatorum. Quia , si non filius , ergo non hæres.Sicut Paulus è converso infert,*si filij,& hæredes*, ad Rom. 8. Observandum non dici , omnis qui flagellatur , est filius : sed omnis filius flagellatur. Quia omnis prædestinatus flagellatur:non autem è converso omnis qui flagellatur , est prædestinatus : cum multi patiantur, ut ait Paulus.1.ad Corinth.7. *tribulationem carnis:* & multi tanquam scelesti flagellantur etiam in hac vita , testante Propheta Psal.31.*multa flagella peccatoris.* Animadvertit hoc Chrysostomus loco citato,ubi : *non dixit*, inquit, *omnis,qui flagellatur , filius est : sed omnis filius flagellatur. Semper enim, & ubique filium verberat, & castigat, hoc est, demonstrari non potest,quod qui filius est,non flagellatur.* Dixerat quippe supra, aliqua esse flagella interna , quæ à nobis non videntur : & sic ignorari alienas tribulationes. Sequitur,ostendendo non omnem flagellatum esse filium. *Sunt quidem plurimi , qui flagellantur maligni : sicut homicidæ , latrones , malefici. Isti non sicut filij flagellantur ; sed sicut pessimi puniuntur.* Iuxta hoc ostendimus cap. præcedenti, non omnem tribulationem esse prædestinationis signum, neque omnem tribulatum ex hoc capite poni in numero prædestinatorum. Ex hoc verò loco Pauli habetur , omnem prædestinatum debere poni in numero flagellatorum : atque adeo , juxta Chrysostomum , si Deus *flagellat omnem filium , quem recipit ; eum , qui non flagellatur , non esse in numero filiorum.* Hæc autem illatio est ipsiusmet Pauli, dum subdit, *quod,si extra disciplinam estis , ergo adulterini* seu potiùs ex Græco, *adulterini, spurij estis , & non filij.* Per disciplinam pœnam significat adhibitam ad instruendum, & corrigendum : quo pacto magister discipulos , pater flagellat filios. Ideo dicitur Prov. 3. *disciplinam Domini ne abiicias; quem enim diligit Dominus corripit ; & quasi pater in filio complacet sibi.* Disciplina igitur est divina correctio; qua Deus ut pater corrigit filios ad instructionem, & emendationem. Ideo David Psal.118.

ad Hebr.12. c.xvii. Tribulatio filiationis Dei argumentum.

Chrysost. Qui non est in numero flagellatorū, non est in numero filiorum.

ad Rom.8.

1.Cor.7.

Psalm. 31. Chrysost. Tribulatio non semper filiationem Dei indicat.

Disciplina quid significet in Scripturis.

Prov.3.

Psal.118.

Bonum mihi, quia humiliaſti me: ut diſcam iuſtificationes tuas. Flagellum hoc eſt, quo diſcitur. Unde infert Apoſtolus, *ſi extra diſciplinam eſtis*, extra flagellum, extra tribulationes, extra caſtigationes divinas, *ergo adulterini eſtis, & non filij*, ideſt eſtis tanquam ex adulterio nati, *& non filij*. Quod dupliciter explicari poteſt.

Proſperitas filios indicat ſpurios, non legitimos.

Primò ut ſignificet eos eſſe quidem filios, ſed ſpurios, & illegitimos: ita ut, quando dicit, *non filij*, ſubintelligatur, legitimi. Et in hoc ſenſu habetur intentum, quod ſicut filij ſpurij negliguntur à patre, qui non eſt de eorum emendatione ſollicitus, quia iis ſucceſſionem hæreditatis non ſervat: ita, *ſi extra diſciplinam eſtis*, ſignum eſt vos non filios legitimos eſſe, ſed ſpurios, & à paterna hæreditate exulatos. Eſt animadverſio Chryſoſtomi, qui ſequutus hunc ſenſum, *attende*, inquit, *quod non poteſt eſſe filius, qui non caſtigatur. Sicut enim in domibus patrum familias ſpurios filios negligunt patres, etiamſi nihil doceantur, etiamſi glorioſi non fiant: ita pro filijs proprijs* (legitimis) *valde curant, ne eos malum opprimat negligentia.* Si igitur non caſtigari ſpuriorum eſt, infertur eos, quibus habena laxatur vivendi pro libito, *extra diſciplinam*, extra flagellum Dei, tractari ut filios adulterinos, & ſpurios: quibus hæreditas denegatur.

Chryſoſt.

Alter ſenſus eſt, quod filij adulterini, & ſpurij appellentur ij, qui non ſunt verè filij reſpectu Dei, ſed alterius: In quo ſenſu dicitur Pſal. 17. *filij alieni mentiti ſunt mihi.* & Ioann. 8. *vos ex patre diabolo eſtis*: & hic ſenſus magis conſonat litteræ ubi dicitur *ergo eſtis adulterini*, non filij; & ſic excluduntur non ſolùm à numero legitimorum, ſed etiam abſolutè à numero filiorum. Et hic ſenſus apertiùs probat intentum, quod ij *qui extra diſciplinam ſunt* divini flagelli, ſicut dicuntur *non filij* excluſi à filiatione Dei, ita etiam ab hæreditate exclunduntur, quæ non datur niſi filiis. Triſtandum eſt igitur, cum minimè caſtigamur; quia hoc ſignum eſt non adnumerari nos inter filios. Gaudendum, cum flagellamur: quia tunc nos Deus declarat filios. Siquidem, ut ait Chryſoſtomus loco citato, *caſtigatio filiis proprijs adhibetur: proinde nobiſcum ſicut cum filijs agit Deus.*

Pſal 17. *Ioan.* 8.

In proſperitate dolendum, in tribulatione gaudendum. *Chryſoſt.*

Confirmatur hoc ex ijs, quæ de Chriſto filio Dei non adoptivo, ſed naturali in Evangelijs legimus. Is nempe in duplici monte ſe cõſpiciendum exhibuit, in monte Thabor, & in Calvario, modo longè diverſo. Ibi inter Moyſen, & Eliam; qui ejus encomia celebrabant: hîc inter latrones, qui eum blaſphemabant. Ibi in veſte inſtar nivis candida: hîc ſanguine purpurata. Ibi *reſplenduit facies eius ſicut ſol*, ejus diei congeminato ſole: hîc *tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram: & obſcuratus eſt ſol.* Ibi in gloria, hîc in ignominia, ibi inter delicias, hîc inter ſupplicia: ibi totus conſolatio, hîc totus tribulatio. Tamen in monte Thabor, ut a noſceretur à diſcipulis tanquã Dei filius, *nubes lucida obumbravit eos, & vox de nube dicens, hic eſt*

Chriſtus in Thabor, & in Calvario diverſimodè ſe exhibuit. *Matth.* 17.

Matth. 27. *Luc.* 23.

Cur in Thabor declaratur voce Patris ut filius, in Calvario non item. *Matth.* 17.

filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Matt. 17. In Calvario verò nullo nubis lucidæ, nullo paternæ vocis teſtimonio, non à latrone ſolùm, qui eum regem agnovit: ſed à Centurione quoque, & iis, qui cum eo erant, proclamatur filius Dei Matth. 27. *verè filius Dei erat iſte.* Scilicet in monte Thabor, dum breviſſimo tempore, & raptim glorioſus apparuit, ſpeciem exhibere voluit humanæ felicitatis. Quia ibi, ut ait S. Leo homil. de Transfig. *regiam claritatem tribus viris voluit eſſe conſpicuam.* Ideo *reſplenduit facies ejus ſicut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix*: quia non poterat meliùs humana proſperitas adumbrari, quàm conjunctione ſolis, & nivis; quæ ad ſolis radios illico eliquata evaneſcit. Cum igitur Chriſtus tunc typum præberet felicitatis humanæ, oportuit ut ſonaret vox Patris de cælo dicens, *hic eſt filius meus dilectus:* ne ambigi poſſet in illa felicitate de ejus filiatione. Quia, ut dictum eſt ex Chryſoſtomo, *qui non eſt in numero flagellatorum, non eſt in numero filiorum.* Contra verò in Calvario, cum apparuiſſet in cruce, toto corpore flagellatus, agnitus ut flagellatus, illico agnitus eſt ut filius, Centurione exclamante; *verè filius Dei erat iſte.* Quippe, qui eſt in numero flagellatorum, eſt in numero filiorum. Quod innuens Hieronymus in hunc locum, *conſiderandum,* inquit, *quod centurio verè filium Dei confiteatur in ipſo ſcandalo paſſionis.* Quia ſcilicet Chriſtum ipſamet paſſio Dei filium declarabat: ut enim notat Gloſſa in Prov. 3. *in flagello certum pignus paternæ dilectionis tenetur.* Quod ſi in monte Thabor de eo dictum fuit, *hic eſt filius meus dilectus*, additurque, *in quo mihi bene complacui.* Inter ſupplicia Calvarii, hæ fuiſſent voces ſupervacaneæ. Quippe, ut dicitur Prov. 3. *quem diligit Dominus, corripit: & tanquam pater in filio complacet ſibi*, ſive, ut legunt Septuag. *flagellat filium.* Ita ut idem planè ſignificet, aliquem flagellari: & Deum *complacere ſibi in eo tanquam in filio.* Ergo è converſo à Deo non flagellati in hac vita, non eſt ſignum paternæ benevolentiæ: ſed potiùs abalienationis, Deo non ſibi *in eo complacente tanquam in filio.* Unde ſequitur excluſio ab hæreditate, & damnatio. Ideo Bernardus ſerm. 10. in Pſal. Qui habitat *ne ipſi*, inquit, *quidem carni expedit ſic amari; ut videlicet cui caves à flagello paternæ correctionis, theſaurizes iram æternæ damnationis.* Ideo dicitur Pſalm. 55. *pro nihilo ſalvos facias illos: in ira populos confringes*, ſive, ut legit Auguſtinus, *deduces.* Tunc nimirum ſalvos facit, cum in ira paternæ correctionis ad ſalutem deducit. Quæ eſt expoſitio Auguſtini in eum Pſalm. ubi *iraſceris*, inquit, *& deducis: terres, & vocas: ſanis, & ſalvas. A te ira videtur, ſed paterna. Iraſcitur pater filio, iratus eum cadit: aurem vellit: manu trahit: ad ſcholam ducit.*

Matt. 27. Gloria Chriſti in Thabor, figura humanæ felicitatis.

S. Leo. Proſperitas humana, nix ad ſolem.

Centurio filium Dei ex ærumnis agnovit.

Hieronym.

Gloſſa. Tribulatio pignus dilectionis.

Prov. 3.

Tribulati, & Deo placere idem eſt in Scripturis.

Bernardus.

Pſal. 55.

Auguſt. Tribulatio ira Dei paterna.

Cum eo igitur, quem Deus non flagellat, non agit tanquam cum filio, aut ſaltem non tanquam cum filio, in quo ſibi tanquam in hæ-

rede complaceat. Sicut ſi pater habens duos filios unius curæ invigilaret; uni pædagogum aſſignaret; unius correctioni inſiſteret, altero planè neglecto: argumento id eſſet illum deſignari hæredem: alterum neque hæredem ſubſtitui, neque ullius diſciplinæ capacem haberi. Eodem planè modo Deus ſe gerit cum prædeſtinato, & reprobo: cujus utriuſque, ſaltem titulo creationis, eſt pater, uni pædagogum aſſignat, qui eum corrigat, & flagellet: alterum ſine pædagogo ipſius arbitrio ut indiſciplinatum relinquit; Quippe, ut ait Chryſoſtomus homil. 62. ad pop. Antioch. *pædagogus noſter tribulatio eſt.* Pædagogus autem à patre datur filiis, dum ſunt pueri. Ideirco de ſe Paulus 2. ad Corinth. 12. *datus eſt mihi Angelus Sathanæ, qui me colaphizet.* Quod expendens Auguſtinus in Pſal. 130 *ne*, inquit, *extolleretur, ut juvenis, colaphizatur ut puer.* Vberiùs id explicat idem Auguſtinus in Pſalm. 93. ubi *duos*, inquit, *filios habet homo, alterum caſtigat, alterum dimittit. Facit unus malè, & non corripitur à patre: alter, mox ut ſe moverit, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & iſte cæditur, niſi quia huic caſo hæreditas ſervatur: ille autem dimiſſus exhæredatur?* Idem planè habetur apud Senecam lib. de providentia ubi *Deus*, inquit, *bonos, ut ſeverus pater duriùs educat: vultque eos doloribus, ac damnis robur colligere.* Ex quo infertur, ſub flagellis gaudendum, tanquam ſub ſigno paternæ benevolentiæ, & futuræ hæreditatis: dolendum in proſperitatibus, tanquam in ſigno paternæ iræ, & futuræ exhæredationis. Ideo Auguſtinus in Pſal. 53. expendens hunc locum, *flagellat omnem filium*, &c. *gaude*, inquit, *ſub flagellis: quia tibi ſervatur hæreditas. Ad tempus emendat: non in æternum damnat. Illis autem* (reprobis) *ad tempus parcit: eos in æternum damnabit.* Nempe ut excluſos à numero hæredum, & excluſos à numero filiorum: ſiquidem *flagellat omnem filium.* Sicut igitur ex Gloſſa in Prov. 3. *tanto minus de flagello, quo caſtigamur, murmurare debemus; quanto certius in eo pignus paternæ dilectionis tenemus*: ita ij, qui in proſperitatibus verſantur, tanto magis triſtari debent, quanto certius habent pignus indignationis, & iræ Dei, tanquam excluſi à numero filiorum.

Chryſoſt. Tribulatio pædagogus. *Auguſtin.*

CLXVIII.

Seneca.

Gaudendū ſub flagellis: in proſperitatibus dolendum. *Auguſt.*

Gloſſa.

Excluſi à numero tribulatorum, excludūtur à numero Chriſtianorum. *Auguſt.*

Addo etiam eos excludi à numero Chriſtianorum. Hæc autem non eſt mea exaggeratio, ſed doctrina Auguſtini lib. de Paſt. ubi *ſi exceptus*, inquit, *es à paſſione flagellorum, exceptus es à numero fidelium*, & Pſalm. 55. *ſi putas te non habere tribulationes nondum cœpiſti eſſe Chriſtianus.* Quia ſcilicet hi in opere Chriſtiani non ſunt, qui Chriſti paſſionis non ſunt conſortes. Adderem excludi à numero hominum. Ideo dicitur Pſalm. 72. *& cum hominibus non flagellabuntur.* Et ſic, qui dimittuntur à Deo ſine flagello ut indiſciplinati, inter belluas numerantur. Ideo Auguſtinus in Pſalm. 72. poſt ea verba *cum hominibus non flagellabuntur, attende*, it quit, *indiſciplinatos: attende*

Tribulationis expertes adnumerādi inter belluas. *Auguſt.*

taurum devotum victima, permiſſum errare liberè, & vaſtare quæ poteſt, uſque ad diem occiſionis. Ideo dicitur loco citato ad Hebr. iis qui minimè flagellantur, *extra diſciplinam eſtis.* Homo quippe ſolus diſciplinæ capax, animal diſciplinabile: belluæ verò *extra diſciplinam.* Si non flagellati, & correpti, ſunt *extra diſciplinam*, mutique ſunt extra numerum hominum. Ideo dicitur 1. Reg. 7. *ipſe erit mihi in filium: qui, ſi inique aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum.* Qui igitur non ita arguuntur à Deo, non ſunt adnumerandi inter filios hominum; & multò minùs inter filios Dei. Si igitur neque inter Dei filios numerantur, neque ex Auguſtino inter verè Chriſtianos, neque inter homines, multò minùs inter prædeſtinatos. Quod ſi non numerari debent inter hos, utiq; numerantur inter reprobos: cum inter utroſque non detur medium. Igitur ex loco citato Deus *flagellat omnem filium*, & hæredem: certè non flagellati numerantur inter non filios, & exhæredes. Hæc è Scripturis. Teſtimonia Patrum partim interſeruimus Scripturis: partim rationibus interſeremus.

1. *Reg.* 7. Tribulatio virga virorum.

Probatur igitur ſecundò ratione. Prima ratio. Omnis prædeſtinatus conformari debet Chriſto. Nullus in hac vita proſperatus, regulariter loquendo, conformatur Chriſto, ergo nullus in hac vita proſperatus, regulatiter loquendo, eſt prædeſtinatus. Conſequentia tenet ex forma. Major patet ex Paulo ad Rom. 8. *quos prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij ſui. Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit*, &c. Minor probatur, quia nullus in hac vita proſperatus, eſt in adverſitate, & cruce: cum adverſitas, & proſperitas opponantur. Chriſti autem, ut notat Bernardus lib. de paſſ. c. 35. *crux non fuit unius diei, ſed tota illius vita crux fuit, & martyrium*, ut oſtenſum eſt cap. præced.

CLXIX. Proſperitas reprobationis ſignum, quia difformat à Chriſto.

Ad Rom. 8.

Chriſti tota vita crux, & martyrium.

Bernard.

Confirmatur primò, quia Chriſtus auſpicatus eſt vitam à vagitu, & lachrymis. Quippe de eo canit Eccleſia, *vagit infãs inter arcta conditus præſepia.* Clauſit vitam in lachrymis, ut ait Paulus ad Hebr. 5. *cum clamore valido, & lachrymis.* Quando ſcilicet *clamans voce magna emiſit ſpiritum.* Matth. 27. totam denique vitam traduxit in lachrymis: quod ipſe teſtatus eſt per Prophetam *Deus vitam meam annunciavi tibi: poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.* Pſalm 55. Denique poſt mortem ex aperto latere *exivit ſanguis, & aqua.* Ioan. 19. Nimirum materia lachrymarum è lacu, qui circum præcordia ſtagnat, egrediens, fletus fuit cordis poſtremus. Indicans hoc Cyprianus ſerm. de paſſione, *de latere*, inquit, *tuo fons egreditur*: & infra: *ex hoc fonte lachrymarum perennes effluunt rivi.* Scilicet effuſione illa ſanguinis, & áquæ poſt mortem, voluit Chriſtus oſtendere, ſe ne guttam quidem aut cruoris, aut lachrymæ retinuiſſe, quam non pro omnium ſalute prodigeret. Si igitur tota Chriſti vita, & mors fuit

Chriſti tota vita fletus, & lachrymæ.

Ad Hebr. 5. *Matth.* 27. *Pſal.* 55. *Ioan.* 19.

Cyprianus. Aqua egrediés è Chriſti latere fletus cordis poſtremus.

in lachrymis, ſequitur apertè differmes eſſe Chriſto, qui vitam degunt in tripudiis, & riſu. Si differmes, ergo non ex numero prædeſtinatorum: quos Deus vult *fieri conformes imaginis filij ſui.*

Pſalm.87. Chriſti dolores primo inſtanti.

Confirmatur ſecundò clariùs è perpetuis doloribus, tum externis, tum internis Chriſti: qui de ſe dixit Pſal.87. *pauper ſum ego, & in laboribus à juventute mea. In laboribus* quidem *à juventute*: ſed in doloribus à primo inſtanti Incarnationis, in ipſomet utero matris. In quo illud valde admirabile eſt, quod Chriſtus à primo inſtanti, habens uſum rationis perfectum ſupra omnes ſenes, clauſum ſe vidit in puellæ aluo: quo nullus eſt excogitabilis carcer anguſtior: ita ut neque verſare ſe poſſet in latera; & ſe movere vix poſſet. Quod

Hierem.31. indicatur Hieremiæ 31. *novum fecit Dominus ſuper terram; fœmina circumdabit virum*: puta infantem prudentiæ virilis. Hac pœna excogitari non poteſt gravior, ſi vir aut ſenex mente pollens, iterum intra mulieris aluum concluſus cogeretur per novem menſes in eo ergaſtulo degere, corpore, ſuperfuſis undique viſceribus, coarctato.

D.Thomas. Quæ ratio fortaſſe fuit ut Chriſtus qui, ut notat D.Thomas 3. par. q.46.art.5.in corp.tanquam Rex, & exemplar martyrum *omne genus paſſus eſt paſſionis humanæ*, calumnias, proditiones, irriſiones, contumelias, ſpoliationem bonorum, vincula, ſputa, alapas, flagella, ſpinas, clavos, crucem, lanceam: à carcere tamen, quem plerique paſſi ſunt martyrum, & ab igne, quem paſſi ſunt aliqui, fuiſſe videatur immunis. Quia ſcilicet ignis effectum paſſus eſt in anima per ardorem amoris: cum, ut ait ſerm.de S.Laurentio S. Leo, *ſegnior ſit ignis, qui foris urit, quàm qui intus accendit.* Carcerem vero paſſus eſt in utero matris: dum mente pollens per novem menſes arctiſſimis ſe vidit viſceribus, immo etiam in proprio corpuſculo, anguſtatum. Quippe, ut notat Ariſt.lib.7. de hiſt.anim. c.7. *quadrageſimo poſt conceptionem die fœtus appæret magnitudine formicæ majuſculæ.* Hæc de Chriſti pœna ante egreſſum ex utero: ex quo ubi prodiit, exegit infantiam in lachrymis, pueritiam exul à patria in ærumnis, adoleſcentiam in humanitate, exercens homo Davidicæ, hoc eſt, regiæ ſtirpis, artem fabrilem; juventutem in perſecutionibus, & laboribus: & mortem denique ſubiens violentam plenam opprobriis, & doloribus. Ideo jure dictum eſt à Bernardo, *tota Chriſti vita crux fuit, & martyrium.* Quod ſi proſperitas conſiſtit in tribus, in divitiis, in deliciis, in honoribus, Chriſtus traduxit vitam in egeſtate, invidens *vulpibus foveas, & volucribus nidos; non habens ubi reclinaret caput ſuum* Lucæ 9. Traduxit vitam in doloribus, appellatus ab Iſaia cap.53. *vir dolorum.* Traduxit vitam in ſumma humilitate, *ſaturatus opprobriis*, ex Threnorum 3. *deſpectus, & noviſſimus virorum*, ex Iſaiæ 53. Videant igitur, qui in hoc ſeculo inter divitias, delicias, & honores proſperantur, an vita ab illis traducta ſit vitæ, &c.

Chriſtus paſſus eſt omne genus paſſionis humanæ.

Cur Chriſtus à carcere, & igne immunis.

S. Leo.

Fœtus in utero formicæ magnitudine.

Ariſtot.

Bernard. Chriſti vita in egeſtate, in dolore, in ignominia.

Luca 9.

Iſa.53.

Thren.3.

Iſaiæ 53.

cruci Christi conformis, an difformis: ut videant an signum prædestinationis habeant, an reprobationis.

Confirmatur tertiò; quia omnis prædestinatus per ea media debet perduci ad gloriam, per quæ ad eamdem perductus est Christus. Sed Christus perductus est ad gloriam per passiones, & tribulationes. Ergo omnis prædestinatus debet tendere ad gloriam per passiones, & tribulationes. Ergo nullus per delicias, & prosperitates potest tendere ad gloriam. Major patet; quia omnis prædestinatus debet tendere ad gloriam sequendo Christum. Et ideo dicitur Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Minor patet è Ps. 109. *De torrente in via bibet: propterea, exaltabit caput.* Torrentem appellat passiones hujus vitæ: quæ sicut torrens citò crescunt, citò deficiunt. Quippe, ut notat in hunc Psal. Augustinus, *torrens pluvialibus aquis colligitur: redundat, perstrepit, currit, currendo decurrit: & cursum finit.* Cum contra futuræ vitæ felicitas comparetur fluvio, qui jugiter fluens nunquam deficit. Ideo dicitur Ps. 45. *fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* Igitur *propterea exaltavit caput*, usque ad exaltationem gloriæ: quia *in via* idest in vita *bibit de torrente* passionum. Est expositio Augustini in hunc Psalm. ubi *quia*, inquit, *de torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Idest, quia humiliatus, & factus est subditus usque ad mortem, mortem autem crucis; propterea Deus illum exaltavit*, &c. Unde infertur quod, qui de hoc torrente non bibunt in via, non exaltabunt caput in patria. Quod idem inferens Hugo Cardin. in hunc Psalm. *unde*, inquit, *illi, qui nolunt hic bibere de torrente tribulationis, eorum capita non exaltabuntur, sed conquassabuntur.* Quod est dicere non erunt electi, sed reprobi. Hoc autem multò potiori ratione: quia nobis non contingit *bibere de torrente*, sed solùm, ut habetur Apocalyp. 16. *de calice iræ Dei*, immo de calice tantùm stillam juxta illud 2. Paralip. 34. *furor Domini stillavit super nos.* Quia scilicet tribulationes, & passiones cujuscunque electi etiam martyris comparatæ cum passionibus Christi vix sunt calix, & stilla collata cum torrente. Quod si tot, & tam gravia *oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Lucæ 24. puta in gloriam, quæ illi debebatur titulo hypostaticæ unionis, *quomodo*, ut infert Hugo ibidem, *qui nihil volunt pati, intrabunt in alienam?*

Denique ad societatem resurrectionis gloriosam cum Christo requiritur societas passionum Christi. Ideo Paulus ad Philip. 3. *ad cognoscendum*, inquit, *illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionis illius*, sive ex Græco *afflictionum eius, configuratus morti eius.* Qui igitur non *configurantur morti*, non configurantur resurrectioni. Quod si de Christo dictum est, *positus est in signum, cui contradicetur.* Lucæ 2. de electis dicit Paulus 1. ad Thessal. 3. *nemo*

Matth. 10. *Psal.* 109. Torrentis nomine tribulationes huius vitæ, quæ citò deficiunt. *August.* Felicitas futura fluvio compatatur fluenti perenniter. *Psal.* 45. *August.* CLXX. *Hug. Card.*

Apoc. 16. Christus bibit de torrente, nos de calice. 2. *Paral.* 34. Tribulationes cujuscunque electi respectu passionũ Christi, stilla sũt collata cũ torrente. *Luca* 24. *Ad Phil.* 3.

Luca 2. 1. *Thess.* 3.

Electi deſtinantur ut ſignum ad tribulationum ſagittas.

moveatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſiti ſumus, nempe ut ſignum ad tribulationum ſagittas; juxta illud Thren. 3. *poſuit me tanquam ſignum ad ſagittam.* Quæ eſt expoſitio Hieronymi in eum locum ubi *qui*, inquit, *in hac vita aſſiduè mala tolerat, velut in ſigno poſitus ictus ſuſcipit ferientium. Vnde & prædicator egregius, dum perſecutionum mala tolerat; ipſi, inquit, ſcitis quod in hoc poſiti ſumus. Ac ſi eis apertè dicat, quid vulnera noſtra miramini? qui ſi æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, ut feriamur*, ſcilicet configurati Chriſto, qui *poſitus eſt in ſignum, cui contradicetur*, ſcopus omnium ſagittarum, & perſecutionum hujus ſæculi. Sicut autem datur ut ſignum certiſſimum prædeſtinationis ſocietas paſſionum Chriſti ex Paulo ad 2. Cor. 1. *ſcientes quod ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis: cum contrariorum eadem ſit diſciplina.* 1. Top. cap. 8. utique ſejunctio à paſſionibus Chriſti erit ſignum certiſſimum reprobationis: & ſic dici poteſt iis, qui ſunt tribulationis expertes, *ſcientes*, ſigno pene infallibili, & ſcientifico, *quod ſicut ſocij paſſionum non eſtis, ſic nec eritis & conſolationis.* Hæc quoad primam rationem deſumptam ex difformitate ad Chriſtum.

Thren. 3. *Hieronym.*

2. *Cor.* 1.

Ariſtot.

Electorum peccata puniri ſolent in hac vita.

Secunda ratio. Nullum peccatum remanere poteſt impunitum: cum proprietas culpæ ſit debitum pœnæ. Ergo omne peccatum debet puniri. Vel igitur in hac vita, vel in futura. Sed peccata eorum, qui proſperantur in hac vita, non puniuntur in hac vita. Quia punitio fit per pœnas, quæ adverſantur naturæ; non per proſperitates, quæ obſecundant. Ergo peccata eorum, qui proſperantur in hac vita, remanent punienda in altera. Quod autem hæc punitio non debet eſſe temporalis in purgatorio, ſed æterna in inferno, conjectare licet ex eo quod peccatorum, quæ patrant electi, pœnas inchoare ſolet Deus in hac vita. Tum, ut iis pœna ſit ſimul, & ſatisfactoria, & meritoria: cum pœna purgatorij ſit tantùm ſatisfactoria. Tum etiam quia, ſi ij, qui ſunt ex electis pœnè innocentes, adhuc in hac vita à Deo affliguntur, ut probentur: multò magis ij, qui ſunt ex electis peccatores, in hac vita affliguntur ut purgentur. Et ſi aurum lucens adhuc in fornace ardet, ut magis luceat: aurum terræ ſordibus admixtum in fornace ardebit, ut ſimpliciter luceat. Ideo dicitur ex perſona juſti Thren. 3. *tantùm in me vertit, & convertit manum ſuam tota die*: quaſi artifex, qui opus ſuum poliat, & perficiat: Ideo Paſchaſius in hunc locum id applicans electis omnibus: *vertit*, inquit, *Deus manum ſuam tota die ſuper membra eius; ut ea excruciet, emendet, & corrigat in præſentiarum, dum vivimus: & convertit parcendo, & auxiliando in futuro.*

Thren. 3. *Paſchaſ.*

Tribulationibus Deus polit opera ſua tanquã artifex.

Confirmatur primò. Quia ſicut Deus, ne reproborum bona opera immunerata remaneant, largiri iis ſolet proſperitates hujus vitæ, ne

remaneant,

remaneant, punire eos soler adversitatibus hujus vitæ, ne puniat in futura. Audiamus hoc à Gregorio lib. 16. moral. cap. 10. *nostrum est*, inquit, *hac flagella percipere, quibus salvator de æternitate gaudet.* Et infra. *Eant ergo nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria multa in iniquitate consumment: atque eò temporalia flagella non sentiant, quò æterna eos supplicia spectant.* Hinc fit, ut plerumque electi prosperitates metuant, timendo ne præmia bonorum operum recipiant in vita, non recepturi in futura. Quod extremis hisce temporibus in Cardinali Bellarmino vidimus: qui evectus ad purpuram, ploraſſe dicitur timens, ne Deus ea dignitate præmiare vellet, ejus pro Ecclesia susceptos labores, in hac vita, non remuneraturus in futura. Idem sentiens evectus ad summum Pontificatus apicem magnus Gregorius proœm. in Psal. 50. *admonemur*, inquit, *prospera mundi metuere: & contra omnem seculi felicitatem acrius vigilare*; quasi excubias agendo contra hostem.

Gregor.

Prosperitates metuendæ.

Gregor.

Confirmatur secundò, quia pertinet ad justitiam divinam, ut res humanæ æqua lance librentur: atque adeo, ut qui tribulatur in hac vita, prosperetur in altera: & qui prosperatur in hac vita, tribuletur in altera. Statuta est à Deo hæc alterna mutatio, ut diei prosperitatis in præsenti vita succedat nox adversitatis in altera: & è converso nocti adversitatis succedat dies prosperitatis. Ideo dicebat Iob. c. 17. *rursus post tenebras spero lucem.* Decretum est à Deo risui fletus succedat, fletui risus: gaudio luctus, luctui gaudium. Quamobrem Gregorius loco cit. *admonemur*, inquit, *prospera mundi metuere. Namque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletum ad gaudia ducimur: ita per gaudia pervenitur ad fletum.* Ergo gaudium præsens signum est fletus futuri; & fletus præsens futuri gaudij. Sicut si numismatis una facies insculptos haberet flores, adversa spinas, ex una facie conjecturare liceret alteram: ut si facies oculis obversaretur amœna floribus, in conversione numismatis facies succederet horrescens spinis, & è converso. Idcirco epuloni dicitur. Lucæ 16. *recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala, nunc hic consolatur: tu verò cruciaris*: conversa scilicet numismatis facie, è spinea in floream, è florea in spineam. Quod expendens Hilarius in Psal. 122. *fit*, inquit, *alterna conversio: & demutatur risus in mœrorem, & mœror in gaudium.* Unde sequitur ab iis, qui prosperitatibus inhiantes adversa fugiunt in hac vita, tribulationes non evadi, sed mutari. Quod advertens Bernardus in declam. ad verba Petri, *Ecce nos reliquimus omnia*, &c. *Quid tantopere*, inquit, *præsentem fugitis iram, flagellum timetis, virgam declinatis? An negatis quod non effugitis pœnitentiam sed mutatis? extrema plena dementiæ commutatio, humanum declinat laborem, & paratum diabolo stridorem eligere sempiternum.* Idcirco electi exclamare

Statuta est à Deo alterna mutatio prosperitatum in pœnas, & è contra.

Iob. 17.

Gregor.

CLXXI. Prosperitas est una facies numismatis, altera tribulatio.

Luc. 16.

Hilar.

Bernard.

Peccatores non effugiunt Dei flagellum, sed mutat.

Bernard. ſæpe ſolent cum Bernardo ibid. *hic ure, hic crucia, ut in æternum parcas*: nunc urere eſt parcere: nunc parcere eſt urere.

E Paradiſo in Paradiſum transferri i prærogativa eſt ſtatus innocentiæ. *Geneſ.* 3.

Ratio hujus eſt; quia erat ſolius ſtatus innocentiæ prærogativa, ut homo è Paradiſo terreſtri transferretur ad cæleſtem. Et ſic Paradiſo ſuccederet Paradiſus. Poſtquam verò ex Geneſ. 3. *emiſit Dominus Deus eum* (hominem) *è paradiſo voluptatis*, denegavit illi Paradiſum in præſenti vita, reſervans ei eumdem in futura: neque patitur hominem jam depulſum à Paradiſo alium hic ſibi condere Paradiſum. Quæ eſt animadverſio Bernardi loco citato ubi, cum dixiſſet totam cauſam damnationis in epulone fuiſſe delicias hujus vitæ, *neque enim*, inquit, *ad hoc nos de Paradiſo voluptatis animadverſio divina eiecciſſe videtur, ut alterum ſibi hic Paradiſum adinventio humana pararet.* Unde infertur eos, qui ſibi in proſperitatibus hujus ſeculi conſtruunt Paradiſum in hac vita, ſignum habere certiſſimum, ſe non fruituros Paradiſo in futura.

Bernard. Homo ejectus è Paradiſo non poteſt hoc ſibi ſuum conſtruere Paradiſum. *Geneſ.* 13. *Rupertus.*

De regione Sodomæ habetur Geneſ. 13. *univerſa irrigabatur ſicut Paradiſus Domini.* Et Rupertus Abbas lib. 6. in Gen. appellat *arua Paradiſaa.* Ideo ſuper eam *pluit Dominus ſulphur, & ignem de cælo.* Geneſ. 13. quia Paradiſus deliciarum in hac vita magnes eſt ignis, & ſulphuris infernalis. Non vocat myſterio id, quod dicitur *ſulphur, & ignem pluiſſe de cælo.* Poterat quippe ructari ſulphur, & ignis ex infernis terræ partibus: ut accidit in eructationibus igneis Veſuvij, & Æthnæ, quæ inferni ora dicuntur ab Abulenſi. In illa verò dicta à Ruperto *arva Paradiſaa* non erupit ex partibus terræ infernis; ſed *pluit ſulphur, & ignis de cælo:* & iis, qui ſibi terram per delicias verterat in Paradiſum, ipſummet cælum per ſupplicia vertitur in infernum. Neque enim, ut dictum eſt è Bernardo, *homo ejectus eſt de Paradiſo, ut alium ſibi hic Paradiſum adinventio humana pararet.* Unde eſt celebre illud Auguſtini effatum in epiſt. *difficile eſt, imo impoſſibile ut quis à delicijs ad delicias tranſeat: ut in terra, & in cælo appareat glorioſus.* Hæc pro ſecunda ratione ducta à punitione peccatorum inchoanda in hac vita.

Veſuvius, & Æthna fauces inferni. *Abulenſis. Rupertus.* Cur in Sodomitas pluerit ignis è cælo. *Auguſt.*

Tertia ratio. Omne id, quod eſt medium ad vitia, eſt medium ad reprobationem. Sed proſperitas temporalis eſt medium ad vitia. Ergo eſt medium ad reprobationem. Ergo eſt ejuſdem etiam ſignum: cum omne medium ſit ſignum, & cauſa ſui finis. Major patet, quia ad finem reprobationis devenitur per vitia. Minor probatur: quia, ſicut *tribulatio eſt mater omnium virtutum*, ut ait Chryſoſtomus homil. 1. in Pſal. 50. ita proſperitas, tribulationi oppoſita, eſt mater omnium vitiorum. Quamobrem Pſal. 72. cum enumeraſſet Propheta proſperitates impiorum, *in labore hominum non ſunt, cum hominibus non flagellabuntur*, ſtatim ſubdit, *ideo tenuit eos ſuperbia: operti ſunt iniquitate, & impietate ſua.* Notanda eſt illa cauſalis, *cum ho-*

Chryſoſt. Pſal. 72. Tribulatio mater virtutum, proſperitas vitiorum.

Digitized by Google

minibus non flagellantur ; ideo operti sunt iniquitate. Perinde ac si diceret ; quia prosperantur , ideo pleni sunt vitiis , ut sint iis veluti cooperti : ita ut nihil in eis humani appareat , sed toti sint vitia.

Ratio à priori est;quia prosperitas consistit in tribus , in delitiis, in divitiis , in honoribus. Vitia etiam reducuntur ad tria : quæ sunt *concupiscentia carnis,concupiscentia oculorum,& superbia vitæ.* 1. Ioan. 2. Per delicias, nutritur *concupiscentia carnis* : per divitias , *concupiscentia oculorum :* per honores , *superbia vitæ.* Sequitur. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum* ; ideſt, ut explicat Hugo Card.prodiit *ex abundantia* , utique rerum temporalium. *Transierunt in affectum cordis :* quia videndo se prosperari in peccatis , jam benè afficiuntur erga peccata. *Cogitaverunt , & loquuti sunt nequitiam.* Quippe iis , qui reperiuntur in statu humili , & afflicto, si quando *cogitant nequitiam* , non audent loqui. Hi autem , qui prosperantur, *cogitaverunt , & loquuti sunt nequitiam* jactantes etiam opera mala: & juxta Isaiam cap.3. *peccatum suum sicut Sodoma prædicantes.* Hi sunt effectus prosperitatum : ad quos consequitur damnatio. Ideo subdit infra , *propter dolos posuisti eis : dejecisti eos , dum allevarentur. Quomodo facti sunt in desolationem ?* &c. Similitudinem sumere videtur ab iis,qui dolosè foveam obtegunt : ut in eam incauti decidant. Quod indicatur etiam Psalm. 91. *donec fodiatur peccatori fovea* , in quæ verba Augustinus *felicitas* , inquit , *peccatorum,fovea ipsorum est.* Prosperitates igitur Deus *propter dolos posuit eis* , ideſt reprobis : fodiendo scilicet iis in humana felicitate foveam,prosperitatibus quasi tapetibus pictis contectam , & respersam floribus. Fodit autem Deus reprobis in prosperitate foveam , præbendo illis ex ea occasiones,& materiam peccandi:non tamen ex hoc intento , ut peccent , & quia fovea hæc non advertitur;sed sub prosperitatibus,quasi sub integumento pulcherrimo delitescit,ideo dicitur, *propter dolos posuisti eis.* Vbi citatur in hoc Chrysologus l. 1. de nugis curialium,*noverca,*inquit,*virtutis prosperitas bajulis suis sic applaudit, ut noceat, & infelici successu sic fortunatis obsequitur , ut in fine perniciem operetur.*

1. Ioan. 2.

Hug. Card.

Isaiæ 3.

Felicitas fovea dolosè obtecta.

Psal. 91.

August.

Chrysolog.

Sequitur , *dejecisti eos , dum allevarentur.* In quo videtur alludere ad rotam : quam fortunæ tribuunt. In cujus assiduo rotatu , qui in suprema parte considunt , statim ad infimam dejiciuntur : revolutis infimis ad supremam. Quamobrem Boëtius de consol.lib.2.prosa 1. *Rotam,* inquit , *volubili orbe versamus , infima summis , summa infimis mutantes.* Et hoc est,quod dicit Propheta , *dejecisti eos , dum allevarentur.* Ideo ruinæ spiritualis signum esse solet fortunæ sublimitas;ex occasionibus,quas tribuit dilabendi in peccata:& sic ruendi è summo rotæ apice ad tartara. Ideo Christus , qui crucem ultro appetiit, regium honorem recusavit. Quippe, *cum cognovisset , quia*

Fortunæ rota dejectos allevat , sublimes dejicit.

Boetius.

CLXXII.

Ioan.6. *venturi eſſent ut facerent eum regem, fugit in montem*: Ioan.6. ut doceret ſuos electos mundi honores non ambire, ſed fugere tanquam fomenta vitiorum. Quod advertens Gregorius 2. p. Paſtor. c. 3. *Chriſtus, inquit, exemplum ſe ſequentibus præbens Rex fieri noluit: ad crucis verò patibulum ſponte pervenit: ut membra ejus dicerent favores mundi fugere, terrores non timere: pro veritate adverſa diligere, proſpera formidando declinare, quia & iſta ſæpe per tumorem cor inquinant: illa per dolorem purgant. In iſtis homo obliviſcitur: in illis verò ad ſui memoriam revocatur. In iſtis ſæpe antè acta bona depereunt: in illis autem longi quoque temporis admiſſa teguntur.*

Gregorius. Chriſtus regnum fugit crucem apperiit.

Proſperitatis mala, tribulationis bona.

Confirmatur primò, quia proſperitas abſtrahit animum à rebus ſupernaturalibus, & ſpiritualibus, quæ non videntur: & attrahit ad ſenſibilia, in quibus appetitus ſenſitivus per proſperitates requiem invenit. Ergo contrariatur virtutibus, quæ verſantur circa honeſtum remotum à ſenſibus: & fert ſecum vitia, quæ verſantur circa ſenſibilia. Vnde etiam fit, ut mens bonis intenta temporalibus obſcuretur circa æterna. Quod advertens Chryſologus c. 1. de nugis curial. *Proſperitas*, inquit, *quò ſpecie ſui clareſcit amplius, eò ſtupentibus oculis denſiorem infundit caliginem.*

Chryſolog.

Peccati venenum ſub proſperitatum dulcedine ſorbetur faciliùs.

Proſperitas pomum gemmeum Fenellæ, ex quo jacula.

Cardanus.

Boëtius.

Confirmatur ſecundò, quia venenum peccati faciliùs ſorbetur ſub dulcedine proſperitatis, quàm ſub amaritudine tribulationis, cui permixta amaritudo peccati ſtatim ſentitur, & rejicitur. Ideo idem Chryſologus ibid. *proſperitas*, inquit, *convivis ſuis ab initio propinat dulcia: & cum inebriati fuerint, lethale virus admiſcet.* Hoc fortaſſe ſignificat illud, quod vocant Fenellæ pomum gemmeum, quod ſuo fulgore ſpectantes attrahens ad capiendum, eo artificio erat confectum, ut emiſſis illico jaculis, tangentes confoderet: de quo Cardanus lib. 12. c. 56. Felicitatis humanæ ſymbolum. Quæ videtur, mentito fulgore, pomum gemmeum: ſed eos, à quibus tenetur, lethalibus peccatis, quaſi jaculis, conficit. Quod expendens Boëtius lib. 2. de conſolat. proſa 8. *plus reor*, inquit, *hominibus adverſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam. Hæc enim ſemper ſpecie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur: illa ſemper vera eſt, cum ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. Hæc fallit: illa inſtruit. Hæc fruentium mentes ligat: illa cognitione fragilis felicitatis abſoluit.*

Proſperitas materiam præbet luxuriæ.

Lactant.

Confirmatur tertiò, quia proſperitas tum in viribus, & bona valetudine corporis, tum in abundantia rerum, præbet materiam ſpecialem luxuriæ: ex qua vitia omnia, & damnatio. Quod expreſsè tradens Lactantius de diu. inſtitut. lib. 2. cap. 2. *ex rerum*, inquit, *proſperitate luxuria: ex luxuria verò vitia omnia.* Hoc patet in Sodomitis: quorum reprobationis cauſas teſtatur Ezechiel cap. 16. ubi *hæc*, inquit, *fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium.* Vtique Deus Sodomitas delevit ob peccatum

Peccatum Sodomæ Saturitas.

Ezechiel. 16.

nefandum : quod ab iis appellationem accepit,& tamen dicitur *iniquitas Sodomæ superbia, saturitas panis,& abundantia,& otium.* Nempe causaliter : quia hæc temporalium rerum copia , regionisque felicitas causa fuit abominandæ luxuriæ. Quod adnotans in historiis Orosius,*huic*, inquit , *universa regioni bonis malè utenti rerum abundantia causa malorum fuit. Ex abundantia enim, luxuria: ex luxuria fœda libidines adolevere.* Oroſius.

Idem videre est in Davide. Qui persequente eum Saüle, ærumnis undique exagitatus, tum *eo tempore , quo solent reges ad bella procedere , remansisset in Ierusalem* 2.Reg. 11. cumque prosperè cuncta succederent : in infame adulterium lapsus est, quod turpioris etiam homicidii causa fuit. Notanda est morum diversitas in adversa , & secunda fortuna. Quippe quæsitus ad necem injustè à Saüle , cum eum in quadam spelunca imponè posset occidere , noluit : sed *præcidit oram chlamydis Saül : & percussit cor suum David eò quod abscidisset oram chlamidis Saül* 1. Reg. 24. In adversa fortuna religioni sibi duxit, quod particulam vestimenti abscidisset : in secunda fortuna , nullo scrupulo, Uriam occidendum curavit. Tunc hostem , & noxium persecutorem sui occidere noluit. Postea amicum , innoxium , de se optimè meritum interfecit. Ita illi prosperitas otium , otium luxuriam, luxuria homicidium peperit. Quod observans Gregorius 1.part.past.c.3. *David*, inquit, *auctoris sui judicio penè in cunctis actibus placens , mox ut pressura* (tribulationis) *pondere carnit, factus est in morte Uriæ crudeliter rigidus , qui in appetitu fœmina fuit enerviter fluxus: & qui malis antea noverat piè parcere, in bonorum quoque nece postea didicit sine obstaculo retractationis anhelare. Priùs ferire deprehensum persecutorem noluit : & postea , cum damno desudantis exercitus, etiam devotum militem extinxit.* Ex hoc videre licet, quantùm nutriat virtutes adversitas, quantùm inciter ad peccata prosperitas. Davidi prosperitas . & otium peperit adulterium. *Act.* 13. 2.*Reg.* 11. David mitis in adversa fortuna sævus in prospera. 1.*Reg.* 24. *Gregor.*

Denique hoc discrimen prosperæ, adversæque fortunæ clarè conspicitur in Adamo, & in Iob. Ille enim statim à Diabolo est victus , qui illum agressus est per uxorem. Hic verò , cum *percussus ulcere pessimo sederet in sterquilinio* , Iob 2. tentanti eum Diabolo per uxorem non cessit: sed incredibili patientia se gerens, victor evasit. Utrûque Diabolus aggressus est per uxorem. Adamum aggressus est in statu innocentiæ ; Iob in statu naturæ corruptæ. Illum à Deo immediatè creatum,& ornatum justitia originali: hunc è parentibus ethnicis natum, & inter ethnicos educatum. Tamen diabolus de Adamo victoriam reportavit ; à Iob fuit turpiter victus. Nimirum fuit Adami victor inter delicias; à Iob victus inter supplicia. Adami victor inter prosperitates: à Iob victus inter ærumnas. Adam victus in Paradiso; Iob victor in stercore. Est animadversio Gregorii lib.3.moral. cap.6. Adami , & Iob in tentatione collatio. *Iob* 2. Adã victus in paradiso Iob victor in stercore. *Gregorius.*

ubi nuncupans Iob novi Adami appellatione, *antiquus*, inquit, *hoſtis ad Adam in ſterquilinio victoriam perdidit : qui Adam in Paradiſo ſuperavit.* Nempe, ut ſubdit in fine capitis, *Adam noſter fortis in ſterquilinio jacuit, qui in Paradiſo quondam debilis ſtetit.* In hoc etiam obſervandum, ab amicis Iob illum exiſtimatum eſſe culpis obnoxium, eò quòd viderent pœnis undique flagellatum, ut patet Iob c.4. Sed à Deo fuerunt increpati tanquam *non loquuti rectum* Iob c.42. quia, ſicut præſentis vitæ proſperitas non arguit innocentiam : ita neque adverſitas culpam. Quod obſervans idem Gregorius lib. 15. Moral. c.24. *amici*, inquit, *Iob idcirco eum injuſtum eſſe crediderunt, quia flagellatum viderunt. Sed præſentis vitæ proſperitas innocentia teſtis non eſt : quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt. Et plerique ad infinita ſupplicia perducendi, abſque flagello moriuntur.* Sicut igitur flagella innocentiam vel indicant, vel operantur : ita proſperitas, & præteritorum peccatorum ſupplicium eſt, & cauſa novorum.

CLXXIII.
Iob.4.
Iob.42.

Gregorius. Iob ex flagellis peccator eſſe arguitur ab amicis ; ſed ſtultè.

cProſperitas pauſa impœnitentiæ.

Confirmatur quartò ; quia continuata proſperitas non ſolùm eſt cauſa peccati, ſed etiam perſeverantiæ in peccato : quam immediatè ſequitur damnatio. Qui enim in dignitatibus, & proſperitate verſantur, neque monitores habent externos ad corrigenda vitia : cum plerique ex iis adulationi ſtudeant : neque à Deo monentur internè : cum hæc admonitio fieri à Deo ſoleat per tribulationes. Ideo dicitur Tren. 1. *miſit ignem in oſſibus meis, & erudivit me.* De iis dicitur Pſalm. 9. *laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ : & iniquus benedicitur.* Ideo Auguſtinus in hunc Pſal. *nemo*, inquit, *gratuletur homini, qui proſperatur in vita ſua : cujus peccatis deeſt ultor, & adeſt laudator. Major hæc ira Dei eſt. Irritavit enim Dominum peccator, ut iſta patiatur : ideſt, ut correctionis flagella non patiatur.* Ex perſona ejus, qui proſperatur, & peccat dicitur Eccleſ. 5. *peccavi & quid accidit mihi triſte ?* ex hoc quippe incorrectus uſque ad finem vitæ cum peccatis perducitur. Ideo Paulinus epiſt. 18. ad Delphinum *qui proſperatur*, inquit, *in vita ſua & viribus conſiſus ſanitatis inultus dicit peccavi : & quid mihi accidit male ? non audeat ſibi de corporea felicitate blandiri.* Quippe quò diutius expectatur in præſenti vita cum impunitate peccati, eò ſeverioris judicii habet manifeſtiſſimum argumentum. Ideo dicitur Pſalm. 2. *Dominus irridebit eum : quoniam proſpicit, quod veniet dies ejus.* Nempe, ut ait Gregorius homil. 13. in Evangel. *tantò diſtrictiorem juſtitiam in judicio exiget ; quantò longiorem patientiam ante judicium prorogavit.* De his uſque ad finem vitæ proſperè agentibus dicitur Iob 27. *ducunt in bonis dies ſuos : & in punctо ad inferna deſcendunt.* Nimirum *ducere dies ſuos in bonis*, eſt proximus, & ultimus gradus ad barathrum.

Thren.

Auguſtin. Peccatori, dum proſperatur, deeſt ultor, & adeſt laudator.

Paulinus.

Pſal.2.
Gregor.

Patientia Dei diutur nior, majus eſt reproba. tionis indicium.

Iob. 27.

E quibus omnibus certè concluditur prosperitates hujus vitæ, magnum reprobationis esse argumentum: sicut tribulationes ferè certa prædestinationis sunt pignora. E quibus, si quis eximi se posse existimet, & salvari, audiat Augustinum in Psal.37.in ea verba *quoniam ego in flagella paratus sum*, ubi: *non vis*, inquit, *flagellari? non tibi datur hæreditas. Omnis enim filius necesse est ut flagelletur. Vsque adeo omnis flagellatur, ut nec illi pepercerit, qui peccatum non habet, Quoniam ego in flagella paratus sum.* Quod autem hæc immunitas à flagellis reprobationis sit signum, agnovit, quod valde admirabile est, apertissimè Seneca qui lib.de provid. *nihil*, inquit, *infelicius eo, cui nihil accidit adversi: quia malè indicaverunt Dij de ipso.* Quamobrem sicut tribulati pro Christo appellantur ab Augustino in Psalm.127.*feliciter infelices.* Ita hi jure appellari possunt infeliciter felices: quorum est ementita; & ut ait idem Seneca epist. 115.veluti *bractcata felicitas.* Certè Deus imperia, & monarchias ipsas orbis terrarum concessit scelestissimis hominum. Nempe, ut cæteros sileam, Iulio Cæsari,quo nullus ad evertendam patriam seditiosior;Tiberio,quo nullus mendacior; Caligulæ, quo nullus superbior;Claudio,quo nullus ignavior;Neroni,quo nullus crudelior, Heliogabalo, quo nullus lascivior; Diocletiano, & Maximiano, quibus nullus in Christianos atrocior,monstris ac portentis generis humani. Apostoli verò,aliique Deo amicissimi inter ærumnas vitam duxere, ut ait Paulus ad Hebr.11. *egentes, angustiati, afflicti.* Illis scilicet flagitiosis, & reprobis prosperitates hujus mundi datæ sunt, tanquam summa supplicia. His verò justis, & electis tribulationes datæ sunt tanquam maxima beneficia. Mirum *multæ tribulationes iustorum* Psal.33.& ut ibidem notat Augustinus, *iniusti pauciores habent tribulationes: si iusti sunt, multas habent. Sed post paucas tribulationes, aut nullas, illi venient ad tribulationem sempiternam:unde nunquam eruentur. Iusti autem post multas tribulationes venient ad pacem sempiternam; ubi nunquam mali aliquid patientur.* Cum igitur multæ tribulationes prædestinationis sint pignora; paucæ, aut nullæ reprobationis sint signa, in iis utique gaudendum, in his dolendum. Ideo Petrus Damianus lib. 6. epist. 31. *servus*, inquit, *Dei timere tunc debet, cum temporale quid percipit: tunc gaudere, cum perdit.*

Augusti. Prosperè agentes excluduntur à regno Dei.

Seneca.

Prosperè agentes infeliciter felices. *Augusti.* *Seneca.*

Felicitas huius seculi bracteata.

Imperia scelestissimis concessa. *ad Hebr.*11.

Augusti.

In prosperitatibus dolendū. *Petr.Dam.*

CAPUT IX.

Quintum prædestinationis signum, Humilitas; reprobationis, superbia.

CLXXIV. DIco nonò. Humilitas prædestinationis signum est; reprobationis, superbia. Probatur primò è Scripturis; in quibus, humilibus promittuntur tum media prædestinationis, tum ipse finis: superbis denegantur.

Humilibus promittitur specialis Dei providentia. *Isaiæ 66. Psal. 37. August.*

Primò promittitur humilibus specialis Dei providentia, quæ maximè consistit in dispositione mediorum. Is. 66. *ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Quæ omnia humilitatem insinuant. Item Psalm. 37. *Excelsus Dominus, & humilia respicit: & alta à longè cognoscit.* Quod expendens Augustinus serm. 1. de necessit. pœnitent. tomo 10. *Excelsus*, inquit, *Dominus, & humilia respicit: & excelsa à longè cognoscit. Excelsa poscit pro superbis. Illa respicit, ut attollat: ista cognoscit, ut deprimat.*

Humilibus promittitur Dei custodia. *Psal. 114. Glossa.*

Secundò promittitur humilibus Dei custodia. Psal. 114. *custodiens parvulos Dominus.* In quem locum Glossa, *parvulos*, inquit, *idest humiles corde: qui soli participant redemptionem Christi.*

Liberatio à tentationibus.

Tertiò promittitur liberatio à tentationibus, Psal. cod. *Humiliatus sum, & liberavit me.* Quod declarans Lyranus, *Proprium*, inquit, *est Deitatis succurrere in casibus desperatis. Parvuli autem defendere se non possunt à potentibus.*

Exauditio in precibus. *Iudith. 9. Eccles. 35.*

Quartò promittitur exauditio. Iudith. 9. *Humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio.* Eccles. 35. *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Quia scilicet, sicut Eliæ currus, ita orationi ut ascendat, humilitas est pro vehiculo. Ideo Chrysostomus in illud, Psalm. 9 *non est oblitus clamorem pauperum, orationis*, inquit, *vehiculum est humilitas.*

Humilitas orationi est pro vehiculo. *Chrysost. 2. Cor. 7. Glossa.*

Quintò promittitur consolatio. 2. ad Cor. 7. *Qui consolatur humiles.* Quia proprium est misericordiæ divinæ consolari afflictos: plerumque autem humiles in afflictione versantur. Ideo Glossa *consolatur*, inquit, *humiles idest afflictos.*

Prov. 9.

Sextò promittitur facilis accessus ad Christum. Prov. 9. *si quis est parvulus, veniat ad me.* Quia scilicet per humilitatem assimilamur Christo: qui, cum esset in se magnus, ad exhibendam humilitatem factus est parvus. quamobrem Gregor. lib. 34. mor. cap. 18. *quanta*, inquit, *humilitatis est virtus: propter quam solam veraciter edocendam*

Gregor. Christus ob

dam is, qui ſine æſtimatione magnus eſt, uſque ad paſſionem factus eſt parvus.

Septimò promittitur revelatio myſteriorum Dei. Matt. 11. *Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus: & revelaſti ea parvulis.* Quippe, ut Gloſſa in Lucæ 12. *ſcientia clavis humilitas Chriſti: quam, qui habent, ſcripturas intelligunt,* immo ut Auguſtinus ſerm. 8. de Epiph. *tota, & vera Chriſtiana ſapientia diſciplina in vera, & voluntaria humilitate conſiſtit.*

ſolam humilitatem edocendam incarnatus, & paſſus. *Matth. 11. Gloſſa. Auguſt.*

Octavò promittitur exaltatio Lucæ. 14. *qui ſe humiliat, exaltabitur* Quod expendens idem Auguſtinus ſerm. 16. de martyr. *Altitudinem,* inquit, *quæritis? per vallem pervenitur ad montem. Sedem quæritis claritatis? priùs bibite calicem humilitatis.*

Luca 14. Auguſt.

Gratia creſcit juxta menſuram humilitatis

Nonò promittitur gratia. 2. Iacob. 4. & 1. Petr. 5. *Deus ſuperbis reſiſtit: humilibus autem dat gratiam.* Ideo Fulgent. epiſt. 6. c. 9. *tantò magis,* inquit, *in te cognoſces gratiam Dei creſcere: quantò magis tibi humilitatem cordis videris abundare.*

2. Iacobi 4. 1. Petri 5. Fulgens.

Decimò promittitur ſalus, beatitudo, majoritas in regno cælorum. Pſalm. 33. *Humiles ſpiritu ſalvabit.* Pſal. 17. *tu populum humilem ſalvum facies.* Matth. 5. *beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Per pauperes autem ſpiritu intelliguntur, ut exponit Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Dom. in monte, *humiles, non habentes inflantem ſpiritum.*

Pſalm. 33. Pſal. 17. Matth. 5. Auguſt.

Denique Matth. 18. *Quicumque humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in regno cælorum.* Idcirco *ſedes altiſſima viſa eſt inter Seraphim: dictumque, hæc ſedes humili ſervatur Franciſco*: ut refert S. Bonaventura in ejus vita cap. 6.

Matth. 18. Franciſco humili ſedes altiſſima. *S. Bonav.*

Contra verò hæc in Scripturis promittuntur humilibus, denegari dicuntur ſuperbis. Quippe denegatur iis providentia, & cuſtodia Dei ſpecialis. Ideo dicitur Pſal. 73. *alta à longè cognoſcit.* Quod expendens Auguſtinus ſerm. 2. de Aſcenſ. *Videte,* inquit, *fratres magnum miraculum. Altus eſt Deus: erigis te, & fugit à te: humilias te, & deſcendit ad te.* Denegatur plerumque liberatio à tentationibus, conſolatio, vocatio efficax, gratia efficax. Ideo dicitur 2. Iacob. 4. *Deus ſuperbis reſiſtit. Humilibus autem dat gratiam:* quia, ut notat Bernadus ſerm. 27. de verb. Dom. *confluit aqua ad humilitatem vallis: denatat de tumoribus collis.* Expendenda ſunt illa verba, *Deus ſuperbis reſiſtit.* Idcirco Iſidor. lib. 1. epiſtol. 164. *Conſidera,* inquit, *quantum eſt Deum hoſtem, & adverſarium habere: & veterem hoſtem ſocium.* Denegatur exaltatio. Lucæ 18. *qui ſe exaltat, humiliabitur.* Pſalm. 17. *oculos ſuperborum humiliabis.* Proverb. 29. *ſuperbum ſequitur humilitas: & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* Prov. 15. *antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur.* Quamobrem interrogatus quidam ſapiens

Superbis Dei ſpecialis cuſtodia denegatur. *Pſal. 73. Auguſt.*

Denegatur plerumque gratia efficax. *Bernard.*

Gratia aqua confluens ad valles. *Iſidorus.*

Superbis Deus hoſtis, dæmon ſocius *Luca 18. Pſalm. 17. Prov. 29. Prov. 15.*

Dei fere tota occupatio in exaltatione humilium. depreſſione celſorum. *Herodot. Iudith. Bernard.*

à Ptolomeo Philadelpho Ægypti Rege, quid faciendum eſſet cupienti vitare ſuperbiam, reſpondit, *cogitare quòd Deus ſuperbos deprimit, humiles exaltat.* Æſopus rogatus à Chilone, quidnam Deus agat, ita reſpondit, *humilia exaltat: alta humiliat.* Artabanus, ut Xerxem à conſilio invadendi Græcorum imperium revocaret, dixit *à Deo turres, monteſque fulmine impeti: valles, atque ima ſervari.* Ita refert Herodotus lib. 7. Denegatur acceptatio orationis. Iudith. cap. 9. *nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium, & manſuetorum ſemper placuit deprecatio.* Ideo Bernardus homil. 1. ſuper Miſſus eſt. *Audeo*, inquit, *dicere ſine humilitate nec Virginitas Maria Deo placuiſſet.* Denegatur claritas, & notitia myſteriorum Dei. Matth. 11. *abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus*, ideſt ab iis, qui tales ſunt apud ſeipſos. Ideo Gregorius lib. 34. mor. c. 17. *qui*, inquit, *nec dum ſemetipſum deſpicit, humilem Dei ſapientiam non apprehendit.* Denegatur denique ſalus, beatitudo, introitus ad regnum cœlorum. Matth. 18. *niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Cum enim ſcriptum ſit. Matth. 7. *intrate per anguſtam portam:* hæc, quæ parvos, & humiles capit; tumidos, & elatos non capit. Ideo excluſus à regno cœlorum Phariſæus ille Evangelicus, qui dicebat *non ſum ſicut cæteri hominum*; & Lucæ 8. introductus verò fuit humilis publicanus, qui *non audebat oculos neque ad cœlum levare*, quia ut notat S. Paulinus epiſt. ad Severum *non poterat eo recipi lata jactantia, quo ſe humilitas anguſta collegit: & anguſtia anguſtior contriti cordis exilitate penetravit.* Hæc è Scripturis, & Patribus.

Matth. 18. Anguſta cœli porta ſuperbos non capit. *Matth.* 7. *Luca* 8. Publicani humilitas cœlum penetravit. *Paulinus.*

CLXXV. Humilitas quid ſit. *Bernard.*

Probatur idem ſecundò ratione. Prima ratio, quia *humilitas eſt virtus, qua quis ex veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi vileſcit*, ut docet Bernardus tract. de grad. humil. Ergo ex humilitate per cognitionem propriæ vilitatis oritur contemptus ſui: ex contemptu ſui odium ſui, in eo quod contradicit Deo, cui humilis practicè cognoſcit ſe infinitè ſubeſſe. Ex odio ſui extirpatio amoris proprii: ex ſublatione hujus pullulat amor Dei. Contra verò ſuperbia conſiſtit in nimia æſtimatione ſui: ex quâ oritur inordinatus amor ſui. Amor autem Dei, & amor ſui ſunt characteres prædeſtinatorum, & reproborum, quia juxta Auguſtinum in Pſal. 64. *duo amores fecerunt ſibi duas civitates: Hieruſalem, & Babylonem.*

Amor Dei prædeſtinatorum character: amor ſui, reproborũ. *Auguſtinus.*

Confirmatur primò, quia *initium omnis peccati eſt ſuperbia.* Eccl. 10. eo quòd omne peccatum oriatur ex inordinata æſtimatione, & amore; per quem præfertur voluntas propria voluntati Dei. Ideo S. Proſper lib. 3. de vita contempl. cap. 3. *nullum*, inquit, *peccatum fieri poteſt ſine ſuperbia. Siquidem nihil aliud eſt omne peccatum niſi contemptus Dei.* Aliam rationem inſinuat Gregorius lib. 34. mor. cap. 18. *quia alia vitia eas ſolummodò virtutes impetunt, quibus*

Eccleſ. 10. Superbia in quo ſenſu initium omnis peccati. *Proſper. Gregorius.*

ipſæ deſtruuntur, ut videlicet ira patientiam, gaſtrimargia abſtinentiam, libido continentiam expugnant. Superbia autem nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit: & quaſi generaliſſimè peſtifer morbus corpus omne corrumpit. Superbia virtutibus omnibus adversatur. Rationem hujus ſubdit, quia per ſuperbiam virtutes ipſæ evadunt vicia: *& quidquid illa invadente agitur, etiamſi eſſe virtus oſtenditur, non per hoc Deo, ſed ſoli vanæ gloriæ ſervatur.* Ideo, ut ibidem addit, *interna ſuperbia, quæ ſæpe obtentu fictarum virtutum tegitur, tandem in aperta vitia erumpit: quia ſuperbia vitiorum eſt radix. Sicut enim inferiùs radix tegitur; ſed ab illa rami extrinſecùs expanduntur; ita ſe ſuperbia intrinſecùs calat, ſed ab illa protinus aperta vitia pullulant.* Si igitur ſuperbia radix eſt omnis peccati, humilitas illi oppoſita eradicat principium omnis peccati: & ſic tollit principium deviativum à fine prædeſtinationis. Ergo humilitas ſignum eſt prædeſtinationis tanquam removens prohibens: ſicut ſuperbia eſt ſignum reprobationis tanquam *principium omnis peccati:* quod medium eſt unicum reprobationis. Humilitas eradicat omne peccatum.

Confirmatur ſecundò, quia ex eo quòd humilitas eradicat principium omnis peccati, ſequitur quod ſit principium omnium virtutum: quæ conſtituuntur per oppoſitionem ad peccata. Et hoc eſt quod dicunt humilitatem eſſe fundamentum perfectionis ac totius ædificij ſpiritualis. Quamobrem Baſilius in admon. ad filium ſpir. *ſoli,* inquit, *præ omnibus humilitati ſtude: quod eſt omni virtute ſublimius, ut ad perfectionis faſtigium poſſis aſcendere.* Bernardus de conſid. lib. 5. *virtutum,* inquit, *ſtabile fundamentum eſt humilitas. Nempe, ſi nutet illa, virtutum aggregatio nonniſi ruina eſt.* Hugo Victor. de clauſtr. anim. cap. 3. *In ſpirituali,* inquit, *ædificio fundamenti locus in imo, ideſt in humilitate quæritur.* Auguſtinus ſermon. 10. de Verb. Dom. *Magnus,* inquit, *eſſe vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis? de fundamento priùs cogita humilitatis, & quantò quiſque vult, & diſponit ſuperiùs ponere molem ædificij; quantò erit maius ædificium: tantò altius fodit fundamentum.* Cum igitur ædificium ſpirituale prædeſtinatorum perventurum ſit ad faſtigium celſiſſimum ſupremæ felicitatis, debet utique incipere à fundamento profundiſſimo ſummæ humilitatis. Ideo idem Auguſtinus. *Quod eſt,* inquit, *faſtigium conſtruendæ fabricæ, quam molimur? quò perventurum eſt cacumen ædificij? citò dico: uſque ad conſpectum Dei. Videtis quàm excelſum eſt, quanta res eſt conſpicere Deum.* Quamobrem ſicut ex fundamento habetur ſignum ædificij: & quantò fundamentum eſt profundius, tantò magis ſignum eſt ædificij altioris: ita ex humilitate ſignũ habetur ædificij ſpiritualis per prædeſtinationem complendi: & quantò profundior erit humilitas, tantò majus ſignum erit prædeſtinationis ad gradum gloriæ altioris.

Humilitas, totius ſpiritualis ædificij fundamentum. *Baſilius.* *Bernard.* *Hug. Vict.* *Auguſt.* *Auguſt.*

Ambroſ. Humilitate nihil excelſius.

Ideo Ambroſius lib.7. in Luc. *nihil*, inquit, *humilitate excelſius.* Utique tanquam à ſigno: quia humilitas in fundamento, ſignum eſt celſitudinis in faſtigio. Sicut autem, cum nulla extant ædificij fundamenta, quando jacta eſſe debuerant, nulla tunc ſubeſt ſpes ædificij: ita in ſuperbis, ſi nullum adhuc jactum eſt fundamentum humilitatis, nulla ſpes eſſe poteſt ædificij attollendi uſque ad conſpectum Dei. Proinde in ſuperbis ferè nulla ſpes prædeſtinationis apparet: cum ne prima quidem prædeſtinationis fundamenta ſint jacta. Ideo Bernardus tract. de interiori domo cap. 41. *Superbia*, inquit, *ſicut origo eſt omnium criminum: ita eſt ruina omnium virtutum. Ipſa aut in exordio mentem per peccatum proſternit: aut in fine de virtutibus dejicit.* Quia ſcilicet cortuat neceſſe eſt ædificium, quod ſolido fundamento non nititur. Ideireo Gregorius lib. 34. moral. cap. 18. *hi*, inquit, *qui humilitatem, qua virtutum mater eſt, neſciunt, uſum laboris ſui perdunt: etiamſi qua bona ſunt, operari videantur. Quia ſurgentis fabrica robuſta celſitudo non ſigitur, qua nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra ſolidatur. Soli ergo ruinæ creſcit, quod ædificant, qui ante molem fabrica humilitatis fundamina non procurant.*

In ſuperbis ſpes prædeſtinationis pœne nulla.

Bernard. Superbia ruina virtutum.

Gregor.

Superbia de medicina facit vulnus, de remedio morbum.

Confirmatur primò; quia per ſuperbiam, ut dictum eſt ſupra, virtutes ipſæ quodammodo vertuntur in vitia: & dum quis aut de virtutibus ipſis extollitur, aut opera alioquin virtuoſa ad humanam gloriam dirigit, hoc ipſo de cibo ſalubri fit venenum, de medicamento fit vulnus. Quod adnotans idem Gregorius lib. 33. mor. cap. 12. *qui*, inquit, *de acceptis virtutibus extollitur, non gladio, ſed medicamento vulneratur.* Sicut igitur de ægrotorum ſalute deſperamus, cum illis medicamenta ipſa vertuntur in nocumenta: ita philoſophandum de ſigno æternæ ſalutis, aut mortis in iis, quibus per ſuperbiam ipſamet bona opera morbum pariunt, & nocumentum. Quamobrem Chryſologus ſerm. 7. *Fugiendum*, inquit, *eſt virus: peſtilentia cavenda, qua de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen.* Utique de ægroto, cui cibi ſalubres in malos humores, & remedia verterentur in morbum, actum omnino eſſet: ejuſque deploratam ſalutem pronunciaret Hippocrates.

Gregor. CLXXVI.

Chryſol.

Superbia cauſa luxuriæ.

Ezech.

Confirmatur ſecundò, quia ſuperbia ita eſt omnium vitiorum radix, ut ſpecialiter ſit cauſa luxuriæ. Ideo dicitur Ezech. cap. 18. *iniquitas Sodomæ ſuperbia*; nempe cauſaliter, eò quòd ex ea prodiit abominanda luxuria. Quia enim appetitus propriæ excellentiæ, ut appellatur à Scoto, luxuria quædam eſt ſpiritualis; iis, qui peccant hac luxuria ſpirituali, permittitur juſto Dei judicio incidere in carnalem: ut dum ſupra ſe per ſuperbiam eriguntur, infra ſe per luxuriam ad fœ-

diſſima proſternantur. Quod advertens Gregorius lib. 33. mor. c. 11. *contra*, inquit, *eos* (ſuperbos) *hoſtis antiquus, qui iam interiùs dominatur, etiam exteriùs ſævire permittitur, ut qui in cogitatione elati ſunt, per luxuriam proſternantur.* Idem multò antè docuit Caſſianus lib. 12. coll. cap. 22. ubi docet *omnem animam, quæ ſuperbiæ fuerit tumore poſſeſſa, nequitijs ſpiritualibus tradi, eamque paſſionibus carnis involui.* *Gregor.* *Caſſian.*

Ex quo collige primò duplex in ſuperbia ſignum reprobationis agnoſci, alterum in ipſa per ſe ſpectata, alterum in luxuria ex ea emanante: quæ ſpeciale reprobationis eſt ſignum, ut oſtenderur ſuo loco. Unde fit ut ſuperbia tum formaliter, tum cauſaliter, ſecundùm vitia quæ cauſat, reprobationis ſit ſignum. Superbia, duplex reprobationis ſignũ, cauſaliter, & formaliter.

Collige ſecundò, quàm Deo abominabilis ſit ſuperbia. Ut enim hanc ex electorum ſuorum mentibus eradicet, eos quandoque in luxuriam prolabi permittit. Teſtatur hoc, inter cæteros, Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 29. ubi: *permittitur*, inquit, *quis quandoque in turpem decidere actionem, ad emendationem deterioris affectus. Vt ſi quis eſt in virtutibus electus, hunc ſinit Deus in adulterium prolabi, ut per ruinam in cognitionem propriæ infirmitatis veniens, confiteatur Domino humiliatus.* Notanda illa verba, *ad emendationem deterioris affectus*: quibus pronunciatur ſuperbia deterior quàm luxuria: quia quidquam fœdius excogitari non poteſt. Unde fit, ut ſuperbia tanquam vitium omnium deterrimum, contineat reprobationis ſignum omnium peſſimum. Deus ad eradicandã ſuperbiam ab electis permittit eos in luxuriã prolabi. *Damaſ.*

Secunda ratio. Tota prædeſtinatio pendet à conformitate ad Chriſtum, ac proinde reprobatio à difformitate, juxta illud Pauli ad Rom. 8. *quos prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij ſui.* Ergo illud prædeſtinationis eſt ſignum, per quod conformamur Chriſto; illud reprobationis, per quod difformamur. Sed per humilitatem maximè conformamur Chriſto; per ſuperbiam maximè difformamur. Quia expreſsè Chriſtus hoc unum voluit ut ejus exemplo diſceremus: *diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde.* Quæ verba perpendens Gregorius lib. 34. moral. cap. 18. *ad hoc*, inquit, *unigenitus Dei filius formam noſtræ humilitatis ſuſcepit; ad hoc deſpectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irriſionum opprobria, paſſionumque tormenta toleravit; ut ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus.* Unde fit ut Chriſtiani ſimus nomine tenus, & inaniter; niſi diſcamus humilitatem à Chriſto. Quamobrem S. Leo ſerm. de nat. *fruſtra*, inquit, *appellamur Chriſtiani, ſi imitatores non fuerimus Chriſti. Qui ideo viam ſe eſſe dixit, ut converſatio magiſtri fieret forma diſcipuli; & illam humilitatem eligat ſervus, quam ſequutus eſt Dominus.* Humilitas maximè Chriſto cõformat. *Paulus ad Rom. 8.* *Gregorius.* *S. Leo.*

Confirmatur primò, quia cùm Chriſtus in Scripturis modo leo

Apoc.5. dicatur, modo ovis, *vicit leo de tribu Iuda.* Apocal. 5. *tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt, & tanquam agnus coram tondente ſe obmutuit.* Iſa.53. prædeſtinatos tamen oves appellare voluit, non leones. *Statuet oves à dextris.* Matth. 25. *oves Mea vocem meam audiunt.* Ioan.10. ut oſtenderet prædeſtinatos non tam illi debere conformari in magnitudine, quàm in humilitate actionum. Quod adnotans Cornelius in eum locum *electos*, inquit, *comparat ovibus ob patientiam, & humilitatem*, quia ſcilicet hi Chriſtum non in rugitu leonis imitantur, ſed in manſuetudine, & humilitate ovium. Idcirco Bernardus ſerm.2. in cap. jejunij, *ſublimis*, inquit, *Dominus; ſed non ita proponitur tibi: laudabilis magnitudo illius, non enim imitabilis: humiliare, & apprehendiſti.*

Iſa.53. Matth.25. Ioan.10. *Cornel.* *Bernard.*

Humilitatis exhibitio cauſa Incarnationis, & Paſſionis.

Confirmatur ſecundò; quia propter hunc finem Deus aſſumpſit humanitatem, ut imitabilem ſe præberet in humilitate, quam exhibere non poterat in ſola Deitate. Quod animadvertens Greg. lib.34. mor. cap.18. ſupra cit. *quanta*, inquit, *humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam, is, qui ſine æſtimatione magnus eſt; uſque ad paſſionem factus eſt parvus?* Adde Euchariſtiam ipſam è Chriſti humilitate proveniſſe; qui priùs à Deitate ad formam ſervi, poſtea etiam ad formam cibi ampliùs exinaniri voluit. Quæ eſt obſervatio Auguſtini enarr. in Pſal.33. ubi: *unde*, inquit, *commendavit corpus, & ſanguinem ſuum? de humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis; nec manducaretur, nec biberetur.*

Gregor. *Auguſtin.*

Humilitati adſcribitur ipſamet Chriſti exaltatio.

Confirmatur tertiò: quia Chriſtus prædeſtinatorum caput, licèt illi deberetur exaltatio ex titulo unionis hypoſtaticæ, & titulo aliarum virtutum; voluit tamen ut ea adſcriberetur ſoli humilitati ad Philip.2. *Humiliavit ſemetipſum, &c. propter quod & Deus exaltavit illum.* Ideo Bernardus ſerm.2. de Aſcen. *ſola*, inquit, *eſt humilitas, qua exaltat, qua ducit ad vitam.* Hæc via, & non eſt alia præter ipſam. Atque hinc eſt, ut idem Apoſtolus aſcenſum Chriſti ſupra omnes cælos tribuerit deſcenſui infra omnia. *Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primùm in inferiores terra? Qui deſcendit ipſe eſt, qui aſcendit ſuper omnes cælos.* Ad Epheſ.4. Dicitur Chriſtus *aſcendiſſe ſuper omnes cælos*, uſque ad locum ſupremum: quia *deſcendit in inferiores partes terræ*, nempe ad inferos, & ad centrum terræ, uſque ad locum infimum. Quæ eſt animadverſio Chryſoſtomi in eum locum. *Deſcendit ad infimas partes, poſt quas non alia: & aſcendit ſuper omnia, ſuper qua non ſunt alia.* Ut ſcilicet oſtenderet nobis tantundem aſcendendum in gloria, quantùm per humilitatem deſcendimus. Sicut enim tradunt Phyſici aquam in fontibus tantum aſcendere, quantùm priùs ad ima deſcenderat: neque ſimpliciter aſcendere poſſe niſi ante deſcenderit: ita planè contingit prædeſtinatis, adeo ut de Chriſto ipſo dicatur, *quid eſt quod aſcendit,*

Ad Philip.2. *Bernard.* *ad Epheſ.4.* *Chryſoſt.*

CLXXVII. Aſcenditur ad gloriam per deſcenſum.

niſi quia & deſcendit ? & ponitur tantum aſcendere, quantùm deſcenderat, nempe aſcendere ad ſupremum, quia deſcenderat ad infimum : *quid eſt quod aſcendit, niſi quia deſcendit ?* &c. Hæc de Chriſto prædeſtinatorum duce. De cæteris autem prædeſtinatis id inſinuat David Pſalm. 83. *aſcenſiones in corde tuo diſpoſuit in valle lachrymarum.* Quippe aſcenſio ad montem gloriæ diſponitur per deſcenſum ad humilitatis vallem. Ideo Auguſtinus ſerm. de verb. Dom. *omnes*, inquit, *celſitudo delectat : ſed humilitas gradus eſt.* Quia ſcilicet decet prædeſtinatos conformari Chriſto *aſcendenti, quia deſcendit*, ut dictum eſt. *Pſal.* 83. *Auguſt.*

Addit Baſilius admon. ad filium ſpir. humiles eſſe Deo ſimiles. *Vir*, inquit, *humilis eſt Deo ſimilis : & in templo pectoris ſui geſtat eum.* Hoc autem videtur explicatu difficile : cum humilitas propriè dicta non ſit virtus quæ cadere poſſit in Deum. *Baſilius.* Humilis in quo ſenſu Deo ſimilis.

Prima expoſitio eſſe poteſt in hoc attendi quandam proportionem quòd ſicut Deus, in omni communicatione ad extra, ſemper ſe ad ſuas creaturas demittit infra ſe : ita humilis demittit etiam ſe ad eos, qui ſunt infra ſe : cum ſuperbus attollat ſe ſupra ſe : Deo autem impoſſibile eſt attollere ſe ſupra ſe : & de facto demittit ſe infra ſe : & ideo dicitur à Baſilio *humilem eſſe Deo ſimilem.* Contra verò de Lucifero dicit Gregorius lib. 24. mor. cap. 17. quod *Dei ſimilitudinem perdidit : quia eſſe ei ſuperbè ſimilis in celſitudine concupivit.* Dei ſimilitudo amittitur per ſuperbiam.

Secunda expoſitio eſſe poteſt humilem eſſe ſimilem Deo : quia in ſuis operibus alienus à gloria propria quærit gloriam Dei. Et ſic conformatur Deo, qui *omnia operatur propter ſemetipſum.* Prou. 16. nempe propter ſuam gloriam. Quamobrem humilis eſt ſimilis Deo; quia, dum operatur, idem eſt finis, & ſcopus Dei, & humilis, nempe Dei gloria. Ideo Chriſtus, qui de ſe dixit, *diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Matth. 11. de ſe etiam teſtatus eſt, *honorifico Patrem meum : non quæro gloriam meam.* Ioan. 8. Contra verò ſuperbus dirigit ſuas actiones non ad gloriam Dei, ſed propriam : & ſic diſſimilis eſt Deo. Immo in hoc directè Deo adverſatur : qui non poteſt aliam gloriam intendere, quàm divinam. Ideo primus Angelus, qui peccando appetiit gloriam propriam, Sathahel nominatus eſt : quod nomen ductum ex radice Hebraica, ſignificat *adverſarium Dei.* Quia ſcilicet, dum appetiit eſſe ut Deus, quærendo non Dei gloriam, ſed propriam, adverſatus eſt Deo. Teſtatur hoc Chryſoſtomus homilia de Adam, & Eva, ubi, *unus Angelus primus*, inquit, *qui Sathahel dictus eſt, malignam, & nefariam præſumptionem aſſumens dixit, ponam ſedem meam in Aquilone, & ero ſimilis Altiſſimo : & ita pro tali præſumptione præcipitatus de culmine Angelico diabolus nominatur.* Hinc ſumitur *Matth.* 11. *Ioan.* 8. Luciferi nomen proprium Sathahel.

Tertia ratio à poſteriori, quia plerumque humiles ſalvantur : ſu- CLXXVIII.

Superbia peccatum Angeli. *Gregorius.*

perbi damnantur. Ergo humilitas prædestinationis est signum, superbia reprobationis. Antecedens apparet primò in Angelis. Quandoquidem peccatum Angelicum, ex communi Patrum consensu, fuit superbia: quia Angelus, ut notat idem Gregorius lib. 34. moral. c. 17. *jus perversæ libertatis appetiit: ut & præesset cæteris, & nulli subesset. Sed, dum primam celsitudinem superbè appetiit: justè perdidit participatam.* In hoc observandum est, fuisse Luciferum de supremo ordine Seraphico. Quippe, qui fuit supremus Angelus, & sic è supremo ordine. Ideo Bernardus serm. 3. de verbis Isaiæ vidi Dominum, &c. *Ecce*, inquit, *Rex noster novos in terra Angelos fabricaturus advenit: non inferioris ordinis Angelos, sed Seraphim. Audi, quid loquitur, ignem veni mittere in terram. Vult ergo Seraphim fabricare: ut hi ibi stent, unde tu corruisti.* Cum ergo Lucifer esset ordinis Seraphici, appellatus est *Cherub extensus* Ezech. 28. *in deliciis Paradisi Dei fuisti: & tu Cherub extensus, & protegens.* & infrà. *Ejeci te de monte Dei, & perdidi, ô Cherub, projectus de medio lapidum ignitorum.* Quod de Lucifero ejecto de medio Seraphim exponit Hieronymus in eum locum, & communiter alij. Cum igitur esset Seraphim, appellatur ab Ezechiele Cherub; quia Seraphim dicitur ab incendio amoris, Cherub à plenitudine scientiæ. Quia ergo ille caruit ardore divini amoris; sed tantùm complacuit sibi de claritate scientiæ; ideo, cum esset Seraphici ordinis, Cherub dicitur. Quod animadvertens Gregorius lib. 17. moral. c. 15. *Cherub*, inquit, *plenitudo scientiæ interpretatur. Idcirco iste Lucifer Cherub dicitur: quia transcendisse cunctos scientiâ perhibetur.* Quippe ob superbiam magis sibi complacuit de claritate scientiæ, quæ vergebat ad gloriam propriam: quàm de incendio divini amoris, qui dirigitur ad gloriam Dei: &, quod proprium superborum est, lucere tantùm appetiit, non ardere. Quod expendens serm. cit. Bernardus. *Quid, ergo* inquit, *in veritate non stetisti: nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens, vel incensus interpretatur. Tu verò habuisti miser lucem; sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi si ignifer magis esses, quàm Lucifer.*

Lucifer de supremo ordine Seraphico. *Bernard.*

Christus venit fabricare ex hominibus novos Seraphim. *Ezech.* 28.

Lucifer cur appellatur Cherub. *Hieronym.*

Seraphim dicuntur ab incendio, Cherubim à scientia. *Gregorius.*

Bernard. Lucifer lucere magis voluit quàm ardere.

E quibus colligitur eos, qui valde appetunt lucere apud homines, non leve habere reprobationis indicium. Siquidem vestigia sequuntur Luciferi, qui reproborum est signifer. Ideo aviditatem humanæ gloriæ Christus posuit inter maxima impedimenta salutis, dum dixit Ioan. 5. *quomodo potestis credere, qui ab invicem accipitis: & gloriam, quæ à Deo est, non quæritis?* Si acceptatio humanæ gloriæ ponit impedimentum, & quasi impotentiam ad fidem cum dicat *quomodo potestis*, &c. multò magis ad spem, & charitatem, aliaque ad prædestinationis finem necessaria. Idem Christus hoc idem reposuit inter signa reprobationis, quæ apparebant in Pharisæis Matth. 23. *amantes primos*

Ioan. 5.

Ambitiosi excludi videntur etiã à numero fidelium. *Matth.* 23.

primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Videant ſuperbi, quam ſpem habere poſſint ſalutis, quando hæc, quæ tanquam peccata leviſſima æſtimant, Chriſtus ipſe repoſuit inter maxima impedimenta ſalutis, & inter vitia Phariſæorum: qui Luciferi aſſeclæ lucere volebant, non ardere. Quippe omnis ſuperbus, qui ſuper alios attolli, ac cæteris præferre ſe ſtuder, imitatorem ſe oſtendit diaboli. Quod adnotans Gregorius lib. 3. mor. cap. 18. *ſunt*, inquit, *nonnulli, qui electionis faſtigium aſcendunt; illum videlicet imitantes, qui ſe primus apud ſe extulit; ſed elevando proſtravit.* Porro Luciferi ſuperbia eluceſcit magis ex ejus collatione cum humilitate Joannis Baptiſtæ: de quo dictum eſt Ioan. 5. *ille erat lucerna ardens, & lucens.* Prior quidem eſt lux, quàm ardor. Dicitur tamen Ioannes *lucerna ardens, & lucens*: quia directè oppoſitus Luciferinæ ſuperbiæ, ardere magis appetiit, quàm lucere. Quod advertens Bernardus ſerm. de Nativit. Ioan. Bapt. *ille*, inquit, *erat lucerna ardens, & lucens, non ait lucens, & ardens: quia in illo ex fervore ſplendor: non fervor prodiit e ſplendore. Sunt enim, qui non eo lucent, quo ferveant: ſed magis fervent, ut luceant. At iſti planè non fervent ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis.* Hoc pertinet ad reprobos Luciferi aſſeclas, qui ſplendere ſtuduit, ardere non ſtuduit. Contra quos idem Bernardus ſerm. 3. in verba Iſaiæ vidi Dominum. *Quid lucere*, inquit, *feſtinatis? nondum advenit tempus in quo fulgebunt juſti, ſicut Sol. Interim pernicioſus eſt iſte appetitus lucendi.*

Gregor.

Ioan. 5. Ioannes Baptiſta cur dictus lucerna ardens, & lucens.

Bernard. In Ioanne ſplendor ex fervore: in ambitioſis fervor è ſplendore.

Bernard.

Contra verò prædeſtinatorum eſt proprium ardorem divini amoris curare, ſplendorem proprii nominis non curare. Quod videre eſt in Ioanne Baptiſta electorum anteſignano. Qui directè, ut dictum eſt, Lucifero oppoſitus, divinam ſimilitudinem nullatenus affectavit. Immo cum poſſet haberi Meſſias, Chriſtus Deus, ſi tantùm ipſe annuiſſet, apertè *reſpondit non ſum.* Ioan. 1. de ſe pronuncians humiliter, *ego vox.* Quod obſervans Bernardus ſerm. cit. *lucet*, inquit, *Ioannes tantò utique clariùs, quantò amplius fervet: tantò veriùs, quantò minùs lucere appetit. Fidelis Lucifer, qui Solis juſtitiæ non uſurpare venit, ſed prænunciare ſplendorem.* Ioannes igitur, qui lucere non ſtuduit, Chriſti Solis verus Lucifer factus eſt. Lucifer verò, qui nimium lucere præſumens, Sol eſſe appetiit, lucem propriam amiſit, æterna nocte mulctatus. Ioannes Chriſti præcurſor, & electorum vexillifer, iis præmonſtravit, quàm glorioſum finem ferat humilitas: & in quam lucem evadat nominis voluntaria obſcuritas. Lucifer reproborum dux oſtendit ſuis, quàm horrenda nox excipiat hunc, quem rantopere ſuperbi ambiunt, humanæ gloriæ ſplendorem. Qui iis eſt veluti prodigioſi cometæ infauſta lux, lethi, & damnationis prænuncia. Et hoc eſt primum exemplum, in quo

Ioannes Baptiſta directè Lucifero oppoſitus.

Ioan. 1. *Bernardus.*

Ioannes Chriſti Solis Lucifer.

Gloriæ humanæ ſplẽdor pernicioſus cometa.

apparet humilium prædeſtinatio, reprobatio ſuperborum.

Apparet id ſecundò in Saüle, & Davide. Quippe Saüli dictum eſt 1.Reg.15. *cum parvulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſrael factus es.* Quod exponens Gregorius in lib.Reg. *quaſi*, inquit, *dicat ſuperbus modo, iuſtè deponeris: qui priùs humilis regnum ſortiri meruiſti.* Nempe ex ſuperbia reprobatus, ex utroque regno eſt dejectus, terreno, & cæleſti. Expreſsè autem reprobationis cauſam in Saüle fuiſſe ſuperbiam, id tradit lib.26. moral. cap.19. ubi *Saül*, inquit, *ab humilitatis merito in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excrevit. Per humilitatem quippe prælatus eſt, per ſuperbiam reprobatus.* David verò, qui, ut teſtatur Pſalm. 130. de ſe *humiliter ſentiebat:* & ſe *canem mortuum* appellabat 1. Reg. 24. ad utrumque fuit regnum evectus temporale, & æternum. Quod expendens Gregorius lib.37.moral. cap.17. *Parvulus*, inquit, *in oculis ſuis eſt, qui in eo quod ſe conſiderat, imparem ſe alienis meritis penſat. Saül autem reprobus, in bono, quod cæperat, non permanſit: quia faſtu ſuſcepta poteſtatis intumuit. At contra David ſemper de ſe humiliter ſentiens, eidem ſævienti adverſario humiliter ſe proſtravit dicens: Quem perſequeris Rex Iſrael, canem mortuum? Certè jam unctus in Regem fuerat: iam exorante Samuele, & cornu ſuper ſe oleum fundente didicerat, quod eum divina gratia, Saüle reprobato, ad Regni gubernacula poſſidenda ſervabat. Et tamen perſequenti adverſario mente ſe humili ſubſternebat: cui divino indicio prælatum ſe eſſe cognoverat.* Ex hac comparatione ibidem colligit univerſaliter reproborum proprium eſſe alios deſpicere, electorum aliis ſe ſubmittere. *Omnes*, inquit, *iniqui per tumorem cordis elati, cunctos, quos cernunt, ſuperbia faſtu deſpiciunt.* Et infrà: *Electi etiam ſe illis humiliant: quibus iam ſe per maiora iudicia antepoſitos deprehendunt. Hoc autem eſſe proprium electorum ſpecimen ſolet, quod de ſe ſemper ſentiunt infrà quàm ſunt. Hinc namque ab eodem David dicitur, ſi non humiliter ſentiebam, ſed exaltavi animam meam. Hinc Salomon ad ſapientiam parvulos vocat dicens, ſiquis eſt parvulus veniat ad me. Hinc in Evangelio Dominus dicit, confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & revelaſti ea parvulis. Hinc magiſter gentium dicit, facti ſumus parvuli in medio veſtri.* Addit infrà de reprobis: *Contra verò reproborum eſt magnificè de ſe ſentire, & magnos eſſe in oculis proprijs.* Ideo ſubdit: *hanc humilitatis formam reprobi, quia Leviathan membra ſunt, vel cognoſcere, vel tenere contemnunt. Quia & ſi quando ſe humiles ſpecie tenus oſtendunt, humilitatis vim ſervare intrinſecùs negligunt. Qui ſæpè, ut ſi quando unumquodlibet bonum vel minimum faciunt, malis à ſuis omnibus reſpectum mentis procaciùs avertunt: atque hoc, quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione ſemper inſpiciunt: & ex eo ſe ſe iam-*

1. *Reg.*15. *Gr.gor.* Saül ob humilitatē evectus ad regnum, ob ſuperbiam ejectus è regno terreno,& cæleſti.

Gregor. 1.*Reg.*24. David ob humilitatē ad utrumque regnū evectus.

CLXXX. *Gregor.* Electi de ſe humiliter, reprobi de ſe magnificè ſentiūt.

Superbi membra diaboli.

quaſi ſanctos aſpiciunt; obliti malorum omnium, quæ commiſerunt unius ſui tantummodò boni memores, quod fortaſſe facere nec perfectè potuerunt. Sicut evenire contrà electis ſolet, ut cum multarum virtutum gratia polleant, unum vel tenuiſſimum vitium valde defatigans pulſet. Quatenus, dum ex quadam parte ſe ſic infirmari conſiderant, de his virtutibus, in quibus prævalent, ſe minimè extollunt: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoque, ubi fortes ſunt, humiliùs ſervant. His quaſi coloribus à Gregorio reproborum ſuperbia, electorum humilitas delineatur, occaſione collationis inter ſuperbiam Saülis, ob eam cæleſti, & terreno regno dejecti, atque humilitatem Davidis.

Apparet idem tertio in divite, & Lazaro. Neque enim putandum eſt illum è ſolis divitiis reprobatum; hunc è ſola mendicitate ſalvatum: nam neque divitiæ per ſe ſunt malæ, neque mendicitas per ſe bona: neque byſſus, & purpura, aut ſolæ epulæ putandæ diviti cauſa eſſe damnationis. Quod expendens Chryſologus ſermon. 121. *numquid*, inquit, *per ſe tantùm divitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ tantùm per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes? & tantùm per ſe puniendæ ſunt epulæ: ut non ſolum careant præmio bonorum; ſed omnium malorum ferant, & mereantur exitium?* Dicendum igitur eſt divitias diviti fuiſſe cauſam ſuperbiæ; & ideo damnationis: mendicitatem Lazaro cauſam fuiſſe humilis tolerantiæ; & ideo ſalvationis. Quod indicans idem Chryſologus ſerm. 124. *Pauperem*, inquit, *contemptus provexit ad patientiam; divitem extulit purpura ad ſuperbiam, ad cæcitatem ſplendor, ſublimitas ad ruinam.*

Diviti ſuperbia cauſa damnationis, Lazaro humilitas cauſa ſalvationis. *Chryſol.*

Chryſol.

Appatet idem quartò in Phariſæo, & Publicano Evangelico. Ille enim plenus bonis operibus aſſociatis cum ſuperbia rejectus eſt, & reprobatus: hic vero oneratus peccatis adjuncta humilitate juſtificatus eſt, & electus. Quod expendens Chryſoſtomus homil. 66. in Matth. *Sine humilitate*, inquit, *ſi multa alia peragas; immundus eris apud Deum. Quod Phariſæus omnibus patefecit; qui mille virtutibus affluens, ſupernam felicitatem propter arrogantiam amiſit.* Huc revocari poſſet animadverſio illa à nobis aliàs relata ejuſdem Chryſoſtomi homil. 5. de incomprehenſ. Dei Nat. ubi *finge*, inquit, *animo bigam duplicem; quarum in altera virtus iuncta ſit cum ſuperbia; in altera cum humilitate peccatum. Videbis bigam illam peccati facile anteire virtuti: palmamque obtinere non pernicitate peccati; ſed vigore humilitatis. Contra vero bigam alteram retardari, ac vinci non imbecillitate virtutis, ſed pondere ac mole ſuperbiæ. Hoc exemplo Phariſæi, & Publicani perſpicies, &c.* His exemplis apparet humiles, quamvis peccatores interdum ſint, converti plerumque, & ſalvari: ſuperbos, quamvis ad ſpeciem cæteris virtutibus affluant, plerumque damnari.

Phariſæus rejectus propter ſuperbiam: publicanus electus propter humilitatem. *Chryſoſt.* *Chryſoſt.*

Castitas superbiæ adjuncta interdū amittitur circa finem vitæ. *Gregor.*

Confirmatur primò, quia castitas diu servata, si superbiæ adjungatur, interdum ex justo Dei judicio amittitur, etiam circa finem vitæ. Quod animadvertens Gregorius lib.24.moral.cap.13. *Plerumque*, inquit, *latet superbia: & castitas innotescit. Atque ideo ostensa diù castitas circa vitæ finem perditur: quia cooperta superbia usque ad finem incorrecta retinetur.*

Humilitas sola evadit è laqueis diaboli.

Confirmatur secundò, quia non datur alius evadendi modus è tot diaboli laqueis, quàm humilitas: Deo auxilium efficaciter humilibus præbente, superbis sæpissimè denegante. Quod declaravit olim magnus Antonius. Cui, ut refertur in ejus vita, cum ostensi fuissent innumerabiles diaboli laquei toto terrarum orbe ad capiendas animas undequaque dispositi, ipso exclamante, *quis è tot laqueis poterit tandem evadere?* responsum fuit, *sola humilitas.*

CLXXXI. Et ratio est; quia, cum nemo tot diaboli tentationes evadat sine auxiliis specialissimis Dei, hæc humilibus à Deo dantur, denegantur superbis. Nimirum, si etiam in humanis ad magnanimitatem pertinet, juxta effatum Poetæ, *parcere subiectis, & debellare superbos*; multò magis præstabitur id à supremo monarcha Deo: in quo est magnanimitas in gradu infinito, & altioris ordinis. Ideo maximum, & fere unicum medium Christianis ad assequendam gratiam, & gloriam est humilitas. Quamobrem Augustinus epist.56. *si quæris*, inquit, *quid primum sit in religione, & disciplina Christi, respondebo, primum est humilitas. Quid secundum, humilitas. Quid tertium, humilitas. Sicut enim Demosthenes primas; secundas, tertias pronunciationi dedit: ita eadem ego dabo humilitati in schola Christi.* *August.*

Contra verò schola diaboli in superbia consistit. Adeo ut reprobi non alio nomine censeantur, quàm filij superbiæ: quorum caput est diabolus. Ideo dicitur Iob 14. *ipse est Rex super universos filios superbiæ.* Hoc maximè charactere discernuntur filij diaboli à filiis Dei. Quippe diabolus caput est superborum, Christus humilium: ille superbiæ, hic humilitatis exemplar. Quod egregiè, ut assoleт, prosequitur Gregorius lib.34. moral.cap.18. cujus fusè de hoc differentis verba, quæ ad rem nostram maximè faciunt, libet hic paucis ad brevitatem resectis, transcribere. *Hostis*, inquit, *noster magnus inter omnia conditus videri super omnia voluit elatus. Redemptor noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Ille ait, in cælum ascendam: iste per Prophetam dicit: vita mea inferno appropinquavit. Ille dicit, super astra Cali exaltabo solium meum: iste humano generi à Paradisi sedibus expulso dicit, ecce venio cito, & habitabo in medio tui. Ille dicit, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: iste dicit, ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille dicit, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo: iste cum in* *Gregor.*

Exemplar superbiæ in diabolo, humilitatis in Christo.

forma Dei eſſet, exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens; & per membra ſua loquitur dicens, Domine, quis ſimilis tibi? Ille per membra ſua loquitur dicens: neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Iſte per ſemetipſum dicit, novi eum, & ſermonem eius ſervo: Ille dicit, mea ſunt flumina, & ego feci ea: Iſte dicit: non poſſum à me ipſo facere quidquam. Ille regna omnia oſtendens dicit: tibi dabo gloriam illorum, quia cui volo do illam: Iſte dicit calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis. Ille dicit: eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum: Iſte dicit: non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Hæc & plura ibi Gregorius. E quibus apparet exemplar ſuperbiæ in diabolo; in Chriſto humilitatis: ut maximè ex hoc diſcernantur, qui ſint conformes Chriſto, & conformes diabolo; & ſic reprobati. Schola diaboli tota eſt in edocenda ſuperbia: ſchola Chriſti tota in doctrina humilitatis. Et ſic bene ex hoc diſcerni poſſunt utriuſque ſcholæ diſcipuli. Ideo idem Gregorius ibidem: *ille*, inquit, *nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet, quàm celſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore tranſcendere: Iſte ad ſputa, ad colaphos, ad ſpineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra ſua admonet dicens: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* Unde apertè concluditur ex hoc maximè cognoſci reprobos ſequaces diaboli, & electos ſequaces Chriſti: & ſic ſuperbiam reprobationis, humilitatem electionis ſignum eſſe perſpicuum. Quæ eſt expreſſa conſequentia ejuſdem Gregorij, qui rem totam ita concludit. *Quia igitur Redemptor noſter corda regit humilium, & Leviathun iſte Rex dicitur ſuperborum; apertè cognoſcimus, quod evidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt, at contra humilitas electorum.* *Gregor.*

CAPUT X.

Sextum prædeſtinationis ſignum miſericordia in pauperes.

CLXXX 1. Miſericordia in pauperes prædeſtinationis eſt ſignum. *Pſal.* 40. *Auguſt. Hug. Card.*

DIco decimò. Miſericordia in pauperes prædeſtinationis eſt ſignum. Probatur primò è Scripturis. Primus locus Pſalm. 40. *Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem; in die mala liberabit eum Dominus. Dominus conſervet eum, & vivificet eum,* &c. Promittitur *intelligenti ſuper egenum, & pauperem liberatio in die mala*; ideſt, ut explicat Auguſtin. Hugo Cardin. & alij in die judicij. Promittitur conſervatio, & vivificatio; *Dominus conſervet eum, & vivificet eum. Hæc vivificatio*, ut ait Auguſtinus,

pertinet ad futuram vitam. Ergo *intelligentes ſuper egenum, & pauperem* ſignum habent prædeſtinationis pœne infallibile. Quia, ut ibidem Auguſtinus, *iſta Prophetæ optatio promiſſio eſt, ſecuri expectare, qui hoc agunt.* Hoc autem ſignum maximè illi habent, qui *intelligunt ſuper egenum, & pauperem*, ij ſcilicet, qui non ex quadam prodigalitate quibuſdam connaturali, ſed eleemoſynas largiuntur ex conſideratione, & advertentia; conſiderando in pauperibus ſive imaginem Dei, ſive perſonam Chriſti; & illos ex corde compatiendo. Quod notans ibidem Hugo Cardinalis: *Dicit*, inquit, *qui intelligit: quia maius eſt dare animum compatiendo, quàm pecuniam.* Sicut, ut idem Auguſtinus apud Gloſſam, *beatus, qui intelligit, ut & non petentibus det. Qui petentibus dat, benè facit: qui tacentem intelligit, beatus.* Quippe, ut addit Hugo, *huic qui ita intelligit, multa bona promittit. Primum eſt bonum vitæ æternæ: quod dividitur in duo. Primum eſt habere omne bonum; de quo dicit, beatus ille eſt: cum beatus ſit, cui omnia optata ſuccedunt. Secundum eſt carere omni malo; de quo ſubiungit, in die mala liberabit eum Dominus.* Quod argumentum proſequitur idem Hugo dicens huic promitti primò conſervationem in bono, *Dominus conſervet eum.* Secundò vivificationem per gratiam, *& vivificet eum.* Tertiò beatitudinem in terra per ſpem futuræ vitæ, *& beatum faciat eum in terra.* Quartò liberationem à tentationibus diaboli, *& non tradat eum in animam inimicorum eius.* Quintò auxilium in tribulationibus: *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius.* Sextò denique videtur Deus illi promittere ſpecialem aſſiſtentiam in morbis, exhibendo illi quodammodo famulatum; quaſi verſando, & vertendo ejus ſtratum in ægritudine, & lectum propriis manibus concinnando, quod famuli præſtant Dominis: & ideo ſubditur, *verſaſti*; ſive, ut legit Auguſtinus, *vertiſti ſtratum eius in infirmitate eius.* Ex his liquet iis promitti beatitudinem inchoatam in terra, poſtea conſummandam in cælo. Quod advertens Auguſtinus, *ne putarent*, inquit, *illi, qui intelligunt ſuper egenum, & pauperem, recipiendos quidem ſe eſſe in cælo, ſed negligi in terra: promiſſionem habent vita præſentis, & futuræ.* Nihil ad prædeſtinationis ſignum præclarius.

Auguſt.

Hug. Card.

Compaſſio comes eleemoſynæ.

Auguſt.

Hugo.

Eleemoſynæ bonæ omnia promittuntur.

Miſericordibus Dei ſpecialis aſſiſtentia in morbis.

Auguſt.

Secundus locus eſt Pſalm. 111. *Iucundus homo, qui miſeretur, & commodat: diſponet ſermones ſuos in iudicio; quia in æternum non commovebitur. In memoria æterna erit iuſtus: ab auditione mala non timebit.* Et infra, *Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi: cornu eius exaltabitur in gloria.* Primò *qui miſeretur, & commodat*, is eſt, qui eleemoſynas elargitur: quia eas non tam dat, quàm commodat, eadem largiùs receprurus, juxta illud Luc. 6. *date: & dabitur vobis.* Quamobrem Auguſtinus ex-

Pſal. 111.

Eleemoſyna eſt contractus cõmodati.

Auguſt.

pendens hæc verba, *qui miseretur & commodat. Date*, inquit, *& dabitur vobis. In eo quod das, ut tibi detur, commodas.* Hoc autem consonat iis, quæ dicuntur Prov. 22. *fœneratur Domino, qui miseretur pauperi.* Qui autem ita commodat per manus pauperum pecuniam suam Domino, non solum jucundè vivet in hac vita, ob quod dicitur, *incundus homo:* sed etiam *disponet sermones suos in iudicio.* Quia optimè respondere poterit judici non interroganti nisi de eleemosynis datis, aut negatis. Ideo Augustinus *facta ipsa*, inquit, *sermones sunt, quibus in iudicio defendetur. Quid non erit ei sine misericordia, quia & ipse fecit misericordiam?* Sequitur, *in memoria æterna erit iustus: ab auditione mala non timebit.* Quia, ut addit Augustinus, *ad dexteram segregatus audiet, venite benedicti, &c. Neque aliqua illic eorum nisi opera misericordiæ commemorantur. Et ab auditu malo non timebit: quod audient ij, qui à sinistris erunt.* Sicut igitur, qui parant se ad examen pro consequenda laurea doctoratus, disponunt multò antè capitula, lectiones, responsiones: quæ in eo temporis articulo usui esse poterunt: & signum consequendi doctoratus is habet, qui bene sermones ibi adhibendos disponit: ita eleemosynarum largitor signum habet supremæ laureæ consequendæ: quia bene sermones suos disponit adhibendos in examine districto judicij. Ad quod respiciens Hugo Cardinalis *homines*, inquit, *misericordes modò formant non tantùm sermones, quos respondebunt: sed etiam illos, quibus alloquetur eos Dominus: esurivi, & dedistis mihi manducare*, &c. Certè vir cordatus cogitat ad ea, quæ responsurus est in illa magna disputatione extremi judicij. Observandum legi à Chrysostomo, *disponit rationes suas in iudicio*, alludendo ad id, quod dicitur Lucæ 16. *redde rationem villicationis tuæ:* quia omnes rationes benè suppuratæ reperiuntur per eleemosynas pauperum. Quippe, ut notat Chrysologus serm. 40. *sine causa accusant peccata, quem pauper excusat.* Nempe, ut ait Chrysostomus hom. 33. ad pop. Anth. *ipsamet eleemosyna Christi adstat tribunali, non tantùm patrocinans, sed ipsi etiam persuadens iudici, ut patrocinium præstet; feratque pro eo sententiam.* Sicut igitur, cum judex munera, & pecuniam accipit à reo, ac se subornari permittit, signum hoc est pœnè evidens sententiæ favorabilis ferendæ, pro liberando reo: si verò munera respuit, in malam id partem accipitur, ut signum futuræ in ferenda sententia severitatis. Ita planè, si nostra Christus munera respuit (quod fit cum ad erogandas eleemosynas efficax nobis auxilium denegat) tunc justi judicis est maximè pertimescenda severitas, nullis muneribus retardata. Si verò nostra Christus, per manus pauperum, munera suscipit, signum id est futuræ in ferenda sententia clementiæ, severitate muneribus delinita. Et *suadente eleemosyna*, juxta id, quod diximus ex Chrysostomo, *ut ipsemet*

Prov. 22.

Misericors in die iudicij bene iudici respondebit.

August.

CLXXIII.

Hug. Card.

Chrysost.

Per eleemosynas rationes omnes benè supputantur.

Chrysol.
Chrysost.

Eleemosyna patroni loco.

Christus iudex eleemosynis veluti sanctissimè subornatur.

judex reo patrocinium præſtet, feratque pro eo ſententiam. Ideò ſubdit Propheta, *diſperſit, dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* Quia, ut notat Auguſtinus, *ille theſaurum ſervabit in cœlo, qui eſurire, & ſitire in pauperibus ſe dixit in terra.*

Tobiæ 12.

Tertius locus eſt Tobiæ 12. *eleemoſyna eſt, quæ à morte liberat: & ipſa eſt, quæ purgat peccata; & facit invenire miſericordiam, & vitam æternam.* Quatuor effectus tribuuntur hic eleemoſynæ: quorum ſinguli prædeſtinationis continent ſigna. Primus eſt liberatio à morte. Quod, cum non poſſit intelligi de morte temporali, neceſſariò intelligitur de æterna. Ex quo occaſionem ſumpſit quorumdam error. Qui, ut refert Auguſtinus lib. 21. de Civit. cap. 21. dicebant *etiam illi, qui nefariè, ac nequiter inter ipſas eleemoſynas vixerit, cum miſericordia futurum judicium. Vt aut non damnetur omninò; aut poſt aliquod tempus à damnatione noviſſima liberetur.* Igitur hi putabant, etiam poſtquam quis damnatus eſſet ad gehennam, ab ipſis gehennalibus flammis virtute eleemoſynæ liberari. Quod licet falſum ſit, & hæreticum; verum tamen eſt, & de fide, quod Tobiæ loco cit. dicitur ibidem cap. 4. *eleemoſyna liberat à peccato: & non patitur ire in tenebras*, ideſt in gehennam; de qua Matth. 22. *mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus*, &c. Quippe, ut ait Auguſtinus hom. 39. inter 50. *ante fores gehennæ ſtat miſericordia, & neminem in carcere mitti permittit.* Ac ſi diceret, etiam ſi te ad fores gehennæ peccatum perduceret, ideſt ad maximum damnationis diſcrimen, *ante fores gehennæ ſtat miſericordia: & neminem* (ex miſericordibus) *in carcerem mitti permittit.* Admirabile eſt, quod hic inſinuat Auguſtinus *ex veré miſericordibus damnari neminem.* Sed conſonat Scripturæ locis cit. *eleemoſyna non patitur ire in tenebras: eleemoſyna liberat à morte.* Et hic eſt primus effectus hoc loco illi à Spiritu Sancto, per os Archangeli Raphaëlis tributus. Secundus effectus eſt purgatio à peccatis. *Ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Eſt ergo eleemoſyna Purgatorii loco. Et ſicut ibi purgantes peccata ſunt de ſua ſalute ſecuri, ita proportionaliter, &c. Quamobrem Cyprianus lib. de opere, & eleemoſyna, *quid debeant*, inquit, *facere peccantes, magiſteria divina docuerunt, operationibus juſtis Deo ſatisfieri; miſericordiæ meritis peccata purgari.* Ideo dicitur loco citato: *ipſa eſt, quæ purgat peccata.* Eleemoſyna igitur non à gehenna ſolùm, ſed etiam à Purgatorio liberat. Tertius effectus eſt propitiatio divinæ miſericordiæ: quare ſubditur, *& facit invenire miſericordiam.* Quia ſcilicet Deus miſericordibus miſericordiam exhibet, juxta illud Matthæi 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Neque enim, ut advertit Cyprianus loco cit. *Promereri miſericordiam Domini poterit, qui miſericors ipſe non fuerit.* Ideo dicitur *facit invenire miſericordiam*; ſine qua nemo ſalvari poteſt. Quartus effectus illi tribuitur

Fleemoſynæ effectus quatuor.

Auguſtin.

Eleemoſynæ vi damnatos etiam ſalvari, error aliquorum.

Matth. 22. Auguſtin.

Eleemoſyna eripit à foribus ipſis gehennæ.

Eleemoſyna Purgatorii loco.

Cyprianus.

Matth. 5.

tribuitur vita æterna : *Facit invenire miſericordiam, & vitam æternam.* Non fuit ſatis dicere, *facit invenire miſericordiam :* ſed quia hæc poterat non eſſe continuata uſque ad perſeverantiam finalem, ideo ſubdit, *& vitam æternam :* quæ ultimus eſt, & præcipuus prædeſtinationis effectus. Quia, ut ait Lyranus, in hunc locum, *eleemoſyna eſt ſatisfactoria pro peccatis : & ſic introductoria ad regnum calorum.* Hæc de quatuor eleemoſynæ effectibus Tobiæ 12. deſignatis. CLXXXIV.

Quartus locus eſt Matth. 25. *Venite benedicti*, &c. *eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. His verbis miſericordia in pauperes declaratur à Chriſto ut unicum medium gloriæ conſequendæ. Sicut etiam ut unicum medium reprobationis, & damnationis immiſericordia in pauperes, *ite maledicti*, &c. *eſurivi enim, & non dediſtis manducare*, &c. In quo duo recurrunt dubia non vulgaria. Primum eſt, quod videantur excludi hîc à prædeſtinationis tum ſigno, tum effectu ipſi pauperes; qui non habent, unde eleemoſynam largiantur. Secundum eſt, non dari alia virtutum opera remuneranda præter eleemoſynam: neque alia vitia, ut blaſphemias, homicidia, adulteria punienda, præter immiſericordiam in pauperes. *Matth.* 25.

Ad primum reſpondeo, pauperes ſpiritu, qui divitias ſponte reliquerunt, non tam judicandos eſſe, quàm aſſeſſuros ut judices: juxtà illud, quod in perſona Apoſtolorum fidelibus omnibus, ſua propter Chriſtum relinquentibus, promiſſum eſt, *ſedebitis ſuper ſedes judicantes*, &c. Matth. 19. quamobrem Beda in Natali Sancti Benedicti, *ſciendum*, inquit, *eſt omnes, qui ad exemplum Apoſtolorum ſua reliquerunt omnia, & ſequuti ſunt Chriſtum, judices cum eo venturos.* Quod ampliari poteſt ad omnes pauperes ſpiritu, ideſt eos omnes, qui paupertatem patienter, & libenter tolerant. Pauperes igitur ſpiritu, qui eleemoſynas dare nequeunt, aſſiſtent ut judices: divites verò, qui per eleemoſynas datas ſalvabuntur, aſſiſtent ut judicandi. Quod notans Beda ſerm. in nat. S. Benedicti *prater ordinem judicantium cum Domino, agnoſcit ordinem electorum judicandorum à Domino. Qui non quidem omnia ſua pariter reliquerunt ; ſed de his tamen, quæ habebant, quotidianas dare eleemoſynas Chriſti pauperibus curabant.* Pauperes igitur ſalvabuntur ſublimiùs per divitiarum contemptum, divites per largitionem. Majus ergo prædeſtinationis eſt ſignum paupertas voluntaria, quàm eleemoſynarum largitio: quia per illam pauperes prædeſtinantur ut judices, per hanc divites ut judicandi. Et hæc pro reſponſione ad primum. *Beda.* Pauperes ſalvantur per patientiam, divites per eleemoſynam.

Ad ſecundum reſpondeo primò cum Chryſoſt. hom. 5. de pœnit. *hîc alia virtutum opera ſubticeri. Poterat enim dicere, venite ad me benedicti quod caſti, quod virgines vixiſtis, quod Angelicam converſationem ſuſcepiſtis. Sed tacet hæc : non quod memoria ſint indi-* Eleemoſyna primatum obtinet inter virtutes.

gna : ſed quod poſt clementiam ſint ſecunda. Si igitur miſericordia in pauperes primum obtinet locum in aſſequutione gloriæ, primum etiam obtinebit locum in ſigno prædeſtinationis ad gloriam. Quippe ea, quæ in aſſequutione finis ſunt media, ante aſſequutionem ſunt ſigna. Reſpondeo ſecundò largitionem eleemoſynarum non ſolùm obtinere in prædeſtinationis ſerie primum locum, ſed etiam pœne unicum. Quippe in aſſequutione gloriæ unicè nominantur à Chriſto. Quod expendens Auguſtinus in Enchirid. cap. 69. *eleemoſynis*, inquit, *tantum tribuit Scriptura divina, ut earum tantummodò fructum ſe impertiturum pronunciet Dominus dextris ; & earum tantummodo ſterilitatem ſiniſtris.* Id autem, non quia hæ ſint unicum virtutis opus remunerando ; aut negatio eleemoſynæ ſit unicum peccati genus damnandum. Sed quia, cum ad perſeverantiam finalem adultorum requirantur ſpecialia, & efficacia Dei auxilia, hæc divitibus adultis dantur, aut denegantur potiſſimùm propter eleemoſynas datas, aut negatas. His enim, qui largiter eleemoſynas erogant, erogantur etiam à Deo largiùs auxilia ſpecialia tum in decurſu vitæ, tum maximè in fine vitæ: ſive ad præſervandum, ſive ad reſurgendum à peccato. Iis verò, qui eleemoſynas denegant, hujuſmodi auxilia juſtiſſimè denegantur. Et ideo, quia ſaltem radicaliter ab his potiſſimùm pendet ſalus, aut damnatio: ab his etiam potiſſimùm prædeſtinatio, aut reprobatio ſumitur. Quæ eſt ſolutio ejuſdem Chryſoſtomi hom. cit. de pœnit. ubi : *Non*, inquit, *dixit ite maledicti, quia fornicati eſtis, quia furtum, aut falſum teſtimonium feciſtis, periuraſtis. Quare, Domine, virtutum aliarum non recordaris ? non iudico, inquit, peccatum, ſed inclementiam : non peccatores, ſed immiſericordes iudico. Ob inclementiam vos damno, quod talem, ac tantam ſalutis medicinam, eleemoſynam ſcilicet, qua amoliri, atque abſtergi omnia peccata potuerunt, tantum beneficium deſpexiſtis. Itaque inclementiam vitupero tanquam malitiæ radicem.*

Auguſt. In quo ſenſu ſoli eleemoſynæ promittatur prædeſtinatio, ſoli immiſericordiæ reprobatio.

Luca 16.

Quintus locus eſt Lucæ 16. *facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hortatur ad eleemoſynam. Quippe mammona iniquitatis vocantur divitiæ ; ſive quia, ut notat S. Hieronymus in Matth. cap. 6. *de iniquitate collecta ſunt* : ſive cauſaliter, ut volunt alij, quia impellunt ad iniquitatem. Si ergo divitiæ impenſæ pauperibus *faciunt nobis amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula*, utique eleemoſynarum largitio prædeſtinationis eſt ſignum: ſicut ſignum eſt quod quis admittendus ſit ad aulam regiam, ſi eò munera, & amicos præmittat. Ideo, ut refert Gregorius hom. 32. in Evang. cum quædam matrona duobus peregrinis eleemoſynam obtuliſſet, ij alacriter reſponderunt, *nos te requirimus in die iudicij : & quidquid poſſumus, tibi præſtabimus.* Quapropter erogando eleemoſynas, ut notat idem

Hieronym.

Gregor. Pauperes offerunt ſe in die iudicij patronos.

Gregorius lib. 21. moral. cap. 14. debemus cogitare quod patronis potiùs nos *recepturis in æterna tabernacula* munera offerimus, quàm egenis dona largimur. Ex quo colligitur prædeſtinationis ſignum præclarius eſſe penes pauperes, qui eleemoſynam recipiunt; quàm penes eos, qui dant. Illi enim in Paradiſo dominium obtinent, ut de eo poſſint diſponere ad libitum, recipiendo etiam alios tanquam in domos proprias. Quod advertens Theophylactus in hunc locum, *Theoph.* *Æterna*, inquit, *tabernacula pauperibus in Chriſto conſtituta ſunt: in quæ poſſint eos recipere, qui hic ipſis amicè largiuntur de bonis. Felix permutatio, in qua temporalia mutantur æternis.* Hoc autem videtur potiſſimùm verificari de eleemoſynis erogatis in pauperes voluntarios, de quibus dicitur Matthæi 8. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Ita enim hoc regnum ipſorum eſt, ut ad ejus participationem admittant etiam amicos. Ideo Chriſtus, *facite vobis amicos*, &c. *Matth. 8.*

Sextus locus eſt Pauli ad Coloſſ. 3. *Induite vos, ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ.* Ergo hæc viſcera propria ſunt electorum Dei. Ergo ſigna electionis, & dilectionis Dei. Neque mirum, quandoquidem hæc eadem viſcera cognovit in Deo Zacharias, dum dixit *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri*, Lucæ 2. Ideoque Deus dicitur à Paulo 2. Corint. 1. *pater miſericordiarum.* Cum in Deo ſit pariter miſericordia, & juſtitia, & multa opera ex divina juſtitia prodeant, non dicitur pater juſtitiarum, ſed *pater miſericordiarum*: quia ſcilicet opera juſtitiæ originem ſumunt non ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco, nempe à peccatis, & culpis: quæ ſunt omnino à Deo aliena. Opera verò miſericordiæ ſumunt originem ab intrinſeco, nempe ab ipſiuſmet Dei viſceribus: quæ ſunt viſcera miſericordiæ. Et ſic opera miſericordiæ Deum agnoſcunt tanquam parentem, è cujus viſceribus ſunt genita. Ideo dicitur *pater miſericordiarum.* Eſt animadverſio Bernardi in natali Domini ſermon. 5. ubi *Rectè*, inquit, *non pater iudiciorum, vel ultionum dicitur, ſed pater miſericordiarum; eò quòd miſerendi cauſam, & originem ſumat ex proprio: indicandi, vel ulciſcendi magis ex noſtro.* Ideo Paulus *induite ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ*, quæ ſigna ſunt electionis, & dilectionis ſpecialis Dei, quia conformantur viſceribus miſericordiæ Dei noſtri. *Coloſſ. 3.* *2. Cor. 1.* Deus Cur dicatur pater miſericordiarū. *Bernard.*

Probatur idem ſecundò rationibus ductis etiam è Scripturis, & Patribus, ſed per mediatas conſequentias. Prima ratio. Eleemoſyna removet omne prædeſtinationis impedimentum. Ergo prædeſtinationis eſt ſignum. Conſequentia patet, quia removens prohibens eſt aliquo modo cauſa efficiens, dum exiſtit: & ſic ſignum antequam exiſtat. Antecedens probatur, quia omne prædeſtinationis impedimentum reducitur ad peccatum, quod ſolum eſt deviativum à fine CLXXXV. Eleemoſyna quomodo tollat peccata.

ultimo. Sed eleemosyna tollit peccatum, tum afferendo remissionem peccati commissi, tum præservando à futuro. Quod significatur Tobiæ 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Quippe, ut ait S. Leo serm. 2. de Ascens. *Per charitatis largitatem omne peccatum vincitur, aut declinatur.* Peccatum commissum *vincitur*, committendum *declinatur*.

Tob. 4.

S. Leo.

Dan. 4. Confirmatur primò ex Dan. 4. *peccata eleemosynis redime, & iniquitates misericordijs pauperum.* In quo observandum est, peccata Nabuchodonosor apud Deum fuisse gravissima, de quorum punitione Deus per os Danielis jam sententiam tulerat: & tamen eumdem Danielem eorum veniam non desperasse, si ad ea redimenda adhibita fuisset eleemosyna. Notanda est etiam versio Arabica, quæ ita legit, *peccata tua eleemosynis, quasi syndone involue.* Quia sicut syndone deformitas regitur, ita eleemosynis deformitas peccatorum. Sed melius vulgata, redime: quasi, persoluto pretio, redimatur per eleemosynas homo à captivitate peccati: & tollatur omne debitum per servitutem contractum. Quamobrem sicut dicimur redimi à peccatis Christi sanguine; ita suo modo dicimur à peccato redimi eleemosynis, *peccata tua eleemosynis redime.* Ideo in testamento cujusdam Petri illustris viri, quod refertur à Baronio anno 103. habentur hæc verba, *cœpimus cogitare, & quærere consilium à sacerdotibus, qualiter innumerabilia peccata nostra redimere potuissemus, & à pœna æterna evadere. Accepimus ab eis consilium, præterquam renunciare sæculo, nihil esse melius, quàm eleemosynarum virtutem, & de propriis rebus, & substantijs monasterium construere.*

Baronius.

Eccles. 3. Confirmatur secundò ex Eccles. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua: & eleemosyna resistit peccatis.* Iure optimo eleemosyna comparatur aquæ: quia in extinguendis peccatis videtur novus quidam baptismus. Quod expendens Cyprianus de opere, & eleemos. *Hic*, inquit, *ostenditur, & probatur, quod sicut lavacro aquæ salutaris baptismi gehenna ignis extinguitur; ita eleemosynis, ac iustis operibus delictorum flamma sopitur.* Ita fit, ut interdum unicus panis misericorditer erogatus, causa sit ut Deus der speciale aliquod auxilium ad resurgendum à peccato: ac proinde sit causa, & semen salutis. Quod observans Augustinus hom. cit. *Dedit*, inquit, *Deus nobis secundum baptismum. Nam sicut aqua extinguit ignem: ita eleemosyna extinguit peccatum. In substantijs nostris habemus abundantiam, qua flammas nostras oblatione unius panis extinguit.* Huc facit quod narrat Leontius in vita S. Ioannis Eleemosynarij de quodam Petro teloneario. Qui, cum semel panem unicum petenti egeno dedisset, raptus paulò post ad judicium, conspexit à Dæmonibus multa sua delicta in statera suspendi. Cum verò à bonis Angelis quærerentur aliqua ejus bona opera, nec reperirentur; tandem panis ille prolatus est, quem paulò antè inopi de-

Eleemosyna novus baptismus. *Cyprian.*

August.

derat:qui in altera ſtateræ parte libratus,æquale pondus tulit in lãce.Ita Petrus liber evadens,ut advertit idem Leontius,ſummus eleemoſynarius factus eſt:adeo ut nec proprio corpori parceret. In hoc adamuſſim impletum eſt,quod ait Auguſtinus, *noſtras flammas oblatione unius panis extingui.* Conſonat id, quod dicitur Lucæ 11. *Date eleemoſynam,& ecce omnia munda ſunt vobis.* Hac quippe aqua mundantur animæ maculæ veluti novo baptiſmate. Quamobrem S.Laurentius Novarienſis Epiſcopus homil.de pœnit.*Aqua*,inquit,*ablutio, & remiſſio in eleemoſyna eſt largientis.Ne differas ablui inquinatus fontibus eleemoſyna,ut rurſus in baptiſmatis fontem redeas.* Sicut igitur, ſi in uniuſcujuſque poteſtate eſſet iterum baptiſmi aqua expiari, nemo eſſet tam vecors, qui id non maximè diſcuperet ; atque aurum, ſi opus eſſet, ad id conſequendum prodigeret : ita planè ardentibus quiſque ſtudiis ferri deberet ad novum hunc baptiſmum, quem SS. Patres in eleemoſyna collocant.Et ſicut baptiſmus culpam ſimul remittens, & pœnam, maximum eſt prædeſtinationis pignus iis, qui proximè poſt ſuſceptum baptiſmum ex hac vita migraverint : ita proportionaliter iis,qui poſt multas eleemoſynas, quaſi poſt ſæpius repetitum baptiſmum, deceſſerint. In hoc enim eleemoſyna præfertur baptiſmo, quod lavacrum hoc ſemel ſuſceptum non licet reſumere;lacrum eleemoſynæ licet.Quod animadvertens Ambroſius ſer. 1.in hæc eadem Eccleſiaſtici verba *ſicut aqua extinguit ignem ita eleemoſyna*,&c. *Quodammodo*, inquit, *eleemoſyna aliud eſt lavacrum: niſi quod indulgentior eſt eleemoſyna,quàm lavacrum. Lavacrum enim ſemel datur* (nempe baptiſmus) *eleemoſynam verò quoties feceris, toties veniam promereris.* Quid non ſperandum ab hoc frequentiſſimè repetito baptiſmate non ſolùm ad remiſſionem culpæ, ſed etiam pœnæ ?

Luca 11.

S.Laurent. Novarien.

Ambroſ.

Eleemoſyna præfertur baptiſmati.

CLXXXVI.

Secunda ratio.Omne id,quod præſtat efficaciam orationi,prædeſtinationis eſt ſignum.Sed eleemoſyna eſt hujuſmodi. Ergo,&c. Major patet,quia tum ſalus, tum media ad ſalutem habentur à Deo:qui ea dat petentibus. Ideo conjungitur oratio,& miſericordia, Pſal.65. *qui non amovit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à me.* Minor probatur, tum quia pauperes interceſſores ſunt potentiſſimi apud Deum. Quippe, ut habetur Pſal.21. *Deus non deſpicit deprecationem pauperis.* Tum quia ipſamet eleemoſyna, etiam tacente paupere, efficaciſſimè orat apud Deum. Idcirco dicitur Eccleſ. 29. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis : & hac pro te exorabit ab omni malo.* Ianſenius, & alij legunt, *In ſinu pauperis*, quia ſcilicet, ut ait Baſilius apud Cornelium in hunc locum, *horrea divitum ſunt ventres pauperum : & manus pauperum ſunt gazophylacium Chriſti.* Sed melius vulgata *in corde pauperis*; ideſt, ut explicat Cornelius, & alij, *in ventre, & ſtomacho pauperis*, quaſi in ea arca tutiùs aſſer-

Eleemoſyna efficaciam præſtat orationi.

Pſal.65.

Pſal.21.

Eccleſ.29.

vetur. Subditur. *Et hæc pro te exorabit ab omni malo:* sive ut alij, *ab omni afflictione liberabit.* Ideo subditur, *super scutum potens, & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* Scutum est armaturæ genus defensivæ; lancea, offensivæ. Pro utraque est eleemosyna: quæ *super scutum, & super lanceam pugnat.* Quod observans Glossa: *Eleemosyna*, inquit, *super scutum, quod est armatura ad defendendum; & super lanceam, quæ est armatura ad invádendum, adversus inimicum, scilicet diabolum, pugnabit, protegendo in eius tentationibus, & ipsum per victoriam repellendo.* Sed, quod magis facit ad probandum intentum, expendenda sunt illa verba, *hæc pro te exorabit.* Non dicit, pauper orabit, sed *hæc orabit:* quia non pauper, sed eleemosya est, quæ orat. Quare etiamsi pauper interdum improbus sit, & nullius apud Deum meriti: quodammodo, ut dici solet in Sacramentis, ex opere operato eleemosyna ipsa clamat, rogat, impetrat. Neque dicitur, orabit, sed *exorabit:* quod propriè est orando, id, quod petitur, impetrare. Quippe eleemosyna aditum habet paratum ad conspectum, & aures Altissimi. Idcirco dicitur Act. 8. Cornelio centurioni, *eleemosynæ tuæ, & orationes tuæ ascenderunt in calum.* Priùs dicitur, *eleemosynæ*, deinde *orationes.* Quia licet oratio citissimè ad Deum ascendat, priùs tamen ascendit eleemosyna, quàm oratio. Quippe, ut ait Chrysostomus homil. 7. de pœnit. *pennata est eleemosyna, aureas habens alas, ipsos oblectans supra modum Angelos.* Ideo Cornelio dicitur, *eleemosynæ tuæ ascenderunt in calum.* Immo neque oratio, neque pœnitentia ipsa Cornelij ascendisset in cælum, nisi pennis innixa eleemosynæ. Quod advertens Chrysostomus hom. 6. de pœnit. *Pœnitentia*, inquit, *nisi pennatam habuisset eleemosynam, nequaquam ascendisset in calum.* Neque eleemosyna solùm facillimum aditum habet ad Deum: vetum etiam, quod vix de Deipara dicitur, divino solio assistit, non pedissequa, sed Regina. Quod argumentum aurea planè prosequitur eloquentia idem Chrysostomus serm. 9. in Matth. ubi: *Eleemosyna*, inquit, *semper Deo propinqua est; pro quibuscumque voluerit facilè munus gratiæ impetrat. Huic cum multa fiducia porta cæli aperiuntur? & veluti regina intrante, nullus ianitorum audet dicere, quæ tu es, vel unde? Virgo est, habens alas aureas* (eo nempè auro, quod pauperibus erogatur) *semper intra solium regale consistens.* Si eleemosyna, ex Chrysostomo, *porta cæli aperiuntur, intratque veluti regina:* magnam profectò habet eleemosynarum largitor suæ prædestinationis arrham; utpotè qui eleemosynam ad Cælum præmiserit: quæ regni cælorum veluti anticipatam possessionem suo nomine capiat.

Eleemosyna scutum, & lancea.

Glossa.

Act. 8.

Chryso?. Eleemosyna pennata.

Eleemosyna Christi solio assistit ut regina.

Eleemosynæ alæ aureæ.

Eleemosyna reddit Deo similem.

1. Ioan. 3.

Tertia ratio. Eleemosyna reddit hominem Deo similem. Ergo prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia prædestinationis ultimus terminus est completa similitudo cum Deo, 1. Ioan. 3.

ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt. Antecedens probatur ex Lucæ 6. *eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.* Similitudinem cum Deo requirit non in omnipotentia, neque in quovis alio divino attributo, ſed in miſericordia, tanquam in proprio Dei charactere, ſeu nota. Quod expendens Gregorius Nyſſenus tract. de beatit. *ſi miſericordis*, inquit, *appellatio Deum decet, ad quid aliud te ſermo Chriſti hortatur, niſi ut Deus fias, tanquam inſignitus nota propria divinitatis?* Vide ad quam prædeſtinationis ſublimitatem eleemoſyna extollar, ut per eam non ſolùm homo beatus reddatur, & videns Deum, ſed etiam quodammodò *Deus fiat.* Et ratio eſt quia, ut ait Auguſtinus ſer. 5. de Verb. Dom. *omnes mendici Dei ſumus: omnes ad ianuam magni illius patriſfamilias ſtamus.* Ille verò totus eſt in eleemoſynis erogandis largiſſimè, tum ſecundùm dona naturæ, dando hominibus quotidie unde alantur, & veſtiantur; tum ſecundùm dona gratiæ, tribuendo omnibus etiam infidelibus auxilia ſufficientia ad ſalutem. Neque, ut ita dicam, alio in negotio Deus momentis ſingulis occupatur, quàm in eleemoſynis largiendis. Ideo idem Auguſtinus loco cit. *mendici*, inquit, *Dei ſumus. Vt agnoſcat Deus mendicos ſuos, agnoſcamus nos noſtros.* Conſonat his, quod dicitur Actor. 20. *beatius eſt magis dare, quàm accipere:* quia dando magis reddimur Deo ſimiles. Idem Clem. Alexandr. lib. 2. Strom. cap. 9. *Dei*, inquit, *imago eſt homo benefaciens.* Et Nazianzenus or. 16. *nihil*, inquit, *adeo divinum habet homo, quàm benefacere. Eſto calamitoſo Deus.* Nihil ad eleemoſynæ dignitatem illuſtrius, quàm quod per eam homo veluti ad divinitatem evehitur. Minùs exaggeratè de hoc quidam ſapientiores ex ethnicis. Quippe Ptolemæus Philadelphus Ægypti Rex, teſte Æliano, dicere ſolebat, *regium magis eſſe ditare, quàm diteſcere.* Et Xenophon, teſte Stobæo ſerm. 46. dictitabat, *præclarius eſſe beneficia poſt ſe relinquere, quàm trophæa.* Et Ageſilaus, teſte Plutarcho in apophtheg. regium dicebat eſſe, *parva accipere, & magna largiri.* Sed magis præclarè Chryſoſtomus homil. 33. ad pop. Ant. *melius eſſe ſcire artem dandi eleemoſynam, quàm eſſe regem, & diademate coronari.* Quippè hæc non eſt ars regia, ſed divina. Nam, ut ibidem addit, *eleemoſyna mortem ſuperat, diabolum cohibet, Deo reddit perſimilem.* Ideò Demoſthenes rogatus, quid Deo ſimile haberent homines, reſpondit, *benefacere.* Sed clariſſimè S. Leo ſermon. 10. de quadrag. *ubi*, inquit, *Deus veram miſericordiam invenit, ibi imaginem ſuæ pietatis agnoſcit.*

Nyſſenus.

Eleemoſyna evehit ad Dei-tatem

Auguſt.

Dei occupatio in eleemoſynis largiendis.

Act. 20.

Clem. Alex.

Ælianus.

Stobæus.

Plutarch.

Chryſoſt.

Eleemoſynæ ars pluſquā regia.

D. moſth.

S. Leo.

CLXXXVII. Eleemoſyna reddit ſimiles Chriſto.

Quarta ratio. Eleemoſyna reddit nos ſimiles Chriſto. Ergo prædeſtinationis eſt ſignum. Conſequentia patet ex illo Pauli ad Rom. 8. *quos præſcivit, & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij ſui.* Antecedens probatur, quia tota Chriſti vita traducta fuit in operibus

Rom. 8.

Act.10. miſericordiæ ſpiritualibus, & corporalibus. Ideò dicitur Act.10. *qui pertranſit benefaciendo, & ſanando.* Quamvis autem vitam elegerit pauperem ad ſolatium pauperum, voluit tamen opera miſericordiæ corporalia exercere ad exemplum divitum, pauperibus aliis eleemoſynas erogando. Quod evidenter colligitur ex iis, quæ dixit Iudas Marci 14. *poterat unguentum iſtud venundari pluſquam trecentis denariis, & dari pauperibus. Non quia de egenis pertinebat ad eum* (ideſt, non quia curaret, quod ea eleemoſyna daretur egenis) *ſed quia fur erat, & loculos habens, ea, qua mittebantur, portabat,* Nempè ea, quæ mittebantur à devotis diſtribuenda pauperibus, ipſe loculos habens, & pecuniæ depoſitarius, ſuffurabatur, partem talis eleemoſynæ retinendo: erat quippe conſtitutus à Chriſto eleemoſynarius. Quod expreſsè adnotavit Beda lib.4. cap.54. in Lucæ 12. ubi: *Ipſe,* inquit, *Dominus, cui miniſtrabant Angeli, tamen ad informandam Eccleſiam ſuam loculos habuiſſe legitur, & à fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, aliſque indigentibus tribuens.* Hoc idem ad Chriſti imitationem præſtiterunt Apoſtoli. Quamobrem Paulus Actor. 20. *ad ea, qua mihi opus erant, & his, qui mecum ſunt, miniſtraverunt manus iſta. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit, beatius eſt magis dare, quàm accipere.*

Chriſtus eleemoſynas erogabat.

Mar. 14.

Beda.

Act.20. Pauli eleemoſynæ.

Obſervandum eſt Paulum magiſtrum gentium, cui Orbis totius demandata erat cura ſpiritualis, laboraſſe manibus, ut haberet de quo eleemoſynam præſtaret pauperibus. quod adnotans idem Beda loco cit. in ea verba Lucæ, *vendite, qua poſſidetis, & date eleemoſynam: Hoc,* inquit, *tunc dignè fit, quando quis ſemel pro Domino ſuis omnibus ſpretis, nihilominus poſt hac labore manuum, unde & vitam tranſigere, & eleemoſynam dare queat, operatur. Vnde gloriatur Apoſtolus, omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos.* Hoc autem profitetur Apoſtolus ſe facere ex eo quod *meminerat verba Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit beatius eſt magis dare, quàm accipere.* Hoc ille & dictis præſtitit, & factis. quippe tota ejus vita, perpetua fuit bonorum omnium elargitio: neque ad aliud in terras deſcendit è cælis, quàm amore compulſus eleemoſynæ. quæ eſt animadverſio Chryſoſtomi hom. 8. de pœnit. ubi, *ipſa,* inquit, *eleemoſyna humanum genus ſalvabit: ipſa nos Deo reconciliavit: ipſa infinita operata eſt bona. Ipſa filium Dei compulit ſervum fieri, & ſemetipſum exinanire. Hanc amulemur, per quam ſalvati ſumus: hanc amemus.* Tota igitur, ex Chryſoſtomo, Chriſti vita, & paſſio non aliud fuit, quàm quædam eleemoſynarum erogatio, uſque ad propriarum veſtium nuditatem. Qui eſt perfectiſſimus modus eleemoſynæ, in egeſtatem redigi ad ditandos egenos.

Eleemoſynæ amor Verbum ad Incarnationem attraxit.

Chryſoſt.

Unde

Unde colligere licet Chriſtum ipſum nihil aliud eſſe, quàm ipſammet divinam miſericordiam, obtectam velamine ad miſeros ſublevandos. Quapropter cum omnes divinæ perfectiones Chriſto concomitanter in natura divina unitæ ſint, tamen non dicitur à Paulo in Chriſti Incarnatione apparuiſſe Dei infinitas, potentia, juſtitia, ſed miſericordia: *Apparuit benignitas, & humanitas Salvatoris noſtri Dei*, ad Tit. 3. quia infinitate, omnipotentia, juſtitia veluti delitescentibus, ſola apparuit miſericordia. Quod adnotans Bernardus, *apparuerat*, inquit, *potentia in rerum creatione, ſapientia in gubernatione: ſed benignitas miſericordia maximè apparuit in Incarnatione.* Idque etiam cauſæ eſt, ut æternus Pater ab eodem Apoſtolo 2. Corinth. 1. *Pater miſericordiarum* appelletur: quia ſcilicet pater Chriſti eſt, qui totus miſericordia eſt. Eſtque obſervatio Bernardi ſerm. 5. de natali, ubi *in eo*, inquit, *quod pater miſericordiarum dicitur Deus, quis non videat proprio nomine filium deſignari?* Proprium igitur Chriſti nomen, ex Bernardo, miſericordia eſt. In quo eodem ſenſu Deipara dicitur *mater miſericordiæ*, quia Chriſti mater: per miſericordiam namque filius deſignatur. Dicitur autem Deus non pater miſericordiæ, ſed *miſericordiarum*: quia Chriſtus Dei filius juxta multiplicem hominis miſeriam, multiplicem exhibuit etiam miſericordiam. Quod etiam advertit Bernardus loco citato ubi, *pater*, inquit, *non miſericordiæ, ſed pater miſericordiarum: quia Apoſtolus nobis in filio duplicem miſericordiam commendat. Vnus Dei filius, unum Verbum: ſed miſeria noſtra multiplex multitudinem quærit miſericordiarum.* Si igitur Chriſtus quantus quantus eſt, miſericordia eſt: & hac, juxta dictum Bernardi, tanquam *proprio nomine deſignatur*: neceſſariò ſequitur miſericordes eſſe maximè conformes Chriſto, atque ut ita dicam quidditativè: quia eius nomen, & quidditas potiſſimùm miſericordia eſt. Unde fit, ut habeant characterem electorum, qui eſt, juxta Paulum, *ut ſint conformes imaginis filij ſui*, ad Rom. 8. Idcircò quippe in Incarnatione non potentiam, aut majeſtatem, ſed miſericordiam exhibuit, ut poſſint huic homines conformari. Quandoquidem, ut notat idem Bernardus, *poteſtas ſubiectionem, maieſtas exigit admirationem: neutra imitationem. Apparuit bonitas, cui poſſit homo, qui ad imaginem Dei creatus eſt, conformari.*

In Incarnatione ſola apparuit miſericordia. *Bernard.*

Chriſti nomen proprium miſericordia.

CLXXXVIII.

Quinta ratio. Per eleemoſynam acquiritur jus ad gloriam. Ergo eleemoſyna ſignum eſt prædeſtinationis ad gloriam. Conſequentia patet ex terminis. Antecedens probatur, quia per eleemoſynam fit quidam contractus cum Deo, iſque multiplex. Primus eſt contractus depoſiti. Sicut enim pecunia ab avariſſimo quoque deponitur in tabulis nummariis apud fideles depoſitarios, qui eam in ferreis arcis aſſervant, ac ſuo tempore reddunt: ita per eleemoſynas non amittitur

Eleemoſyna eſt contractus depoſiti.

Eleemosyna claditur in sinu pauperum tanquam in arca.

pecunia, sed in sinu pauperis quasi in arca concluditur, juxta illud Eccl.29. *conclude eleemosynam*, sive, ut alij, *absconde eleemosynam in sinu pauperis*, eandem recepturus in sinu Abrahæ. Quia, ut notat Chrysologus serm.8.de jejunio & eleemosyna, *manus pauperis sinus est Abrahæ: ubi, quicquid pauper accepit, mox reponit.* Si igitur de unoquoque fidelium rogat Ecclesia, ut ejus *anima suscipiatur ab Angelis, & perducatur in sinum Abrahæ*, in eo utique erogata eleemosyna custoditur: quia *manus pauperis sinus est Abrahæ.* Patum est abscondi *in sinu Abrahæ*, dum dicitur *absconde eleemosynam in sinu pauperis*: quia absconditur in ipsomet sinu Dei opportuno tempore restituenda, absque ullo aut fisci sequestrantis, aut latrunculi suffurantis periculo. Ideo Cyprian. tract. de oper. & eleemosyna *Patrimonium*, inquit, *Deo creditum nec fiscus invadit, nec calumnia aliqua furantis evertit. In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo custode servatur.* Si igitur avari pecuniam plerumque abscondunt in sacculis, quam fidelissimis depositariis fide publica custodiendam tradunt, ut de ea thesaurizent: æstimare debent eleemosynas abscondi in sinu pauperis tanquam thesaurum in sacculo. Ideo dicitur Eccles. 17. *vir eleemosynarius quasi sacculus cum ipso*, ut legit Lyr. utique sacculus absconditus in cælo ad thesaurizandum: quia, ut notat Chrysostomus serm. citato, *manus pauperis thesaurus est cæli. Quod suscipit, ne pereat in æternum, reponit in Cælo.* Quod significatur Eccles. cap.29. dum dicitur, *pone thesaurum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum.* Ubi Glossa *pone thesaurum in præceptis altissimi, qui præcepit fieri eleemosynam.* Quia, ut supra diximus ex Basilio, *manus pauperum sunt gazophylacium Christi.* Concludamus hoc cum Chrysostomo homil.7. de pœnit. ubi *transfuga*, inquit, *sunt opes: quomodo tenebuntur? custodite fugiunt: permanent distributa.* Hæc de primo contractu depositi.

Eleemosyna thesaurus repositus in sacculo.

Eleemosyna contractus mutui.

Secundus contractus est mutui. Ideo Proverb. 19. *fœneratur Domino, qui miseretur pauperi.* Unde sequitur in die judicij eleemosynarum largitorem non tam debere Deo rationem reddere, quàm à Deo mutui rationem exigere: neque tam Deum respicere ut creditorem, aut judicem; quàm ut debitorem, ac pæne reum. Quod advertens Chrysostomus homil.5.de pœnit. *qui miseretur*, inquit, *pauperis, fœneratur Deo. Si Deo fœneretur, is ergo nobis debitor erit.* Ad-

Eleemosyna est mutuum cum usura.

de non esse simplex mutuum, sed fructuosum, cum fœnore. Ideirco non dicit Scriptura, mutuatur, sed *fœneratur Deo*: ut, ad capiendos avarorum animos, ostendat mutuum reddendum esse cum usuris. Quod advertens Basilius in Psalm. 38. *cur*, inquit, *non dixit, qui miseretur pauperis, dat Deo? novit Scriptura avaritiam nostram insatiabilem; quæ sibi majorem ad habendum proponit redundantiam, semperque plus quærit. Ideo non dixit, dat Deo; sed fœneratur Deo:*

ut avarus, & lucri cupidus audito uſurarum nomine ſe miſericordiæ dederet. Uſura autem hæc non eſt qualiſcumque : cum non centum pro centum, ſed pro uno reddatur centuplum : quæ uſura eſt inaudita, atque apud omnes inuſitatiſſima. Quamobrem idem Chryſoſt. homil. 33. ad pop. Ant. fusè probat clementiam eſſe *artem omnium quæſtuoſiſſimam*, & homil. cit. de pœnit. *centum*, inquit, *quæris? ego centuplum tribuo. Hanc itaque, quam in pauperes facis eleemoſynam, in fœnus à me accipis.* Tradunt noſtrorum epiſtolæ de rebus Iaponicis apud eos populos in more poſitum, magnam à divitibus vim pecuniæ Bonziis, qui apud eos veluti ſacerdotium obtinent, erogari; accepta ab iis ſyngrapha, qua eandem pecuniam ſe promittunt in altera vita cum fœnore reddituros. Hac ſyngrapha apud eos populos ſibi divites beatitudinem pollicentur, quæ pauperibus deſperanda proponitur. Quod Iaponibus inanis error, ac ſuperſtitio, hoc nobis Chriſtiana, ac vera ſpondet religio, ſupremæ veritatis, quæ nec falli poteſt, nec fallere, firmiſſimis innixa promiſſis. Quicunque ergo eleemoſynas erogat, ſyngraphan hanc accipit Dei manu ſubſcriptam de pecunia erogata excipienda cum fœnore. Quippe, ut ait S. Leo ſerm. 6. de jejun. *Deus fidejuſſor eſt pauperum, & largiſſimus redditor uſurarum.*

Chryſoſt.

Syngraphæ apud Iapones de pecunia reddenda in altera vita.

S. Leo.

Tertius contractus eſt emptionis: cum ematur eleemoſynis ipſummet regnum cælorum. Ideo Chryſoſtomus hom. 6. de pœnit. *mercatura*, inquit, *& negotiatio tua calum eſt. Da pauperi, & accipe paradiſum: parva da, & magna ſuſcipe: da mortalia, & immortalia recipe.* Auguſt. etiam in tract. de miſericordia: *Eroga*, inquit, *terram, ut emas calum: age illi gratias, qui rem tam pretioſam tam vili pretio te facit emere. Das unde ſuſtentetur fames hominum: accipis unde ſis ſocius Angelorum.* Petrus Chryſologus ſerm. 8. de jejunio, & eleemoſyna. *Da*, inquit, *homo pauperi terram, ut accipias calum: da nummum, ut accipias regnum: da micam, ut accipias totum.*

CLXXXIX Eleemoſyna contractus eſt emptionis.

Sed ex his oritur dubitatio quomodo dicatur cælorum regnum eleemoſynis emi, ſi ex oraculo Chriſti, *Regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, Matth. 11. Ad quod reſpondeo regno cælorum hanc vim adhiberi non tam ferro, quàm auro, argentoque. Quadrat in hoc tritum illud Proverbium, *argenteis haſtis pugna, & omnia vinces.* Argento enim pauperibus erogato, quaſi argenteis haſtis pugnatur. Ideo dicitur Eccleſ. 29. *eleemoſyna ſuper ſcutum potens, & ſuper lanceam pugnabit.* De quo ſuprà. Huc etiam facit adagium illud Philippi Regis Macedonum, qui *nullam dicebat eſſe arcem adeo munitam: quæ, ſi eò inmentum accederet auro onuſtum, expugnari non poſſet*: nempe ſubornatis largitione cuſtodibus. Quò alluſit vates Lyricus dum dixit, *aurum per medios ire ſatellites, &*

Matth. 11.

Cælum haſtis argenteis per eleemoſynã expugnatur.

perrumpere amat ſaxa potentiùs ictu fulmineo. Arx igitur cæli munitiſſima non pilis ferreis expugnatur, ſed aureis. Ideo Chryſologus ſerm. cit. *da nummum, ut accipias regnum.* Bellum ergo cælo infertur nummarium, nempe largitione nummorum: ac proinde violentia, qua *violenti rapiunt illud*, ſita eſt in ſuperando amore inordinato divitiarum. Benè igitur cohærent quod *regnum cælorum vim patitur*, & quod acquiritur per emptionem: eò quòd fiat vis cælo largitione pecuniæ. Et quia hoc fit dando, & recipiendo: ideo intervenit contractus dati, & recepti. Quod innuit Chryſoſtomus hom. 6. de pœn. *da panem, & recipe paradiſum*, ecce contractum dati, & accepti: qui non eſt niſi contractus emptionis. Quia verò per emptionem transfertur dominium ad emptorem, hinc eſt ut eleemoſynarum largitor habeat ſignum prædeſtinationis ampliſſimum: ac proinde feliciter hic vivit, ac ſecurus moritur, tanquam perventurus ad cæleſtem domum, quam ſibi ſuo ære coëmit. Quod ſi hoc alicui videatur exaggeratè dictum, intelligat eſſe dictum Auguſtini lib. 50. homil. in principio, ubi: *Cultor*, inquit, *elemoſynarum, ex eo quod ære ſuo compararit cælum, feliciter vivit, & ſecurus iam moritur.* Claudam hæc cum eodem Auguſtino lib. de eleemoſyna, ubi: *Hæc eſt*, inquit, *ſolatium grande credendum, totius virtutis noſtræ præſidium, munimentum ſpei, tutela fidei, medela peccati, corona pacis, qua promeretur Chriſtum iudicem, & Deum computat debitorem.* Quid ad prædeſtinationis ſignum præclarius quàm id, quo quis veluti ſub ſu oponit dominio regnum cælorum?

Eleemoſynarum cultor felix vivit, ſecurus moritur.

Eleemoſynæ encomia.

Hæc autem limito primò quòd eleemoſyna non ſit de bonis, ſive è rebus malè acceptis alicui certo Domino debitis. Hujuſmodi enim eleemoſynæ non ſunt prædeſtinationis ſignum, ſed reprobationis. Quamobrem Auguſtinus lib. de vita Chriſtiana c. 12. *Aliqui*, inquit, *per hoc ſe iuſtificatos exiſtimant, eò quòd de ſubſtantia pauperum exiguam eleemoſynam faciant; & de eo, quod plurimis abſtulerunt, uni quoddam minimum largiuntur: nutritur unus, unde plures eſuriunt; & de multorum ſpoliis vix pauci teguntur. Non talem eleemoſynam Deus quærit: nec vult pietatem ſui de alterius crudelitate fomentari.*

Eleemoſyna non debet fieri de alienis.

Limito ſecundò, quod non ſit ex motivo vanæ gloriæ, aut jactantiæ. Quippe, *qui faciunt eleemoſynam, ut honorificentur ab hominibus, receperunt mercedem ſuam.* Matth. 6. Quamobrem Chryſoſtomus lib. 1. de compunct. cordis. *Novi*, inquit, *plurimos eorum præcipuè, qui videntur diſtribuere indigentibus pecunias ſuas, non ſolùm ſuperbiæ, & iactantiæ laqueos incurriſſe, ſed & vitiorum aliorum multorum. Nonnulli enim ob hoc largiuntur, ut amentur: aut his certè, quos amant: aut quorum erubeſcunt perſonas. Sed & alias his ſimiles occaſiones incurrunt: per quos non iam mandato Dei opus, quod fa-*

Eleemoſyna non debet fieri ex motivo vanæ gloriæ. *Chryſoſt.* CXC.

ctum eſt, aſſignatur, ſed voluntati humanæ. Unde fit, ut tale opus metè naturale non poſſit eſſe ſignum prædeſtinationis ad finem ſupra omnem naturam,

Limito tertiò, quod eleemoſyna non ſit facta ad captandam ſub ea fiducia peccandi licentiam. Tum quia eleemoſynæ factæ in ſtatu peccati, licet ſi fiant cum debitis requiſitis, maximè diſponant ad recuperandam gratiam: non tamen merentur aliquod de vita æterna, quæ prædeſtinationis eſt terminus: & in hoc ſenſu dicitur à Paulo 1. ad Corinth. 10. *ſi diſtribuero omnes ſubſtantias meas in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt*, ideſt ad meritum vitæ æternæ. Tum quia eleemoſynæ factæ ad captandam fiduciam peccandi, Dei juſtitiam irritant, non miſericordiam provocant. Ideo Auguſtinus lib. 21. de civit. cap. 27. *qui*, inquit, *dicunt, qualitercunque eleemoſynas pro peccatis quotidianis, & magnis, & quantacunque ſcelerum conſuetudine, miſericordiam poſſe impetrare divinam, videntur rem dicere abſurdam, atque ridiculam.* Rationem reddit infra, *quia hi Chriſtum ſe in hoc paſcere exiſtimant, ut licentiam malefactorum ſe ab illo emiſſe vel quotidie potiùs emere credentes, ſecuri damnabilia tanta committant.* Unde infra concludit, *qui ergo dignas pro ſuis peccatis eleemoſynas facit, priùs eas incipiat facere in ſe ipſo: cum ſcriptum ſit, miſerere animæ tuæ placens Deo. Hanc eleemoſynam, ut Deo placeat, non faciens animæ ſuæ, quomodo dignas pro peccatis ſuis eleemoſynas facere dicendus eſt?* Quod ſi opponitur Tobiæ 4. Quod *eleemoſyna animam à morte liberat*; reſpondet idem Auguſtinus ſer. 33. ex comm. quod *eleemoſyna tunc animum liberat, ſi criminoſus mortifera peccata iam deſerat: ne ſubſtantiam ſuam offerat Deo, & animam tribuat inimico.* Idem in Enchirid. *qui vult*, inquit, *ordinatè dare eleemoſynam, debet incipere à ſe ipſo: eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ: veriſſimèque dictum eſt, miſerere animæ tuæ placens Deo.* In hoc obſervandum eſt, juxta Hieronymum, & alios, Nabuchodonoſorem ſequutum Danielis conſilium, *redime eleemoſynis peccata tua*, cœpiſſe eleemoſynas pauperibus erogare; ideoque ſententiam contra eum prolatam, dilatam fuiſſe per annum. Sed quia non plenè ſe correxit; ideo, ut notat in eum locum Cornelius, *amiſit bonum clementiæ malo ſuperbiæ.*

Eleemoſyna fieri non debet ad captandam fiduciam peccandi. 1. Cor. 10.

Auguſt.

Hæc quoad triplicem limitationem noſtri dicti. Quod idem tamen amplio primò ad eos, qui vel exiguam eleemoſynam faciunt, quia majorem non poſſunt. Ideo dicitur Iſaiæ 58. *frange eſurienti panem tuum*: quia ſcilicet, qui non poteſt panem integrum dare pauperi, frangat, & det dimidium. Quæ eſt animadverſio Gloſſæ, *Frangat*, inquit, *panem, qui dare totum non poteſt.* Ideo Aug. in Pſal. 49. *Quid tam vile quàm frangere eſurienti panem? Tanti valet regnum cœlorum. Si non habes facultatem frangendi panem, non habes domum in quam*

Eleemoſyna vel exigua prodeſt non exiguè Auguſt.

inducas, non habes veſtem qua cooperies; da calicem aquæ frigidæ, mitte duo minuta in gazophylacium. Tantum enim meruit vidua duobus minutis, quantum Zachæus dando dimidium patrimonium. Tanti valet (regnum cælorum) *quantum habueris.*

Amplio ſecundò ad eos, qui adeo inopes eſſent, ſive ex neceſſitate, ſive ex voluntaria paupertate, ut nihil dare poſſent. Ideò dicitur Prov. 19. *fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis.* Non dicit, qui eleemoſynam erogat; ſed *qui miſeretur.* Quia, qui eam dare non poteſt, & ex corde elicit actum compaſſionis de miſeria pauperis, paratus ad dandum, ſi haberet: utique eo modo *fœneratur Domino,* ac ſi daret. Ideo Auguſtinus in ſerm. com. ſerm. 7. *Fortè aliquis dicit, Ego terrenam ſubſtantiam non habeo, quam poſſim pauperibus erogare. Accipe præclarum & præcipuum eleemoſynarum genus: ſit in te bona voluntas: omnes homines, ſicut teipſum, diligas: pro omni ora: hoc illis deſidera, quod tibi velis, &c.* Unde fit ut à pauperibus & à religioſis paupertatem voventibus eleemoſyna fieri poſſit oratione & deſiderio. Quemadmodum de ſancto Antonio Patavino tradunt, qui Salutationem Angelicam pro paupere petente eleemoſynam recitabat. Quapropter idem Auguſtinus in Pſal. 103. *Si potes,* inquit, *dare, da: ſi non potes, affabilem te fac: coronat Deus intus bonitatem, ubi non invenit facultatem. Nemo dicat, Non habeo: charitas de ſæculo non erogatur.* Quippe actus internæ & externæ commiſerationis vicem ſupplet eleemoſynæ. Ideo Nazianzenus oratione de amandis pauperibus, *Da,* inquit, *aliquid vel exiguum inopi: non erit exiguum ei, qui rerum omnium eget: modò pro facultate tribuatur. Loco magni muneris, affer ſolatium. Si nihil habes, collachryma.*

Auguſt.

Eleemoſyna erogari poteſt deſiderio, & cõpaſſione.

Amplio tertiò ad eos, qui exercent opera miſericordiæ ſpiritualia, præſertim præbendo bona conſilia, retrahendo peccatores à peccatis, & reducendo ad ſtatum gratiæ. Ratio eſt, quia hæc eleemoſyna eſt altioris ordinis, per quam animæ eſurienti & ſitienti præbetur cibus & potus ſpiritualis: hoſpes & exul reducitur ad viam patriæ: nudus veſtitur habitu gratiæ: ægrotus non ſolùm viſitatur, ſed etiam ſanatur: mortuus non ſepelitur, ſed reſuſcitatur: animæ denique eſurienti, erranti, nudæ, ægrotanti, mortuæ ſubvenitur. Quod expendens Chryſoſtomus hom. 3. in 1. ad Cor. *Nullius,* inquit, *rei pretium eſt cum anima conferendum: ne totus quidem mundus. Quare etiamſi divitias innumeras pauperibus dederis, nihil tale efficies, quale is qui convertit animam.* Ideo dicitur Iacobi 5. *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Quippe, ut ait Gregorius epiſt. lib. 6. epiſt. 27. *Tanto quis erit magis à ſuis peccatis omnibus abſolutus, quanto per eius vitam aliorum anima è peccatorum ſuorum nexibus ruperint.* Rationem reddit libro 19. Moralium cap. 6. *Si enim,* inquit,

Eleemoſyna altioris ordinis cõverſio peccatoris.

Chryſoſt.

Iacob. 5.

Gregor.

magna mercedis est à morte eripere carnem quandoque morituram; quanti meriti erit à morte animam liberare in cælesti patria sine fine victuram? Denique dicitur Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Quod de misericordia intelligitur impensa ad sublevandam miseriam tum corporis, tum animæ. Ideo in misericordia maximum prædestinationis signum statuitur. Quippe, ut ait Augustinus serm. 44. ad fratres in Eremo, *sola misericordia hominem ducit ad Deum: sola Deum deducit ad hominem.* Hæc de sexto prædestinationis signo in misericordia reposito.

Matth. 5.

August.

CAPUT XI.

Sextum reprobationis signum avaritia, & immisericordia in pauperes.

DIco undecimò. Avaritia & immisericordia reprobationis est signum. Hoc dictum colligitur ex præcedenti. Breviter tamen

Avaritia reprobationis signum.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus Prov. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis; & ipse clamabit, & non exaudietur.* Reproborum autem est ad Deum clamare, & non exaudiri, juxta illud Psal. 17. *Clamaverunt, nec erat qui salvos faceret; ad Dominum, nec exaudivit eos.* Consonat Tobias cap. 4. *Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere; ut nec à te avertatur facies Domini.* Ex oppositio autem antecedentis sequitur oppositum consequentis, quod si quis faciem suam avertit à paupere, Deus avertit faciem suam ab eo. Ideo Augustinus sermone 5. de verbis Domini, *Quam frontem,* inquit, *habes petendo ad Dominum Deum tuum, qui non agnoscis patrem tuum?* Ideo idem Augustinus in Psal. 42. *Vis,* inquit, *orationem tuam volare ad Deum? Fac illi duas alas, ieiunium & eleemosynam. Sine his alis iacet oratio; & sine orationis ascensu non obtinetur misericordia.* Adde sine Dei misericordia salvari neminem.

Psal. 17.

CXCI.

Secundus locus est Matth. 25. *Ite maledicti, &c. esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* Eodem igitur modo condemnantur, ac si eleemosynam denegassent Christo ipsi petenti: quod peccatum gravissimum foret, & manifestum reprobationis indicium. Quamobrem cætera peccata tacere, quia minora, expressè docet Chrysostomus hom. 6. de Pœnit. ubi *Non dixit,* inquit, *quia fornicati estis, quia furtum fecistis, &c. mala quidem hæc manifestè, sed respectu negantis eleemosynam sunt secunda.* Quia nimirum, posito quod Christus protestatus sit omnibus se suam personam collocare in paupere, injuria facta pauperi, facta est Christo. Ideo dicit ipse re-

Eleemosynæ denegatio omnibus criminibus antefertur.

probis, *Quandiu non feciſtis uni de minoribus his, mihi non feciſtis.* Matth. 25. Quod obſervans Auguſtinus tomo 10. hom. 39. inter. 50. *Chriſtus*, inquit, *iudex eſſuriſſe & ſitiſſe ſe dicit, & cætera in ſuis minimis perpeſſum fuiſſe ſe aſſerit. Date ergo omnibus: ne, cui non dederis, ipſe ſit Chriſtus.* Expendit hoc egregiè Chryſoſtomus hom. 80. in hunc locum Matthæi, *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare. Si inimicus fuiſſem, nonne ad mitigandos flectendoſque crudeles ſufficiſſent inedia, frigus, vincula, nuditas, ægrotatio? Vos autem neque hæc contuliſtis amico, & Domino, & benefactori.* Chriſtus igitur, qui judex eſt, idem perſonam geret accuſatoris in ſuis membris, nempe in pauperibus, quibus eleemoſyna eſt denegata. Et ſicut miſericordes reperiunt in judicio quot pauperes, tot patronos; ita immiſericordes quot pauperes, tot accuſatores & hoſtes. Quod eſt horrendum & formidabile; quia, ut ait Chryſologus ſerm. 40 *excuſari non poteſt, quem fames pauperis accuſabit. Videbit diem malam, qui diem judicij ſine advocatione paupertatis intrarit.*

Auguſt.

Chryſoſt.

Dives epulo damnatus ex negatione eleemoſynæ.

Tertius locus eſt Lucæ 16. ubi inducitur *dives, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, ſepultus in inferno.* Sanè indumenta purpurea, & epulum quotidianum non ſunt ex ſuo genere peccata mortifera, quæ cauſare poſſent damnationem: ſed apponuntur hæ circumſtantiæ, ut declararetur habuiſſe talem divitem de ſuperfluis; de quibus, quia renebatur facere eleemoſynam Lazaro mendico, & non fecit, ideo *ſepultus eſt in inferno:* non ex purpura, aut epulis, ſed ex omiſſione eleemoſynæ. Ita expreſsè Chryſoſtomus hom. 2. de Lazaro, ubi de epulone loquens: *Non quia*, inquit, *dives fuerat, torquetur; ſed quia miſericors non fuit. Ideo non eſt exauditus ab Abrahamo, quia ille non exaudierat Lazarum.* Quod animadvertens Auguſtinus ſermone 25. de verbis Domini ſecundùm Lucam; *Ideo*, inquit, *negatur in pœnis miſericordia diviti: quia ipſe, dum viveret, noluit miſereri: ideo rogans dives non exauditur in tormentis; quia rogantem panperem non exaudivit in terris.* Obſervandum eſt, quod cùm totum corpus arderet, tamen cruciatus majores ſenſit in lingua, quam ad pauperis contemptum aperuerat, ad dandam eleemoſynam clauſerat. Quæ eſt animadverſio ejuſdem Auguſtini ſerm. 110. de tempore, *ubi: Totum*, inquit, *divitis corpus flammis gehennæ conſumitur, & ſola lingua amplius cruciatur. Ideo ſine dubio in lingua maiorem ſenſit ardorem, quia per eam ſuperbè loquendo contempſerat pauperem: ipſa enim lingua, quæ noluerat dicere ut eleemoſyna pauperi donaretur, gravius gehenna flammis exuritur.* Obſervandum eſt etiam in terrenis micas panis quæſitas à paupere, neque obtentas; ab epulone in inferno guttam aquæ quæſitam, nec impetratam; in ſupplicium negatæ micæ. quod expendens Greg. hom. 40. in Evang. *Qui vulnerato*, inquit, *pauperi menſæ ſuæ vel micas dare noluit*

Chryſoſt.

Auguſt.

noluit, in inferno poſitus uſque ad minima quærenda pervenit: & guttam aquæ petivit, qui micas panis negavit. Hæc omnia ſatis oſtendunt reprobationem epulonis effectum fuiſſe elemoſynæ denegatæ.

Confitmatur, quia non potuit epulo excludi à ſinu Abrahæ, eò quòd eſſet dives: nam Abraham quoque *erat dives vălde in poſſeſſione auri & argenti*, Gen. 13. & ſic non potuit ex hoc capite dives excludi à ſinu Abrahæ divitis. Excluſus eſt autem quia Abraham dives quidem fuit; ſed de divitiis eleemoſynas erogabat: epulo verò dives erat; ſed divitias in proprias, non in pauperum commoda convertebat. Quod advertens Chryſologus ſerm. 121. *Mirum*, inquit, *quod Abraham quondam dives, nunc divitem ſpernit. Verùm Abraham, fratres, non ſibi ſed pauperi dives fuit: & opes non habere, ſed prorogare geſtivit magis; magiſque in ſinu pauperis, quàm in horreis recondere ſuas ſtuduit facultates.* Quod adeo gratum Abrahamo fuiſſe dicit Chryſologus, ut ne in ipſo cælo ſine paupetum conſortio manere voluerit. Hac enim de cauſa *factum eſt, ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ: nam*, ut ait Chryſologus, *re vera, fratres, parum ſe beatum credidit, ſi in ipſa ſuperna gloria ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio.* *Chryſol.*

Quartus locus eſt ad Epheſ. 5. *ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* Ecce avarus expreſsè à prædeſtinatione excluditur ut idolorum cultor: ideoque dicitur etiam ad Coloſſ. 6. *avaritia, quæ eſt ſimulachrorum ſervitus.* Unde fit, ut majus reprobationis ſignum conſtituatur in avaritia, tanquam in quadam ſpecie idololatriæ. Cur autem avaritia magis, quàm fornicatio dicatur *idolorum ſervitus*; cum tam fornicator habeat pro idolo perſonam amatam, quàm avarus pro idolo pecuniam: rationem reddit Chryſoſtomus in hunc locum, *quia, ſicut idololatræ venerantur idola, neque ea præ reverentia audent tangere: ita avarus pecunias, quaſi idolum, veneratur, neque eas audet contingere; ſed ſolùm inani earum delectatur aſpectu.* Adderem, unumquemque peccantem mortaliter conſtituere ſibi ultimum finem in creatura: ſed hoc ſpecialiùs pertinere ad avarum, quàm ad alios. Quia fornicarius conſtituit ultimum finem in delectabili: quod habet quidem rationem finis reſpectu appetitus ſenſitivi, ſed non finis ultimi reſpectu hominis, cujus finis eſt honeſtum: & ſic conſiſtit inordinatio in hoc, quod aſſumitur pro fine ab appetitu rationali id, quod ſolùm reſpectu appetitus ſenſitivi eſt finis. Avatus verò finem ſibi conſtituit in pecunia: alioqui, ſi amat pecuniam ut fornicetur, magis fornicator eſt, quàm avarus. Pecunia autem de ſe habet rationem utilis, & ſic non habet rationem finis, ſed medij. Minor autem eſt inordinatio fornicatij, qui præponit finem delectabilem fini honeſto; quàm avari, qui conſtituit ſibi. *Epheſ. 5. CXCII.* *Chryſoſt.*

rationem finis in eo, quod habet tantùm rationem medij. Ideò peculiariùs dicitur avaritia esse quædam *idolorum servitus*: quoniam omnimoda quadam inordinatione constituit sibi idolum, & ultimum finem in medio. Quod non facit fornicator, solùm inordinatè permutans unum finem cum alio, honestum cum delectabili. Unde fit ut avaritia majus quoddam sit reprobationis signum, quàm fornicatio, tum ex ratione dicta: tum etiam quia non ratò venereæ voluptatis assecutio ex nimia consumptione spirituum mœrorem parit, ac nauseam; & sæpissimè dolores, ac morbos: ex quibus fornicandi fomenta deficiunt: contra verò avarus sistit in pecuniæ cupidine, quæ est quodammodo infinita, dum crescit cum ipsa pecunia cupiditas plus habendi. Quod notans Augustinus lib. 50. hom. 30. *divitiæ*, inquit, *amatoribus suis quantò fuerunt ampliores non afferunt satietatem, sed plus habendi cupiditatem.* Hæc autem cum expleri non possit per media licita, trahit sæpissimè ad illicita. Ideo Chrysostomus homil. cum Sarton. & Aurel. acti essent in exil. quæ habetur rom. 5. *Vesana*, inquit, *divitiarum cupiditas morbus est insanabilis: ingens per orbem diffusa fornax, quæ nunquam extinguitur.* & Chrysologus serm. 29. *cupiditas*, inquit, *savus hostis amando ladit, ditando nudat, frangit fidem, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam.* Quapropter dicitur 1. ad Timoth. 6. *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva: quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Hæc autem radix extirpatur per charitatem erogando divitias indigentibus. Ideo Augustinus serm. 12. de Verb. Dom. secundùm Matth. *extirpa*, inquit, *cupiditatem, & planta charitatem. Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas; ita radix omnium bonorum est charitas.* Ergo, quando hæc cupiditas non tollitur per charitatem, tunc *radix est omnium malorum, & mergit in interitum, & perditionem:* ac proinde reprobationis est signum. Hæc immediatè è Scripturis.

Aug. Chrys. Chrysol. 1. Tim. 6. Augus.

Probatur idem secundò ratione petita etiam è Scripturis. Prima ratio, quia constitutum est à Christo omnibus hominibus quasi lex talionis iis verbis Matth. 7. *qua mensura mensi fueritis, remetietur & vobis.* Ergo ille, qui misericordiam non præstat inopi, jam præscribit Deo, ut misericordiam non præstet sibi. Vnde fit, ut certus sit de modo, quo Deus in judicio est acturus cum illo: sicut certus est de modo, quo ipse egit cum paupere. Alioqui non esset verum, quod *eadem mensura*, &c. Ideo Augustinus homil. 25. de Verb Domini secundum Lucam: *Non mentitur*, inquit, *modus illius mensura, si qua mensura mensi fueritis, ita remetietur vobis. Ideo negatur in pœnis misericordia diviti; quia ipse, dum vixit, noluit misereri.* Præterea S. Leo sermon. 4. de collectis. *Misereantur*, inquit, *pauperum, qui*

Matth. 7. Augus. S. Leo.

ſibi volunt parcere Chriſtum. Qui ergo non miſeretur pauperum, non vult ſibi miſericordiam præſtari à Chriſto: quo nullum majus eſſe poteſt reprobationis indicium. Confirmatur, quia eleemoſyna ſacrificium eſt pro peccato, ex quo Chriſtus propitiatur peccatori. Chriſto autem non propitio, unuſquiſque manet ſub reprobatione. Eſt argumentum Auguſtini lib. 50. homil. 29. *Sacrificium*, inquit, *Chriſtiani eſt eleemoſyna in pauperem: hinc Deus ſit peccatis propitius. Niſi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanebit niſi reus?*

Secunda ratio. Divites tenentur erogare ſibi ſuperflua in eleemoſynas indigentibus. Ergo non erogando habent manifeſtum reprobationis ſignum: quia ſunt in ſtatu damnationis. Conſequentia patet. Antecedens hic ſuppono ex communi Doctorum cum D. Thom. in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 4. in corpor. ubi dicit *id, quod neceſſarium reputatur ad aliquid, quod eſt ultra decentiam ſtatus, debere in eleemoſynam diſpenſari: & hoc cadere ſub præcepto.* Ita certum hoc eſt apud Patres, ut paſſim dicant pauperibus, ſi eleemoſyna denegatur, fieri injuriam; & eos fraudari de re ſibi debita, juxta illud Eccl. 4. *eleemoſynam pauperis ne defraudes.* Ideo Ambroſius ſermon. 81. *non majus, inquit, eſt crimen habenti tollere; quàm, cum poſſit, indigentibus denegare.* Hieronymus epiſt. 110. quæſt. 1. *ſi plus habes, quàm tibi ad victum, veſtitumque neceſſarium eſt, illud eroga: & in illo debitorem te eſſe noveris.* Obſerva conſtitui à Hieronymo debitum erogandi eleemoſynas de ijs, quæ *neceſſaria non ſunt ad victum, & veſtitum.* Unde fit, ut ij, qui divitiis utuntur ad choreas, ad comædias, ad aulæa, ad famulorum ſatellitia, ad luxus, neglectis neceſſitatibus pauperum, peccent, ex Hieronymo, contra hoc debitum: & retineantur ab eo bona pauperum, quemadmodum debitor bona retinet creditoris. Ideo alij docent, bona non tam eſſe eorum, qui poſſident, quàm pauperum; juxta id, quod dicitur Lucæ 15. *ſi in alieno fidelis non fuiſti.* Quæ verba expendens Auguſtinus lib. 2. quæſt. Evang. cap. 35. dicit *alienas appellari terrenas has facultates.* Quippe ut idem notat in Pſalm. 147. *ſuperflua diviti, neceſſaria ſunt pauperi: aliena retinet, qui iſta tenet.* Quod penſiculatiùs declarans Baſilius conc. 4. de eleemoſyn. *Famelici*, inquit, *eſt panis ille, quem tu apud te detines: nudi veſtis illa, quam tegis: diſcalceati calceus ille, qui domi tuæ putreſcit: egeni argentum, quod poſſides intra arcam: Itaque tot injuria afficis, quot, dum licet, tuis rebus non juvas.* Admirabilius eſt id, quod addit Chryſoſtomus ad pop. Ant. divitem eſſe rerum ſibi ſuperfluarum merum diſpenſatorem: *Tuarum*, inquit, *rerum es, ô homo, merus diſpenſator, non minùs quàm qui Eccleſia bona diſpenſat.* Et infra: *Non ad hoc accepiſti, ut in delicijs abſumeres, ſed ut in eleemoſynas erogares. Numquid enim tua poſſides? Res pauperum tibi ſunt creditæ: ſive ex laboribus juſtis, ſive ex paterna*

CXCIII. *D. Thom.* *Ambroſ.* *Hieronym.* *Luca 15.* *Auguſtin.* *Baſilius.* *Chryſoſt.*

*Pſalm.*111. *hæreditate poſſideas.* Nihil clarius. Ideo Pſal. 111. eleemoſyna juſtitia appellatur, non miſericordia. *Diſperſit, dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi.* Quaſi eleemoſynam faciens reddat ex juſtitia id, quod debetur pauperibus: & negans eleemoſynam injuſtè retineat. Ideo Bernard. epiſt. 42. ad Heron. *Noſtrum*, inquit, *eſt, pauperes clamant, quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter vos expenditis.* Quamobrem videntur opes à Deo divitibus dari, ut eas illi reddant in perſona pauperum: & eſſe quaſi ſyngrapha, quæ cum ficta permutatione pecuniæ inter mercatores exerceri ſolet in iis, quos vocant cambios; in quibus ſine ulla tranſmiſſione pecuniæ idem dat, idem accipit. Ideo Auguſtinus lib. 50. homil. 29. de eleemoſyna loquens: *Deus*, inquit, *ipſe dat, ipſe accipit: quaſi fœnus trajectitium facit.*

Bernard.

Auguſt.

Tertia ratio. Divitiæ ferunt ſecum maximam difficultatem ſalutis, cum habeatur ex Chriſto Matth. 19. *facilius eſt camelum per foramen acus, quàm divitem intrare in regnum cælorum.* Ergo ad tollendam hanc quaſi impoſſibilitatem ex ore Chriſti, divitiæ aut debent relinqui propter Chriſtum, aut ſaltem debent participari cum pauperibus Chriſti. Ergo dives ſine eleemoſyna reprobatur: cum nulla alia via diviti relinquatur ſalutis, niſi per eleemoſynam. Ideo Auguſtinus ſerm. 25. de Verb. Dom. *via*, inquit, *cæli pauper eſt: incipe erogare, ſi non vis errare.* Expreſsè id docet Beda homil. in nat. S. Benedicti. ubi, *duo ſunt*, inquit, *ordines electorum in judicio futuri, unus judicantium cum Domino; de quibus hoc loco memorat, qui reliquerunt omnia, & ſequuti ſunt illum: alius judicandorum à Domino; qui non quidem omnia ſua pariter reliquerunt, ſed de his tamen, quæ habebant, ſuas dare eleemoſynas pauperibus curaverunt: unde audituri ſunt in judicio, venite benedicti, eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. Igitur, qui neque relinquit ſua, neque dat pauperibus, non eſt inter ordines electorum. Unde concluditur divitem ſine eleemoſyna clariſſimum continere reprobationis indicium. Ideo idem Auguſtinus lib. de 12. abuſ. cap. 4. *dives*, inquit, *ſine eleemoſyna, qui ſuperflua ſibi indigentibus nihil habentibus non diſtribuit, dum in terra quæſita, in terra diligenti cura cuſtodit, cæleſtis patriæ patentem theſaurum amittit.*

*Matth.*19.

Quarta ratio. Immiſericors in pauperem valde deficit in fide, in ſpe, in charitate. Ergo habet non unum reprobationis ſignum, ſed multiplex. Conſequentia patet ex terminis. Antecedens probatur. Et primò, quod talis deficiat in fide patet, quia eleemoſynam non negaret, ſi crederet Chriſto dicenti pecuniam erogatam pauperibus non amitti, ſed præmitti cum fœnore. Si quis enim alicui pecuniæ cupido pro ſingulis nummis aureis offerret centum; & avarus ille renueret unum dare acceptarus centum: ſignum eſſet evidens, quod

ille centum pro uno pollicenti non crederet: aut ſaltem de fide talis promiſſi dubitaret. Ergo negans pauperi eleemoſynam, Chriſto promittenti centuplum, non ex corde, & veraciter credit: aut ſaltem de fide promiſſionis licèt non ſignatè, tamen exercitè, & practicè, dubitat. Hùc revocari poteſt, quod ſupra diximus, apud Japones eſſe in more poſitum, pecuniam à populis largiſſimè Bonziis tribui, ad recipiendas ſyngraphas debiti in altera vita reſtituendi. Ita plus fidei apud ethnicos fabella obtinet: & mendacium, quàm apud Chriſtianos Chriſti promiſſum, & Evangelica veritas.

Secundò immiſericors in pauperes notabiliter deficit in ſpe: quæ, ut ait Clem. Alex. *veluti ſanguis eſt fidei.* Quia, ſi ſperaret alteram vitam, curaret utique eò pecuniam tranſmittere, ubi ſperaret ſe diutiſſimè, ideſt ſine fine, victurum. Qui id negligit, ſed opibus tantùm utitur ad commoda præſentis vitæ, ſignum eſt non aliam ab eo ſperari, quàm præſentem vitam. Patet hoc evidenter in aliis rebus humanis. Qui enim apud exteros degit ad patriam reverſurus, eò curat ſua bona tranſmittere, ubi eſt perpetuum domicilium collocaturus. Si verò procul à patria palatia ædificat, vineas emit; ſumptus omnes impendit; ſignum evidens eſt, nulla eum ſpe, aut cogitatione teneri reverſionis in patriam. Idem planè judicium de iis faciendum, qui divitias impendunt, ſive in ſtruendis palatiis, ſive in colendis vinetis, ſive in coemendis oppidis, ſive in aliis bonis præſentis vitæ. Signum eſt enim perſpicuum, ſuum fixiſſe domicilium in hoc exilio; CXCIV. & parum, aut nihil ab eis ſperari bona patriæ, & æternæ vitæ: ad quam tranſmittuntur opes per manus pauperum. Ideo Chriſtus ad *Matth. 6.* eleemoſynam adhortans Matth. 6. *theſaurizate*, inquit, *vobis the-* *Chryſol.* *ſauros in cælo.* Quod declarans Chryſologus ſermon. 8. de jejun. & eleemoſyn. *Theſaurus*, inquit, *cæli eſt manus pauperis: quod ſuſcipit, rapit in cælum. Da igitur pauperi terram, ut accipias cælum: da nummum, ut accipias regnum: da micam, ut accipias totum.* Ex quo manifeſtè ſequitur ſignum eſſe reprobationis potiſſimum hanc avaritiam erga pauperes. Neque enim quis ſperare rationabiliter poteſt in ea cæleſti urbe ſe beatiſſimè victurum, ad quam nihil bonorum ſuorum præmittit: cumque omnia ejus bona in præſenti vita ſint fixa, ſignum etiam eſt, quod tota ejus felicitas terminabitur in hac vita.

Hoc autem tum univerſaliter reprobationis eſt ſignum, tum maximè in eo, qui moriturus nihil, aut parum, in teſtamentis ſuæ animæ conſulit; totuſque eſt in ditandis filiis? aut familia. Quippe hic facit injuriam maximam Chriſto, dum illi præponit illa ipſa bona, quæ mox coactus relinquit: eaque mavult amittere, quàm ad cælum tranſmittere. quod ſignum pœnè evidens eſt cæleſtem patriam ab hujuſmodi homine aut non credi, aut non ſperari. Si enim poſſet

dives ſuam ſecum aſportare pecuniam, nemo certè eſſet tam parum ſui amans, qui mallet eam filiis relinquere, quàm ſecum transferre. Intantùm igitur eam aliis relinquit, inquantùm deſperat eam ſecum per manus pauperum transferendam: & ſic apparet quod notabiliter deficit in ſpe.

Confirmatur primò, quia ſi quis ſperaret animam poſſe poſt mortem veſtiri, alioquin nudam apparituram, nemo eſſet adeo ſui immemor, ut veſtem ſecum non ferret. Eleemoſyna autem ſola veſtis eſt, quæ transferri poteſt, animam veſtitura poſt mortem. Quamobrem Chryſoſtomus hom. 84. in Ioan. *eleemoſyna*, inquit, *veſtis eſt, qua reſurget. His veſtibus fulgebunt, qui tunc audient, eſurientem me vidiſtis, & dediſtis mihi manducare. Ha* (veſtes) *faciunt inſignes, ha conſpicuos, ha ſecuros.* Unde infra ita concludit. *Animam veſtiamus veſtibus ſemper duraturis. Quod ſi in hac vita negleximus, ſaltem in morte nobis conſulamus: & ex rebus noſtris nobis opem ferre per eleemoſynam curemus.*

Eleemoſyna veſtis in alia vita. *Chryſoſt.*

Confirmatur ſecundò, quia ſi quis ſperaret animam ex hoc corpore profecturam ferre poſſe ſecum comitem ſubſidio futurum in hoc itinere: nemo eſſet tam amens, qui vellet hinc diſcedere incomitatus. Sola autem eleemoſyna poteſt hominem ex hac vita proficiſcentem benevolè comitari. Quod perpendens Ambroſius lib. 7. in Lucam cap. 56. *non ſunt*, inquit, *hominis bona, quæ ſecum ferre non poteſt. Sola miſericordia comes eſt defunctorum.* *Ambroſ.*

Confirmatur tertiò, quia ſi quis ſiſtendus coram judice tanquam reus capitis, ſperaret ſe ferre poſſe patrocinantem, & advocatum: nemo ita ſuis rebus malè conſuleret, ut ad conſervandam filiis pecuniam, ſeipſum patrono ante judicem ſpoliaret. Unuſquiſque autem ſiſtendus poſt mortem eſt ante Chriſtum judicem, apud quem eleemoſyna patrocinatur. Quod ſi patronum non curat, aut nimiùm præſumit; aut, quod verius eſt, deſperat ſuæ cauſæ: dum in re omnium graviſſima apparere vult coram judice abſque advocato. Quandoquidem ut ait Chryſoſtomus hom. 9. de pœnit. *eleemoſyna homines celerrimè in cœlorum ſedes adducit, advocati optimi loco fungens.* Hæc autem omnia, ſi dum negliguntur in vita, ſigna ſunt animi parùm aut nihil curantis futuram vitam, multò magis ſigna deſperationis, & reprobationis ſunt, cum negliguntur in morte. Tum quia non ſupereſt ulteriùs benefaciendi tempus: agiturque tunc non de decretis, ut ita dicam, interlocutoriis; ſed de ſententia finali: qua per totam æternitatem non datur ultrà appellatio. Tum quia, ſi certum eſt apud Theologos, ad perſeverantiam finalem indigere nos ſpecialibus, & extraordinariis auxiliis gratiæ: quæ à Deo dantur efficacia prædeſtinatis, ac proinde in iis prope mortem apparent quidam extraordinarij motus, & effectus gratiæ: certè ij, in quibus tunc apparet tam *Chryſoſt.*

exigua æternæ ſalutis cura, ut illi filiorum, aut quorumcumque amorem præferant, non videntur efficaciter cooperari auxiliis extraordinatiis gratiæ, quæ dantur in eo ſtatu: & ſic inter extraordinarias etiam tentationes dæmonum non habituri perſeverantiam finalem, ac proinde collocandi inter reprobos.

Quæ omnia expendens Chryſoſtomus tomo 5. ſerm. de gratiis reddendis Deo, ſuadens Chriſtum cum hæredibus cohæredem adſcribendum, portionem illi hæreditatis totius impertiendam; ac de eorum ſalute, qui id facere negligunt, pœne deſperans: *Qua*, inquit, *fueris ratione excuſandus, ſi eum* (Chriſtum) *ad hæreditatis communicationem unà cum filijs non admiſeris? qui tibi & cælos communicaverit: qui mortem, tuam ob cauſam, non obligatus, ſed gratiam facturus ſubierit: pro quibus immenſis in te beneficijs magnum es illi in modum obnoxius.* Et infra: *Morti*, inquit, *proximus ede aliquid quod animi præferat magnitudinem, amoriſque erga Deum, etſi non immenſi, mediocris tamen indicio ſit futurum. Quod ſi ne id quidem per te peractum, qua poteris ratione excuſari, quando nec Dei timor, neque inutilis, & ſupervacua pecuniarum futura poſſeſſio, neque liberis relinquenda ſecuritas, neque ampla illa, & propoſita tibi, & ſervata venia, reddere te humaniorem queant?* Quando igitur in morte defectus apparet miſericordiæ erga pauperes, quos Chriſtus in loco ſubſtituit, ſignum eſt à morituro ſpem ſuam neque collocari in Chriſto, neque figi in cælo: quia, ut notat idem Chryſoſtomus homil. 16. in Matth. *qui eleemoſynam non facit, neque cor habet in cælo, neque ſpem in Deum.* Deficit igitur talis notabiliter in ſpe: quod ſignum eſt pœnè evidens defuturam illi cæleſtem gloriam, quæ eſt objectum ſpei. Neque enim ſpetare rationabiliter poteſt ſe à Chriſto hæredem pronunciandum cæleſtis regni: qui Chriſtum conſcribere cum conſanguineis noluit cohæredem retreni boni. Ideo prædeſtinati, juxta conſilium Chryſoſtomi ſerm. cit. de reddendis Deo gratiis, *Chriſtum cum ſuis hæredibus cohæredem adſcribunt: & portionem illi hæreditatis totius impertiunt.* *Chryſoſt.*

CXCV. Tertiò denique immiſericors in pauperes deficit notabiliter in charitate. Quippe miſericordia pars eſt ſubjectiva charitatis, circa perſonas magis indigentes ſublevativa miſeriæ: ac proinde deficere notabiliter in miſericordia, eſt deficere notabiliter in charitate. Miſericordia autem ſine ſubventione miſeriæ, cum adeſt ſubveniendi facultas, fruſtratoria eſt, & inanis. Quo exemplo explicat Iacob. c. 2. fidem mortuam, quæ ſalvare non poteſt: *Si*, inquit, *frater, aut ſoror nudi ſint, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis ite in pace, calefaciamini, & ſaturamini: non dederit autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? ſic & fides, ſi non habet opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Quia ſcilicet, ut notat Auguſtinus lib. de *Iacob. 2.* *Auguſt.*

ſpir. & litt. cap. 32. *Chriſtus eſt vita fidei.* Sicut autem vita manifeſtatur per operationes vitales, quibus ceſſantibus ſignum eſt ceſſare vitam: ita charitas manifeſtatur per opera miſericordiæ ex ea profecta: quibus ceſſantibus ſignum eſt mortuam eſſe charitatem: neque ampliùs fidem charitate animari. Ideo Bernard. epiſt. 32. *mortua*, inquit, *fides eſt, qua non operatur ex dilectione:* quaſi non habens anima ipſam dilectionem, qua vegetetur, & moveatur ad opera. Negans igitur opera miſericordiæ pauperi, ſignum præfert, quod in eo eſt fides mortua ſine anima charitatis. Fides autem mortua, ut patet, reprobationis eſt ſignum. Denique, ſi ex Aug. tract. 5. in Ioan. *inter filios Dei, & filios diaboli diſcernit ſola dilectio:* utique inter diligentes diſcernit ſola operatio. Quippe, ut ait Gregorius l. 2. in Evang. homil. 30. *probatio dilectionis exhibitio eſt operis.* Unde fit, ut non exercens opera miſericordiæ in pauperes, numerandus ſit inter filios diaboli, atque adeo inter præſcitos. Ex quo ulteriùs ſequitur divitem immiſericordem duplex habere reprobationis ſignum, & immiſericordiam, & divitias. Siquidem, ut ait Auguſtinus lib. de contemp. mundi cap. 5. *ſi regnum cælorum eſt pauperum, reſtat ut infernus ſit divitum.*

CAPUT XII.

Sextum prædeſtinationis, ſignum, Dilectio inimicorum; Reprobationis, affectus vindictæ.

CXCVI. Dico duodecimò. Prædeſtinationis ſignum eſt dilectio inimicorum.

Matth. 5. Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Math. 5. *Diligite inimicos veſtros: benefacite his, qui oderunt vos: ut ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt.* Huic loco accinit Matth. 5. *beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.* Unde ſic arguo. Dilectio inimicorum reddit filios Dei. Ergo & hæredes regni: quia *ſi filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti* ad Rom. 8. Ergo prædeſtinationis eſt ſignum: quia prædeſtinati ſunt, qui Chriſti cohæredes deſtinati ſunt. Confirmatur ex verſione Chryſoſtomi in hunc locum Matt. qui, ubi vulgata *ut ſitis filij Patris veſtri*, legit, *ut ſitis ſimiles Patri veſtro.* Unde habetur ex dilectione inimicorum habeti potiſſimùm filiationem Dei: quia ex ea habetur ſimilitudo Dei. Nempe Dei, ut canit Eccleſia, *proprium eſt miſereri ſemper, & parcere:*

Oſea. 11. Ideo dicitur Oſeæ 11. *non faciam furorem iræ meæ: non convertar ut diſperdam Ephraim. Deus enim ego, & non homo.* Notanda eſt cauſalis,

cauſalis, *Deus enim ego.* Ideo non ulciſcar, neque faciam id, quod dictaret ira, quia *Deus ego.* Parcere igitur diviniſſimum : ſicut etiam conferre inimico beneficia. Hoc enim genere ultionis Deus ſuas injurias ulciſcitur. Quamobrem dicitur Iſa. 35. *adducet Dominus ultionem retributionis : ipſe veniet, & ſalvabit nos.* Ideo S. Paulinus epiſt. 2. *hæc eſt*, inquit, *vindicta cæleſtis, inimicum diligere.* Quod animadvertens Auguſtinus in Pſalm. 99. *tantum*, inquit, *accedis ad ſimilitudinem, quantùm proficis in charitate.* Illud planè idem, quod dicit Chriſtus, *diligite inimicos*, &c. *ut ſitis filij Patris veſtri :* ſive, *ut ſitis ſimiles Patri veſtro, qui in cælis eſt.* Ex hac ſimilitudine Chriſtus filium Dei ſe oſtendit in cruce. Quando enim pro ſe alloquutus eſt Patrem, non patrem appellavit, ſed Deum ; *Deus Deus meus, ut quid dereliquiſti me ?* Matth. 27. Quando verò pro inimicis rogavit, diſertè appellavit Patrem, *Pater ignoſce illis :* quia tunc diligendo inimicos ſe præferebat filium, juxta illud, *ut ſitis filij Patris veſtri*, &c. Ideoque Cyprianus lib. de bono patientiæ, *inter cætera*, inquit, *quibus Chriſtus indicia divinæ majeſtatis expreſſit, paternam ſapientiam tolerantiæ tenore ſervavit.*

Iſa. 35. *Paulin.* *Auguſt.* *Cyprian.*

Id porro cauſæ fuit, ut bonus latro, inter tot crucis opprobria, Chriſtum agnoverit regem cælorum, & filium Dei : non quidem propter miracula eclipſis, terræmotus, &c. quæ, teſte S. Leone ſermon. 2. de paſſione, nondum evenerant, cum latro converſus eſt. Sed quia ejus tolerantiam inter tot cruciatus animadvertens, ex tam conſtanti perpeſſione divinum in eo aliquid eſſe conjecit. Quamobrem Hilarius lib. 11. de Trinit. *latro regnum Chriſti in Chriſti corpore didicit.* Quid ad credendum permovit, niſi patientia in ejus corporis perpeſſione patefacta ? Immo ſpecialiter, quia tunc rogantem pro inimicis audivit, ideo ad credendum in eum ut verum Dei filium permotus eſt, ut expreſsè tradit Euthymius in Matth. 27. qui, *latro*, inquit, *pœnitentia ductus eſt, audiens quod Chriſtus pro eis, qui eum crucifixerunt, intercederet.* Nimirum filiationem Dei ex dilectione inimicorum agnovit, juxta id, *diligite*, &c. *ut ſitis filij*, &c. Si igitur dilectio inimicorum fuit in Chriſto ſignum filiationis Dei naturalis, à fortiori erit in nobis ſignum filiationis Dei adoptivæ : & ſic prædeſtinationis ad regnum. Et ſi Chriſtus diligendo inimicos, expreſſit in ſe ſimilitudinem Patris, nos eadem inimicorum dilectione exprimimus in nobis ſimilitudinem Chriſti : quæ prædeſtinatorum eſt propria, dicente Paulo ad Rom. 8. *quos prædeſtinavit conformes fieri imaginis filij ſui.*

Chriſtus tolerantiâ ſuam oſtendit divinitatem.

Euthym.

S. Latro Chriſtum Dei filium ex inimicorum dilectione cognovit.

Rom. 8.

Nulla autem re magis, quàm inimicorum dilectione in nobis exprimi ſimilitudinem Chriſti ſignificatur in Cant. 4. & 5. ubi, dum ſingillatim deſcribuntur membra ſponſi, & ſponſæ, nulla in eis appareret ſimilitudo. Quippe capilli ſponſæ dicuntur *greges caprarum :* ca-

Inimicorũ dilectione Chriſti ſimilitudo in nobis exprimitur.

pilli sponsi *sicut elatæ palmarum* : genæ sponsæ, *sicut fragmen mali punici*: genæ sponsi, *sicut areolæ aromatum* : labia sponsæ, *sicut vitta coccinea* : labia sponsi, *sicut lilia* : & sic de cæteris. Sola in oculis similitudo laudatur, quod in utroque sint oculi columbini. Nempe sponsæ dicitur, *oculi tui columbarum* : sponso, *oculi eius sicut columbæ* : quia scilicet Christus tot peccata, & offensas, quæ quotidie in illum patrantur, respicit oculis columbinis : & dum irascitur, sicut columba
Hierem.25. irascitur : quæ sine amaritudine est, sine felle. Ideo dicitur Hier.25. *à facie iræ columbæ, à facie iræ furoris Domini.* In hoc ergo maximè apparere debet similitudo inter animam prædestinatam, & Christum: quod sint utriusque *oculi sicut columbæ* : quæ carens felle, ut notat Hieronymus in Oseam, *ablatos pullos non dolet* : &, ut notat Theo-
Theoph. phylactus in 1. Matth. *columba, si eius fœtus auferantur, & persecutionem patiantur, statim ad suas domos revertitur*, utique injuriæ immemor. Talis nimirum similitudo cum Deo non solùm esse debet in oculis columbinis, sed etiam in corde columbino immemore injuria-
Act.13. rum. Quod satis indicatur iis verbis Actor. 13. *inveni Dæuid, virum secundùm cor meum : qui faciet omnes voluntates meas.*

David secùndùm cor Dei dictus propter injuriarum oblivionẽ. *Hilarius.*

Certè David in multis à voluntate Dei recessit : in numeratione populi, in adulterio, in homicidio ; tamen absolutè dicitur esse *secundùm cor Dei* : quia cor Davidis conformabatur cordi Dei in oblivione injuriarum, quas à Saüle, ejusque asseclis passus erat quamplurimas. Quod in Davide expendens Hilarius in Psalm.53. *non*, inquit, *inimicos bello persequitur, neque insidiantibus sibi decertando armis resistit : sed exemplo Domini, cuius & nomen & lenitatem præfigurabat, proditus orat, periclitans psallit, patiens odia gratulatur : & ideò secundùm cor Domini repertus est.* Neque solùm in hoc David se juxta
CXCVII. cor Domini ostendit, quod hostes insectatus non est ; sed etiam quod Semei sibi maledicenti ne verbo quidem succensuit : sed potiùs contra eum, qui ultionem suadebat, exarsit, ut habetur 2. Reg. 19. Quod
Bernard. advertens Bernardus serm. 34. in Cant. *ô verè*, inquit, *hominem secundùm cor Dei, qui se ulciscenti potiùs, quàm exprobranti succensuit!* Similitudo igitur cum Deo, & conformitas cum viscetibus misericordiæ divinæ sumitur ex dilectione inimicorum : & ideo ex ea habetur signum filiationis, juxta superiùs dictum ex Matth. 5. *diligite inimicos vestros*, &c. *ut sitis filij Patris vestri* : sive, *ut sitis similes Patri vestro, qui in cælis est.* Ex hac autem filiatione Dei, & conformitate ad imaginem Christi habetur signum prædestinationis ad regnum. Dici enim potest cuilibet inimicis condonanti, quod dictum est Davidi postquam noluit ulcisci de Saüle, *nunc scio quod certissimè regnaturus sis.* Nempe David, ut advertit Chrysostomus, *egressus est de spelunca cum capite coronato : eò quòd hostem dimiserit, & nactus occidendi potestatem, pepercit. Qui enim latus inimico parcit, iam gloriæ coronam habet in capite.*

Secundus locus eſt Matth. 6. *dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Cui conſonat id, quod dicitur Lucæ 6. *dimittite, & dimittemini.* Unde ſic arguo. Promittitur remiſſio peccatorum remittenti injurias. Ergo remiſſio injuriarum prædeſtinationis eſt ſignum: cum ſtatim Deus remittat peccata, quæ ſola ſunt prædeſtinationis obſtacula. Quamobrem S. Cyprianus de orat. *addidit*, inquit, *legem certa nos ſponſione conſtringens, ut ſic nobis peccata dimitti poſtulemus, ſicut nos debitoribus noſtris dimittimus.* Unde fit, ut cum inimico injurias dimittimus, non tam illi beneficia impendamus, quàm nobis. Quod animadvertens Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſ. *ſi dimiſerit*, inquit, *homo hominibus delicta illorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis. Ne igitur putemus, dum benefacimus alij, quod magnum quoddam beneficium apud illum deponamus: nam ipſi ſumus, qui beneficio fruimur; & multum inde boni nobis conciliamus.*

Matth. 6.

Cyprian. Qui inimico injurias condonat, non tam illi. quàm ſibi beneficia impendit. *Chryſoſt.*

Tertius locus eſt Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt terram.* Quem locum explicans Auguſtinus lib. 1. de ſer. Dom. *illam*, inquit, *credo terram, de qua in pſalmo dicitur, ſpes mea es tu, portio mea in terra viventium. Mites autem ſunt, qui credunt improbitatibus, & non reſiſtunt malo, ſed vincunt in bono malum.* Ideo prædeſtinati appellantur à Chriſto, *oves: ſtatuet oves à dextris.* Ovium autem eſt proprium tondenti, & laceranti non obſiſtere. Quod apparuit in Chriſto prædeſtinatorum duce: qui *tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt: & tanquam agnus coram tondente ſe obmutuit*, Iſa. 53. Hoc eſt proprium eorum, qui à dextris collocandi ſunt tanquam oves. Hæc è Scripturis.

Matth. 5. *Auguſt.*

Matth. 25.

Iſa. 53.

Probatur idem ſecundò ratione. Dilectio proximi prædeſtinationis eſt ſignum. Ergo multò magis dilectio inimicorum. Antecedens patet ex probatis cap. 10. Conſequentia probatur, quia intra genus dilectionis proximi habet primitatem excellentiæ dilectio inimicorum. Tum quia, ſi diligitur inimicus, multò magis diligetur amicus, & neutralis. Tum quia dilectio inimici eſt cum circumſtantia ſummè difficultante. Quippe per eam infertur vis propenſioni naturali inclinanti ad vindictam. Ac proinde in ejuſmodi actibus verificatur dictum Matth. 11. *regnum cælorum vim patitur: & violenti rapiunt illud.* Quamobrem Auguſtinus in Enchirid. cap. 73. *minus*, inquit, *magnum eſt erga eum eſſe benevolum & beneficum, qui tibi mali nihil fecerit. Illud multò grandius, & magnificentiſſima bonitatis eſt ſignum, ut tuum quoque inimicum diligas; & ei, qui tibi malum vult & facit, ſi poteſt, tu bona ſemper velis, faciaſque, dum poſſis.*

Auguſt.

Et ratio eſt, quia diligere amicum eſt commune cum infidelibus; diligere inimicum, proprium eſt Chriſtiani. Ideo Chriſtus Matth. 5. *ſi diligitis, qui vos diligunt, nonne & publicani hoc faciunt?* Quod

Matth. 5.

expendens Augustinus serm. 61. de temp. *si amas*, inquit, *amantes te filios, & parentes: amant & gentes: amant & dracones: amant & lupi: amant & ursi. Vt ergo superiores simus & gentibus, & bestijs, etiam adversarios diligamus.*

Confirmatur primò, quia si facienti eleemosynam promittitur æterna benedictio Matth. 25. multò magis diligenti ex corde inimicum: quod est genus eleemosynæ alterioris. Ideo Augustinus loco cit. *multa*, inquit, *sunt genera eleemosynarum, quas non facimus, ut dimittantur nobis peccata: sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus, quod in nos quisque peccarit.*

Dilectio inimicorũ pœnè martyrio præponitur. *Nazianz.*

Confirmatur secundò, quia dilectio inimicorum æstimatur actus tam heroïcus, ut pœnè martyrio præponatur. Ideo Nazian. or. 19. *Stephanus*, inquit, *cum lapidaretur, pro lapidantibus orabat: maius aliquid morte Christo offerens.* Quamobrem cum Stephanus *vidit cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Actor. 7. utique Christus cum tota curia cælesti spectabat pugnam non tam Stephani cum hostibus decertantis, quàm pro hostibus deprecantis. Quippe, dum *pro lapidantibus orabat, offerebat Christo aliquid morte maius.*

CXCVIII. Dilectio inimicorũ in Christo miraculorũ operativa. *August.*

Confirmatur tertiò, quia in ipsomet Christo dilectio inimicorum fuit omnibus eius miraculis admirabilior: immo ipsamet fuit miraculorum operativa. Nam, teste Augustino in Psal. 54. Ideo Christus post resurrectionem exhibuit se discipulis supra mare ambulantem; quia exhibuerat se in passione pro inimicis rogantem. *Ille*, inquit, *calcat fluctus huius seculi, qui diligit inimicos. Christus in mari ambulabat intrepidus: cuius omnino de corde auferri non poterat inimici dilectio: qui pendens in cruce dicebat, Pater ignosce illis.* Addit idem Augustinus, ideo Petrum ambulantem supra fluctus, *cum videret ventum validum, cœpisse mergi*, Matth. 14. quia nondum erat firmus in dilectione inimicorum. *Petrus*, inquit, *iussus est ambulare: sed, cum videret ventum validum, timuit, & mergi cœperat conturbatus in exercitatione sua. A quo vento valido? à voce inimici.* E quibus apparet quàm admirabilis, & supra omnes vires naturæ sit actus dilectionis inimicorum: ut meritò dixerit loc. cit. Augustinus esse *actum magnificentissimæ bonitatis.* Unde sequitur in eo collocari signum firmissimum prædestinationis. Quod agnoscens Nyssenus apud S. Maximum

Nyssenus.

serm. 42. *Siquis*, inquit, *contumelia contumeliam ulciscetur, hæc ipsa vitia augebit. Firma, & indubitata gratiæ spes, & fruitio ijs, qui per patientiam expectant.* Neque incongruè Franciscus Petrarcha dialogo de vindicta: *Vltionis*, inquit, *momentanea delectatio est: misericordia, sempiterna. Fac tu id hodie, quo perpetuò delecteris.*

CAPUT XIII.

Septimum reprobationis signum, Affectus vindictæ.

Dico decimò tertiò. Reprobationis signum est affectus vindictæ. Probatur primò è Scripturis. Matth. 6. *si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quod expendens Augustinus in Enchirid. cap.74. *si*, inquit, *non dimiseris, non dimittet. Ad tam magnum tonitrum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est.* Hoc illustrat Matth.18. parabola servi: cui dicitur, *serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me: nonne ergo oportuit te misereri conservi tui?* Et infra, *tradidit illum tortoribus*, &c. Unde concludit Christus parabolam, *sic faciet pater meus cælestis, si non remiseritis fratri vestro de cordibus vestris.* Quod expendens Chrysostomus hom.27. im Genes. *si hoc*, inquit, *non fecerimus, nihil eos* (inimicos) *ladere poterimus: nobis autem ipsis intolerabilem gehennæ pœnam paramus.*

Matth.6. *Augustin.* *Matth.18.* *Chrysost.*

Qui inimicis non dimittit, eos non lædit, sed sibi gehennam parat.

Confirmatur ex Matth.6. *dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus*, &c. Ergo, si non dimittimus, Deus non dimittet. Ex oppositio enim antecedentis sequitur oppositum consequentis. Quamobrem Augustinus sermon.61. de temp. *si inimicos non diligimus, qua fronte dicimus in oratione, Pater noster? qua ratione dicere poterimus, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus?* Quod est reprobationis signum maximum, juxta illud Psalm.108. *cum judicatur, exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.* Non quod quis peccet recitando orationem dominicalem, quando retinet odia contra inimicos, ut benè observat Cassian.coll.9. cap.22. sed quod hæc oratio facit illi circumstantiam aggravativam peccati. In quo animadvertendum est imponi nobis à Christo, ut dimissionis injuriarum quotidie recordemur, dum panem quotidianum petimus. Quod valde notandum est: cum nullum aliud præceptum Christus in oratione dominica inseruerit, præter hoc, quod dimittamus. Voluit etiam, ut is qui non dimittit, faciat ipsemet contra se damnationis sententiam: dum petit ita à Deo dimitti sibi, sicut ipse dimittit aliis. Ergo non dimittens aliis manifestum habet reprobationis indicium, dum quotidie suo se ore condemnat. Ideo Augustinus serm.61. de temp. *nescio*, inquit, *qua fronte indulgentiam peccatorum obtinere poterit ante tribunal Christi, qui Deo præcipienti inimicis suis veniam dare, non acquiescit.* Unde sumendo argumentum.

Psal.108.

Christus voluit nos quotidie dimissionis injuriarum recordari.

Augustin.

Probatur idem secundò ratione ducta ex iisdem Scripturis. Per

illud peccatum habetur ſpeciale reprobationis indicium, per quod homo ſpecialiter præcludit ſibi aditum veniæ : cum nemo ſit ſine peccato : ac proinde ad aſſequendum prædeſtinationis finem quilibet egeat venia. Sed per affectum vindictæ ſpecialiter homo ſibi præcludit aditum veniæ. Tum quia ſpecialiter Deus conteſtatur ſe non dimiſſurum illi, qui non dimittit. Tum quia peccator negando ſuam miſericordiam alteri, ſpecialiter meretur, ut negetur illi à Deo miſericordia : & ſi minùs ſignatè, ſaltem exercitè rogat Deum, ut ulciſcatur injurias ipſi ab eo illatas : ſicut ipſe ulciſci appetit injurias illaras ſibi. Ergo ex hoc maximè peccato habetur ſpeciale reprobationis indicium : cum per hoc ſpecialiter præcludatur aditus ad miſericordiam divinam. Quippe *indicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam*, Iacobi 2. *& qui vindicari vult, à Domino inveniet vindictam : & peccata illius ſervans ſervabit.* Eccleſ. 28. Vindicta igitur expetita de inimico, ſignum eſt divinæ vindictæ expetendæ de ultore.

Affectus vindictæ ſpecialiter aditum ad veniã peccatorum præcludit.

Iacobi 2.

Eccleſ. 28.

Deus peccata contra proximum magis ulciſcitur, quã contra ſe.

Confirmatur primò, quia Deus eſt paratiſſimus ad dimittendas injurias illatas ſibi : ſed renuit dimittere, niſi dimittamus proximo ; quaſi conteſtans ſe potiùs ulturum peccata contra proximum, quàm contra ſe. Ideo David, quod ultionem in hoſtes non exercuerat, petens ſibi peccata dimitti dicebat, *tibi ſoli peccavi.* Pſalm. 50. Quod expendens Chryſoſtomus homil. cit. *Magna*, inquit, *& ineffabilis Dei miſericordia ! cum in ſe quidem peccatum eſt, ad nudas tantùm preces totum remittit : cum autem in conſervum videt crudelem, ſuam revocat liberalitatem.*

Chryſoſt.

Confirmatur ſecundò, quia ſi actus remiſſionis injuriarum quodammodo præfertur martyrio, ut ſupra dictum eſt cum Nazianzeno, affectus ultionis injuriarum videtur ne dilui quidem poſſe martyrio, ut expreſsè Cyprianus de orat. ubi : *Sic*, inquit, *peccata nobis dimitti poſtulamus, ſecundùm quod & ipſi debitoribus noſtris dimittimus. Quale crimen eſt* (non dimittere) *quod martyrio non poteſt exorari ?* quod in Sapritio contigit, qui conſtanter ductus ad locum martyrij, cum Nicephoro pro contumelia illi olim illata petenti veniam ſubiratum ſe oſtenderit ; & martyrio excidit, & fide : ſubrogato ad illius coronam Nicephoro, ut refert Surius in ejus vita die 9. Februarij.

Cyprian.

Injurias nõ dimittere crimen eſt neque martyrio exorabile.

Surius.

Confirmatur tertiò, quia Deo eſt omnino abominabilis homo ultionis cupidus, juxta id quod dicitur Pſalm. 5. *virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus.* Adeo ut teſte Chryſoſtomo homil. cit. nihil Deus æquè abominetur : *Nihil*, inquit, *Deus ita odit, & averſatur ut hominem ultionis avidum, & in animo ſuo perpetuas inimicitias ſervantem. Tantum eius peccati damnum eſt, ut miſericordiam Dei revocet, nec locum habere ſinat.* Secluſa autem Dei miſericordia, ex qua pendet prædeſtinatio, ſtatim ſequitur reprobatio.

Pſal. 5.

Chryſoſt.

CXCIX. Per inimicorum odiũ amittitur filiatio Dei.

Confirmatur quartò, quia ſicut per dilectionem inimicorum habetur filiatio Dei; & ſic dicitur Matth.4. *ut ſitis filij Patris veſtri*, &c. Ita per odium inimicorum amittitur Dei filiatio. Quamobrem Auguſtinus ſerm.61. de temp. *advertite*, inquit, *quod ſi inimicos non diligimus, filij Dei eſſe non poſſumus.* Si non filij, neque hæredes.

Confirmatur quintò, quia ſicut per dilectionem inimicorum habetur ſimilitudo Dei, ut oſtenſum eſt ſupra: ita per odium, diſſimilitudo. Ideo Gregorius lib.3. moral.cap.32. *dum manſuetudo*, inquit, *amittitur, ſuperna imaginis ſimilitudo vitiatur.* Sicut autem prædeſtinationis eſt ſignum ſimilitudo cum Deo, complenda in patria, quando *ſimiles ei erimus: quia videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Ioan.3. ita diſſimilitudo reprobationis eſt ſignum. Nihil autem magis difformatur à Deo remittente innumerabiles offenſas, quæ contra ipſum patrantur quotidie in toto orbe terrarum, quàm animus ferens perpetua odia propter unam offenſam, vel alteram ſibi irrogatam. Ideo Hieronymus lib.3. comm.in Matth. *ſi*, inquit, *ob contumeliam ſimus implacabiles, & propter amarius verbum perpetes habeamus diſcordias, nonne videmur rectè in carcerem redigendi?*

Gregor. *1.Ioan.3.*

Confirmatur denique ſextò, quia ſi affectus vindictæ ſortitur effectum, multò maius inde ſignum reprobationis habetur ex illa comminatione facta à Deo in utroque teſtamento tam veteri, quàm nouo. Dicitur quippe Geneſ. 9. *Quicunque fuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Dicitur etiam à Chriſto Matth.26. *conuerte gladium tuum in locum ſuum: omnes, qui accipiunt gladium, gladio peribunt.* Obſervandum autem eſt hoc dici Petro, qui gladium evaginaverat ad defenſionem Chriſti. Nullus profectò iuſtiorem ob cauſam evaginabitur gladius: tamen, ut Chriſtus ad hoc cæteros deterreret, ea occaſione comminatus eſt huiuſmodi homines, *qui gladio feriunt, gladio perituros.* Hoc experientia quotidiana monſtrat: & multis id exemplis probat Cornelius in Deut. 21. num. 3. Si igitur his Deus ipſe conteſtatur mortem violentam; quæ ſæpiſſimè repentina præcludere ſolet aditum ad pœnitentiam: habent hi maximum ſignum, quod morituri ſint cum impœnitentia finali, ac proinde reprobi. Adde clamare contra eos effuſum ſanguinem: cujus in expetenda à Deo ultione quot guttæ, tot voces. Ideo dicitur Geneſ. 4. *vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Denique, cum quis inimicum occidit, vel anima eius qui occiditur, ſalvatur, vel damnatur. Si ſalvatur, ex zelo juſtitiæ clamat coram Deo ultionem Apocal. 6. *Vidi ſub altari animas interfectorum*, &c. *Et clamabant voce magna dicentes, uſquequò Domine non vindicas ſanguinem noſtrum?* Si damnatur, tunc damnatio æterna illius clamat æternam damnationem homicidæ; qui fuit illi cauſa proxima damnationis. Quamobrem aliqui minùs im-

Geneſ.9. *Matth.26.* *Geneſ.4.* *Apoc.6.*

pij, qui ut suæ existimationi consulant, statuunt alienæ vitæ non parcere, curare interdum solent, ut confessarius præstò sit, qui morituro absolutionem impendat : consummantes ultionem in corpore, nec protendentes odia in moram infinitam æternitatis. In his, inter ipsa crimina scintilla quædam apparet fidei, & aliquale signum prædestinationis. Cæterùm universaliter sentiendum est cum Augustino in epist. Ioann. tract. 5. *inter filios Dei, & filios diaboli* (inter prædestinatos, & reprobos) *dilectionem solam discernere.*

CAPUT XIV.

Octavum prædestinationis signum, Continentia.

Dico decimoquartò Prædestinationis signum est Castitas. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est Sap. 3. *Felix est sterilis, & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto : habebit fructum in respectione animarum sanctarum :* id est, ut ibi Glossa interlinearis, *habebit fructum æterna beatitudinis.* Loquitur autem Sapiens de continente conjugali *nesciente thorum in delicto.* Sequitur de continentia Virginali, *& spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem : nec cogitavit adversus Deum nequissima. Dabitur enim illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima.* Ideſt, ut Lyranus, *dabitur illi donum gloriæ ; quod datur pro fide formata charitate.* Per spadonem autem, ut ait Rabbanus, *potest hic Virginum ordo intelligi, de quo in* Isa. 56. *non dicat Eunuchus, ego sum lignum aridum.* Si ergo promittitur castitati tàm conjugali, quàm virginali, gloria, sequitur quod utraque prædestinationis sit signum ; altioris tamen in virginibus : quæ, ut ait Cyprianus lib. de hab. virg. sunt *illustrior portio gregis Christi.*

Sap. 3.

Glossa.

Isaia 56.

Cyprian. CC. Virgines illustrior portio gregis Christi.

Secundus locus est Sap. 4. *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate ! Immortalis est enim memoria illius : quoniam & apud Deum nota est, & apud homines.* Et, *in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum præmium vincens.* Ideſt, ut ibi Lyranus *præmium, quod redditur pro certaminibus incoinquinatis.* Ergo Castitas signum est futuræ coronæ ; & triumphi, & præmij pro victoria in hoc certamine. Neque immeritò : quia, ut ait Augustinus in serm. de vitanda famil. mulier. qui habetur tom. 5. *inter omnia Christianorum pia certamina, duriora sunt prælia castitatis ; ubi quotidiana pugna, & rara victoria.*

Sap. 4.

August. Castitatis certamina in hac vita sunt omniũ duriora.

Tertius locus est Isa. 56. *Hæc dicit Deus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea : dabo eis in domo mea, & in muris locum, & nomen melius*

Isaia 56.

melius filijs & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit. Hic per Eunuchos virgines intelligi docent Baſilius libro de vera virginitate, Auguſtinus libro 14. contra Fauſtum cap. ult. Ambroſius exhortat. ad virg. Hieronymus & alij in hunc locum. Quod patet etiam tum ex Matth. 15. *Sunt eunuchi, qui ſeipſos caſtraverunt propter regnum cœlorum*, ut exponit Chryſoſtomus, *non membra abſcindendo, ſed malas cogitationes interimendo.* Tunc ex hoc ipſo loco, dum dicitur, *Eunuchis, qui cuſtodierint ſabbata mea*; quia, ut ait Baſilius loco citato: *Si virginitatem apud te permanere inviolabilem cupis, & perpetuum ſabbatum celebrare, mane quod nata es: nihil operans, quo in te ſolvatur quod in te per naturam eſt.* His promittit Deus *locum in domo ſua, & in muris ſuis, & nomen melius filijs & filiabus*: nempe, ut explicat Auguſtinus libro de ſancta Virginitate cap. 24. notam ſpecialem, per quam Virgines ab aliis ſecernantur; ſicut per nomen diſcernitur unus ab alio. Ergo virginibus promittitur gloria quædam ſpecialis, & ſublimior; ac proinde Virginitas altiſſimæ prædeſtinationis eſt ſignum.

Matth 15.

Virginibus nota ſpecialis gloriæ promittitur.

Quartus locus eſt Apoc. 14. *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocumque ierit.* Quia verò hi viſi ſunt à Ioanne *ſupra montem Sion*: ideo Gregorius libro 5. in lib. Regum cap. 3. *Bene* inquit, *in ſubliminori eſſe Virgines dicuntur; quia quod naturam humanam ſupergraditur, in altiſſimo virtutum culmine ſitum eſt. Hi ſunt qui cum mulieribus &c. In monte quidem eſſe cum Agno dicuntur: quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis & carnalibus delectationibus ſe dividunt, in ſempiterna redemptionis gloria ſublimantur.* Si igitur promittitur Virginibus ſpecialis gloria, & ſublimior locus in cælo: utique virginitas non prædeſtinationis ſolùm, ſed etiam ſublimioris prædeſtinationis eſt ſignum. Quod præſignificaſſe videntur etiam antiquiores Aſtrologi: dum, ut notat Hieronymus libro 3 contra Iovinianum, *inter duodecim ſigna cæli, quibus mundum regi putant, magna injuria nuptiarum, virginem collocarunt.* Hæc occaſione Scripturarum.

Apocal. 14.

Gregorius.

Probatur idem ſecundò ratione. Prima ratio. Caſtitas reddit ſimiles Angelis. Ergo prædeſtinationis eſt ſignum. Conſequentia patet, quia in prædeſtinationis termino includitur ſocietas Angelorum. Antecedens probatur, quia incorruptio eſt Angelorum propria, juxta Matth. 22. *non nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo.* Ideo Auguſtinus libro de Virginitate cap. 23. *Virginalis*, inquit, *integritas, & perpetua continentium ab omni concubitu immunitas Angelica portio eſt; & in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* Athanaſius etiam libro de Virginitate dixit *in virginitate exemplar haberi Angelica ſanctitatis.* Tertullianus quoque libro 1. ad uxorem: *puella, inquit, in terris non nubenda de*

Caſtitas nos reddit Angelis ſimiles.

Auguſtin.

familia Angelica deputantur. Concordat Cyprianus libro 2. de disciplina & habitu Virginis : ubi : *Cum caste,* inquit, *perseveratis, & Virgines, Angelis Dei estis æquales.* Idem asserit Nazianzenus oratione in illud, *non omnes capiunt verbum hoc* : dicit enim, *non secundùm carnem vivere, Angelicum esse, & superius natura.* Adstipulatur Cyrillus Hierosolymitanus catech. 12. ubi : *Non ignoramus,* inquit, *castitatis gloriam : Angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio.* Consonat Ambrosius lib. 1. de Virginitate, ubi, *nemo,* inquit, *miretur, si Angelis comparentur quæ Angelorum Domino copulantur.* Assentitur Cassianus libro 6. cap. 6. ubi, *nulla,* inquit, *virtute tam propriè carnales homines spiritualibus Angelis imitatione conversationis æquantur, quàm merito & gratia castitatis, per quam adhuc in terra degentes habent, secundùm Apostolum mancipatam in cœlis.* Suffragatur Bernardus epistola ad Henricum, ubi : *Quid,* inquit, *castitate decorius, quæ mundum de immundo facit conceptum semine, de hoste domesticum, Angelum denique facit ex homine?* Claudit horum agmen Chrysologus serm. 143. ubi, *Angelis,* inquit, *semper cognata Virginitas : In carne prater carnem vivere, non terrena vita est, sed cælestis.* Hi omnes æqualitatem quamdam struunt inter castos & Angelos. Aliqui verò castos præferunt Angelis. Quippe differunt quidem inter se homo pudicus, & Angelus ; sed felicitate, non virtute. Et si illius continentia felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Basilius de vera Virginitate dixit, virgines locum inter Angelos illustrem habere, ac nobilissimum ; quia, ut observat Chrysologus serm. 143. *Angelorum gloriam acquirere majus est quàm habere. Angelum esse, felicitatis est : virginem esse, virtutis.* Quod idem perpendit Bernardus loco citato, ubi, *differunt,* inquit, *inter se homo pudicus, & Angelus ; sed felicitate, non virtute : & si illius continentia felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur.* Est igitur castitas prædestinationis signum perspicuum ; quia est quædam Angelicæ & beatæ vitæ repræsentatio. Quippe, ut ait idem Bernardus loco citato, *sola est castitas, quæ in hoc mortalitatis loco & tempore, statum quemdam immortalis gloriæ repræsentat.*

Cyprianus. Castitas homines Angelis reddit æquales.

Nazianz.

Cyrill.

Ambrosius.

Cassian.

Bernardus.

Chrysolog. CCI. Casti præferuntur Angelis.

Chrisolog.

Bernard.

Castis adest speciale Deiparæ patrocinium.

Secunda ratio. Virginitas trahit secum speciale patrocinium Deiparæ. Ergo prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia quotquot prædestinati sunt, mediante Deiparæ patrocinio prædestinati sunt, ut ostendemus inferiùs. Antecedens probatur, quia sub Deiparæ speciali vexillo militant Virgines : utpote quæ sit vexillifera Virginum. Quippe, ut ait Ambrosius de instit. Virg. cap. 5. *Maria signum extulit, & intemeratæ virginitatis prima Christo vexillum levavit.* Idque causæ est ut virginitatem fœminæ plures colant quàm mares ; quia Virginum in hoc exercitu vexillifera est fœmina. Quod animadvertens Hieronymus epist. 22. ad Eustochium : *Ideo,* inquit,

Deipara Virginum vexillifera.

Ambrosius.

Cur plures fœminæ quàm mares virginitatem colat.

ditius virginitatis donum fluxit in fœminas ; quia cœpit à fœmina. Et meritò dicit cœpisse à fœmina ; quia Maria virginitatis in se donum consecravit, antequam Christus. Idcirco quamvis in Apoc. loco cit. cæteræ Virgines dicantur *sequi Agnum quocumque ierit :* Deipara, ut virginitatis vexillifera, præit Agnum. Quod expresè docuit Bernardus sermone 1. super Missus est : ubi, *in cæteris,* inquit, *singularitas canitur, quod sequuntur Agnum quocumque ierit : quibus verò laudibus dignam judicat* (Mariam) *quæ etiam præit ?* Si igitur dux omnium Virginum est Maria, manifestum est militare Virgines sub vexillo & patrocinio speciali Mariæ. Ideo dicitur Psalm. 44. *Adducentur Regi virgines post eam.* Utique post eam, quia ut notat Bernardus sermone in signum magnum, *adducuntur Virgines post eam, quæ sola primatum vindicat sibi.* *Bernardus.* *Psalm. 44.* *Bernard.*

Confirmatur primò, quia similitudo parit amorem ; amor superioris patrocinium. Maria autem, ut ait Damascenus orat. 2. de dorm. *Virgo est, & Virginum amans : pura est, & purorum amans.* Ideò, ut infert Chrysostomus sermone de Beatissima Virgine, *Quicumque estis Virgines, ad matrem Domini confugite : illa enim pulcherrimam, pretiosissimam, & incorruptibilem possessionem suo vobis patrocinio conservabit.* *Damascen.* *Chrysostom.*

Confirmatur secundò ex eodem Damasceno oratione 1. de nat. ubi Virginem alloquens, *Tu*, inquit, *virginitatis feracissima planta : per te enim virginitatis pulchritudo latissimè se diffundit.* Ergo si Maria est veluti planta ex qua cæteræ Virgines prodierunt, debet in eas semper transmittere speciales influxus gratiæ, tanquam radix in ramos. Maria virginitatis planta.

Confirmatur tertiò, quia Maria specialiter mater est continentium, præsertim Virginum. Ideo dicitur Cantic. 7. *Venter tuus acervus tritici, vallatus liliis* : quia scilicet in ventre Virginis continetur cum Christo *acervus tritici,* idest cumulus electorum : & præcipuè Virginum, quæ veniunt nomine liliorum. Ideo Honorius in eum locum de ventre Virginis loquens, *ipse,* inquit, *est acervus, quia in eo cumulatur fidelium populus vallatus liliis, ideſt stipatus Virginum choris.* Ex ventre igitur Mariæ Virgines prodeunt ; & sic Maria specialis mater est Virginum. Ideo Hieronymus libro 1. contra Jovinianum, *Hæc*, inquit, *Virgo est, & mater est Virginum.* Ad matrem autem pertinet specialem curam gerere filiorum : unde concluditur specialis Mariæ protectio circa Virgines ; ac proinde speciale in iisdem prædestinationis auspicium : quis enim perire poterit sub auspiciis & vexillo Mariæ ? *Cantic. 7.* In Mariæ utero casti continentur cum Christo. *Honorius.* *Hieronym.*

Tertia ratio. Quò aliquid magis Deo intentionaliter unit, eò majus prædestinationis est signum. Sed castitas maximè Deo unit. Ergo maximum prædestinationis est signum. Major patet, quia

prædestinatio tendit ad summam unionem intentionalem cum Deo, per visionem & amorem. Minor probatur, quia quò creatura rationalis magis abstrahitur à sensibilibus, eò magis unitur intentionaliter cum intelligibilibus: cùm hæc sint maximè abstracta à materia. Ergo quò magis abstrahitur à sensibilibus, magis unitur intentionaliter cum summo intelligibili, quod est Deus. Sed per castitatem abstrahitur maximè à sensibilibus, cùm inter delectationes sensibiles omnium maxima sit venerea. Ergo per castitatem maximè unitur intelligibilibus, atque adeo summo intelligibili, quod est Deus. Ideo, ut notat Ambrosius libro 1. de Virg. *Elias, qui nullius corporei coitus fuisse permixtus cupiditatibus invenitur, curru est raptus in cœlum.*

Ambros.

Confirmatur primò, quia castitas concurrit ad prædestinationem tanquam removens prohibens, removendo impedimenta unionis cum Deo. Quandoquidem omne impedimentum removens ab honesto, oritur ex delectabili. Superata autem delectatione venerea, facile est minores alias vincere; putà ex concupiscentia oculorum, nempe ex divitiis. Quippe, ut observat Chrysostomus, *non est par corporum & pecuniæ cupiditas; sed multò acrior corporum.* Ac proinde in hac facilè superantur cupiditates cæteræ; & sic anima remanet expedita ad unionem cum Deo. Quod significavit Paulus 1. ad Cor. 7. cùm hortatur ad continentiam, tanquam ad id *quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.*

Chrysostom.

1. Cor. 7.

CCII. Castitatem comitantur omnes virtutes cum Deo unitivè *Cant. 4. Hieronym. Cyprianus.* Charitatis virtus in virginitate non minùs quàm in martyrio splendet. *Joan. 15. Ambrosius.* Virginitatè colentes Christi sorores evadunt, & sponsæ. *Cant. 4. Augustinus. Tertull.*

Confirmatur secundò, quia cum Virginitate associantur omnes aliæ virtutes unitivæ cum Deo. Ideo dicitur Cant. 4. *emissiones tuæ paradisus malogranatorum cum fructu pomorum.* Quia, ut notat Hieronymus loco cit. ad Jovin. *malogranatis, & pomis omnium virtutum significatur in Virginitate concentus.* Quamobrem Cyprianus lib. de Virgin. *Virginitas*, inquit, *est soror Angelorum, victoria libidinum, possessio denique omnium bonorum.* Præcipuè autem elucet in Virginitate virtus charitatis. Nam, si *majorem charitatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Joan. 15. non minor apparet in Virginitate charitas, quàm in martyrio. *Non enim*, ut ait Ambrosius lib. 1. de Virgin. *ideo laudabilis Virginitas, quia in martyribus reperitur; sed quia ipsa martyres facit.*

Confirmatur tertiò, quia per Virginitatem Virgines non evadunt modò sorores Angelorum, ut dictum est ex Cypriano; sed etiam sorores, & sponsæ Christi. Ideo dicitur Cant. 4. *hortus conclusus soror mea sponsa.* Quippe per virginitatem, præsertim voto consecratam, Virgines desponsantur in Christo. Quamobrem Augustinus tract. 9. in Joan. *Quæ*, inquit, *Virginitatem Deo vovent, sine nuptiis non sunt: in quibus sponsus est Christus.* Quod advertens Tertullian. lib. 1. ad uxorem cap. 4. de Virginibus loquens, *cum Deo*, inquit, *sermocinantur: illum diebus ac noctibus tractant: orationes suas ve-*

lue dotes Deo assignant: ab eodem dignationem, veluti munera maritalia, quotiescunque desiderant, consequuntur. Nec mirum, ut addit Ambrosius de Virginit. quod *Angelis comparentur, qua Angelorum Domino copulantur.* Idcirco Apocalyp. 14. dicuntur Virgines *sequi Agnum quocunque ierit.* Quia, ut ait Augustinus lib. 5. de Virginit. cap. 27. *Gaudium Virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Nam sunt aliis alia* (gaudia) *sed nullis talia.* Ideoque Bernardus sermon. 8. de mutat. aquæ in vinum, Virgines appellat *socias mensæ, socias thalami, socias regni.*

Augustinus.

Bernard.

Quarta ratio, quia per Virginitatem homo efficitur similis Christo, quoad humanitatem, & quoad Divinitatem. Ergo Virginitas prædestinationis est signum. Consequentia patet ex Paulo ad Rom. 8. *quos prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Antecedens probatur, quia Christus & virgo fuit, & maximè amator Virginitatis. Quod ostendit primò antequam nasceretur, in ipsamet Incarnatione. In qua noluit sumere carnem, nisi virgineam: ut exinde castitatis se auctorem, & amatorem ostenderet. Quamobrem Augustinus sermone de Nat. Dom. *Christus*, inquit, *ideo per casta Virginis membra venit ad terras; ut ostenderet Deum castitatis esse amatorem.* Hic Christi amor in Virgines innuitur Psalm. 91. dum dicitur ex persona Christi *exaltabitur sicut unicornis cornu meum.* Quippe de unicornu, qui alio nomine Rhinoceros dicitur, notat Gregorius lib. 31. mor. c. 10. *nulla venantium virtute capi; sed virginem ei puellam proponi, qua ad se venienti sinum aperit: in quo ille, omni ferocia postposita, caput deponit.* Idcirco igitur Christus unicorni se comparandum dicit, *exaltabitur sicut unicornis cornu meum*: quia hoc animal, cum cæteris ferociſſimum, cum solis virginibus mansuescit: atque ad virginum sinus quodam impetu amoris rapitur. Idcirco Ioanni præbuit se familiarem magis quàm aliis; adeo ut per antonomasiam diceretur *discipulus, quem diligebat Iesus.* Hæc de similitudine Virginum cum Christo quoad humanitatem.

Virginitas nos reddit Christo similes quoad humanitatē, & divinitatē.

Rom. 8.

Psalm. 91.

Gregorius.

Rhinoceros nulla venantium virtute, sed virgineo capitis sinu.

Assimilantur etiam virgines Christo quoad divinitatem. Tum quia candore eum imitantur, qui *candor est lucis æternæ, & speculum sine macula* Sap. 7. Tum quia æmulantur quodammodo gloriam *incorruptibilis Dei* ad Rom. 1. Ideo Basilius lib. de vera virgin. *Magnum*, inquit, *est virginitas, quæ hominem incorruptibili Deo simillimum facit.* Tum denique quia ipsamet Sanctissima Trinitas Virginitatis aliquod specimen exhibet. Quippe Pater ingenitus Filium generat sine coniuge. Quod notavit Damascenus lib. 4. de fide 25. *Christus*, inquit, *Virginitatis decus est, & ornamentum, ut qui ex Patre sine congressu sit genitus.* Filius verò Virginitatem etiam exhibet, non solùm quia genitus absque matre, sed etiam, quia ipse spirat non ge-

Sap. 7.

Sanctissima Trinitas aliquod virginitatis specimē exhibet.

nerat. Spiritus verò Sanctus etiam Virginitatem præfert neque genitus, neque genetans. Ideo Sanctissima Trinitas primum est Virginitatis exemplar: &, ut ita dixerim, prima Virgo est. Quod observans Nazianzenus in carm. de Virgin. ita cecinit:

Prima Trias virgo est, siquidem Patre natus amando
Filius est, nec enim Pater ortum traxit ab ullo, &c.

Si Virginitas Sanctę Triadi reddit similem, ad prædestinationis auspicium non plus ultra. Ut jurè virginitas, quemadmodum supra diximus, lilio comparetur. Nam si, ut advertit Valerianus in hierogly. lib. 55. *in antiquorum monumentis cum inscriptione spei, lilii potius figura, quàm cujusquam floris speciem ostentat*: nulla alia virtus cœlestis regni spem exhibet, sicut lilium virginitatis. Hæc de signo prædestinationis in castitate reposito.

Valer. Lilium spei hieroglyphicum.

CAPUT XV.

Octavum reprobationis signum, Luxuria.

Luxuria reprobationis signum.

DIco decimoquintò. Luxuria speciale reprobationis est signum. Probatur primò è Scripturis. Primus locus est Job 31. ubi: *Pepigi*, inquit, *fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis?* Ergo in eo, qui vel simplici carnis incentivo assentitur cogitando de virgine, Deus neque partem habet, neque hæreditatē: quod est adnumerati inter reprobos. Addit infrà de adulterio loquens, *Ignis est usque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Si devorans usque ad perditionem, utique usque ad damnationem. Idcircò *super Sodomam Dominus pluit sulphur & ignem* Genes. 19. Quia, ut notant Innocentius Tertius lib. de contemp. sæc. cap. 25. *pluit super ardorem libidinis, ut pœna similis esset culpæ.* Porrò ignis prænuntius est flammæ infernalis, cum luxuriosis hic infernum exhibeat. Quamobrem dicit Isa. 57. animæ libidini deditæ, *humiliata es usque ad inferos*: ut enim notat in hunc locum Hieronymus, *revera grandis humilitas, imo & usque ad inferos præcipitatio: de luce & culmine castitatis in tenebras lupanaris, imò in barathrum libidinum præcipitari.* Ideò etiam dicitur Proverb. 7. *Via inferi domus ejus. Meretricis ergo*, ut expendit Augustinus ser. 107. de temp. *pro inferis ponitur domus: quia ignem inferni habet.*

Luxuria ignis devorans usque ad damnationem. *Genes.* 19. *Innocentius.* *Hieronym.* *Proverb.* 7. Meretricis domus infernus.

Secundus locus est 1. ad Cor. 6. *Neque molles, neque fornicarii, neque adulteri regnum Dei possidebunt.* Ergo in his constituitur speciale signum reprobationis. Quod expendens Augustinus in libro de

1. *Cor.* 6. *Augustinus.*

confictu vitiorum cap. 24. *O quàm parua*, inquit, *eſt concubitus hora, qua perditur vita futura! Quod autem emolumentum affert id quod tam citò perducis ad tartara?*

Tertius locus eſt ad Epheſios 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Ergo impudicitia deſperationem parit; deſperatio verò damnationem. Quibus autem gradibus ad hunc baratrum deſcendatur, explicat Gloſſa in Job c. 31. *Viſum*, inquit, *ſequitur cogitatio, cogitationem delectatio, delectationem conſenſus, conſenſum opus, opus conſuetudo, conſuetudinem neceſſitas, neceſſitatem deſperatio, deſperationem damnatio.* Hæc è Scripturis. *Epheſ. 4. CCIII.* Gradus quibus impudicitia ad dãnationem trahit. *Gloſſa.*

Probatur idem ſecundò ratione. Prima ratio. Quò aliquid magis eſt deviativum ab ultimo fine, eò majus reprobationis eſt ſignum. Sed luxuria eſt maximè deviativa ab ultimo fine. Ergo, &c. Major patet, quia terminus reprobationis eſt oppoſitus termino prædeſtinationis, qui eſt aſſecutio finis ultimi. Minor probatur, quia id quod maximè trahit ad ſenſibile, maximè deducit ab intelligibili, & potiſſimùm à puro & ſummo intelligibili, quod eſt Deus, maximè abſtractus à ſenſibus. Sed luxuria maximè omnium trahit ad ſenſibile, quia trahit ad delectationem inter ſenſibilia vehementiſſimam. Ergo maximè deducit à Deo, primo & ſummo intelligibili: & ſic eſt maximè deviativa à fine ultimo. Confirmatur primò, quia delectatio venerea maximè obſcurat intellectum, cùm maximè trahat appetitum: hic autem trahit intellectum ad ea tantùm ſenſibilia concipienda, ad quæ affectus trahitur. Ideoque, ut notat Ariſtoteles in probl. ſect. 30. probl. 13. *Qui deteriùs animo ſunt affecti, deteriora concipiunt.* Quod expreſsè docet Paulus loco citato ad Epheſios 4. ubi *tenebris*, inquit, *obſcuratum habentes intellectum, alienati à Dei vita, qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ*, &c. Ideo dicitur Lucæ 12. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucerna ardentes in manibus veſtris*; quia conjungitur cum caſtitate lumen; tenebræ & cœcitas cum luxuria. Quod obſervans Bernardus ſerm. 5. de confeſſ. *Non poterunt*, inquit, *alii eſſe lucerna ardentes, niſi illi qui lumbos præcinctos habent: niſi enim ignis inferior extinguatur, ſuperior lucere non poteſt.* Ex hac cœcitate oritur etiam permanentia in peccato; & ſic peccatum finale, unde damnatio. Quippe intellectus à nimio ſenſibili obſcuratus, non advertit periculum imminens, & gravitatem peccati. Quod obſervans Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſ. *Sicut*, inquit, *Sus in luto immergitur, ſic & anima mala conſuetudine obſcurata ne ſentit quidem ſuorum fœtorem peccatorum.* Quando autem quis morbo affectus redditur inſenſibilis, ſalus habetur pro deplorata. Confirmatur ſecundò ex maxima oppoſitione ultimi finis ad voluptates venereas. Quippe Deus eſt actus puriſſimus abſtractus ab omni

Luxuria maximè deviat ab ultimo fine.

Ariſtot.

Epheſ. 4.

Caſtitati lumen, luxuriæ tenebræ conjunguntur. *Bernardus.*

Chryſoſtom.

Voluptates venereæ maximè Deo opponuntur.

materia, etiam intelligibili : animus autem deditus venereis versatur circa impurissima, & concretissima. Quod si de cœlesti Hierosolyma dicitur Apoc. 21. *Nihil coinquinatum intrabit in ea*; quomodo promittere sibi potest ad eam aditum coinquinatus animo, & corpore? quod indicavit Christus Matth. 7. *Ne miseritis margaritas ante porcos.* Vt enim dicitur Matth. 13. *Simile est regnum cœlorum homini quærenti bonas margaritas.* Ideò etiam dicitur Apocal. 21. *cœli singulæ portæ singulæ margaritæ.* Margaritæ autem excludunt maximè porcos: per quos homines lascivos intelligit Chrysostomus.

Apocal. 21.

Matth. 7.

Matth. 13.

Apocal. 21.

Luxuria fert omnia alia vitia secum.

Secunda ratio. Luxuria fert secum omnia alia vitia. Ergo maximum reprobationis est signum. Consequentia patet, quia per quodlibet vitium tenditur ad perditionem ; & sic per plura vitia ad eam multipliciter, & celeriùs tenditur. Antecedens probatur, quia luxuriosus, dum agitur zelotypia erga æmulum, labitur in superbiam, rixas, homicidia : dum prodigus largitur amasiæ, appetere incipit aliena, & sic incidit in avaritiam, in furta, in iniustitias : dum nutrit corpus, indulget gulæ. Nam, ut notat Ambrosius lib. 7. in Lucam cap. 16. *non alia cura est luxuriosis, nisi ut ventrem expleant, quorum Deus venter est.* Denique dum luxuriosus totus in suis amoribus occupatur, peccat circa spiritualia peccato accidiæ : & sic omnia septem peccata capitalia trahuntur à peccato luxuriæ. Quod egregiè adverrens Ambrosius in tract. de Helia, & jejunio, *luxuria*, inquit, *seminarium, & origo est vitiorum. Nec arbitremini me adversùs Apostolum dixisse, quia ille ait, avaritiam radicem esse omnium vitiorum, quoniam luxuria ipsius est mater avaritiæ : etenim cum exhauserit quis luxuriando proprias facultates, querit postea avara compendia.*

Ambrosius.

Luxutiosorum nulla cura nisi vente explere.

Septem dæmonia è Magdalena ejecta universa fuere vitia.

Confirmatur primò ex Lucæ 8. ubi dicitur de Maria Magdalena exisse septem dæmonia. Idest, ut ibi Glossa, *universa vitia, quibus plena fuerat.* Quippe, ut notat Gregorius lib. 3. mor. cap. 15. *septenario numero summa universitatis exprimitur.* Tota igitur universitas vitiorum, ac dæmonum in impudica muliere. Confirmatur secundò ex Job 31. ubi dicitur libido esse *ignis omnia eradicans genimina.* Momento enim temporis libido absumit quidquid virtutum longa ætate collectum est ; idque eradicando, & tollendo virtutes radicitùs, quia sine ulla spe resurgendi. Tùm quia per luxuriam devenitur aliquando ad amissionem ipsius fidei, quæ radix est virtutum. De luxuriosis enim specialiter intelligitur id, quod dicitur 1. ad Timot. 1. *quidam repellentes bonam conscientiam circa fidem naufragaverunt.* Ideo Ambrosius epist. 1. ad Sabinum : *Vbi*, inquit, *cœperit quis luxuriari, incipit deviari à vera fide.* Quod patet experientia in Luthero, Calvino, Beza, multisque aliis hæreticis nostri temporis : qui ex luxuria devenerunt ad hæreses. Tùm etiam quia, etiam per-

Gregorius. Iob. 31.

Luxuria ad amissionem fidei aliquando perducit.

1. *Tim.* 1.

Ambrosius.

manendo

manendo in vera fide, ex actibus luxurioſis gignitur habitus vitioſus adeò radicatus, vt pene ſpem tollat reviviſcentiæ ad virtutem. Quippe, vt advertit Ariſtoteles libro 7. de hiſtoria animalium cap. 1. de iis qui in adoleſcentiæ initio venereo vſui non temperaverint: *qui minùs caverint, propenſiores eòdem efficiuntur: meatus enim laxantur, reddunt que corpus lubricum; & ſimul voluptatis, qua olim geſtierant, memores, deſiderio moventur præteritæ contrectationis.* Vnde fit, vt etiam in ſenibus pene extincto calore, libidinum deſideria exæſtuent: & ſic devenitur ad impœnitentiam finalem, ex qua damnatio.

Luxuriæ vitioſus habitus pœnè immedicabilis. *Ariſtot.*

Tertia ratio. Luxuria maximè difformat hominem à Chriſto. Ergo maximum reprobationis eſt ſignum. Conſequentia patet, quia tota prædeſtinatio fit per conformitatem ad Chriſtum, juxta illud Pauli ad Rom. 8. *quos prædeſtinavit conformes fieri imaginis Filii ſui:* & ſic tota reprobatio ſumitur per difformationem ad Chriſtum. Antecedens probatur, quia Chriſtus virgo, & filius Virginis: ac proinde, vt ait Hieronymus epiſtola 22. ad Euſtochium, *Virginitatem & in ſe & in matre ſua dedicare voluit:* vterque enim ſine concupiſcentiæ fomite. Chriſtus quoque ſpecialiter dilexit virgines, vt apparet in Ioanne, qui dicebatur per antonomaſiam, *diſcipulus quem diligebat Ieſus*; quia, vt etiam in ejus Officio notat Eccleſia, *ſpecialis prærogativa caſtitatis, ampliori dilectione fecerat dignum; quia virgo electus ab ipſo, virgo in æuum permanſit.* Tantum autem Chriſtus amat virgines, vt dicatur de illo Cant. 2. *qui paſcitur inter lilia*, nempe, vt notat Gregorius, *ſponſus inter lilia paſcitur; quia animarum caſtitate delectatur, quæ & in ſe munditiam carnis conſervant, & per nitidas cogitationes coram eo placent, qui paſcitur inter lilia.* Ergo ſi Chriſtus maximè delectatur virginibus; vtique à contrario licet inferre, quod maximè abhorret à luxurioſis: qui ſummæ ejus & matris virginis puritati maximè difformantur.

Luxurioſi difformantur à Chriſto *Hieronym.*

Rom. 8.

Cant. 2.

Gregorius.

Confirmatur primò, quia luxuria non ſolùm difformat à carne Chriſti virginea; ſed etiam ab ipſamet Chriſti humanitate, cùm ex hominibus reddat belluas. Ideo dicitur Oſeæ 4. *fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor*, nempe intellectum: unde prudentes homines dicuntur cordati. Sublata autem ratione, per quam conſtituitur homo in eſſe hominis, remanet purum animal & bellua. Ideo in eum locum Hieronymus, *fornicatio*, inquit, *& voluptas pervertit ſenſum, & de rationabili homine brutum efficit animal.* Inter bruta autem animalia immundiſſimo comparatur, nempe porco. Ideo dæmones rogaverunt Chriſtum, Matth. 8. *vt mitteret eos in gregem porcorum:* quia ſcilicet eis dæmones oblectantur, tanquam ſimulacris luxurioſorum. Siquidem, vt notat Clemens Alexandrinus libro 3. pædag. cap. 11. *impuri homines porcorum inſtar corporalibus voluptatibus perfunduntur.* Ideò luxurioſus, abjecta humanitate, abjicit etiam Dei

Luxuria ex hominibus belluas reddit. *Oſea 4.*

Hieronymus.

Matth. 8.

Dæmones cur in gregem porcorum mitti petierint.

Clem. Alex.

imaginem per omnia ornamenta rationalis naturæ : quod notat Ambrosius libro 7. in Lucam, *dum ille*, inquit, (filius prodigus) *vivendo luxuriosè consumpsit omnia naturæ ornamenta.*

CCIV. *Ambrosius.* Luxuria hominem non solum belluam reddit sed dæmonem.

Confirmatur secundò, quia luxuria non solùm reddit hominem belluam, sed etiam dæmonem. Quamobrem Ambrosius libro 1. de Virginitate : *Castitas*, inquit, *Angelos facit ; qui eam servavit, Angelus est ; qui eam perdidit, diabolus.* Fortasse quia peccavit Angelus quadam spirituali luxuria, ut docet Scotus in 2. d.6. q.2. Quamobrem Chrysostomus homil. 4. in epist. ad Romanos, luxuriosorum vitam diabolicam appellat : sicut econtrariò, *Virgines*, ut ait Tertullianus libro 1. ad uxorem *de familia Angelica deputantur.* Quod autem majus reprobationis est signum, quàm adhuc viventem, unum de familia diabolica reputari ?

Deus per seipsum luxuriam punire vult. *Genes. 19. Innoc.*

Confirmatur denique tertiò ex odio speciali, quo Deus hoc vitiũ prosequitur: quippe qui soleat alia peccata punire per Angelos, etiã malos, luxuriæ voluit ipse esse veluti carnifex. Ideo dicitur Gen. 19. *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de cœlo.* Quod expendens Innocentius III. libro de contemptu sæculi cap. 25. *noluit*, inquit, *Dominus cuiquam Angelorum vel hominum executionem hujus pœnæ committere ; sed sibimetipsi vindictam hujus sceleris reservavit.* Neque mysterio vacat, quod visum est à Joanne Apocal. 4. *Iris similis visioni smaragdinæ.* Iris enim, ut notat in eum locum Ambrosius, divinam misericordiam designat ; quæ similis dicitur visioni smaragdinæ, quæ est gemma vivens: &, ut notat Plinius libro 37. cap. 5. *nullius coloris aspectus jucundior : nam herbas quoque virentes, frondesque avidè spectamus : smaragdos verò tantò libentiùs, quoniam nihil omnino viridius comparatum illis lucet.* Quo significatur mentis nostræ oculos divinæ misericordiæ præsentia & consideratione maximè recreari ; sicut oculus viriditate smaragdi. De hac autem gemma refert Albertus Magnus, quod adeo libidini adversatur, ut experientia compertum sit in re venerea si quis eam attingat, sponte frangi. Quo innuitur ob luxuriam, divinam misericordiam smaragdo similem, rescindi, ac pœnè frangi.

Apocal. 4.

Misericordia divina per smaragdum designata.

In quo apparet error existimantium hoc esse peccatũ fragilitatis, & sic Dei misericordiam facilè hoc peccatum condonaturam : Hoc enim præsertim in consuetudinem ductum, peccatum est maximæ malitiæ. Quippe peccatum eò majorem injuriam facit Deo, quò præponit illi aliquid vilius. Luxuriosus autem Deo præponit vermes & stercora, in quæ resolvitur humana caro : atque æternæ felicitati anteponit voluptatem momentaneam communem pecudi, omniumque vilissimam ac turpissimam. Vilitatem hujus peccati perpendit Ambrosius libro ad virginem corruptam cap. 2. ubi, *de Dei virgine*, inquit, *facta es corruptio Sathanæ : de habitaculo Spiritus sancti, tu-*

Ambrosius. Vilitas, pec-

gurium diaboli. Quæ incedebas ut columba, nunc luces in tenebris ſicut ſtellio; quæ fulgebas ut aurum propter virginitatis honorem, nunc vilior facta es luto platearum; quæ fueras ſtella radians in manu Domini, veluti de alto ruens conuerſa es in carbonem. cati luxuriæ expenditur.

Addit Chryſoſtomus homilia 29. in Matth. luxurioſos inuadi ſolere à dæmonibus, imò nihil differre à dæmonibus. *Scire*, inquit, *licet multos homines, qui porcorum more viuunt, facilè à dæmonibus inuadi ſolere: qui quouſque aliquid hominis ſapiunt, forſan effugere poterint: ſi verò porci omnino fient, non ſolùm à dæmonibus exagitabuntur, ſed etiam per præcipitia deferentur.* Et infra: *quia luxuria correptus, atque petulans, qui ad omnem corporis formam hiſcit, differt à dæmoniaco;* Poſſeſſi autem ſpiritualiter à dæmonibus Deo ſunt execrandi; ac pignus iam habent æternæ damnationis. *Chryſoſtom.* Luxurioſus à dæmoniaco non differt.

Denique Virgines prædeſtinationis habent ſignum, quia dum dicuntur Apoc. 14. *ſequi Agnum quocumque ierit*, iam deputantur inter oues quæ ſtatuendæ ſunt à dextris. Luxurioſi verò reprobationis habent ſignum, quia jam computantur inter hœdos, quos ſtatuet à ſiniſtris, Matth. 25. Quippe, ut notat Cornelius in hunc locum, *reprobos hœdis comparat, quod animal immundum eſt, petulans ac laſciuum.* Chriſtus igitur reprobos potiſſimùm hœdos vocat, ut oſtendat totum ferè reproborum numerum compleri ex laſciuis, ac proinde ſpecialiſſimum reprobationis ſignum ſubeſſe in laſciuia. *Apocal.* 14. *Cornelius.*

CAPVT XVI.

Nonum prædeſtinationis ſignum, Paſſionis Chriſti grata memoria: Reprobationis, oblivio.

DIco decimoſextò. Maximum eſt prædeſtinationis ſignum grata memoria Paſſionis Chriſti: reprobationis, oblivio. CCV.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Pſalm. 21. *Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum omnes fines terræ.* Loquitur manifeſtè hic Pſalmus ad litteram de Chriſti Paſſione: citatur enim Matth. 27. ille verſiculus, *diviſerunt ſibi veſtimenta mea*, &c. In hoc ergo Pſalmo, quem à Chriſto recitatum in cruce tradunt aliqui, recenſet Propheta ſub perſona Chriſti, furorem Judæorum comparatione vitulorum, *circumdederunt me vituli multi*: Taurorum, *tauri pingues obſederunt me*: Leonum, *aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens*: Canum, *circumdederunt me canes multi.* Denique apertè appellat conſilium malignantium, *& conſilium malignantium obſedit me.* Commemorat inſuper contumelias, *aperue-* *Pſalm.* 21.

runt super me os suum: effusionem sanguinis tam copiosi, ac si esset aquæ effusio; *sicut aqua effusus sum:* dolorem tum flagellorum, tum spinarum penetrantium vsque ad ossa, *& dispersa sunt ossa mea:* crucifixionem, *foderunt manus meas & pedes meos:* nuditatem in conspectu totius populi, *dinumeraverunt omnia ossa mea:* sitim extremam, *aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis:* partitionem vestimentorum, *diviserunt sibi vestimenta mea.* Postquam totam hanc Christus suorum cruciatuum, vt ita dicam, Iliadem enumerasset, subdit infra, quasi suos consolatus dolores, conversionem mundi futuram, tanquam suæ Passionis fructum: *Reminiscentur, & convertentur ad Dominum vniversi fines terræ.* In quem locum Hugo Cardinalis, *hic*, inquit, *ostenditur fructus passionis Christi, conversio gentium.* Hanc autem dicit Propheta futuram præcipuè per memoriam Passionis, *reminiscentur, & convertentur*: quia, vt egregiè notant Origenes in comm. ad Rom. 6. *certum est quod vbi mors Christi animo circumfertur, non potest regnare peccatum: est enim tanta vis crucis Christi, vt si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit invidia. Sed continuò ad ejus* (crucis) *præsentiam totus ille peccati & carnis fugatur exercitus.* Ideo jure dicitur *reminiscentur, & convertentur.* Est ergo talis memoria, prædestinationis signum; quia eiusdem est medium: & ideo concluditur in fine Psalmi, *annunciabitur Domino generatio ventura; populo qui nascetur, quem fecit Dominus:* Quia nimirum populus hic electorum conflatur ex iis qui Passionis Dominicæ *reminiscuntur & convertuntur.*

Hug. Card.

Origen.

Assidua passionis Christi memoria peccatum ab anima arcet.

Cant. 1.

Secundus locus est Cant. 1. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* Quem locum de memoria Passionis Christi exponunt Origenes l. quatuor Hom. in cant. hom. 2. Nyssen. hom. 3. Theodoretus, & Philo Carpat. in cant. Bernardus serm. 43. vbi, *tu quoque*, inquit, *si sapis, imitaberis sponsæ prudentiam: atque hunc myrræ tam charum fasciculum de principatu tui pectoris nec ad horam patieris avelli: amara illa omnia, quæ pro te pertulit semper in memoria retinens, & assidua meditatione revolvens: quò possis dicere & tu, fasciculus myrrhæ*, &c. Et infra: *Hæc meditari dixi sapientiam: in his justitiæ mihi professionem constitui: in his plenitudinem scientiæ: in his divitias salutis: in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis. Hæc me erigunt in adversis, in prosperis reprimunt: & inter læta, tristiaque vitæ præsentis, via regia incedenti, tutum præbent iter: hinc inde mala imminentia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi judicem.* Nihil aptius dici poterat ad probandum in memoria Passionis Christi constitui speciale prædestinationis signum, quàm *in ea constitui divitias salutis: eam tutum præbere iter: per eam conciliari mundi judicem.* Ideo postquam dicit sponsa, *fasci-*

Bernard.

culus myrræ, &c. ſubdit, *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Nempe ex Hebræo, vt advertit Cornelius, *botrus pulchritudinis in fonte felicitatis*: illi enim animæ, cui Chriſtus per memoriam affectuoſam Paſſionis eſt *faſciculus myrrhæ inter vbera*, erit *botrus pulchritudinis in fonte felicitatis*: ac proinde habetur in hac memoria ſignum prædeſtinationis ad gloriam.

Tertius locus eſt Cantic. 2. *Columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ, oſtende mihi faciem tuam*, &c. Columba in foraminibus petræ eſt anima per meditationem in Chriſti vulneribus. *Cantic. 2.*

Ideo Gregorius in hunc locum, *per foramina*, inquit, *petra vulnera manuum & pedum Chriſti in cruce pendentis libenter intellexerimus: cavernam verò maceriæ vulnus lateris. Et bene columba in foraminibus petræ, & in caverna maceriæ eſſe dicitur; quia in crucis meditatione patientiam Chriſti imitatur, dum ipſa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit: quaſi columba in foraminibus, ſic ſimplex anima in vulneribus nutrimentum, quo convaleſcat, invenit.* Idem tradit Caſſiodorus, Beda, Anſelmus, Apollonius, & Bernardus in Cant. Ex hoc autem loco colligitur in meditatione Chriſti vulnerum ſignum prædeſtinationis tripliciter. *Gregorius.* Foramina petræ ſunt manuum, & pedum Chriſti vulnera: caverna maceriæ, lateris vulnus.

Primò, quia anima, quæ per affectum habitat in his foraminibus, dicitur *columba.* Columba autem ſymbolum eſt animæ electæ. Ideo dicitur Cant 6. *vna eſt columba mea, perfecta mea, electa genitrici ſuæ.* quæ explicat ſanctus Ambroſius, libro de Iſaac & anima cap. 8. de qualibet *anima Benedicta.* Et Laurentius Iuſtinianus libro de ſacr. connub. vbi hæc columba dicitur eſſe *anima à Deo ſingulari charitate dilecta*: quales ſunt omnes animæ prædeſtinatæ. Ideo Chryſoſtomus hom. 4. de patientia Iob, eum, tamquam electum inter tot reprobos, appellat *columbam in medio accipitrum, ovem in medio luporum, ſtellam in medio nubium, lilium in medio ſpinarum.* Verſari igitur in his foraminibus non competit niſi columbæ, ideſt animæ electæ. Triplex prædeſtinationis ſignum in memoria paſſionis Chriſti. *Chryſoſt.*

CCVI.

Secundò notatur ſignum electionis, dum dicitur *columba in foraminibus petræ*: quia, vt ait Bernardus ſermone 61. in Cant. *in his foraminibus ſe columba tutatur, & circumvolantem intrepida intuetur accipitrem: & ideo ait, columba mea in foraminibus petræ. Quid non boni in petra? in petra ſecuritas: in petra exaltatus: in petra ſto firmiter.* Quod ſit clarius in verſione Vatabli, *columba in receſſu ſcalarum, vel in abſcondito graduum.* Quippe per Chriſti vulnera tanquam per ſcalas ad cognitionem Divinitatis aſcenditur, vt apparet in Apoſtolo Thoma, qui, iis viſis, exclamavit *Dominus meus & Deus meus*, Ioan. 20. Quamobrem Bernardus ſermone 61. in Cant. *bona*, inquit, *foramina, qua fidem aſtruunt reſurrectionis, & Chriſti divinitatem.* Vnde habemus per Chriſti vulnera tanquam per ſcalas vſque ad ipſam Dei viſionem aſcendi. Dicit autem *in receſſu*, ſiue *in* *Bernard.* *Vatablus.* Per Chriſti vulnera ad cognitionem divinitatis aſcenditur. *Ioan. 20.* *Bernard.*

abscondito scalarum: quasi sint quædam cochlea, sive scala occulta, per quam ad fastigium in turribus solet ascendi compendiosiùs, & tutiùs. Quo significatur animam sub hoc tegumento Christi vulnerum tutam ac tectam ab hostium incursibus progredi ad culmen

Ambrosius. æternæ gloriæ. Quod avertens Ambrosius libro de Isaac & anima cap. 4. *dixit*, inquit, *sponsus ad sponsam, surge secura in tegumento petræ, ideſt tuta præsidio passionis meæ. Hæc piorum animis est præmunitio: ideo & huic animæ ait, Veni columba mea in tegumento petræ.* Idem notans Bernardus sermone citato, *tuta*, inquit, *firmaque non est requies, nisi in vulneribus Salvatoris. Tanto in illis securior habito, quanto ille est potentior ad salvandum. Fremit mundus: tremit corpus: diabolus insidiatur: non cado: fundatus enim sum supra firmam petram.*

Tertiò denique colligitur ex hoc loco citato meditationem Christi vulnerum prædestinationis signum: quia cùm dixisset sponsus, *columba mea in foraminibus petræ*, subditur, *ostende mihi faciem tuam.* Quæ esse verba sponsæ ad sponsum opinatur Nyssenus oratione 5. in Cant. & Psellus in hunc locum. Illa igitur anima, quæ habitat sicut columba in foraminibus petræ, ideſt in Christi vulneribus, po-

Anima, quæ in Christi vulneribus habitat, meritò potest divinam pos. cere visionē:

test meritò poscere visionem divinam, & dicere *ostende mihi faciem tuam.* Quod videtur significasse Origenes in hunc locum; dum id quod vulgata *in foraminibus petræ*, legens cum Septuaginta *in tegumento*, sive *in velamento petræ*, *Hic*, inquit, *ostenditur animæ iter sub velamine petræ ad ea quæ non videntur, & æterna sunt.*

Zach. 12. Quartus locus est Zach. 12. *Effundam super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum: & aspicient ad me, quem confixerunt: plangent eum planctu, quasi super unigenitum.* Certum est hìc sermonē esse de Christi Passione, cùm de ea hūc locum citet Joan. 19. Pollicetur autem Deus effusurum se super Ecclesiam *spiritum gratiæ & precum*, ad aspiciendum Christum crucifixum, & plangendum. Impletum est hoc primo in iis Judæis, qui viderunt Christum cruci confixum, & tandem compuncti planxerunt, teste

Lucæ 23. Luc. 23. *Omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculū istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur.* Adeo proficua est contemplatio Passionis, vt eis etiam profecerit qui Christum patientem contemplati sunt ut hostes. Si efficax fuit ad salutem eorum, qui spectavere crucifigentes: quantò magis eorum qui compatientes? Quod observat Salmeron tomo 10. tract. 48. in fine. Impletum est quoque hoc oraculum in milite, qui *lancea latus eius aperuit.* Quippe hic, ut testatur Nazianz. in carmine, quod inscribitur *Christus patiens*, cœcus erat; sed Christi sanguine, & aqua oculo aspersis, visum recepit externum & internum; ut Christum *aspiceret & plangeret.* Certum est hoc etiam quotidie impleri in iis qui per memoriam Passionis aspiciunt in Crucifixum, tanquam in eum

quem ſuis peccatis crucifixerunt, & plangunt; cùm expreſsè hîc dicatur, *Effundam ſuper domum David ſpiritum gratiæ & precum; & aſpicient, & plangent*, &c. Quod ſpecialiùs videtur verificari in oratione 40. horarum, quæ fieri ſolet diebus Veneris in memoriam Paſſionis. Spiritus orandi, & meditandi Paſſionem, aſpiciendi Chriſti vulnera, & plangendi, hîc à Deo promittitur ſpecialiter prædeſtinatis, dum dicitur, *Effundam ſuper domum David*: dixerat enim paulò antè, *Domus David quaſi Dei, ſicut Angelus Domini*, &c. Quid per hanc domum, ſeu familiam David, quæ eſt *quaſi Dei*, ſive, ut Pagninus & alii, *quaſi Deus, & ſicut Angelus Domini*, niſi familia prædeſtinatorum; Si igitur ſuper hanc promittit Deus ſe effuſurum *ſpiritum gratiæ & precum*, ut Chriſti vulnera *aſpiciant & plangant*; manifeſtè ſequitur talem Paſſionis memoriam affectuoſam & compaſſivam ſpecialiſſimum continere prædeſtinationis indicium. Quod advertens Bonaventura de vita Chriſti cap. 74. *Paſſionis*, inquit; *myſteria ſi toto fuerint perſpecta intuitu mentis, in novum, ut puto, ſtatum adducerent meditantem. Nam profundo corde, & totis viſcerum medullis eam perſcrutanti multi adſunt paſſus inſperati: ex quibus nouam compaſſionem, nouum amorem, nouas conſolationes ſuſcipiet, quæ ſibi præſagium, ac participatio gloriæ viderentur.* Quid eſt *præſagium gloriæ*, niſi prædeſtinationis pignus ac ſignum? Hæc occaſione Scripturarum. *Bonavent.*

Secundò idem probatur ratione. Prima ratio ducitur à priori ſic. Omne id quod magis conjungit prædeſtinationis principio, maius prædeſtinationis eſt ſignum. Sed grata memoria Paſſionis maximè conjungit prædeſtinationis principio. Ergo maximum prædeſtinationis eſt ſignum. Major patet, quia quò aliquid magis conjungit agens ſubordinatum, & inferius ſuo principio ſuperiori moventi illud ad finem, maius habet ſignum perventionis ad finem. Minor probatur, quia totum prædeſtinationis noſtræ principium eſt Chriſtus per ſua opera meritoria, & maximè per acceptationem paſſionis & crucis, cui alligata fuit ſalus prædeſtinatorum, ut Theologi colligunt ex Paulo ad Phil. 2. *factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen.* &c. nempe nomen Saluatoris, utique per crucem operando ſalutem, & merendo per eam electis prædeſtinationis chirographum. Ideo dicitur *deleuiſſe quod aduerſùs nos erat chirographum* (damnationis) *affigens illud cruci*, 2. Coloſſ. 14. Ergo, ſi tota prædeſtinatio alligata eſt meritis Chriſti per Paſſionem & crucem, utique horum cogitatio affectuoſa conjungit hominem, & quoad intellectum, & quoad voluntatem, ipſimet totius prædeſtinationis principio: atque adeo potiſſimum prædeſtinationis eſt ſignum. CCVII. Memoria paſſionis cõjungit nos cum prædeſtinationis principio. *Philip. 2.* *2. Col. 14.*

Confirmatur primò, quia Paſſio Chriſti non ſolùm eſt cauſa me-

rioria prædeſtinationis in ordine intentionis, ſed etiam in ordine executionis, quoad omnia & ſingula prædeſtinationis media. Ergo, qui intentionaliter conjungitur Paſſioni Chriſti, conjungitur principio continenti omnia ſimul prædeſtinationis media. Ergo maximè diſponitur ad eadem recipienda, cùm omne paſſum diſponatur magis ad recipiendam actionem agentis per majorem propinquitatem ad agens. Quod innùitur Iſaiæ 12. *haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Quæ verba de aquis gratiæ, quas haurimus à fontibus Chriſti vulnerum, intelligunt Ambroſius in Pſal. 4. & Bernardus ſermone 1. de nat. vbi, *ſicut*, inquit, *in Paradiſo terreſtri fuere quatuor fontes, qui vniverſam irrigarent terram; ita in Chriſto, qui noſter eſt Paradiſus, quatuor eſt reperire.* Et infra: *Propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus eſt Chriſtus adhuc vivens in Cruce.* Qui igitur per meditationem frequentatam accedit ad Chriſti vulnera, habet in hoc prædeſtinationis ſuæ ſignum: quia non in riuulis, ſed hauſit ſalutem ex ipſis *fontibus Salvatoris*: & vnumquodque Chriſti vulnus ſit in eo *fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ioan. 4.

Iſaiæ 12.

Bernard. Quatuor fontes in Paradiſo, & quatuor in Chriſto noſtro paradiſo vulnera.

Confirmatur ſecundò, quia memoria Chriſti vulnerum habet vim maximè excitandi ſpem ſalutis: *ſpes autem non confundit.* ad Rom 5. Quòd autem crucifixi ipſemet aſpectus ad ſpem excitet & fiduciam, explicat egregiè Auguſtinus libro de Virg. vbi, *inſpice*, inquit, *vulnera pendentis, ſanguinem morientis, pretium redimentis. Caput habet inclinatum ad oſculandum, brachia extenſa ad amplexandum, totum corpus expoſitum ad redimendum. Hæc quanta ſint cogitate: hæc in ſtatera veſtri cordis attendite: vt totus nobis figatur in corde, qui totus pro nobis fixus fuit in cruce.* Porro noſtræ prædeſtinationis ſpes maxima per Chriſti vulnera innuitur Cant 2. *hyems tranſiit, imber abiit & receſſit: flores apparuerunt in terra noſtra.* Quippe hi flores, ſpes veris, & hyemis depulſæ indices, vulnera ſunt Chriſti. *Flores*, vt ait Bernardus ſermone 33. in Cant. *rubentes, & ardentes: rubentes ſanguine Paſſionis, & ardentes igne charitatis. In Paſſione rubeſcunt, ardeſcunt in charitate.* Habetur igitur ex iis & ſpes & charitas, quæ maxima ſunt prædeſtinationis tum media, tum ſigna.

Auguſtin. Crucifixi aſpectus ad ſpem excitat, & fiduciam.

Bernard.

Confirmatur tertiò, quia Chriſti vulnera non ſolùm concurrunt ad hoc objectivè movendo ad ſpem & charitatem; ſed etiam phyſicè, & effectivè producendo omnes & ſingulos gradus gratiæ, qui dantur fidelibus tum in Sacramentis, tum extra. Neque ſolùm gratiam ſanctificantem, ſed etiam excitantem, & concomitantem: ita vt omnes illuminationes intellectus, & omnes excitationes affectuum erga bonum ſupernaturale phyſicè cauſentur ab his vulneribus, vt probavimus tomo 1. lib. 6. cap. 19. num. 5. Quod confirmari poteſt ex revelatione quadam ſanctæ Franciſcæ Romanæ, cui oſtendit Chriſtus vulnera

Chriſti vulnera Phyſicè in nobis gratiam cauſant.

neta immenso lumine radiantia, quod diffundebatur ad homines. Quorum alij vnjus tantùm fulgore vulnetis, alij duorum, alij trium, aut quatuor; pauciſſimi omnium quinque radiis illuſtrabantur. Ergo, qui per meditationem & effectum magis accedit ad Chriſti vulnera, redditur magis particeps talis luminis; cùm modus connaturalis ſit cuilibet agenti fortiùs agere in id quod eſt propinquius: ac proinde in hoc acceſſu ad Chriſti vulnera habetur prædeſtinationis medium & ſignum; nempe lumen ſupernaturale, quo ad prædeſtinationis finem perducamur. Ideo Bonauentura faſcic. 6. de myſteriis vitæ Chriſti, *Paſſio*, inquit, *Chriſti non ſolùm inflammat deſiderium ad devotionem; quinimmò præcipuè illuſtrat intellectum, & ducit ad veritatis agnitionem.* *Bonaven.*

Confirmatur quartò, quia ipſummet lumen gloriæ, quod producitur in beatis, cauſatur phyſicè à Chriſti vulneribus, ut probatum eſt etiam tomo priore loco citato. Et conſtat præcipuè ex Apoc. 21. vbi dicitur *civitas non eget Sole*, &c. *& lucerna ejus eſt Agnus* Quem idem Ioannes Apocal. 5. vidit *ſtantem tanquam occiſum*, nempe ex inſignibus vulnerum. Lumen autem gloriæ ab Agno emicans, dicitur ſimile *lapidi jaſpidis*; quæ gemma ſanguineo fulget colore, vt ibidem notavimus ex Magno Alberto. Quod confirmatur etiam ex revelatione ſanctæ Franciſcæ Romanæ, cui oſtenſum eſt ex Chriſti vulneribus primò lumen promicans ad beatam Virginem, & omnes Sanctos cæli: tum lumen diffuſum ad homines in terra degentes: nempe his gratiæ, iis lumen gloriæ, vtrumque emanans è Chriſti vulneribus. Ergo anima per meditationem habitans in Chriſti vulneribus, habitat in eo Paradiſo, vnde immenſus radiat fulgor gloriæ. Ergo jam habet hîc pignus prædeſtinationis & gloriæ. Ideo cùm Chriſtus exhibetet in monte Thabor diſcipulis quoddam ſpecimen æternæ gloriæ, &, vt ait Chryſoſtomus hom. 57. in Matth. *oſtenderet quidnam ſit illa gloria, cum qua venturus eſt, quantùm capere poſſumus in hac vita*: dicuntur *apparuiſſe cum eo Moyſes & Elias, qui loquebantur de exceſſu, quem completurus erat in Hieruſalem* Quia non datur ſpecimen & pignus gloriæ, ſine memoria Paſſionis. Quippe, vt notat ſanctus Leo, *certa, & ſecura eſt expectio promiſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ Paſſionis.* Neque immeritò Petrus dixit, *Bonum eſt nos hîc eſſe, faciamus hîc tria tabernacula*, &c. quia ſancti viri in memoria Paſſionis non ſolùm pignus Paradiſi, ſed ipſum etiam ſibi conſtituunt Paradiſum. Ideo ſanctus Bonaventura in ſtimulo divini amoris cap. 1. *Bonum*, inquit, *nos hîc eſſe: faciamus hîc tria tabernacula, vnum in pedibus, unum in manibus, aliud in latere: & hîc erit requies mea in ſempiternum: & hæc erit dulciſſima portio in vitam æternam.* *Apocl. 21.* *Chryſoſtom.* *S. Leo.* *Bonavent.*

CCVIII. Anima in Chriſti vulneribus in paradiſo habitat.

Secunda ratio ducitur à poſteriori, ex effectibus quos cauſat fre-

quens Passionis Christi meditatio : quot enim causat media ad salutem , totidem præbet signa salutis ; cùm eadem sint media & signa, ut sæpiùs notatum est. Media autem ad salutem ferè omnia ex hac meditatione causantur, juxta id quod dicitur 1. Petri 4. *Christo igitur in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini.*

1. Pet. 4.

Bernardus. Christi vulnerum effectus recensentur.

Patet id primò ex dictis Sanctorum. Bernardus sermone 62. in Cant. *Quid tam est efficax ad curanda conscientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quàm Christi vulnerum sedula meditatio ?* Bonaventura coll. 7. *Qui se intentè & devotè in sanctissima vita & Passione Domini exercet , omnia utilia & necessaria sibi abundanter ibi inveniet : nec opus est ut extra Iesum aliquid quærat.* Hugo in 1. Petri cap. 4. *memoria*, inquit, *Passionis Christi, vel cogitatio , est maxima fortitudo & arma potentia contra diabolum : qua multum ipse abhorret, quia ibi victus est.* Elegantissimè omnium hoc argumentum prosequitur sanctus Ephrem. sermone de sancta Cruce : *Crux*, inquit, *spes Christianorum, crux resurrectio mortuorum , crux claudorum baculus , crux pauperum consolatio , crux triumphus adversùs dæmones, crux juvenum pædagogus , crux inopum abundantia, desperatorum spes, navigantium gubernatio, crux fluctuantium portus , oppugnatorum refugium, crux pupillorum atque orphanorum pater , justorum consiliarius , crux afflictorum consolatio, crux infantium custos, virorum caput, senum corona , crux lumen eorum qui in tenebris sedent, crux Ecclesia firmamentum , atque orbis terrarum securitas, crux imbecillium fortitudo , ægrotorum medicina, crux cibus esurientium , fons sitientium, fiducia monachorum.* Hæc omnia ut effectus enumerantur Crucis Dominicæ, per meditationem nobis propositæ: & sic conferentis animæ solatium, robur, securitatem , fiduciam, & alia omnia recensita. Idcirco Bernardus in sermone honestæ vitæ: *Sit*, inquit , *tibi Iesus semper in corde , & numquam imago crucifixi ab animo tuo recedat. Hic tibi sit cibus & potus , dulcedo & consolatio tua : mel tuum , desiderium tuum , meditatio tua , oratio & contemplatio tua, & vita & mors, & resurrectio tua.*

S. Ephrem. Crucis encomia.

Bernardus.

Patet idem secundò non solùm è dictis, sed etiam ab exemplis Sanctorum. Supervacaneum est hîc indicem eorum texere , qui quotidiana Christi Passionis meditatione ad sanctitatis culmen devenere: pœnè quot Sanctorum vitæ leguntur, tot hujus veritatis sunt testes. Proferam hîc tantùm aliquos , qui id de seipsis testati sunt. Augustinus in Manuali cap. 22. *Cùm me*, inquit , *pulsaverit aliqua turpis cogitatio, recurro ad Christi vulnera: cùm me premit caro mea, recordatione Christi vulnerum resurgo : cùm diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Dei , & recedit à me. Si ardor libidinis movet membra mea , recordatione vulnerum Domini nostri Iesu Christi extinguitur. In omnibus adversis non inveni tam efficax remedium,*

Exempla aliquot eorum, qui meditatione passionis ad perfectionem sunt evecti. Augustinus.

quàm vulnera Christi. In illis dormio securus, requiesco intrepidus: nihil tam ad mortem amarum, quod Christi morte non sanetur. Hæc de se testatur Augustinus, cùm in suis angustiis confugiebat ad Christi vulnera: idem tamen, loco supra citato, dicit nihil esse tam salutiferum, quàm de iis quotidie cogitare: quia scilicet electorum est proprium quinque Christi vulnera pia aliqua precatiuncula venerari, & præcipua Passionis mysteria recensere. Addunt aliqui brevem aliquam totius Christi vitæ memoriam. Quod Bernardus setm. feriæ quartæ pœnosæ de se testatur his verbis: *Memor ero, quamdiu fuero, laborum illorum quos pertuli in prædicando, fatigationum in operando, tentationum in jejunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum ejus omnium, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horumque similium: quæ per eum, & super eum abundantiùs transierunt.* Alij sancti viri domicilium sibi statuunt in aliquo ex Christi vulneribus: pœnitentes in pedibus, alij in aliis, juxta devotionem vniuscuiusque, secuti exemplum Bonaventuræ, qui in stim. cap. 1. *in latere*, inquit, *Christi volo quiescere & vigilare, bibere, comedere, legere, adorare, & omnia mea negotia pertractare: ibi loquar ad cor ejus: & ab ipso, quod voluero, impetrabo.*

Bernardus.

In Christi vulneribus domicilium statuunt aliqui Sancti. *Bonauent.*

Patet idem denique tertiò ex variis revelationibus, quibus Deus sanctis viris declaravit quanti faciat in suis electis memoriam Passionis. Beatæ Gertrudæ revelatum fuisse à Domino refert Blosius c. 2. mon. spir. quoties aliquis devotè aspicit crucifixum, toties amanter respici à benignissima misericordia Dei. Quidam Religiosus scire cupiens quodnam obsequium Deo esset gratissimum; à Christo crucem bajulante audivit, non aliud esse quàm ferre simul cum eo crucem in corde, per crebram recordationem & compassionem: in ore, per devotam gratiarum actionem: in auribus, per pœnarum Christi auditionem: in dorso, per carnis assiduam macerationem: Ita refertur in speculo humanæ salutis cap. 43. De quodam sancto Monacho Daniele narrat Cæsarius libro 8. cap. 10. impetrasse eum à Christo donum lacrymarum in recordatione Dominicæ Passionis: ita vt de ea nec loqui, nec cogitare posset sine lacrymis. Idem legitur de Sancta Brigitta, cui, cùm adhuc esset junior, apparuit Christus cruci affixus, ita recenti profusus sanguine, vt tunc è Calvariæ monte descendisse videretur. Ex quo tempore exerceri cœpit in meditatione Passionis; de qua numquam cogitare potuit sine lacrymis. Ita, habetur ex actibus Canonizationis sub Bonifacio IX. Sancto Francisco Asciſinati sacris Christi stigmatibus insignito, vt refert sanctus Bonaventura in ejus vita c. 1. memoria Passionis Christi, viscera cordis ipsius adeo est impressa medullitus, vt cùm Christi crucifixi memoria veniret in mentem, vix posset à lacrymis & gemitibus exteriùs

CCIX.

contineri. De eodem etiam refertur libro 1. Chron. cap. 86. interrogatum aliquando, cur ploraret? respondisse, ita deberem vagari per totum mundum sine verecundia plangendo Passionem Domini mei.

Exhibēdum est aliquid memoriæ passionis Christi.

Denique universali experientia constat, Sanctos viros, in quibus aliqua nota prædestinationis apparet, erga Christi passionem esse mirificè affectos, tum Christi doloribus compatiendo, tum in eorum honorem aliquid exhibendo: jejunium quartæ feriæ, in qua à Iuda Christus est traditus; & sextæ feriæ, in qua mortuus. Sanctus Nicolaus Myrensis nutricis uberibus abstinuit quartæ, & sextæ feria: quem morem servavit usque ad extremum spiritum. Quod multi postea sunt imitati. Alii sexta feria se flagellant ad honorem flagellorum Christi: alii abstinent, quoad fieri potest, à bibendo, ad honorem sitis Christi: alii singulis diebus orant aliquandiu expansis manibus, atque in crucis signum efformatis, ut aliquo modo juxta monitum 1. Petri 4. *communicent Christi passionibus.* Alii quotidie curant elicere ex compassionis effectu, aut ex peccatorum dolore, saltem lachrymulam: qua Crucifixi lavent vulnera, reddentes Christo lachrymarum guttas pro unda sanguinis. Quo pietatis exercitio quædam pia fœmina ad magnum culmen sanctitatis pervenit. Quippe à Deo plus æstimatur affectus ille compassionis, quàm alia externa opera. Ideo Albertus Magnus in tractatu missæ: *Simplex*, inquit, *recordatio vel meditatio Passionis Christi plus valet, quàm si quis per annum jejunaret in pane, & aqua, qualibet sexta feria: vel disciplinaret se qualibet hebdomada per annum, usque ad effusionem sanguinis; vel quotidie legeret unum psalterium.* In his fit tantùm comparatio inter opera externa præcisè accepta, & affectum compassivum internum in meditatione passionis. Quamobrem Bonav. *si vis*, inquit, *homo, de virtute in virtutem, de gratia in gratiam, de bono in melius proficere, quotidie quanta potes devotione mediteris Domini passionem.*

Meditatio passionis plus valet, quàm alia externa opera.

Bonavent.

Hoc igitur cum maximum sit prædestinationis medium, ut experientia monstrat, magnum etiam ejusdem est signum. Denique electi omnes dicuntur Ezech. 9. *signati Tau super frontes*: quo crucem significari ostensum est suprà. Quia signum prædestinationis est, crucis, & passionis imaginem interiùs, & exteriùs circumferre. Quod si in die judicii *parebit signum filii hominis*, Matth. 24. & electi omnes sub hoc vexillo: signum habent quod recipiendi tunc sint sub vexillo crucis, qui hic piè affecti sunt erga crucem. Quod si Christi condemnatio, & passio tunc non fuit sine liberatione Barabbæ: quantò magis fidelibus liberationis, & prædestinationis est signum? Quod animadvertens Athanasius or. in Paras. *O rem*, inquit, *miram! subit mortis sententiam Christus, & statim Barabbas absolvitur. In ipso protinus condemnationis initio crux liberationem largitur.* Hæc de prædestinationis signo in passionis memoria.

Ezech. 9.

Matth. 24. Electi, qui cruce hic sunt signati, sub crucis ultima die recipientur.

Athanas.

Ex his collige, per modũ corollarij, ſpeciale reprobationis ſignum in ejuſdem oblivione. Tum quia contrariorum eadem eſt diſciplina, ut ſæpius notatum eſt. Tum quia maximæ ingratitudinis eſt nota, beneficium omnium maximum obliviſci. Paſſio autem, & mors Chriſti beneficium eſt inter omnia maximum: ſive expendas ſanguinem, & vitam Chriſti, quæ ſunt infiniti valoris, & infinitè excedentis dona omnia gratiæ, & gloriæ: ſive animadvertas quàm illi pœnoſum fuerit: cum cætera omnia beneficia aut ſine pœna fuerint, ut creatio, conſervatio, & ſimilia; aut cum minori pœna, ut incarnatio, circumciſio, prædicatio: quibus omnibus longè Chriſto pœnoſior fuit Paſſio & mors. Quod ſi, ut ait Chryſoſtomus hom. 9. in Geneſ. *beneficia Dei omnibus horis conſideranda ſunt*, quantò magis beneficium omnium maximum: Qui enim beneficij obliviſcitur, non poteſt gratiam referre: ac proinde dum deficit ex parte noſtra gratiarum actio, ſignum eſt quod ceſſatura ſit ex parte Dei gratiarum largitio: ut enim notat Bernardus ſermone 1. in cap. jejun. *gratiarum ceſſat diſcurſus, ubi recurſus non fuerit: nec modo nil augetur in accipiente, ſed etiam quod accipit, ei vertitur in perniciem.* Unde fit ut ipſa Chriſti Paſſio, ex ſe maximum bonum, tali oblivioſo & ingrato vertatur in malum: quod eſt potiſſimum reprobationis indicium; cùm contrà electis ipſamet mala cooperentur in bonum.

Oblivio paſſionis Chriſti, reprobationis indicium.

Chryſoſtom.

Bernard. Ceſſante gratiarum actione, beneficium vertitur in perniciem.

Poſtremò, omnis qui elongat ſe ab eo prædeſtinationis principio, in quo tanquam in fonte cõtinentur omnia prædeſtinationis media, habet maximum reprobationis ſignum. Sed qui Paſſionis Dominicæ obliviſcitur, elongat ſe per intellectum & voluntatem ab hujuſmodi prædeſtinationis principio: per intellectum, de ea non cogitando: per voluntatem, non compatiendo. Ergo maximum habet reprobationis ſignum.

Confirmatur ex Pſal. 30. ubi Chriſtus id conqueritur iis verbis, *oblivioni datus ſum tanquam mortuus à corde.* Perinde ac ſi diceret, Ego qui mortuus ſemel ſum corpore oblivioni datus, mortuus ſum etiam hominum cordibus. Obſerva autem hîc Chriſtum dicere ſe oblivioni traditum ab iis qui eum videbant: *Qui videbant me, foras fugerunt à me: oblivioni datus ſum*, &c. quia ſcilicet de eorum potiſſimùm ingratitudine queritur, qui eius Paſſionem aliquando conſiderant, & quodammodo per intellectũ videntur, nullo tamen cordis affectu. Quod advertens Hugo Cardinalis, *mirum*, inquit, *videtur quod dicit oblivioni datum eſſe ab iis qui vident eum: ſed ſignanter dicit, quia videntes oculo intellectus, non vident oculo affectus.* Ideo Zach. 12. de prædeſtinatis dicitur, *aſpicient ad eum quem confixerunt, & plangent.* Quamobrem ſive Paſſionis oblivio, ſive aliqualis memoria ſine affectu compaſſionis, reprobationis eſt ſignum. Ideo Pſal. 21. qui totus eſt de Paſſione Chriſti, ut oſtenſum eſt ſupra, cùm di-

Pſalm. 30. Paſſio Chriſti affectûs oculis, & nõ intellectûs tantùm, eſt aſpicienda.

Hugo Card.

Zach. 12.

CCX.

xiſſet *foderunt manus meas & pedes meos : dinumeraverunt omnia oſſa mea* ; cùm hæc & cæteta enumeraſſet, ad ſummam exaggetationem Iudaïcæ crudelitatis ſubdit , *ipſi verò conſideraverunt & inſpexerunt me*,ac ſi diceret, crudeles quidem fuiſſe Iudæos , dum foderunt eius manus & pedes,fundendo eius ſanguinem;ſed crudeliores dum conſideraverunt, & inſpiciendo negarunt ei lachrymas : Quia, vt notat hîc Hugo Cardinalis ,*multi Chriſtum conſiderant oculo intellectus , pauci oculo affectus.* Nimitum hæc ingratitudo prævisa majori Chriſtum dolore affecit, quàm ipſamet clavorum , quibus confixus eſt, vulneta. Ideo Bernardus ex perſona Chtiſti : *O homo* , inquit , *vide pœnas quibus afficior : vide clavos , quibus confodior : cùm ſit dolor tantus exterior , interiùs eſt planctus gravior , cùm te tam ingratum experior.*

Bernard.

E quibus concluditur ſignum eſſe reptobationis non vulgare ex oblivione Dominicæ Paſſionis, de ea vel nihil cogitando, vel ratò, ſive duritia quadam cordis Chriſti doloribus non compariendo:Sicut enim , teſte Bonaventura in ſtimulo divini amoris p. 1. *Paſſio ſuum meditatorem alienat , & non ſolùm reddit Angelicum , ſed divinum*; quod eſt præbete ſignum prædeſtinationis perſpicuum : ita eiuſdem vel oblivio , vel inaffectuoſa memoria,quæ oblivioni æquivaler,hominem transfert non ſolùm ad ſtarum belluarum , ſed etiam diabolicum : quod eſt præbete ſignum reprobationis. Poteſtque meritò dici de Chriſto cruci affixo illud Pſ.72.*qui elongant ſe àte , peribunt.* Quippe in ſolis Chriſti vulneribus oſtium eſt vitæ.Ideo ab Evangeliſta dicitur,*vnus militum lanceâ latus eius aperuit*, Ioan.19.Nempe non dixit, vt Auguſtinus tract. 102. in Ioan.*vulneravit, ſed aperuit : vt illic quodammodo vita oſtium panderetur.* De hac porta dicitur Pſ.117.*Hæc porta Domini , iuſti intrabunt in eam.* Nempe prædeſtinati & electi : ii verò qui incogitantia,& oblivione, ſe ab hac porta elongant , vtique excluduntut ab ea , adnumetati inter reprobos.

Chriſti latus electorum oſtium ad vitam.

CAPVT XVII.

Decimum prædeſtinationis ſignum , Frequens & devotus vſus Euchariſtiæ.

DIco decimoſeptimò prædeſtinationis ſignum eſt frequens & devotus vſus Euchariſtiæ.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Geneſ.46. *Aſer pinguis panis eius:& præbebit delicias Regibus.* In quem locum Gloſſa *per Aſer*, inquit,*qui interpretatur Beatus, poteſt ſignificari Chriſtus;*

Geneſ.49. Gloſſa.

qui non solùm Beatus est, sed etiam beatitudo Sanctorum. Pinguis panis, idest Sacramentum Eucharistiæ, in quo datur Christus nobis in nutrimentum spiritualis vitæ. Et præbebit delicias Regibus. Per Reges intelliguntur cæli cives cum Christo regnantes. Nihil clarius dici potuit ad significandum eos qui deliciantur in pane Eucharistico, prædestinatos esse & electos. Idem ipsamet Ecclesia adaptat Eucharistiæ in Officio Corporis Christi, vbi *pinguis est panis Christi, & præbebit delicias Regibus*; quia scilicet ipsemet panis Eucharisticus Reges facit. Quò videtur alludi Is. 21. *pone mensam, & contemplare in speculo comedentes & bibentes. Surgite Principes.* Vbi Hieronymus: *Dicitur*, inquit, *per Prophetam ad omnes credentes, vt comedentes & bibentes corpus & sanguinem Domini vertantur in Principes* Christus igitur Princeps & Rex gloriæ, comedentes & bibentes ipsum convertit in Principes ac Reges, idest in prædestinatos ad Regnum. Quamobrem Chrysostomus hom. 45. in Ioan. *hic sanguis*, inquit, *nobilitatem animæ non sinit languescere. Hic sanguis facit, vt imago in nobis Regni floreat.* Ideo dicitur *præbere delicias Regibus.* Quippe, vt notat Gregorius expos. in 7. Psalm. Pœnit. Psalm. 5. vers. 24. *Per Reges eos intelligas, qui animorum suorum motus secundùm Dei voluntatem dirigunt, eisque Regum more dominantur; dum in rationis eminentia, quasi in Regali solio, præsidentes, pacatis omnibus, innocentiæ in seipsis iura disponunt.* Dicitur ergo panis Christi præbere delicias Regibus, sive iis qui animi motibus Regum more dominantur; sive iis, qui prædestinati sunt ad Regnum. Insigne igitur sive præsentis, sive futuri Regni est invenire delicias in hoc pane.

Christi corpus panis cælestium civium. *Isaiæ* 21. *Hieronym.* *Chrysostom.* *Gregorius.* Reges ii, qui secundum Dei voluntatem animi sui motus regunt.

Secundus locus ex Exodi 12. vbi præcipitur Israëlitis egressuris ex Ægypto, & profecturis, in terram promissionis, esus Agni. Hic autē figura fuit Eucharistiæ, vt communiter Patres & Interpretes. Quamobrem esus Agni debebat fieri nocte: *Edent carnes nocte illa assas igni*, Tum quia Eucharistia instituenda erat nocte, *in qua nocte tradebatur*, 1. Cor. 11. Tum quia Christus in hoc Sacramento non videtur, sed creditur: & ideo Eucharistia appellatur *mysterium Fidei.* Idcirco Gregorius libro 2. in Evangelia hom. 22. *nocte*, inquit, *Agnum comedimus; quia modò in Sacramento Dominicum corpus accipimus.* Clariùs autem Lyranus: *Edent*, inquit, *nocte: per quod significabat, quod Christus non est in Eucharistia modo visibili, sed per fidem: quæ est de non apparentibus.* Tria autem, vt notat sanctus Thomas 3. p. q. 73. art. vlt. in corpore, considerari possunt in Eucharistia. Id, quod est Sacramentum tantùm: & sunt accidentia panis, & vini. Id, quod est res, & Sacramentum: & est ipsemet Christus. Vltimò effectus Sacramenti: & est gratia. Hæc autem, vt observat Burgensis addit. 2. ad Glossam Exodi 13. reperiuntur figuraliter in esu agni. Nam primò agnus comedebatur cum panibus azymis Exodi 12. & sic figura fuit

Gregorius.

Sacramenti, quod juxta ritum Latinum conficitur in pane azymo.

Agnus paſchalis figura fuit Chriſti.

Secundò, Agnus figura fuit Chriſti, qui eſt res & Sacramentum: & immolatio illius ab omni multitudine filiorum Iſraël in decimaquarta Luna fuit figura Paſſionis Chriſti, quæ completa fuit in eadem Luna. Quare & agnus ille aſſatus fuit in formam crucis, ut obſervat Juſtinus dialogo cum Tryphone, & alibi notatum eſt. Tertiò, quantum ad effectum; quia agni comeſtionem ſecuta eſt liberatio à ſervitute Ægyptica, & comeſtionem Euchariſtiæ ſequitur liberatio à peccatis. Hinc ſumitur in Euchariſtia prædeſtinationis ſignum; quia illa comeſtio agni facta in Ægypto fuit initium profectionis in terram promiſſionis, quæ figura erat cœleſtis patriæ. Quamobrem

Gloſſa. Gloſſa, *Phaſe*, inquit, *à filiis Iſrael ex Ægypto migrantibus primum celebratum eſt. Nobis quoque ſurgendum eſt de tranſitoriis ad æterna, de terrenis ad cœleſtia.* Idcirco juſſi ſunt comedere agnum

CCXI. *Lyranus.* *tenentes baculos in manibus*: quia, ut notat Lyranus, *ſumentes Euchariſtiæ Sacramentum oſtendere debent ſe peregrinos eſſe in hoc mundo.* Jubentur etiam *comedere feſtinanter.* Unde infert Gregorius loco citato: *feſtinanter ergo Paſcha comedite, ideſt ad ſolemnitatem patriæ cœleſtis anhelate. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat* Hæc omnia ſigna ſunt & characteres prædeſtinatorum, qui ex hoc eſu agni pergunt ad patriam.

Euchariſtiã ſumentes ut peregrinos hujus vitæ ſe debent exiſtimare

Exod. 13. Tertius locus eſt Exodi 13. *Dominus præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis.* Hæc figura fuit Euchariſtiæ, in qua ſub accidentium ſenſibilium veluti nube Chriſtus abſconditur, ductor populi Chriſtiani, ut indicat Origenes, Ambroſius libro 4. in Luc 4. Drogo libello de ſacratiſſima Domini Paſſione, & Gloſſa ordinaria in dictum locum Exodi, vbi: *Chriſti*, inquit, *Sacramentum manifeſtum eſt in carne, tanquam in nube.* Hoc autem apparet multipliciter. Primò, quia ibi apparebat nubes exteriùs: interiùs autem in ea abſcondebatur Angelus ſub figura humana, repræſentans ipſum Verbum, quod erat incarnandum. In Euchariſtia etiam aliud apparet exterius, nempe nubes accidentium materialium: aliud abſconditur interius, ſcilicet Chriſtus ductor Chriſtiani populi ad veram terram promiſſionis. Ideo de fidelibus ad hoc Sacramentum accedentibus poteſt dici ex 2. Eſdræ 9. *columna nubis ductor eorum.* Secundò de illa nube dicitur loco citato Exodi, *nunquam defecit columna nubis per diem coram populo*: utique uſque dum pervenirent ad terram promiſſionis. De præſentia verò Chriſti in Euchariſtia dicitur Matt. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*, ideſt uſque dum totaliter populus Chriſtianus deveniat ad veram terram viventium: interim in altaribus *nunquam deerit hæc columna nubis coram populo.* Tertiò de ea dicitur, *aperuit nubes tabernaculum, & gloria Domini implevit illud*; quia in tabernaculo Euchariſtiæ Deus *oſtendit*

Columna nubis in deſerto. Euchariſtiæ figura.

Gloſſa.

Matth. 28.

dit divitias gloriæ Regni sui, ac magnitudinem atque jactantiam potentiæ suæ. Esther 1. Quartò, erat illa nubes figuræ circularis & rotundæ repræsentans columnam: & ideo dicitur Esdræ loc.cit. *deduxit eos in columna nubis.* Hostia etiam Eucharistica figuræ est circularis, & rotundæ: in qua non una, sed duæ hinc inde columnæ signantur, quasi Herculeæ columnæ, cum inscriptione *non plus ultra.* Quippe in institutione hujus Sacramenti *cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Joan. 13. Quintò, ut dicitur Exodi 14. illa nubes erat *tenebrosa, & illuminans noctem.* Quia Eucharistia *tenebrosa* est, per obscuritatem fidei: *& illuminans noctem*, per coruscationem mirabilium, quæ in ea apparent. Postremò illa ductum præbebat Israëlitis ad terram promissionis: & ideo dicitur Exod. 13. *Ad ostendendam viam in columna nubis.* Nubes verò Eucharistica ductum præbet fidelibus, & ostendit viam ad cœlum. Ideo dicitur Psalm. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei.* Quamobrem Drogo Hostiens. libel. de sacram. Dom. pass. *Gradere nunc,* inquit, *nobiscum Domine, ne desolemur, & tristemur in via: quoniam tu ipse præcedebas filios Israël in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem. Quæ est nubes, quæ præcedit veros Israëlitas, nisi verissimum, & sanctissimum corpus tuum, quod in altari sumimus? In quo velatur nobis altitudo diei, immensitas maiestatis tuæ: cuius calorem, & splendorem mortalis infirmitas sustinere non potest, nisi mediatrix nubes interposita & ardorem temperet desuper, & tutam subtus vitam demonstret.* Quid est Eucharistiam viam tutam ostendere ad gloriã, nisi ex eius frequenti, & deuoto vsu signum prædestinationis haberi? Nempe *hæc est columna nubis*, vt dictum est cum Drogone, *qua præcedit veros Israëlitas*: cuius ductum qui sequuntur, ii verè sunt Israëlitæ: & rectè ad cælum, tanquam ad veram terram promissionis, perueniunt.

Esther. 1.

Psalm. 49.

Drogo.

Eucharistia viam tutam ostendit ad gloriam.

Quartus locus est Iudic. 7. vbi, cum visus esset *subcinericius panis in castra Madian descendere, percutere, atque subuertere*, responsum fuit, *Nec est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis.* Gedeonem Christi fuisse typum notat Hieronymus in Is. cap. 9. Gregorius lib. 30. mor. cap. 17. & habetur expressè ex Is. 9. *Iugum oneris eius superasti, sicut in die Madian.* Gladius verò Gedeonis est humanitas, & caro Christi: quam gladium appellat Tertull. lib. 4. contra Marcionem, Aug. in Psalm. 7. Procopius in Is. 49. & alii. Gladius hic visus est sub forma panis: cum tamen nihil commune videatur pani, qui nutrit ad vitam, cũ gladio qui cædit ad mortem. Quia caro Christi in Eucharistia sub forma panis, gladius est subuertens castra inuisibilium Madianitarum, vt notat Spinellus lib. de B. Virg. cap. 22. n. 13. Cresollius in Anthologia sacra cap. 11. sess. 5. Magaglianes in eum locum, aliique: cum quibus consonat id, quod dicit Cyprianus epist. 45.

Iudic. 7.

Gedeon Christi typus: ejus gladius Christ est humanitas. *Isaiæ* 9.

ad Cornelium, ubi: *Quos*, inquit, *excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes nudoſque relinquimus: ſed protectione corporis, & ſanguinis Chriſti munimus. Vt., quos tutos eſſe contra adverſarium volumus, munimento Dominica ſaturitatis armemus.* Sicut igitur ſubcinericius ille panis ſignum victoriæ attulit: ſtatimque omine ex eo accepto dictum eſt, *ſurgite, tradidit Dominus in manus noſtras caſtra Madian*: ita panis Euchariſticus ſignum præfert victoriæ à dæmonibus reportandæ. Ideo idem Cyprianus epiſt. 56. *Armemus*, inquit, *dexteram gladio ſpirituali: & Euchariſtiæ memor, qui Domini corpus accepit, ipſum complectatur, poſtea à Domino præmium acceſurus cæleſtium coronarum.* Quem locum explicans Pamelius num. 32. *Alludit*, inquit, *ad veterem Eccleſiæ uſum, quo ſumebatur in manus Euchariſtia.* Quam Cyprianus appellat *gladium ſpiritualem, omen præmii, & cœleſtium coronarum.*

Cyprianus.

Pſalm. 4. Lyranus.

Quintus locus eſt Pſalm. 4. *Dediſti lætitiam in corde meo: à fructu frumenti, vini & olei ſui multiplicati ſunt.* Ideſt, ut gloſat Lyranus, *per oblationem, & perceptionem Euchariſtiæ.* Quem locum expendens Ambroſius in eum Pſalm. *Data eſt*, inquit, *lætitia in corde noſtro ab illo tempore, quo accepimus frumentum in corpore, vinum in ſanguine, oleum in chriſmate.* Conjungitur cum hoc frumento, & vino, quædam ſpiritualis lætitia, omen & ſignum felicitatis futuræ: ideo dicitur *dediſti lætitiam in corde meo*: ſicut etiam Eccl. 9. *comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum.* Quæ verba Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi myſtag. 4. explicat de Sacramento altaris ſumendo cum lætitia. Dicitur quoque Pſal. 67. *juſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia.* In quem locum Hugo Card. *Epulentur*, inquit, *in ſumptione Euchariſtiæ: & exultent in conſpectu Dei.* Præterea Pſalm. 103. *ut exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.* Quem locum explicans Cyrillus Hieroſ. cathech. cit. *confirma*, inquit, *cor tuum participans de hoc pane (Euchariſtico) & exhilara faciem tuam: ut poſſis gloriam Domini ſpeculari, transformatus à gloria in gloriam.* In Scripturis igitur conjungitur cum perceptione hujus Sacramenti lætitia, propter ſpem, quam affert prædeſtinationis, & ſalutis. Idcirco Pſalm. cit. poſtquam dictum eſt, *dediſti lætitiam in corde meo: à fructu frumenti*, &c. ſubditur, *in pace in idipſum dormiam, & requieſcam.* Quod eſt prædeſtinatorum proprium, qui *dormiunt in Domino*, vt dicitur de Stephano Act. 7. nempe electorum mors ſomnus eſt: quæ coniungitur à Dauide cum *fructu frumenti, & vini.* Quia fructus Euchariſtiæ ſpecialis, eſt ſancta mors, quam ex perſona prædeſtinati auguratur ſibi ab hoc Sacramento, *à fructu frumenti*, &c. *in pace dormiam, & requieſcam.* Ideo fortaſſe hoc Sacramentum non prandium, ſed cœna dicitur Lucæ 14.

Ambroſius.

Cum Euchariſtiæ vino, & frumento, lætitia ſpiritualis & omen gloriæ conjunctum.

Eccl. 9.

Pſalm. 67. Hugo Card.

Pſalm. 103.

Cyrillus.

CCXII. Euchariſtiæ fructus eſt ſancta mors.

homo quidam fecit cœnam magnam, &c. Quia, si benè cœnatur, benè dormitur: & salutaris cœna causa est, & auspicium somni etiam salutaris. Ex hac Eucharistica cœna sumendo auspicium bonæ mortis potest quispiam dicere cum Dauide post *fructum frumenti, & vini, in pace in idipsum dormiam, & requiescam.* Ideoque vidit Ioan. Apocal. cap. 6. *requiescentes iustorum animas subtus altare*: quia requies iustorum pendet à Sacramento altaris. Quod notans August. serm. 11. de SS. *rectè*, inquit, *subtus altare iustorum animæ requiescunt: quia super altare corpus Domini offertur.*

Eucharistia cur cœna dicatur apud Lucam. *Luca* 14. *Apocal.* 6. *Augustinus.*

Sextus locus est Psalm. 21. *Edent pauperes, & saturabuntur. Laudabunt Dominum, qui requirunt eum: viuent corda eorum in sæculum sæculi.* Quem locum, vt notat Lorinus, Patres Græci, & Latini de Eucharistia explicant. Obseruanda est connexio: *Edent pauperes*, nimirum pauperes spiritu, & humiles, quibus proficit Eucharistia. Subditur, *viuent corda eorum in sæculum sæculi.* Edentibus igitur Eucharistiam pronosticon fit vitæ *in sæculum sæculi.* Est animaduersio Lyrani. *Edent*, inquir, *pauperes, idest verè humiles. Et saturabuntur, quia proficit eis hoc Sacramentum, Et laudabunt Dominum, quia cum diuinis laudibus, & gratiarum actionibus debet accipi hoc Sacramentum. Vivent corda eorum, quia vivificat spiritualiter, & æternaliter.* Idem notat Hugo Cardin. in eundem locum. *Edent*, inquit, *pauperes: quia comedent Christum spiritualiter nonnisi pauperes, idest contemptores divitiarum, & humiles. Laudabunt Dominum, gratias agendo. Vivent corda eorum in sæculum sæculi, idest in æternum.* Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Idem infrà. *Edent pauperes, & laudabunt comedendo: & laudando comedent.* Obseruandum est etiam dici *Edent pauperes, & saturabuntur.* Quia panis hic humiliter, & deuotè acceptus verè satiat: quod non præstatur per escam delectationum mundi hujus. Ideo dicitur Proverb. 13. *ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii.* Quia scilicet delectatio temporalis mendax est, aliud præferens in specie, aliud exhibens in re: atque adeo nullo modo satiat. Ex hoc autem pane Eucharistico *edent pauperes, & saturabuntur.* Quia, ut notat Tertull. de resur. car. cap. 8. *dum caro corpore, & sanguine Christi vescitur, de Deo anima saginatur.* Postremò obseruanda sunt etiam, quæ subduntur. *Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium: manducaverunt, & adoraverunt.* Quia scilicet panis Eucharisticus Christo regnum, ac dominium comparavit. Quamobrem Augustinus lib. 1. ad Ianuarium, *Sacramento*, inquit, *corporis Domini subjugatus est mundus*: nempè *manducaverunt, & adoraverunt.* Quia ut addit Timotheus presbyter conc. de occursu, *per divinam hanc mensam, & mundus est stabilitus, & orbis terrarum*

Psalm. 21. Eucharistiã edentibus prognosticõ fit æternæ vitæ. *Lyranus.* *Hugo Card.* *Proverb.* 13. *Tertull.* *Augustinus.*

consistit, & regnum custoditur, & multiplicatur Ecclesia. Dicit *manducaverunt, & adoraverunt*: ideo *adoraverunt*, quia *manducaverunt*. Subdit, *pingues terræ*, id est, ut glosat Lyranus, *Principes Christiani, qui devotè manducant corpus Christi.* Meliùs Titelmanus per pingues terræ intelligit *sapientiores & præstantiores super terram, qui comedunt sanctum panem corporis Christi.* Quippe proprium est electorũ frequenter & devotè hunc panem comedere: qui dicunt *pingues terræ*, cò quòd possunt dicere cum Davide Psalm. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* Ideo Theodoretus in eum Psalmum, *manducaverunt*, inquit, *omnes pingues terræ, ut qui ab illo divino cibo tales effecti sunt.* Ideo appellavit Is. 25. *convivium pinguium.* Quod si per *pingues terræ* intelligantur cum Hugone *divites terræ*, hoc idem Sacramentum manducant divites terræ; quia manducatione ipsa spiritualibus ditantur divitiis. Ideo fortasse Joseph, quo tempore *accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu*, dicitur *homo dives*; quia corpore ipso Christi dives effectus est. Quod expendens Ambrosius libro 10. in Lucam cap. 23. *meritò*, inquit, *hoc loco dives dicitur, ubi corpus suscepit Christi: suscipiendo enim divitem, nescivit fidei paupertatem.* Manducatio igitur devota & frequens corporis Christi, prædestinationis est signum: quia iis potissimùm competit, qui sunt *pingues*, sive *divites terræ*: utpote qui dum in terra degunt, sunt *divites in bonis operibus*, ut loquitur Paulus 1. ad Tim. 6. quod maximè prædestinatorum est proprium.

Ambrosius.

1. *Timot.* 6.

Septimus locus est Psalm. 22. *Parasti in conspectu meo mensam adversùs eos qui tribulant me: impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est! & misericordia tua subsequetur me*, &c. Loquitur hîc de mensa & calice Eucharistico, ut communiter Patres & Interpretes. Cyprianus epist. 63. *In Psalmis*, inquit, *Spiritus sanctus mentionem facit Domini calicis, dicens, Calix meus inebrians, quàm præclarus est.* Cyrillus catech. mystag 4. *Parasti*, inquit, *in conspectu meo mensam, quid aliud significat, nisi mysticam illam & spiritualem mensam, quam Deus nobis proposuit adversariam illi, quæ ante nobis à dæmonibus parabatur? Et calix meus inebrians quàm præclarus est, Vides hîc dici de calice, quem Iesus accipiens dixit, Hic est sanguis meus.* Idem habet Eusebius demonstr. Euang. l. 1. cap. 10. Hugo Cardinalis, aliique in eum locum. Ex hoc autem loco habetur in deuoto vsu Eucharistiæ signum prædestinationis tripliciter.

Psalm. 22.

Cyprianus.

Cyrillus.

Primò, quia hæc mensa pascit simul, & armat ad prælium: vt similis quodammodo videatur mensæ & conuiuio Lapitharum; de quibus traditur, eos inter epulas præliantes, crateribus vsos esse pro telis. Ideo mensæ huius panis dicitur *panis fortium*: vbi enim habet vulgata Psal. 77. *panem Angelorum manducauit homo*, ex Hebræo

Psalm. 77.

legit Hieronymus *panem fortium*; quia ſcilicet hæc menſa bellatores reddit, & fortes. Quamobrem Chryſoſtomus hom. 61. ad populum Antiochenum monet *vt tanquam leones ignem ſpirantes ab hac menſa recedamus, diabolo facti terribiles.* Ipſi quoque martyres non aliunde ſumunt arma, cùm deſcendunt ad certamen Fidei, quàm ab hac menſa Euchariſtica. Idcirco Cyprianus epiſt. 30. *idoneus*, inquit *eſſe non poteſt ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam recepta Euchariſtia non erigit.* Menſa hæc tam egregiè armans, & muniens contra hoſtes, ſignum eſt prædeſtinationis; quia eſt omen victoriæ. Ideo Iſ. 30. vbi vulgata, *in bellis præcipuis expugnauit eos*, ex Hebræo *in ſacrificiis expugnabit eos*, vt animaduertit Forerius id de Euchariſtia interpretatus. Nimirum, vt ait Petrus Damian. opuſc. de inſtit. monaſt. cap. 3. *terretur aduerſarius, dum videt Chriſtiani labia Chriſti cruore rubentia: agnoſcit enim præſtò ſuæ perditionis indicium, & diuinæ victoriæ, qua captiuatus & obrutus eſt, non tolerat inſtrumentum.*

Euchariſtiæ menſa bellatores reddit, & fortes. *Chryſoſtom.* CCXIII. *Cyprianus.* *Iſaiæ 30.* *Petr. Dam.*

Secundò, idem colligitur ex iis verbis, *calix meus inebrians, quàm præclarus eſt.* Quippe dicitur hîc *calix inebrians*, quia, vt notat ſanctus Cyprianus libro 2. epiſt. 3. ad Cæcil. *ſicut ebrietas hominem à ſe & à mente alienat, facitque planè alium; ſic Euchariſtia fidelem à ſe alienat, & ex terreno facit cæleſtem.* Quod maius ſignum prædeſtinationis ad cæleſtem gloriam, quàm hoc calice *ex terreno fieri cæleſtem?* De hac ebrietate ait Auguſtinus libro de agone Chriſtian. cap. 9. *datum nobis eſſe pignus, in quo ſentimus eius dulcedinem, & deſideramus ipſum vitæ fontem; vbi ſobria ebrietate inundemus.* Et infrà: *Talis*, inquit, *ebrietas non exertit mentem; ſed rapit ſurſum, & oblitionem præſtat omnium terrenorum*: quaſi per hunc fluuium Lethem, quo *oblivio præſtatur omnium terrenorum*, tranſitus fiat non ad fabuloſos, ſed ad veros campos Elyſios Paradiſi. Neque verò Laïcis, qui Euchariſtiam tantùm ſumunt ſub ſpecie panis; hæc ebrietas denegatur. Ideo dicitur Oſeæ 7. *viuent tritico*; vbi Septuaginta, *inebriabuntur tritico.* Hæc ebrietas, quæ affluentiam ſignificat ſpiritualium conſolationum, ebrietatem illam beatificam repromittit, de qua Pſal. 35. *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Ideo dicitur Pſal. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi*; quia qui dignè bibit ex hoc calice, præſagium iam habet quod futurus ſit hæres æternæ vitæ.

Euchariſtiæ calix inebriat hominem à ſe alienans, ac reddens cæleſtem. *Cyprian.* *Auguſtinus.* *Pſalm. 35.*

Euchariſtia deuotè accepta copiã diuinorum auxiliorum per totam vitam meretur.

Tertiò denique idẽ apertè colligitur ex verbis immediatè ſequentibus. Siquidem ſtatim ſubdit, *& miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Euchariſtia enim vt par eſt ſuſcepta, meretur copiam diuinorum auxiliorum *omnibus diebus vitæ*, & ſic perducentium ad perſeuerantiam finalem, ex qua gloria æterna. Concludit,

& vt inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum. Nempe videndo Deum per totam æternitatem, iuxta id quod dicitur Ps.90. *longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.* Hi sunt effectus huius mensæ, de qua dixerat, *parasti in conspectu meo mensam.* Iure autem dicitur *parasti*; quia, vt notat ibi Hugo Cardinalis, *nemo parare potuit hanc mensam, nisi Deus.*

Psalm.90.

Psalm.110. Octauus locus est Psal.110. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se.* Et statim subdit, *memor erit in seculum testamenti sui.* Hunc locum de Eucharistica explicat Augustinus in hūc Psalmū, qui escam, inquit, *dedit, quæ non corrumpitur: panem, qui de cælo descendit.* Cassiodorus ibidem: *Esca*, inquit, *data est timentibus eum, idest communicatio Corporis & Sanguinis sacri.* Hugo Cardinalis ibidem, *Dedit*, inquit, *Deus antiquis manna, modernis suum Corpus & Sanguinem.* Idem habet vtraque Glossa, Titelmanus, Lorinus, & alii. Dicitur autem Eucharistia esse quædam recollectio mirabilium Dei, quæ recenset sanctus Thomas opusc.68.cap. 11.& ex recentioribus Cornelius in Pron.13. vbi doctè, vt solet, & piè enumerat decem Eucharistiæ miracula, cum totidem effectibus ex parte sumentis. Sed his omissis, quæ ad rem nostram non faciunt, tria tantùm ad probandum intentum mirabilia adducam, quorum Deus *memoriam fecit* in institutione Eucharistiæ, scilicet Creationem, Incarnationem, Passionem: quæ in hac esca veluti recapitulata sunt per nouam creationem, per nouam incarnationem, per nouam passionem.

Augustin. *Cassiod.* *Hug. Card.*

Tria mirabilia in Eucharistia recollecta: ac primum est noua creatio.

Primò, in hoc Sacramento est noua creatio: Sicut enim Deus verbo creauit mundum, & vt dicitur Psal.148. *ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt*; ita hic per verba consecrationis sub speciebus constituitur: & iuxta opinionem multorum, per nouam actionem conseruatiuam creat corpus Christi longè mundo nobilius. Quod expendens Ambrosius libro 4. de Sacramentis cap. 4. *iussit*, inquit, *Dominus, & factum est cælum, iussit Dominus, & facta est terra: iussit Dominus, & facta sunt maria, iussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo quàm sit operatorius sermo Christi.* Et infra: *Cælum non erat, mare non erat: terra non erat: sed audi dicentem, ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt: Ergo, vt tibi respondeam, ante consecrationem non erat corpus Christi; sed post consecrationem est. Ipse dixit, & factum est: ipse mandauit, & creatum est.* Præterea, si ad creandum requiritur virtus infinita, & Ipsamet Dei omnipotentia; hæc eadem requiritur ad conficiendum hoc Sacramentum: & ideo signanter dicitur à Ioanne cap.13. quod Christus *sciens quia dedit ei omnia Pater in manus, cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos*, vtique in institutione huius Sacramenti: neque enim potuisset illud instituere, nisi impendendo in eo diuinam

Psalm.148.

Ambrosius.

Ioan.13.

omnipotentiam. Idcirco *sciens quia dedit ei omnia Pater in manus,* CCXIV.
paulò pòst iisdem manibus iam omnipotentia plenis *accepit panem,*
&c. Quamobrem Prou. 23. mensa Eucharistiæ dicitur *mensa potentis* : vbi enim vulgata, *quando sederis vt comedas cum Principe*, vertunt Septuaginta, *vt comedas super mensam potentis.* Augustinus autem tract. 84. in Ioannem : *Quæ est*, inquit, *mensa potentis, nisi vnde sumitur Corpus & Sanguis Christi ?* Dicitur *mensa potentis*, quia in ea Christus ostendit suam omnipotentiam, per compendiosam quandam creationem mundi cuiusdam nobilioris : & ideò dicitur in hac esca *memoriam fecisse suorum mirabilium* : & præcipuè admirabilis mundi creationis : quia in Eucharistia, vt dictum est ex Ambrosio, *ipse mandauit, & creatum est Corpus Christi.* Quod si inter prima mundi mirabilia numeratur Archimedis opus, omnes cælorum Solisque motus in Christallina sphæra claudẽtis: vtiq; multò est admirabilius, in Eucharistia cum Christo claudi cælorum orbes, & mundi totius ambitum Christi manu contentum. Neque hic deest sphæra christallina, cum dicatur psalm. 147. *mittit Christallum suam sicut buccellas* : buccellæ enim nomine venit Eucharistia ex illo Ioan. 13. *Accepta buccella, intrauit ad eum* (in Iudam) *Sathanas.* Ideo *chrystallum sicut buccellas*, inquit Augustinus, *sicut frustulas panis condidit.* Nihil commune buccellæ panis cum christallo; nisi dicatur frustulas panis candidi in Eucharistia esse veluti sphærulas quasdã chrystallinas, quibus Christus cælorum conditor clauditur, suos peragens spirituales motus, Sol longè nobilior. Hinc habetur prædestinationis signum dupliciter. Primò quia in cælo Eucharistico, quod intra nos defertur, pignus quoddam exhibetur, quòd intraturi aliquando sumus in cælum Empyreum. Secundò, quia si in hoc Sacramento fit transubstantiatio, nempe annihilatio prioris substantiæ, & noua quædam creatio, signum est, quòd per hoc Sacramentum in id dignè suscipientibus fit quædam transmutatio, & veluti transubstantiatio spiritualis, annihilato *homine veteri cum actibus suis* ad Colost. 3. formando *hominem nouum, qui secundum Deum creatus est.* Idcirco Ambrosius lib. 5. de sacr. cap. 4. probat transmutationem panis in corpus Christi ex transmutatione hominis veteris in nouum: *Quia tu ipse eras vetus creatura, & noua creatura esse cœpisti* Et cap. 12. *depositisti*, inquit, *peccatorum senectutem, sumpsisti gratiæ iuuentutem. Hoc tibi præstiterunt Sacramenta cœlestia.* Sed clariùs Augustinus in Psalm. 35. *Perit*, inquit, *quodammodo humana mens* (ecce annihilatio ptioris substantiæ) *& fit diuina* ; (ecce transmutatio in novam) *& inebriatur ab vbertate domus Dei. Vnde in alio psalmo dicitur, calix tuus inebrians quàm præclarus est.* Ecce tota transmutatio hominis veteris in nouum refertur ad calicem Eucharisticum. Idcirco Psalm. 22. cum dictum esset de hoc Sacramento *manducauc-*

Prouerb. 23.

Augustin.

In Eucharist a Christus suam ostendit omnipotentiam.

Psalm. 147.

Ambros.

Transmutatio panis in corpus Christi probatur ex transmutatione veteris hominis in novum.

Augustinus.

Psalm. 22.

runt, infrà subditur *annunciabitur Domino generatio ventura: populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.* Quia maximè ex Eucharistia nascitur populus electorum à Deo specialiter, & spiritualiter creatus. Atque hæc quantùm ad primum mirabile nouæ creationis.

Secundum mirabile in Eucharistia, nova quædã Incarnatio.

Quantùm ad secundum mirabile Incarnationis, in Eucharistia videtur fieri noua quædam incarnatio: &, vt aliqui appellant, *quædam Incarnationis extensio:* Quia sicut prima Incarnatio facta est per hoc, quod Verbum assumpsit in se carnem nostram: ita noua quædam incarnatio fit per hoc, quòd nos assuminus intra nos carnem Verbi: & proinde, vt notat Chrysostomus hom. 83. in Math. *dum huic nos vnimur, efficimur vnum Christi corpus & vna caro.* Porrò quia Verbum vnitantùm naturæ humanæ indiuiduo se hypostaticè vniuit, assumens carnem illius; voluit omnibus indiuiduis se sacramentaliter vnire, tradens illis carnem suam: nempe, vt addit ibidem Chrysostomus, *vnicuique fidelium Christus semet ipsum per mysterium commiscet: per hoc rursum tibi persuadens, quòd carnem tuam assumpsit.*

CCXV. Hæc igitur noua Incarnatio contestatur priorem: imò illa prior hypostatica vnio ad hanc vnionem Eucharisticam quodammodo ordinabatur. *Augustinus.* Quamobrem Augustinus sermone 13. de tempore, *Dominus*, inquit, *Angelorum factus est homo; vt carnem Angelorum manducaret homo.* Imo hoc videtur fuisse in Incarnatione præcipuum votum, & desiderium Christi. Quapropter dicitur ex persona Christi *Psalm. 21.* Psal. 21. *Vota mea reddam in conspectu timentium eum: edent pauperes, & saturabuntur.* In quem locum Augustinus, *vota mea*, inquit, *reddam, idest Sacramentum Corporis & Sanguinis mei* Siue quia ad hoc Christus se voto obstrinxerit: siue quia omnia sua desideria & vota direxerit ad instituendum hoc Sacramentum? idque propter gloriam suæ diuinitatis. Quippe qui in Incarnatione se Filium hominis prætulit, in Eucharistia potissimùm ostēdit se Filium Dei. Idcirco *Hilarius.* Hilarius de Trinitate libro 8. *Vnigenitus*, inquit, *Dei, & per Sacramentum salutis nostræ hominis filius, volens proprietatis nobis paterna in se significare speciem, signatum se à Deo ait: & hoc ideo, quia vita æterna escam filius hominis esset daturus.* Si igitur in priori illa Incarnatione, in qua communicans se filius Dei vnico indiuiduo, filium hominis se esse professus est, pignus nostræ prædestinationis dedit: *Augustin.* Quia, vt ibidem notat Augustinus, *Deus factus est homo, vt homo fieret Deus*, nempe per participationem diuinæ felicitatis: in hac posteriori veluti incarnatione, multò magis pignus prædestinationis habetur in iis quibus Deus communicat se sacramentaliter, vniendo *Nyssenus.* illis suam carnem beatam, vt ii euadant beati: quia, vt ait Nyssenus orat. cateches. c. 37. *corpus nostrum consequitur immortalitatem, corpori Christi immortali conjunctum.* Quod si indiuiduo naturæ humanæ Christi ex vnione hypostatica ad Verbum debita est beatitudo;

indiuiduis

indiuiduis illis, quibus frequenter ac dignè vnitur sacramentaliter idem Verbum, beatitudo quodammodo, & ex quadam congruentia est debita; vt efficiantur per hanc nouam quasi Incarnationem *cum Christo vnum corpus & vna caro*, vt dictum est cum Chrysostomo. Et hæc quoad secundum mirabile Incarnationis.

Tertiũ mirabile in Eucharistia, cõpendiũ passionis Christi.

Quantùm ad tertium, sumitur signum prædestinationis ex deuoto vsu Eucharistiæ, quia fecit in ea Christus compendium suæ admirabilis passionis. Non solùm quiá in hoc Sacramẽto, vt canit Ecclesia, *recolitur memoria passionis*: sed etiam quia est annexa cum peractione huius Sacraméti ratio sacrificii; ad quod tria requiruntur, oblatio, immolatio, consummatio. Corpus autẽ Christi offertur in oblatione, immolatur in consecratione, consumitur in susceptione. Immolatio autem fit diuidendo ex vi verborum sanguinem à corpore, & corpus ab anima: cum in consecratione corporis ex vi verborum non veniat sanguis, neque anima, sed tantùm concomitãter: sicut in consecratione sanguinis non venit per se, & ex vi verborum corpus. Diuisio autẽ sanguinis à corpore, & vtriusque ab anima est vera immolatio. Ideo vbi vulgata, *hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, legunt passiũ Patres Græci, *quod pro vobis traditur*: vbi, *hic est calix sanguinis, qui pro vobis fundetur*, legunt, *qui pro vobis funditur*. Quia scilicet actu ex vi verborum fit quædam diuisio corporis à sanguine: & sic noua quædam immolatio. Ideo Augustinus epist. 23. ad Bonif. *Christus*, inquit, *qui semel immolatus est in se ipso, in Sacramento quotidie populis immolatur.*

In Eucharistia actu fit noua quædã quasi diuisio à sanguine. *Augustinus.*

Hæc autem aptissima fuit diuini amoris inuentio, vt quoniam ex vna parte non erat Christus pro nostra salute vnica sui immolatione contentus, ex altera verò parte non decebat corpus iam beatum iterũ crucifigi: admirabili quodam modo in tot Caluarijs, quot sunt altaria, diuideretur sanguis à corpore sine effusione; cæderetur sine vulnere; immolaretur quotidie sine morte. Quamobrem Andreas Apostolus, vt habetur in eius actis confectis à presbyteris Achaiæ: *Ego*, inquit, *immolo quotidie immaculatum agnum in altari: & agnus, qui sacrificatus est, integer perseuerat, & viuus.*

Acta S. Andreæ Apost.

Ex hoc tertio mirabili magnum captare licet prædestinationis signũ in deuoto vsu Euchatistiæ. Quia vnicum prædestinationis medium est Christi passio: ac proinde, qui huic magis cõiungitur, magis approximatur fini: & sic maius habet signum, quòd sit peruenturus ad finem. Ex eo igitur quod Deus in hoc Sacramento *memoriam fecit suorum mirabilium*, creationis, incarnationis, & passionis; tripliciter habetur in eius deuoto vsu prædestinationis indiciũ. Ideo dicitur memoriam hanc mirabilium fecisse *misericors, & miserator Dominus*. Quia in Eucharistia maximè effulget diuina misericordia. Quod si Christus visus est aliquãdo Ezechieli cap. 1. *tanquam species*

In Eucharistia maximè effulget diuina misericordia.

Ezech.1. *electri*, contingere videtur in Eucharistia quod de electro tradit Pli-
Plinius. nius lib.33.cap.4. ad eius præsentiam *quandoque inter conuiuia discurrere in calicibus arcubus cælestibus similes.* Siquidē in calicibus Eucharisticis ad Christi præsentiā non vna, sed plures apparent irides, misericordiæ symbola: & ideo signanter congeminatur misericordia, dum dicitur, *memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus.* Quamobrem Augustinus in hunc Psalm. *nemo,*
Augustin. inquit, *talem escam daret, nisi misericors, & miserator Dominus.* Subditur, *memor erit in saculum testamenti sui*, siue ex Hebræo
Genes.9. *fœderis sui.* Quia si dixit Deus Genes. 9. *erit arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni*: vtique dum *escam dat timentibus se, memor erit in saculum fœderis sui.* Quippe videns in Eucharistia hanc iridem misericordiæ, quam exhibuit in passione sua, *recordatur fœderis sempiterni.* Idcirco Eucharistia appellatur *calix noui testamenti*, Matth.26. *noui fœderis*, nempe inter Deum & fideles. Dicitur autem *calix noui & æterni sacramenti, seu fœderis*; quia fœdus hoc nullo vnquam tempore violabitur; sed in æternum est permansurum: Quod consonat Psalmo citato, *memor erit in saculum testamenti sui.* Haberur igitur in Eucharistiæ deuoto vsu æterni fœderis, quod est dicere æternæ felicitatis, promissio: & sic habetur in eo signum prædestinationis ad gloriam.

CCXVI. Nonus locus est 3.Reg.8. *Dominus dixit vt habitaret in nebula.*
3.Reg.8. In quem locum Hugo Cardinalis, *Nebula*, inquit, *est caro Christi:*
Hugo Card. quod specialiùs verificarur in Eucharistia, vbi latet sub obscuritate fidei, inter inregumenta specierum. In hac autem *nebula habitat Dominus*; quia Christus in hoc Sacramento non est solùm transeunter, dum conficitur, sed etiam post confectum permanenter. Dicitur autem ibi habitare tanquam *in nebula*; quia, vt aduertunt Meteoristæ, in hoc nebula à nube distinguitur, quòd nubes est ex materia crassa, & sic signum pluuiæ; in quam, dum nubes soluitur, partes tenuiores quæ remanent, efficiunt nebulam; quæ signum est pluuiæ præteritæ, & serenitatis futuræ. Fuit quidem Christus in Eucharistia, quando eam primò instituit, quasi in nube promittēte pluuiam illam sanguineam, quæ tum in horto post institutionē huius Sacramenti peractæ cœna, tum in Caluario cecidit. Exonerata autem ea nube, remanet Christus in hoc Sacramento tanquam in nebula: & ideo *Dominus dixit vt habitaret in nebula.* Nempe hoc Sacramentum institutum est à Christo vt signum pluuiæ præteritæ, & vt pignus serenitatis futuræ. Ideo dicitur ab Ecclesia, *in quo recolitur memoria passionis eius, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Quid est signum futuræ serenitatis, nisi signum prædestinationis & salutis?

3.Reg.19. Decimus locus est 3.Reg.19. vbi dicitur Elias *comedisse, & bibisse, & ambulasse in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadra-*

ginta noctibus vſque ad montem Dei Horeb. Quem locum explicans ſanctus Thomas opuſc.58.cap.22. *Comedit*, inquit, *Elias, & ambulavit. Panis Corporis Chriſti confortat nos in bono opere quadraginta diebus & quadraginta noctibus, ideſt toto tempore præſentis pœnitentiæ, vſque ad montem Dei, ideſt quouſque veniamus ad altitudinem ſecuritatis, & ſatietatem cæleſtis gloriæ.* Eſt igitur vſus Euchariſtiæ ſignum prædeſtinationis; quia cùm hæc ſit præparatio mediorum ad finem gloriæ, cibus hic præbet vires ambulandi toto vitæ tempore, vſque dum perveniatur ad gloriam: & dicitur *Elias ambulaſſe in fortitudine cibi illius vſque ad montem Dei.* Hoc autem diſcrimen inter pœnitentiam & Euchariſtiam, quod illa removet impedimentum viæ, nempe peccatum: Euchariſtia verò dat poſitivè vires ad ambulandum in hac via, vſque ad terminum, qui eſt gloriæ. Illa eſt veluti medicamentum purgans: quo ſumpto, datur Euchariſtia tanquam cibus virium reſtauratiuus. De quo Cyrillus libro 4. in Ioannem cap.7. *Hic*, inquit, *perturbationes extinguit, colliſos redintegrat, pietatem corroborat.* Ideo appellatur Iſ. cap.5. *robur panis*, & Pſal.71. *firmamentum*: ubi enim vulgata, *& erit firmamentum in terra in ſummis montium*, alij, *placenta tritici ſuper capita Sacerdotum.* Et Pſal.13. *panis cor hominis confirmans*; quia ſcilicet, ut notat idē ſanctus Thomas loco citato, *corpus Chriſti fideles ſuos in bona vita confirmat.* Et Pſalm.77. appellatur *panis Angelorum*, ſive, ut vertit Hieronymus, *panis fortium.* Ideo dicitur *ambulaſſe Elias in fortitudine cibi illius*; quia ſcilicet, ut notat Auguſtinus libro de mirabilibus Sacræ Scripturæ, *ille cibus habuit virtutem Angelicis manibus præparatus.* Ex hoc eodem etiam probatur, quod pertinet ad prædeſtinationis ſignum frequens vſus Euchariſtiæ: quia non ſemel, ſed bis intra breve tempus dictum eſt Eliæ, *Surge, comede.* Quod expendens Rabbanus in eum locum, *Elias*, inquit, *bis paſtus exprimit naturæ noſtræ infirmitatem: quibus non ſufficit ſimplex paſtus, ut ad ſuperna valeamus aſcendere.* Denique hinc habetur per frequentationem Euchariſtiæ deveniri ad prædeſtinationis terminum. Quippe, ut notat Lyranus, *per ambulationem Eliæ ſignificatur proceſſus de bono in melius, vſque ad perfectionem vitæ:* & ut ſanctus Thomas loco citato, *vſque ad ſatietatem æternæ gloriæ.*

S. Thom. — Euchariſtiæ panis in hoc vitæ tempore nos confortat.

Cyrillus. — Pſal.71. — Pſalm.13. — Pſalm.77. — Auguſtinus. — Lyranus.

Vndecimus locus eſt Iſ.25. *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ: & præcipitabit in monte hoc faciem vinculi colligati*, &c. *præcipitabit mortem in ſempiternum.* His verbis convivium Euchariſticum ſignificari tradunt Euſebius l.1. de demonſtr.evang. cap. vlt. Ruffinus in expoſitione Symboli, Cyrillus, Procopius, & Lyranus in hunc locum. Dicitur *convivium*, propter magnificentiam. Quippe magnificentius eſt convivio Aſſue-

Iſaiæ 25.

Eucharistiæ conuiuium prædantissimum omnium conuiuiorum. *Esther.1. Matth.28. Seneca.*

ri, quod *duravit multo tempore, centum videlicet octoginta diebus*, Esther 1. Hoc autē durabit *usque ad consummationem sæculi*, Matt. 28. Magnificentius convivio Caligulæ, qui *una die centies sextertio cœnavit, ut pene Provinciarum tributum una cœna fieret*, ut refert Seneca libro de consolatione ad Albinum cap. 9. Hic autem Christus edendus traditur, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei*: ita ut totius mundi pretium sit una cœna. Magnificentius convivio Galieni, qui *mensam apposuit auream, & mantilibus stravit aureis*, ut refert Trebellius in ejus vita. Hic verò aurea mantilia conscientiarum, imo esse debent animæ ipsæ convivantium aureæ. Quamobrem Chrysost. homilia 60. ad populum Antiochenum de Eucharistia loquens, *si vis*, inquit, *hoc sacrificium honorare, offer animam, & fac auream.* Ideo jure propter magnificentiam appellatur *convivium.* Dicitur fieri convivium hoc *in monte*, sive in Ecclesia, sive, ut Lyranus, *in monte Sion, ubi dicitur Dominus fecisse cœnam discipulis.* Dicitur *convivium pinguium*, id est, ut idem Lyranus, *excellentissimum habens in se omne spirituale delectamentum: tunc enim dedit corpus suum in cibum.* Dicitur *pinguium medullatorum*, quia continet medullam tritici. Ideo dicitur Psalm. 147. *& adipe frumenti satiat te.* Dicitur *convivium vindemiæ*; quia continet memoriam Passionis, in qua *torcular calcavit solus*, Is. 63. Dicitur *vindemia defæcata*, id est purissimæ, sine fœce propter munditiam sanguinis Christi. Cùm igitur loquatur de convivio Eucharistico, subduntur duo illius effectus. Primum est, *præcipitabit faciem vinculi colligati*, id est peccati habitualis & radicati. De quo Is. 5. *quasi vinculum plaustri peccatum*: quia hoc convivium pascit simul, & armat contra peccatū. Ideo dicitur *faciet Dominus exercituum conuiuium*; quia hæc est mensa bellatrix armans exercitus tum contra vitia, tum contra dæmones, iuxta id, quod supra dictum est Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam aduersùs eos qui tribulant me.* Alter effectus est, *præcipitabit mortem in sempiternum*, propter immortalitēat quam confert. Quare Cyrillus libro 4. c. 16. in Joannem appellat *cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam.* Habetur igitur in Eucharistia prædestinationis signum ex hoc loco Isaiæ, quia dicitur Deus in hoc *conuiuio præcipitaturus mortem in æternum*: &, ideo licet dicatur fecisse hoc conuiuium omnibus populis; *intelligitur fecisse*, vt glosat Lyranus, *electis suis, qui assumuntur ex omnibus populis*

CCXVII. *Isaiæ 63.* Eucharistici conuiuij proprietates. *Isaiæ 5.* *Psalm.22.* *Cyrillus.*

Chrysostom. *Lyranus.*

Zach.9.

Duodecimus locus est Zachariæ 9. *Quid bonum eius, & quid pulcrum eius? nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Hæc de Eucharistia interpretatur Paschasius lib. de corpore & sanguine cap. 21. Hieronymus, Lyranus, Glossa ordinaria, Ribera, & alij in eum locum. Ex hoc habetur in devoto vsu Eucharistiæ perspicuum prædestinationis signum. Primò quia dicitur in ea claudi-

omne bonum, & omne pulchrum: ac proinde esse quidam absconditus Paradisus in quo Deus *ostendit omne bonum*, Exod. 33 Secundò quia expressè hoc dicitur esse *frumentum electorum*: & sic, qui eo bene utuntur, signum habent, quod sint electi. Tertiò quia dicitur *vinum germinans virgines*, ad differentiam vini, de quo Paul. ad Ephes. 5. *nolite inebriari vino, in quo est luxuria*: quia hoc Sacramentum maximè conducit ad puritatem. Cum enim hic cibus non transformetur in sumentem, sed potiùs transformet in se sumentem; utique caro, & sanguis Christi virgineus, iis qui devotè sumunt, suam qualitatem communicando, efficiet in iis virgineam carnem, & sanguinem. Quod notans Lyranus *vinum*, inquit, *germinans virgines*; *quia sanguis Christi multiplicat virgines in Ecclesia Dei sequentes vestigia Christi.* Et egregiè Hieronymus lib. 1. ad Jovinian. *Hoc est vinum, quod cum inebriaverit adolescentes, & puellas, statim virginitatem sitiunt.* Ex hoc autem magnum etiam habetur prædestinationis signum, nempe continentia ab illicitis voluptatibus, ut probatum est cap. 14.

Exod 33.

Ad Ephes. 5.

Eucharistia maximè conducit ad puritatem.

Hieronym.

Decimus tertius locus est Joan. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aternum.* Et infra: *habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Nihil clarius ad exprimendum prædestinationis signum, quàm dicere, *si quis manducaverit, vivet in æternum.* Neque mirum; quia priùs dixerat, *ego sum panis vitæ.* Quippe ut advertit Ambrosius serm. 18. in Psalm. 118. *Quomodo morietur, cui cibus vita est?* Nimirum in eo continetur Christus, qui de se dixit Joan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita.* Ideo Augustinus homil. de verb. Dom. *illud*, inquit, *bibere, quid est nisi vivere? manduca vitam: bibe vitam.* Observandum etiam est, quod de se Christus in eodem capite dupliciter loquitur, *ego sum panis vivus: ego sum panis vitæ.* Panis vivus in se ipso: quia in Sacramento *Agnus, qui immolatur, integer perseverat, & vivus.* Quæ sunt verba Andreæ Apostoli in actis Presbyterorum Achaïæ. *Panis vitæ*, respectivè ad eos, à quibus sumitur: quibus dat vivere vita gratiæ, & gloriæ. Quamobrem Cyrillus Alex. lib. 3. in Joan. cap. 37. *vivificat*, inquit, *quia ipsius vita corpus est, plenum potestate illius, quo universa sunt, & vivunt.* Addit, *& ego resuscitabo eum in novissimo die.* Sive quia sumentes dignè Eucharistiam novo titulo sunt resuscitandi, ut explicat Suarius 3. part. quæst 79. art. 8. disp. 64. sect. 2. Et ut notat Cyrillus in hunc locum, *comedentes resuscitabit: quippe impossibile est ut mors, & interitus ab eo, qui naturaliter vita est, non vincatur.* Sive quia regulariter dignè sumentibus Eucharistiam promittitur vera resurrectio: nempe illa, quæ propria est prædestinatorum. Nam resurrectio ad mortem, mors est potiùs, quàm resurrectio: cum de reprobis dicatur Psalm. 51. *Non resurgent*

Joan. 6.

Ambrosius.

Joan. 14.

Eucharistiæ panis vivus respectu Christi: panis vitæ respectu sumentium. *Cyrillus.*

Psalm. 51.

Augustin. *impij in judicio.* Quæ videtur expositio Augustin. in hunc locum Ioan. ubi, *Ego*, inquit, *resuscitabo eum novissimo die: ut habeat secundùm spiritum vitam æternam in requie, qua sanctorum spiritus recipit.* Vnde fit ut Eucharistiam dignè sumere, cum signum sit veræ resurrectionis, signum etiam sit prædestinationis.

Apocal. 2. Decimus quartus locus est Apoc. 2. *Vincenti dabo manna absconditum, & calculum candidum.* Hunc locum de Eucharistia interpretatur Beda, Rupertus, Areta, Primasius, Ansbertus, Hugo Cardinalis, & alij. Dicitur *manna absconditum.* Quia manna figura fuit Eucharistiæ, ut omnes consentiunt, & fusè probat Viegas in eum locum Apocal. sect. 4. Habetur hinc in Eucharistia prædestinationis signum. Tum quia hoc manna datur vincenti, utpote symbolum cælestis præmij, quod datur vincenti: in cuius figuram Abrahamo non nisi post victoriam obtulit Melchisedech panem, & vinum. Quamobrem Ambrosius lib. 4. de Sacram. cap. 3. *Tunc*, inquit, *figura præcessit, cum Abraham victor venit, & occurrit illi Melchisedech, & obtulit ei panem & vinum.* Tum quia, cui datur hoc manna absconditum, datur etiam calculus candidus. Solebant enim calculis ferre suffragia, ut colligitur ex Tullio in orat. pro L. Flacco, & Livio lib. 2. dec. 3. calculo utique candido ad suffragium liberationis, nigro ad suffragium mortis, ut notat in hunc locum Cornelius. Dabatur etiam calculus candidus in signum victoriæ, ut ibidem notat Areta: ac proinde cum hoc Sacramento datur etiam calculus candidus in signum victoriæ, & in suffragium æternæ vitæ. Idcirco Paschasius lib. de corp. & sang. dom. cap. 18. appellat tali refectos pabulo, & inebriatos poculo de immortalitate securos. Quia cum manna abscondito datur calculus candidus.

Quod si per hunc calculum candidum cum Hieronymo in ep. ad Damasum, quæ incipit *Septuaginta*, significetur carbunculus: sicut etiam Isa. 6. calculus, quem tulit Seraphim de altari, carbunculum interpretantur idem Hieronymus, & alij: rectè utrumque quadrat in Eucharistiam, quæ appellatur calculus candidus. Quia, ut testatur Plinius lib. 37. cap. 7. quidam ex ijs exardescentes à plerisque *carbunculi candidi vocantur.* Ex hoc etiam in Eucharistia habetur prædesti-
CCXVIII. nationis signum. Quia, teste eodem Plinio, *carbunculi à similitudine ignium dicti:* in hoc autem Sacramento maximè ardor divinæ charitatis ostenditur. Quippe, ut dicitur Ioan. 13. *cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.* Ideo carbunculus, *quem forcipe Seraphim tulit de altari*, appellatur à plerisque *carbo ignitus*, quo purgata sunt Isaiæ labia: dictumque est illi, *ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* Quod in Eucharistiam
Iustinus. transferens Iustinus Martyr q. 44. ad Orth. *Quem*, inquit, *carbonem vidit Propheta suis immundis labijs admoveri, is imaginem habebat*

Dominicæ carnis, & eorum, qui eam comedunt, conscientiam ab omni impietate purgantis Ecce in hoc siue calculo candido, siue carbunculo ignito lux prædestinationis & salutis.

Denique si per calculum candidum significatur, vt volunt alii, margarita; quæ, teste Plinio lib. 9. cap. 35. *candore præstat*: quadrat etiam hoc in candorem hostiæ Eucharistiæ: nam, si margarita candida est, & intus rubet sanguine, vt alibi notatum est ex Cornelio: *etiam hostia illa candida*, in qua cum corpore est per concomitantiam Christi sanguis, *margarita est intus rubens sanguine*. Habetur etiam ex hoc in Eucharistia prædestinationis signum: tum quia per hanc margaritam ad cœlum intratur. Quippe cœli *singulæ portæ*, *singulæ margaritæ*, Apoc. 21. Tum quia regnum cœlorum simile est *margaritæ, quam qui invenit homo, vendit omnia, & emit eam.* Matth. 13. Christus autem in Eucharistia contentus appellatur à Damasceno oratione 1. de Nat. *ingentis pretii margarita*. Quod si in convivio illo, quod Antonio exhibuit Cleopatra, margaritam detractam auribus aceto mersit, ac liquefactam absorbuit; *absumens una cœna*, imo vno hausto, *centies centum millia sextertium*, ideſt ducenta quinquaginta millia aureorum, vt refert idem Plinius loco citato; certè in hac cœna Eucharistica vnico hausto sorbetur caro Christi, veluti aceto in cruce gustato iam eliquata, tanquam *ingentis pretii margarita*. Quod si margaritarũ cibus aut potus Principibus viris defertur, idque præcipuè ad cor exhilarandum; hoc est Eucharistiæ proprium, corda exhilarare per spem æternæ vitæ. Ideo Ambrosius in Psalmum 118. sermone 13. loquens de Eucharistia, *ad meliora*, inquit, *& iucunda facit quemdam mentis excessum; vt immemor sollicitudinum animus, vino iucunditatis hilaretur*. Quod maximè fit per prædestinationis signa, & spem salutis. Atque hæc è Scripturis.

Apocal. 21. *Matth. 13.* *Ambrosius.*

Probatur idem secundò ex Patribus. Ac præter adductos occasione Scripturarum, Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. Eucharistiam appellat *introductionem ad diuinitatem*. Ignatius Martyr epist. 14. ad Ephesios, *mortis antidotum, pharmacum immortalitatis*. Patres primi Concilii Niceni, *symbolum resurrectionis*. Irenæus libro 4. contra hæres. cap. 37. *per carnem*, inquit, *Christi homo deuenit in incorruptelam*. Cyrillus libro 4. in Ioannem cap. 12. appellat *carnem viuificantem, & interitum penitus expellentem*. Damascenus de fide orthodoxa libro 4. cap. 14 *fit*, inquit, *corpus Christi iis qui fide dignè sumunt, in remissionem peccatorum, in vitam æternam, & in custodiam animæ & corporis*; quia scilicet Christus ipse introductus in hominem Angeli custodis munus gerit. Ideo dicitur Eucharistiam sumenti, *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam* Ambrosius lib. de iis, qui initiantur, *hoc*, inquit, *manna ab omni est corruptione alienum. Quod quicunque religiosè gustauerit.*

Patrum encomia de Eucharistia. *Dionysius.* *Ignatius.* *Irenæus.* *Cyrillus.* *Damasc.* *Ambrosius.*

Augustinus. *corruptionem sentire non poterit.* Augustinus tract. 16. in Ioan. *cum cibo*, inquit, *& potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant: hoc verò non præstat nisi iste cibus, & potus, qui eos, à quibus sumitur, incorruptibiles facit, & immortales.* Hilarius de Trin. lib. 8. appellat *vitæ æternæ escam.* Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 10. *victum immortalitatis, per quem,* ut ait cap. 19. *caro nostra ad immortalitatem, & incorruptionem reparatur.* Chrysol. serm. 1. *salutis epulum.* Laurentius Justinianus serm. de Euch. *notissimum futuræ felicitatis indicium, ac divinæ miserationis præsagium certum.* Julius Firmicus de erroribus profanæ religionis cap. 9. *futuræ immortalitatis insignia.* Matthæus Episcopus Vvormacensis hom de cœna Domini, *Amabile futuræ jucunditatis præludium.* Ecclesia in canone missæ *panem vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.* Denique Triden. sess. 13. cap. 2. *pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis.* Si hoc Sacramentum pignus est gloriæ: signum est retribuendam esse aliquando gloriam promissam huic pignori. Nempe, vt notat Augustinus in Psalm. 110. loquens de Euch. *non totum dedit, qui pignus dedit.* Hæc ex Patribus, & Conciliis

Hilarius. CCXIX. *Paschasius.* *Chrysologus.* *Laur. Iustin.* *Iulius Firm.* *Matth. Vvorm.* *Trid.* *Augustinus.*

Eucharistia liberat à peccatis, & præservat. *Trident.*

Probatur idem tertiò ratione. Prima ratio, quia Eucharistiæ effectus est liberare à peccatis, & præservare à mortalibus. Quippe, juxta Triden. sess. 13. cap. 2. *Deus sumi voluit hoc Sacramentum tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur.* Sed immunitas à peccatis maximum prædestinationis est signum, ut patet ex dictis cap. 1. Ergo, &c.

Tertull.

Confirmatur primò ex Ignatio martyre Epistola citata ad Ephesios, ubi Eucharistiam appellat *medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Ideo Tertullianus lib de pudicitia cap. 18. appellavit *Eucharistiam medicam*: quia, posita debita dispositione, fert liberationem à venialibus: purgat etiam ab habitibus vitiosis, quorum vim mitigat: iique sunt, qui potissimùm ad barathrum ducunt reprobationis, ut ostensum est suprà. Quamobrem Cyrillus Alexandrinus libro 4 in Ioannem cap. 17. loquens de Eucharistia, *sedat*, inquit, *cùm in nobis maneat Christus, membrorum nostrorum legem* (fomitem concupiscentiæ) *perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, & ab omni nos casu erigit.*

Cyrillus.

Cervinæ carnis esus præservat à febribus. *Plinius.*

Confirmatur secundò, quia si cibi reperiuntur tantæ virtutis, ut præstent tutamen valetudinis, & præservationem à morbis; multò magis id præstabit cibus iste cælestis, qui est ipsamet Christi caro. Quod si esus carnis cervinæ præstat præservationem à febribus, quia, ut notat Plinius libro 8 cap. 32. *cervus febrium morbos non sentit*: multò magis esus carnis Christi præstabit quamdam immunitatem saltem à gravibus culpis: quia Christi caro in se culpæ morbos non sensit. Mirificè ad rem facit quod idem addit, *quasdam principes fæminas*

minas omnibus diebus matutinis carnem eam degustare solitas, longo ano carnisse febribus. Cùm autem Christus sub cerui similitudine designetur in Scripturis Cant. 2. *saliens in montibus, transiliens colles:* dictumque sit illi ibidem cap. 8. *assimilare caprea hinnuloque ceruorum*: multò veriùs de Christi carne dici potest, *quosdam omnibus diebus matutinis eam carnem degustare solitos, longo ano caruisse febribus.* Quippe, vt ait Ambrosius libro 4. in Luc. 4. *febris nostra auaritia est: febris nostra luxuria est: febris nostra ambitio est: febris, nostra iracundia est.* Præseruationem ab his lethalibus febribus præstat frequens vsus Eucharistiæ: idque præstat *longo ano*, ac proinde ducit ad perseuerantiam finalem, quæ vltimum prædestinationis est signum.

Cant. 2. & 8.

Ambrosius.

Secunda ratio, quia fides, spes, charitas sunt prædestinationis & media & signa. Hæ autem virtutes maximè habentur & augentur per frequentem vsum Eucharistiæ: cùm hæc ex Trident. sess. cit. *symbolum sit illius corporis, cuius nos Christus tanquam membra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit.*

Trident.

CCXX.

Fides in Eucharistia maximè exercetur.

Quantum ad fidem, hæc maximè exercetur in vsu Eucharistiæ: quippe fides est *argumentum non apparentium*, ad Hebræos 11. De hoc autem Sacramento dicitur, *quod non capis, quod non vides, animosa firmat fides.* Idcirco Agnus typicus, Eucharistiæ figura, comedebatur nocte: *edent carnes nocte illa assas igni*, Exod. 12. Manna descendebat nocte: *cùmque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & manna*, Num. 11. Eucharistia ipsa instituta est nocte: *in qua nocte tradebatur*, 1. ad Cor. 11. vt adumbraretur in hoc Sacramento obscuritas fidei. Ideo etiam assimilatur carbunculo, vt notatum est supra num. 218. Quæ gemma, vt notat Hieronymus ep. 145. ad Damasum, *ita dicitur, eò quòd quasi carbo ignitus in tenebris fulgeat.* Ideo denique appellatur *mysterium fidei* in Canone Missæ per antonomasiam, cùm multa alia dentur mysteria pertinentia ad finem; quia in cæteris creditur quidem quod non apparet sensui, putà Trinitas, Incarnatio, gloria; sed non creditur contra id, quod apparet sensui: hîc autem & creditur id, quod non apparet: & creditur contra id, quod apparet; cùm sensui appareat panis, fides autem credat contrarium, nempe, quòd sit Christi caro, non panis. Quod aduertens Laurentius Iustinianus sermone de Eucharistia: *homo*, inquit, *videt aliquid, & credit aliud: quo nihil potest esse excellentius.* Quapropter absolutè *mysterium fidei* dicitur, propter excellentiam fidei quam requirit. Ideo etiam comparatur *thesauro abscondito in agro*, Matth. 13. quia thesaurus in Eucharistia est, sed absconditus: ac proinde inueniendus & effodiendus per fidem. Quod expendens Paschasius libro de corpore & sanguine Domini cap. 17. *ideo*, inquit, *thesaurus in agro absconditus dicitur, quia in hoc mysterio ab aspectu oculorum, ne*

Ad Heb. 11.

Exod. 12.

Num. 11.

1. Cor. 11.

Hieronym.

Laur. Iust.

Paschasius.

Augustinus. *corruptionem sentire non poterit.* Augustinus tract. 16. in Ioan. *cum cibo*, inquit, *& potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant: hoc verò non præstat nisi iste cibus, & potus, qui eos, à quibus sumitur, incorruptibiles facit, & immortales.* Hilarius de Trin. lib. 8. appellat *vitæ æternæ escam.* Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 10. *victum immortalitatis, per quem*, ut ait cap. 19. *caro nostra ad immortalitatem, & incorruptionem reparatur.* Chrysol. serm. 1. *salutis epulum.* Laurentius Justinianus serm. de Euch. *notissimum futuræ felicitatis indicium, ac divinæ miserationis præsagium certum.* Julius Firmicus de erroribus profanæ religionis cap. 9. *futuræ immortalitatis insignia.* Matthæus Episcopus Vvormacensis hom de cœna Domini, *Amabile futuræ jucunditatis præludium.* Ecclesia in canone missæ *panem vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.* Denique Triden. sess. 13. cap. 2. *pignus futuræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis.* Si hoc Sacramentum pignus est gloriæ: signum est retribuendam esse aliquando gloriam promissam huic pignori. Nempe, vt notat Augustinus in Psalm 110. loquens de Euch. *non totum dedit, qui pignus dedit.* Hæc ex Patribus, & Conciliis

Hilarius. CCXIX. *Paschasius.* *Chrysologus.* *Laur. Iustin.* *Iulius Firm.* *Matth. Vvorm.* *Trident.* *Augustinus.*

Eucharistia liberat à peccatis, & præseruat. *Trident.*

Probatur idem tertiò ratione. Prima ratio, quia Eucharistiæ effectus est liberare à peccatis, & præservare à mortalibus. Quippe juxta Triden. sess. 13. cap. 2. *Deus sumi voluit hoc Sacramentum tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur.* Sed immunitas à peccatis maximum prædestinationis est signum, ut pater ex dictis cap. 1. Ergo, &c.

Tertull. Confirmatur primò ex Ignatio martyre Epistola citata ad Ephesios, ubi Eucharistiam appellat *medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Ideo Tertullianus lib. de pudicitia cap. 18. appellavit *Eucharistiam medicam*: quia, posita debita dispositione, fert liberationem à venialibus: purgat etiam ab habitibus vitiosis, quorum vim mitigat: iique sunt, qui potissimùm ad barathrum ducunt reprobationis, ut ostensum est suprà. Quamobrem Cyrillus Alexandrinus libro 4 in Ioannem cap. 17. loquens de Eucharistia, *sedat*, inquit, *cùm in nobis maneat Christus, membrorum nostrorum legem* (fomitem concupiscentiæ) *perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, & ab omnibus casu erigit.* *Cyrillus.*

Confirmatur secundò, quia si cibi reperiuntur tantæ virtutis, ut præstent tutamen valetudinis, & præservationem à morbis; multò magis id præstabit cibus iste cælestis, qui est ipsamet Christi caro. Quod si esus carnis cervinæ præstat præservationem à febribus, quia, ut notat Plinius libro 8 cap. 32. *cervus febrium morbos non sentit:* multò magis esus carnis Christi præstabit quamdam immunitatem saltem à gravibus culpis: quia Christi caro in se culpæ morbos non sensit. Mirificè ad rem facit quod idem addit, *quasdam principes fe-*

Plinius. Cervinæ carnis esus præseruat à febribus.

minas

minas omnibus diebus matutinis carnem eam deguſtare ſolitas, longo ano caruiſſe febribus. Cùm autem Chriſtus ſub cerui ſimilitudine deſignetur in Scripturis Cant. 2. *ſaliens in montibus, tranſiliens colles:* dictumque ſit illi ibidem cap. 8. *aſſimilare caprea hinnuloque ceruorum*: multò veriùs de Chriſti carne diei poteſt, *quoſdam omnibus diebus matutinis eam carnem deguſtare ſolitos, longo ano caruiſſe febribus.* Quippe, vt ait Ambroſius libro 4. in Luc. 4. *febris noſtra auaritia eſt: febris noſtra luxuria eſt: febris noſtra ambitio eſt: febris, noſtra iracundia eſt.* Præſeruationem ab his lethalibus febribus præſtat frequens vſus Euchariſtiæ: idque præſtat *longo ano*, ac proinde ducit ad perſeuerantiam finalem, quæ vltimum prædeſtinationis eſt ſignum. *Cant. 2. & 8.* *Ambroſius.*

Secunda ratio, quia fides, ſpes, charitas ſunt prædeſtinationis & media & ſigna. Hæ autem virtutes maximè habentur & augentur per frequentem vſum Euchariſtiæ: cùm hæc ex Trident. ſeſſ. cit. *ſymbolum ſit illius corporis, cuius nos Chriſtus tanquam membra arctiſſima fidei, ſpei, & charitatis connexione adſtrictos eſſe voluit.* *Trident.*

CCXX. Fides in Euchariſtia maximè exercetur.

Quantum ad fidem, hæc maximè exercetur in vſu Euchariſtiæ: quippe fides eſt *argumentum non apparentium*, ad Hebræos 11. De hoc autem Sacramento dicitur, *quod non capis, quod non vides, animoſa firmat fides.* Idcireo Agnus typicus, Euchariſtiæ figura, comedebatur nocte: *edent carnes nocte illa aſſas igni*, Exod. 12. Manna deſcendebat nocte: *cùmque deſcenderet nocte ſuper caſtra ros, deſcendebat pariter & manna*, Num. 11. Euchariſtia ipſa inſtituta eſt nocte: *in qua nocte tradebatur*, 1. ad Cor. 11. vt adumbraretur in hoc Sacramento obſcuritas fidei. Ideo etiam aſſimilatur carbunculo, vt notatum eſt ſupra num. 218. Quæ gemma, vt notat Hieronymus ep. 143. ad Damaſum, *ita dicitur, eò quòd quaſi carbo ignitus in tenebris fulgeat.* Ideo denique appellatur *myſterium fidei* in Canone Miſſæ per antonomaſiam, cùm multa alia dentur myſteria pertinentia ad finem; quia in cæteris creditur quidem quod non apparet ſenſui, putà Trinitas, Incarnatio, gloria; ſed non creditur contra id, quod apparet ſenſui: hîc autem & creditur id, quod non apparet: & creditur contra id, quod apparet; cùm ſenſui appareat panis, fides autem credat contrarium, nempe, quòd ſit Chriſti caro, non panis. Quod aduertens Laurentius Iuſtinianus ſermone de Euchariſtia: *homo*, inquit, *videt aliquid, & credit aliud: quo nihil poteſt eſſe excellentius.* Quapropter abſolutè *myſterium fidei* dicitur, propter excellentiam fidei quam requirit. Ideo etiam comparatur *theſauro abſcondito in agro*, Matth. 13. quia theſaurus in Euchariſtia eſt, ſed abſconditus: ac proinde inueniendus & effodiendus per fidem. Quod expendens Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Domini cap. 17. *ideo*, inquit, *theſaurus in agro abſconditus dicitur, quia in hoc myſterio ab aſpectu oculorum, ne* *Ad Heb. 11.* *Exod. 12.* *Num. 11.* *1. Cor. 11.* *Hieronym.* *Laur. Iuſt.* *Paſchaſius.*

caro videatur, ſubtrahitur : ut fide avidiùs quaratur : quæſita veriùs inveniatur : inventa chariùs habeatur : habita deſiderabiliùs fruatur. Idcirco neceſſe eſt ut qui corpus ejus comederit, de plenitudine divinitatis illud fide percipiat. Hæc quantum ad excellentiam fidei, quæ in hoc Sacramento exercetur.

Spei virtus in Euchariſtia augetur.

Quantum ad ſpem, hæc etiam in eo augetur quàm maximè ; quia majus quodammodo eſt præbere ſe manducandum, quàm præbere ſe videndum. Sed in hoc Sacramento Deus præbet ſe manducandum in via. Ergo hinc ſperare poſſumus quòd multò faciliùs ſe præbiturus

Chryſoſtom. ſit videndum in patria. Ideo Chryſoſtomus homilia 6. ad populum Antiochenum de Euchariſtia loquens, *ſpem*, inquit, *nobis bonam de futuris præbet : quippe, qui nobis hîc ſeipſum tradidit, multò magis id faciet in futuro.* Ideo etiam in hujus rei figuram comedere Agnum

Exod. 12. juſſi ſunt Hebræi, *calceamenta habentes in pedibus, & baculum habentes in manibus, & comedere feſtinanter*, Exod. 12. tanquam mox profecturi in terram promiſſionis : ut ſignificaretur per eſum hujus Sacramenti in via, certa ſpes profectionis ad patriam. Quod expendens Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. *Judæi*, inquit, *ſtantes, calceamenta in pedibus habentes, & baculos in manibus tenentes, agnum cum feſtinatione comedebant : in Paleſtinam profecturi, viatorum figuram habebant : tu verò debes migrare in cœlum.*

Confirmatur primò, quia excitatur maximè ſpes ſalutis per contactum immediatum Chriſti; cùm inter Chriſtum & eos qui ſumunt Euchariſtiam, nulla ſit ſubſtantia intermedia. Spem ex contactu veſtium excitavit quàm maximam mulier illa, quæ dixit, *Si tetigero*

Matth. 9. *tantùm fimbriam veſtimenti ejus, ſalva ero*, Matth. 9. Sed in Euchariſtia datur ipſummet Chriſtum tangere, aut ſaltem ſpecies Sacra-

Chryſoſtom. mentales, quæ ſunt Chriſti veluti veſtimenta. Ideo Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. *Tu quidem Chriſti veſtimenta cupis videre : ipſe verò tibi concedit non tantùm videre, ſed & manducare & tangere.* Quod ſi Chriſtus ſolo contactu ægros ſanabat, & mortuos ipſos reſuſcitabat ; quippe in reſurrectione filiæ Reguli *tenuit manum eius*, Matth. 9. in reſurrectione filij viduæ *tetigit loculum*, Luc. 7. quanta ſalutis ſpes ex eo concipitur, quod idem Chriſtus in Euchariſtia nos

Cyrillus. tangit ? Quamobrem Cyrillus libro 4. in Ioannem cap. 14. *ſi ſolo*, inquit, *eius tactu corrupta redintegrantur, quomodo non etiam qui carnem illam guſtamus ac manducamus ?* Quod ſi corpus Eliſæi ſolo tactu mortui cadaver reduxit ad vitam, 4. Reg. 4. multò magis vitam

Cyprianus. gratiæ & gloriæ ſuo tactu præſtabit Corpus Chriſti. Ideo Cyprianus de Oratione Dominica, *manifeſtum eſt*, inquit, *eos vivere, qui corpus eius attingunt ; & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt.*

Confirmatur ſecundò, quia per ſuſceptionem Euchariſtiæ *efficimur unum Chriſti corpus & una caro*, ut ſupra dictum eſt cum Chry-

sostomo homilia 83. in Matth. Ergo summa fiducia preces fundimus ad Christum intra nos manentem, quasi ad nostrammet substantiam veluti aliquid à nobismetipsis impetraturi. Quæ est animaduersio Paschasii libro de sãguine & corpore Domini c. 18. vbi : *Cùm Christi*, inquit, *substantia in nostra carne inueniatur ; quæ maior securitas hominis, quàm ad suam substantiam orare, & confidenter dicere, O Deus substantia mea !* *Paschas.*

CCXXI.

Confirmatur denique tertiò, quia si pignus datur ad certitudinem rei promissæ, præsertim cùm pignus plerumque sit pretii majoris quàm res promissa; vtique Eucharistia datur tanquam *pignus futuræ gloriæ*, ex Trident. supra cit. ac proinde in hoc pignore certa est expectatio gloriæ promissæ; præsertim cùm hoc pignus lõgè pretiosius sit re promissa. Quippe Christus, qui in hoc Sacramento datur vt pignus, longè majoris est pretii, quàm omnium Sanctorum simul beata visio: & ideo iure dictum est à Chrysostomo loco citato, quòd in hoc Sacramẽto *spem nobis bonam de futuris præbet*. Hæc spes gloriæ in hoc pignore maximè habetur in Eucharistia accepta extremo vitæ tempore per modum Viatici : tum quia Elias *ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem Dei Horeb*. Nempe *hoc Sacramentum*, vt ait Laurentius Iustinianus sermone de Eucharistia, *spirituale tibi præbebit robur, per quod vsque ad montem Dei gradiaris alacriter*: tum quia Eucharistia dicitur cœna Luc. 14. postquã dulcis est somnus. Et sic iusti, percepta Euchatistia, quasi post cœnam, *obdormiunt in Domino*: possuntque dicere cum Dauide Psal. 4. *in pace in idipsum dormiam, & requiescam*, vt notatum est supra num. 212. quia, vt notat Nyssenus in Cant 5. *post insigne illud epulum somnus sponsam occupat*. Tum quia, dum intrat Christus in os morituri, ac veluti in domum eius, & excipitur amanter hospitio, signum est quod ipse est intraturus in domum Christi, & ab eo vice versa excipiendus hospitio, reddituro pro breui mora æternitatem. Tum quia hoc Sacramentum est *mortis amidotum*, vt supra dictum est ex Ignatio : susceptо autem antidoto non nocet venenum. Tum quia datur specialiter ad spem immortalitatis, & minuendum timorem mortis. Ideo Paschasius libro de corpore & sanguine Domini cap. 18. *ad hoc*, inquit, *immortalitatis præstitit alimoniam, vt mortem non timeamus*. Tum denique, quia qui moriuntur percepta Eucharistia, moriuntur vt Moyses, *iubente Domino*, Deut. 34. siue ex Hebræo *in osculo Domini*. Quod osculum pignus est cælestium nuptiarum, mox post egressum è corpore celebrandarum in cælis. Ideo dicitur Ioan. 6. *Qui manducat carnem meam, habet vitam æternam* : nam, vt notat Paschasius libro de corpore & sanguine Domini cap 9 *habet, (non habebit) ideo dixit, quia mox anima carne soluta intrat in promptuarium vitæ, vbi Sanctorum animæ requiescunt*. Quod maximè confirmatur

Eucharistia per modum viatici accepta maximũ est gloriæ pignus. *Laur. Iustin.* *Nyssenus.* *Deut. 34.* *Ioan. 6.*

Chrysostom. ex eo quod refert Chrysostomus libro 6. de Sacerdotio litt. D. ubi: *Quidam*, inquit, *mihi narravit, dignus habitus qui id & vidisset ipse, & audisset, quòd qui de hac vita emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura ac munda conscientia participes fuerint, spiritum efflaturi, ab Angelis illorum corpora satellitum more stipantibus propter assumptum illud sacrum, hinc adducuntur in calum.* Hæc ille. Quibus nihil illustrius ad excitandam spem in morituris percepto Viatico. Quocirca hoc prædestinatorum est proprium, quotidianis precibus mediatrice Deipara, sancta Barbara, aliisque sãctis Patronis, enixè à Domino flagitare munimen sacri Viatici ante mortem: ut quis *moriatur in osculo Domini*, & spem hauriat æternæ vitæ. Hæc, quantùm ad excellentiam spei ex usu devoto Eucharistiæ.

CCXXII. Charitatis augmentum per Eucharistiam.

Quantùm ad charitatem, hanc per eumdem vsum augeri quàm maximè probatur ex eo quòd in ea Christus monstravit excellentissimam charitatem erga nos: & sic aptissima est ad eam in nobis augendam erga Christum. Ad ostendendam suam erga nos charitatem assimilavit se Christus pastori *cognoscenti oues suas, & ponenti animam pro ovibus suis*, Ioan. 10. Hic autem excedit amorem pastoris erga oves: quippe, ut notat Chrysostomus homilia 83. in Matth. *Quis pastor oves proprio pascit cruore? ipse autem nos proprio pascit sanguine, & nos sibi per omnia coagmentat.* Assimilavit se etiam marri tenerrimè amanti filios suos. Ideò dictum est Isaiæ 40. *numquid mater oblivisci potest infantem uteri sui?* Hic autem longè excedit amorem etiam maternum. Quippe matres, quò nobiliores sunt, eò magis dedignantur suo lacte filios alere: eos vilibus tradunt nutricibus: à quibus illi dum lac potant, sanguini generoso rusticum ac vilem admiscent. Christus autem & mater esse dignatur, & nutrix; ac filios, quos in cruce peperit, in Eucharistia lactat. Quod animadvertens idem Chrysostomus homilia 61. ad populum Antiochenum, *parentes*, inquit, *filios sæpè aliis tradunt alendos: Ego autem*, ait *Christus, non ita, sed carnibus meis alo; & meipsum vobis appono, generosos vos esse volens*: quasi dicat, ne per lac rusticum aliquid de stirpis generositate dematur. Nimirum cùm nobis *dederit potestatem filios Dei fieri*, Ioan. 1. voluit etiam lacte divino nutrire. Ideo, ut ait Paschasius libro de corpore & sanguine Domini, *iste filiorum Dei est cibus, ut inde alantur unde viuunt.*

Ioan. 10.
Chrysostom.
Isa 49.
Christus in Eucharistia filios suos lactat.
Ioan. 1.

Quod si infantes amorem dividunt in nutricem, & matrem: sicut, ne amorem divideres, voluit idem Christus & creator esse, & redemptor: ita, ne amorem divideres, voluit idem & mater esse, & nutrix. Quamobrem Clem. Alex. lib. 1. pædag. *Verbum*, inquit, *est omnia infanti, & pater, & mater, & pædagogus, & altor.* Ideo Christus, qui in veteri lege apparuit Danieli *accinctus ad renes auro obrizo* Dan. 10. custodiens renes quasi mulier paritura: in lege noua appa-

Clem. Alex.
Dan. 10.

ruit Ioanni *præcinctus ad mammillas zona aurea*, Apoc.1. custodiens mammilla tanquam nutrix lactatura. Et, vt notat Chrysost. loc. cit. *Christus non erubescit fieri nutrix, qui factus est mater.* Quod si ad lac conficiendum magna requiritur vis caloris. Quippe, vt ait Aristotel.4. de gen. anim. cap.8. *lac sanguis concoctus est*: magna etiam ad conficiendū lac Eucharisticum adhibita est vis caloris. Ideo Christus, vt ait Ioan.13. *cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*: & in summo hoc calore Eucharistiam instituens, è suo sanguine lac confecit. Quin immo confecit etiam lac è pane Eucharistico. Ideoque Ildefonsus serm.de natiuit. Virgin. eam alloquens, *Lacta*, inquit, *creatorem tuum: lacta panem cæli.* Quia scilicet ex hoc pane lac conficitur. Ideo etiam manna, Eucharistiæ figura, vt tradit Ruffinus in Oseæ cap.2. *erat in similitudinem lactis*: & vicej versa lac manna dicebatur, vt tradit Clem. Alex. lib.1. pædagog. vbi, *nunc quoque*, inquit, *nutrices lac, quod primum effundunt, manna appellant.* Quod si è mammilla nimis emuncta effuso lacte sanguis emanat, iuxta illud Prouerb.30. *qui vehementer emungit, elicit sanguinem*; mirum non est quòd Christus post cœnā in horto sudauit sanguinem. Quia scilicet tūc charitatis vberibus, paulò antè in institutione huius Sacramenti, veluti in Eucharisticum lac effusis, post cœnam in horto, cum iterum eadem ubera detorqueret, elicuit sanguinem: *& sic factus est sudor ejus sicut gutta sanguinis* Lucæ 22. veluti jam emuncta mammilla. Ideo Clem. Alex. 1. pædagog. cap. 6. Christum pronunciat *mammillam patris: & verè beatos, qui hanc lactant mammillam.*

Apocal.1. *Aristot.* *Ildef. in fus.* *Clem. Alex.*

Quod confirmati potest ex Dei promisso Oseæ 2. *ecce ego lactabo eam: ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.* In quem locum Ruffin. *lactatio*, inquit, *manna videtur ostendere à similitudine lactis.* Manna autem, lacti simile, cum aperta figura fuerit Eucharistiæ, promittit Deus à se lactandam animam in Eucharistia: ibique in solitudine, quasi remotis arbitris, *loquuturum ad cor eius*: ideest, vt in eum locum Hieronymus, *blandis eam verbis consolaturum.* Obseruanda est lectio septuaginta; qui pro *lactabo eam*, vertunt *seducam eam.* Quia Christus in Eucharistia, pia quadam seductione aliud ostendit, aliud præbet: ostendit panem, præbet lac.

Oseæ 2.

Ex hoc autem signum prædestinationis in vsu deuoto Eucharistiæ multipliciter suadetur. Primò quia cælesti lacte ii potissimùm nutriūtur, qui destinantur ad cælestem patriam, designatam per terram promissionis *fluentem lacte, & melle* Exod.3. Quæ est animaduersio Clem. Alex. lib.1. pædag. vbi, *lacte*, inquit, *Dominico, scilicet nutrimento, statim ac editi sumus alimur.* (alludit ad antiquum Ecclesiæ morem, quo statim post baptismum dabatur etiam paruulis Eucharistia) *dum spes quietis annunciatur superna Hierusalem: in qua &*

Clem. Alex.

lac, & mel fluere ſcriptum eſt. Quod per materiale ſanctum nobis alimentum ſpondetur. Ecce in Euchariſtico lacte prædeſtinationis ſignum, & promiſſio gloriæ.

Secundò, quia alimentum divinum nutrire non poteſt niſi ad vitam immortalem, & divinam. Quamobrem idem Clemens loco cit. *Quod*, inquit, *per lac eſt nutrimentum, deducit in cœlos cives cœlorum, & cum Angelis choreas ducturos enutriens.* Quod eſt dicere, Euchariſtia nutriri potiſſimùm prædeſtinatos.

Tertiò, quia in hoc maximè fovetur eorum, qui Euchariſtia ſuſcipiunt, charitas erga Deum, quæ maximum prædeſtinationis eſt ſignum: dum erga ipſos charitatem Chriſtus præfert ſuam, ut dicebatur, non ſolùm ut mater, ſed etiam ut nutrix, inter quam, & infantem amor ſolet eſſe tenerrimus.

Euchariſtia lac eſt infantibus in vita ſpirituali: adultis verò vinum. *Cant. 5.*

Confirmatur, quia Euchariſtia, quæ lac eſt infantibus in vita ſpirituali, vinum eſt adultis ac provectis in ſpiritu: & ſic eos maximè divino amore inebriat. Vtrumque autem ſtatum complectitur Spiritus ſanctus in Cant. cap. 5. ubi ſponſa: *Comedi*, inquit, *fauum cum melle meo: bibi vinum meum cum lacte meo.* Apertè loquitur de Euchariſtia. Sequitur enim, *comedite amici, & inebriamini chariſſimi.* Quæ de Euchariſtia explicant Cyrillus homil. 10. in Cant. & *Ambroſius.* Ambroſius lib. 5. de Sacram. cap. 3. ubi, quod vulgata *fauum*, vertit *panem. Comedi panem meum cum melle meo.* Melli, & lacti comparat, propter dulcedinem Euchariſtiæ: vino quia exhilarat, & inebriat. Idcirco Ambroſius loco cit. *Manducavi*, inquit, *panem cum melle meo. Vides quòd in hoc pane nulla ſit amaritudo, ſed omnis ſuavitas. Bibi vinum cum lacte meo. Vides huiuſmodi eſſe lætitiam, quæ nullis peccati ſordibus polluatur. Quotieſcunque enim bibis, remiſſionem accipis peccatorum, & inebriaris in ſpiritu. Qui inebriatur, radicatus in Chriſto eſt. Præclara ebrietas, quæ ſobrietatem mentis operatur.* Hæc ebrietas conſiſtit in quodam charitatis exceſſu, quem operatur Euchariſtia. Idcirco in primitiva Eccleſia quotidie fideles communicabant, ut habetur ex Act. cap. 2. ut indehauriterent martyres charitatem ad ponendas animas pro Chriſto. *Auguſtinus.* Quod expendens Auguſtinus in Pſal. 35. *calix*, inquit, *tuus inebrians quam præclarus eſt. Hoc calice inebriati erant martyres, quando ad paſſionem euntes ſuos non agnoſcebant.* Immo ipſimet Apoſtoli tunc receperunt Spiritum ſanctum ſub forma ignis, cum intra illud idem cœnaculum, in quo primò inſtituta fuit, ſuſceperunt Euchariſtiam. Cum enim ebrij tunc haberentur à plebe, ebrij erant vino Euchariſtico. *Chryſoſt.* Quod apertè tradens Chryſoſtomus in Pſalm. 22. *de menſa*, inquit, *illa inebriati ſunt, de qua dictum eſt, accede ad menſam potentis: conſidera quæ tibi apponuntur, ſciens quod talia te præparare oportet. Quid eſt talia, niſi corpus, & ſanguinem, quem accipis?*

nam & Apoſtoli de ipſo calice inebriati erant, de quibus dicebatur, CCXXIII.
hi muſto ebrii ſunt. Gratia igitur Spiritus ſancti data non eſt Apoſtolis, niſi poſt ſuſceptionem Euchariſtiæ. Quod idem proportionaliter contingit fidelibus cæteris, qui eam deuotè ſuſcipiunt; quorum vnuſquiſque poteſt dicere, *introduxit me Rex in cellam vinariam: ordinauit in me charitatem.* Cantic. 2. Cum igitur vſus frequens, ac *Cant. 2.*
deuotus Euchariſtiæ maximè iuuet ad augendam fidem, ſpem, charitatem, vt oſtenſum eſt, quæ media ſunt proxima ad ſalutem: magnum etiam in hoc ſubeſſe dicendum eſt ſignum prædeſtinationis, & ſalutis.

Tertia ratio dicitur à pari, Affectus in Chriſti Paſſionem ſignum eſt prædeſtinationis, Ergo etiam affectus in Euchariſtiam. Antecedens patet ex dictis cap. 16. Conſequentia probatur, quia Euchariſtia aliud non eſt niſi memoriale quoddam Paſſionis Chriſti: imo noua quædam Paſſio, vt oſtenſum eſt ſupra num. 215. & ideò appellatur *ſacrificium incruentum*: quia, vt dicitur ab Eccleſia in Oratione ſecr. Dominicæ 9. poſt Pentecoſten, *toties opus noſtræ redemptionis exercetur.*

Confirmatur, quia non minorem Chriſtus videtur exhibuiſſe charitatem in Euchariſtia, quàm in Paſſione; imo quoad multa majorem: in Paſſione enim ſemel ſe pro nobis tradidit: in Euchariſtia ſæpiſſimè ſe Patri tradit pro nobis in ſacrificium; ſe tradit nobis in Sacramentum. Ideo Laurentius Iuſtinianus ſermone de Euchariſtia, *non minus,* inquit, *pro ſanguinis poculo, quàm pro redemptionis debes pretio: Semel pro te datum eſt pretium; ſed poculum quotidie conſecratur.* Præterea, in Paſſione ſe vniuerſaliter tradidit pro omnibus, hîc ſpeciatim pro ſingulis: & *Chryſoſt.*, vt notat Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. *unicuique fidelium Chriſtus ſemetipſum per myſterium commiſcet.* Denique illud eſt animadverſione dignum, in Paſſione ſub uno ſe corpore pro nobis tradidit: in Euchariſtia verò veluti ſub infinitis. Cùm enim ardenter amantium ſit cupere ſe congeminare in plura corpora, ut pluribus in miniſteriis, pluribus in locis exhibere poſſint obſequium erga perſonam amatam: hoc idem Chriſtus & optavit & præſtitit. Quippe certum eſt in Euchariſtia Chriſtum replicari totum in toto, & totum in qualibet parte: quæ partes, ſive actu ſive potentia, ſunt infinitæ. Cùm verò unum corpus infinities replicatum æquivaleat infinitis; Chriſtus veluti non contentus uno corpore pro nobis tradito, voluit unum corpus infinities replicare, ſub infinitis partibus hoſtiæ: quaſi habere cuperet infinita corpora, ut infinita nobis traderet, & pro nobis, ſub infinitis replicationibus ſe nobis communicando, & ſe pro nobis Patri offerendo. Quia etiam vna gutta ſanguinis infinities replicata æquiualet infinitis, voluit totum ſuum ſanguinem in partibus proportionalibus acceptibilibus in infinitum, minu-

Chriſtus nõ minorem in paſſione, quàm in Euchariſtia exhibuit charitatem. *Laur. Iuſtin.*

ribus & minoribus infinities replicari ; quasi optaret sanguinem infinitum : quem , non contentus sui sanguinis effusione finita , pro nobis iterum offert in sacrificio Altaris infinities replicatum. Vnde fit, ut hoc meditantes in affectum charitatis ardescant, optando habere ad Christum redamandum corda infinita: ad patiendum pro eodem, corpora infinita: ad fundendum in ejus obsequium, sanguinem infinitum. Ex hoc etiam magna prædestinationis & salutis spes hauritur dum cogitamus offerri pro nobis in Christi sanguine infinities replicato , mare sanguineum infinitum, quo infernalis Pharao cum suis copiis demergatur ; & nostra omnia, etiam innumerabilia , crimina absorbeantur. Adde, Christum in hoc corpore & sanguine; sub speciebus iufinities replicato , offerre se Deo in sacrificium pro nobis perenniter, singulis momentis , usque ad extremum Judicii diem. Quippe in Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, variatis pro regione locorum horis diei & noctis ; singulis diei, noctisque momentis hoc Sacramentum peragitur : Patrique Christus se offert in sacrificium , juxta id quod dicitur Malach. cap.1. *Ab ortu Solis usque ad occasum in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Quod expendens Paschasius libro de corpore & sanguine cap.4. *Christus*, inquit, *qui passus est semel , quotidie super Altare immolatur , manè ac vespere :* idque singulis momentis, pro ratione locorum, ut dictum est. Ex quo fit, ut singulis etiam momentis offerre debeamus nos Christo , tum pro peccatis in sacrificium doloris, tum in holocaustum amoris.

Malach.1.

Paschas.

Quarta ratio. Eucharistia habet vim maximè unitivam cum Christo. Ergo usus frequens & devotus Eucharistiæ maximum prædestinationis est signum. Consequentia patet, quia tota salus ex unione ad Salvatorem , & ad fontem salutis. Antecedens probatur , quia hæc non est unio intentionalis, sed realis animæ cum anima Christi, carnis cum carne. Quod expendens Chrysostomus homilia 61. ad populum Antiochenum, *unum*, inquit , *corpus efficimur : membra ex carne ejus* (Christi) *& ex ossibus ejus. Vt autem non tantùm charitate hoc fiamus , verùm etiam ipsa re in illam commisceamur carnem ; hoc per escam efficitur, quam nobis largitus est.* Neque verò impeditur hæc immediata conjunctio per accidentia intermedia. Tum quia hæc non impediunt immediationem substantiæ ad substantiam: tum quia accidentia illa sunt veluti retia : vbi enim vulgata, *prospiciens per cancellos* , Theodoretus *per retia.* Nec deest esca carnis, qua nos trahat ad retia , quia in hoc Sacramento *escam dedit timentibus se* , Psal.110. In quem locum Cassiodorus , *hæc esca est corporis & sanguinis communicatio.* Hac esca facilè quisque trahitur ad Christi retia.

Eucharistia vim habet unitivam cũ Christo.

Chrysostom.

Psalm. 110.

Cassiod.

Confirmatur primò ; quia, si modicum fermentum totam farinæ massam, cui injicitur, ad se trahit : & si fuerit pravum, *modicum fermentum*

mentum totam massam corrumpit, 1. ad Cor. 5. consequens est ut si optimum sit, totam massam rectificet. Ergo idem dicendum de Christo, veluti modico fermento sub modica hostia rectificante totam massam cui conjungitur. Et ideo dicitur *simile regnum cælorum fermento*, Matth. 13. quia, ut ait Cyrillus libro 4. in Ioannem cap. 17. *sicut parum fermenti totam massam fermentat : sic parvula benedictio* (ita sacram Hostiam appellat) *totum hominem ad se attrahit, & sua replet gratia : & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo.* *Matth. 13.* *Cyrillus.*

Confirmatur secundò, quia sicut Christus delapsus ad vterum Virginis, *totam ei infudit gratiæ plenitudinem*, vt ait Sophronius de Assumptione; ita idem Christus iterum è cælo delatus ad hostiam, & sub hac ad os & pectus suscipientis, magna vtique bene dispositis defert munera gratiæ. *Illud quippe corpus*, vt ait Laurentius Iustinianus sermone de Eucharistia, *quod recubuit in præsepio, quod Maria requievit in gremio, in hoc Sacramento percipimus* : cum hoc discrimine, quod ibi mortale & passibile, hîc immortale & beatum. CCXXIV. *Laur. Iustin.*

Confirmatur tertiò, quia in hoc Sacramento fit veluti noua quædam incarnatio, vt notatum est suprà num. 24. sive quia caro nostra in Christi carnem assumitur, siue quia sicut in Incarnatione factum est quoddam connubium inter naturam humanam & Verbum, ut vult Gregorius; ita in Eucharistia fit etiam spirituale connubium inter Christum & eum qui suscipit. Quippe, si in matrimonio fiunt *duo in carne una ; & jam non sunt duo, sed una caro*, Matth. 19. in Eucharistia etiam, ut ait Chrysostomus homilia 83. in Matth. *efficimur unum Christi corpus & una caro*, ut notatum est supra. Ac proinde Christus, & is qui suscipit Eucharistiam, *sunt duo in carne una; & iam non sunt duo, sed una caro.* Quod connubium Angeli ipsi reverentur, qui fotis prope eum, qui suscipit Eucharistiam, assistunt tanquam famuli Principis discessum præstolantes in atrio. Quapropter Laurentius Iustinianus sermone citato de Eucharistia : *Congratulantur*, inquit, *Angeli sponsæ sponsi thalamum introgressæ, & foris absque ulla invidentia persistunt : ac Domini sui præstolantes discessum, venerantur sacrum illud spirituale connubium.* Neque desunt huic connubio sacra oscula : quippe suscipiens ore Eucharistiam, dat Christo osculum oris, juxta desiderium sponsæ, Cant. 1. *Osculetur me osculo oris sui.* Quod adnotans Ambrosius libro 5. de Sacramentis cap. 2. *Quid est*, inquit, *Altare, nisi forma Corporis Christi. Vidit Sacramenta mirabilia, & ait, Osculetur me ab osculis oris, ideſt, osculum mihi Christus infigat : quia meliora sunt ubera tua super vinum, hoc est, meliora Sacramenta tua.* Ex hoc igitur maximum prædestinationis signum eruitur, cùm hæ nuptiæ inchoëntur in Eucharistia, perficiantur in patria; ubi *beati qui ad cœnam Agni vocati sunt*, Apoc. 19. In Eucharistia fit spirituale connubium inter Christum, & eum, qui suscipit. *Matth. 19.* *Chrysostom.* *Laur. Iustin.* *Cant. 1.* *Ambros.* *Apoc. 19.*

Confirmatur quartò, quia sicut per unionem hypostaticam natura

humana aſſumitur ad proprietates diuinas; ita per vnionem Euchariſticam caro & anima ſuſcipientis aſſumitur ad proprietates carnis & animæ Chriſti: Quotieſcumque enim cauſa maximè actiua intimè applicatur ſubjecto aut nihil aut leuiter reſiſtenti; ſi illi fuerit frequenter applicata, introducit ſuas qualitates in ſubjectum. Sed in Euchariſtia intimè applicatur Chriſtus, qui eſt cauſa maximè actiua, ſubjecto bene diſpoſito, & ſic aut nihil aut leuiter reſiſtenti. Ergo talis cauſa frequenter applicata introducet ſuas qualitates in ſubjectum. Ergo ex frequenti vſu Euchariſtiæ acquirit homo ſimilitudinem Chriſti: & ſic fit *conformis imaginis Filii Dei*, ad Rom. 8. quod prædeſtinatorum eſt proprium. Quamobrem Auguſtinus lib 7. Confeſſionum cap. 10. ex perſona Chriſti, *Cibus*, inquit, *ſum grandium: creſce, & manducabis me: non tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ; ſed tu in me mutaberis.* Cùm igitur applicetur caro Chriſti beata, & anima Chriſti beata carni & animæ recipientis; ſenſim in eam, ex frequenti applicatione, introducitur beatitudo. Quod aduertens Paſchaſius libro de corpore & ſanguine cap. 19. *caro*, inquit, *noſtra per hoc ad immortalitatem & incorruptionem reparatur, carni quidem caro ſpiritualiter conuiſcerata transformatur: vt & Chriſti ſubſtantia in noſtra carne inueniatur: ſicut & ipſe noſtram in ſuam conſtat aſſumpſiſſe Deitatem.* Sicut igitur, cum inſeritur vna planta alteri validiori, in illius naturam transfertur: ita anima & caro ſuſcipientis Euchariſtiam, animæ, & carni Chriſti beatæ veluti, inſerta ad illius proprietates beatas paulatim transfertur. Ideo Dionyſius de Eccleſ. hierar. cap. 3. Euchariſtiam appellat *ſpiritualem inſitionem.* Et infra: *Si ipſius*, inquit, *ſacratiſſima inſeramur vitæ, conſortes Dei, diuinorumque participes reddimur.*

Auguſtin.

Ex frequenti Euchariſtiæ vſu ſenſim in anima beatitudo introducitur.

Paſchaſ.

Dionyſ. Euchariſtia ſpiritualis inſitio, per quam Chriſto inſerimur.

Confitmatur quintò: quia proprium eſt ignis transformare omnia in ſuam formam. Chriſtus autem in hoc Sacramento dicitur ab Iſaia *calculus*, ſiue ex Græco textu, *carbo ignitus*, *quem Seraphim* (quia manu non audebat) *forcipe tulerat de altari.* Iſa. 6. Quamobrem Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. os ſumentis Euchariſtiam appellat *os ſpirituali igne repletum.* Vnde fit, vt ex hoc carbone ignito intra os pectuſque frequenter incluſo impoſſibile ſit hominem non ardeſcere. Quò alludit ſapiens Prouerb. 8. *Numquid poteſt domo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimentum illius non ardeat?* dum ſcilicet carbonem hunc ignitum intra viſcera claudit. Ideo Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 14. *ex hoc*, inquit, *carbone ignito participatione diuini ignis ignimur.* Ideo, vt monet Chryſoſtomus hom. 61. ad pop. Antioch. *tanquam leones ignem ſpirantes ab illa menſa recedimus.* *Leones*, eo ſuſcepto, qui appellatur *leo de tribu Iuda*, Apocal. 5. *ignem ſpirantes*, ſuſcepto igne vitifico, transformante omnia in ignem. Cum igitur per ſuſceptionem Euchariſtiæ fiat ſpecialiſſima

Iſaiæ 6. *Chryſoſtom.*

Prouerb. 8.

Damaſc.

Apocal. 5.

unio cum carne Christi, immo quædam transformatio carnis, & animæ suscipientis, in similitudinem carnis & animæ Christi: jam habetur ex hoc signum prædestinationis potissimum: cum prædestinati ij sint, qui sunt *conformes imaginis filii ejus*, ex Paul. ad Rom. 8. *configurandi corpori claritatis ejus*, ex eodem ad Philip. 3. *Ad Rom 8. Ad Philip. 3.*

Quinta ratio. In Eucharistia habentur veluti Paradisus, & quædam primordia gloriæ inchoata. Ergo in vsu devoto & frequenti Eucharistiæ habentur præsagia Paradisi, & gloriæ consummandæ. Consequentia patet ex terminis. Antecedens patet primò, quia in Eucharistia non tantùm est memoriale passionis Christi, sed etiam resurrectionis, & ascensionis, ut habetur in canone missæ, & expressè docet Augustinus de verb. Dom. serm. 28. ubi, *Quotiescunque*, inquit, *offertur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, & elevatio Domini significatur.* Unde infert infra. *Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Tibi hodie est Christus: tibi quotidie resurgit. Quomodo? filius meus es tu: ego hodie genui te. Hodie est, quando Christus resurgit.* Alludit ad panem quotidianum, quem acceptum pro Eucharistia, dicit quotidie esse sumendum, ut quotidie nobis Christus resurgat. Iis igitur, qui dignè suscipiunt Eucharistiam, Christus resurgit tanquam causa idealis, & meritoria resurrectionis: quæ manducantibus carnem Christi specialiter repromittitur, ut notatum est suprà num. 212. In Eucharistia veluti primordia gloriæ ac paradisus habentur. *Augustinus.*

Patet idem secundò, quia in Eucharistia non solùm repræsentatur resurrectio Christi, sed continetur corpus Christi, cum suis dotibus glorioſis, & præcipuè claritatis: per quam incomparabiliter lucidiùs, quàm corpus solare, illuminat Paradisum. Quamobrem Augustinus lib. med. cap. 26. *Non alterant ibi*, inquit, *Sol & luna vices: sed Agnus est felicis urbis lumen inocciduum.* In Eucharistia autem non solùm est cum ea claritate, qua Paradisum illuminat, sed etiam cum claritate infinitè maiori. Quod facilè intelligitur, si animaduertamus Christū esse in Eucharistia sub infinitis partibus infinities replicatum. Quod admittendum est etiam ab iis, qui negant partes actu distinctas, sed admittunt distinguibiles, & diuisibiles in infinitum. Nam, si in iis collocarentur Angeli secundùm quod continuum est diuisibile in partes minores, & minores in infinitum, non possunt ibi collocari Angeli actu finiti, sed deberent collocari infiniti. Alioqui minores, & essent tantùm accepitibiles finitæ, & non finitæ in infinitum. Christus autem toties replicatur sub speciebus Eucharisticis, quot in eo continuo sunt partes acceptibiles minores, & minores in infinitū: ac proinde non potest ibi habere tantùm replicationes finitas, sed vel actu infinitas, vel finitas in infinitū. Vnde sequitur habere claritatem incōparabiliter maiorem in Eucharistia, vbi eius claritas infinities replicatur, quàm habet in cælo, vbi eius claritas non re- CCXXV. *Augustinus.*

plicatur. Sicut Sol infinities replicatus contineret claritatem incõparabiliter maiorẽ, quia tunc posset infinitos mundos illuminare, quos non posset non replicatus. Corpus autem Christi, quod in cælo habet clariratem vnicam & indiuisam in Eucharistia est veluti sol sub speciebus Eucharisticis infinities replicarus. Vnde fir vt in Eucharistia Paradisum exhibeat, quantùm ad hoc. longè illustriorem. Quamobrem Chrysostomus homil. 6. in epist. ad Hebr. despiciens claritatem solarem præ Eucharistica, *Quid mihi*, inquit, *opus est sole, cum ipse Dominus omnium ad me descendat?* Hæc autem immensitas clariratis non potest per nubem accidentium non transmittere ad animam recipientis radios huius solis infinities replicari Ideo Iob 37. *frumentum desiderat nubes: & nubes spargunt lumen suum*: vbi alia lectio, vt notat Pineda, *Sol desiderat nubes.* Quippe sub accidentibus frumenti Sol latet, quasi sub nubibus: sed tamen *nubes spargunt lumen suum.* Siue quia in hoc Sacramento maximè elucent Dei potentia, sapientia, bonitas, aliaque attributa diuina: ex quorũ varietate in hac nube luminosa fit iris. Siue quia ex nube Eucharistica transmittuntur ad animam suscipientis radii illustrationum, & consolationum spiritualium, & quædam præludia luminis gloriæ. Quapropter Hilarius lib. 4 con. hær. cap. 37. *In carne*, inquit, *Christi occurrit paterna lux: & à carne eius venit in nos rutilans.* Et Ambrosius in Psal. 118. serm. 18. *Accedite*, inquit, *ad eum, & satiamini, quia panis est. Accedite ad eum, & illuminamini, quia lux est.*

In Eucharistia Christus sol illustrior, quàm in paradiso, *Chrysost.*

Iob. 37.

Hilarius. Ambrosius.

Patet idem tertiò, quia in Eucharistia non solùm clauditur claritas corporis Christi, quæ partialiter pertinet ad gloriam Paradisi: sed est etiã tota beatitudo obiectiua. Cum corpore enim & sanguine Christi concomitanter venit anima: cum anima vnio hypostatica ad Verbum: cum personalitate Verbi diuinitas: cum diuinitate tota Trinitas. Neque vllum discrimen est inter viatores & beatos, quoad substantiam obiecti beatifici, sed tantùm quoad modum, nempe Deus velatus aut reuelatus. Ideo dicitur Psal. 77. *Panem Angelorum manducauit homo, panem cæli dedit eis:* quia idem cibus in cœlo datur beatis, in terra viatoribus: idem panis Angelorum est in Paradiso, hominem in Sacramento. Ideo Laurentius Iustinianus serm. de Euch. *Toties*, inquit, *homo Angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit Sacramentum: Nam quantumvis non eodem modo quo illi, eundem tamen manducat cibum.* Neque quoad modum aliud discrimen est, nisi quoad idem obiectum beatificum à beatis præcipitur sine velamine, à viatoribus in hoc Sacramẽto sub velamine. Ideo Laurentius Instinianus ibidem, *hîc*, inquit, *sub accidentibus percipitur velata majestas, ibi amoto velamine:* & vt præclarè Matthæus Episcopus Vvormacensis sermone de cœna Domini, *est Eucharistia suauc gluinum Ecclesiæ militantis cum triumphante;*

Psalm. 77.

Laur. Iustin.

dum eamdem dulcedinem, qua illi fruuntur sine velamine, isti habent sub Sacramento.

Vnde colligitur in hoc Sacramento haberi multò maius prædestinationis signum, quàm in cæteris; quia in iis continentur solùm media ad salutem: in hoc autem ipsemet Saluator, imo ipsamet salus. Ideo Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. *diuina*, inquit, *Eucharistia necessariò summam eorum quæ in aliis Sacramentis peraguntur, complectitur*; quasi sola contineat quidquid continetur in omnibus; quia continet ipsummet autorem, & ipsummet vltimum finem omnium Sacramentorum. Vnde fit, vt in Eucharistia contineatur prædestinationis & salutis plusquàm pignus; quia pignus in rigore differt, quoad substantiam, à re promissa per pignus: hic autem idem quoad substantiam, & pignus est, & res promissa per pignus. Quippe promittitur prædestinatis Deus vt merces, & Deus ipse in Eucharistia datur in pignus. Ergo in Eucharistia prædestinationis est plusquã signum, cùm in ea reperiatur ipsamet res significata per signum: neque aliquid videatur à Beatis, quod non exhibeatur in Eucharistia. Ideo dicitur Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* Non dicitur de futuro (habebit) sed de præsenti, *habet*; quia suscipiens hoc Sacramentũ, vt glosat Dionysius Carthusianus, *habet Christum, qui vtique est ipsamet æterna vita*, Et ideo, vt notat Paschasius libro de corpore & sanguine c. 5. *carnem Christi spiritualiter percipere, vita æterna est*: quia scilicet qui spiritualiter bene dispositus percipit Eucharistiam, iam prægustat ipsammet vitam æternam, & anticipat quædam præludia Paradisi.

In Eucharistiæ Sacramento maius prædestinationis signũ, quàm in cæteris. *Areopag.*

Ioan. 6.

Dion. Carth.

Paschasius.

Quapropter eædem planè similitudines & proprietates, quæ siue à Scriptutis, siue à Patribus Paradiso tribuuntur, tribuuntur etiam Eucharistiæ: quas non erit abs re recensere, vt magis appareat in eius deuoto vsu consistere maximum prædestinationis signum; pleniùs intelligatur quam meritò dicitur à Tridentino sess. cit. in ea claudi *pignus futuræ gloriæ, & felicitatis.*

Eucharistiæ eædem proprietates tribuuntur, quæ Paradiso.

Primò de Paradiso dicitur, *vt edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo*, Luc. 22. vbi gloria Regni explicatur per mensam. De Eucharistia dicitur, *parasti in conspectu meo mensam*, Psal. 22. & ne quid minus esset, hæc paratur vt mensa gloriæ. Ideo Chrysologus serm. 1. *mensa*, inquit, *Patris nos alit virtutis cibo, salutis epulo, deliciis gloriæ.*

Luca 22.

Psal. 22.

Chrysolog.

Secundò de Paradiso dicitur, *inebriabuntur ab vbertate domus tuæ*, Psal. 35. Quod expendens Augustinus libro de agone Christian. c. 9. *desideremus*, inquit, *vitæ fontem, vbi sobria ebrietate inundemur: dicit enim Spiritus sanctus, inebriabuntur ab vbertate*, &c. De Eucharistia dicitur, *calix meus inebrians quàm præclarus est*, Psal. 22. In quem locum idem Augustinus, *poculum*, inquit, *tuum inebrians quàm*

Psalm. 35. Augustin.

præclarum eſt præteritorum delictorum oblivionem præſtans.

Tertiò de Paradiſo dicitur, *quoniam apud te eſt fons vitæ*, Pſal.35.

Zach.13. De Euchariſtia dicitur, *in die illa erit fons patens domui Iacob*, Zach.

D.Thom. 13. quia ſcilicet in hoc Sacramento fidelibus omnibus expoſito, ut ait

Ambroſius. ſanctus Thomas opuſc.57. *ſpiritualis dulcedo tanquam in proprio fonte guſtatur.* Ideo Ambroſius in Pſalmum 118. ſermone 18. *Accedite ad eum, & ſatiamini; quia panis eſt: accedite ad eum, & potamini; quia fons eſt.*

Quartò de Paradiſo dicitur, *Satiabor cùm apparuerit gloria tua*,

Pſalm.16. Pſalm.16. De Euchariſtia dicitur *adipe frumenti ſatiat te*, Pſalm.147.

Pſalm.147. quia nimirum, ut notat Hugo Cardinalis in eum locum, *pane qui de cœlo deſcendit, noſ ſatiat*: & ut ait Gregorius libro 2. in 1.Reg. c.1. *Saturabit Deus pane Euchariſtico & ſpirituali juſtos famelicos, donec Eccleſia ſuos Deo germinat prædeſtinatos.*

Quintò de Paradiſo dicitur, quod hæc ſatietas famem accendit; ita ut neque fames ſit ſine ſatietate, neque ſine fame ſatietas. Ideo di-

1.Pet.1. citur quod in Deum *deſiderant Angeli proſpicere*, 1. Petri 1. quia, ut

Gregorius. notat Gregorius libro 28. Moralium cap. 28. *deſiderium ſatietas comitatur, & ipſa ſatietas ex deſiderio ſemper accenditur.* De Euchariſtia quoque dicitur, *qui adunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient:* quia, ut notat idem Gregorius homilia 36. in Evang. *ſpirituales delicia* (quales ſunt Euchariſtiæ) *tantò à comedente amplius eſuriuntur, quantò ab eſuriente ampliùs comeduntur.*

Sextò de Paradiſo dicitur quod in eo Deus ipſe eſt cibus & potus beatorum. Ideo Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermone 16. *quidquid amabas manducare & bibere, ipſe tibi erit cibus, ipſe tibi erit & potus.* De Euchariſtia dicitur, *panem Angelorum manducavit homo*, Pſal.77. quia in ea datur hominibus ferculum Angelorum, ut ſupra notatum

Paſchaſius. eſt. Ideo Paſchaſius libro de corpore & ſanguine cap.5. *Chriſtus*, inquit, *cibus eſt Angelorum: & Sacramentorum hoc verè caro ipſius & ſanguis, quem ſpiritualiter manducat & bibit homo; ac per hoc, unde vivunt Angeli, vivit & homo.*

Septimò de Paradiſo dicitur, *ut ſugatis, & repleamini ab ubere*

Iſaiæ 66. *conſolationis ejus: & deliciis affluatis ab omnimoda gloria*, Iſa.66. De

Theodoretus. Euchariſtia dicitur, *meliora ſunt ubera tua vino.* Quippe, ut Theodoretus in Cant. *per ubera hæc vino præſtantiora cogitandi ſunt illi ineffabiles Altaris fontes, ex quibus pietatis alumni nutrimur.*

Octavò de Paradiſo dicitur, *Vincenti dabo manna abſconditum*,

Riccardus. Apoc.2. propter gloriam datam victoribus, & *dulcedinem*, ut ait Riccardus, *qua beati Deum videntes fruuntur.* De Euchariſtia quoque dicitur, *Vincenti dabo manna abſconditum*; quia manna Euchariſticum datur victoribus. Quippe, ut notat in eum locum Rupertus,

Rupertus. *iudicium ſibi manducat & bibit, qui accedens ad hoc Sacramentum vincere negligitur.*

Nono de Paradiso dicitur, *faciet Dominus in monte hoc convivium pinguium*, Isaiæ 25. ideſt, ut ibi Gloſſa interlineatis, *dans in Eccleſia cæleſti omnimodam beatitudinem.* De Euchariſtia quoque dicitur, *faciet Dominus in monte hoc convivium pinguium*, ut ibi Lyranus, *propter refectionem ſpiritualem in Sacramento Euchariſtiæ, quam inſtituit Dominus in monte Sion.* *Iſaiæ 25. Gloſſa. Lyranus.*

Decimò de Paradiso dicitur, *Aſer pinguis panis eius, & prabebit delicias Regibus*, Gen. 49. & ut ibi Gloſſa, *hîc ſignificatur beatitudo Sanctorum objectiva.* De Euchariſtia dicitur ab Eccleſia, *pinguis eſt panis Chriſti, & prabebit delicias Regibus*; quia, ut ait Eucherius in catena, *caro Chriſti, qua eſt eſca Sanctorum, prabet ſapientia & gratia delicias Regibus, ideſt iis qui ſenſus ſuos bene regunt, & animam in ſervitutem ſubiiciunt.* *Geneſ. 49. Gloſſa. Eucherius.*

Vndecimò de Paradiso dicitur, *ſub umbra ejus, quem deſideraveram ſedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo*, Cant. 2. quia ſcilicet, ut notat Bernardus ſermone 44 in Cant. *ſubintrante perſpicua viſione, erit & ſuavitas gutturi.* De Euchariſtia quoque dicitur, *fructus eius dulcis gutturi meo*: nam, ut ait Ambroſius in Pſalmum 118. ſerm. 5. *pomum, quod pependit in cruce, Chriſtus eſt. Hoc pomum guſtavit Eccleſia* (utique in Sacramento) *& ait, Fructus ejus dulcis gutturi meo.* *Cant. 2. Bernardus. Ambroſius.*

Duodecimò de Paradiso dicitur, *in voce exultationis & confeſſionis, ſonus epulantis*, Pſal. 41. quia, ut ibi Hugo Cardinalis, *in futuro ſplendidè epulabuntur.* De Euchariſtia dicitur *iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei*, ideſt, ut idem Hugo, *in ſumptione Euchariſtiæ.* Quippe, ut ait Chryſologus ſermone 1. *in hac menſa epulum eſt ſalutis.*

Decimotertiò de Paradiso dicitur, *Homo quidam fecit cœnam magnam; quia*, ut notat ibi Cornelius, *prandium eſt in Eccleſia militante, cœna in triumphante.* Quamobrem Gregorius homilia 36. in Evang. *cœna*, inquit, *magna, eſt ſatietas æterna dulcedinis.* De Euchariſtia pariter dicitur, *Homo quidam fecit cœnam magnam*; quia, ut ait Cyrillus in catena, *Deus Pater magnam nobis in Chriſto cœnam paravit, qui nobis dedit proprium corpus comedere.* *Gregorius. Cyrillus.*

Decimoquartò de Paradiso dicitur, *Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt.* Apoc. 19. quod de cæleſti gloria interpretatur Gregorius homil. 24. in Evang. De Euchariſtia quoque dici poteſt, *Beati*, &c. Quia in hac cœna celebrantur cum Chriſto nuptiæ. Ideo Laurentius Iuſtin. ſerm. de Euchariſtia, loquens de dignè ſumentibus Euchariſtiam, *hi*, inquit, *Sacramentali copula ſponſo ſunt iuncti. O quàm bona ab amantibus hora illa cenſetur, in qua perſonaliter ſponſus Chriſtus cordis ingreditur thalamum!* *Laur. Iuſtin.*

Decimoquintò de Paradiso dicitur, *ſimile eſt regnum cœlorum pretioſa margarita, quam qui invenit, vadit*, &c. Euchariſtia etiam

dicitur *similis pretiosa margarita*. Quia Christus contentus in hoc Sacramento est *ingentis pretii margarita*, ut cum Damasceno dictum est supra.

Matth.13. Paschasius. Decimosextò de Paradiso dicitur, *simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro*. Matth.13. Eucharistia quoque similis dicitur *thesauro abscondito in agro*. Quippe, ut ait Paschalius libro de corpore & sanguine cap.17. *simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro: quia nec ager, videlicet corpus Christi, sine thesauro, ideſt* CCXXVII. *divinitate: nec thesaurus divinitatis emitur sine agro carnis. Qui thesaurus abscondi dicitur, quia in hoc mysterio ab aspectu oculorum, ne caro videatur, subtrahitur.*

Apocal.5. Decimoseptimò de Paradiso dicitur à Ioanne, Apoc.5. visum à se in eo *Agnum stantem tanquam occisum*: quasi etiam in cælis celebretur memoria Passionis. De Eucharistia dici potest claudi in ea *Lyranus.* *Agnum stantem tanquam occisum*: quia, ut notat Lyranus, *Agnus immolatur in Eucharistia: & ad hoc designandum non dicitur Agnus occisus simpliciter, sed tanquam occisus.*

Decimooctavò de Paradiso dicitur, non admitti in eum nisi paruulos: *Nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum* *Matth.18. Prouerb.9. Augusst.* *calorum*, Matth.18. De Eucharistia dicitur non vocari ad eam nisi paruulos, Prou.9. *Sapientia miscuit vinum, & posuit mensam: si quis est paruulus, veniat ad me.* Ideo Augustinus in tit.Psal.33. *Oportebat*, inquit, *ut mensa illa lactesceret, & sic ad paruulos deveniret.*

Decimononò de Paradiso dicitur, nullum ad eum habere aditum qui sit inquinatus peccato: *nihil coinquinatum intrabit in eo, aut* *Apocal.21.* *abominationem faciens & mendacium*, Apoc.21. De Eucharistia quoque dicitur ab ea arceri omne inquinamentum mentis & corpo- *Trident.* ris. Ideo, ut decrevit Trident sess.15.cap.3. *nullus sibi conscius mortalis peccati absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam debet accedere:* quia scilicet ab hoc Paradiso non arcetur nisi peccator.

Vigesimò de Paradiso dicitur, *mors ultra non erit*, Apoc.21. De Eucharistia dicitur, *hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso* *Ioan.6. Cyrillus.* *manducat, non moriatur*, Ioan.6. Ideo Cyrillus in collect. *Cum*, inquit, *nobis advenit sacra mensæ tempus, in qua pane vescimur illo cælitus dato; quæ prius terribilis erat mors, cessavit.*

Vigesimoprimò de Paradiso dicitur *esse in medio plateæ eius lignum* *Apocal.22. Hugo Card.* *vitæ*, Apoc.22. quia, ut ibi Hugo: *Christus, per proprii corporis & sanguinis exhibitionem in Sacramento Altaris, est lignum vitæ.* Ideo, si Eucharistiam comedentes candidati sũt æternitatis. Enoch & Elias à Tertulliano libro de resurrectione carnis cap.8. appellantur *candidati æternitatis*, eò quòd edunt de ligno vitæ; possunt pariter hoc eodem vocari nomine, *æternitatis candidati*, illi qui in candida hostia edunt de hoc ligno vitæ. Quippe, ut notat Paschasius *Paschasius.*

loco

loco citato cap.7. *Corpus Chriſti lignum vitæ dicitur; quia ſicut illud immortalitatem corporis præſtitiſſet, ita hoc multò ſolidiùs vitam præſtat.*

Vigeſimoſecundò Paradiſus abſolutè, & per antonomaſiam dicitur vita: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, Matth.19. Euchariſtia quoque à veteribus Chriſtianis per antonomaſiam dicebatur vita: ideo Auguſtinus libro 1. de permeritis, & remiſſ. cap.24. *Punici*, inquit, *Chriſtiani Sacramentum corporis Chriſti nihil aliud quàm vitam vocant.* *Matth.19.* *Auguſtin.*

Vigeſimotertiò de Paradiſi incolis dicitur, *non eſurient amplius neque ſitient*, Apoc.21. nimirum illa gloria ſatiati. De Euchariſtia dicitur *comedetis panem veſtrum in ſaturitate*, Exod 16. quia, ut ibi Lyranus, *panis Euchariſtiæ dat plenitudinem gratiæ & poſtea ſatietatem gloriæ.* Imo etiam ad litteram, ſuſcipientes Euchariſtiam *non eſuriunt, neque ſitiunt amplius*: quia plures ſancti viri ac fœminæ viram diu duxerunt ſolo uſu Euchariſtiæ, ſine vllo alio cibo aut potu, ut refert Gilthmundus libro 2. de verit. Euchar. & Bozius libro 4. de ſignis Eccleſ. lib.19. cap.2. De Euchariſtia dicitur, quod ſumentes transfert ad incorruptionem. Ideo Cyrillus Alexandrinus libro 3. in Ioan.cap.37. *vivificat*, inquit, *corpus Chriſti, & ad incorruptionem ſua participatione reducit.* *Apocal.21.* *Exod.16.* *Lyranus.* *Cyrillus.*

Vigeſimoquartò de Paradiſo dicitur, *juſti autem in perpetuum vivent*, Sap.5. De Euchariſtia dicitur, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, Ioan.4. Quo alluſit Tertullianus adverſus Iudæos c.3. dicens populum Iſraëliticum, dum in deſerto manna comedit, *ad inſtar æternitatis redactum.* *Sap.5.* *Ioan.4.* *Tertull.*

Vigeſimoquintò de Paradiſo dicitur, exercitium beatorum fore laudationem Dei: *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*, Pſal.83. De Euchariſtia dicitur, laudem Dei exercitium eſſe communicantium: *edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum*: quia ſcilicet, ut ibi Hugo Cardinalis, *laudando comedent, & comedendo laudabunt.* *Pſalm.83.* *Hug.Card.*

Vigeſimoſextò de Paradiſo dicitur, ibi fore fluuium pacis, *Declinabo ſuper eos quaſi fluuium pacis*, Iſa.66. quia ſcilicet, ut ait Beda ſermone 18. de Sanctis, *Sanctorum una concordia, pax cuncta & lætitia continet.* De Euchariſtia dicitur, *Qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te*, Pſal.147. Ideo Chryſoſtomus homil.83. in Matth. de Euchariſtia loquens, *ab omni*, inquit, *vel tenui inimicitia purum eſſe penitus iubet: myſterium enim eſt pacis.* *Iſaiæ 66.* *Beda.* *Chryſoſtom.*

Vigeſimoſeptimò Paradiſus ita dicitur, quia eſt veluti hortus deliciarum: ideo Gen.1. *Plantavit Deus paradiſum voluptatis à principio*: & Paradiſus, ex Hebræo, idem valet ac *abſconditus*: quaſi hortus abſconditus, cui, ut ait Beda loco citato, *nec roſa deſunt, nec lilia,* *Geneſ.1.*

Eucharistia quoque est quidam hortus deliciarum absconditus, quasi intra sepes accidentium panis & vini: in quo tamen, vt ait Ambrosius sermone 14. in Psal. 118. *carpis rosam Dominici sanguinis: carpis lilium in quo est splendor æternitatis.*

Ambrosius.

Vigesimooctauò de Paradiso dicitur, quod ibi est societas Angelorum, *millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei*, Dan. 7. De Eucharistia dicitur, quod ibi est societas Angelorum: dum, vt ait Chrysostomus libro 6. de Sacerdotio: *Angelorum multitudo fulgentibus vestibus indutorum Altare ipsum circumdat: capite sic inclinato, vt si quis milites stantes videat præsente Rege.*

Dan. 7.
Chrysostom.

Vigesimononò de Paradiso dicitur, quod in eo Angeli velant faciem suam, propter incomprehensibilitatem eius, quem vident: *Seraphim duabus alis velabant faciem eius*, ex Hebræo *suam*, *& duabus volabant*, Isa. 6. De Eucharistia quoque dicitur, quod Angeli coram ea velant faciem suam. Quippe, vt ait Chrysostomus hom 83. in Matth. *Angeli videntes hanc mensam, horrescunt: neque liberè audent intueri propter emicantem inde splendorem.*

Isaiæ 6.

Trigesimò de Paradiso dicitur, quod ibi Deus residet in suo solio, *Vide Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum*, Isa. 6. De Eucharistia dicitur, quod ipsa est veluti quoddam solium gestatorium, quo Deus circumfertur, & quasi *ferculum, quod fecit sibi Rex Salomon media charitate constratum.* Quod declarans Philo Carpathius, *Ferculum*, inquit, *caro Christi dicitur; in quo non mundi negotia, sed cælestis Regni documenta firmauit.*

Cant. 3.

Trigesimo primò de Paradiso dicitur: quod in eo *fulgebunt iusti sicut Sol*, Matth. 13. De Eucharistia dixit Chrysostomus homilia 83. in Matth. *Solari radio oportere esse splendidiorem manum, carnem hanc diuidentem.* Quamobrem de quodam Theophilo pœnitente, *post ei impertita vinifica Christi Sacramenta, statim resplendisse faciem eius sicut Sol*, refert Suarius ex Metaphr. 4. Febr.

CCXVIII. Trigesimosecundò de Paradiso dicitur, quod beati manebunt in Deo, & Deus in beatis, *& habitabit cum eis: & ipse cum eis erit eorum Deus*, Apoc. 21. De Eucharistia dicitur, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo*, Ioan 5. Quippe, vt notat Cyrillus Alexandrinus libro 4. in Ioannem cap. 17. *Qui carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita conjungitur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur.*

Cyrillus.

Trigesimotertiò de Paradiso dicitur, quod beati ita Deum possident, vt quocumque ierint, Deum intra se circumferant, tanquam beatitudinem objectiuam. Ideo de Angelis, in terra assistentibus ad custodiam, Christus dixit Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris.* De Eucharistia dicitur, quod Christum sumentes ita possident, vt durante Sacramento, Christum intra se vbique circum-

Matth. 18.

ferant. Ideo, vt ait Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſ. myſtag. 4. *dum Chriſti corpus ac ſanguinem in membra noſtra recipimus, efficimur Chriſtiferi, hoc eſt, Chriſtum in corporibus noſtris ferentes.*

Trigeſimoquartò de Paradiſo dicitur, quod ibi beati Deum vident, *Videbitur Deus Deorum in Sion*, Pſal. 83. In Euchariſtia verò Deus tangitur, & geſtatur: ibi oculorum obiectum, hîc palati: &, vt expendit Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. *concedit & manducare, & tangere, & intra te ſumere, & cuncta deſideria explere.*

Trigeſimoquintò de Paradiſo dicitur, *Intra in gaudium Domini tui*, Matth. 25. De Euchariſtia dicitur, quod gaudium Domini intrat ad nos: dum, vt notat Ambroſius comm. in Pſal. 1. *Bona eſt ebrietas poculi ſalutaris, quæ iucunditatem infundit æternæ vitæ.* Quid eſt *iucunditas æternæ vitæ*, niſi gaudium beatificum Paradiſi?

Trigeſimoſextò denique de Paradiſo dicitur, quod ibi beati transformantur in Deum, & fiunt quodammodo & ipſi dii. Ideo Pſal. 81. *Ego dixi, Dii eſtis*; quia vt explicat Auguſtinus libro 9. de ciuitate Dei cap. 23. *appellantur dii immortales, & beati qui in cælis ſunt.* De Euchariſtia dicitur, quod ita transformat vt deificet. Ideo Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 1. appellauit *communionem deificam.* Et cap. 3. *Accedentes*, inquit, *ad ſacra percipienda, ex cummunione diuina in Dei ſimilitudinem & conſortium tranſeunt.* Ideo etiam Auguſtinus l. med. cap. 14. *corpore*, inquit, *& ſanguine, quo quotidie in Eccleſia paſcimur, & potatur, participes vnius ſummæ diuinitatis efficimur.* Denique clariſſimè omnium Damaſcenus lib. 4 de fide c. 14. de Euchariſtia loquens, *participatio*, inquit, *dicitur, quia per ipſam Ieſu diuinitatem participamus.* Et ibidem ſupra: *Ex hoc carbone ignito participatione diuini ignis ignimur, & deificamur.* Quamobrem, ſi electi in Paradiſo beatificantur, in Euchariſtia, ſi fas eſt cum Damaſceno dicere *deificantur.* Hanc autem veluti identitatem ſuſcipientis Euchariſtiam cum Deo, Paſchaſius loco citato cap. 9. colligens ex Ioan. 6. *Qui*, inquit, *manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Verè igitur, ſicut per naturam Deitatis Deus Pater in Filio eſt; ita Filius Deus homo per humanitatem iure in nobis eſſe dicitur; quia per eum communicationem vnitatis habemus ad Deum: dum ipſe in Patre manens, & in nobis quoque manere dicitur.* Notanda ſunt ea verba, *communicationem vnitatis ad Deum*; quia per Euchariſtiam non tam habetur cum Deo vnio, quàm *vnitas.*

Dionyſ. Auguſtinus. Damaſc.

Ex his plenè remanet probatum in vſu deuoto Euchariſtiæ eſſe prædeſtinationis pluſquam ſignum; ex eo quod in ea ſit Paradiſus & beatitudo, imo & deificatio: quæ ſunt prædeſtinationis vltimus terminus. Vt non immeritò exclamarit Dauid Pſal. 83. *Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum: concupiſcit, & deficit anima mea* CCXXIX.

in atria Domini, utique in atria Paradiſi. Quæ autem hæc ſint, explicans, paulò pòſt ſubdit, *Altaria tua, Domine virtutum, Rex meus & Deus meus.* Quippe hinc, ut ait beatus Laurentius Juſtinianus ſermone de Euchariſtia, *Huius* (altaris) *perſpicitur quanta ſit dignitas : ubi domus Dei eſt, & porta cœli, innumerabiliumque Angelorum frequentia.* Quapropter vir quidam ſanctus noſtræ Societatis dicere ſolebat, *Altare Paradiſum eſſe Sacerdotum*, utique propter Euchariſtiam.

Laur. Juſt.

Addunt poſtremò aliqui tantam eſſe Euchariſtiæ cum Paradiſo ſocietatem, ut & Paradiſus ſit nunc in Euchariſtia, ut probatum eſt ; & Euchariſtia futura ſit poſtea in Paradiſo, Quippe putant Euchariſtiam poſt diem judicii, quando ceſſabit in Eccleſia militante, conſervandam eſſe in triumphante, non in ordine ad uſum, ſed in ordine ad cultum Neque congruentiæ ad id ſuadendum deeſſent.

Euchariſtiã poſt mundi finem in cœlo conſervandam non ad uſum, ſed ad cultum, putant aliqui.

Primò, quia lignum Crucis conſervabitur apud Beatos in cœlis; ut arguitur ex eo quod poſt mundi finem in die Judicii *parebit ſignum Filii hominis.* Major autem ratio videtur de Euchariſtia, in qua Chriſtus eſt modo multò admirabiliore & diviniore, quàm fuerit in ligno Crucis.

Secundò, quia hoc de Euchariſtia colligi videtur ex Gen. 49. *pinguis eſt panis eius, & prabebit delicias Regibus.* In quem locum Gloſſa, *pinguis eſt panis eius, ideſt Sacramentum Euchariſtiæ, & prabebit delicias Regibus. Per Reges intelliguntur cœli cives cum Chriſto regnantes.* Supponit igitur Euchariſtiam aliquando delicias præbituram *cœli civibus cum Chriſto regnantibus.* Facit huc etiam illud Job 37. *Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum :* ſi attendatur alia lectio, quam ex Hebræo adducit Pineda, *Frumentum etiam in ſerenitate fatigabit nubem.* Quippe hoc frumentum electorum, ut putant aliqui, etiam poſt mundi finem, exactis jam imbribus præſentis vitæ, in æternæ patriæ *ſerenitate fatigabit nubem*, nempe nubem illam accidentium, quæ quodammodo fatigantur, ſive quia ſtant ſine ullo ſubjecti adminiculo, ſive quia Chriſtum portant *omnia portantem verbo virtutis ſuæ.*

Geneſ. 49. Gloſſ.

Job. 37.

Hebr. 1.

Tertiò, nullum id continere videtur abſurdum : & cedit in majorem excellentiam Chriſti, quod præbeat ſe videndum Beatis multipliciter ; & in majus gaudium beatorum, ſi videant intuitivè Chriſtum Sacramentaliter exiſtentem in hoſtia ; in qua eius præſentiam crediderunt per fidem.

Poſtremò denique ſi conveniens fuit, ut manna, quo cibati ſunt filii Iſraël in deſerto, conſervaretur etiam in terra promiſſionis; multò id convenientius eſſe dici fortaſſe poſſet de Euchariſtia. Quippe manna figuram fuiſſe Euchariſtiæ, certum eſt apud omnes: ſicut etiam deſertum figuram fuiſſe vitæ præſentis, terram promiſſionis figuram

vitæ futuræ. Sicut igitur manna non vlteriùs descendit de cælo, cùm Israëlitæ pervenerunt ad terram promissionis : *defecitque manna, nec vltrà sunt vsi, sed comederunt de frugibus terræ*, Iosue 5. ita post huius vitæ decursum, in terra illa viventium, cessabit vsus Eucharistiæ : neque beati *utentur ultrà cibo illo*. Sed quemadmodum in terra promissionis non sine mysterio conservatum est manna intra aream testamenti in vrna aurea, teste Paulo ad Hebræos 9. *Arca testamenti, in qua vrna aurea habens manna* : ita quia, teste eodem Paulo 1. ad Cor. 10. *omnia hæc in figura contingebant illis*; dubitari posset an cessante vsu Eucharistiæ, conservandum sit hoc verum manna in terra illa promissionis : idque *in vrna aurea, intra Arcam testamenti*, quæ colebatur in Templo. Neque enim deerit cælo & Arca & Templum. Ideo dicitur Apoc. 11. *Apertum est templum in cælo, & visa est Arca testamenti eius in Templo.*

Ioſ. 5.

Heb. 9.

ad Cor. 10.

Apocal. 11.

Hæc ex aliquorum sensu. Ego in re tanti momenti nihil temerè pronunciandum censeo, sed id totum Ecclesiæ judicio reservandum. Illud tamen addiderim, sub conditione ; si Eucharistia in cælo conservabitur (de quo nihil certi pronunciari potest, ut dictum est) utique conservandam fore intra cor Mariæ : Si enim manna asservatum est in Arca testamenti, per hanc significari Mariam docent Methodius orat. in hypap. & alii : & speciatim per Arcam testamenti, quæ Ioanni apparuit in Apoc. intelligi corpus Virginis glorioſum, docet Suar. tom. 2. in 3. part. art. 4. disp. 21. sect. 2. Intra Arcam igitur testamenti, nempe corporis glorioſi Mariæ, in vrna aurea cordis conservaretur hoc manna Eucharisticum, nempe aliqua hostia sacra adoranda, & spectanda ab omnibus ob dotem claritatis & transparentiæ. Quod videntur innuisse etiam Patres. Quippe Damascenus Orat. 1. de nat. *Agnoscitur*, inquit, *Arca auro confecta, & mannifera illa vrna aurea, nihil habere, quod cum illa* (Maria) *comparari possit : etenim exemplaris adumbrationis typo sunt ornata.* Andr. Cret. orat. 2. de dormit. *Ecce*, inquit, *gloria nova Arca, in qua vrna aurea.* Idem orat. de Annunciat. *Salve*, inquit, *urna aurea, eum ferens, qui dulce manna reddit* Neque perpetuò asservandæ Eucharistiæ institui potest Altare dignius, quàm cor Mariæ; quæ, vt ait Epiphanius sermone de laudibus Deiparæ, *Sacerdos est & Altare : qua quidem manna ferens, dedit nobis cælestem panem.* Dicitur, *qua dedit cælestem panem*, quia quod per se venit in consecratione sub speciebus panis, est corpus: quod totum acceptum est à Virgine. Sicut quod per se venit sub speciebus vini, est sanguis, pariter acceptus ab eadem : & sic reddenda hæc perpetuò Mariæ tanquam accepta ex Maria. Intra cuius viscera, quia Christus libentissimè novem mensibus habitavit, inde non nisi potenti Patris imperio extractus, ac diuulsus ; ideoque dicit Psal. 21. *Tu es qui extraxisti me de venire* : jucundum valde illi esset

Method. CCXXX. Deiparæ pectus Eucharistiæ ara. *Suarez.*

Damasc.

Andr. Cret.

intra eadem viscera perpetuò sacramentaliter considere, tanquam in pyxide : qua aut pretiosiorem, aut sacratiorem Eucharistia non habuit.

Ex his apparet quàm perspicuum prædestinationis signum statuendum sit in deuoto vsu Eucharistiæ ; cùm tanta sit ei societas cum Paradiso. Quod si de margarita dixit Plinius libro.9.cap.35. *Maiorem illi societatem cæli esse, quàm maris* ; multò veriùs dicetur de margarita Eucharistica *maiorem illi societatem cæli esse, quàm terræ.* Quippe *hic est panis, qui de cælo descendit : hic ex terrenis faciens cælestes*, vt ait Cyrillus. Ideo idem est in fine mundi regressurus in cælum, vt verificetur ad litteram quod ait Augustinus enarr.in Psal.17.*In illa ciuitate erimus, vbi Deus panis est.* Hæc de signo prædestinationis in vsu frequenti & deuoto Eucharistiæ.

Amplianrur eadem ad affectum circa venerationem Eucharistiæ. Quippe prædestinatorum est proprium, Ecclesias frequentare, facilem adirum à Templo habituros ad cælum. Siquidem *Dominus in Templo sancto suo : Dominus in cælo sedes eius*, Psal.10. Insuper in Templis, reuerenter versari, neque iis abuti ad peccata : condiscentes quomodo versaturi sint in eo Templo, quod vidit Ioannes Apoc.11. Præterea solemne iis est Eucharistiam, dum per plateas circumfertur ad ægros, quoad fieri potest, religiosè comitari ; vt iam incipiant *sequi Agnum quocumque ierit*, Apoc.14. Denique prædestinationis signum est non leue coram Eucharistia, præsertim cùm publicè exponitur, diu acquibenter orare ; atque orbe illo Eucharistico tanquam ex nouo cælo illapsos in animam benignos quosdam influxus sentire: assuescentes iam hinc, sub accidentium velo, illi eidem Deo, quo semper fruituri sunt sine velo. Claudam hæc omnia cum Laurentio Iustiniano sermone citato de Eucharistia : vbi, *Qui*, inquit, *sacrosancta corporis & sanguinis mysteria maxima veneratio frequentant, diligentur à Deo, sublimabuntur à Christo, protegentur ab Angelis, venerabuntur à populis, visitabuntur in spiritu, ditabuntur donis, complectentur à gratia, ac beatorum agminibus sociabuntur.* Hæc dicta sint de Eucharistiæ deuoto & frequenti vsu, nostræ prædestinationis auspicio.

Psalm.10.

Laur.Iustin.

CAPVT XVIII.

Decimum Reprobationis signum, Eucharistiæ vſus infrequens, aut sacrilegus.

OPpoſitum eorum, quæ diximus, reprobationis eſt ſignum. Vſui enim Euchariſtiæ frequenti opponitur infrequens, devoto ſacrilegus. Quare

Dico primo. Reprobationis ſignum eſt, infrequens ad Euchariſtiam acceſſus.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus deſumitur è veteri teſtamento Pſ. 106. *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum: appropinquaverunt vſque ad portas mortis.* Per *omnem eſcam* manna intelligitur: quæ dicitur *omnis eſca*, quia continebat ſaporem omnis eſcæ. Ideo Sap. 16. *Angelorum eſca nutriviſti populum tuum, omne delectamentum in ſe habentem & omnis ſaporis ſuavitatem.* Et infrà: *deſerviens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat convertebatur. Omnem eſcam* igitur, ideſt manna, *abominata eſt anima eorum*: ex quo infert Propheta, *appropinquaverunt uſque ad portas mortis.* Quod figuraliter de manna: hoc veraciter de Euchariſtia *habente in ſe omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuavitatem.* Qui hanc abominantur, ſignum eſt quod *jam appropinquaverint uſque ad portas mortis.* Ideo Hugo Card. in eum locum *Omnem eſcam*, inquit, *abominata eſt anima eorum, ideſt Euchariſtiam: quare uſque ad portas mortis appropinquaverunt.*

Pſalm. 106.

Sap. 16.

Hugo Card.

Hinc colligitur maximum reprobationis indicium in uſu infrequenti Euchariſtiæ. Quia abominari aliquem cibum dicitur is, qui eum rarò, & cum faſtidio adhibet: & multò magis is, qui non adhibet niſi coactus præcepto medici. Unde fit ut abominari dicatur cibum Euchariſticum is, qui eum rarò adhibet: & multò magis qui non adhibet niſi coactus præcepto medici, nempe Eccleſiæ, ejus ſumptionem præcipientis quidem in die Paſchatis: ſed ad eandem invitantis toto anni tempore. Hæc abominatio cibi omne delectamentum habentis, ſignum eſt habitualis cujuſdam ægritudinis, ob quam, vitiato palato, ægrotus appetit inſalubria: abhorret à ſalubribus, etiam ab iis, quæ ſano, ac valenti benè ſapiunt. Iſti, qui ventris, aut Veneris voluptatibus vacant, & Euchariſtiam, rarò ad eam accedentes, faſtidiunt; ſimiles ſunt Hebræis, qui ſuſpirantes ad ollas carnium, & faſtidientes manna dicebant, *nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leviſſimo.* Num. 21. Huc facit illud Avicennæ effatum,

Num. 21.

Avicenna.

Omnis repletio mala, panis autem pessima. Quod, juxta sapientium medicorum traditionem, ita vertendū est ex Arabico, *omnis nauseatio mala, panis autem pessima.* Quia ægrotus facilè carnes, aut alia obsonia nauseat: panem non nauseat. Quod si morbus eò deueniat, vt eausetetiam nauseationem panis, id pronunciatur vt lethale. Simile omnino hoc in loco est Prophetæ pronunciatum. Nam, quia hæc omnis esca, de qua figuraliter loquitur, est ea, quæ Ps.77. dicitur panis Angelorum, & est panis ipse Eucharisticus: verè de hoc pronunciatur, *omnis nauseatio mala, sed panis pessima*: quia nauseare diuinum hunc panem lethale: & ideo de iis, de quibus dici potest *omnem escam abominata est anima eorum*, hoc est Dauidis prognosticon multò certius Hippocratico, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*, ideſt jam sunt in extremo periculo constituti æternæ damnationis. Quod est dicere; hæc nausea maximum est mortis, id est reprobationis, indicium. Ideo Chrysostomus hom.63. in Matth. *nemo*, inquit, *accedat cum nausea, nemo resolutus, omnes feruentes, omnes accensi, & excitati.*

CCXXXI. Qui Eucharistiæ escam nauseant, mortis habent prognosticon.

Chrysost.

Animaduertendum quoque est ex hoc etiam colligi, hos, qui fastidiunt Eucharistiam, non experiri dulcedinem, neque in ea reperire *omne delectamentum, & omnis suauitatem saporis*, quæ de ea pronunciatur: quod in suspicionem indueit malè pereeptæ Eucharistiæ. Manna quoque apud Hebræos non continebat *omnis saporis suauitatem*; neque dici poterat *omnis esca*, nisi respectu justorum, vt colligitur ex prædicto loco Sap.16. vbi de hoc loquens Salomon dicit, *dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat: & deseruiens vniuscujusque voluntati*, &c. Hoc priuilegium dicitur factum *filiis*, ideſt iis, qui erant in gratia; vt ex his verbis colligit Abulensis quæst.5. in cap.9. Exodi. Lyran. in eum locum. vbi putat eos, qui dicebant, *nauseat anima nostra super cibo isto*, fuisse Hebræos peccatores, non existentes in gratia: & sic non sentientes omniformem mannæ dulcedinem. Quod idem affirmat Gregorius lib.6. moral. cap.9. vbi: *Manna*, inquit, *omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem in se habuit: quod videlicet in ore spiritualium, iuxta voluntatem edentium, saporem dedit.* Excludit igitur ab hoc priuilegio carnales. Simili igitur modo Eucharistia figurata per manna hanc omnis saporis suauitatem non exhibet nisi justis, immo non nisi spiritualibus. Vnde fit, vt qui dicunt *nauseat anima nostra* &c. aut in peccato sint, aut si sunt in gratia, homines sint voluptatibus sensibilibus dediti: de quibus ex nauseatione diuinæ hujus escæ verum etiam est Prophetæ præsagium, *appropinquauerunt vsque ad portas mortis*; ideſt prope portas sunt peccati mortalis, & in summo discrimine amittendi gratiam. Nimirum non nisi animæ, cui nimis carnalia sapiunt, cælestc manna est insipidum. Ideo Lauren. Iustin.

Sap.16.

Gregorius.

Eucharistiæ suauitatem soli experiuntur iusti.

Laur. Iustin.

Justin. serm. de Euchar. hujusmodi hominem reprehendens : *Similis*, inquit, *illis efficeris, qui comedentes tantùm corporaliter manna, gustus illius repleti fastidio, contra Dominum murmuraverunt dicentes ; Quis dabit nobis ad vescendum carnes ? Te proculdubio cœlesti dono facis indignum, & salubri sacramenti hujus privas effectu, si corde insipido hoc cœlitum manna manduces.* Sicut igitur inter Hebræos ii, qui manducabant manna, sed iis non sapiebat, non computabantur inter justos Dei filios, ut ex prædicto loco Sapientiæ probant authores citati : ita inter fideles non solùm de iis, qui Eucharistiam abominantur, sed de iis etiam, quibus cœleste hoc manna non sapit, ideoque rarò ad illius esum accedunt, dici potest illud Davidis, *appropinquaverunt usque ad portas mortis* : quod est dicere, prope sunt inferni portas, quæ reprobationis sunt terminus.

Secundus locus desumitur ex novo Testamento, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, ut habetur in Oratione Dominica Luc. 21. Quod de Eucharistia exponunt Tertullianus libro de Oratione Dominica, Cyprianus libro 4. epist. 6. Cyrillus Hierosolymitanus catech. mystag. Hieronymus contra Pelagianos, Ambrosius lib. 5. de Sacramentis cap. 4. Augustinus de sermone Domini in monte cap. 12. Cassianus collat 9. cap. 21. & plerique alii. Si ergo, Christi testimonio, Eucharistia fidelibus est *panis quotidianus* ; longissimè ab hoc recedunt, qui ita vivunt, ut hoc pane utantur aut annuatim, aut rarò. Quamobrem Ambrosius loco citato, *Si quotidianus*, inquit, *est panis, cur post annum illum sumis ? Sic vive, ut quotidie mereare accipere.* Matth. cap. 6. dicit, *panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.* Quod aliqui referunt ad excellentiam Eucharistiæ : quæ *supersubstantialis* dicitur, quia, ut ait Cassianus coll. cit. *super omnes substantias est : omnesque creaturas magnificentia, ac sanctitatis ejus excedit sublimitas.* Quò facit versio Symmachi, qui transtulit, *panem præcipuum*, sive *eximium.* Facit etiam versio aliorum, qui legunt *panem acceptabilem & singularem.* Quæ omnia Eucharistiæ competunt, & faciunt ad illam expositionem *panis supersubstantialis*, idest *superantis omnem substantiam.* Melius tamen Ambrosius loco cit. *Substantialis*, inquit, *dicitur, quia anima nostra substantiam fulcit.* Quæ eadem verba sunt apud Augustinum sermone 28. in Euang. Lucæ, quasi Eucharistia sit substantia animæ. Sicut enim subsistentia in ordine naturali fulcit naturam ; ita quasi ad subsistendum in ordine gratiæ, hic *panis substantialis anima nostra fulcit substantiam.* Et hic sensus maximè facit ad explicandam necessitatem quotidianæ Eucharistiæ : sicut enim substantia sine fulcimento subsistentiæ corruit; ita anima sine fulcimento Eucharistiæ. Quamobrem ubi alii, *panem substantialem*, versio Syriaca legit *panem nostra indigentia.* Quæ versiones recidunt in idem quod clarius vulgata ex Luca, & recepta ab

Luca 11.

Eucharistia panis est quotidianus.

Ambrosius.

Ecclesia, *panem nostrum quotidianum*, idest, quo quotidie ad sustentamentum egemus. Hoc idem significatur per panem sine vllo additamento: panis quippe cibus ille est, quo quotidie nutrimur: aliis enim cibis identidem, solo pane quotidie vtimur. Ex quo fit etiam, ut nomine panis absolutè veniat quodlibet alimentũ, Gen. 28. *Si Dominus dederit mihi panem ad vescendum* idest alimenta quibus sustentet. Exod. 2. *Vocate eum, vt comedat panem.* Ruth. 2. *Veni huc, & comede panem.* Prou. 31. *& panem otiosa non comedit.* Quibus in locis nomine panis venit quodlibet alimentum, quod vnà cum pane comeditur. Non sine mysterio igitur Eucharistia datur sub speciebus panis, & à Christo appellatur *quotidianus panis*; quia, vt bene notat Paschasius libro de corpore & sanguine cap. 19. *Si in mortali cibo tanta vis inest, vt quotidie vitam labentem reparet, viresque restituat; idem sentiendum de hoc immortali cibo, in quo vita aterna præstatur.* Contrà verò, deficiente quotidiano pane, calor naturalis resoluitur: & sic mors imminet. Ideoque Eucharistia panis quotidianus dicitur; quia, vt notat Catth. *Sicut corpus sine corporeo cibo non sustentatur, nec permanet in vita naturali; ita anima sine hoc cibo mirifico non persistit in vita gratia spiritualis.* Infrequentia igitur in susceptione Eucharistiæ reprobationis est signum, etiamsi homo esset in gratia: quia signum est non permansurum diu in statu gratiæ, & sic non perventurum ad perseverantiam finalem, quæ est vnicum medium ad salutem. Hæc è Scripturis.

Genes. 28. Exod 2. Ruth. 2. Prov. 31. Paschasius.

Cyprian.

Probatur idem secundò ex Patribus. Cyprianus de Oratione Dominica, *Hunc* inquit, *panem dari quotidie postulemus: ne, qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum absentes, & non communicantes à cæleſti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.* Ex Cypriano igitur ij, qui non communicabantur quotidie, juxta vsum antiquioris Ecclesiæ, periculum incurrebant *separationis à Christi corpore*, & sic reprobationis. Quare infra subdit, *timendum est, & orandum ne, dum quis abstinens separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute: comminante ipso & dicente, Nisi ederitis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Cyrillus Alexandrinus libro 4. in Ioan. cap. 17. *Si vitam*, inquit, *æternam consequi volumus, si largitorem immortalitatis habere in nobis desideramus, ad recipiendam benedictionem* (Eucharistiam) *libenter concurramus: cauteamusque ne loco laquei diabolus damnosam pretendat Religionem quòd iudicium sibi manducat & bibit, qui manducat & bibit indignè. Quando igitur tu, qui ista dicis, dignus eris?* Laqueum diaboli appellat retrahi à susceptione Eucharistiæ sub prætextu humilitatis. Ambrosius libro 5. de Sacramentis cap. 4. *Accipe quotidie quod quotidie tibi proficiat. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere.*

Cyrillus.

Retrahi à susceptione Eucharistiæ, laqueus est Diaboli.

Ambrosius.

Eucharistia igitur annuatim aut ratò susceptа signum exhibet quod tunc etiam sit malè susceptа : & sic signum damnationis. Augustinus hom.42. tom.10. *Panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie* : *Eucharistiam tuam, quotidianum cibum. Hoc optent fideles, hoc orent ; quia qui non perseverant in bona vita, separabuntur ab illo pane.* Ex Augustino igitur separatio ab hoc quotidiano pane signum est non perseverantiæ in bona vita, atque adeo reprobationis. Et ideo idem libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 3. quamvis quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudet, nec reprehendat ; quia in hoc dari non potest regula generalis, propter diversitatem status exigentis minorem aut majorem frequentiam communionis ; tamen absolutè ibidem addit, *omnibus diebus Dominicis communicare suadeo, & hortor.* Ex Augustino igitur Eucharistiæ perceptio non differenda ultra octavum diem : ne scilicet vita spiritualis animæ ex nimio jejunio pereat, ut mox ostendetur. *Augustinus.*

Probatur igitur idem tertiò ratione ex effectibus Eucharistiæ. Primus ejus effectus est conservare, nutrire in vita gratiæ. Ideo non ministratur nisi baptizatis, idest renatis in baptismate : iisque dari solebat etiam parvulis immediatè post baptismum ; quia infantes jam nati indigemus alimento. Quod notavit Clemens Alexandrinus libro 1. Pædag. cap.6. ubi : *Lacte*, inquit, *Dominico quasi nutrimento statim, postquam editi sumus : alimur.* Idcirco Eucharistia modò lac appellatur, modò panis : quia sive infantes sumus in vita spirituali, indigemus hoc lacte : sive in ea adolevimus, indigemus hoc pane. Sicut igitur multo tempore privari infantes lacte, viros pane, est omnino lethale, cùm cibus necessarius sit ad conservationem vitæ : ita multo tempore privari Eucharistia. Quod animadvertens Cyprianus, *Sicut*, inquit, *in vita corporali cibus necessarius est ad conservandam vitam, ita in vita spirituali hoc Sacramentum necessarium est tanquam vitæ conservativum.* Et ratio est, quia sicut baptismus est quædam spiritualis generatio ; ita Eucharistia est quædam spiritualis nutritio. Atque hoc est in causa, vt appelletur à Christo modò cibus, *Caro mea verè est cibus*, Ioan.6. modò panis *Qui manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum* : nunquam tamen appelletur medicina, quia hæc non exigit sumi nisi annuatim, & iuxta indigentiam morbi : cibus verò & panis quotidie. Ostendere igitur in hoc Christus voluit, appellando Eucharistiam cibum & panem, frequentissimè esse sumendam, vt conseruet in vita gratiæ. Infrequentia igitur Eucharistiæ vel oritur ex morte spirituali, quia mortui non aluntur : vel signum est mortis spiritualis iam imminentis, quia diu sine cibo viui non potest : & sic difficillimum est longo tempore perseuerare in vita gratiæ sine cibo Eucharistico. Sicut igitur non solùm carentia cibi, sed ipsa etiam diuturna inappetentia lactis in infante, panis in viro, signa sūt morbi

Eucharistia infantibus post baptismum dari solebat.

CCXXXIII.

Eucharistia cur panis & vinum, non verò medicina dicatur à Christo.

graviſſimi, & prognoſticon tendentis ad mortem : ita ipſamet Euchariſtiæ inappetentia & ſignum eſt & cauſa graviſſimæ ægritudinis ſpiritualis, cum prognoſtico æternæ mortis. Et ideo hæc inappetentia ſolet eſſe propria reproborum : ſicut prædeſtinatorum eſt propria quædam Euchariſtiæ fames ; ex qua ante ſumptionem naſcitur incredibile deſiderium, in ſumptione par alacritas. Quam explicans

Chryſoſtom. Chryſoſtomus hom 83. in Matth. *Nonne videtis*, inquit, *quanta promptitudine parvuli pupillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? Accedamus nos quoque cum tanta alacritate ad hanc menſam, & ad ubera poculi ſpiritalis ; & unus ſit nobis dolor, hac eſca privari.* Reprobis una eſt voluptas, privari : unus dolor, dum compelluntur accedere.

Secundus Euchariſtiæ effectus eſt præbere vires ſpirituales ad ſuperanda impedimenta ſalutis. Ideo dicit Trid. ſeſſ. 13. cit. c. 2. Euchariſtiam ſumi tanquam *antidotum quo à peccatis mortalibus præſervemur* : quia ſcilicet præber vires ad reſiſtendum tentationibus, quæ inducerent ad mortalia. Quapropter Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Joan. cap. 17. dicit hoc Sacramento *pietatem corroborari.* Et Laurentius Juſtinianus ſermone de Euchariſtia dicit *frequentari in Eccleſia, ut debilibus robur conferat.* Ergo ex infrequentia Euchariſtiæ ſequitur debilitas, & jactura virium ſpiritualium, ex qua præſagium fit ferè quòd anima ſuccumbet tentationibus, ex quo reprobatio. Hoc annuitur

Iſaiæ 3. Iſa. 3. *Auferet Dominus omne robur panis, & virum bellatorem.* Maxima hæc eſt Dei comminatio ; quia cùm aufertur robur hujus divini panis, auferuntur ſimul vires bellandi & ſuperandi tentationes. Ideo in hunc locum Lyranus, *Auferet omne robur panis, ideſt, ſpiritualis*

Lyranus. *nutrimenti, & virum bellatorem contra vitia.* Præterea, ſicut ex nimio jejunio macies, ex continuatione optimi cibi pinguedo ſequitur : ita, ſi diu à cibo Euchariſtiæ jejunetur, ſpiritualis animæ macies ſequitur : ex frequentia verò, ſpiritualis pinguedo. Ideo appellatur Iſa.

Iſaiæ 25. 25. *convivium pinguium*, & Gen. 49. *panis pinguis*, & Job 35. *menſa tua erit plena pinguedine.* &, ut addunt Patres Græci in Catena, *pinguedine vitæ æternæ* : nempe quam afferr panis Euchariſticus, qui appellatur ab Eccleſia in Canone Miſſæ *panis vitæ æternæ.* Sicut igitur ex frequentia hujus cibi ſpiritualis pinguedo nutriens ad æternam vitam : ita ex infrequentia macies, & veluti febris erhica ſpiritualis, ex qua prognoſticum fit mortis. Videtur hoc ſignificari Pſal. 101. iis verbis, *Percuſſus ſum ut fœnum, & aruit cor meum : quia oblitus ſum comedere panem meum.* Oblivio hujus panis duo mala inducit. Unum eſt ariditas cordis, per defectum illius pinguedinis ſpiritualis, quæ habetur per hoc Sacramentum. Quippe, ut ſupra dictum eſt cum Tertulliano libro de reſurrectione carnis cap. 8. *dum caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, & anima ſaginatur.* Alterum præ-

Ex Euchariſtiæ infrequentia ſpiritualis ſequitur veluti macies.

Pſalm. 101.

lum, quod inducit, est mors spiritualis. Significatur per ea verba, *percussus sum ut fœnum*, &c. *quia oblitus sum comedere panem meum*. Percuti enim ut fœnum est ea facilitate peccare, qua fœnum vel leviter percussum effringitur. Quamobrem Augustinus enarr. in hunc Psalm. *meritò*, inquit, *percussum est ut fœnum, & aruit cor eius: quia oblitus comedere panem suum: oblitus manducare panem, bibit venenum*. Ecce ex oblivione Eucharistiæ facilitas peccandi, & sic mors spiritualis. Quamobrem idem August. ibid. *in eius*, inquit, *corpore es, qui ait ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Oblitus eras comedere panem tuum: post oblivionem veniat commemoratio: manducetur panis de cælo, vt viuatur*. *Augustinus.*

Tertius Eucharistiæ effectus est liberare à culpis quotidianis, ut habetur ex Trident. sess. cit. & purgare ab habitibus vitiosis. Ideo dicitur à Cyrill. loc. cit. *Christum in hoc Sacramento sævientem membrorum nostrorum legem sedare, collisos redintegrare, perturbationes animi extinguere*. Quamvis enim hoc Sacramentum non sit per se, & primariò medicina, ut est Sacramentum pœnitentiæ per se institutum ad evacuanda peccata: secundariò tamen, propter auxilia specialia, quæ confert ad purganda vitia, admixtam habet rationem medicinæ. Vnde fit ut spiritualibus morbis quotidianis nõ occurrarur prorogando medicinam ad longum tempus. Quod est argumentum Augustini serm. 28. de verbis Domin. in Euang. Luc. ubi: *Tu*, inquit, *panem istum vitæ nostræ quotidianum non assumis. Qui vulnus habet, medicinam requirit: vulnus adest, quia sub peccato sumus: medicina est cæleste & venerabile Sacramentum: panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Quotidie si accipis, quotidie tibi est hodie. Tibi hodie est Christus, tibi quotidie resurgit*. Eadem planè habet iisdem verbis Ambrosius lib. 5. de Sacrament. cap. 4. qui lib. 4. cap. 6. *Quotiescunque*, inquit, *accipimus, mortem Domini annunciamus. Si mortem annunciamus, annunciamus remissionem peccatorum. Si quotiescunque effunditur sanguis, in remissionem peccatorum effunditur, debeo illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper habere debeo medicinam*. Quamobrem, sicut ex multiplicatione pravorum humorum, dum non purgantur per medicinam, disponitur corpus ad febrem, & sic ad mortem: ita per multiplicationem peccatorum quotidianorum, à quibus liberat Eucharistia, disponitur anima ad mortalia, & veluti ad febrem & mortem spiritualem. Ex prorogatione igitur cælestis huius medicinæ, quæ quotidianis morbis occurrendum fuisset tempestivè, prognosticum lethale pronunciant medici spirituales: qui Christum in Sacramento existentem alloquuti sunt cum Dauide, *qui elongant se à te, peribunt* Psalm. 72. Hæc de reprobationis indicio ex infrequenti vsu Eucharistiæ. *Cyrillus.* CCXXXIV. *Ambrosius.* *Psalm. 72.*

Dico ſecundò. Reprobationis ſignum maximum eſt ſacrilegus Euchariſtiæ abuſus.

Euchariſtiæ ſacrilegus abuſus reprobationis eſt ſignum.

Probatur primo è Scripturis, in quibus è veteri teſtamento ſuadetur id è figuris. Prima Euchariſtiæ figura fuit columna nubis, vt oſtenſum eſt ſupra num 211. Hæc autem ita *ſtetit inter caſtra Ægyptiorum, & Iſraël.* Exod. 14. vt illis lucem & ductum præberet, Ægyptiis verò noctem offunderet. Quia, vt tradit Abulenſis quæſt. 4 in cap. 14. Exod. vnum latus nubis erat lucidum ex parte Hebræorum, alterum obſcurum ex parte Ægyptiorum. Vt ſignificatur ab Euchariſtia iuſtis lucem infundi, peccatoribus tenebras. Adde columnam illam, quam monſtrabat Hebræis lucem & radios, vibraſſe in Ægyptios ſagittas & fulgura. Quod ſignificatur Exod. 14. iis verbis: *Reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum.* Quia, vt notat ibi Lyranus, *ex ea nube generata ſunt fulgura, & tonitrua.* Ad quod alluſit Habacuc 3. *in luce ſagittarum tuarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.* Nimirum nubes Euchariſtica lucem, & radios monſtrat iuſtis, & electis per Iſraëlitas deſignatis, ſagittas & fulgura peccatoribus & reprobis, qui per Ægyptios figurantur.

Exod. 14.

Lyranus.

Habac. 3.

Secunda Euchariſtiæ figura fuit manna, vt oſtenſum eſt ſupra num. 217. manna autem erat ſimile pupillæ oculi, teſte Philone lib 2. Allegor. vt hoc ſignificaretur quàm delicatè tractãda ſit Euchariſtia, quam qui offendit, offendit pupillam oculi diuini. Hoc idem apertè demonſtratum eſt in punitione Hebræorum, cum poſt manna appetiere carnes. Tunc enim, vt dicitur in Pſalm. 77. *eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira aſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorum, & electos Iſraël impediuit nimis.* Seuera videri poterat punitio ſimplicis deſiderii comeſtionis carnium, quàs in deſerto per tot annos non guſtauerant. Sed ratio indicatur in eodem Pſalmo: dixerat enim immediatè antè, *panem cæli dedit eis: panem Angelorum manducauit homo.* Non potuit Deus ferre vt qui manducabat manna, ſimul appeteret carnes: & ideo occidit primores etiam populi ſui. Quantò minùs poterit ferre eos, qui manducant hoc cæleſte manna, & ſimul appetunt carnalia? Hebræi, cum ſuſpirabant ad ollas carnium ante ſuſceptum manna, venia digni viſi ſunt: poſt manna, puniti ſunt. Ita fideles, qui percipere volunt hoc manna, & ſimul voluptatibus indulgere carnalibus, venia digni non ſunt. Quod aduertens Cyrillus Alex. lib. 3. in Ioan. cap. 34. *Quia*, inquit, *Hebræi nuper ab Ægypto effugerant, panemque cæleſtem, qui cor hominis corroborat, adhuc non receperant; facilius poterant in cupiditates carnis incidere: propterea & venia digni viſi ſunt. Poſtquam verò Domino fruebantur, tunc iurè acerba dederunt ſupplicia.* Quod adamuſſim quadrat tum in eos, qui guſtant hoc Sacramentum ſine propoſito abſtinendi

Manna figura ſimilis pupillæ oculi.

Pſalm. 77.

Cyrillus.

à vitiis, præſertim carnalibus: tum in eos qui poſt idem ſuſceptum recidiui ſunt ad eaſdem carnalitates. Quia, vt dictum eſt ex Cyrillo, qui *incidunt in cupiditates carnis, poſtquam Domino fruuntur, iure venia non ſunt digni, ſed æterna dant ſupplicia.*

CCXXXV. Sacrilegus Euchariſtiæ vſus reprobationis indicium.

Tertia Euchariſtiæ figura fuit Arca Teſtamenti, vt tradunt Cyrillus Alexandr. lib. 6 de ador. Hieronymus, Ambroſius & Auguſtinus in Pſalm. 98. Gregorius, Beda, & alii in lib. 1. Regum cap. 6. Ex hac autem figura arguitur reprobationis ſignum in ſacrilego vſu Euchariſtiæ. Eadem quippe Arca, quæ Obededom attulit benedictionem, Bethſamitis & Ozæ attulit mortem, vt videre eſt ex 2. Reg. cap. 6. eò quòd Bethſamitæ illam aſpexerunt nudam & ſine velo; quod non licebat niſi ſummo Sacerdoti: Oza illam vt collabentem fulciret, tetigerit; quod non licebat niſi Leuitis. Animaduertatur diſcrimen inter aſpicientes aut tangentes Arcam illicitè; & ſumentes intra ſe ſacrilegè ipſammet Chriſti carnem diuinitati vnitam, & figuratam per Arcam. Addo etiam ex Hebraïca traditione, quam refert magiſter Hiſtoriæ Scholaſticæ in librum 2. Regum cap. 9. Ozam fuiſſe à Deo morte mulctatum, eò quòd Arcam tetigerit poſt acceſſum ad conjugem. Vnde patet quæ vltio diuerſi ordinis immineat iis, qui poſt concubitus illicitos ad Euchariſtiam accedunt, non diluto per pœnitentiam ſcelere: Sicut enim Arca figura erat Euchariſtiæ; ita Hebræorum mors corporalis & temporalis figura erat mortis ſpiritualis & æternæ. Hæc figuratim ex Teſtamento veteri.

Ex nouo, vnicus & inſignis locus eſt 1. ad Corinth. 11. *Quocumque manducauerit panem, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Vnde arguo primò. Omnis Iudæus qui influxit ad crucifixionem & mortem Chriſti, ſignum habuit maximum reprobationis: cùm illud fuerit patricidium occidendo creatorem & patrem; & ex communicatione idiomatum, Deicidium: quod peccatum habuit ſpecialem quandam infinitatem, eò quòd effuſus ſit ſanguis infiniti pretii & valoris. Sed, ex Paulo, ſuſcipiens Euchariſtiam indignè, reus eſt corporis & ſanguinis Domini: ideſt, vt hîc Chryſoſtomus & Theophilactus, *reus eſt cædis Dominicæ*, ac ſi Dominum occidiſſet, & Chriſti ſanguinem effudiſſet. Ergo &c. Quamobrem idem Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. *Cogita*, inquit, *quantum contra proditorem indignaris; & eos, qui eum crucifixerunt. Itaque conſidera ne tu quoque ſis reus corporis & ſanguinis Chriſti: illi ſanctiſſimum corpus occiderunt; tu verò poſt tot beneficia pollutâ ſuſcipis animâ.* 1. Cor. 11. Chryſoſtom.

Confirmatur primò, quia inter Iudæos Chriſti perſecutores Iudas potiſſimùm reprobatus eſt, & appellatus à Chriſto *filius perditionis*, Ioan. 17. quia ſub ſpecie amiciriæ magiſtrum prodidit: quod Chriſtus

illi exprobrans dixit, *osculo Filium hominis tradis ?* Luc. 22. Ergo inter Christianos, ille maximum reprobationis habebit signum, cui Christus poterit dicere *osculo filium hominis tradis?* Eucharistia autem ore percepta est quoddam osculum, quo corpus Christi sub speciebus absconditum osculamur. Quare Ambrosius libro 5. de Sacramentis cap. 2. *Venisti ad Altare. Vocat Iesus animam tuam, & ait, Osculetur me osculo oris sui. Vis Christum aptare ? nihil gratius. Vis ad animam tuam ? nihil iucundius, osculetur me.* Est igitur Eucharistiæ perceptio, ex Ambrosio, osculum mutuum vtrinque acceptum & datum. Qui indignè sumit, hoc *osculo filium hominis tradit* non Iudæis, sed ipsimet diabolo in eius corde habitanti, & eius animam possidenti. Ideo Paschasius libro de corpore & sanguine cap. 8. *Si quis*, inquit, *elapsus de corpore Christi, factus membrum meretricis, vel diaboli, accipere præsumpserit; non dubium quin ad iudicium excipitur, & cum Iuda culpæ societur obnoxius.*

Ambrosius.

Paschasius.

Eucharistiã sacrilegè sumentes eandem cum Iuda incurrunt sortem.

Confirmatur secundò, quia Iudæ proditio non tam Christo displicuit, quod tradidit eum crucifigendum, quàm quod tradidit eum peccatorum manibus contrectandum. Ideo Christus de sua Passione loquens, hõc vnum tanquam inter suos cruciatus maximum protulit, *filius hominis tradetur in manus peccatorum*, Matth. 26. Quid ergo erit tradi intra os, intra pectus, intra viscera peccatoris ? Ideo Chrysostomus loco citato, hoc tanquam scelus crucifixione maius exaggerat, *illi sanctissimum corpus occiderunt : tu verò polluta suscipis anima.* Ac si diceret, hoc occisione ipsa quodammodo pejus est, cùm Christo magis pollutio animæ displiceat, quàm cruciatus omnes quos passus est.

Confirmatur tertiò ex aliis circumstantiis, quia Iudas & Iudæi injurii fuerunt in corpus Christi passibile: sumentes verò Eucharistiam indignè, injurii sunt in corpus Christi beatum & glorioſum. Iudæi peccarunt ex ignorantia diuinitatis Christi : *si enim cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*, 1. ad Cor. 2. sumentes verò Eucharistiam indignè, rei sunt corporis & sanguinis Domini, quem iam agnoscunt vt Dominum gloriæ ; & firmiter credunt in Deum : alioquin excludendi essent è numero fidelium.

CCXXXVI. Denique illud scelus omni alio maius, quod patrarunt Iudas & Iudæi semel, inueniuntur qui patrant sæpiùs : non semel, sed multoties *rei corporis & sanguinis Domini* : ideo hi potissimùm, reprobationis habent signum quàm maximum. Quamobrem Laurentius Iustinianus sermone citato de Eucharistia : *De ipsis*, inquit, *potissimùm, qui insensibiliter, infideliterque sacrosancta tractant mysteria, Apostolum dixisse arbitror, ad Hebræos 6. impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæleste*, &c. *& prolapsi sunt, renouari rursus ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis* (quasi intra semetipsos)

Laur. Iustin.

metipsos) *filium Dei, & ostentui habentes.* Quod ait Apostolus *impossibile*, intelligendum est valde difficile. Quod satis est ad reprobationis signum maximum, cùm horum salus ita sit difficilis, vt haberi possit pro ferè impossibili.

Et hoc est primum argumentum ductum ex prioribus verbis, *reus erit corporis*, &c. Ex posterioribus vero, *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit*, arguo secundò. Indignè manducans Eucharistiam, *iudicium sibi manducat & bibit.* Non iudicium absolutionis, vt patet; quia hæc non esset comminatio, sed promissio. Ergo iudicium damnationis: quod est habere signum futuræ damnationis. Quamobrem Chrysostomus in eum locum, *manducat*, inquit, *sibi iudicium, ideſt damnationem.* Quasi iam ex tunc contra illum feratur iudicium, & sententia damnationis: Sicut enim iustis datur in Eucharistia *manna absconditum, & calculus candidus*, ideſt suffragium vitæ æternæ, vt notatum est supra num. 217. ita impiis datur hoc idem manna cum calculo nigro, ideſt suffragio damnationis. Vtrumque Ecclesia comprehendit illo versiculo, *mors est malis, vita bonis.* Ideo Augustinus sermone 1. de tempore, *mutet*, inquit, *vitam qui vult accipere vitam: Nam si non mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam: & magis ex ipsa corrumpitur quàm sanatur: magis occiditur, quàm vinificatur.*

Chrysostom.

Eucharistia datur impiis tanquam manna, sed cum calculo nigro.

Augustin.

Illustratur hoc è Scripturis & Patribus: Nam cato Christi in Sacramento est panis ille de quo dictum est, *non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis* Iudic. 7. vt ostensum est supra num. 211. Ille autem simul *panis*, & *gladius subuertens castra Madianitarum*, fauet iustis, sed hostes euertit, & sæuit in impios: panis est Israëlitis, gladius Madianitis. Ideo qui Eucharistiam indignè suscipiunt, trajiciunt in sua viscera gladium eos miserè laceraturum, morte non solùm animæ, sed interdum etiam corporis. Quamobrem de fœmina indignè accedente, quæ statim semimortua concidit, ait Cyprianus sermone 5. de lapsis: *Non cibum, sed gladium sibi sumens, & velut quedam venena lethalia, palpitans & trepidans concidit: & qua fefellerat hominem, Deum sensit vltorem.*

Cyprianus.

Assimilat hîc quoque Cyprianus cibum Eucharisticum indignè acceptum veneno: sicut enim accidit in humano corpore, idem, quod vni est medicamentum, alteri, ratione prauæ dispositionis, esse venenum: ita Eucharistia, quæ, vt supra num. 219. dictum est ex Ignatio, iustis est *medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala*, ratione prauæ dispositionis, cura quæ accipitur ab impiis, loco veneni. Ideo supra Cyprianus, *non cibum*, inquit, *sibi sumens, sed velut venena lethalia.* Hoc autem consilium initum esse à diabolo ad abolendam Christi memoriam, habetur ex Ierem. 11. *Venite, mittamus lignum in panem eius: & eradamus eum de terra viuentium: & nomen*

Ierem. 11.

ejus non memoretur amplius. Per *lignum* enim hoc loco Hugo Cardinalis, Lyranus, Pagninus, & alij intelligunt *lignum venenatum*, nempe taxum: qui pani admixtus, toxico eum inficit. Ac ſi dicerent, inficiamus panem eius toxico. Per panem autem hîc intelligi Euchariſtiam, expreſsè tradunt Lactantius libro 4. inſtit. cap. 18. & Tertullianus libro 3. contra Marcionem cap. 19. ubi: *Venite*, inquit, *mittamus lignum in panem eius, utique in corpus: ſic enim Deus in Evangelio quoque revelavit, panem corpus ſuum appellans.* Clariſſimè Gloſſa interlinearis, *in panem eius, ideſt in Euchariſtiam: hic eſt enim panis, qui de cælo deſcendit.* Conſilium igitur diaboli fuit inficere panem Euchariſticum toxico, per ſacrilegam eius traditionem indignis, ad hunc effectum, ut Chriſtus *eradatur de terra viventium*, nempe eradatur memoria ejus ab Eccleſia. Ideo ſubdit, *& nomen ejus non memoretur amplius*: Sicut enim per Euchariſtiam dignè ſuſceptam comparavit Chriſtus ſibi populum acceptabilem electorum, in quorum memoria vivit, ut oſtenſum eſt ſupra num. 214. ita per ſacrilegam ejuſdem ſuſceptionem augetur numerus reproborum, ita obfirmatorum in malo, ut ex eorum mentibus, qui ſæpiùs indignè ad hoc Sacramentum accedunt, Chriſti memoria penitus eradatur. Neque mirum, quia quãdo cum buccella Euchariſtica indignè ſuſcepta intrat Chriſtus in corpus, intrat ſimul & diabolus in cor ſuſcipientis. Quod patet ex Iuda, de quo dicitur Ioan. 13. *poſt buccellam introivit in eum Satanas.* Per hanc buccellam multi intelligunt Euchariſtiam, ut refert Cornelius in eum locum, inter quos Paſchaſius libro de corpore & ſanguine cap. 8. *judicium*, inquit, *malè accipientibus minatur: dum, poſt buccellam de manu Domini perceptam, diabolus Iudam pervaſit.* Et mox: *Cibus iſte quibuſdam vita eſt, quibuſdam pœna*, &c.

Diabolus intrat in cor eius. qui indignè ſumit Euchariſtiã. *Paſchaſ.*

Obſervandum autem in hoc eſt, quod ante perceptionem Euchariſtiæ Iudas, proditione concepta, erat in ſtatu peccati, & ſervus diaboli: & tamen non dicitur tunc intraſſe in eum diabolus, ſed tantùm dicitur, *cùm diabolus iam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iudas*, Ioan. 13. Et infrà: *poſt buccellam introivit in eum Satanas.* Proditio Chriſti jam ex pacto promiſſa, & accepto jam infami pretio, mox executioni mandanda, non continebat tantum ſceleris, ut intraret diabolus in Iudam; ſed tantùm, *ut mitteret diabolus in cor Iudæ.* Euchariſtia autem indignè percepta, tanquam ſcelus ipſamet proditione majus, aperuit aditum, ut *intraret in eum Satanas*; quaſi ad accipiendam ejus plenam, & totalem poſſeſſionem: Si enim poſſeſſio, ut volunt Iuriſtæ, fit per pedis poſitionem, & introitum in domum, cuius poſſeſſio capitur ab eo, qui futurus eſt eius dominus: utique non ob aliud peccatum, quàm per buccellam Euchariſticam indignè ſuſceptam, *intravit Satanas in Iudam.* Et ſic diabolus, qui in Chriſti proditoria venditione tantùm *miſerat in cor ejus*; per ſacrilegam

Ioan. 13.

CCXXXVII Euchariſtia indignè ſuſcepta tanquã ipſa Chriſti proditione ſcelus in Iuda fuit maius.

Eucharistiæ susceptionem, plenam eius possessionem accepit. Vnde in iis, qui Iudam imitati Eucharistiam sacrilegè accipiunt, manifestè conuincitur per hoc sacrilegium etiam semel patratum, Satanam intrare cum buccella in os & cor susci pientis; sumendo eius plenam possessionem, tanquam futurum permanenter & stabiliter eius dominum. Ex quo prognosticum & signum habetur pessimum futuræ impœnitentiæ finalis, & sic reprobationis: Quemadmodum enim in eo, qui dignè suscipit, vnà cum Christo suscipitur Paradisus, & ipsamet æterna vita; adeo vt dicatur de præsenti Ioan 6. *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam*, vt notatum est supra num. 217. ita in eos qui indignè suscipiunt, intrante diabolo, vnà cum hoc suscipitur infernus, & mors æterna. Et sic, vt ibi est quædam anticipata possessio æternæ gloriæ: & ideo in vsu deuoto Eucharistiæ est prædestinationis plusquàm pignus, vt ostensum est supra n. 225. ita in sacrilego eiusdem vsu est quædam anticipata damnationis præuentio: & sic continentur in hoc reprobationis plusquam indicium. Et hoc est quod dicit Apostolus, *iudicium sibi manducat & bibit*: quasi habeat iam anticipatum iudicium damnationis: Sicut enim, vt supra notatum est num. 217. dicit Augustinus de Eucharistia dignè accepta, *hoc bibere quid est nisi viuere? Manduca vitam, bibe vitam*: ita dici potest de ea susceptæ sacrilegè, manducari mortem, sorberi mortem, vtique ab iis, qui destinati per hoc videntur ad æternam mortem. Quippe, vt air Paschasius loco citato *Cibus iste vita est quibus Christus est vita: illis verò mors, qui sunt membra diaboli.* Hæc è Scripturis simul & Patribus. *Paschasius.*

Probatur idem secundò ratione. Prima ratio. Omne illud peccatum, quod maximè aduersatur Christo, signum est maximum reprobationis. Sed huiusmodi est sacrilegus vsus Eucharistiæ. Ergo, &c. Maior patet, quia tota prædestinatio est per conformitatem ad Christum, vt sæpiùs notatum est. Minor probatur, quia per sacrilegum vsum Eucharistiæ homo fit *reus corporis, & sanguinis Christi*, vt dictum est ex Paulo 1. ad Cor. 11. *Eucharistiæ sacrilegus vsus maximè Christo aduersatur.*

Confirmatur primò, quia intrante Christo simul & diabolo intra sacrilegum, Christus intrat vt hostis, diabolus excipitur vt hospes: Christus intrat in corpus, diabolus in cor: Christus mox ejicitur, diabolus retinetur: quo nihil excogitari potest horrendius. Ideo Angeli, qui milleni Christum in Eucharistia circumstant, sacrilegum illico discerperent, atque in tartara obtruderent, nisi immensa Christi patientia prohiberet. Quod aduertens Paschasius lib. de corp. & sang. cap. 8. *certus*, inquit, *sis quod Angeli nec semel indignè communicanti parcerent, nisi gladium bonitas Christi suspenderet.* Quod maius est reprobationis indicium. Quippe, vt idem Paschasius, *sæpe grauiùs peccantibus diuina patientia parcit ad tempus. Neque ideo* *Paschas.*

ſecuritas ſubrepat & quia theſaurizat ſibi contemptor iram in die iræ.

Confirmatur ſecundò, quia ſicut dignè ſumentibus Euchariſtia connubium eſt quoddam ſpirituale cum Chriſto, conſũmandũ in Cælo, vt ſupra oſtenſum eſt num. 224. ita indignè ſumentibus repudium quoddam eſt, & diuortium à Chriſto, & vnio cum diabolo. Sicut enim iuſti in Euchariſtiæ ſuſceptione fiunt cum Chriſto *vnum corpus, & vna caro*, vt num. 223. dictum eſt ex Chryſoſtomo, ita ſceleſti fiunt vnus ſpiritus, & vna voluntas cum Satana intrante ſimul cum buccella Euchariſtica. Ex quo ſequitur coram Chriſto realiter ibi præſente coniungi animam ſacrilegi, & adulterari cum diabolo: quaſi introducto ſponſo de induſtria, vt ſponſam inter adulteri complexus ſuiſmet oculis videat: quo nihil ad Chriſti contumeliam fingi poteſt atrocius. Cum igitur hoc peccatum maximè aduerſetur Chriſto, & maximè coniungar diabolo; maximum etiam continebit reprobationis indicium.

Secunda ratio. Quotieſcunque bonum alicui cooperatur in malum ſignum habetur reprobationis. Sed in ſacrilego vſu Euchariſtiæ bonum ſuſcipienti cooperatur in malum. Ergo. &c. Maior patet, quia ſicut *iis, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, omnia cooperantur in bonum.* ad Rom. 8. ideſt, vt ex Auguſtino & aliis, *etiam mala, & peccata*, vt oſtendimus tom. 2. Theolog. lib. 3. quæſt 4. num. 29. ita præſcitis omnia cooperantur in malum, etiam bona. Ideo de reprobo dicitur Pſal. 108. *oratio eius fiat in peccatum.* Minor probatur, quia Euchariſtia maximum eſt bonum, immo omne bonum. Quamobrem. Zach. 9. *Quod eſt bonum eius, & quod eſt pulchrum eius, niſi frumentum electorum*, &c. Hoc autem ſummum bonum cooperatur indignè ſuſcipienti in ſummum malum: dum eo ex propria malitia abutitur in ſacrilegium grauiſſimum. Neque huic ſolùm *oratio fit in peccatum*: ſed ipſemet Chriſtus, auctor gratiæ, fit in peccatum. Quod expendens Philo Carpat. in Cant. 7. *O rem*, inquit, *miram! ô rem tremendam! Hæc, quaſo, diligenter ſacerdotes attendite: hoc omnes aduertite: hoc timete ſemper, & cauete periculum. Ea eſt enim diuinarum, humanarumque rerum natura, vt quæ pro ſua dignitate, & excellentia optima eſſe debent ac ſumma, eadem, immutato ordine, peſſima fiant, & infima.* Hoc mox declarans in Euchariſtia: *Licet*, inquit, *videre quoſdam ex hoc ſacratiſſimo conuiuio fieri quotidie praniores: &, quod ſine graui dolore commemorare non poſſum, ob hoc ſolùm ad gehennam properare miſerrimos: quod ad tale, tantum, tamque ineffabile, ac cæleſte conuiuium, Angelorum choris optabile, immundo corde audaciter accedere, & inſolentiſſimè deuorare præſumunt.*

Ad Rom. 8.

Zach. 9.

CCXXX VIII.

Philo Carp.

Confirmatur idem ſecundò, quia experientia conſtat ſumentem

Eucharistiam indignè, semper prolabi in deterius. Quod vel ab initio apparuit in Iuda: de quo scriptum est Ioan. 13. *cum accepisset buccellam, exivit continuò.* Hic fuit effectus Eucharistiæ malè susceptæ, amittere statim consortium Christi. Eodem quippe momento, quo Christus per buccellam Eucharisticam intravit in Iudã corporaliter, recessit omnino ab eo spiritualiter: nam intrante simul Satana, non poterat in eo manere Christus. Quod advertens Ambrosius lib. 2. de Caïn & Abel cap. 4. *Vbi*, inquit, *se Satanas immisit in cor Iudæ, Christus recessit ab eo: momentoque eodem, quo illum recepit, hunc amisit. Denique sic scriptum est, post buccellam introivit in eum Satanas.* Hic autem statim eum egit præcipitem ad executionem concepti facinoris, cum iam ex sacrilegio cœpisset dominari eius animo pleniſſimè. Quamobrem Cyrillus lib. 9. in Ioan. cap. 9. *Diabolus*, inquit, *magnas ad imperandum eis, quos omnino jam cepit, vires obtinet. Timet ne morando, detur pœnitentiæ locus: & quasi à temulentia mentem suam rectiùs cogitans homo eripiat, ea de causa festinat, & impellit.* Eucharistiæ igitur susceptio non retardavit in Iuda tam immane facinus, sed festinavit is post Eucharistiã deterior. Talis est quicunque indignè Eucharistiam percipit: ex quo semper in deterius prolabitur, sicut Iudas *post buccellam.* Quod animadvertens Laurent. Iustinianus serm. cit. de Eucharistia: *Iudam*, inquit, *imitatur huiusmodi, qui percepta panis buccella, sceleratior factus, à conspectu luminis se absentando fugit ad tenebras, ut conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indignè præ cæteris graviora delicta committunt: & pertinaciores in malo, atque ad emendationem vitæ sunt tardiores.* Cum igitur hoc sacrilegium tribuat *pertinaciam in malo*, signum est reprobationis potissimum: quæ addicta est pertinaciæ finali. Ideoque Christus signum præbens, quod Iudas futurus esset proditor, & filius perditionis: *Ille est*, inquit, *cui ego intinctum panem porrexero* Ioan. 13. quod de Eucharistia aliqui interpretantur, ut notatum est supra num. 236. Denique, dum æger accepto hoc saluberrimo medicamento labitur in deterius semper: & Eucharistia *mors est malis, vita bonis*; non potest illi non immittere æterna mors, cui Christus æterna vita sit mors.

Eucharistiã qui indignè sumunt, in deterius semper prolabuntur.

Ambrosius.

Laur. Iustin.

Ioan. 13.

ſecuritas ſubrepat ; quia theſaurizat ſibi contemptor iram in die iræ.

Confirmatur ſecundò, quia ſicut dignè ſumentibus Euchariſtia connubium eſt quoddam ſpirituale cum Chriſto, conſũmandũ in Cælo, vt ſupra oſtenſum eſt num. 224. ita indignè ſumentibus repudium quoddam eſt, & diuortium à Chriſto, & vnio cum diabolo. Sicut enim iuſti in Euchariſtiæ ſuſceptione fiunt cum Chriſto *vnum corpus, & vna caro*, vt num. 223. dictum eſt ex Chryſoſtomo, ita ſceleſti fiunt vnus ſpiritus, & vna voluntas cum Satana intrante ſimul cum buccella Euchariſtica. Ex quo ſequitur coram Chriſto realiter ibi præſente coniungi animam ſacrilegi, & adulterari cum diabolo: quaſi introducto ſponſo de induſtria, vt ſponſam inter adulteri complexus ſuiſmet oculis videat: quo nihil ad Chriſti contumeliam fingi poteſt atrocius. Cum igitur hoc peccatum maximè aduerſetur Chriſto, & maximè coniungat diabolo; maximum etiam continebit reprobationis indicium.

Secunda ratio. Quotieſcunque bonum alicui cooperatur in malum ſignum habetur reprobationis. Sed in ſacrilego vſu Euchariſtiæ bonum ſuſcipienti cooperatur in malum. Ergo. &c. Maior patet, quia ſicut *iis, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti, omnia cooperantur in bonum.* ad Rom. 8. ideſt, vt ex Auguſtino & aliis, *etiam mala, & peccata*, vt oſtendimus tom. 2. Theolog. lib. 3. quæſt 4. num. 29. ita præſcitis omnia cooperantur in malum, etiam bona. Ideo de reprobo dicitur Pſal. 108. *oratio eius fiat in peccatum.* Minor probatur, quia Euchariſtia maximum eſt bonum, immo omne bonum. Quamobrem. Zach. 9. *Quod eſt bonum eius, & quod eſt pulchrum eius, niſi frumentum electorum*, &c. Hoc autem ſummum bonum cooperatur indignè ſuſcipienti in ſummum malum: dum eo ex propria malitia abutitur in ſacrilegium grauiſſimum. Neque huic ſolùm *oratio fit in peccatum*: ſed ipſemet Chriſtus, auctor gratiæ, fit in peccatum. Quod expendens Philo Carpat. in Cant. 7. *O rem*, inquit, *miram! ô rem tremendam! Hac, quaſo, diligenter ſacerdotes attendite: hoc omnes aduertite: hoc timete ſemper, & cauete periculum. Ea eſt enim diuinarum, humanarumque rerum natura, vt quæ pro ſua dignitate, & excellentia optima eſſe debent ac ſumma, eadem, immutato ordine, peſſima fiant, & infima.* Hoc mox declarans in Euchariſtia: *Licet*, inquit, *videre quoſdam ex hoc ſacratiſſimo conuiuio fieri quotidie praniores: &, quod ſine graui dolore commemorare non poſſum, ob hoc ſolùm ad gehennam properare miſerrimos: quod ad tale, tantum, tamque ineffabile, ac cæleſte conuiuium, Angelorum choris optabile, immunda corde audacter accedere, & inſolentiſſimè deuorare præſumunt.*

Ad Rom. 8.

Zach. 9.

CCXXX VIII.

Philo Carp.

Confirmatur idem ſecundò, quia experientia conſtat ſumentem

Eucharistiam indignè, semper prolabi in deterius. Quod vel ab initio apparuit in Iuda: de quo scriptum est Ioan. 13. *cum accepisset buccellam, exivit continuò.* Hic fuit effectus Eucharistiæ malè susceptæ, amittere statim consortium Christi. Eodem quippe momento, quo Christus per buccellam Eucharisticam intravit in Iudã corporaliter, recessit omnino ab eo spiritualiter: nam intrante simul Satana, non poterat in eo manere Christus. Quod advertens Ambrosius lib. 2. de Caïn & Abel cap. 4. *Vbi*, inquit, *se Satanas immisit in cor Iudæ, Christus recessit ab eo: momentoque eodem, quo illum recepit, hunc amisit. Denique sic scriptum est, post buccellam introivit in eum Satanas.* Hic autem statim eum egit præcipitem ad executionem concepti facinoris, cum iam ex sacrilegio cœpisset dominari eius animo plenissimè. Quamobrem Cyrillus lib. 9. in Ioan. cap. 9. *Diabolus*, inquit, *magnas ad imperandum eis, quos omnino jam cepit, vires obtinet. Timet ne morando, detur pœnitentiæ locus: & quasi à temulentia mentem suam rectiùs cogitans homo eripiat, ea de causa festinat, & impellit.* Eucharistiæ igitur susceptio non retardavit in Iuda tam immane facinus; sed festinavit is post Eucharistiã deterior. Talis est quicunque indignè Eucharistiam percipit: ex quo semper in deterius prolabitur, sicut Iudas *post buccellam*. Quod animadvertens Laurent. Iustinianus serm. cit. de Euchatistia: *Iudam*, inquit, *imitatur huiusmodi, qui percepta panis buccella, sceleratior factus, à conspectu luminis se absentando fugit ad tenebras, ut conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indignè præ cæteris graviora delicta committunt: & pertinaciores in malo, atque ad emendationem vitæ sunt tardiores.* Cum igitur hoc sacrilegium tribuat *pertinaciam in malo*, signum est reprobationis potissimum: quæ addicta est pertinaciæ finali. Ideoque Christus signum præbens, quod Iudas futurus esset proditor, & filius perditionis: *Ille est*, inquit, *cui ego intinctum panem porrexero* Ioan. 13. quod de Eucharistia aliqui interpretantur, ut notatum est supra num. 236. Denique, dum æger accepto hoc saluberrimo medicamento labitur in deterius semper: & Eucharistia *mors est malis, vita bonis*; non potest illi non immittere æterna mors, cui Christus æterna vita sit mors.

Eucharistiã qui indignè sumunt, in deterius sem. per prolabuntur.

Ambrosius.

Laur. Iustin.

Ioan. 13.

CAPVT XIX.

Vndecimum prædeſtinationis ſignum, Religio erga Deum & ſanctos: reprobationis, irreligio.

CCXXXIX. DIco decimononò. Prædeſtinationis ſignum eſt religio erga Deum ac ſanctos: ſicut reprobationis, irreligio.

De religione erga Deum ptobatur id à priori, quia omne id, quod ſpecialiter conjungit hominem cum Deo, tanquam cum primo principio, ſpirituale prædeſtinationis eſt ſignum. Sed religio erga Deum eſt hujuſmodi. Ergo, &c. Major patet, quia idem eſt primum principium, & ultimus finis ad quem homo per prædeſtinationem tranſmittitur. Ideo dicitur Apoc. 22. *Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis.* Minor probatur, quia *religio*, ut ex Iſidoro lib. ethym. notat S. Thom. 2. 2. quæſt. 81. art. 1. *dicitur à relegendo ea, quæ ad divinum cultum pertinent.* Et ibidem addit, *alligari debere hominem cum Deo tanquam cum indeficienti principio*, in iis utique quæ pertinent ad Dei venerationem, & cultum.

Apocal. 22. Religio vocata ſic dicta.

Confirmatur primò, quia honor Deo exhibitus ſignum eſt gloriæ à Deo exhibendæ. Ideo dicitur 1. Reg. 2. *Quicunque honorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.* Nulla autem major apud Deum ignobilitas, quàm reprobatio: ſicut non alii apud Deum nobiles, quàm electi.

D. Thom.

Confirmatur ſecundò, quia in cæleſti patria totum prædeſtinatorum exercitium ſitum eſt in veneratione & laude Dei: ideo dicuntur Apoc. 5. *vigintiquatuor ſeniores cecidiſſe in facies ſuas, & adoraviſſe viventem in ſæcula ſæculorum*; quod pertinet ad venerationem: *cantantes canticum novum, dicentes, Dignus es Domine*, &c. quod pertinet ad laudationem. Ergo ii, qui hîc ſe exercent in venerando & laudando Deo, ſpecimen quoddam præferunt cæleſtium civium, ac proinde ſpecialem prædeſtinationis notam.

Sanctorum in cælo exercitium eſt Deum laudare ac venerari. *Apocal. 5.*

Confirmatur tertiò, quia qui de Dei maieſtate ut par eſt, ſentiunt, ac veneratione tam interna quàm externa ſe illi ſubditos profitentur, ſignum exhibent quod in eius Regno ſint ſempet viſuri quem hîc ut ſuum Regem agnoſcunt. Contrà verò ij, qui, cùm de Deo aut divinis agitur, irrevetenter ſe gerunt; hi ſe gerunt ac ſi non Deum, ſed alium ſibi præeſſe Regem agnoſcerent, nempe diabolum, ſub enim tyrannide ſunt per totam æternitatem ſubjiciendi. Profecto dæmonibus ipſis pejores: nam dæmones credunt, & contremiſcunt: hi verò aut in Deum non credunt, & ſic reprobi cum atheis: aut credunt, &

non contremiſcunt; & ſic reprobi dæmonibus nequiores; qui, ut diximus, credunt & contremiſcunt. Ex his colligè proprium eſſe electorum de Deo reverenter loqui, res ſacras reverenter tractare, in Templis reverenter adeſſe: quæ ad Dei cultum pertinent, non amittere: ad Deum in anguſtiis confugere: libenter Dei verba audire. Quod poſtremum tanquam prædeſtinationis ſignum à Chriſto Domino traditur, Joan. 8. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit*: ſicut contrariò Dei verba audire cum tædio, vel non audire, reprobationis eſt ſignum. Ideo ſubditur, *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis*. Hæc de ſigno prædeſtinationis in religione erga Deum, reprobationis in irreligione.

Verbum Dei libenter audire, prædeſtinationis eſt ſignum. *Ioan. 8.*

Quod verò pertinet ad religionem erga ſanctos viros, in hoc quoque conſtitui ſpeciale prædeſtinationis ſignum, probatur primò è Scripturis Pſal. 14. ubi Propheta cùm hanc eamdem quæſtionem inſtituiſſet de prædeſtinatis; *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* reſpondet, *Qui ingreditur ſine macula.* &c. infrà: *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: timentes autem Dominum glorificat.* Signum igitur à Propheta ſtatuitur prædeſtinati, *glorificare timentes Dominum*: & præ illis nihil ducere malos, quantumuis appareant in temporalibus glorioſi & ſublimes. Quod ſi hoc dicitur prædeſtinationis eſſe, glorificare timentes Deum, etiam nondum mortuos; quantò magis ſanctos in cæleſti gloria collocatos, à qua non poſſunt excidere.

Pſalm. 14.

Probatur idem ſecundò ratione à priori, quia ad eundem habitum religionis pertinet cultus Dei, & cultus Sanctorum ut amicorum Dei: ſicut eorumdem eſt venerari Regem, & Aulicos amicos Regis. Si igitur cultus Dei prædeſtinationis eſt ſignum, eiuſdem etiam ſignum erit cultus exhibitus amicis Dei.

Cultus erga Deum & Sanctos ad eumdem habitum pertinet.

Probatur idem tertiò ex patrocinio Sanctorum: Quicumque enim habet in Aula patronos, qui gratia valent apud Principem, & medium habet & ſignum, quod eorum patrocinio impetraturus ſit quod petit à Principe. Sed ii, qui ſpeciali devotione Sanctos colunt, habent in cæleſti Aula patronos, qui gratia valent apud Deum. Quamobrem Gregorius homilia 32. in Evangelia, *Hos*, inquit, (Sanctos) *in cauſa veſtri examinis, quam cum diſtricto Iudice habebitis, patronos facite: hos in die tanti terroris defenſores adhibete.* Patrocinium autem Sanctorum obſequio emimus. Ideo idem Gregorius infra, *Adſunt defenſores noſtri ſancti Martyres, rogari volunt, atque, ut ita dixerim, quærunt, vt quærantur. Hos ergo adiutores veſtris orationibus quærite: hos protectores veſtri reatus invenite; quia ne punire peccatores debeat, rogari vult & ipſe qui iudicat.*

Gregorius.

CCXL. Sancti à nobis inuocari volunt, vt patrocinium in nos exhibeant.

Confirmat hoc idem Gregorius ibidem exemplo cuiuſdam matronæ, *quæ ad Martyrum* (Proceſſi & Martiniani) *Eccleſiam crebrò*

veniebat. Hæc quadam die, dum ex more ad orandum veniſſet, egrediens duos ſtantes ſub peregrino habitu Monachos inuenit : peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemoſinæ præcepit. Sed priuſquam eius erogator eis ad largiendam eleemoſynam propinquaſſet, aſtiterunt illi viciniùs, & dixerunt, Tu nos modò viſitas, nos te in die iudicii requiremus, & quidquid poſſumus, tibi præſtabimus. Quo dicto, ab oculis eius ablati ſunt. Illa facta eſt poſt hoc tantò inſtantior in prece, quantò latior in promiſſione. Si igitur Sancti, patrocinium ſuum apud Chriſtum Iudicem præſtant ſuis deuotis & clientibus ; poſſunt hi meritò collocare ſpeciale ſuæ prædeſtinationis auſpicium in hac clientela, cùm neque ipſi auxilia denegent clientibus apud Chriſtum, neque Chriſtus aliquid eorum precibus denegat, qui hîc pro eo paſſi ſunt : quia, vt notat Chryſoſtomus ſermone de Iuuentio & Maximo, qui habetur tomo 3. *Sicut milites vulnera ſibi in præliis inflicta Regi monſtrantes fideliter loquuntur ; ita & illi* (martyres) *abſecta capita geſtantes, & in medium efferentes, quæcunque voluerint, apud Regem cælorum impetrare poſſunt.* Quod ſi ſanctus Dunſtanus, vt narrat Baronius anno Chriſti 959. cùm adhuc viueret, Eduino Regi defuncto ſuis precibus impetrauit, ne anima eius ad inferos damnaretur : multò magis id impetrare poterunt Sancti cùm iã viuunt in cælis potiti Deo. Quippe, vt ait Nazianzenus oratione 14. *Nunc tantò magis proficiunt nobis precibus, quantò ſunt Deo propinquiores.* Idcirco appellantur Sancti à Baſilio oratione in 40. Martyres, *communes humani generis cuſtodes.* Et Hilarius in Pſal. 142. dicit, *non deeſſe ſtare volentibus Sanctorum cuſtodiam*: quaſi & ipſi Sancti miniſterium exhibeant Angelorum cuſtodum. Nempe, vt ait Ambroſius libro 8. in Lucam in fine, *ſicut Angeli præſunt ; ita & hi qui vitam degunt Angelorum.* Quod ſpecialiùs intelligendum eſt de Sanctis alicuius regni, vrbis, oppidi, ſeu communitatis patronis ; ad quos ſpectat ex munere prædeſtinationis dirigere ad finem ſalutis : & ſic obſequiũ erga eoſdem, prædeſtinationis eſt ſignum. Quod præcipuè militat in obſequio erga Apoſtolos, qui etiam nunc præſunt Eccleſiæ : & potiſſimùm erga Petrum, qui, vt ait ſanctus Leo ſermone 3. in anniuerſ. ſuæ aſſumpt. *Nunc quoque mandatum Domini pius Paſtor exequitur, pro nobis orare non ceſſans, vt nulla tentatione ſuperemur.* Hoc patrocinium maius aut minus, maiori aut minori obſequio correſpondet : ac proinde ſpeciale obſequium ſignum eſt ſpecialis patrocinii.

Chryſoſtom.

Sanctorum in nos patrocinium.

Nazianz.

Baſilius.

Hilarius.

Ambroſ.

S. Leo.

Confirmatur, quia Sancti ex obſequio illis præſtito accreſcunt in gaudio & gloria accidentali. Ergo ex virtute gratitudinis, quæ in Beatis eſt longè perfectior, beneficium pro beneficio rependunt : ac proinde pro gloria accidentali impetrant ſuis clientibus à Deo gloriam eſſentialem : vnde infertur obſequium Sanctis præſtitum, pignus eſſe gloriæ aſſequendæ.

Confirmatur

Confirmatur ſecundò, quia viatores qui Beatis præbent obſequium, jam habere incipiunt amicabile commercium cum iis, cum quibus converſaturi ſunt in cælis: & ſic ſignum habent quod futuri ſint Sanctorum concives, qui hîc amicabiliter ſe gerere incipiunt erga Sanctos. Nempe, ut notat ſanctus Maximus ſermone de Martyribus *Sancti eos, quibuſcum iis familiaritas eſt, & in corpore viventes cuſtodiunt, & de corpore recedentes excipiunt.* Contrà verò ii, qui erga eoſdem ſunt parum affecti & inofficioſi, ſignum reprobationis habent: utpote ab eorum ſocietate perpetuò ſeparandi, cum quibus nullo hîc commercio copulantur. Hoc in cultu, & veneratione Sanctorum prædeſtinationis ſignum haberi poteſt tum extenſivè, tum intenſivè: extenſivè in iis, qui erga omnes aut erga plures Sanctos affecti ſunt, iiſque præbent obſequium: intenſivè in iis, qui erga aliquem Sanctum inſigniter ſunt affecti, illique eximium aliquod præſtant obſequium. Quippe valde probabile eſt à ſancto illo homine, eximiè de ſe merito, eximium etiam præſtari auxilium, impetrando ei à Deo gratiam efficacem finalem, per quam ſaluetur. Nimirum Deus, qui hoc ipſum ut medium prædeſtinationis aſſumit, facilè condonabit offenſam inimico in gratiam amici. Hæc de prædeſtinationis ſigno in cultu Sanctorum.

Maximus.

Eximium erga peculiaté quemdam è ſanct s obſequium, eximium ab eo nobis meretur patrocinium.

Hæc autem quæ de Sanctis diximus, qui inter nos vixerunt, ab Eccleſia canonizatis, ampliantur primò ad ſanctos Angelos, præſertim cuſtodes: ita ut in affectu erga illos conſtituatur ſpeciale prædeſtinationis ſignum.

Affectus erga Angelum cuſtodem prædeſtinationis eſt ſignum.

Patet id primò è Scripturis, Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat ad locum quem præparavi. Obſerva eum, & audi vocem eius.* Signum igitur quod introducturus ſit ad locum quem Deus præparavit; de quo dicitur electis, Matth. 22. *percipite Regnum præparatum vobis; ab origine mundi eſt*, ſi quis obſervet eum, nempe venerando; & audiet vocem eius, nempe obediendo internis inſpirationibus per eum immiſſis. Idem dicitur Exodi 33. *mittam præcurſorem tui Angelum, ut ejiciam Chananæum*, &c. *& intres in terram fluentem lacte & melle*: ideſt in terram promiſſionis, per quam paſſim Patres adumbrari docent Paradiſum.

Exod. 23.

Matth. 22.

Exod. 33.

Patet idem ſecundò à priori, quia omne id quod conjungit principio trahenti prædeſtinationis medium, prædeſtinationis eſt ſignum Sed affectus erga Sanctos conjungit nos principio trahenti prædeſtinationis media. Ergo, &c. Maior patet ex terminis. Minor patet ex dictis tom. 2. Theol. libro 3. qu. 4. num. 17. ubi oſtendimus omnia divina dona immitti nobis per bonos Angelos: ſicut omnes noſtræ preces aſcendunt per eoſdem ad Deum. Et ideo vidit Iacob, Gen. 28. *Angelos aſcendentes, & deſcendentes*, vt ibidem notatum eſt. Quippe

Geneſ. 28.

Angeli in prædestinatorum præsidium à Deo sunt specialiter dati. *Ad Heb.1. Hilarius. Ambros.*

Angeli dati sunt specialiter in præsidium prædestinatorum, vt eos dirigant ad finem salutis, vt ait Paulus ad Hebræos 1. *missi propter eos qui hæreditatem accipiunt salutis.* Quod notans Hilarius in Psal. 129. *intercessione*, inquit, *Angelorum non natura Dei indiget, sed infirmitas nostra: missi enim sunt propter eos qui hæreditabunt salutem.* Ideo Ambrosius libro de viduis vltra medium, *Obsecrandi*, inquit, *sunt Angeli, qui nobis in præsidium dati sunt.*

Angeli varijs similitudinibus adumbrati. *Zach.1.*

Confirmatur ex variis similitudinibus, quibus adumbrantur sancti Angeli in Scripturis. Primò dicuntur equi, Zach. 1. *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum: & post eum equi rufi, varii, & albi.* Per virum qui stabat super equum rufum, Angelum intelligi patet ex sequentibus, *& responderunt Angelo Domini*, &c. quem Hieronymus, Theodoretus, & communiter Interpretes volunt fuisse sanctum Michaëlem Iudæorum patronum; sicut per equos rufos, varios & albos, alios Angelos Michaëlis sequaces. Dicuntur autem

CCXLI. *equi rufi, varii & albi*, per connotationem eorum quos custodiunt: scilicet *equi rufi*, ii qui custodiunt martyres: *albi*, qui virgines: *varii*,

4. Reg 6. qui varios alios fideles. Dicuntur etiam equi igniei, 4 Reg. 6. *Ecce mons plenus equorum & curruum igneorum in circuitu Elisæi*, vt notat Lyranus, propter protectionem Angelicam. Porrò per equos intelliguntur, per metonymiam, ipsimet equites, vt notat Cornelius in locum citatum Zachariæ. Ac proinde describuntur Angeli tanquam potissimus quidam equitatus, qui prædestinatis præstò est contra exercitus dæmonum. Ideo sponsa dicitur similis *equitatui Pharaonis*, Cano. 1.

Bernard. quia nimirum, vt ait Bernardus sermone 39. in Cant. *Angelicis fulta ministeriis, & superno stipata agmine sponsa incedens, similis est equitatui Domini; qui quondam in turribus Pharaonis tam stupendo diuini adjutorii miraculo triumphauit*: equitatui nempe Angelorum, à quibus Pharaonis exercitus demersus est.

Cant.2. Secundò dicuntur Angeli maceria, & sepes Ecclesiæ: ideo dicitur Cant. 2. *columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ*; id est sub custodia Angelorum, vt exponit cum Cassiodoro, Beda &

Bernard. Anselmo, Bernardus sermone 62. vbi, *licebit*, inquit, *vnicuique vestrum cauare sibi cauernas superna maceriæ; & beatarum virtutum status, & mansiones, à minimo Angelorum vsque ad Cherubim & Seraphim, tota mentis alacritate percurrendo lustrare.* Consonat his quod dixit Christus, Matth. 21. de patrefamilias, *qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei*: nempe, vt volunt Origenes, Hieronymus, Ambrosius, & passim alii, custodiam Angelorum: sepes adeo fortes, vt alii

Angeli sepes, & muri Ecclesiæ. *August. Hilarius.* muros appellent Ecclesiæ. Ideo Augustinus in Psal. 124. *ambiunt Ecclesiam Angeli, & quasi murum illi faciunt.* Alii munitiones: ideo Hilarius in eundem Psalmum, *non desunt stare volentibus Angelorum munitiones.* Alii denique custodes murorum: ideo dicitur Isaiæ 62.

Digitized by Google

Super muros tuos Ierusalem constitui custodes: per quos Bernardus ser- *Isa. 62.*
mone 4. de Dedicatione Ecclesiæ intelligit *in Ecclesia Angelicam cu-* *Bernard.*
stodiam esse superpositam, vt muros defensent, & eos qui murorum ambitu continentur.

Tertiò, Angeli dicuntur Dei aures & oculi, Psal. 33. *Oculi Domini* *Psalm. 33.*
super iustos, & aures eius in preces eorum. Quod explicans Basilius Angeli oculi dicuntur & aures Dei. *Basilius.*
Oratione in eum Psalmum, *Sanctæ*, inquit, *spirituales virtutes (* Angeli *) aliquæ oculi dicuntur, quod curam susceperint nos inuisendi: nonnullæ aures, vt quæ nostras excipiunt preces.* Ac proinde si volumus à Deo aspici, & audiri; ad hos oculos, ad has aures est confugiendum. Hoc specialius competit *septem spiritualibus, qui in conspectu throni eius sunt*, Apoc. 1. hi enim cap. 5. dicuntur *oculi septem, qui* *Apocalyp. 1.*
sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram. Dicuntur tanquam septem Dei oculi, quia per hos septem Angelos Deus prouidentiam exercet circa omnia creata; præsertim circa prædestinatos, speciali prouidentia ad suum vltimum finem ducendos. Dicuntur autem hi septem Angeli, Iob 12. *astare ante Dominum*, & loco citato Apoc. *missi in omnem terram*; quia tanquam supremum consilium præponuntur & omnibus precibus, tanquam libellis supplicibus Deo præsentandis: ideoque dicebat Tobiæ Raphaël, *Ego obtuli orationem* *Tobiæ 12.*
tuam, &c. Et omnibus Dei donis atque illuminationibus, quæ sunt à Deo fidelibus per inferiores Angelos transmittendæ. Horum igitur speciale obsequium, speciale prædestinationis est signum; cùm Deus per eorum patrocinium specialiter prouidentiam exerceat circa prædistinatos, vt dictum est. Speciali autem obsequio speciale patrocinium respondet, quod non cadit nisi supra electos.

Inter hos *septem spiritus, qui septem oculi*, per quos Deus specialiter respicit prædestinatos, principem locum obtinet Michaël; cuius Sancti Michaëlis specialiter studiosi prædestinationis signum habes speciale.
qui sunt specialiter studiosi, signum prædestinationis habent speciale: Tum quia ad ipsum, vt patronum totius Ecclesiæ, spectat specialis cura electorum, quæ speciale obsequium postulat: Tum quia ad eundem spectat præsentare Deo animas in particulari iudicio: ac proinde eiusdem est assistere morituris, excitare electos ad perseuerantiam finalem: quam, iuxta suauem diuinæ prouidentiæ modum, sui studiosis magis cuixè curabit, quàm aliis. Quippe, vt ait Pantaleo Diaconus homilia de sancto Michaële apud Lippomanum in sancti Mi- *Lipoman.*
chaëlis festo, *Michaël est qui consolatur pusillanimes, ægrotos visitat, fide jubet pro peccatoribus, vitiorum flammam restinguit.* Et infra adiiciens Gabrielem: *Per duos*, inquit, *Michaëlem & Gabrielem, descendit omnis datio bona, & omne donum perfectum, quod desuper mittitur in terram: hæ enim sunt duæ maximæ, & pariè momenti luce rnæ diuinitatis.* Nuperrimè excitata est in Italiâ, miraculi cuiusdam occasione, deuotio sancti Raphaëlis; per quem, sicut olim Deus me-

delam attulit corpori, ita nunc animis, & præcipuè electorum, qui Tobiæ sunt assclæ.

His tribus supremis Angelis quatuor alii adiunguntur: & sic sunt *septem Angeli missi in omnem terram.* Innumerabiles alias, quibus Angeli adumbrantur, similitudines complectitur Sophronius Archiepiscopus Constantinopolitanus Oratione 6. de excell. Angel. vbi, *Vos*, inquit, *estis omnium Regis administri, vos venti, & spiritus, & aqua, & principes, & equi, & exercitus, & Diaconi, & Apostoli, & Prædicatores, & Prophetæ, & Euangelistæ, & custodes, & præsides, & conservatores, & abactores, & conductores, & via duces, & inquisitores, & libripendes, & calculatores, & opum datores, & luminaria, & lampades, & montes, & colles, & nubes, & indices, & susceptores, & relatores, & defensores, & decertatores, & divina specula, & simulacra, & imagines, & nautæ, & naues, & gubernatores.* Ex his, aliisque titulis licet inferre quanti momenti sit Angelorum præsidium ad prædestinationis finem. Idcirco Apoc. 21. dicitur cælestis Hierusalem habere *portas duodecim, & in portis Angelos duodecim.* Quippe, ut notat in hunc locum Cornelius, *Angeli sunt socii, ductores & receptores Sanctorum*: nempe ut in cælo ianitores & custodes portarum: quia scilicet, ut notat Ambrosius in comment. epist. ad Colosss. 1. *Omnes credentes, qui fixa mente devoti sunt, exeuntes de sæculo duce dextra partis Angelo inducuntur in cælum.* Sicut igitur in vrbe à militibus custodita, qui conciliant sibi portarum custodes, facilem ad eas ingressum habent; ita facilè intrat in cælum, qui obsequio sibi devincit Angelos custodes portarum, cùm habeat *in portis duodecim Angelos duodecim.* Ideo Bernardus in Psalmum *Qui habitat*, ser. 11. *Quàm facilè*, inquit, *transit* (utique ad cælum) *qui portatur manibus Angelorum.* Hæc de signo prædestinationis in obsequio erga sanctos Angelos.

Sophronius Const. Arch. Angelorum varii tituli.

Apocal. 21.

Cornelius.

Ambrosius.

CCXLII. Defectus in Angelorum obsequio reprobationis est signum.

Contra verò in defectu talis obsequii, reprobationis est signum: Tum quia erga eos, qui deficiunt ab hoc speciali obsequio, signum est quod Angeli pro eo non exercent specialem providentiam, quæ ab iis exercetur circa electos: ac proinde signum est quod sint reprobi: Tum quia, cùm de eadem anima quodammodo litigent Angeli boni & mali; illi ut salvetur, hi ut damnetur: qui non afficiuntur erga Angelos bonos, signum est quod adhærent malis, sub eorum tyrannide cruciandi post mortem, quorum voluntati obsecuti sunt in vita. E quibus patet prædestinationis signum, quod supra collocavimus in devotione erga sanctos homines ad cælum transcriptos, ampliari debere ad effectum erga sanctos Angelos, speciales in prædestinatione administros.

Affectus erga animas in purgatorio detentas prædestinationis est signum.

Ampliatur idem secundò ad effectum erga animas in Purgatorio detentas. In quo affectu speciale signum prædestinationis constitui

ſuadetur primò è Scripturis 2. Macc. 12. *ſalubris cogitatio eſt pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Salubris cogitatio*, ergo ducit ad ſalutem: & ſic prædeſtinationis eſt ſignum. 2. Macc. 12.

Suadetur ſecundò, quia ſi miſericordia erga viuentes prædeſtinationis eſt ſignum, vt oſtendimus cap. 10. multò magis miſericordia erga defunctos. Tum quia remotior eſt ab omni ſpe temporalis gratiæ referendæ. Tum quia viuentes poſſunt aliquo modo cooperari ad ſubleuandos ſe à miſeria, defuncti nullo modo poſſunt. Tum quia miſericordia, quæ aliis & aliis viuentibus per alia opera exhibetur, tota ſimul erga defunctos in vno opere adunatur. Quippe eſurientes paſcere, ſitientes potare, veſtire nudos, viſitare ægrotos & detentos in carcere, excipere peregrinos, redimere captiuos, ſepelire mortuos, quæ ſeptem opera ſunt miſericordiæ corporalis, adunantur omnia altiori modo in auxilio, quod per ſuffragia fidelium exhibetur defunctis: qui & eſurientes, & ſitientes, & nudi, & ægroti, & peregrini, & captiui, & mortui. Ac porinde omnia miſericordiæ opera exercentur, dum, vt ait Auguſtinus lib. de octo quæſt. ad Dulcit. qu. 2. *defunctorum animæ viuentium releuantur.* Miſericordiæ opera adunantur in ſuffragiis fidelium erga defunctos. *Auguſtinus.*

Adde quod illæ, dum in purgatorio degunt, omnes in ſe pœnas adunant, quæ per multos diſperſæ ſunt in hac vita. Siquidem, vt ait idem Auguſtinus, *grauior eſt ille ignis, quàm quodlibet quod pati poteſt homo in hac vita.* Exhibentur quippe iis opera miſericordiæ ſpiritualis ſubleuando eas à maxima miſeria, quæ eſt pœna damni: & erigendo eas ad beneficium omnium maximum, nempe ad ipſam viſionem Dei. Vnde fit, vt quantò præſtantior eſt gloria quàm gratia, tantò maius ſit beneficium cooperari vt defunctorum animæ collocentur in gloria, quàm vt viuentes ſiue collocentur, ſiue perſeuerent in gratia.

Suadetur idem tertiò ex gratitudine, quam debent tales animæ iis quorum opere eductæ ſunt è tot miſeriis, & cóſtitutæ in ſtatu ſummæ felicitatis. Plùs enim valet viſionis Dei, ſtatus beatifici acceleratio, quàm omnium mundi regnorum felicitas, etiam duraus per mille annos. Ex quo ſequitur vt animæ illæ, quæ eos vident Verbo, quorum induſtria accelerata eſt illis gloria per horas, menſes, per annos. qua caruiſſent, ſi talia & talia ſuffragia non habuiſſent; ex gratitudine debeant pro iis efficaciter intercedere apud Deum, vt ii in æternum gloria non careant, per quos ipſæ potitæ ſunt gloria. Habet profectò magnum ſuæ prædeſtinationis omen qui tam potentes, apud Deum interceſſores habet. Adde ex Bellarmino tom. 2. lib. 2. de Purg. cap. 15. eaſdem animas à Deo exaudiri etiam dum in purgatorio detinentur: cum ſint in ſtatu gratiæ non quomodocumque, ſed confirmatæ. Quod etiam variis reuelationibus conſtat. Ex quibus apparet eas poſſe iuuare, dum iuuantur: vt patet ex Gregorio Dia- Animæ, quæ in purgatorio detinentur etiam ibi à Deo exaudiuntur.

log. lib. 4. cap. 40. & Damiano in epistol. de miraculis sui temporis.

Suadetur, id quartò, quia ii, qui officiosi sunt erga has animas, signum habent quòd in eo statu aliquando erunt, in quo eis rependi possit officium. Hoc autem rependi non potest nisi in statu saluationis. Contra verò qui erga easdem animas inofficiosi sunt, & minimè affecti, signum habent quod de earum numero non erunt: neque vnquam collocabuntur in statu, in quo suffragiis iuuari possint, qui alios minimè iuuerunt suffragiis.

CAPVT VLTIMVM.

Duodecimum Prædestinationis signum, Deuotio erga Deiparam: reprobationis, indeuotio.

CCXLIII. DVodecimum, & potissimum prædestinationis signum est affectus; &, vt vocant, deuotio erga Deiparam. Ita ferè communis sensus fidelium: & probat Pelbartus in stellario lib. 2. pag. 2. cap. 1. Spinellus de B. Virgine cap. 34. num. 18. & deinceps. Binettus in libello, qui inscribitur, *Deipara tessera salutis.* Oliuerius Bonartius in Eccles. 24. Cornelius ibid. v. 13. vbi dicit *à grauibus Theologis doceri signum prædestinationis, & electionis diuinæ esse cultum, & deuotionem assiduam erga Virginem.*

Cornelius.

Probatur primò è Scripturis. Quas, vt clariùs procedamus, distinguemus in tres classes, in oracula, in figuras, in similitudines. Quod attinet ad oracula,

Genes. 3.

Primus locus est Genes. 3. vbi Deus dæmonem serpentis figura rectum alloquens, *Inimicitias*, inquit, *ponam inter te, & mulierem: & semen tuum, & semen illius, Ipsa conteret caput tuum.* Quem locum explicans Cyprianus lib. 2. testimon. adu. Iud. cap. 9. *mater*, inquit, *Domini nostri Iesu Christi in illa muliere promissa est. Hæc inimicitiis opposita est serpentis. Ponam, inquit, inimicitias inter te, & mulierem. Non dicit, pono, ne ad Euam pertinere videretur. Verbum promissionis est, quod transmittitur in futura.* Nimirum, vt ait Bernardus serm. in signum magnum, *Ipsa Virgo est quondam à Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura.* Scio Septuaginta interpretes vertere, *ipse conteret caput*, referendo ad semen mulieris, quod in hebræo est masculini generis. Quam lectionem sequitur Irenæus lib. 4. contr. hæres. cap. 78. Cyprianus lib. 1. testim. cap. 9. Chrysol. serm. 173. Leo serm. 2. de nat. & alii. Vulgata tamen editio habet, *ipsa conteret*, &c. quam sequitur Am-

Maria est quæ serpentis caput contritura promissa est. *Cyprianus.*

Bernardus.

broſius lib. de fuga ſecul. cap.7. Auguſt. lib. 2. de Gen. con. Manich. cap. 18. Chryſoſt. hom. 17. in Geneſ. Greg. lib. 1. moral. cap. 18. & quamplures alii. Vtraque autem lectio vera. Ideo enim *ipſa conteret*, quia, *ipſe conteret* : & ideo ipſe, quia ipſa. Quippe Maria per Ieſum, & Ieſus per Mariam : & ſic vtrumque verum eſt, *ipſe conteret* : *ipſa conteret*. Ex hoc ita formo argumentum. Poſt latam ſententiam generalem damnationis Adamo, eiuſque poſteris, primum liberationis, atque adeo prædeſtinationis ſignum fuit promiſſio Deiparæ. Ideo S. Leo. ſerm. 2. de natiuit. *Deus*, inquit, *omnipotens, & clemens ſtatim vt nos diabolica malignitas veneno ſuæ mortificauit inuidiæ, prædeſtinata renouandis mortalibus ſua pietatis remedia, inter ipſa mundi primordia, deſignauit : denuncians ſerpenti futurum ſemen mulieris, quod noxii capitis elationem ſua virtute contereret.* Ergo quò magis quis per affectum accedit ad Virginem, quæ fuit primum, & generale prædeſtinationis ſignum, eò magis habebit in ea ſignum ſuæ prædeſtinationis ſpecialis. *S. Leo.*

Confirmatur primò, quia omne id, quod continet ſignum victoriæ à dæmone reportandæ, eſt ſimul prædeſtinationis ſignum. Sed Deipara eſt huiuſmodi, utpote contritura caput ſerpentis. Ergo, &c. Quò facit admirabile illud relatum à Ruperto lib. 3. de Trin. cap. 20. quod *ſi nuda mulieris planta viuaciſſimum caput ſerpentis vel leuiter preſſerit, ſtatim totum cum capite corpus interibit.* Ergo ſub tutela & protectione Virginis victoriam nobis poſſumus de dæmone adpromittere, atque adeo prædeſtinationem, & ſalutem. *Rupertus.*

Confirmatur ſecundò, quia primum ſuæ prædeſtinationis ſignum, quod habuere primi parentes poſt peccatum, fuit Deipara. Quippe, vt notat ſanctus Vincentius ſerm. 2. de Natiuit. Virg. *reuelauit Deus parentibus primis Virginem ab ipſis proceſſuram : quæ afferret maius bonum, quàm ipſi perdidiſſent. Quare conceperunt Virginem Mariam ipſam deſiderando.* Ergo etiam iis, qui prædeſtinati ſunt ex Adami poſteris, affulgere debet tanquam præcipuum prædeſtinationis ſignum Deipara : quod vtique fit per ſpecialem eius venerationem, & cultum. *Vincentius.*

Secundus locus eſt Pſalm. 44. *Vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.* Supra dixerat, *& concupiſcet Rex decorem tuum*, &c. tum addit, *vultum tuum deprecabuntur*, &c. Quæ verba de B. Virgine, eiuſque ſtudioſis intelligit Gregorius 2. in epiſt. ad Germanum quæ habetur in 7. Syn. act. 4 vbi dicit *Sanctæ Dei matris faciem diuites plebis ſupplicare.* Athanaſius ſerm de Deipara, vbi eam alloquens : *Ideo*, inquit, *vultum deprecantur omnes diuites plebis, ditati ſcilicet iſtiuſmodi bonis, & ſpiritualibus ſolatiis.* Idem habet Damaſcenus or. 1. de Natiuit. Andreas Cret. or. 2. de dorm. &, quod caput eſt, ipſamet Eccleſia hæc eadem verba Deiparæ applicat in miſſa An- *Pſal. 44.* *Gregorius.* *Athanaſ.*

nunciationis, & in Missa Vigiliæ Assumptionis. Per divites autem plebis, viros sanctitate insignes intelligi conveniunt Interpretes: nempe, ut ait Paulus 1. ad Tim. 6. *divites bonis operibus*: &, ut suprà diximus ex Athanasio, *ditatis bonis spiritualibus*. Idcirco Bernardus sermone 3. super *Salve* humiliter se dimittens, *Si vultum*, inquit, *tuum deprecabuntur, Virgo sacra, divites plebis; quantò magis pauperes plebis: Et si pauperes plebis, multò magis ego egenus & pauper, opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Assiduè igitur deprecari vultum Virginis signum est non solùm prædestinationis simpliciter, sed etiam prædestinationis insignis, secundùm quam prædestinantur Sancti præcipui, significati per divites plebis. Hi quod devotionis studium vel ab exordio nascentis Ecclesiæ exhibuerint erga Virginem, facilè apparet à Templo illi adhuc viventi erecto, ac dicato Cæsaraugustæ in Hispania ab Apostolo Jacobo, ut ejus Ecclesiæ fert traditio. Hoc idem studium erga Virginem prætulit sanctus Dionysius Areopagita, ut apparet ex ejus epist. ad Paulum: sanctus Ignatius martyr, ut apparet ex ejusdem epist. ad Joannem; aliique postea sanctitate conspicui, de quibus Spinellus lib. de beata Virgine cap 35.

Bernardus.

Mariæ cultus ab exordio nascentis Ecclesiæ exhibitus.

Psalm. 85. Tertius locus est Psalm. 85. *Salvum fac filium ancillæ tuæ. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur.* Petit David à Deo salvari, adhibens hoc motivum, quia est filius ancillæ Dei, nempe Mariæ. Nam, licèt hæc ex ipsius progenie descenderit secundùm carnem, ipse tamen ejus filius erat secundùm spiritum: ideo dicit, *Salvum fac filium ancillæ tuæ*; nempe illius, quæ dixit, *Ecce ancilla Domini*, Luc. 1. Quare Augustinus in eum Psalmum, *fac*, inquit, *salvum filium ancillæ tuæ: cujus ancillæ? Cui, quando nascituras nunciatus est, respondit, & ait, Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundùm verbum tuum.* Ex hoc titulo, quo quis est per devotionem & affectum Mariæ filius, habetur salus: & fit cum eo *signum in bonum*, nempe signuum prædestinationis, & ejus boni quod absolutè est bonum, *ut videant qui oderunt eum*, nempe dæmones, *& confundantur.*

Augustin.

Psalm. 115. Juxta hoc idem David in Psalmum 115. *O Domine, ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Quem locum Ambrosius libro 5. de fide cap. 3. & Cerealis epist. 1 contra Maxim. cap. 6. ita interpretantur, *filius ancillæ tuæ, idest filius Mariæ.* Conjungitur cum affectu filiali erga Mariam Dei servitus, *Ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Huic promittitur prædestinatio ad regnum: ideo subditur, *Dirupisti vincula mea: tibi sacrificabò hostiam laudis.*

CCXLIV. Maria diligentes se diligit.

Proverb. 8. Quartus locus est Prov. 8. *Ego diligentes me diligo: &, qui manè vigilaverit ad me, inveniet me.* Quem totum locum cum sequentibus Deiparæ applicant passim Interpretes, ut sensus litteralis primarius sit de Sapientia increata, secundarius de Deipara: cui verba ejusdem capitis aptat Ecclesia in Festo Conceptionis. Ex hoc itaque loco

loco ſic arguo. Maria diligit diligentes ſe. Ergo dilectio erga Mariam prædeſtinationis eſt ſignum: Diligi enim à Maria prædeſtinationis eſt ſignum. Sed diligere Mariam fert ſecum diligi à Maria. Ergo diligere Mariam prædeſtinationis eſt ſignum.

Confirmatur primò, quia hoc dupliciter poteſt intelligi. Primò, vt dilectio deuotorum erga Mariam ſit ſignum & cauſa dilectionis Mariæ erga deuotos: & in hoc ſenſu certum eſt hos redamari à Maria. Tum quia in ea perfectiſſimæ ſunt omnes virtutes, & ſic etiam gratitudo, ad quam pertinet redamare eos qui ſanctè amant: Tum quia, ſi Maria, vt ait Petrus Damianus ſermone 1. de Nat. *benigniſſima eſt, & omnes amat amore inuincibili, quos in ea, & per eam filius eius & Deus ſumma dilectione dilexit*, certè eos ſpecialiter amat, à quibus ſpecialiter amatur, vtpote ab exhibentibus illi obſequium ſpeciale. Quamobrem ſanctus Ignatius Martyr in epiſtola ad Ioannem de Maria loquens, *humilibus*, inquit, *eſt deuota, & cum deuotis deuotior, ideſt eius amantibus amantior.* Amor autem Mariæ ſignum eſt & cauſa ſalutis. Ideo ipſamet dicit Cant. 8. *vbera mea*, ex Hebræo *amores mei ſicut turris*: nempe ad propugnandum contra hoſtes. Secundò id poteſt intelligi, vt dilectio deuotorum erga Mariam ſit ſignum & effectus dilectionis Mariæ erga deuotos: qui ideo diligunt Mariam, quia antecedenter diliguntur à Maria: & in hoc ſenſu id etiam verum eſt. Quippe amor Deiparæ imitatur in hoc amorem Dei; qui præuenit, & cauſat amorem noſtrum: ideo enim diligimus Deum quia *ipſe prior dilexit nos*, 1. Ioan. 4. Eodem modo dici poteſt, quod ideo diligimus Mariam, quia ipſa prior dilexit nos. Dilectio igitur deuotorum erga Mariam ſignum eſt & effectus antecedentis dilectionis Mariæ erga deuotos. Hæc autem antecedentis dilectio ſignum eſt etiam antecedentis prædeſtinationis, quæ omne dilectorum meritum antecedit. Proinde, dum dicitur ex perſona Mariæ, *Ego diligentes me diligo*, ſignum eſt dilectionis antecedentis ex parte Mariæ: & ſic prædeſtinationis ex parte Dei, cui conformatur dilectio Mariæ.

Pet. Dam.

Ignat. mart.

Confirmatur ſecundo ex iis quæ ibi ſubduntur, *vt ditem diligentes me, & theſauros eorum repleam.* Dilectio Virginis eſt ad ſpiritualiter ditandos eam diligentes: & ideo ſupra dictum ex Pſalmo 44. *vultum tuum deprecabuntur diuites plebis.* Addit autem, *& theſauros eorum repleam*; quia, vt ait Damianus ſermone 1. de Nat. *in manibus eius ſunt theſauri miſerationum Domini*: &, vt addit Idiota in Prol. de contempl. *ipſa eſt theſauraria gratiæ*: vt Andræas Cretenſis erat. de dorm. *eſt omnis ſanctitatis ſanctiſſimus theſaurus.* Vt mirum non ſit ab ea dici, *vt ditem diligentes me, & theſauros eorum repleam.*

Pſalm. 44.

Porro replet Maria ſui ſtudioſorum theſauros in omni genere. Replet theſauros ſcientiæ, vt præſtitit Alberto, qui cùm ingenii eſſet

Maria sui studiosorum thesauros omni bono replet.

hebetioris, scientiam, quam à Virgine postulabat: ita copiosè accepit, ut ab ejus magnitudine Magni cognomen acceperit. Ita 1. part. Chron. libro 3. cap. 45. Idem de Hermanno Benedictino refert Trithemius libro 2. de viris illustribus sancti Benedicti cap. 4. & de Ruperto Abbate Tuisiensi refert idem cap. 109. qui divinarum Scripturarum scientiam ope Virginis sunt adepti. Replet thesauros continentiæ, quod præstitit sancto Ignatio; cui, cùm ex militia se ad Dei famulatum transferret, ac Deiparæ commendaret, illa cingulum castitatis è cælo detulit: quo ex tempore omni postea carnis stimulo immunis fuit. Replet thesauros sanctitatis. Quod tum cæteris Sanctis, tum speciali modo sancto Andreæ Episcopo Fesulano, & Carmelitæ præstitit. Quippe, cùm ille ex cumulo scelerum ad beatam Virginem confugisset, hæc non multò pòst ei apparens, dicensque, *Servus meus es tu: in te gloriabor*, insignem illi sanctitatis gradum largissimè contulit. Replet thesauros etiam divitiarum & opum temporalium: quod, ut narratur in libro miraculorum sanctissimi Sacramenti, præstitit Vdoni cuidam: qui, ope Virginis, cujus cœperat esse mirificè studiosus, ad Episcopatum, atque ad amplissimas opes pervenit. Copiosiùs id præstitit Narseti Eunucho, cui, cùm is, ut refert Nicephorus libro 4. hist. cap. 20. studiosissimus esset Virginis, ejus opera ingens thesaurus subter Imperialis Palatii lapides absconditus mirabiliter detectus est, ad divitiarum augmentum: quò ad litteram impleretur, *ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.* Replet denique thesauros etiam humanæ felicitatis: nam Heraclius Persas ope Virginis profligavit, ut habetur ex Orosio libro 18. Hist. Pelagius primus Hispaniæ Rex, è Saracenis, cæsis octoginta millibus hostium, invocata Virgine, amplissimam victoriam reportavit, ut habetur ex Mariana de rebus Hispanis. Godefridus, recitatione Officii beatæ Virginis impositâ militibus, Hierosolymam recuperavit; ut refert Tyrius in bello sacro, & alii. Quamobrem jure optimo potest dici ex persona Virginis, *ut ditem diligentes me, & thesauros eorum repleam.* Quod si, *sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam*, Eccles. cap. 3. Utique honorificanti Virginem, quæ fidelium communis est mater, thesauri non deerunt gratiæ & gloriæ: ac proinde honorificatio Virginis prædestinationis ac felicitatis est signum.

CCXLV. *Proverb. 8.*

Quintus locus est Prov. 8. *Qui me invenerit, inveniet vitam; & hauriet salutem à Domino.* Quæ verba applicantur communiter ab interpretibus, Deiparæ, imo ab ipsa Ecclesia in Festo Conceptionis: *Qui me invenerit, inveniet vitam:* ideſt, juxta glossam Cornelii, *vitam gratiæ & gloriæ.* Ideo sapienter Idiota, *inventa*, inquit; *Maria, invenitur omne bonum.* Omne autem bonum est Deus clarè visus: juxta id, quod dicitur Moysi, Exod. 33. *Ostendam tibi omne*

In Maria invenitur omne bonum.

bonum. Addit præterea clariùs, *& hauriet ſalutem à Domino.* Illud *hauriet* dicit quandam abundantiam, & copiam gloriæ quam hauriunt prædeſtinati per Virginem, tanquam per canalem & aquæductum gratiæ & gloriæ. Ideo dicit Bernardus ſermone de Aquæductu, *Propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuiſſe, quod necdum intercederet tam deſiderabilis aquæductus.* Apptoximatio igitur cordis & oris ad hunc aquæductum Mariæ, ſignum prædeſtinationis eſt; quia ſignum eſt quod quis *hauriet ſalutem à Domino:* vtpote *fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, Ioan. cap.4. Ita vt poſſit de ea dicere Virginis ſtudioſus, ex Sap 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honeſtas per manus illius.* Quamobrem Bernardus ſermone citato, *intuemini*, inquit, *quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria.*

Bernard.

Sap.7.

Sextus locus eſt Prou.31. *Omnes domeſtici eius induti ſunt duplicibus.* Loquitur de muliere forte, per quam Bernardus homil.2.ſuper *Miſſus eſt*, & alii Deiparam intelligunt. Deuoti Mariæ *domeſtici* ſunt Mariæ; quos illa *veſtit duplicibus;* vt opponatur Euæ, quæ, vt notat Bernardus ſermone de laudibus ſanctiſſimæ Mariæ, *ſuperueſtiuit carnem filiorum ſuorum diploide confuſione ſua. De manu quippe illius: duplicis mali ſemen terra noſtra ſuſcepit, ſcilicet culpam in anima, calamitatem in corpore. Domeſtici* igitur *eius veſtiti ſunt duplicibus;* quia eos Virgo veſtit, vt gloſſat Cornelius, *charitate in anima, continentia in corpore. Siue domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus; quia veſtiti ſunt Chriſto, iuxta illud Pauli ad Rom.13. induite Dominum Ieſum Chriſtum: & veſtiti ſunt Maria, iuxta id, quod dicit Bonauentura in Pſalterio: Mariam induite quotquot eam diligitis. Hæc luceat in moribus, ſplẽdeat in actionibus.* Addit Pelbartus in ſtellario Virg.l.12. part.1.art.3.authot pius, & priſcus, eos qui ſpeciali affectu proſecuti ſunt Virginem, in eius deuotione inſignes, aſſequi in cælo peculiarem veluti aureolam, & aliqua veluti inſignia, quibus à ceteris, vt ſpeciales Deiparæ aſſeclæ, diſcernantur: *Nam ſicut*, inquit, *ſerui Regis & Regina in Curia Regia certis veſtibus & inſignibus decorati procedunt, per quæ diſcernuntur vt ſerui Regis vel Regina, ac ſpeciali purpura veſtiti ambulant; ita in Curia cæleſti ſerui beatiſſimæ Virginis ſpeciali ornatu, & gloria, quæ præ aliis diſcernantur quod ſerui ſint Mariæ, fulgebunt, iuxta illud Prou. vlt. Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.*

Prouerb.31.

Bernardus. Maria ſuos domeſticos induit duplicibus, id eſt charitate, & continentia.

Cornelius.

Pelbartus.

Septimus locus Eccl.24. *qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Iſraël hereditare, & in electis meis mitte radices.* Hæc verba explicantur de Virgine ab Hugone Cardinale, Cornelio, & aliis in eum locum, &, quod magis eſt, eidem ab Eccleſia aptantur in Feſto Aſſumptionis. Dixit, *qui creauit*

Eccleſ.24.

me, requievit in tabernaculo meo, Per quod intelligitur vterus Virginis: de quo Psal.45.*sanctificavit tabernaculum suum Altissimus*, ut interpretatur Augustinus sermone de Assumptione, & sanctus Thomas 3.part.quæst.27.art.2. Ideo Damascenus oratione 1.de nat. Virg. *Cedat*, inquit, *Abrahami tabernaculum vivo & ratione prædito Dei tabernaculo.* Ait igitur Virgo, *qui creavit me, requievit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Israël hereditare, & in electis meis*, &c. Idem dicitur sub variis vocibus: Nam Iacob figura est electorum, sicut Esaü figura reproborum, juxta Paulum ad Rom.9. *Iacob dilexi, Esaü autem odio habuit* Israël idem sonat, ac videns Deum; & sic in idem recidit. Denique expressiùs, *& in electis meis mitte radices.* Nempe, ut ait Cornelius, electorum dux, mater, magistra, & custos. Sicut igitur radix & causa est & signum germinis; ita Deipara electorum. Quicumque igitur per devotionis affectum manserit in hac radice, signum habet quod ex ea germinabit electus. Ideo subdit infra, *radicavi in populo honorificato.* Electos ipsos vocat *populum honorificatum*, juxta id quod dicitur Psal.138.*nimis honorati sunt amici tui Deus.* Sequitur, *& in parte Dei mei hæreditas illius.* ideſt in parte, quæ inter tot reprobos obtigit Deo meo, & quæ est hæreditas illius, ut optimè explicat Cornelius. *Et in plenitudine Sanctorum detentio mea*, Vbicumque videris detineri Virginem, ibi plenitudo Sanctorum & electorum; quia, dum detinetur à Sanctis per devotionem, ipsa eos detinet per protectionem. Quamobrem sanctus Bonaventura in spec. Virg. cap.7. *Virgo non solùm in plenitudine sanctorum detinetur, sed etiam in plenitudine sanctos detinet, ne plenitudo minuatur. Detinet virtutes, ne fugiant: detinet merita, ne pereant: detinet dæmones, ne noceant: detinet filium, ne peccantes percutiat. Ante Mariam non fuit, qui sic detinere Dominum auderet, teste Isaja 64. qui dixit, Non est qui invocet nomen tuum, & teneat te.* Omnes igitur qui per assiduum & perseverantem eius cultum Mariam detinent, signum prædestinationis habent; quia detinebuntur à Maria, quæ poterit de iis dicere idem quod Christus, *non peribunt in æternum, & nemo rapiet eos de manu mea*, Ioan.10.

Damasc.

Ad Rom.9.

Maria radix est electorũ.

Psalm.138.

Bonavent.

CCXLVI. Octauus locus est ibidem infra: *Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Quæ verba ab interpretibus sensu litterali primario explicantur de sapientia increata, secundariò verò de Virgine. Tria proponuntur facienda, *audire* Mariam, *operari* erga Mariam, & *elucidare* Mariam. *Audire* Mariam est, inspirationum vocibus eius intercessione immissis parere. Sic illam qui audiunt, *non confundentur*, confusione reproborum, de qua Dauid Ps.36. *non confundentur in tempore malo.* Ideo Biblia Complut. *Qui obedit mihi, non erubescet. Operari* erga Mariam est in eius venerationem, & cultum bona opera facere,

Tria erga Mariam sunt præstanda

Psalm.36.

ut erogare eleemosynas, actus mortificationis in eius honorem elicere, certis diebus jejunare, orationes ad eam fundere, recitare rosarium, & similia. Qui sic in eam *operantur, non peccabunt.* Quia per eam auxilia efficacia impetrabunt, per quæ à peccatis gravibus præservabuntur, aut saltem citò ad veram,& stabilem pœnitentiam redibunt. *Elucidare* Mariam est, illi sive verbo, sive scripto lucem laudis aliquam comparare. Ideo Anselmus lib.de excell. Virg.cap.1. *Anselmus.* *Quomodo*, inquit, *fieri potest, ut ex memoria laudum ejus salus non proveniat peccatorum, cujus uterus facta est via ad peccatores sanandos?* Admirabilia sunt, quæ suarum laudum præconibus Virgo præstitit. De Fulberto Episcopo Carnotensi, qui librum de Virgine scripserat,ac sermones in ejus laudem ediderat, narrat Baronius tom. 11. anno 1028. illi,dum in lecto decumberet, Deiparam apparuisse, atque ubera præbuisse sugenda:reddito labiis lacte pro laude.Sanctus Ildefonsus, qui totus fuit in laudibus Virginis ac defensione ejusdem immaculatissimæ puritatis,accepit ab ea vestem sacerdotalem in præmium,ut ex antiquioribus refert Mariana lib.de rebus Hispanis cap. 10. S. Damasceno amputatam à Saracenis Maria restituit dexteram, quæ in ejus scribendis laudibus laboraverat, ut refert Baronius anno 728. Dum concionator quidam ex Dominicanorum familia, qui semper aliqua de laudibus Virginis in concione miscebat,in extremo morbo, magno è peccatorum memoria metu concuteretur, ægrum, ac trementem invisente Deipara,illico incredibili voluptate perfusus ad cœlum migravit feliciter, ut refertur in speculo exemplorum. Ex his apparet quàm verè pronuncietur à Virgine *qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Ubi nota dici, *qui elucidant me*, quærendo scilicet lucem, & laudem Virginis;non autem qui elucidant se, captando splendorem, & lucem proprii nominis. Potest etiam latiùs id accipi,ita ut extendatur non solùm ad præcones,sed etiam ad quoslibet devotos Deiparæ. Quia sive præcibus, sive operibus, dum eius cultui, ac veneration servivunt, illi gloriam accidentalem adaugent; atque adeo claritatem quandam, ac lucem. Et proinde tam cultores Virginis, quàm præcones signum prædestinationis obtinent maximum, & quoddam pignus æternæ vitæ ex hoc promisso,*qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

Maria suarũ laudum præconibus quæ præstiterit. *Baronius.*

Nonus locus est ibidem infra. *In me omnis gratia viæ & veritatis: in me omnis spes vitæ, & virtutis.* Quæ verba S. Thomas opusc. 8. S. Bonavent.in spec.cap.5.& alii interpretantur de Virgine. Si *omnis spes vitæ*, nempe æternæ vitæ in Maria, utique spem specialem æternæ vitæ habent studiosi Mariæ. Quod si Christus dixit Joan. 14. *Ego sum via,veritas & vita*: & in Maria *est omnis gratia viæ,& veritatis, & omnis spes vitæ*; profectò per Mariam habetur Christus ut *via, veritas, & vita*: & sic ut prædestinationis medium, & finis: me-

In Maria spes æternæ vitæ.

Joan. 14.

dium ut via, & vetitas; finis ut vita. Addit præterea, *in me omnis ſpes vitæ, & virtutis:* quia, ut notat S. Thomas loco cit. *in omni opere virtutis potes eam habere in adjutorium: & ideo dicit ipſa, in me omnis ſpes vitæ, & virtutis.* Confirmatur, quia Maria idem valet, ac ſpes, ut notat Epiphanius orat. de laudib. Virg. quia ſcilicet ſpem æternæ vitæ collocare præcipuè debemus in Maria: idcirco ait, *in me omnis ſpes vitæ, & virtutis.*

S. Thom.

Decimus locus eſt Matth. 25. ubi dicitur *regnum cælorum ſimile decem Virginibus, quæ accipientes lampades exierunt obviam ſponſo, & ſponſæ.* Ex his dicuntur *quinque prudentes, quæ acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus*; & hæ ſymbolum ſunt electorum: *quinque fatuæ, quæ non ſumpſerunt oleum ſecum*: & hæ ſymbolum ſunt reproborum, ut patet ex fine parabolæ, & notat Gregorius homil. 12. in Evang. Obſervandum quod Virgines hæ accipiunt lampades, ut *exeant obviam ſponſo, & ſponſæ*, utique Chriſto, & Mariæ. Neque enim nomine ſponſæ hic accipi poteſt Eccleſia, ut vult Cornelius. Nam, ut notat Gregorius ibid. *decem Virginibus ſimilibus eſſe perhibetur Eccleſia, in qua Virgines fatuæ, & prudentes, electi cum reprobis admixti ſunt.* Ornandas igitur Chriſtus monet lampades non ſolùm in occurſum ſponſi, ſed etiam ſponſæ; non ſolùm Chriſto, ſed etiam Mariæ: ac proinde in lampadibus bonorum operum accipiendum oleum devotionis in honorem ſponſi, & ſponſæ; Chriſti, & Mariæ. Non disjungendus ſponſus, & ſponſa; Chriſtus, & Maria. Unde fit, ut illæ animæ; quæ tanquam Virgines fatuæ non habent lampades ſanctorum operum lucentes affectu devotionis erga Mariam, neque exeant obviam ſponſæ, & ſic neque ſponſo: qui *dicet illis, neſcio vos.* Quæ verò lucent affectu devotionis erga Mariam, jam habent lampades ſuas ornatas *ad exeundum obviam ſponſæ*, & ſic etiam *ſponſo*, & cum eo *intrant ad nuptias* æternæ vitæ. Hæc expoſitio comprobatur maximè ex eo quod refert S. Adelinus apud Surium 22. Aprilis de S. Opportuna Abbatiſſa. Cui, cum graviter ægrotaret, apparuerunt Sanctæ Lucia & Cæcilia ita eam alloquentes: *Expectat te Maria, ut conjungaris cum filio. Tu accenſa lampade, exi obviam ſponſo, & ſponſæ.* Quibus dictis mox Deipara apparuit: cui Sancta Opportuna exiens obviam intravit cum ea ad nuptias. Lumen igitur devotionis, & veluti lampas ornata in cultum Virginis ſignum eſt futuri ingreſſus ad nuptias. Notandum quòd Virgines in ea parabola, licèt ſignificent, ut notat Gregorius loco cit. *multitudinem fidelium ex utroque ſexu collectam*, ponuntur tamen fœminini generis, quia mulieres exituræ *obviam ſponſo, & ſponſæ*, magis ſe parant ad excipiendam ſponſam, quàm ſponſum. Vt mirum non ſit ſæpè magis ſenſibiliter elucere in electis ſtudium erga Virginē, quàm erga Chriſtum. Quia hæc eſt voluntas ipſiuſmet Chriſti, qui ad inge-

Matth. 25.

Animæ ſponſo & ſponſæ, id eſt Ieſu & Mariæ, cum devotionis lampadibus debent occurrere.

Surius.

rendum in ſuis electis hunc affectum deuotioni, ſenſibilem circa matrem, præſtat, teſte Anſelmo de excell. Virg. cap.6. *vt velocior aliquando ſit ſalus memorato nomine Mariæ, quàm Ieſu.* Nimirum virginibus excuntibus obuiam ſponſo,& ſponſæ magis familiarem ſe præbet ſponſa, quàm ſponſus. Et hæc quoad dicta Prophetica, & Euangelica. *Anſelmus.*

Quoad ſecundam claſſem,quæ pertinet ad figuras,diſtribuendæ hæ ſunt in figuras animatas, & inanimes. Ex priori genere.

Prima figura Deiparæ fuit Eua,quæ hoc nomen ſortita eſt *eò quod eſſet mater cunctorum viuentium.* Geneſ.3. Debuerat appellari, poſt auditam in ſe ac poſteros mortis ſententiam,vt notat Rupertus lib.3. de Trin. cap.16. *mater cunctorum morientium.* Quod dubium ſolvens Epiphanius hæreſi 78. *Ecce,* inquit, *mater viuentium, poſtquam audiuit terra es, & in terram reuerteris. Et mirum eſt, quod poſt hanc tranſgreſſionem, magnum cognomen habuit. Et ſecundùm ſenſum quidem ab illa Eua omnis hominum generatio eſt in terra. Hic autem verè à Maria hac vita mundo eſt genita, vt viuentem gigneret. Per ænigma igitur Maria mater viuentium appellata eſt.* Si igitur Maria,vt ait Athanaſius ſerm. de Deipara, *noua Eua, mater vita appellata permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium,* ſignum habet quod viuat vita gratiæ,& futurus ſit viuens vita gloriæ, qui verè affectum filialem ſentit erga matrem viuentium. Sicut enim ab Eua ducta eſt generatio omnium viuentium vita naturali, & mortali; ita à Maria ducta eſt generatio viuentium vita ſupernaturali, & æterna, ideſt generatio omnium electorum, qui abſolutè, & per antonomaſiam dicuntur *viuentes*, iuxta illud Pſalm. 68. *deleantur de libro viuentium:* & Pſalm.26. *credo videre bona Domini in terra viuentium.* Illi igitur, qui afficiuntur erga *matrem viuentium, videbunt bona Domini in terra viuentium.* Duplex quippe eſt hominum ſeries, vna reproborum,quæ adhæret primis parentibus;à quibus peccatum,& mors: & hi, quamuis nobilitatem iactent & titulos, perducuntur ad perditionem. Altera eſt ſeries electorum: quæ non adhærens familiæ propagini ductæ ex Adamo,& Eua, per nouam & ſpiritualem generationem innititur Chriſto, & Mariæ. Nemo ab Adamo, niſi per Euam: nemo à Chriſto niſi per Mariam. Immo multò magis. Nam Eua non poteſt dici in ordine ad ſeriem naturalem primus homo: qui titulus competit Adamo, iuxta illud Pauli 1.Cor. 15. *primus homo de terra terrenus.* Mater autem meſſiæ appellata eſt à Rabbi Haccados viro doctiſſimo ante Chriſti aduentum *primus homo, & prima creatura*; & à Damaſceno or. 3. de tract. *maſſæ noſtræ primitia.* Quaſi Mariæ in hac generatione ſpirituali communicatæ ſint partes & Adami, & Euæ: quia non per Euam primus Adam; ſed per Mariam ſecundus Adam, Ideo dicitur à Petro Da-

CCXLVII. Mariæ figura fuit Eva. *Geneſ.3.* *Rupertus.* *Epiph.*

Pſal.68. *Pſalm.26.*

Nemo à Chriſto niſi per Mariam.

1.*Cor.*15.

Damaſc.

Pet. Dam.

miano sermone 3. de nat. *parens parentis, fons fontis, origo principii,* Quapropter non solùm dicitur cum Eua *mater viuentium*; sed etiam, vt eam vocat Andræas Cretensis orat. de dorm. *vita viuentium, & causa vitæ.* Ad hanc qui per affectum accedit, causam habet & signum vitæ, vt cum Germano dicetur infra.

Mariæ figura fuit Sara. *ad Rom.* 4. *Bonav.*

Secunda Deiparæ figura fuit Sara: deueniendo ab Adamo, qui fuit pater hominum, ad Abrahamum qui fuit *pater credentium*, ad Rom 4. Sara autem mater Isaac figura fuit Mariæ; sicut Isaac figura fuit Christi. Ideo Bonauentura in spec. cap. 6. *O Maria*, inquit, *ô Sara nostra, dic quod sis soror nostra, vt propter te bene sit nobis à Deo, & viuet anima mea ob gratiam tui* (ita dixit Abraham Saræ Gen. 12.) *vt propter talem sororem Ægyptii, ideſt damones, nos reuereantur: vt Angeli nobis in acie conjungantur: vt propter talem sororem Pater, Filius & Spiritus sanctus nostri misereantur.* Quod si Sara idem sonat

Spinell.

ac princeps, vt notat Spinellus libro de Virgine cap. 19. num. 1. Maria vtique nostrum omnium princeps est & Regina, vt ostendimus tomo priore libro 6. q. 38. num. 49. Quia verò Isaac idem sonat ac risus, seu gaudium, (*Natus est Isaac, dixitque Sara, Risum fecit mihi Dominus*, Gen. 21.) vtique Sara figura fuit Mariæ, vt notat Cornelius ibidem, & Spinellus de beata Virgine cap 5. num. 15. quia sicut Sara mater fuit Isaac, ideſt risus; ita Maria mater fuit Christi, qui, vt notat Rupertus, *risus fuit & gaudium vniuersa terræ.* Quate sicut Sara Isaac, ideſt *risum*; siue, vt vertit Chaldæus, *gaudium*, portauit in vtero; ita, vt ait Augustinus sermone 18. de Sanctis: *Eua lacrymas, Maria gaudium in ventre portauit.* Gaudium, quanto vel ab ipsis mundi primordiis Euæ lacrymas exhilarauit. Ideo Damascenus in Theoph. hymnis inter opera eius auctiora. *Per te*, inquit. *Virgo, primi parentes exhilarantur.* Dixit Sara post partum Isaac, *Risum fecit mihi Dominus: omnis qui audierit, congratulabitur mihi.* Dixit Maria post conceptum Verbi, *exultauit spiritus meus in Deo salutari meo*, Luc. 1. Et ex persona eius Ecclesia, *Congratulamini mihi, quia de meis visceribus genui Deum & hominem.* Cum hoc tamen discrimine, quod Isaac fuit risus & gaudium Saræ, *Risum fecit mihi*, &c. partus verò Virginis fuit *risus & gaudium vniuersæ terræ*, vt supra diximus cum Ruperto. Ideo Maria dicitur ab Ecclesia in Litan. *causa nostræ lætitiæ*, & ipsius ortus *gaudium annunciare vniuersomundo*: quod videtur sumptum à Gregorio Thaumaturgo, qui Orat. de Annunc. *Aue*, inquit, *gratia plena: per te gaudium dispensatur omni creaturæ.* Illi igitur quibus per affectum affulget Maria, affulget gaudium, & spes æternæ vitæ. Abraham, sepulta Sara in Hebron, quæ spectabat ad terram promissionis, pignus per hoc accepit introducendi posteros in terram promissionis: &, vt notauit Abbas Pastor in vitis Patrum, respondens interroganti, *Quid faciam vt saluer? Per Sara monu-*

Augustin. Maria gaudium, Eva lachrymas in vtero portavit. *Damascen.*

Mariæ partus vniuersi orbis gaudium.

Gregorius Thaum.

mentum

mentium terram in hæreditatem accepit. Memoria & umbra Saræ ibi in ſpelunea conditæ introduxit Iſraëlitas in poſſeſſionem terræ promiſſionis. Memoria & umbra Mariæ conditæ in ſpelunea cordis introduxit electos in poſſeſſionem Regni cœlorum; cuius figuram habet terra promiſſa, ex Origene hom.7.in cap.13. Numerorum. In Saræ monumento pignus habuerunt Iſraëlitæ futuræ hæreditatis: in Mariæ memoria pignus habent, & ſignum cœleſtis hæreditatis veri Iſraëlitæ & electi. Ideo Damaſcenus orat.1. de dorm. *Sufficit*, inquit, *iis qui tui memoriam piè uſurpant, pretioſiſſimum memoria tuæ donum : qua ejuſmodi lætitiam parit, quam nullus poteſt eripere.* *Damaſ.*

CC XLVIII. Mariæ figura Rebeccæ.

Tertia Deiparæ figura fuit Rebecca, ut notat ſanctus Antoninus 4 part. tit. 15. cap. 2. Hæc autem mater fuit Iacob, qui fuit typus electorum; & Eſaü, qui fuit typus reproborum, ex Paulo ad Rom 9. Quia Maria mater in Eccleſia omnium credentium, ſive reprobi ſint, ſive electi. Ideo dicitur à Bonaventura in ſpec. cap.8. *mater omnium fidelium univerſalis.* Cùm igitur ex fidelibus aliqui ſint electi deſignati per Iacob, aliqui reprobi deſignati per Eſaü : obſervandum eſt, quod à Rebecca diligebatur Jacob, ab Iſaac diligebatur Eſaü, Gen. 25. Sicut igitur Iacob in affectu Rebeccæ erga ipſum majore, quàm erga Eſaü, ſignum habuit & cauſam paternæ benedictionis, quam ipſe unà cum hæreditate, excluſo Eſaü, ſuſcepit ab Iſaac, ut habetur Gen. 27. ita electi figurati per Iacob pignus habent fututæ benedictionis in affectu Mariæ erga ipſos : & ſic in affectu ipſorum erga Mariam : quippe quæ proteſtatur Prov.8. *Ego diligentes me diligo.* Vide quæ de hac figura diximus tom.2.Theol. lib.3. q.10. n.14. occaſione deſignationis electorum facta per Mariam. Illud addo, quod Iſaac motus eſt ad dandam benedictionem ex odore veſtimentorum quæ Iacob acceperat à manu matris, *ſtatim ut ſenſit fragrantiam veſtimentorum eius*; quia ſcilicet neſcio quid olebant Rebeccæ. Similiter Chriſtus movetur ad impertiendam benedictionem ſalutis ex fragrantia orta ex Maria, nempe ex affectu devotionis eorum qui tori olent Mariam. Imò ipſemet Iſaac benedictionem dedit Iacob, quia in eo prophetico ſpiritu eſt odoratus Mariam. Ideo ſanctus Hieronymus epiſt. ad Paulam & Euſtochium de Maria loquens, *De iſto*, inquit, *venturo agro Patriarcha Iſaac longè odorans aiebat, Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni. Et ſanè plenus ager dicitur, quia plena gratia virtutum Virgo Maria pronunciatur.* *Bonavent.* *Prov.8.* *Hieronymus.*

Mariæ figura Rachel. *Geneſ.24.* *Cantic.1.* *Georg.Nic.*

Quarta Deiparæ figura fuit Rachel, quæ erat, ut dicitur Gen. 24. *decora facie, & venuſto aſpectu* : ac proinde Deiparam adumbrabat, quæ fuit *pulcherrima inter mulieres*, Cant. 1. &, ut dicit Georgius Nicomed. Orat. de oblat. *pulchritudo omnium pulchritudinum.* Rachelem adorauit Jacob, & pro ea ſervivit pluſquam pro Lia, Mariam adamavit Chriſtus, pro qua etiam *formam ſervi accepit*, ad Philipp.2.

Quippe, vt affirmat ſanctus Bernardus Senenſis tomo 3. Conc 51. art. 3. cap. 4. *plus venit pro redimenda Maria, quàm pro omni alia creatura.* Quod ſi inter tot filios Iacob ex Lia, natus eſt illi ex Rachele *Beniamin filius dexteræ*, Gen. 35. vtique qui Mariam, nouam Rachelem, matrem agnoſcit, ſignum habet quod ſit *filius dexteræ* ideſt, vt ibi interpretatur Rupertus, cum electis collocandus à dexteris. Obſeruandum quod Rachel vocauit nomen filii ſui *filius doloris*; pater verò appellauit *Beniamin, ideſt filius dexteræ.* Rachel, vocauit filium dolotis, vt notat Rupertus, *ob doloris in pariendo immenſitatem*, Maria vero, vt ait Bernardus de lament. Virg. *dolorem quem pariendo filium non ſenſit, millies replicatum paſſa eſt filio moriente:* Quia ſcilicet tunc vna cum Chriſto pariebat electos. Ideo Anſelmus apud ſanctum Antoninum 4. part. tit. 15. cap. 2. *Sicut*, inquit, *Chriſtus nos genuit in cruce patiendo: ita Maria nos genuit, & peperit in maximis doloribus filio compatiendo.* Ideo vnuſquiſque electus appellatus à Virgine, *Beniamin filius doloris*: ſed appellat eum pater, *Beniamin, ideſt filius dexteræ*: quia is, pro quo Maria ſpecialiter ſuos offert dolores, à Deo prædeſtinatur, vt ſit *filius dexteræ.* Ille igitur, qui erga Deiparam afficitur tanquam erga matrem, ſignum habet quod ſit *filius dexteræ*, ideſt prædeſtinatus & electus.

Gen. 35.

Bernard. Maria quos in Chriſti partu non ſenſit dolores, ſenſit dum cum Chriſto in cruce, ei compatiendo, pariebat electos. *Anſelmus.*

Mariæ figura fuit Maria Prophetiſſa. *Baſilius.*

Quinta Deiparæ figura fuit Maria Prophetiſſa ſoror Aaron: Quæ præfigurauit Mariam; tum nomine, quod primò illi videtur impoſitum; tum dono Prophetiæ, cùm appellatur Prophetiſſa Exodi 15. *Maria* autem, vt ait Baſilius, *quod Prophetiſſa fuerit nemo contradixerit, qui fuerit verborum illius memor, qua dixit prophetico afflata ſpiritu.* Tum denique quia Maria ſoror Aaron fuit virgo, vt notat Nyſſenus libro de Virg. cap. 6. Ambroſius exhort. ad Virg & alii. Alioquin non diceretur *ſoror Aaron*, ſed vxor talis vel talis viri: & ſic ſola hæc mulier in veteri Teſtamento virginitatem coluit. Sed præcipuè Maria ſoror Aaron typum geſſit Mariæ ex eo quod prima poſt egreſſum è mari rubro *ſumpſit tympanum, egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt eam*: quibus præibat dicens, *Cantemus Domino*, &c. Exod. 15. Primum ſignum Pharaonis in mari rubro demerſi, & Iſraëlitici populi à tyrannide Ægyptiaca liberati apparere cœpit in Maria. Maria præceſſit populum: Maria ad terram promiſſam dux extitit per deſertum; vt eo facto adumbraretur primum noſtræ prædeſtinationis & liberationis ſignum, diabolo in Chriſti ſanguine, veluti in rubro mari demerſo, rurſus nobis apparere in Maria. Ita vt hæc, & libertatis omen, & ducatum præbeat ad ſalutem. Ideo Chryſologus ſermone 146. *Semper*, inquit, *Maria humanæ præuia ſalutis, Populum, quem vnde generatrix emiſit in lucem, ipſa prior præceſſit in Cantico. Maria ſoror Moyſi ſumens tympanum dixit, Cantemus Domino*, &c. Obſeruat Cornelius quod primum hoc loco, quando epinicium cecinit

CCXLIX.

Chryſologus.

libertatis, appellatur Maria : cùm cap.2.dicta sit tantùm, suppresso nomine,*soror Aaron*;quia in hoc typum gessit Mariæ, quæ est electorum libertatis præcentrix. Dicitur præterea Num.12. *non est motus populus de loco suo, donec revocata est Maria* : ubi Lyranus, *impedimentum*, inquit, *itineris fuit reverentia Maria.* Non audebat populus Israëlis ad terram promissionis progredi, nisi prævia esset Maria. Signum igitur habetur quod præventuri sunt ad terram promissam, qui ductricem sequuntur Mariam. Ideo Ambrosius epist.81. ad Syricium,*In veteri*, inquit, *Testamento virgo Hebræorum per mare duxit exercitum* : *in novo Testamento Virgo Regis aula cælestis electa est ad salutem.* *Num.12.* *Ambrosius.*

Sexta Deiparæ figura fuit Rahab,quæ excipiens exploratores missos à Iosue in domum suam,causa fuit salutis omnibus suis domesticis per signum funiculi coccinei suspensi in fenestra Iosue 2. Rahab idem significat, ac *dilatata* seu *latitudo*, ut advertit Origenes homil.3.in Iosue. Quæ autem magis dilatata,quàm Maria : *cujus gratia immensa*, ut ait Epiphan.serm.de laud. Deiparæ : *cujus venter cælum est*, ut ait Damascenus or.2. de nat. *quæ capacior est mundo, quia eum clausit quem totus non capit orbis*, ut ait Bonaventura in spec. cap.5. Sicut autem Rahab sibi,aliisque facta est causa salutis, eò quod susceperit missos à Iesu filio Nave : ita hæc quod exceperit hospitio ipsummet Iesum. Hoc mysterium innuitur Psalm.86. ubi cum juxta glossam Hugonis Cardinalis, & aliorum, David dixisset de Virgine, *fundamenta ejus in montibus sanctis* : *diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob* : *gloriosa dicta sunt de te Civitas Dei*, statim subdit,*memor ero Rahab.*Nihil commune Virgini cum Rahab, nisi quod hæc figura fuit Mariæ Iesum excipientis sui ventris hospitio. Ideo Bernardus sermone 2. de Assumptione, *Felix*, inquit, *mulier, quæ jam non exploratores Iericho, sed potiùs fortissimum illum expoliatorem : non legatos Iesu filii Nave ; sed ipsum suscipere meruit verum Iesum filium Dei.* Sicut autem Rahab ob hospitium exploratoribus præstitum salvavit ab incendio domum suam,omnesque domesticos, ut habetur Iosue cap.2. ita nunc salvantur omnes domestici & familiares Mariæ,qui per affectum in eadem domo cum Virgine, imo in ipsa Virgine, inhabitant. Ideo in Psalmo citato subiicitur, *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Quod clariùs explicans Ecclesia in Officio beatæ Virginis, *Sicut*, inquit, *lætantium omnium nostrùm habitatio est in te, sancta Dei Genitrix.* Meritò dicuntur lætantes, qui habitant per affectum in Virgine ; quia planè tuti in hac domo, & penè certi sunt de salute;cùm in conflagratione universali Iericho, quæ universitatem reproborum designat, sola Rahab, & qui cum ea reperiuntur, sint salvi. Quippe signum salutis, *funiculus coccineus*, qui,teste Ambrosio sermone 13.in Psalmum 118.designat Passionem Mariæ figura Rahab. *Psal.86.* *Bernardus.*

Dominicam, pendet rantùm è domo Rahab; cùm ſanguis Chriſti, quem ipſe accepit à matre, iis efficaciter communicetur, quibus vult mater. Adde ſanguinem, & aquam, quæ ex latere Chriſti manarunt, & *Epiphan.* ut air ſanctus Epiphanius lib. 3. hær. 78. *facta ſunt pretia redemptionis*, à Virgine cruci aſtante fuiſſe vaſculo excepta, ut referr Nicephorus libro 1. hiſt. cap. 31. & Metaphraſtes orat. de vita & dormit. Deiparæ. Apud noſtram Rahab eſt *funiculus iſte coccineus* ſoluens à *Ildefonſus.* ſervitute, in ſignum ſalutis. Ideo jure Ildefonſus ſermone 8. de Aſſumptione, *Dubium*, inquit, *non eſt illam poſſe pro liberatis impertiri ſuffragium, quæ meruit pro liberandis afferre pretium.* Denique liberationis, ac ſaluris *ſignum funiculus iſte coccineus* in tantùm datur, qui ſunt in domo Rahab; nempe iis qui per affectum habitant cum Maria.

Mariæ figura Debora. CCL. Septima Deiparæ figura fuit Debora; quæ, ut habetur libro Iud. cap. 4. domina populo Iſraëli, debellavit hoſtem ejus Siſaram. In quo typus fuit Mariæ, quæ idem ſonans ac Domina, debellavit Diabolum, veluti Siſaram infernalem. Illa victoria ſub mulieris reportata *Iud. 4. Bernard.* vexillis, attributa eſt mulieri, juxta id quod dicitur cap. 4. *in manu mulieris traditur Siſara. Hæc victoria*, ut air Bernardus hom. 2. ſuper Miſſus eſt, *cui ſervata niſi Maria?* Hanc mulierem requirebat Salomon, cùm vehementer admirans dicebat, *Mulierem fortem quis* *Prou. 31.* *inveniet?* Prou. 31. & ita videbatur congruere, ut qui per fœminam vicerat, per fœminam vinceretur. De hac victoria poteſt magis propriè uſurpari, quod dicitur de victoria Deboræ, *de cælo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine, & curſu ſuo adversùs Siſaram pugnaverunt.* De Maria poteſt veriùs dici, quod de Debora libro de viduis dixit Ambroſius, *Fœmina iudicavit: fœmina diſpoſuit: fœmina* *Ambroſius.* *prophetavit: fœmina triumphavit.* Debora, ut refert Magaglianus in Maria idem ac illuminatrix. 4. Iud. ſect. 1. annot. 4. fuit hoc inſignita titulo, *fœmina illuminatrix.* Maria, ut notat ſanctus Thomas opuſc. 8. *idem eſt ac illuminatrix.* *Iud. 9.* Debora appellata eſt *mater in Iſrael*, Ideo dicitur Iud. 9. *donec ſurgeret Debora, ſurgeret mater in Iſrael.* De Maria dixit Anſelmus lib. *Anſelmus.* de excell. Virg. cap. 11. quod *ſicut Deus omnia ſua potentia parando cunctorum pater eſt, ita Maria ſuis meritis reparando cunctorum mater eſt.* Denique Debora idem ſonat ac *Apis*, ut obſervat Ioſeph. antiq. libro 5. cap 6. Origenes in Iud. cap. 4. & Hieronymus epiſt. ad Fur. quia ſcilicet aculeum prætendit hoſtibus, mel ſuis. Multo magis id quadrat in Mariam, quæ ſuis clientibus mel dulciſſimum, dæmonibus profert aculeum. Ideo dicitur Cant. 6. *ſuavis & decora ſicut* *Cant. 6.* *Ieruſalem: terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* ubi Rupertus, *non* *Rupertus.* *ſolùm*, inquit, *ſuavis, nec ſolùm terribilis; ſed utrumque eſt, & ſuavis & terribilis.* Nempe ſuavis, quia mellea; terribilis, quia aculeata; ſuavis ſuis clientibus, ac devotis; terribilis hoſtibus, ac dæmonibus.

Ex vtroque autem ſtudioſi Virginis pignus habent ſuæ prædeſtinationis,ac ſalutis. Nam , dum eam experiuntur ſibi ſuauem , iam dulcedinem præguſtant æternæ vitæ:dum putant eam contra dæmones eſſe terribilem , ſpem concipiunt reportandæ per eam victoriæ. Non traditur in manus Siſaræ,qui militat ſub vexillis Mariæ. Vexilla eius dici poſſunt Congregationes inſtitutæ & erectæ in honorem Mariæ. Sicut autem de Chriſto dixit Cyprianus libro 2.ad Mart.cap.6 quod *mortem , quam ſemel vicit pro nobis , ſemper vincit in nobis* : ita dici poteſt de Maria , quod dæmonem , quem cooperata redemptioni filii ſemel vicit pro nobis , ſemper vincit in nobis. *Cyprianus.*

Octaua Deiparæ figura fuit Ruth. Hæc enim idem ſonat , ac *feſtinans* ; quod benè conſonat Mariæ. Feſtinauit enim in ea,gratia ante peccatum:feſtinauit vſus rationis ante ætatem : feſtinauit eius meritis accelerata Incarnatio:feſtinauit in nuptiis Canæ Galilææ eius precibus accelerata in Chriſto exhibitio miraculum : feſtinauit eius lachrymis accelerata reſurrectio. Denique de Maria dicitur Lucæ 1. *abiit in montana cum feſtinatione* : quia ſemper feſtinat ad exhibendas gratias. Ideirco Bonauent. in ſpec. cap.4. *Ruth*,inquit , *ſignificat videns , & feſtinans : & ſignat B. Virginem , quæ eſt videns noſtras miſerias , & feſtinans ad impendendam ſuam miſericordiam.* Quod ſi, vt dicitur Eccleſ.43. *medicina omnium in feſtinatione nebula* ; quæ verba S.Bernardin. Sen tomo 3.ſerm.11.art.12. adaptat feſtinæ protectioni Mariæ : quantò magis in ſibi deuotorum neceſſitatibus erit noua Ruth,ideſt *videns,& feſtinans* , in tantùm vt poſtulationes ipſas præueniat. Sicut enim habet Conciliũ Baſilæenſe in inſtitutione feſti Viſitationis , *ipſa non ſolùm ſupplicantes exaudit : ſed , vt ex ſua clementia conſueuit , etiam ſupplicare volentium preces præuenit.* Quamobrem Anſelmus lib. de excell. Virginis. *Velocior eſt* , inquit, *nonnunquam ſalus memorato nomine eius* , (Maria) *quàm inuocato nomine Ieſu.* Vt ex hoc ipſo ſit noua Ruth,ideſt *feſtinans:* quando ad ſolam eius nominis inuocationem feſtinat ſalus. Ideo Bonau.in ſpec. cap.8. *Tu benè* , inquit , *ſignata es per illam Ruth de qua ſic legitur, ſit exemplum virtutis Ephrem , & habeat celebre nomen in Bethleem, ideſt in Eccleſia. O celeberrimi nominis Maria , quomodo poteſt nomen tuum non eſſe celebre , quæ deuotè nominari non potes ſine nominantis vtilitate ?* Poteſt ex hac Ruth figura,maxima erui ſpes noſtræ prædeſtinationis in Virgine. Nam Ruth petiit *vt colligeret ſpicas, quæ fugerent manus metentium :* idque datum illi fuit à Booz , vt habetur in libro Ruth cap. 2.Hoc autem figurabat Mariam , cui ſoli datum eſt colligere animas penè perditas & incorrigibiles : quæ *fugerunt manus metentium* , ideſt laborem , & ſollicitudinem prælatorum. Quod animaduertens idem Bonau. in ſpec.cap.5.*Ruth*,inquit, *in oculis Booz , Maria in oculis Domini hanc gratiam inuenit , vt*

Mariæ figura Ruth. *Luca 1.* *Bonauent.* Ruth ſignificat videns,& feſtinans. *Eccleſ.43.* *Concil.Baſ.* Maria precantium voces anteuertit. *Anſelmus.* *Bonauent.* Mariæ vel nomen ipſum ſine vtilitate inuocati non poteſt.

ipſas ſpicas, ideſt animas à meſſoribus derelictas, colligere adveniam poſſit. Qui ſunt meſſores, niſi Doctores, & rectores? O verè magna Mariæ gratia, qua multi ex ijs ad miſericordiam colliguntur, quia à doctoribus, & rectoribus tanquam incorrigibiles relinquuntur. Quod maius prædeſtinationis ſignum, quàm etiam in incorrigibilibus per Virginem, & veniam, & præmij ſpem inveniri?

CCLI. Mariæ figura Iudith.

Nona Deiparæ figura fuit Iudith, quæ truncato capite Holofernis cauſa fuit liberationis, & ſalutis toti populo; ut habetur in libris Iudith: & ſic figura fuit Deiparæ, quæ infernalis Holofernis caput truncavit. Siquidem diabolo dictum eſt Geneſis 3. *inimicitias ponam inter te, & mulierem: ipſa conteret caput tuum.* Sive, ut 70. *ipſe conteret.* Nam, ut ſupra notatum eſt num. 243. *ipſe contrivit, ipſa contrivit:* quia neque Maria niſi per Chriſtum, neque Chriſtus niſi per Mariam: atque adeo, ut dicit Petrus Dam. ſerm. de Annunt. *ſicut ſine ipſo factum eſt nihil: ita ſine ipſa refectum eſt nihil.* Ac proinde utrumque verum eſt, quod caput diaboli *ipſe contrivit: ipſa contrivit.* Quoniam verò voluit Chriſtus potiùs laudem victoriæ tribui Matri, quàm ſibi, ideo abſolutè dictum eſt, *ipſa conteret:* & abſolutè præfigurata eſt hæc victoria in Iudith, tanquam typo Mariæ: Quamobrem Fulbertus Carnot. de laud. Virg. *contrivit Maria caput ſerpentis: contrivit caput Satanæ, & aſtutiam ejus. Unde de illa dici poteſt, una mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor.* Et Bonau. in ſpec. cap. 8. *Maria*, inquit, *optimè ſignata eſt per illam famoſiſſimi nominis fœminam Iudith: de qua ſcriptum eſt, non erat, qui de ea loqueretur verbum malum.* Idem obſervat Caniſius lib. 1. operis Mariani cap. 2. Spinellus de B. Virg. cap. 24. num. 17. Seratius in lib. Iudith c. 16. quæſtiunc. 12. Celada in Iudith. in prol. Append. ubi dicit fuiſſe Iudith *Mariæ umbram.* Quippe Iudith caſtiſſima, de qua dicitur cap. 15. *confortatum eſt cor tuum, eò quod caſtitatem amaveris.* Maria puriſſima: &, ut ait Baſilius hom. de hum. Chriſti gen. *nullæ puritate par eſt Maria.* Iudith *vir ejus reliquerat divitias multas* cap 8. *Maria eſt gazophylacium theſauri, quo ſumus de cruenti prædonis ſervitio comparati*, ex Dam. ſer. 45. Iudith *erat eleganti aſpectu nimis* cap. 8. *Maria pulcherrima inter filias hominum: ſicut Chriſtus ſpecioſus præ filiis hominum*, ut ait Albertus lib. de B. Virg. Iudith *vultui contulit Dominus ſplendorem* cap. 10. De Maria teſtatur Dionyſius in epiſt. ad Paulum, cujus meminit Adrianus in 1. epiſt. ad Carolum cap. 36. quod *ductus ad Deiformem præſentiam Virginis, tantus eum ſplendor circumfulſit exteriùs, ac plenius irradiavit interiùs: ut nec corpus, nec ſpiritus poſſent tantæ felicitatis inſignia ſuſtinere.* Iudith *pulchritudinem ita Dominus ampliavit: ut incomparabili decore omnium oculis appareret* cap. 10. Maria, teſte Epiphanio or. de laud. Virg. *formoſior eſt ipſis Cheru-*

Geneſ. 3.

Fulb. Card.

Bonauent.

Iudith. 15. Hilarius.

Dam.

Albertus.

Dionyſ. Mariæ pulchritudo.

Epiph.

bim, ac Seraphim, & omni exercitu Angelorum. Iudith pulchritudo, cum captiva duceretur ad castra Assyriorum, neminem allexit ad malum: sed *considerabant faciem eius, & erat in oculis eorum stupor*, cap. 10. Mariæ pulchritudo talis erat, ut nullus è conspectu Virginis, quamvis esset pulcherrima, ad concupiscentiam inflammaretur, teste Gerson serm. de nat. Mariæ consid. 5. immo etiam iis, quos inviseret, integritatis insigne conferret, teste Ambrosio lib. de instit. Virg. c. 7. Iudith *sandalia rapuerunt oculos ejus* cap. 16. idest Principis. Mariæ sandalia rapuerunt oculos Dei: ideo dicitur Cant. 7. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis.* Iudith erat mulier sancta cap. 8. *mulier sancta es.* Mariæ sanctitas talis est, ut in ea sit *forma omnium Ecclesiarum Dei*, ex Ildefonso serm. 3. de Assumpt. Iudith *jeiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata*, &c. Mariæ *congeminati ieiunio dies*, teste Ambrosio lib. 2. de Virg. Iudith *misit ad Presbyteros, qui venerunt ad illam*: & eos sapientissimè admonuit cap. 8. Maria non solùm magistra seniorum; sed etiam, ut ait Rupertus libro 5. in Cant. *est prophetissa prophetarum, & magistra magistrorum.* Iudith ita de se pronunciavit, *Non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari*, cap. 18. Maria, quæ se etiam ancillam nominat, potuit idem universaliùs usurpare: *Munda*, juxta illud Apostoli 2. Cor. 7. *ab omni inquinamento carnis & spiritus*; quia, ut ait sanctus Thomas in 1. d. 44. q. un. art. 3. ad 3. *puritas Virginis nulla fuit contagione peccati inquinata; quæ fuit ex peccato originali & actuali immunis.* Iudith de se dixit, *Custodivit me Angelus eius* (Dei) *& hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc revertentem*, cap. 13. Mariæ, ut ait sanctus Bernardinus tomo 2. Conc. 51. art 3. cap. 2. *assistebant innumerabiles multitudines Angelorum; quorum plurimas legiones habuit ad custodiam.* De Iudith dicitur, *mirabantur sapientiam eius*, cap. 11. De Maria dicitur, *scientiarum scientia est in Maria.* Ita Bernardus. De Iudith dictum est, *non est talis mulier super terram.* De Maria, *nec primam similem visa est, nec habere sequentem.* Ita Bernardus sermone 4. de Assumptione. Iudith dictum est à Summo Pontifice Joachimo, *tu eris benedicta in æternum*, cap. 15. Mariæ dictum est ab Angelo, *benedicta tu inter mulieres.* Iudith aggressa est necem Holofernis, cùm esset vidua, cap. 8. Maria aggressa est cladem inferni, tempore Passionis; cùm jam defuncto Iosepho esset vidua, ut consecraret in se statum matrimonii, virginitatis, viduitatis. Judith *non pepercit animæ suæ, propter angustias & tribulationes generis sui*, cap. 13. Maria propter angustias generis humani non pepercit animæ suæ, quam *doloris gladius pertransivit*, Luc. 2. imo imitata æternum Patrem, *proprio filio suo non pepercit; sed pro nobis omnibus tradidit illum*, ad Rom 8. Judith *abscidit caput ejus* (Holofernis) cap. 13. Maria contrivit caput diaboli, juxta illud Gen. 3. *ipsa conteret caput*

E Mariæ cõspectu nullus ad concupiscentiam inflammabatur. *Iudith. 16. Cant. 7.*

Rupertus.

2. Cor. 7. D. Thom.

CCLII. *Bernard.* Maria plurimos habuit Angelos ad custodiam.

tum. De Judith dictum eſt, *una mulier Hebræa fecit confuſionem in domo Nabuchodonoſor*, cap.14. De Maria dici pariter poteſt, quod fecit confuſionem in domo Luciferi. Quippe, ut ait Bernardus in deprec. ad Virginem, *illam horruerunt principes tenebrarum, quando viderunt præter morem armatura omni fortiore inſtructam contra ſe procedere fœminam.* Judith denique dictum eſt, *Tu gloria Hieruſalem, tu lætitia Iſraël, tu honorificentia populi noſtri.* In Mariam hæc meliùs quadrant; quæ, ut ait ſanctus Ephrem ſermone de laudibus Virginis, *eſt gloria Prophetarum, ſpes Patrum, lætitia Sanctorum, honor Martyrum, præconium Apoſtolorum.* Si igitur Iudith *umbra fuit Mariæ*, ut dictum eſt; ſicut Iſraëlitis, qui tunc populus Dei electus, tota ſpes liberationis & ſalutis ſita fuit in Iudith: ita nunc electi fundant maximè ſuæ prædeſtinationis ſignum in adjutorio Mariæ, quæ dicitur multò magis quàm Iudith, *lætitia Iſrael*, ideſt videntis Deum, nempe prædeſtinati, qui in Maria nunc lætatur ſpe, poſtea lætaturus re. Per Iudith fugatus eſt exercitus Aſſyriorum *centum viginti millium peditum bellatorum, & equitum viginti duo millium*, cap.7. Per Mariam fugantur innumerabiles exercitus dæmonum: ita vt, ſi totus ſe effundat infernus, in eos non prævaleat pro quibus pugnat Maria. Pugnat autem pro ſuis devotis, ſicut Judith pro populo ſuo. Quippe, ut ait Germanus oratione in zonam Deiparæ, *illa nequiſſimi hoſtis contra ſervos ſuos invaſiones, ſola eius nominis ſanctiſſima invocatione repellens, tutos, atque incolumes ſervat.* Denique *in omni ſpatio vitæ Judith non fuit qui perturbaret Iſraël.* cap. 16. Non erit qui perturbet ſervos Mariæ, in omni ſpatio vitæ Mariæ: vivet autem in æternum.

Bernard. Maria Luciferi domui confuſionē attulit.

Maria pro ſuis devotis pugnat. *Germanus.*

CCLIII. Mariæ figura Eſther.

Nona Deiparæ figura fuit Eſther, quæ ob eximiam pulchritudinem ad conjugium Aſſueri, atque ad Regnum evecta, populo ſuo in extremum diſcrimen adducto, libetationem contulit & ſalutem. Hæc typus fuit Mariæ, ut notat ſanctus Thomas in Prologo comment. in Epiſtolas Canonicas. Bonavent. in ſpec. cap.3. & 6. Gerſon tract. 4. in Magnif. Sanctus Bernardinus Senenſis loco infra citando. Caniſius libro 1.de beata Virgine cap.2. & libro 5. cap.23. Spinellus de beata Virgine cap. 24. num.16. Serarius in Eſther quæſt.9. & alii. Nempe Eſther *pulchra nimis, & decora facie*, cap. 2. Maria, ut air Georgius Nicomed. orat. de oblat. *eſt pulchrorum omnium ornamentum.* Eſther *placuit ei* (Aſſuero) *& invenit gratiam in conſpectu illius*, cap 2. Mariæ Gabriel dixit, *inveniſti gratiam apud Deum. Eſther adamavit Rex pluſquam omnes mulieres*, cap. 2. Mariam adamavit Deus ſupra omnem puram creaturam; &, ut ait Anſelmus libro de excell. Virg.cap 4. *Chriſtus oſtendit amorem erga matrem, quo nullum putamus eſſe poſſe majorem.* De Eſther dicitur, *Poſuit Rex diadema Regni in capite eius, fecitque eam regnare.* Maria, ut ait Damaſcenus libro 4. de fide cap. 15. *Verè facta eſt Domina omnium creaturarum;*

Maria quantum à Chriſto ſit dilecta. *Anſelmus. Damaſc.*

cùm

cùm Creatoris omnium facta eſt mater. Eſther *aſſumpſit duas famulas; & ſuper vnam quidem innitebatur, altera ſequebatur dominam, defluentia in humum indumenta ſuſtentans*, cap.15. Maria, ut ait Bonaventura in ſpec.cap.3. *Domina Angelorum & hominum deſignatur in Eſther regina, qua in una famula innitebatur : altera eam ſequebatur. Dua famula ſunt, Angelica, & humana natura. Humana eſt famula dominam ſequens, in mundo colligens virtues, & exempla Maria. Intelligentia Angelica eſt famula, ſuper quam Maria innititur, in cælo ſe Angelis ſociando.* Eſther *ducta eſt ad cubiculum Regis* cap.2. Maria, ut ait S. Bernardinus tomo 3. Conc.11. art.2. cap.2. *quaſi altera Eſther de triclinio fœminarum, ideſt de Eccleſia militante, ducta eſt per totam militiam cæleſtis exercitus ad cubiculum Regis Aſſueri, ſcilicet ſummi Dei.* Eſther dixit Aſſuerus *ſi dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi* c.7. Mariæ, vt notat Gerſon loco cit. datum eſt dimium regni Dei: quod diſtribuitur in miſericordiam & juſtitiam, juxta illud Pſal.100. *miſericordiam, & judicium cantabo tibi Domine.* Deus autem retenta ſibi parte juſtitiæ, totam miſericordiæ partem repoſuit in manu Mariæ. Eſther dictum eſt à Rege, *non pro te, ſed pro omnibus hæc lex*, &c. *& feſtinans exilivit de ſolio ſuſtentans eam* cap.15. Mariæ, cum agitur de lege peccati originalis, per quam peccatum Adæ in omnes poſteros transfuſum eſt, dictum eſt à Chriſto, *non pro te, ſed pro omnibus hæc lex.* Sicut cum dicitur, *pro omnibus*, non incluſa eſt Ehſter in omnibus: ita cum dicitur, *omnes in Adam peccaſſe*, Maria non eſt incluſa in omnibus: Non enim *pro ea lex, ſed pro omnibus* : quia *Princeps legibus ſubditus non eſt : & Auguſta Princeps eadem privilegia concedit, quæ ipſe habet.* L. Princeps ff. de Legibus. Et meritò, quia *Rex feſtinans exilivit de ſolio ſuo, ſuſtentans eam.* Quippe, ut Doctores apud Bonaventuram in 3.d.2.q.2. *Alii poſt caſum erecti ſunt : Maria quaſi in ipſo caſu ſuſtentata eſt, ne rueret.* Dicitur autem Rex *feſtinans exiliiſſe de ſolio, ſuſtentans eam :* quia *adjuvit eam Deus manè diluculo.* Pſal.45. ſiue, ut alii, *diluculo diluculi.* Neque Deus feſtinans *exiliviſſet ad ſuſtentandum*, ſi moram feciſſet donec peccatum intraret. Eſther præſignificata fuit ut *paruus fons, qui creſcit in fluvium, & in lucem, Solemque converſa eſt*, cap.10. Maria, ut ait Chryſippus Oratione ad Deiparam, *eſt fons lucis omnem hominem illuminans:* &, ut Epiphanius ſermone de laudibus Virg. *lucis æterna mater.* Per quam, ut ait Ephrem etiam ſermone de laudibus Mariæ, *clariſſimus Sol juſtitiæ nobis illuxit.* Rogante Eſther, Aman ſuſpenſus eſt in patibulo quod paraverat Mardochæo cap.7. Rogante Maria, fractus eſt diabolus per crucem, quam paraverat Chriſto. Poſtremò Eſther *precedit ad pedes Regis, flevitque, & locuta ad eum oravit, ut malitiam Aman, & machinationes eius peſſimas, quas excogitaverat contra*

Bonavent.

Bernard.

In Maria totam miſericordiæ partem Deus repoſuit.

Maria in Adam non peccauit.

Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum prætendit manu : quo signum clementiæ monstrabatur, cap 8. Maria pro suis deuotis prosternitur ante filium, offert preces ac lachrimas, orans vt *malitiam Aman* : ideſt diaboli, *& machinationes eius pessimas irritas faciat.* Ad quas preces diuina miſericordia flectitur ; & veluti moto *aureo sceptro, signum clementiæ monstrat.* Quod ſi Rex dixit Eſther, *vt scriberet sicut placebat, & signaret literas annulo Regis*; id multò clariùs apparet in Maria, cui Deus tradidit veluti ſigillũ ad obſignandas quaſcumque gratias ; &, vt habetur in reuel. ſanctæ Birgittæ libro 4. cap. 74. *nihil est quod non possit : quod enim vult, hoc factum est.* Vnde apparet ſpeciale ſignum prædeſtinationis & ſalutis in iis quos Maria, tanquam ſibi deuotos, ſpecialiter protegit : Sicut enim per Eſther *Iudæis noua lux oriri visa est, gaudium, honor, & tripudium*, cap. 8. ita ipſa Mariæ *conceptio*, vt canit Eccleſia *gaudium annunciauit vniuerso mundo.* Si tale gaudium parit Mariæ conceptio, quid aſſumptio, quid glorificatio, quid protectio ? *Si vniuerso mundo*, quid fidelibus, quid clientibus, quid deuotis ? His *noua lux oriri* videtur in Maria, multò plus quàm Iudæis in Eſther, per ſpem prædeſtinationis & ſalutis.

Maria pro ſuis deuotis ante filium proſternitur.

Birgitt.

CCLIV. His decem figuris animatis addi poteſt tanquam appendix mulier viſa Ioanni Apoc. 12. Quamuis enim hæc fuerit mulier imaginaria, tamen figuris animatis addi poteſt, quia mulier. *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius coronà stellarum duodecim.* Per hanc mulierem adumbratam fuiſſe Mariam tradit Epiphanius ſermone de laudibus Mariæ, Auguſtinus libro 4. de Symbolo ad catech. cap. 1. Bernardus ſermone ſuper ſignum magnum Methodius in comment. in hunc locum. Vbi etiam Cæſarienſis, Haymo, Anſbertus, & alii ; ſiue per ſignum intelligatur miraculum, vt explicat Epiphanius ; cùm Maria ſit *cæleſte prodigium*, ex Ignatio epiſtola ad Ioannem : *magnum miraculum*, ex Chryſoſtomo ſermone de Virgine : *officina miraculorum*, ex Damaſceno orat. 1. de Natiu. Siue per ſignum intelligatur ſcopus, vt vult Viegas ; cùm Virgo ſit *ſcopus excogitatus ante ſæcula* ex Andreâ Cretenſi Oratione de Aſſumptione : ſiue per ſignum intelligatur vexillum, vt volunt alii, Maria eſt illa mulier in qua ſponſus *ordinauit charitatem* : ſiue ex Hebræo, *erexit vexillum amoris* ; ſub quo qui militant, non peribunt. Siue denique dicatur Maria ſignum, quia ſignum eſt ſuis deuotis & affectis futuræ felicitatis ac ſalutis, vt mox oſtendam. Porrò dicitur à Ioanne hæc mulier præferre lucem ſtellarum, Lunæ & Solis ; qui fulgore ſibi inuicem aduerſantur, cùm Luna & ſtellæ noctu fulgeant, extincto fulgore Solari ; Sol verò die fulgeat, extincto fulgore Lunari & ſtellifero. Tamẽ omnia hæc adumbrantur in Virgine ; quia & iuſti qui verſantur in die gratiæ, fruuntur Solari luce

CCLIV. Mariæ figura mulier viſa à Ioanne.

Matiæ : & peccatores qui versantur in nocte peccati, promittere sibi possunt ex eadem, & Lunæ & stellarum lucem noctturnam; ut aliquam hauriant ex ea spem salutis. Observandum hîc est, quod huic mulieri Sol non est pro corona, sed pro pallio, *mulier amicta Sole*, Pallium hujus mulieris est protectio Virginis, quam specialiùs in suos devotos expandit; qui habent in hoc *signo magno* magnum etiam signum suæ prædestinationis & salutis. Quippe noctem timere non poterunt sempiternam, qui intra protectionem Mariæ, quasi intra Solare pallium, detinentur. Observandum præterea, dum dicitur hæc mulier *signum magnum in cælo*, posse signum hîc accipi pro combinatione plurium stellarum, & sic dicitur Sol esse modò in signo Arietis, modò in signo Leonis, modò in signo Virginis, &c. Dum autem hîc dicitur *signum magnum in cælo, mulier amicta sole, & corona duodecim stellarum in capite eius*, utique Sol describitur in signo Virginis, duodenis his stellis conflato. Quoniam verò *Astrologi*, ut notat Greg. homilia 10. in Evangelia, *unumquemque nasci putant sub constitutionibus stellarum*; nempe illi obvenire fortunam bonam, vel malam, juxta constellationem sub qua nascitur, & quæ illi prædestinatur, dum vivit: hoc, ut falsum sit in cæteris, certè verificatur in iis qui nascuntur, & viuunt sub hac constellatione Virginis. Quippe signum Virginis benignissimos habet influxus: & Sol cùm à signo Leonis transit ad signum Virginis, furorem mitigat & sævitiam, quam in Leone exhibebat. Ideo Sanctus Antoninus 4. part. tit. 15. cap. 21. *Sol*, inquit, *per Zodiacum discurrens in signo Leonis est ardentissimus: sed ingrediens signum Virginis mitigatur. Ita Sol Iustitiæ Deus erat ut Leo rugiens, peccatores terribiliter puniens: sed in uterum Virginis intrans factus est benignus.* Benignam igitur sibi promittant fortunam devoti Matiæ; quibus dominatur hoc signum Virginis. Fortunatissima constellatio, quæ felicitatem ominatur æternæ vitæ, & eam sortem, de qua dicitur Sap. 5. *& inter sanctos sors illorum est.* Quod significatur etiam Prou. 8. ubi ex persona Virginis dicitur, *meum est consilium & æquitas*, ex Hebræo verti potest, *fortuna*: quasi dicat, Deipara *mea est fortuna*. Et meritò, cùm non solùm ab ipsa pendeat prædestinatio quoad executionem, sed etiam quoad intentionem & designationem prædestinatorum, ut ostensum est tom. 2. Theol. lib. 3. q. 10. num. 12. Idcirco dicere illi unusquisque potest cum Propheta Psal. 30. *in manibus tuis sortes meæ*; & ipsa jure dicere potest, *mea est fortuna*. Neque sine mysterio factum est, ut Maria ex commoratione in Nazareth Galilææ, Galilæa diceretur: quæ vox fidem sonat Nysseno orat. 2. de resurr. ac *rotatrix*, seu *rota*: quia Deipara prædestinatorum fortunæ est *rotatrix*, imo iis est ipsa *rota* fortunæ; cùm constellatio Virginis, ut dicebam, sit suis auspicatissima. Ab hac constellatione Virginis, quæ concepto Christo, cùm esset Sol in signo

Gregorius.

Virginis constellatio benignos habet influxus.

CCLV. *Antonin.*

Virginis, *intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elizabeth*, Luc.1. Ioannes adhuc in utero benignissimos hausit influxus: & ideo, ut ait Petrus Damian. sermone 15. *Ioannem summæ felicitatis immensitas largiùs irroravit.* Neque mirum, quod nato Ioanne, exclamarunt homines, *Quis putas puer iste erit?* Quia ex observatione genethliaca sapientiorum Astrologorum natus erat præsente Maria, sub constellatione fortunatissima Virginis. Hæc iis prædominatur, qui affecti sunt erga Virginem: & sic hi signum, ac præsagium habent in illa, eius fortunæ quæ per æternitatem perdurat: sine qua omnis alia fortuna infortunium: cum qua omne aliud infortunium fortuna. De hac libenter usurpo id quod dixit Philosophus Cratinus apud Stobæum sermone 103. *Vtinam fortunatus fiam: aliam verò virtutem nullam desidero*: Quia scilicet virtutes omnes influit ipsamet fortuna, quam suis clientibus fert Maria. Qui in hac constellatione Virginis, in hoc *signo magno* signum prædestinati agnoscunt futuræ felicitatis. Et hæc quoad figuras omnes Virginis animatas.

CCLVI. Mariæ figura arcus cælestis. *Genes.9. Bernardus.*

Quod attinet ad figuras ejusdem inanimatas, è quibus idem probari potest. Ptimò designata est Deipara in arcu cæleſti, quem Deus post diluuium *posuit in nubibus in signum fœderis inter se & inter terram.* Gen.9. Ita S. Bernardinus Senensis tom.3.ser.1. de nom. Mariæ art.1. cap.3. *Ipsa*, inquit, *est arcus fœderis sempiterni, ut non interficiatur omnis caro.* Porro arcus cælestis plures habet conditiones. Primò circuit cælum. Ideo de eo dicitur Eccles.43. *gyravit calum in circuitu gloriæ suæ.* Secundò utraque cuspide tenet terras, ac maria: unde est illud Poëtæ, *ingens bibit arcus.* Tertiò residet in nube. Quartò, ex meteoristis, nubes hæc debet esse tenuis, ac levis. Quintò debet esse nubes rorida, & madida. Sextò irradiata sole. Septimò imbuta varietate colorum, quos in ea nube Sol, veluti penicillo lucis depingit. Octauò *Sole humili*, ideſt cadente, *arcus sublimis apparet*, *Plinius.* teste Plinio l.2.c.59. His octo conditionibus constitutus arcus *signum est fœderis inter Deum, & terram.* Hæc autem omnia apprimè quadrant in Maria. Si arcus circuit cælum, Maria de se etiam dicit, *gyrum cæli circuivi sola* Eccles.24. Si arcus extremis sui partibus attingit maria, Maria ibidem dicit, *& in fluctibus maris ambulavi.* Si arcus in nube residet, Maria ibidem dicit, *thronus meus in columna nubis.* Si nubes illa debet esse levis, ecce de Maria dicitur *ascendet Dominus super nubem levem.* Esai. 19. Si nubes debet esse rorida, non deest ros in arcu Mariæ, dum dicitur, *rorate cæli desuper, & nubes pluant iustum.* Isa 45. Si nubes debet irradiari Sole, de Maria quoque dicitur, *mulier amicta sole.* Apoc.12. Si arcus aureo fulgore nitilans colorum vndique varietate circumdatur, Maria quoque dicitur, *in vestitu deaurato, circumdata varietate.* Psal.44. Denique, si *arcus sublimis apparet Sole humili*: tunc Maria est sublimata,

quando ſol iuſtitiæ Chriſtus *humiliauit ſemetipſum* ad Phil. 2. Arcus hic ita conſtitutus ſignum eſt fœderis inter Deum, & terram. *Maria* quoque, vt ait Andreas Hieroſol. ſerm. de Annunc. *eſt diuina cum hominibus reconciliatio.* Quia, vt dicit Ephrem ſerm. de laud. Virg. *ipſa fœdus pacemque fidelibus impetrans.* Quamobrem S. Antoninus 4. part. tit. 15. cap. 44. §. vlr. loquens ex perſona Virginis : *Ego*, inquit, *ſum iuxta filium meum : vt cum Deus peccatis hominum diluuio flagellorum minatus fuerit terram ſubuertere, ego vt arcus appeream in conſpectu eius : & cum recordatus ſit fœderis, repropitietur eiſdem, ne mundum diſſipet.* Si igitur Maria vt cæleſtis arcus ſignum generale eſt fœderis, & ſalutis inter Deum, & homines ; erit profectò ſignum ſpeciale fœderis & ſalutis ſtudioſis Mariæ : iis nempe, qui ſpecialiter huic ſunt Iridi mancipati. Si Deus reſpiciens hanc iridem Mariæ *recordatur fœderis inter ſe, & homines* ; recordabitur vtique ſpecialiter deuotorum Mariæ, *ne diſſipet eos* per reprobationem : qua maxima hominum pars abſorbebitur in illo vniuerſali *diluuio aquarum multarum*, quando ſancti *ad eum*, vt intercedant pro aliis, *non approximabunt* Pſ. 31. Tunc quidem Chriſtus *ſedebit in ſede maieſtatis ſuæ.* Matth. 19. ſed animaduertendum à deuotis Mariæ quod *iris in circuitu ſedis.* Apocal. 4. nulla igitur de illa ſede poteſt prodire ſententia, quam Mariæ iris non ambiat. Deuoti Mariæ cum iudicandi aſtabunt in conſpectu illius ſedis, in illa iride reſpirabunt.

Maria fœderis ſignum inter Deum, & homines. *Ephrem.* *Antoninus.*

Circa hoc obſeruandum eſt primò : quod in quo loco iris, ſiue *arcus cæleſtis deiecerit capita ſua, terra emittit halitum ſuum diuinum ex ſolo conceptum, cui comparari ſuauitas nulla poſſit*, teſte Plinio l. 17. cap 5. Quid eſt odor ſuauiſſimus comparatus ex hoc arcu cæleſti, niſi fragrantia deuotionis concepta ex Maria ? Anima, in qua fragrauerit hæc deuotio : ſignum habet quod ſit terra recta, & protecta ab hoc arcu, & ideo odorifera. Quod ſi, vt ibidem ſubdit Plinius, *hic ex arcu conceptus odor de terra optimè indicabit* : vt ſcilicet terra magis ex arcu olens ſit melior, minùs olens ſit peior : vtique anima erit melior in qua conceptus ex hoc arcu ſpirat magis hic odor deuotionis erga Mariam : & ſic talis maius habet prædeſtinationis ſignum, vtpote remotior *à terra reproba, & maledicto proxima*, vt loquitur Paulus ad Hebr. 6.

Obſeruandum eſt ſecundò hoc diſcrimine adamantem verum diſcerni ab adulterino, quod in vero elucet iris, in ficto non item : quod & periti teſtantur, & experientia comprobat. Hoc eodem ſigno à reprobo diſcriminari poteſt electus : quod in electi corde relucet Maria, in reprobi corde non relucet. Hoc ſigno diſcernitur verus adamas locatus inter cæleſtis Hieruſalem *fundamenta, omni lapide pretioſo ornata*, Apocal. 21.

In vero adamante iris elucet.

CCLVII. Iris aliquot annis ante diem iudicij non apparebit.

Obseruandum est tertiò id, quod *ex antiqua*, vt ait, *sanctorum traditione* refert Auctor hist. scholast. in Genes. cap. 35. *quod aliquot annis ante diem iudicii, non apparebit arcus cælestis*, quasi sublato fœderis pignore in signum supremæ cladis. Videant hi, in quibus per aliquot annos refrixit deuotio erga Mariam, ne desinat in iis apparere cælestis hic arcus, quia imminet illis iudicium, & vltio.

Obseruandum quartò ex Riccardo Victorino in Gen. cap. 9. licet hæc iris sit *signum fœderis*, signum etiam esse belli: cum summitas, per quam sagitta emittitur, obuersa sit versùs cælum: vt ex hoc etiam intelligatur clientes Virginis hoc arcu pugnantes, adscribi inter eos; qui, dum *regnum cælorum vim patitur, violenti rapiunt illud.* Matt. 11. certè dū studiosi Mariæ hoc arcu cælesti inferre parant vim cælo: signum, & omen habent victoriæ, qui talem arcum ferunt ad pugnam. Hæc de cælesti arcu.

Mariæ figura arcu Noë. *Bernard.*

Secundò designata est Deipara in arca Noë, per quam humanum genus è diluuio euasit. Ideo Bernardus ser. de B. Maria. *Arca*, inquit, *Noë significauit excellentiam Mariæ. Sicut enim per illam omnes euaserunt diluuium: sic per istam peccati naufragium. Illam Noë, vt diluuium euaderet, fabricauit: istam Christus, vt humanum genus redimeret, præparauit. Per illam octo tantùm anima saluantur: per istam omnes ad æternam vitam vocantur. Illa facta est de lignis lenigatis, ista facta est de virtutibus consummatis. Illa superferebatur aquis diluuij: ista non sensit naufragia vlla vitij.* Obseruandum in hoc, quod extra arcam Noë non fuit salus; extra arcam Mariæ non est salus. In ea *pauci, idest octo anima salua facta sunt*, 1. Petri 3. quotquot scilicet ingressæ sunt in arcam: in hac saluantur omnes, qui per cogitationem & affectum, habitant in Maria. Ideo Virgini dicitur Psalm. 86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te:* quia securus est à diluuio, qui habitat in hac arca. Quod si columba *ramum portans oliuæ virentibus foliis*, Genes. cap. 8. signum hoc misericordiæ, & cessationis diluuii non aliis attulit quàm iis, qui erant in arca; hoc vtique significatur, iis præferri ramum oliuæ, nempe speciale signum diuinæ misericordiæ, & nostræ saluris, qui specialiter coniuncti sunt cum Maria. Cum præsertim ipsa non sit solùm arca; sed, vt ait Bonauentura in spec. cap. 8. *velut altera columba ramum oliuæ, quæ symbolum est etiam misericordiæ, virentibus foliis portet.*

1. Pet. 3.

In Maria salus, sicut in arca: extra Mariam non est salus, sicut neque extra arcam. *Bruau.*

Mariæ figura scala Iacob. *Genes.* 28.

Tertiò designata est Maria per scalam Iacob, *per quam vidit Angelos ascendentes & descendentes*, Gen. 28. Scalam hanc Deiparæ esse symbolum docent Augustinus sermone 11. Andræas Cretensis, & Damascenus: ille orat. 2. de dormit. hic prima, & alii. Quia sicut per illam scalam Angeli ascendebant & descendebāt; ita per hanc scalam Angeli ascēdunt offerentes Deo preces fidelium per Mariam: Angeli descendunt reportantes munera gratiarum per Mariam. Vidit Iacob

Dominum innixum ſcalæ : quia quamuis Maria ſit dependens à Chriſto per gratiam, ideoque dicatur *innixa ſuper dilectum ſuum*, Cant. 8. Chriſtus tamen dependet à Maria per naturam: ideoque dicitur *Dominus innixus ſcalæ*. Deuoti Mariæ adhærentes firmitet huic ſcalæ, per deuotionem firmam & perſeuerantem erga Mariam, per eam facilè aſcendunt ad cælum. Per hanc enim ſcalã vidit Iacob Angelos aſcendentes; quia, vt ait Damaſcenus loco cit. *per Virginem mediatricis munere functam homines Angelica vita ſublimes rapiuntur in cælum.* Neque mirum; quia per eandem ſcalam, per quam Deus deſcendit ad terras, homines è terra aſcendunt in cælum. Ideo Auguſtinus ſerm. cit. *Per ipſam*, inquit, *Deus deſcendit in terram: & per ipſam homines aſcendere merentur in cælum.* Et Fulgentius ſerm. de laud. Virg. *facta eſt*, inquit, *Maria cæli feneſtra: facta eſt ſcala cæleſtis.* Quanta verò facilitate, qui hærent Mariæ, per eam, ducuntur ad cælum, oſtendit reuelatio facta F. Leoni; vt habetur in Chronic. ſancti Franciſci part. 1. lib. 2. cap. 35. cui apparuerunt duæ ſcalæ, vna purpurea, in cuius faſtigio Chriſtus; altera candida, in cuius faſtigio Maria. Per illam multi nitebantur aſcendere: plerique ruebant præcipites: pauci euadebant ad culmen. Per candidam facillimus erat aſcenſus; paruoque niſu: qui attentabant, aſſurgebant ad ſuprema. Quo oſtento ſignificari voluit Deus nullam eſſe viam faciliorem ſalutis, quàm ſpecialem deuotionem, & affectum erga Mariam. Quippe, vt ait Auguſtinus in Pſalm. 94. *pedes noſtri in hoc itinere affectus noſtri ſunt.* Aſcendunt igitur per ſcalam Mariæ, qui affectum ſpecialem habent circa Mariam. Qui autem aſcendunt per hanc ſcalam, ſignum habent ſuæ prædeſtinationis & ſalutis, tanquam per eam facilè peruenturi ad *Dominum innixum ſcalæ*. Nec deterreat nomen ſcalæ, quia tanta facilitate ad culmen ducit, vt obtineat etiam nomen pontis. Nam ſicut Maria, quemadmodum ait Proclus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, orat. de Deipara, *pons eſt, per quem Deus ad homines deſcendit:* ita pons eſt, per quem homines aſcendunt ad Deum, Non timet voraginem fluuii, qui tranſit per pontem.

Damaſc.

Auguſtinus.

Per Mariæ ſcalam quàm facilè ad cælum aſcendatur.

Auguſtinus.

Quarto deſignata fuit Deipara per Rubum, in quo Moyſi Deus apparuit Exod. 3. vt tradunt Ephrem ſer. de laudibus Virg. Nyſſenus orat. de Chriſti natiuitate. Andreas Cretenſis orat. 2. de dormit. Bernardus hom. 2. ſuper Miſſus eſt, & ipſamet Eccleſia in Officio beatæ Virginis. Sicut autem ibi *Dominus apparuit in flamma de medio rubi*; ita, vt ait Sophronius ſermone 2. de Aſſumptione, *Virginem totam incenderat diuinus amor.* Sed, quod ad rem noſtram facit, Deus cùm primum ſignum dare conſtituit populo liberationis à Pharaone, & tranſmiſſionis in terram promiſſam, apparuit in medio rubi, *Deſcendi*, inquit, *vt liberem eum* (populum) *de manibus Ægyptiorum, & educam in terram bonam; terram quæ fluit lacte & melle.* In eo rubo

CCLVIII. Mariæ figura rubus Moyſis incombuſtus. *Exod. 3.*

spinarum, siue in eo roseto potiùs quàm spineto floruit Hebræis tanquam rosa spes salutis, signum veris: & *apparuit*, vt ait Philo hîc, *pulcherrima quædam forma*, nempe libertatis & salutis tessera: vt significaretur in hoc *rubo ardente & incombusto* Virginis collocatam esse fidelibus spem & signum liberationis à tyrannide infernalium Ægyptiorum, & inductionis *in terram fluentem lacte & melle*, nempe in gloriam. Accedenti per affectum ad hunc rubum Mariæ datur hoc signum salutis: auditque is à Deo, *descendi vt liberem te, & educam in terram bonam.* Id tamen aduertendum, præcipi Moysi, antequam ad rubum accedat, *vt soluat calceamentum de pedibus suis*; quia is reperit in Virgine signum prædestinationis & salutis, qui ad eam ita deuotè accedit, vt pedes ferat carnalibus affectibus dicalceatos. Quamobrem Bernardus sermone in cap. 12. Apoc. *Solue*, inquit, *calceamenta de pedibus tuis: & inuolucra pone carnalium cogitationum, si ad eam accedere concupiscis.* Subjicit Scriptura: *locus enim in quo stas, terra sancta est.* Nimirum sanctus erat locus ille prope rubum, in quo suam vmbram magnus ille rubus vndequaque effudebat: quia scilicet loca, quæ sub vmbra latent Mariani huius rubi, nempe sub vmbra protectionis Mariæ (sunt autem maximè Congregationes & Oratoria Mariæ honori dicata) *terra sancta sunt*, in qua *soluenda sunt calceamenta de pedibus.* In hac terra, ex hoc rubo habentur faustissima nuncia terræ promissionis, quod est dicere prædestinationis & salutis. Denique mirum non est, quod primum salutis signum sit in rubo ac dumeto spinis consito. Siue quia *spina nuptiarum facibus auspicatissima*, vt tradit Plinius libro 16. cap. 18 omen est cælestium nuptiarum. Siue quia Deipara, quæ studiosis est tanquam *plantatio rosa in Iericho*, Eccles. 24. cùm agitur de domando Pharaone infernali, eiusque assectis; rubus hic ardens ad lacerandos hostes armatur spinis, ad comburendos flamma. Vtrumque igitur ex hoc rubo habetur, & salutis omen Mariæ deuotis, & ruinæ præsagium hostibus.

Plinius.

Mariæ figura columna in deserto. *Bonauent.*

Quintò designata fuit Deipara per columnam, quæ præcessit populum in deserto. Quippe *nunquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem coram populo*, Exod. 13. Ideo Bonauentura in spec. cap. 3. *Maria*, inquit, *nobis est columna nubis, quia tanquam nubes protegit ab æstu diuinæ indignationis, & diabolicæ tentationis, Maria quoque est columna ignis multis misericordiæ beneficiis nos illuminans.* Hæc columna Deum habet; & veros Israëlitas, nempe electos, ad terram promissionis ducit per huius vitæ desertum. Ideo Epiphanius sermone de laudibus Virginis, *Aue*, inquit, *nubes columnæ similis; quæ Deum habes, qui populum deduxit per desertum,* Clariùs Andreas Cretensis orat. 2. de Deipara, *O columna*, inquit, *viuifica, non carnalem per lucem deducens Israelem, qui fugatur; sed spiritualem, qui deducitur ad inerrantem lucem cognitionis.* Sicut igi-

Epiphanius.

Andr. Cret.

tur

tur Hebræi in ea columna nubis, & opem habebant, & omen, quod ea duce perventuri essent ad terram promissam : ita quoque fideles in Maria ; iique præcipuè, qui sequuntur ductum huius Marianæ columnæ. His ipsa nunquam deest, neque in prosperis, neque in advertis ; neque dum versantur in luce gratiæ, neque dum premuntur nocte peccati : Ita ut verissimè de hac dici possit, *numquam defuit columna nubis per diem, neque columna ignis per noctem.* Ex illa nube erumpebant fulgura & tonitrua, vt notatum est supra n. 234. Virgo, vt addit Epiphanius loco citato, *nubes est lucida, quæ fulgur de cælo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxit Christum : & tonitruum sancti Spiritus deduxit in mundum.* Denique illa columna nubis, vt notat sanctus Bernardus tomo 3. sermone 11. art. 1. cap 3. *aliquando præcedebat, aliquando sequebatur, aliquando superferebatur : vt mysticè patrocinia multiplicia indicentur erga populum electorum.* In huius ergo columnæ ductu signum habetur electionis. Quippe, vt ait Bernardus super Missus est, *Mariam sequens non devias : ipsam rogans non desperas : ipsam cogitans non erras : ipsam tenens non corruis : ipsa protegente non metuis : ipsa duce non fatigaris : ipsa propitia pervenis.* *Bernardin.* *Bernard.*

Sextò, designata fuit Deipara in vellere Gedeonis rore perfuso; cùm sicca esset area, Iud. 6. Quod vellus symbolum fuit Virginis; in qua, vt ait Bernardus homilia 2. super Missus est, *distillantibus cælis tota se infudit plenitudo diuinitatis* : quemadmodum in Gedeonis vellus se ros cælestis infudit. Idem tradunt Methodius orat. in hypap. Proclus Constantinopolitanus de Deipara. Ambrosius ser. 13. & alii. Idque patet ex Psal. 17. vbi de Christo dicitur, *Descendet sicut pluuia in vellus.* Obseruandum in hoc est, quod Gedeon signum liberationis populi aeeepit à vellere : *Si saluum facis per manum meam Israël, ponam hoc vellus*, &c. Et infra subditur, *signum quærens à vellere.* Sicut igitur Gedeon habuit in eo signum salutis, ita quilibet sibi in Mariano vellere signum suæ prædestinationis constituet, prout quippe affectus vel non affectus fuerit ad Mariam suæ salutis, vt Gedeon, *signum quærens in vellere.* Quippe Deus, vt notat Bernardus sermone de Aquæductu, *cælesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit humanum genus redempturus, pretium vniuersum prius contulit in Mariam.* Hoc Mariæ vellere indui quis debet, vt ex eo agnoscatur ouis, ideſt, prædestinatus : quid ouis Christi ille non est, qui vellere non vestitur Mariæ. Nimirum, vt ait Proclus Constantinopolitanus de Deipara, *Maria est vellus mundissimum, cælesti pluuia madens : ex quo Pastor ouem indui.* CCLIX. Mariæ figura vellus Gedeonis. *Bernardus.*

Septimò, designata fuit Deipara in Templo Salomonis, vt passim tradunt Patres. Plurima nempe sunt Virgini cum eo Templo communia. Primò, fundamentum eius Templi constratum erat lapidibus Mariæ figura Templum Salomonis.

pretiosis : *Præcepit Rex vt tollerent lapides grandes lapides pretiosos,*
3.Reg.5. *in fundamentum Templi*, 3. Reg.5. Fundamentum Deiparæ, ipsa scilicet eius Conceptio, constratum fuit lapidibus pretiosis, nempe gratia, & habitibus supernaturalibus comitantibus gratiam. Neque mirum quod hæc Conceptionis immaculatæ ptiuilegia non hactenus ab omnibus agnoscantur; quia gemmæ sunt delitescentes in fundamentis : nempe *lapides pretiosi in fundamentum Templi.* Idcirco hæc fundamenta paulatim pet alia & alia decreta multo effodiuntur labore, *donec veritas eluceſcat in tempore præordinato*; vt reuelatum
Birgitta. scribitur sanctæ Birgittæ libro 6.reuelat. cap.55. Secundò, Templum
Damasc. Salomonis totum erat aureum : *nihilque erat in Templo, quod non auro tegeretur*, 3. Reg.6. Deipara, vt ait Damascenus orat.1 de Nat. *Templum Dei sanctum, quod Princeps Salomon, idest Christus, construxit, non auro, & inanimatis lipidibus ornatum: verùm auri loco fulgebat Spiritus, pro lapidibus pretiosis margaritam Christum habens.*
Antoninus. Tertiò, erat in Templo Salomonis mensa aurea, in qua ponebantur duodecim panes propositionis, Exod 25. quæ Leuit.24. dicitur *mensa purissima*; ita, vt notat sanctus Antoninus 3. part.tit.31.cap.4. §. 2. *in Templo mentis virginalis fuit mensa fidei perfectissimæ duodecim articulorum designatorum per panes.* Quarto, erat in Templo Salomonis *altare aureum*, 3. Reg.6 quod appellabatur *altare incensi*, ex Luc.1. Sic, vt addit idem sanctus Antoninus, *in Templo Virginis fuit altare aureum summæ dilectionis, cum thuribulo speciali : vnde fumus aromatum, idest deuotissimarum orationum, ascendebat ad cælum.* Quintò, erat in Templo Salomonis *candelabrum de auro mundissimo, cum lucernis septem*, Exod.25. In Templo quoque Virginis, ex eodem sancto Antonino, *est candelabrum gratiæ cum septem donis Spiritus sancti.* Sextò, in Templo Salomonis erat velum quatuor colorum, *& pulchra varietate contextum*, Exod.26. in Templo Virginis, ex eodem, *quatuor virtutes Cardinales designantur per velum quatuor colorum; quod est pulchra varietate contextum : quia Deipara est circumdata varietate*, Psal.44. Septimò, in Templo Salomonis erat *propitiatorium de auro mundissimo*. ex Exod.25. vtique ad propitiandum Deum, & placandam iram diuinam. Similiter non deest huic Templo propitiatorium; quia, vt ait Methodius orat. in hypap. *ipsa est propitiatorium, per quod Deus mortalibus humanam naturam indutus apparuit.* Octauò, in Templo Salomonis erant *duo Cherubim aurei*, ex Exod.25. Tradit autem Prada in Ezechielem, ita formatos fuisse, vt vnus ex vultu appareret masculini sexus, alter fœminini : Sicut enim Christus designatus fuit per vnum Cherub : quippe qui Isaiæ 9. appellatur *magni consilii Angelus*; ita Deiparam Christo similliman Cherub designabat in sexu fœmineo. Idcirco, si Deus *sedet super Cherubim*, Psal.98. Deipara, vt ait Epiphanius sermone de

laudibus Virginis, *ſtupendum eſt miraculum in cælis alter thronus Cherubicus.* Nonò, in Templo erat *arca fœderis*, 3. Reg. 8. in Templo Virginis eſt hæc arca; quia, ut ait Gregorius homilia vltima in Ezech. *arca intra cælum Redemptor noſter eſt.* Decimò, de ipſo Templo Salomonis dicitur Paral. 1. cap. 25. *opus grande eſt: neque enim homini præparatur habitatio, ſed Deo.* Deipara verò ita *opus grande eſt*, ut quemadmodum ait Bonaventura in ſpec. cap. 8. *ipſa ſit, qua majorem Deus facere non poteſt. Majorem mundum Deus facere poteſt: majorem matrem, quàm matrem Dei, facere non poteſt.* Si igitur Deipara, ut patet ex dictis, deſignata fuit à Spiritu ſancto per Templum Salomonis; non minora debet habere privilegia, quàm habeant Templa cætera, ac præcipuè illud toto orbe auguſtiſſimum. Quod ſi privilegium Templi hoc eſt, ut maxima ſit pars ſalutis poſt delictum, perfugium ad Templum; certè, qui confugiunt ad Deiparam peccatores, habent in hoc Templo pignus immunitatis à pœna. Porrò, ingreſſi in Sanctuarium Templi, quod dicebatur *Sancta Sanctorum*, tuti erant ab omni incurſu; nemine audente perrumpere in Sanctuarium? Maria non ſolùm Templum eſt, ſed etiam Sanctuarium Templi. Idcirco appellatur ab Ildefonſo ſermone 6. de Aſſumptione, *Sanctuarium, & Sancta Sanctorum. Cui*, ut ait Bonaventura in Cant. *Cherubim ac Seraphim inceſſabili voce proclamant, Sancta, Sancta, Sancta.* In Maria ergo, quæ Sanctuarium eſt, & *Sancta ſanctorum*, totum reorum aſylum, & ſpes ſalutis. Idcirco ſanctus Epiphanius ſermone de laudibus Deiparæ, *Aue*, inquit, *peccatorum refugium, & hoſpitium in Hieroſolymis* (quippe ibi erat Salomonis Templum) *ad quam confugere poſſunt omnes peccatores*: Quia ſcilicet nullum delictum eſt adeo enorme, quod confugientibus ad hoc Matiæ Templum immunitatem pœnæ, ac ſecuritatem non habeat. Ideo dicit Epiphanius, *ad quam confugere poſſunt omnes peccatores*: quaſi diceret, Nullum hîc, ut in cæteris Templis, delictum excipitur, quod immunitate non gaudeat. Quilibet, quantumuis facinoroſus, ſententiam damnationis evadit, ſi ad hoc toto corde confugiat. Hîc certum aſylum, & ſpes ſalutis.

Bonauent. Matiâ maiorem Deus facere non poteſt.

CCLX.

Ildefonſus. Bonauent.

In Maria certum aſylum, & ſpes ſalutis.

Octauò deſignata fuit Deipara in arca fœderis. Quæ non ſolùm ſymbolum fuit Chriſti, ut ſupra dictum eſt cum Gregorio, ſed etiam Matiæ. Methodius in hypap. & Athanaſius ſerm. de Deipar. eam appellant *arcam animatam.* Ephrem orat. de Deipar. *arcam veram.* Epiph. ſer. de Deipar. *arcam ſpiritualem.* Andreas Cretenſis or. 2. de dorm. *arcam ſuper mundum, cuius figura erat arca legalis.* Chryſoſtom. in Liturg. *arcam ſacroſanctam.* Georgius Nicomed. orat. de obl. Deipar. *arcam ſanctificationis.* Damaſcenus orat. 2. de dorm. *arcam ſacram, & animatam* Ildefonſus ſerm. 1. de Aſſumpt. *arcam noui teſtamenti.* Ambroſius ſerm. 81. *arcam fœderis* Ex hac

Matiæ figura arca fœderis.

autem figura benè arguitur, quod prædestinationis signum præbeat suis Maria. Siue quia *arca fœderis* idem sonat, ac *arca reconciliationis, & pacis:* Ideo S. Ephrem serm. de laudibus Virg. *Aue*, inquit, *Domina, fœdus pacemque tuis fidelibus impetrans.* Quid est dicere, *tuis fidelibus*, nisi iis, qui fideliter tibi seruiunt, idest verè deuotis Mariæ? Siue quia, sicut Iudæos in terram promissionis iu trantes præcedebat arca fœderis Num. 10. ita signum habent quod intraturi sunt in rerram veram promissionis, qui ambulant post hanc arcam, & sequuntur ductum Mariæ. Siue quia, sicut circumducta ab Israëlitis arca Domini, ceciderunt muri Iericho; proinde sublato impedimento, possessio capta est terræ promissæ: ita planè contingit Deiparæ studiosis, qui hanc arcam suis precibus circumdueunt. Ideo Damasc. orat. 2. de dorm. Deipar. *Iubilemus*, inquit, *in arca Domini toto animo: & muri cadent Ierichuntini, contrariarum potestatum infestæ incursiones.* Siue denique quia in arca asseruabatur manna: ex Paulo: gloria autem cælestis appellatur manna Apocal. 2. *vincenti dabo manna absconditum*, vtique manna absconditum in hac arca, cælestem profectò gloriam gustabunt, qui ad arcam confugiunt cæli manna gestantem. Maria verò, vt ait Ephrem orat. de Deipar. *vrna pulcherrima, quæ cæli manna gestat.*

Damasc.

CCLXI. Maria per tres virgas designata: ac primum per Moysis virgam.

Nonò designata fuit Deipara per virgam triplicem. Prima fuit virga Moysis. Ita enim verba illa Cant. 1. *equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te*, exponuntur Rupertus l. 1. in Cant. & Honorius in sigillo; qui volunt equitatum Dei contra currus Pharaonis fuisse virgam Moysis. Huic autem virgæ assimilatur sponsa, idest Maria: quia sicut per virgam illam miraculorum opificem contritus est Pharao cum Ægyptiis: ita per Mariam, quàm *officinam miraculorum* appellat Damascenus orat. 1. de natiuit. contritus est diabolus cum suis. Ideo Rupertus: *Illi*, inquit, *signo, illi equitatui meo assimilaui te amica mea. Sicut enim virga illa* (Moysis) *virgas maleficorum, & incantatorum vorauit, & omnem superbiam Ægyptiacam obtriuit: sic tu pulcherrima mulierum amica mea superbiam diaboli dejeciſti.* Idcirco etiam S. Bonauent. in spec. cap. 3. *Virgo*, inquit, *est virga virtutis contra inimicos infernales: quibus magna virtute dominatur.* Petrus Damian. serm. de Assump. appellat Virginē *virgam, per quam fiunt mirabilia.* Sicut igitur in virga Moysi Israëlitæ, ita in Maria habent electi signum salutis per virgam ductricem ad terram promissionis. Quamobrem S. Ephrem. orat. ad Virg. *Virgo*, inquit, *auxiliatrix quoscumque hostiles impetus auertit: & in via salutis constituit.*

Rupertus.

Bonauent.

Pet. Dam.

Mariæ figura virga Aaron.

Secunda fuit virga Aaron. Hanc enim licèt Rupertus l. 1. in Cant. & Petrus Damian. serm. de Assump. videantur confundere cum virga Moysis: ab hac tamen, ex communi interpretum, distinguitur virga

Aaron, quæ miraculosè dicitur germinasse Num.17. Hanc typum fuisse Deiparæ tradit Augustinus ser.4. de tempore. Bernard. hom.2. super Missus est, & Rupert. in Cant.1. Quod autem facit ad probandum intentum, obseruandum quod virga Aaron cum germinauit, *turgentibus gemmis eruperunt flores : qui foliis dilatatis in amygdalas deformati sunt.* Num.17. Maria igitur est virga Aaron amygdalina. Quippe hæc, vt notat Plinius lib.16. cap.25. *prima omnium floret :* ac proinde prænuncia est, & signum veris. Quia scilicet, vt ait Ambrosius lib.2. de Spir. Sancto cap.5. *virga est Maria, cuius flos Christus.* Et ideo in ea signum prædestinationis habetur tanquam in prænuncia æterni veris. Nulli profectò vernabit gloria, cui per flores gratiarum non fuerit prænuncia veris amygdalina hæc virga Mariæ. Ideo Psalm. 22. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Per Virgam vtique Mariam, per baculum crucem intellige. Quamobrem Petrus Dam.serm.de Assumpt. *In Virgine*, inquit, *virga, & baculo cruce miserorum spes, & consolatio continetur : sicut Propheta decla at : virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.*

Amygdala prima omnium floret. *Plinius.* — *Num.17.* — *Psalm.22.* — *Pet.Dam.*

Terria virga fuit Assueri, signum regiæ clementiæ. Erat quippe constituta hæc lex, vt *quicunque non vocatus interius atrium regis intraret, absque vlla cunctatione statim interficeretur : nisi fortè Rex auream virgam ad eum tenderet pro signo clementiæ* : Esther cap.4. Per hanc Assueri virgam, vt innuit S. Antonius 4. part. tit 15.cap. 24 § 4. designatur Maria. Nemo enim æternam mortem euadit nisi is, in quem Deus flectit *auream virgam pro signo clementiæ*, nempe patrocinium Mariæ. Ideo sanctus Germanus hom.de zona, *nemo est*, inquit, *qui saluus fiat, ô Sanctissima, nisi per te. Nemo est, qui liberetur à malis, nisi per te. Nemo est, cuius misereatur gratia, nisi per te.* Ac. si diceret, nemo euadit mortem, nisi ad quem flectitur Mariana hæc *virga pro signo clementiæ.* Sicut igitur signum habebant incolumitatis, & vitæ ii, quibus dabatur *osculari summitatem virgæ.* Esther cap.5. ita ii habent signum prædestinationis, & salutis, qui tenero affectu feruntur in Mariam. Hoc est *osculari summitatem virgæ* quod Deus dat *pro signo clementiæ.* Obseruandum id, quod notat Hieronymus libro de nominibus Hebraïcis in Danielem, quod Assuerus idem significat quod *beatitudo.* Maria igitur est virga Assueri, nempe virga beatitudinis: quia, vt ait Bonauentura in spec. c.6. *per virgam ad florem, per Mariam ad Christum accedimus.* Idcirco, vt idem addit cap.10. *si hunc florem habere desideras, virgam tuis precibus flecte Si flos est nimis altus diuinitate, virga tamen est flexibilis pietate.* Hæc de triplici virga tripliciter adumbrante nobis in Maria signum prædestinationis & salutis.

Mariæ figura virga Assueri. *Esther.4.* — *Germanus.* — *Esther.5.*

Decimò, designata fuit Deipara per ciuitates refugii, quæ erant *in fugitiuorum auxilia separata*, Num.35. Ideo Damascenus orat.2.

Mariæ figura ciuitates refugii.

Num.35. Dam. Andr. Cret. de dorm. dicit *Virginem euasisse ciuitatem refugii omnibus confugientibus ad illam.* Et Andreas Cretensis orat. de dorm. appellat *conciliationis perfugium.* Habet autem multò amplius priuilegium, quàm quælibet ciuitas refugii: quia in iis nõ omnia delicta gaudent immunitate; quæ apud Hebræos erat valde restricta, nempe vt *fugeret ad eas qui fuderit sanguinem*, Num. 35. Maria verò, vt diximus ex Damasceno, est *ciuitas refugii omnibus confugientibus ad illam.* Nullus ab ea peccator excluditur, eùm ipsa sit, vt ait sanctus Ephrem sermone de laudibus Deiparæ, *peccatorum hospitium*; &, vt Carthusianus lib.2. de laudibus Virginis, *singulare perditorum refugium.* Ex hoc autem facilè apparet ratio, cur Maria statim post Christum conceptum *abiit in montana Iudæa.* Nempe, vt vult Toletus annot.116.in cap.1 Lucæ; in Hebron: quæ vrbs ex Iosue 11. erat locata in montanis, & ciuitas refugii, tanquam ciuitas Sacerdotalis. Nimirum, vt ait Philo lib.de special. leg. *vrbs Sacerdotalis media erat inter sacrum, prophanumque, & quasi Templum quoddam secundarium.* Ad hanc ergo vrbem *festinans abiit* Maria; vt ibi se locaret facta iã ciuitas refugii spiritualis, vbi locata erat ciuitas refugii corporalis. Neque mirum, quòd Baptista ad ingressum Mariæ obtinuerit statim liberationem à delicto originali; quia *exultans in vtero*, Luc.1. &, vt vult Chrysostomus serm. apud Metaphr. die 2. Iulii, *exiliens & saltans*, eo modo quo poterat, confugit saltibus ad hanc ciuitatem refugii. In hac studiosi Virginis per frequentes & feruentes erga eam actus & obsequia denotionis, sibi quodammodo domicilium statuunt. In hoc totas exerit vires diabolus, vt aliquis consueta intermittens pietatis officia erga Virginem, quasi extrahatur ab hac ciuitate refugii, vt postea nulla gaudens prætetitorum delictorum immunitate, comptehensus à tartareis satellitibus, *ligatis manibus & pedibus mittatur in tenebras exteriores.* In hac ciuitate qui degunt, possunt dicere cum Propheta

CCLXII. A Maria nullus peccator excluditur.

Psalm.86. Bernardus. Psal.86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Quippe *inueniunt in Maria*, vt ait Bernardus sermone in signum magnum, *captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, iustus gratiam, peccator veniam.* Denique in hac ciuitate refugii habet quisque etiam perditissimus prædestinationis signum, arrham, & spem salutis

Ephrem. Quippe Maria vt ait sanctus Ephrem sermone de laudibus Deiparæ, *spes est desperantium.* Hæc quoad secundam classem ductam è Scripturæ figuris, ac symbolis, tum animatis tum inanimaris Deiparæ. Quæ omnia, vt probatum est, eò tendunt, vt ostendant studiosos Mariæ habere in ea speciale quoddam salutis omen, ac signum.

Quoad tertiam verò classem, quæ ducitur à similitudinibus, nempe à rebus variis, quibus in Sacra Scriptura comparatur Maria: Decem quoque, inter alias innumerabiles similitudines, proferam, quæ idem intentum probant mirificè, quod in Mariæ cultu insit spe-

ciale signum salutis. Quoniam verò eadem sunt prædestinationis signa, quæ media, vt ostensum est supra : vtique omnia ea, quæ probant in Maria esse nobis medium aliquod speciale ad salutem, probant etiam studiosos Mariæ applicantes sibi tale medium habere in Maria speciale signum salutis.

Prima similitudo ducitur à cedro ; *Quasi cedrus exaltata in Libano*, Eccles. 24. Has & sequentes similitudines, saltem quoad sensum literæ secundarium, etiam intentum à Spiritu sancto, aptari Mariæ tradit sanctus Ildefonsus sermone 1. de Assumptione: & communis sensus Interpretum, atque ipsiusmet Ecclesiæ. Deipara assimilatur cedro : quia hæc, vt notat in hunc locum Rabbanus, odore ipso fugat, atque expellit serpentes. Vnde illud Maronis Georg. 3. Mariæ similitudo Cedrus. *Maron.*

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum :
Galbaneoque agitare graues nidore chelydros.

id est, vt ibi Seruius, *serpentes, qui in aquis & in terris morantur.* Quare & Plinius libro 24. cap. 5. *Cedri*, inquit, *scobe serpentes fugari certum est.* Hoc mirificè quadrat in Virginem; quæ, vt ait Ildefonsus loco citato, *quotidie in terris multiplicatur, & dilatatur vt cedrus Libani.* Quod si cedri odor fugat serpentes ; odor Mariæ fugat dæmones, qui chelidri quidam sunt terribiles, grassantes terra, marique. Quamobrem sanctus Bernardus Senensis tom. 2. ser. 51. art. 3. cap. 2. *A Virginis*, inquit, *mente dæmones effugabantur : in tantum quod non auderent, nec de magno spatio illi appropinquare.* Ecce serpentes veluti odore cedri fugatos, non solùm à Maria, sed etiam ab iis qui aliquo modo olent Mariam. Quamobrem fassus est aliquando dæmon fugere se ab iis, qui deuotè recitant Rosarium aut Officium Virginis : quia nimirum hos serpentes fugat odor ipse deuotionis Mariæ. Sumitur ab hoc prædestinationis signum tanquam à remouente prohibens. Siquidem in hoc Maria Euæ opponitur : nam illa serpentis afflatu dejecta est, & fugata è Paradiso, cum tota stirpe : Maria verò contrà reducit ad Paradisum se & assecias, cùm suo afflatu serpentes fugat : Nam, vt ait Hugo Catdinalis in locum cit. *sicut cedrus odore suo fugat serpentes ; ita Virgo dæmones.* Ideo dicitur *exaltata quasi cedrus.* Quod autem additur, *in Libano* qui idem est ac *candor*, significat hos virginei cedri affectus maximè præstari iis, qui castitatis seruant candorem. Ideirco idem Hugo, *sicut cedrus*, inquit, *in Libano oritur & crescit ; ita Virgo in candore virginitatis & innocentiæ.* Plinius. Ildefonsus. Mariam fugiunt dæmones. Bernardin. Hugo Card.

Secunda similitudo ducitur à cupresso. Sequitur enim, *quasi cypressus in monte Sion.* Cypressus ad multos humanæ vitæ vsus est vtilis. Ideoque dicitur à Plinio lib. 16. cap. 33. *fata è cupresso quæstuosissima sylua : vulgoque dotem filiarum antiquos plantaria appellasse.* Nihil profectò nobis vtilius, quàm Maria, ad omnes sui studiosorum vsus CCLXIII. Mariæ similitudo cupressus. *Eccles.* 24. *Plinius.*

Hugo Card. aptissima. Quamobrem Hugo Cardinalis, *sicut*, inquit, *è cupressu fiunt tabulæ ad scribendum, mensa ad manducandum, lecti ad dormiendum: ita nobis Virgo in diversis necessitatibus auxiliatur: & liber est, & refectio, & quies* Sed præcipuè assimilatur Virgo cupressui; ex qua, ut dictum est, filiabus parentes dotem comparabant: quia animæ Virginis devotæ in hac cupressu dotem sibi ad cælestes nuptias comparant. In hoc prædestinationis est pignus. Adde cupressum arborem esse luctuosam, ac funebrem, & præsagium funeris. Habita tamen est ut præsagium regni: quando in agro Vespasiani, ut refert Sueton. in Vesp. *cupressus euulsa radicitùs, in sequenti die firmior ac viridior resurrexit.* Hoc enim, ut addit Tacitus, *præsagium fuit grande prosperumque; & summa claritas juveni Vespasiano promissa.* Similiter cupressus hæc Mariana in animis sui studiosorum, inter tentationum procellas, *viridis, ac firma, præsagium est grande, prosperumque*, nempe præsagium æternæ felicitatis. Neque mirum quod cupressus sit simul præsagium funeris, & regni: quia Maria præsagium suis est cælestis regni post funus. Ecce alterum è cupressu prædestinationis omen, & signum. Ideo additur, *in monte Sion*; ut significetur è Sion, & Hierosolyma terrestri Ecclesiæ militantis, transferendos fideles per Mariam ad Sion, & Hierosolymam cælestem Ecclesiæ triumphantis.

Sueton. Tacitus.

Mariæ similitudo palmæ. *Isidorus. Plinius.*

Tertia similitudo ducitur è palma. *Quasi palma exaltata sum in Cades.* Est palma victoriæ symbolum: Ideoque, ut S. Isidorus lib. 17. Origen. cap. 7. *palma dicta, quia manus* (palmæ) *victricis ornatus. Est enim arbor insigne victoriæ.* Sive quia, ut notat Plinius lib. 13. cap. 4. videntur *eius folia cultrato mucrone lateribus in se bifidatis*, ut ostendatur ad victoriam non perveniri, nisi per gladium. Sive quia palma non cedit oneri: sed pressa resurgit veluti hostis victrix, qui eam conabatur opprimere, ut testis est Theophrastus. Sive denique, quia palma semper viret; ideoque præcipuum insigne est victoriæ immortalis: & Apocal. 7. de beatis dicitur *palma in manibus eorum.* Quid est Mariam *exaltari quasi palmam*, nisi præbere suis insigne prædestinationis, & victoriæ? Hujus non solùm præbet signa, sed etiam media. Tradunt ex palma trecenta sexaginta emolumenta provenire ad usum humanæ vitæ: quasi tot utilitates afferre studeat, quot anni sunt dies: qui totidem sunt, demptis intercalaribus, ut notat, & refert Bonartius in Eccles. 24. vers. 18. Nullus profectò est anni dies, in quo Mariæ devoti aliquod ex hac palma emolumentum non capiant ad usum vitæ, & victoriæ spiritualis, cujus est & signum, & medium: ac proinde ipsa in suis pugnat, ipsa vincit, ipsa triumphat. Quippe, ut ait sanctus Bernardus loco citato, *Mater Domini semper contra omnes dæmones triumphavit.* Deipara tamen dicitur *exaltata sicut palma in Cades*: idest, ut explicat Hugo Cardinalis, *in sanctitate vitæ*,

Palma trecenta sexaginta emolumenta præbet. *Bernardus.*

vita : Quia licèt sit hæc prima aliquod prædestinationis signum etiam peccatoribus Virginis studiosis, non tamen exaltatur hæc palma, vt certum insigne victoriæ, nisi *in Cades*, *in sanctitate vitæ*.

Quarta similitudo ducitur è rosa: *Quasi plantatio rosæ in Iericho.* Deipara assimilatur rosæ ob fragrantiam. Quare Damascenus orat. 1. de dorm. Virginem appellat *rosam*, *quæ diuina fragrantia omnia perfundit*: Siue quia, sicut rosæ odor fugat scarabeos; ita Mariæ velipsũ nomen fugat dæmones, quos audiui sæpiùs sub scarabeorum specie apparere. Ideo Germanus orat. in zona. *Tu*, inquit, *hostium nequissimorum insultationes sola tui nominis inuocatione repellis.* Siue quia rosa symbolum est auroræ, quæ *Dea rosea* dicitur ab Anacreonte: Maria autem *est aurora consurgens*, Cant. 6. Siue etiam quia rosam è diuino nectare in terram effuso emanasse fabulantur Antiqui, vt testatur Constantinus Cæsar tom. 11. de agric. cap. 18. Mariana autem hæc rosa emanauit à cælesti gratia. Quippe in Virginis conceptu, vt ait Damascenus orat. 1. de nat. *natura gratiam antenertere non est ausa; sed tanti super expectauit, donec gratia fructus suos* (etiam flores suos) *produxisset.* Siue denique quia, sicut rosa Regina est florum; caliculum, in quo sedet; habens pro throno, rubotem pro purpura, fila crocea pro corona, rorem pro gemmis, herbas pro ancillis, spinas pro satellitio: ita Virgo multò excellentiùs Regina est Sanctorum; cælum habens pro throno, Solem pro purpura, Stellas pro gemmis & corona, Lunam pro ancilla, Angelos pro satellitio. Sed, quod facit ad probandum intentum, rosa hieroglyphicum erat & symbolum lætitiæ, vt indicat Hieronymus tom. 1. epist. 26. cùm in eâ natura veluti exultare, & ridere quodammodo prata videantur. Quamobrem Sappho apud Achillem Tatium libro 1. de Leucippe & Clitophonte, rosam appellat *florum Reginam*, *terræ ornamentum*, *plantarum decus*, *prati ruborem*, *pulchritudinem coruscantem*, *terræ risum.* Et Innocentius III. sermone de rosa, quæ à Pontifice tradi solet in Dominica Lætare, appellat *lætitiæ gaudiique prænunciam.* Ideo etiam rosas Iericuntinas quotannis nocte Natalis Domini florere tradit Adricomius in descriptione Terræ-Sanctæ. Tum in testimonium virginei partus; cùm rosa sit virginitatis ac pudoris insigne. Ideoque Columella libro 10. eum appellat *florem pudicitiæ plenum.* Tum in symbolum lætitiæ, quæ ea nocte cœpit fidelibus efflorescere. Maria igitur assimilatur rosæ, quia suis clientibus est prænuncia supernæ lætitiæ. Ideo dicitur *plantatio rosæ*; siue, vt alii apud Cornelium *stirps*, non vbicunque: sed *in Iericho*: idest interpretatur Gregorius, & alii, *in Luna*, vt notatum est supra: Quia scilicet huius rosæ stirpes in Luna, quasi in iis montibus floreant, quos nouo tubi speculatis inuento Astrologi suspiciunt in Luna. Nimirum rosa florens in terris signum est caducæ lætitiæ; cui se mancipauerant ii qui dicebant, *Coronemus*

Mariæ similitudo rosæ. *Damasc.*

Germanus.

Damasc.

CCLXIV.

Rosa virginitatis, & pudoris insigne.

nos rosis antequam marcescant, Sap.2. Rosa verò Mariæ, cuius stirpes in cælo, præsagium est, & insigne cælestis & incorruptæ lætitiæ; quæ prædestinari fruentur in cælo: & ideo Mariana hæc rosa prædestinationis est signum. Hoc itidem illustratur ex eo quod rosa ante peccatum carebat spinis: &, vt ait Ambrosius libro 3. hexaem. cap. 11. *surrexerat antea floribus immixta teneris sine spinis rosa, & pulcherrimus flos sine vlla fraude vernabat: postea* (post peccatum) *spina serpsit.* Quò scilicet adumbraret, voluptatem omnem terrenam spinarum esse aculeis circumseptam, vt minùs delectet quàm pungat. Contrà verò Deipara immunis semper à peccato fuit tota *sine spina*: &, vt ait Adam de sancto Victore in hymno Virginis, *flos de spina spina carens.* Neque mirum: cùm stirpes figat in cælo. Ideo voluptatis cælestis est symbolum, quæ sola est rosa nullis immixta spinis, bonum nullis immixtum malis. Studiosi ergo Virginis suæ prædestinationis præsagium odorantur in hac rosa sine spinis, nempe in Maria, quæ est *tanquam plantatio rosæ in Iericho*, idest habens *stirpes in Luna*: & ideo rosa hæc ver promittit in cælo, quæ stirpem habet in cælo.

Rosa ante peccatum sine spinis. *Ambrosius.*

CCLXV. Mariæ similitudo oliuæ. *Maro.*

Quinta similitudo ducitur ex oliua, *Quasi oliua speciosa in campis.* Oliua, vt tradunt Scriptores sacri & prophani symbolum erat misericordiæ & pacis, refert Valerianus in hierogl. libro 35. vnde est illud Maronis.

Pacifereque manu ramum prætendit oliuæ.

Idcirco post diluuium venit columba *portans ramum oliuæ*: Gen.8. insigne diuinæ misericordiæ circa reliquias humani generis, quæ superstites relictæ erant in Noë. Si Maria est *quasi oliua*, vtique insigne est misericordiæ & pacis: & sic signum fert prædestinationis & salutis. Potest ille sibi promittere euasionem à *diluuio aquarum multarum*, vt dicitur Psalm.31. cùm, vt ait sanctus Bonauentura in spec. cap.8. *Maria ramum oliuæ portet, quod est symbolum misericordiæ.* Immo studiosi Mariæ, qui plãtant per deuotionis affectum hanc oliuam in corde suo, gestant in se symbolum pacis & misericordiæ diuinæ. Hoc nempe significauit oleum, quod circa diem Christi natalem largissimè effluxit trans Tyberim, vt notat Orosius libro 6. histor. cap.20. quia scilicet, vt notat in hunc Eccl. locum Hugo Cardinalis, *de hac oliua Maria nascitur oleum gratiæ, oleum sapientiæ, oleum lætitiæ.* Maria, quantumuis procellosa, oleo injecto, mitescere, author est Beda libro 3. histor. Angl. cap.14. Formidate profectò non poterunt diuinæ vltionis procellam ii qui ex hac oliua exprimunt oleum diuinæ misericordiæ, quo omnis tempestas sedatur. Quòd si olea in somnis visa præsagium dicitur libertatis & regni, vt tradit Artemidorus de somn. inter. libro 2. vtique Mariana oliua etiam somnianti visa (quod solet interdum eius deuotis accidere) præsagium erit prædestinationis

Benauent.

E Mariæ oliua oleum fit gratiæ, sapientiæ & lætitiæ. *Hugo Card.*

Oliva victoriæ omen.

& regni. Adde, olivam esse etiam victoriæ omen & tesseram ; cùm olei fons erumpens circa tentorium Alexandri, illi victoriam portenderit, teste Arriano libro 5. de gestis Alexandri. Athenis quoque olea victores coronabantur, ut tradit Plinius libro 15. cap. 4. Habetur igitur in hac Mariana oliva prædestinationis signum, quia habetur signum victoriæ & coronæ. Hoc autem præcipuè Maria præstat suis studiosis, castiratem sectantibus. Quippe, ut notant Pierius in hierogl. lib. 53. *olea puritate & pudicitia delectatur : Græci enim jubent olivam, cùm plantatur & legitur, à mundis pueris atque virginibus operandum : recordati, credo, arbori huic esse præsidem castitatem. Florentinus quoque libro de re rustica adeo puram esse oleam tradit, ut collectores non nisi puros amet : Qui, cùm ad olivationem accedunt, jurant se non aliunde quàm ab vxore sua venire : ita fieri ut anno insequenti veberiorem proventum exhibeat. Præcipuè verò aiunt Anazarbi, quæ est Ciliciæ civitas, oleas esse fœcundissimas : quoniam à castis tantummodò pueris coluntur.* Hæc, quæ superstitionem olent in hac oliva materiali, verè & religiosè dicta sunt de Maria, quæ, ut ostensum est, se exhibet ut signum divinæ clementiæ iis præcipuè, qui castitatem ejus imitandæ studio colunt. Nemo ramen desperet accedere ad Mariam. Non est superanda asperitas montium : quippe ipsa omnibus expositа est quasi *oliva speciosa in campis :* sicut Christus est *flos campi*, Cant. 2.

Pierius.

CCLXVI. Mariæ similitudo platanus.

Sexta similitudo ducitur è platano, *quasi platanus exaltata sum iuxta aquas, in plateis.* Facit ad probandum intentum, quod platani umbra præ omnibus gratissima. Quamobrem Plato in Phædro introducit Socratem disputantem sub umbra platani, quippe patulis diffusa ramis ; opacitasque illi perpulchra & amœna. Plinius etiam libro 12. cap. 1. dicit hanc arborem *umbra tantùm gratia ex alieno orbe petitam ; gentesque vectigal pro umbra pendere.* Si igitur Deipara assimilatur platano, utique ad se confugientibus suam promittit umbram, idest protectionem : Idem enim est vivere sub umbra alicujus, ac sub protectione & patrocinio. Qui viuunt sub hac umbra, nulla mala formidant : Nam si umbra platani summoveri noctuas, quæ platani foliorum contactum ferre nequeunt, refert Ælianus libro 1. de nat. animal. multò magis fugiunt infernales noctuæ ab umbra Virginis, cùm *dæmones ne de magno spatio illi audeant appropinquare*, ut suprà notatum est ex sancto Bernardino tom. 2. serm. 31. art. 3. cap. 2. Quod si fugiunt ab umbra platani ferales aves, & mortis prænunciæ ; non poterit sub umbra Virginis haberi omen æternæ mortis, & ferale signum damnationis. Adde confugientibus ad Marianæ platani umbram ab ea ipsa præberi munimenta ad resistendum diabolo. Quippe platanus folia habet rotunda ad modum scutorum, seu clypeotum : quibus videtur platanus eos, quos sub umbra tegit, protegere. Quod idem

Plinius.

planè præstat Deipara. In quam quadrat id, quod de sapientia dicit
Hug. Card. Hugo Cardinalis in eum locum. Qui *platanus*, inquit, *quot habet folia, tot habet scuta*: *sic sapientia* (hæc etiam adumbratur per platanum) *quot habet verba, tot habet scuta contra hæreticos, contra peccatores, contra tentationes.* Adde quod platanus arbor est adeo hospitalis, ut non solùm viatores sub suam umbram excipiat; sed etiam aperto sinu iis intra se domicilium præbeat. Quamobrem
Plinius. loco cit. refert Plinius, *Licinium ter consulem cum duodevigesimo comite epulatum intra platanum; largè ipsa toros prabente fronde ab omni afflatu securum, latiorem, quàm marmorum nitore, & laquearium auro cubuisse in eadem.* Intra ejus platani sinum excepti convivæ prope viginti. Intra hujus nostræ platani sinum si conviva totus terrarum orbis accedat, torus convivio excipietur. Quippe, ut
Bernard. ait Bernardus serm. in signum, *Maria omnibus misericordiæ sinum aperit: & de plenitudine eius accipiunt universi.* Neque verò hæc platanus cælatur in hortis, vel parietibus occlusa vel sepibus: neque necesse est, quemadmodum de materiali platano dicit Plinius, *ut gentes vectigal pro eius umbra pendant:* cum ipsamet dicat, *quasi platanus exaltata sum juxta aquas, in plateis.* Ita enim interpungendum: ut patet ex contextu, & consentiunt interpretes. Nimirum *in plateis* coram tota multitudine Iudæorum exhibuit suam umbram
Mariæ umbra S. Latroni salutar. hæc platanus S. Latroni, cum ad Christum conversus est. Quippe observatum est, ut priore tomo notavimus, vmbram Virginis circa eam horam, ante solis eclipsim, ad dexteram obversam esse, quâ latro pendebat: qui ex ea accepit faustissimum suæ conversionis, & prædestinationis præsagium, mox audiens à Christo *hodie mecum eris in Paradiso.* Luc. 23. Ex hac umbra igitur specialis protectionis Mariæ, habetur speciale signum prædestinationis, & salutis ab iis, qui ad eam confugientes dicere possunt cum Ieremia Thren. 4. *sub umbra tua vivemus.* Quod si Xerces captus dicitur amore platani, quam
Xerces amore platani captus. torquibus, & armillis ornavit, ab eius umbra, & conspectu difficilè se passus avelli: ut refert Ælianus lib. 2. variar. cap. 14. Felix, qui amore captus Mariæ, eamque & devotionis affectu, & laudibus prosequens, vitam transigit sub ejus umbra: à qua auspicium capit æternæ lucis.

Mariæ similitudo cinnamomum, Plinius. Septima similitudo ducitur à cinnamomo. *Et sicut cinnamomum, &c. odorem dedi.* Facilè ex hoc probatur intentum de prædestinationis signo, si legatur Plinius lib. 12. cap. 19. *Dicitur*, inquit, *cinnamomum præstantissimum odoramentorum. Cor recreat, animique deliquio oppressos erigit.* Iure Deipara assimilatur cinnamomo, quod, teste etiam Galeno lib. de antidotis, odoratissimum est inter aromata. Odor enim, qui efflabatur ex ipsomet corpore Virginis, ut testatur
Areopag. in epist. ad Paulum Areopagita, *abundabat fragrantia omnium odo-*

ramentorum, Sed quod ad noſtram rem facit, cinnamomum hoc *cor recreat*: nihil quod magis ſpem erigat delinquentium, quàm vel ſola cogitatio Mariæ. Idcirco Bernard.homil.2. ſuper Miſſus eſt: *Si*, inquit, *criminum immanitate turbatus, conſcientia fœditate confuſus, judicii horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, & deſperationis abyſſo, cogita Mariam.* Quaſi dicat, ſola memoria Mariæ, ſolus hujus *cinnamomi odor cor recreabit: oppreſſumque deliquio animum eriget.* *Bernard.*

CCLXVII. Mariæ ſimilitudo balſamum.

Octava ſimilitudo ducitur à balſamo. *Et quaſi balſamum aromatizans odorem dedi.* In Deipatam quadrat illud Plinii lib.12. cap. 25. *Balſamum omnibus odoribus præfertur, uni tantùm Iudæa conceſſum in horto regio.* Quippe ipſamet eſt ſummi regis *hortus concluſus.* Cant.4. Balſamo condiri corpora, ut incorrupta ſeruentur, compertum eſt. Deipara igitur aſſimilatur balſamo, quia incorruptionem & corpori impertitur, & menti per virtutem caſtitatis; quam Virgo præcipuè amat in ſuis aſſeclis. Hæc autem magnum prædeſtinationis eſt ſignum, juxta id, quod dicitur Sap.4. *quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate*, &c. De quo ſupra. Porrò ſi verum eſt quod tradunt Brocardus in deſcrip. ter. ſanc. & Adrichomius in voce *Engaddi*, hortos regios, in quibus conſitum erat balſamum, appellatos *vineas Engaddi*; tranſlatoſque eſſe à Iudea in Ægyptum in gratiam Cleopatræ: ibique irrigatos eſſe à fonte parvo, uberrimè tamen fluente: in quo fama erat ſæpe lotum à Virgine puerum Ieſum, cum in Ægypto eſſet: & hunc apud incolas in veneratione habitum màxima appellari *fontem Ieſu*; aperitur ex hoc myſterium cur ſponſæ Cant.1. dicatur *dilectus ut botrus Cypri in vineis Engaddi*, nempe balſami: ac proinde aperitur etiam in hoc Mariæ ſtudioſis ſuæ prædeſtinationis omen, ac ſignum. Quia non invenitur balſamum Mariæ ſine fonte Ieſu: neque dulcem ſe præbet *dilectus ut botrum Cypri, niſi in vineis Engaddi*, in vineis balſami, quod nobis aromatizet Maria. Quippe, ut ait S. Bonavent. in ſpec. cap.5. *balſamum Mariæ eſt unctio gratiæ, qua copioſiſſimè eſt infuſa.* Et, ut notat Bernardus ſuper Miſſus eſt, *pretioſum hoc balſamum tanta plenitudine influxit, ut copioſiſſimè effluat circumquaque.* Non carebunt igitur qui accedunt ad Mariam balſamo gratiæ, quod ex ea *copioſiſſimè effluit circumquaque.* Hujus vel una gutta pignus eſt gloriæ. Non prætermittam quod ſcribit Pauſanias in Bœoticis lib.1. viperas ſub arbuſcula balſami delitescentes eo odore miteſcere, ac veneni acerbitatem deponere. Quo facilè ſignificatur vel peſſimos peccatores, ſi ad umbram Virginis, ac præſertim ad ſodalitia illi dicata confugiant, ſenſim ſerpentinam rabiem exuere, ac peccati virus deponere, veluti viperas ad odorem balſami. Quippe ipſa de ſe pronunciat, *quaſi balſamum aromatizans odorem dedi.* *Sap.4.* *Bonauent.* *Bernard.*

Mariæ similitudo aspalathus. *Aristot.*

Nona similitudo dicitur ab aspalatho, Nam ubi vulgata, *balsamum*, legunt septuaginta quasi aspalathus. Quam lectionem amplexi sunt Lyranus, Rabanus, Cornelius, & alii. Refert Aristoteles in problem. sect. 12. num. 3. eas herbas, quas iris, sive arcus cœlestis, videtur sua extremitate contingere, *odoratissimas reddi, maximè ubi Aspalathus est*. Maximam ego Aspalathus cognationem habet cum Iride: quæ signum est divini fœderis, & clementiæ ex Gen. 9. Quando igitur Virgo sui studiosis quasi Aspalathus odorem affert devotionis; signum evidens est eò flecti Iridem divinæ clementiæ: & sic signum etiam est prædestinationis & salutis, quæ tota sita est in divina misericordia. Quod si in ea *Aspalatho, in quam arcus cœli curvatur, existere suavitatem odoris inenarrabilem* refert Plinius libro 12. cap. 24. multò magis in Maria, in quam Verbum utrumque cornu divinæ & humanæ naturæ veluti cœlestis arcus curuavit, *suavitas odoris existit inenarrabilis*. Odor hic pietatis, quem Maria suis sufflat affectis, prædestinationis est pignus, quia cœlestem redolet suavitatem. Quippe, ut Sophronius serm. de Assumptione Virginis, *ex ea fragrat odor etiam Angelicis spiritibus suavissimus*.

Plinius.

Mariæ similitudo myrtha.

Decima similitudo dicitur à myrrha, *quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris*. Myrrha amara, &, ut notat Plinius libro 12. cap. 15. arbor est spinosa. Porrò, ut ait Bernardus sermone in signum, *in Maria nihil austerum, nihil terribile; sed est tota suavis*. Nihil igitur habere videtur commune cum myrrha, quæ tota est amara. Adhuc tamen ita assimilatur myrrhæ, ut id sonet nomen ipsum Mariæ: quia, ut notat sanctus Epiphanius oratione de laudibus Virginis, *Maria interpretatur myrrha maris*. Quia etymologiam amplectitur etiam Hieronymus libro de nomin. Hebr. in Exodo. Myrrhæ amarities cum amaritie maris conjungitur: & idem est myrrha maris, ac *myrrheum mare*, mare amaritudinum: Itaut possit sub typo Mariæ Noëmi dicere Ruth. 1. *Ne vocetis me Noëmi, id est pulchram; sed vocate me mara, idest amaram: quia amaritudine valde replevit me omnipotens*. De hac immensitate doloris & amaritudinis in Virgine, alia occasione egimus tom 2. Theol. libro 3. q. 8. num. 10. Nunc quod facit ad probandum intentum, hæc Mariæ amaritudo dulcedinem sui studiosis prænunciat. Quippe fuit sibi amarissima, ut esset iis dulcissima, pro quibus offerens suos dolores mereatur illis æternam dulcedinem. Quod si eximia devotio erga Sanctum aliquem, præsertim martyrem pœnis toleratis insignem, prædestinationis est signum, ut ostensum est cap. 9. quia supponitur à tali martyre Deo suis devotis pœnas exhiberi suas, v.g. à Petro crucem, à Stephano lapides, à Laurentio prunas, ut iis impetrent auxilia efficacia ad salutem multò magis id militat in Virgine, quæ cæteros Martyres, ut probatum est tom. 1. p. 559. incomparabiliter superavit. Si tantum præsidium salu-

Maria tota suauis.

Epiphan.

Ruth. 1.

CCLXVIII.

tis in Martyre, quantum putamus in Regina Martyrum? Quod si Virgo neque ferro confixa est, neque per carnificis insolentiam passa est, vt Martyres; id magis proficit ad probandum intentum: Tradunt enim myrrham ferri violentia expressam imperfectiorem esse, ac minoris pretii, quàm quæ sponte sudat, & stillat; hancque cæteris antecellere. Quamobrem Plinius libro 12. cap. 15. de arboribus myrrhæ loquens, *sudant*, inquit, *sponte priusquam incidantur, stacten dictam, cui nulla præfertur* Myrrha ergo mortificationis in Virgine, quia nullo incisa ferro sponte stillauit, ideo perfectissima & electa: ac proinde Maria de se dicit, *quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris*: scilicet, vt notat Hugo Cardinalis, *per spontaneam mortificationem: quia myrrha, quæ sponte emanat, pretiosior est & electa dicitur: quæ verò per incisionem corticis manat, vilior est, & minoris efficacia*: nempe martyrium spontaneum Virginis, in quo neque ferrum, neque vlla incisio interceßit, aliorum omnium martyrio est longè præstantius: quod violentia tyrannorum per vulnera, quasi myrrham inciso cortice, expressit. Ex hac igitur myrrha electa, ex hoc mari myrrheo si Deipara vel vnam stillam pro suis offeret, efficax erit ad impetrandum, ac merendum iisdem de congruo æternam gloriam. Ita fiet vt hoc quod mare myrrheum fuit Mariæ, vertatur asseclis in mare lacteum, iuxta id quod dicitur Deuter. 33. *inundationem maris quasi lac sugent*. Gutta lactis, quam Maria filio largè sugendam dedit, si aspergatur huic mari mirrheo, euader nobis lacteum æternæ felicitatis, iuxta id quod dicitur Is. 66. *ad vbera portabimini*; cùm scilicet prædestinati ex vberibus diuinæ essentiæ sugent lac beatitatis. Hoc autem potissimùm ii sibi polliceri possunt à Deipara, qui in hac vita aliquid eius myrrhæ degustant, per spontaneas mortificationes in eius honorem susceptas, puta per ieiunia Sabbatorum, & in quibuscunque vigiliis Festorum Virginis, per abstinentiam à carne certis hebdomadæ diebus in eius honorem assumptis: &, quod maximè omnium præstat, per spontaneam continentiam à voluptatibus carnis; cùm mirrhâ potissimùm corpora incorrupta seruentur. Hanc voluntariam mortificationem Virgo suos edocet asseclas: quippe *labia eius lilia distillantia myrrham primam*, Cant. 5. In hac myrrha electa reperient ii suæ electionis auspicium. Atque hæc est postrema similitudo ex iis decem, quas ab Eccl. 24. decerptas, Ecclesia, in festo Assumptionis, Deiparæ applicat. His libet addere, in gratiam studiosorum Virginis; decem eiusdem membra, quæ in Canticis laudat sponsus in spõsa. Cuius typo semper ibi adumbrari Deiparam author est Rupertus in Cant. & libro 7. de gloria Trinitatis cap. 13. Andreas Cretensis orat. 2. de dorm. Gulielmus, Honorius, Hailgrinus, Carthusianus, & communiter interpretes in Cant. Inter quos Aponius, qui ante octingentos circiter claruit, pronunciat *infelicem, qui*

Plinius.

Myrrha mortificationis in Virgine perfectissima.

Hugo Card.

Deut. 33.

Ex membris ſponſæ gloriæ pignus deducitur.

hoc non credit. Oſtendam breuiſſimè membra ſponſæ, quæ non ſine magno Spiritus ſancti myſterio deſcribuntur, omnia glotiæ pignus, beatitudinis omen: ſpem ſalutis exhibere: vt meritò poſſint ea ſibi ſtatuere Deiparæ ſtudioſi ſuæ prædeſtinationis ſignum.

Primum,& præcipuum membrum eſt caput cum ſuo capillamento: *Caput tuum eſt Carmelus, coma capitis tui purpura Regis iuncta canalibus*, Cant.7. Dicitur *caput vt Carmelus.* In quem locum Gulielmus: *Mens*, inquit, *in Virgine Matre monti comparatur propter excellentiam gratiæ.* Compatatur autem Carmelo, qui mons, vt notat Theodoretus, & alii, amœniſſimus eſt,& floribus coronatus; vt è ſuo capite, tanquam è florentiſſimo monte,exhibeat ſuis Virgo ſerta numquam marceſcentia,ſemper florida beatitatis: *Coma capitis, ſicut purpura Regis.* Ecce Deipata è ſuo capite vnà cum coro purpuram exhibet & regnum. Quippe, vt ait Ambroſius in Pſal.118. ſerm.17. *ipſa tanquam bene merita Regina Chriſti ſanguine coronatur: qui purpura eſt, quia Reges facit, & meliores Reges, quibus Regnum donat æternum.* Quod autem additur, *iuncta canalibus, ſignificat*, vt ait Gulielmus, *quod tincturam illam Regalis indumenti, quæ facta eſt in Paſſione, illico ſequuta eſt abundantia gratiæ, quæ per aquam ſignatur.* Clarius prædeſtinationis omen inuenitur in ſpõſæ crinibus, ſi legamus cum Septuaginta *Rex ligatus in canalibus*: Chriſtus enim ita ligatur flexibus crinium, ideſt, vt Rupertus explicat in Cant.4. *cogitationum* Virginis, vt quidquid illa ad ſuorum clientum ſalutem excogitat, ipſe cogatur exequi tanquam Rex ab ea ligatus in ſuis crinibus, & ſuis cogitationibus alligatus.

Mariæ caput gloriam nobis portendit.

Ambroſius.

In Mariæ crinibus prædeſtinationis ſignum.

Cant.7.

Cant.4.

Secundum membrum ſunt oculi, *Oculi tui columbarum*, Cant.4. Nemo ignorat columbam ſymbolum eſſe felicitatis. Quamobrem Valerianus in hierog. lib.22. *adnumerantur*, inquit, *columba inter eas alites, quæ Regibus auſpicia faciunt. Hinc Æneæ columbæ gemina à matre in auſpicium miſſa; & Cæſari originem inde trahenti proſpero fuerunt oſtento.* Gemini ſponſæ oculi, quaſi *columbæ geminæ à matre in auſpicium miſſæ* iis, qui filiali affectu Virginem proſequuntur;auſpicium vtique ſunt regni & futuræ felicitatis. Hoc inſinuatur à Dauide Pſal. 67. *penna columbæ deargentatæ & poſteriora dorſi eius in pallore auri*, per quod ſignificatur omen futuræ felicitatis. Quippe, vt ait Auguſtinus in eum Pſalmum, *poſteriora ſunt in auro: quia anima, poſtquam de corpore exiit, ſuper aurum lucet in charitate, quæ nunquam excidit: hîc argento ſplendens, ibi auro.* Oculi igitur Mariæ per columbas argenteas ſimul & auteas deſignati, & præſentem felicitatem ominantur, & futuram, iis præſertim quos Maria benignè intuens,quaſi oculis aſpicit columbinis. Quamobrem Anſelmus apud ſanctum Antoninum. 4. part. tit. 15. cap.14. §.7. *neceſſe*, inquit, *vt ii ad quos Maria pro eis aduocans conuertit oculos, iuſtificentur & glorificentur*

Valer.

Mariæ oculi æternæ felicitatis auſpicium.

Pſal.76.

Auguſtin.

Anſelmus.

rificentur: Quia scilicet Mariæ *oculi sicut columbæ*: eius nempe, quæ visa est à Dauide argenteis pennis, dorso auteo, felicitatem affetens iustificationis in pennis argenteis, glorificationis in dorso aureo: ideo *ii ad quos conuertit oculos, necesse est vt iustificentur & glorificentur.*

Tertium membrum est *nasus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum*, Cant.7. Mysterium in hoc latet, quod Adam post peccatum expulsus est è Paradiso in agrum Damascenum: ibique pœnitentiam egit peccati, vixit, sepultusque est, vt tradunt aliqui. In Virgine igitur habetur turris præsidii *contra Damascum*: & contra id quod post eiectionem è Paradiso ibi sedem fixit, peccatum. Quippe, vt notat hic Theodoretus, *Damascum pro impietate frequenter ponit scriptura: vt Isaiæ 8. auferetur fortitudo Damasci.* Qui pugnat ex hac turri omen habet victoriæ. Siquidem hic, vt notat Gulielmus in hunc locum, *clementia piæ matris, qua se propitiam petentibus exhibet, insigniter commendatur. Nasi quippe officio hauriuntur odores. Quid autem preces piorum nisi odores quosdam suauissimos dixerim?* Dicitur autem *turris Libani*, quod idem sonat ac turris candoris: quia; vt notat idem Gulielmus, *fabricauit Deus, candidatis suis* (prædestinatis) *hanc turrim fortitudinis à facie inimici. Turrim fiducia contra faciem Damasci; ideſt propriæ matris clementiam illis ad magnum, certumque munimen attribuit.* (Quid est *magnum, & certum munimen*, nisi magnum, & certum pignus salutis?) *Hæc est ergo turris Libani fortis munitio candidatorum, ne quando dicat inimicis prævalui aduersus eos: & denigrauit nitorem eorum. Turris ista respicit contra Damascum. Respicit enim piè, quos respicit muniendus. Sed torue, & terribili oculo respicit contra Damascum: vt arceatur ab his; quos illa tuendos suscipit.* Quid clarius pro prædestinationis signo in iis qui sub tutela latent Mariæ?

Cant.7.

Theodoretus.

Gulielmus.

Quartum membrum sunt genæ. *Sicut fragmen mali punici, ita & gena tua.* Cant.4. Ex his genis Virginis & munimen habemus, & pignus salutis. Primò quia in colore sanguineo, qui habetur in fragmine mali punici, refertur sanguis Christi: quem, si ille cælat in venis, Maria prodit in genis omnibus exhibendum. Ideo Gulielmus: *Cùm filius*, inquit, *dicit matri suæ, sicut fragmen mali punici gena tua, indicat pudorem in genis, colorem referentem cruoris; cuius effusio mundi redemptio extitit.* Secundò, quia malum punicum fractum purpuram exhibet in granis cotonam in cortice: qua solum malum punicum, inter poma cætera, cotonatur. Ecce nobis in genis Mariæ regni cælestis pignus; purpura, & cotona: ideoque dicuntur referre mala punica Paradisum: *Emissiones tuæ Paradisus malorum punicorum.* Cant.4. Nonne suis Maria Paradisi dat pignus, quæ in genis

CCLXX.
Cant.4.
Mariæ genæ pignus exhibent salutis.
Gulielmus.

exhibet paradiſum? Idcirco dicuntur *gena ſicut fragmentũ mali punici* : quia cum duplex ſit Eccleſia, triumphans,& militans; genæ Virginis comparantur Eccleſiæ triumphanti, quæ alterum quaſi fragmen eſt Eccleſiæ militantis. Hæc animadverſio eſt Martini Delrio : qui, *genæ*, inquit, *triumphantis Eccleſiæ non integro malo punico comparantur, ſed fragmini : quia fragmen alterum eſt Eccleſia militans.* Genæ igitur Virginis ſunt fragmen mali punici : quia Eccleſiam tantummodò præferunt triumphantem. Quod teſtatur Areopagita in epiſt. ad Paulum, ubi affirmat ſe ductum *ad Deiformem præſentiam altiſſimæ Virginis, non potuiſſe tanta felicitatis inſignia ſuſtinere : quoniam nulla videri poteſt major gloria beatorum.* Ecce aſpectus & genæ Virginis nihil aliud præferunt quàm Paradiſum, beatitudinem, gloriam.

Delrius.

Quintum membrum, quod in Virgine commendatur à ſponſo, ſunt labia : *Sicut vitta coccinea labia tua,* Cant. 4. Clariùs Septuaginta, *funiculus coccineus labia tua.* Arcanum in hoc latet myſterium, ad indagandum in Virgine noſtræ prædeſtinationis auſpicium. Alluditur profectò ad funiculum coccineum, quem Rahab viſa eſt ſuſpendere in feneſtra ad ſignum ſuæ ſalvationis,& omnium ejus domeſticorum. *Signum fuerit funiculus iſte coccineus, & ligaveris eum in feneſtra,* Joſue cap.2. Rahab autem in hoc typum Mariæ geſſiſſe oſtendimus ſupra num.249. Suſpendit Rahab funiculum coccineum in feneſtra domus : ſuſpendit Maria funiculum coccineum in feneſtra oris. Illa in ſignum ſalutis ſibi, & domeſticis, incenſa Iericho ſub duce Ieſu filio Nave ; hæc in ſignum ſalutis ſibi & devotis, incenſo orbe, ſub judice Ieſu filio Dei. Ideo Mariæ dicitur, *funiculus coccineus labia tua*, ſignum in iis præferens ſalvationis omnibus domeſticis ſuis. Eſt animadverſio Theodoreti in hunc locum : ubi, *per funiculum*, inquit, *coccineum in memoriam redigit Rahab : quæ ejus figuram gerebat in veteri Teſtamento. Etenim ipſa quoque habuit ſignum ſalutis funiculum coccineum, quem ſuſpenſum dimittere viſa eſt è feneſtra.* Hoc ſignum ſponſus in ore ſponſæ collocat: quia ſcilicet verba prudentia ex ore Virginis, & voces internæ, quibus ſuos alloquitur, ſunt tanquam funiculus coccineus prænuncians, & promittens ſalutem. Ideoque ſubditur, *& eloquium tuum dulce :* quia dulcedinem ſpondet æternæ vitæ. Quod idem innuitur Pſal.44.dum Virgini dicitur, *diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Gratia enim, quam fundit in corda eorum qui eam audiunt, funiculus eſt coccineus, vexillum & ſignum ſalutis : cùm gratia ſit ſemen & pignus gloriæ. Idcirco Rupertus in hæc verba, *Labia eius ſicut vitta coccinea*, dicit *Virginem in iſta gratia eſſe cæteris omnibus incomparabilem, poſt dilectum ſuum : cui ſpecialiter Spiritus ſanctus in Pſalmo dicit, Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Quod ſi ex ore Herculis catenas prodiſſe aureas ad ligandos animos

Cantic.4.
In Mariæ labiis ſalutis auſpicium.

Ioſue 2.

Theodor.

Pſal.44.

Rupertus.

autumarunt antiqui, teste Valeriano in hierogl. libro 3. ex ore Virginis *funiculus coccineus* prodire dicitur non ad ligandos animos, sed ad soluendos; cùm signum sit libertatis filiorum Dei. Ex alio etiam capite hic *funiculus coccineus* prædestinationis signum adumbrat, & promissionem gloriæ: quippe solemne fuit apud Hebræos hereditatem appellare nomine funiculi, ex quo terram promissionis mensi sũt funiculis. Ideoque dicit Psal. 77. *sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.* Quam consuetudinem eos sumpsisse ab Ægyptiis author est Hieronymus in cap. 3. Ioëlis. Quamobrem dicitur Deut. 32. *Iacob funiculus hæreditatis eius*, nempe Domini; ideſt hæreditas Domini. Et Psal. 15. dicitur à Dauide, *funes ceciderunt mihi in præclaris; etenim hæreditas mea præclara est mihi?* quia scilicet, vt dicit Psal. 72 *pars mea Deus in æternum.* Funiculus igitur hic è Deiparæ labiis prominens, Deum vt hæreditatem promitti: & terram vere promissionis metiendam, pro cuiusque meritis, & maximè pro cuiusque affectu in Virginem, funiculo isto coccineo qui pendet ex ore Virginis: quasi danda sit vnicuique ea portio gloriæ, quam illa suo ore statuerit. Dicitur autem funiculus hic coccineus: tum quia, vt ait Nyssenus hom 7. in Cant. *per coccineum ad sanguinem Christi per quem redempti sumus, respicitur*: quem Christo communicatum à matre æquum est dispensari à matre. Tum quia funiculus hic coccineus est veluti vexillum purpureum: sub quo prædestinati hîc militant, ibi triumphant. Nimirum Christus est Dux, Maria vexillifera: atque adeo ii primum expectant à Christo, qui militant sub vexillo Mariæ. Quamobrem Bernardus sermone 4. in Salue. Mariam alloquens, *Tu*, inquit, *vexillifera in nobis, vexillifera Regis te ducente pro nobis.* Nempe è labiis Mariæ prodit signum, & vexillum salutis. Labia igitur Mariæ *funiculus coccineus*: vt qui signum suæ prædestinationis indagat, illi *signum sit funiculus iste coccineus.*

Psalm. 77. *Deut 32.* *Psalm. 15.* *Psalm. 72.* *Nyssenus.* *Bernard.*

Sextum membrum à sponso laudatum in Virgine, est collum: *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ est ædificata cum propugnaculis*, Cant. 4. In hac turri præsidium etiam peccatores reperiunt: quippe Maria, vt ait Hailgrinus, *fuit à Christo vero Dauide fabricata, vt peccatoribus esset refugium & munimen. Propugnacula huius turris sunt gratiæ, quibus peccatores protegit, & inimicum expugnat.* In Maria igitur signum prædestinationis inueniant etiam peecatores, modò confugiant ad hanc turrim: quandoquidem, vt dicitur Cant. 4. *mille clypei pendent ex ea omnis armatura fortium. Millenarius numerus*, vt ait Gregorius libro 9. Moralium cap. 2. *pro vniuersitate solet intelligi. Mille clypei*, omnes clypei: quia scilicet contra omnes dæmonum tentationes, contra omnium vitiorum insultus, contra omnes animi passiones reperitur clypeus in Maria. Ideo Bernardus hom. 2. super Missus est: *Si iactaris*, inquit, *superbiæ vndis, si ambitionis, si*

CCLXXI. *Cant. 4.* Maria collum turris præsidio peccatoribus. *Hailgrinus.* *Gregorius.* *Bernard.*

detractionis, si amulationis, voca Mariam. Si iracundia, aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus, barathro cœperis absorberi tristitiæ, cogita Mariam. Ecce in hac turri contra omnes hostes *mille clypei*, omnes clypei. Idcirco subdit, *omnis armatura fortium.* Illi igitur fortitudinem & victoriam sibi promittant, qui clypeis armantur ex hac turri. Ideo idem Bernardus sermone 4. super Salue, *Ex te*, inquit, *prodit omnis armatura fortium: quia nihil est virtutis, quod ex te non resplendeat.* Et sanctus Thomas opusc.8. *Mille*, inquit, *clypei pendent ex ea; quia in omni periculo obtinere potes salutem à Virgine gloriosa.* Obseruandum etiam est, quòd dicuntur solùm *clypei omnis armatura fortium*, non enses, non iacula, non arma alia offensiua: quia certamen, quod gerunt electi, totum positum est in tolerantia, non inferendo malum, sed perferendo, iuxta illud Luc. 21. *in patientia vestra possidebitis animas vestras.* Denique adeo verum est reperiri in Maria *omnem armaturam fortium*, vt ipsemet Christus ad pugnandum contra diabolum, quando carnem suscipit, arma susceperit ex Maria. Ideo Methodius orat. in hypap. *Tu*, inquit, *potentem illum corpore, quasi panoplia* (hoc est omni armorum genere) *induis; per quem ignita omnia maligni tela extinguuntur*, Si Christus ipse, prædestinatorum caput, arma sumpsit ex Maria: si in ea est *omnis armatura fortium*; vtique Mariæ deuoti, qui ex ea clypeos sumunt, fortes sunt, & electi: qui verò non armantur ex Maria, imbecilles sunt, & reprobi. Ex accessu igitur ad Mariam maximum habetur prædestinationis signum, quia in Maria habentur omnia contra hostes arma, omnia prædestinationis media & præsidia.

Ex Maria Christus arma suscepit ad pugnandum cum diabolo.

Septimum membrum, de quo ipsamet Deipara gloriatur, sunt vbera, *Ego murus, & vbera mea turris*, Cant.8. vt non deessent collo, tanquam turri Dauid præcipuæ, duæ hinc inde turriculæ, siue ad ornamentum, siue ad munimentum: quò ii qui ad Mariam confugiunt, inueniant vndique turres, è quibus hauriant spem salutis. Dicuntur autem ipsamet Mariæ *vbera turres*; quia suos lactando protegit, protegendo lactat: dum iis & munimen exhibet, quo eripiat ab æterna morte; & alimentum præbet, quo alat ad æternam vitam. Lactauit Maria corporaliter Christum: & fuere illi matris *vbera sicut turris*, dum adhuc lactans inter ipsamet turrita vbera debellauit diabolum. Ideoque dicitur Isa.8. *Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samaria coram Rege Assyriorum.* Quæ de victoria Christi pueri conuersione trium Magorum reportata à Diabolo explicant Athanasius libro de Incarnatione Verbi cap.1. & Tertullianus libro 3. contra Marcionem cap.3. & libro contra Iudæos cap.9. Dum penderet Christus inter materna vbera, vt idem Tertullianus loquitur, *vagitu erat infans ad arma*

Cant.8.

Mariæ vbera turres dum nos lactant, & muniunt.

Isa.8.

Tertull.

convocaturus, & signum belli crepitacillo veluti tuba daturus. Quippe ea de Gentilitate victoria non parta est à Christo in ligno Crucis, sed in gremio matris. Quod passim notarunt Patres. Chrysologus homilia 8. in Matth *Invenerunt*, inquit, *Magi puerum cum Maria, quæ eum in suo gremio collocavit.* Ambrosius sermone 1. de Epiphania, *Mater partui molli blanditur gremio, cùm adorandum Magis ingerit.* Idem notant Hilarius homilia 1. de Epiphania, Emissenus & Euthymius in cap. 2. Matth. ut mirum non sit appellari à sponso Mariæ ubera turres, inter quas Christus puer victoriam de Gentibus reportavit : cùm nondum suum funderet sanguinem, sed dum Mariæ lac sugeret. Lactat nunc quoque Maria spiritualiter suos lacte spiritualium consolationum ; dumque eos inter lactandum victores reddit diaboli, præstat utique iis ubera sicut turres. Quamobrem Gulielmus in hunc locum, *Ego*, inquit, *murus, & ubera mea turris : ideſt tantæ fortitudinis facta sum, ut omnibus ad me confugientibus non tantùm murus sim ad muniendum, sed & mater ad nutriendum : & talis mater, cujus ubera sunt sicut turris, cuius maternum pectus non tantùm parvulos nutriat, sed etiam dum adhuc in nutrimentis sunt & minùs apti ad prælium, hostibus inaccessibiles faciat ; cùm creverint fiducialiter processuros ad campum, non tantùm carnem & sanguinem, sed & spiritualia nequitiæ ad prælium provocaturos.* Ecce in uberibus omen victoriæ. Non arcentur ab his devoti Virginis, etiam peccatores. Nempe ad hoc duo gestat ubera, ut unum justis, alterum peccatoribus præbeat. Ideo Riccardus Victorinus, *Beata Virgo*, inquit, *habet duo ubera gemina dilectionis lac fundentia, quia reis impetrat veniam, & justis gratiam.* Porrò numquam siccantur lacte hæc ubera : neque vnquam iis deest lac uberrimum misericordiæ, quo succurrat miseriæ. Quamobrem Hugo de Sancto Victore: *Vbicunque*, inquit, *fuerit miseria, tua & currit & succurrit misericordia. Adeo ubertate replentur ubera tua, ut tacta alicuius miseria notitia, lac fundant misericordiæ: nec potes miserias scire, & non subvenire.* Præterea, tanta velocitate cucurrit Maria ad præbendum suis lac prædictum misericordiæ, ut rursus ejus ubera comparentur à sponso hinnulis capreæ: *duo ubera tua, sicut duo hinnuli caprea*, Cant. 4. quia illa ubera exiliunt ad lactandum velocitate hinnulorum. Quod advertens idem Riccardus, *hinnulorum*, inquit, *velocitati comparantur ; quia velociùs occurrit eius pietas, quàm invocant; & causas miserorum anticipat.* Quòd si per duo Virginis ubera accipiantur, ut vult Rupertus, Mariæ maternitas & virginitas; utroque hoc ubere suos illa nutrit, & pascit. Quippe maternitatem adhibet ad impetrandum pro suis : virginitatem exhibet ad eosdem purificandos. Quocirca studiosi Virginis, cùm carnalibus tentationibus infestantur, solent ad puritatem Virginis confugere, signando ter lumbos, & dicendo, *per immaculatam Conceptionem, &*

Maria in suo gremio Christum Magis dedit adorandum. *Chrysologus. Ambrosius.*

Ricc. Vict.

Mariæ ubera numquam siccantur. *Hugo Vict.*

Cant. 4.

CCLXXII. *purissimam Virginitatem tuam munda cor, & carnem meam.* Quod experti testantur præsidium esse contra has tentationes præsentissimum, euadente Virginitatis vbere in turrim, quâ arcetur impuritas. Idcirco assimilantur etiam vbera Virginis *hinnulis caprea, qui pascuntur in liliis*: quia eos maximè Virgo in suis claudit vberis, quasi intra se gestans, qui pascuntur inter candidissima lilia castitatis. Vbera igitur Mariæ signum prædestinationis suis exhibent: tum quia media iis fuerunt saluris, ac proinde signatum quia vbera, quibus hîc Deipara suos lactat, præsagia sunt cælestis beatitudinis. Quippe deuoros Virginis, quos illa hîc suo pascit lacte, Christus in cælo admotos ad mammillas diuinæ essentiæ pascet æterno lacte. Ideo ait Riccardus Victorinus, *per hinnulos hos* (qui ad Mariæ ubera hîc pendent) *intelligi hominum animas ad cælum translatas vbi Christus pascit hinnulos cælesti lacte.*

Octauum membrum à sponso in sponsa celebratum, est venter: *Cant. 7.* *Venter tuus aceruus tritici, vallatus liliis*, Cant 7. In hoc magnum Deipara præfert suis prædestinationis indicium; quia nomine tritici *Matth. 13.* veniunt electi, sicut nomine zizaniæ reprobi, ex Matth. 13. *Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum.* Venter ergo Mariæ aceruus tritici: quia Maria electos gestat in vtero. ipsa electos omnes tanquam vera mater gestat in vtero. Quamobrem Epiphanius, sermone de laudibus Deiparæ, *ipsa*, inquit, *Verbum veluti granum frumenti suscipiens, eius manipulos germinauit*, nempe *Epiphanius.* electos cæteros. Quod clariùs tradens sanctus Bernardinus Senensis *Bernard.* tomo 3. ser. 6. art. 2. cap. 2. *Virgo*, inquit, *omnium electorum salutem viscerosissimè expetiit, ita vt omnes, tanquam verissima mater filios, in suis visceribus baiularet.* Qui igitur filiali affectu prosequuntur Mariam tanquam matrem, signum prædestinationis in hoc habent, quod eos Maria gestat in vtero tanquam filios, proinde tanquam electos. Quippe *venter eius aceruus tritici*, ideſt cumulus electorum. Dicitur etiam vallatus liliis, quia lilium est spei symbolum. Quapro- *Valerian.* pter in moneta Antonini Pii, refert Valerianus in hierogl. lib. 55. ex vna facie sculptum apparebat lilium: ex altera, inscriptio, *spes perfecta.* Venter igitur Mariæ vallatur liliis; vt iis, quos ipsa materno gestat affectu, *spem perfectam* faciat æternæ vitæ. Potest etiam dici Mariæ *venter aceruus tritici vallatus liliis*: quia in ventre illo virgineo compactus est panis ille Eucharisticus, quo nutrimur ad æternam *Ambrosius.* vitam. Quippe, vt ait Ambrosius libro de instit. Virg. cap. 14. *in Virginis vtero aceruus tritici germinabat. Hoc granum omnes homines* *Epiph.* *perpetua cælestium munerum esca saturauit.* Et Epiphanius sermone de laudibus Mariæ, *Virginis*, *inquit*, *vterus panem vitæ Christum per* *Basilius.* *nouem menses decoquendum accepit.* Basilius etiam Seleuciæ Episcopus orat. de Annunc. *Virgo*, inquit, *cælestem panem, qui fidelibus in cibum*

& potum exhibetur, vtero complexa est. Venter igitur Mariæ exhibet suis prædestinationis pignus, dum euadens aceruus tritici exhibet panem vitæ. *Vallatus liliis*, veluti candidis hostiolis circumseptus: quæ, dum præferunt speciem lilii, & spem & odorem afflant immortalitatis. Ideo Eucharistiam appellat Ambrosius, *lilium in quo est splendor aeternitatis*: nimirum, *qui manducat hunc panem, viuet in aeternum*, Ioan. 6. In hoc igitur *aceruo tritici* nutrimentum à Maria exhibetur nobis æternæ vitæ: in hoc liliorum vallo spes nostræ prædestinationis figitur.

Nonum membrum, quod sponsus in sponsa prædicat, est vmbilicus: *Vmbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis*, Cant. 7. Sicut adumbrat Eucharistiam sub specie panis in ventre, *Venter tuus aceruus tritici*; ita eamdem sub specie vini in vmbilico, *Vmbilicus tuus crater tornatilis*. Alludit ad quod dicitur Prou 9. *Sapientia miscuit vinum*; siue, vt alii, *miscuit in cratere vinum, & proposuit mensam*. Quamobrem Ambrosius de instit. Virg. cap. 4. *Verè aluus ille Maria crater tornatilis: in quo erat sapientia, qua miscuit in cratere uinum.* Ex hoc cratere in aureos Ecclesiæ scyphos transfunditur sanguis sub specie vini, idque indeficienter, ac perenniter: & ideo dicitur *crater nunquam indigens poculis*. Quamobrem Gulielmus, *nunquam*, inquit, *indigens poculis; quia quotlibet inde hauriant, & quantumlibet hauriant, nequit exhauriri.* In hoc ergo etiam Maria prædestinationis affert pignus, iuxta id quod dicitur Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam*: dum Maria in ventre carnem, in vmbilico exhibet sanguinem. Vtrumque conjunxit Zach. cap. 9. *Quod est bonum eius, & quod est pulchrum eius? Frumentum electorum, & vinum germinans Virgines.* Frumentum electorum: & ideo Mariæ dicitur *venter tuus aceruus tritici*. Additur præterea, *vinum germinans virgines*: & ideo dicitur *vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis*. Et ratio est, quia sicut *caro Christi est caro Mariæ*, vt ait Augustinus sermone de Assumptione; ita sanguis Christi est sanguis Mariæ: quia, vt ait Emissenus hom. 1 de Natiuitate Domini, *sanguinem, quem etiam pro matre obtulit, de sanguine matris accepit.* Et ideo in sacro Altari non solùm Christi, sed etiam Mariæ carnem haurimus & sanguinem. Quod Mariæ deuotis specialem affert perceptione Eucharistica voluptatem, & specialem spem salutis; tanquam Mariæ quoque carni & sanguini concorporatis. Quamobrem Petrus Dam. serm. 45. cùm dixisset manare aliquid ex vberibus Virginis, & in carnem verti Saluatoris; mox subdit, *Illud absque vlla dubietate, non aliud, nunc de sacro Altari percipimus: & eius sanguinem (Mariæ) Sacramentum nostræ redemptionis haurimus.* Ideo sicut Eucharistia per manna signatur; ita ipsamet Virgo manna dicitur, Quare Ambrosius in Ps. 21.

Cant. 7.

Prouerb. 9.

Ambrosius.

Mariæ aluus crater tornatilis, è quo vinum sanguinis Christi transfunditur.

Gulielmus.

Ioan. 6.

Zach. 9.

Emissen.

Mariæ carnem & sanguinem in Eucharistia hautimus cum Christo.

Petr. Dam.

Ambrosius.

Ipsam, inquit *Mariam manna dixerim, quæ velut cælitus veniens cunctis Ecclesiarum populis cibum dulciorem melle defluxit.* Si igitur in Eucharistia, vt canit Ecclesia, futuræ gloriæ nobis pignus datur; Mariæ *vmbilicus crater tornatilis* exhibet nobis prædestinationis signum in poculo Eucharistico. Ideo Alanus in eum locum, *Maria*, inquit, *vmbilicus plenus poculis, mundo propinans vinum salutis, vinum lætitiæ, poculum vitæ.* Et aure illum Gulielmus, *vmbilicus ille*, inquit, *virgineus vitam mundo quasi crater tornatilis propinauit.* Ex hoc cratere spes hauritur salutis.

Alanus. Mariæ vmbilicus prædestinationis signum exhibet.

Decimum membrum sunt femora, *Iunctura femorum tuorum sicut monilia*; siue, vt alii, *sicut torques*, Cant 7. Ita enim legunt Ambrosius, Gregorius, & alii, vbi aliqui codices, iuncturæ femorum tuorum, Per femora spiritualia, vt notat Alanus, generatio spiritualis intelligitur: sicut per femora corporalia generatio corporalis. *Iunctura* igitur *femorum* Virginis *sicut monilia*; quia eos, quos Maria spirituaLiter generat, quasi monilibus ornat, & coronat. Quamobrem Ambrosius libro de instit. Virg. cap. 4. *Quàm pulchra*, inquit, *illa, quæ in figura Ecclesiæ de Maria prophetata sunt: si tamen non membra corporis, sed mysteria generationis eius intendas: Dicitur enim ad eam; Moduli femorum tuorum similes torquibus.* Et infra; *Sicut victores solent secularibus præliis strenuorum virorum donatas torquibus honorare ceruices; ita iugum nostrum leuauit, vt fidelium colla virtutis insignibus coronaret.* Coronis igitur assimilat Mariæ femora sponsus, & torquibus triumphantium: quia iis, quos tanquam sui studiosos specialiùs pia mater gestat in femore, pollicetur torques aureos ac triumphalia ornamenta. Quando, vt notat idem Ambrosius in Psal. 116. serm. 17. *Sponsæ femora ornamentis pretiosissimis comparantur, & torquibus triumphantium.* Ex his omnibus iam habentur membra omnia, quæ à sponso describuntur, in Virgine non aliud exhibere quàm prædestinationis auspicia, æternæ salutis pignora, victorias, coronas, triumphos; vt non immeritò dicatur tota eius *statura assimilata palmæ*, Cant. 7. Quo significatur Mariam, quanta quanta est, præmonstrare victorias, & præmium ipsum cæleste. Ideo Cassiodorus in eum locum. *Palma*, inquit, *victricem onerat manum: & ideo præmium illud significat, quod victoribus sanctis in cælestibus dandum est.* Quid clarius, ad ostendẽdum nostræ prædestinationis signum reperiri in Maria? Denique nihil in ea aliud contineri, præter victorias & triumphos, satis indicauit sponsus, cùm dixit, *Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum?* Cant. 7. Castra quidem propter auxilium, quod Maria fert in hac vita pugnantibus: choros, propter cantica & pæanas, quæ Maria præbet triumphantibus. Idcirco Theodoretus: *Quid videbis*, inquit, *in Sunamite nisi choros castrorum? Ex castris enim fiunt chori. Nam*, vt addit Honorius, *cùm in castris virtutis vicerint*

Mariæ, quos spiritualiter generat, ornat & coronat.

Ambrosius.

CCLXXIII.

Cassiodor.

Cant. 7.

Theodor.

Honor.

vicerint milites, paana canentes redeunt; & choros ducentes victoriæ præconium celebrant. Ideo quicquid est in Maria, *castra* sunt, & *chori*: *castra* in præsenti vita ad pugnandum, *choros* promittentia æternæ vitæ ad canendum. Dicitur autem non videri in Maria *nisi choros castrorum*; non autem dicitur castra chororum: quia ita illa certum fert suis affectis prædestinationis auspicium, ut in iis priùs videantur chori, quàm castra; antea triumphus, quàm pugna. Hæc ex Canticis: qui *totus liber*, ut ait Andræas Cretensis in Cant. *Virginem præmonstrabat.* Multa de Virgine tanquam prædestinationis prænuncia è sacris literis hausimus, plura prætermisimus: quippe, ut affirmat sanctus Vincentius serm. 2. de Nativitate Virginis: *Maria in omnibus libris sacræ Scripturæ, & in omnibus Canticis, immo etiam in singulis versibus directè vel indirectè, mysticè designatur.* Atque hæc quoad probationem è Scripturis.

Canticorum liber totus Virginem præmonstrat. *Andr. Cret. Vincent.*

Probatur idem secundò ex Patribus: quorum testimonia quamplurima adteximus Scripturis; alia intermiscenda sunt rationibus: hìc pauciſſima seligemus.

Primum testimonium sit celeberrimum illud Germani Constantinop. sermone de zona Virginis, ubi, *si tu*, inquit, *nos deseruerîs, quidnam de nobis fiet, ô sanctissima Deipara, spiritus & vita Christianorum? Quomodo enim corpus nostrum vitalis signum operationis habet respirationem: ita sanctissimum tuum nomen, quod in ore servorum tuorum versatur assiduè, in omni tempore, loco, & modo, vitæ & lætitiæ non solum est signum; sed etiam ea conciliat, & procurat.* Sicut igitur respiratio causa est, & signum vitæ corporalis: ita affectus in Mariam causa est & signum vitæ spiritualis, nempe vitæ gratiæ, ex qua vita gloriæ. Observandum est dici *nomen Mariæ, quod in ore servorum tuorum* (devotorum Virginis) *assiduè versatur in omni tempore, loco, & modo signum esse vitæ.* Quapropter magnum prædestinationis signum est apud Virginis studiosos assiduè habere in ore Mariam: sive eam laudando, sive precando, sive alios propter eam obtestando, sive ejus auxilium iis imprecando, sive ad ejusdem amorem & studium alios cohortando: quia *nomen Mariæ assiduè in ore servorum suorum versari, signum est vitæ.* Quod si per momenta fit respiratio; & si intervallo temporis aliquo prohibeatur, signum est & causa mortis: idem proportionaliter censeri debet de nomine Mariæ, ita ut saltem dies non transeat, absque eo quod servi Mariæ, aliquo ex prædictis modis, etiam apud alios Mariæ nomen non spirent: præsertim inserendo in aliorum animis Mariæ laudes, & studia in Mariam. Denique, ut ait Bernardus serm. 2. super Missus est, *Maria non recedat ab ore, non recedat à corde*: quia scilicet respiratio fit ore & corde. Non prætermittam hìc, quod narrat Antonius de Balinghem in Ephemeri de B. Virg. die primo Nouemb. nempe reper-

Mariæ patrocinium signum esse prædestinationis è Patribus probatur. *Germanus.*

Mariam assiduè in ore habere, prædestinationis signum.

Bernardus.

Mariæ cujusdam religio.

tam fuisse in Insula Iaponia anum quandam ita suæ superstitioni addictam, ut singulis diebus Amidæ nomen pronunciaret centies quadragies millies. Quod ut exequi posset, solem surgendo præveniens, antelucanas horas occupabat. Hæc postmodum ad Christi fidem traducta, totidem vicibus, nempe centies quadragies millies, Iesu & Mariæ nomen quotidie proferebat. Profectò non pluries respirabat: ut nuper in extremo terræ margine una impleret neophyta, quod rot antè sæculis Germanus Episcopus docuit, de respiratione assidua in nomine Mariæ. Iure Bonaventura in Psalt. *Respirate*, inquit, *ad eam perditi peccatores.* Inter hæc eadem dulcissima nomina Iesu & Mariæ non modo spiritum ducere, sed etiam extremum spiritum ducere (quod vehementer optare, & enixè à Deo petere, adhibito intercessore Iosepho, solent viri pij) maximum duco prædestinationis auspicium. Quippe inter vitalia nomina intercedere non potest mors nisi vitalis. Ita non solùm signum vitæ est, juxta testimonium allatum Germani, in hoc nomine respirare, sed etiam expirare.

Inter Iesu & Mariæ nomina spiritus semper dicendus: & extremus mittendus.

Maria expectatio præmiorum. *Augustinus.*

Secundum testimonium est Augustini ser. 2. de Domin. Annunc. ubi, *Tu es*, inquit, *spes unica peccatorum: in te nostrorum est expectatio præmiorum.* Quid est *expectatio præmij*, nisi prædestinationis auspicium?

Damasc.

Tertium est testimonium Damasceni in Annunc. Dei Genitricis, *Spem*, inquit, *tuam habens, ô Deipara, servabor: defensionem tuam possidens, non timebo. Persequar inimicos meos, & in fugam veniam habens ut thoracem protectionem tuam, auxilium tuum: nam devetum tibi esse est arma quædam salutis, qua Deus iis dat, quos vult salvos fieri.* Ita Damascenus apud Binettum in tessera num. 12. Hoc testimonio nihil clarius.

Bernardus

Quartum testimonium est Bernardi sermone de Nativit. Virg. ubi, *Si quid*, inquit, *spei in nobis est, si quid salutis ab ea* (Maria) *noverimus redundare.* Si tota spes salutis in Maria, utique majus aut minus prædestinationis signum est per majorem, aut minorem accessum ad Mariam. Clariùs idem sermone super Missus est, *Hæc*, inquit, *peccatorum scala: hæc maxima mea fiducia: hæc tota ratio spei meæ.* Si Bernardo *tota ratio*, sive totum fundamentum *spei* est Maria, apertè hinc colligitur, quod totale fundamentum salutis reponi debeat in protectione Mariæ: non quod excludatur Christus, ut imperitè calumniantur hæretici; sed quod Maria sit fundamentum immediatum, Christus ultimatum: sitque illa, ut ait idem Bernardus sermone in signum magnum, *mediatrix ad mediatorem.*

In Maria tota ratio nostræ spei.

CCLXXIV.

Quintum testimonium est ejusdem serm. 2. de Pentec. *Ad illam* (Mariam) *sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciunt & qui in cælo habitant, ut reparentur: & qui in inferno* (in infero loco Purgatorii) *ut eripian-*

tur : & qui præcesserunt vt Prophetæ fideles inueniantur : & qui sequuntur, vt glorificentur. Respicere igitur in Mariam, quod fit siue imitando, siue deprecando, habet pro fine glorificationem : & sic prædestinationis est signum: sicut iis, quibus inter medias tempestates conspiciendum se præbet stella polaris veluti commonstrans portum, habent in ea signum salutis. Idcirco : vt monet idem Bernardus sermone 2. super Missus est, *Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum : respice stellam, voca Mariam.* Quemadmodum igitur tota nauigantium spes posita est in ligno & in stella ; ita tota viatorum spes est posita in cruce, & in Maria. Quod animaduertens Innocentius, apud Bonauenturam in spec. cap. 3. *Quibus*, inquit, *auxiliis possunt naues inter tot pericula pertransire vsque ad littus ? Certè per duo, per lignum & stellam : ideſt per fidem crucis, & per virtutem lucis, quam peperit nobis maris stella Maria.*

In ligno crucis, & stella Mariæ viatorum spes posita. *Bernardus. Innoc.*

Sextum testimonium est Anselmi apud Bonauent, in spec. Virg. cap. 5. *Sicut, ô beatissima Virgo, omnis à te auersus, & à te despectus necesse est vt intereat ; ita omnis ad te conuersus, & à te respectus, impossibile est vt pereat.* Hoc testimonio nihil illustrius. Quippe Anselmus pronunciat verè studiosos Mariæ, quos illa benigniore censetur respicere oculo, *impossibile esse vt pereant.* Ad hoc explicandum, apprime facit quod refert sanctus Epiphanius in Physiologo c. 23. esse quandam auem chatadrium appellatam, hac proprietate præditam, quod si quis morbo laboret, sitque hominis ægritudo lethalis, prospectum suum auis ab illo auertit : sin verò morbus vitæ securitatem promittat, tunc auis in ægrum intendit visum, & vicissim æger in auem. Signum igitur futuræ mortis est auersio prospectus ab ægro ; signum futuræ salutis est prospectus auis in ægrum, ægri in auem. Hoc, quod ibi Epiphanius Christo applicat, aptissime quoque quadrat, in Virginem. Signum quippe æternæ mortis & reprobationis, est neque benignè respici à Maria, neque vicissim deuotè respicere Mariam : & sic, vt dictum est ex Anselmo, *omnis ab ea auersus necesse est vt intereat.* Contra verò, cùm Maria in hominem intendit oculos, & vicissim homo in Mariam ; tunc, sicut ibi ex Epiphanio vitæ securitas promittitur, ita hîc *omnis ad eam conuersus*, ac proinde respiciens Mariam, *& ab ea respectus, impossibile est vt pereat* : & sic habet signum potissimum prædestinationis. Exemplum huius etiam peti potest à sacris literis : Nam ex Dei mandato imago serpentis erecta est ; *quam, cùm percussi aspicerent, sanabantur*, Num. 21. Serpens autem ille non solùm Christi, vt habetur Ioan. 3. sed etiam Mariæ typum gessit. Quippe ; vt notauit Clemens Alexandrinus in adhort. ad Gentes, erat *serpens fœmina ; quam cùm aspicerent, sanabantur.* Quod non sine mysterio factum est ; vt significaretur, iuxta testimonium Anselmi, *conuersum ad Mariam, impossibile esse vt*

Anselmus.

Epiph.

Num 21. Serpens æreus Mariæ figura. *Clem. Alex.*

pereat. Et ratio à priori est, quia qui respicit Mariam, respicitur à Maria, ex cujus oculis hauritur salus. Quamobrem eadem Virgo, ut habetur in revelat. B. Gertrudis libro 4 cap. 53. dum caneretur Salve Regina, deventumque esset ad ea verba, *illos tuos misericordes oculos ad nos converte, Hi sunt*, inquit, *misericordiosissimi oculi mei, quos ad omnes me invocantes possum salubriter inclinare: unde & uberrimum fructum consequuntur salutis aternæ.* Et hoc est, quod modò diximus ex Anselmo, impossibile esse ut pereat respectus à Maria. Respicit autem specialiter suos clientes ac devotos, qui eam specialiter respiciunt, ut dictum est. E quibus infert Mendoza in Viridario libro 2. probl. 9. *periculosam non esse, sed securam hujusmodi loquutionem, Impossibile est damnari eum, qui beatam Virginem colit*: Quia scilicet conformis est propositioni supradictæ Anselmi, & intelligitur in sensu composito cum gratia congrua & efficaci, quam Virgo suo patrocinio suis cultoribus impetrat.

Revel. B. Gertr.

Mariæ studiosam impossibile sit damnari.

Gulielmi Par.

Septimum testimonium sit Gulielmi Parisiensis de Rethor. divina cap. 18 ubi ostendens quanta prædestinationis fiducia reponi possit in patrocinio Virginis, *Adibo te*, inquit, *immo etiam conveniam, gloriosissima Dei Genitrix, quam Matrem misericordiæ, & Reginam pietatis vocat, immo clamitat omnis Ecclesia Sanctorum. An poteris denegare peccatoribus interpellationis tuæ gratiam apud benedictum filium tuum. Tu, cujus gratiositas nunquam repulsam patitur, cujus misericordia nulli unquam defuit, cujus humilitas nullum unquam deprecantem, quantumcumque peccatorem, despexit? Totum quod habes gratiæ, totum quod habes gloriæ, & etiam hoc ipsum quod es Mater Dei, si fas est dicere, peccatoribus debes. Cui igitur dubium esse potest quin preces tuas, quantacumque necessaria esse possunt, peccatoribus debeas? Non denegabis ergo mihi quod debes: quin potiùs superadues, maiora mihi impendens quàm debeas. Et intendo quod maiori instantia ac devotione orabis pro me, quàm ego auderem petere: & maiora etiam impetrabis mihi, quàm petere præsumam.* Et infra post multa: *Necesse ut totam te possideat misericordia. Ne fleteris igitur pro justitia contra illam: & propter hoc ne allegaveris illam (justitiam) contra me, qui soli misericordiæ tuæ, post filium tuum, innitor: spemque meam, post illum, totaliter in ipsa posui atque fixi.* Hoc de spe salutis post Christũ totaliter reposita in patrocinio Virginis hauriri potuit Parisiensis ex sancto Francisco Assisinate, de quo ita Bonaventura in eius vita cap. 9. *In Matre Domini post Christum præcipuè fidens, eam sui & suorum Advocatam constituit.* Si spes salutis à Gulielmo Parisiensi Episcopo, post Christum, totaliter reposita est in Maria: si fiducia præcipua Francisci non collocabatur in mundi contemptu, non in tot asperitatibus pœnitentiæ, sed in Matre Domini; perspicuum est haberi speciale signum ac spem salutis ex eo quòd quis specialiter adhæ-

CCLXXV.

Bonavent.

reſcat Mariæ. Quod comprobauit ipſemet Franciſcus, dum ſuos alleclas, qui cadebant è ſcala rubra, in cuius culmine Chriſtus erat, ad Scalam albam mittebat, in cuius faſtigio erat Maria: per quam omnes ad cælum aſcendebant incolumes, vt notatum eſt ſuprà.

Birgitt. Mariam minè excludit à miſericordia.

Octauum teſtimonium ſumitur ex reuelatione facta ſanctæ Birgittæ, quæ habetur libro 6. reuel. cap. 10. vbi ipſamet Deipara eam alloquens, ; *Nullus eſt* inquit, *adeo maledictus, qui, quandiu viuit, careat miſericordia. Nullus eſt ita alienus à Deo: niſi omnino fuerit maledictus, qui ſi me inuocauerit, non reuertatur ad Deum, & miſericordiam habeat,* Idem reuelauit eidem Birgittæ ſancta Agnes lib. 4. reuel. cap. 11. vbi; *Sicut*, inquit, *Sole illuminantur, & inflammantur cœleſtia & terreſtria; ſic ex dulcedine Mariæ nullus eſt, qui non per eam ſi petitur, pietatem ſenſiat.*

Catha. Senen. Mariæ priuilegium ab æterno Patre conceſſum.

Nonum teſtimonium ſumitur à reuelatione facta ſanctæ Catharinæ Senenſi: quam Æternus Pater alloquens, *Maria*, inquit, *vnigeniti Filii mei gloriosa Genitrici à bonitate mea conceſſum eſt, propter incarnati Verbi reuerentiam, vt quicumque etiam peccator ad eam cum deuota veneratione recurrit, nullo modo diripiatur à dæmone infernali.* Recurſus & confugium ad Virginem eo modo, quo par eſt, ſignum eſt quod talis deuotus non diripietur à dæmone: & ſic, quod ſaluabitur. Ideo ſanctus Ephrem de laudibus Virginis, eam appellat *ſpem deſperantium, portum naufragantium, & auxilio deſtitutorum vnicam adiutricem.* Quod non præſtabit ſperantibus, quæ etiam adiuuat deſperantes.

Mariæ Paradiſi appellationes attributæ.

Decimum teſtimonium conflatur ex dictis eorum Patrum, qui Mariæ appellationem tribuunt Paradiſi. Sanctus Iacobus in Liturg. appellat *Paradiſum ſpiritualem.* Andreas Cretenſis orat. de Annunc. *intellectualem viuidi ſalutis noſtræ ligni Paradiſum.* Baſilius Seleuciæ Epiſcopus orat. in Annunc. *perpetuo virentem caſtitatis Paradiſum, in quo vitæ lignum plantatum omnibus fundit fructum ſalutis.* Damaſcenus orat. de dorm. *Paradiſum, in quo ſublata eſt condemnatio.* Bonauentura in ſpec. cap 5. *Paradiſum Dei in benedictionibus multiplicium deliciarum.* Procopius in Geneſim, *Secundum Paradiſum, in quem deſcendit Deus.* Quod autem maius prædeſtinationis ſignum, quàm per deuotionis affectum iungi Mariæ, quod eſt jungi cum paradiſo? ideo Auguſtinus ſermone 10 de tempore, appellat Mariam terram promiſsionis, ex qua exploratores in ſignum poſſeſſionis botrum vuæ attulerunt, Num. 13. *Sicut*, inquit, *vna illa Chriſtum figurauit; ita & terra promiſſionis Maria videtur imaginem prætuliſſe.* Sicut per quadraginta duas manſiones deuentum eſt ad terram promiſſionis: ita per quadraginta duas generationes deuentum eſt ad Mariam, vt patet ex Matth. 1. *Liber generationis Ieſu Chriſti* &c. *Abraham genuit* &c. Quod expendens Hieronymus epiſtola ad

Auguſtinus.

Maria per terram promiſſionis adumbrata. Hieronym.

Fabiolam de quadraginta duabus mansionibus : *Quadraginta dua*, inquit, *mansiones, per quas Israëliticus populus venit ad Iordanem, sunt quadraginta dua generationes Abraham vsque ad Christum : in quo numeri Sacramento verus Hebræus, qui de terra transire festinat ad cælum, terram repromissionis ingreditur. Nec mirum si in huius numeri mysterio perueniamus ad Regna cælorum, sub quo Saluator à primo Patriarcha peruenit.* Iam igitur quodammodo peruenit ad Regnum cælorum: qui per affectum habitat in Maria. Idcirco dicitur Psal. 86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.* Quod Ecclesia aptans Virgini, *Sicut*, inquit, *lætantium omnium nostrum habitatio est in te, sancta Dei Genitrix.* Iure *sicut lætantium* : quia per hanc inhabitationem in Virgine, per spem salutis hauritur lætitia Paradisi. Quippe Deipara, vt ait Hieronymus de laudibus Virginis apud Binettum in tessera num. 31. *Thesaurus est omnis lætitiæ, origo nostræ fœlicitatis, custos æterna vitæ, Paradisus cælestis æterni Patris.* Et, vt addit Damascenus orat. de Assumptione, *inexhaustum est gaudii pelagus, vnica mœroris obliteratio.* Denique non immeritò ab Epiphanio orat. de Ann. appelletur *radix gloriæ* Hæc pauca delecta seorsim ex Patribus. Quoad rationes, sit

CCLXXVI. Rationes pro prædestinationis signo in affectu Mariæ repositio.

Prima ratio à priori. Quotiescumque datur medium necessarium; aut saltem valde conducens ad finem : quò magis acceditur ad tale medium : maius signum habetur assecutionis futuræ finis. Sed Maria est medium necessarium, aut saltem valde conducens ad finem salutis. Ergo quò magis ad eam acceditur, maius signum habetur assecutionis futuræ finis. Per affectum autem erga Mariam acceditur ad Mariam. Quippe, vt ait Augustinus enarrat. in Psalm. 94. *Pedes nostri in hoc itinere affectus nostri sunt. Prout quisque affectum habuerit : ita accedit, vel recedit.* Maior probatur, quia assecutio finis pendet à mediis. Ergo, quò magis acceditur ad media necessaria aut valde conducentia ad finem; magis acceditur ad finem. Ergo in hoc accessu ad media, habetur & causa & signum assecutionis futuræ finis. Quod verò Maria tale sit medium in ordine ab finem salutis, probatur, quia per illam dantur omnia dona gratiæ: quæ sunt media planè necessaria ad salutem, vt ostensum est tomo priore libro 6. q. 38. num. 29. & 30. Sicut igitur Maria se habet in ratione medii : ita se habet in ratione signi iis qui sibi applicant tale medium, impetrando, & merendo eius patrocinium speciale.

Augustinus.

Confirmatur primò ex propinquitate, quam habet Maria ad finem. Quia hoc postulat ordo hierarchicus, vt ea, quæ sunt remotiora à fine, subordinentur illi, quod est proximius fini. Sed Deipara est proximior fini : cùm ratione maternitatis Dei attingat Christum, qui est principium, & finis prædestinationis omnium aliorum. Ergo ordo hierarchicus postulat, vt cæteri prædestinati ad eundem finem, in hoc

ſubordinentur Deiparæ, quæ eſt proximior fini. Hæc autem ſubordinatio maximè apparet in Deiparæ ſtudioſis: qui ad eam confugiunt, in ea ſpem collocant, ab ea regi ſe ſinunt. Ergo etiam in his maximè apparet acceſſus ad prædeſtinationis finem: ac proinde in his maximè apparet prædeſtinationis ſignum.

Confirmatur ſecundò ex contrarietate, quam habet Maria ad omnia, quæ ſunt impeditiva hujus finis. In hoc autem, præter ſuperiùs adducta, advertenda eſt Mariæ ſingularis potentia contra dæmones. Nam contra exercitus dæmonum immitti ſolent exercitus numeroſiores Angelorum, juxta id quod dicitur 1. Reg 4. *Plures nobiſcum ſunt, quàm cum illis.* Sed contra omnes omnium dæmonum vires ſola ſatis eſt Maria: ſive quia, ut notant Bernardus in deprec. ad Virg. *innumerabilium beatorum ſpirituum multitudinem ad eius miniſterium delegatam fuiſſe non ambigitur:* atque adeo nunquam poteſt prodire in aciem ita ſola, ut Angelorum exercitibus non ſit ſtipata. Sive quia ipſa etiam ſola habet vires integri exercitus: & ideo Cant. 6. dicitur *terribilis ut caſtrorum acies ordinata.* Quare Bonaventura in ſpec. beatæ Virginis, lect. 2. ex D. Bernardo: *Non ſic*, inquit, *timent hoſtes viſibiles caſtrorum multitudinem copioſam: ſicut aërea poteſtates Maria vocabulum, patrocinium, exemplum. Fluunt ſicut cera à facie ignis, ubi inveniunt hujus nominis recordationem, devotam invocationem, ſollicitam imitationem.* Iure ergo dicitur *ut caſtrorum* &c. Adeo dæmonibus terribilis, ut, quemadmodum affirmat Riccardus Victorinus in Cant 4. cap. ſuo 26. *ad eam dæmones accedere, eamque tentare non præſumpſerint.* Dicitur quidem de Chriſto Matth. 4. *Accedens ad eum tentator*: ſed ad Mariam dæmones, ex Riccardo, *accedere non præſumpſerunt*: quaſi magis ſibi à Maria timerent, quàm à Chriſto: Non quòd illa potentior; ſed quia, cùm Maria ſit pura creatura, Chriſtus ſit homo Deus; majori ſibi ducunt contemptui, dum vincuntur à pura creatura, & fœmina, quàm dum ſubduntur homini Deo. Ideo maximè timent congreſſum cum Maria, experti ejus tot victorias, quot pugnas. Immo congreſſurus in deſerto dæmon cum Chriſto, hæc illum cogitatio deterrebat, quod congrediebatur cum filio Virginis. Quod notans ſanctus Maximus hom. 1. de jejun. *Animabat*, inquit, *dæmonem præſumere congreſſum partus fœmineus: ſed terrebat virginitas parientis.* Ita dæmon etiam in Chriſto exhorrebat umbram Mariæ. Præterea, adeo terribilis fuit dæmonibus, ut non ſolùm *ad eam tentandam accedere non præſumpſerint*, ut dictum eſt ex Riccardo: ſed etiam, ut addit ſanctus Bernardinus Senenſis tom. 2. ſerm. 51. art. 3. cap. 2. *non auſi ſint in modico reſpicere mentem ejus, nec de magno ſpatio illi appropinquare.* Denique adeo Maria dæmonibus eſt terribilis, ut, quemadmodum notat Idiota libro de contemplat. Virginis cap. 5. *ad ſolam eius nominis invocationem cælum*

Mariæ ſingularis potentia contra dæmones. 1. R g. 4. *Bernardus.*

Ricc. Vict.

Dæmon etiã in Chriſto Mariam exhorrebat. *S. Maxim.*

Idiota.

rideat, Angeli gaudeant, terra lætetur, contuberur infernus. Quo in genere non prætermittam id quod mihi superioribus annis quidam Iudex narrauit de reo, qui ad quæstionem adductus, fassus est se cum dæmone familiari, quem ab hæreticis mercatoribus emerat, multo tempore esse versatum. Hunc à se missum sæpe ad alliciendas ad sui amorem mulieres, rediisse identidem conatu irrito, opere non infecto solùm, sed ne quidem tentato. Quippe qui diceret talem, vel talem mulierem, ad quam fuerat destinatus, inuentam à se recitantem Officium beatæ Virginis, aut Rosarium: *In has nihil sibi, aut suis esse potestatis, aut virium.* Ex hac veritate vel ab ipso hostium testimonio extorta facilè apparet, non solùm dæmones non præsumpsisse accedere ad tentandam Mariam, vt dictum est ex Riccardo: sed neque accedere ad tentandos veros deuotos Mariæ: & ad solam eius inuocationem dæmones contremiscere, vt modò diximus ex Bernardino Senensi. Vnde fit vt non solùm Maria, sed etiam deuotus Mariæ sit dæmonibus terribilis: ac proinde deuotio erga Mariam sit prædestinationis signum, & medium.

Mariæ studiosos dæmones tentare non audeat.

CCLXXVII. Secunda ratio. Omnis affectus in Christum, est signum prædestinationis. Sed omnis affectus in Mariam, est affectus in Christum. Ergo omnis affectus in Mariam est signum prædestinationis. Maior patet ex probatis cap. 16. Minor probatur, quia omnis affectus in Mariam fertur in illam, siue secundùm quòd est mater Christi, siue secundùm dona dependentia à tali maternitate Christi; quod vltimatè in eandem maternitatem resoluitur. Ergo ratio formalis amandi Mariam, est Christus. Ergo affectus, qui fertur in Mariam, fertur in Christum, ideſt in Saluatorem: ac proinde non potest non esse signum salutis.

Petrus Dam. Confirmatur primò ex eo quod, vt notat Petrus Dam. sermone de nat. Mariæ: *Christus est in Virgine per identitatem, quia idem est quod ipsa.* Siue ex physica identitate filii ad matrem, propter communionem eiusdem carnis: siue quia in morali æstimatione faciunt vnum:

Rupertus. & vt notat Rupertus libro 6. in Cant. *Totus honor impensus matri, in gloriam redundat filii.* Ita vt teste Arnoldo libro de laudibus Virg. *matris & filii non tam sit gloria communis, quàm eadem:* Ergo qui per affectum accedit ad Mariam, accedit ad Christum: & amor Christi & Mariæ non tam est communis, quàm idem. Ergo in Maria exhibetur nobis Christus, & sic exhibetur beatitudo & salus. In hoc autem obserua quod amor in Christum non est hoc ipso amor in Mariam: Nam, licèt aliquando studiosi Mariæ Christum ament vt filium Mariæ: tamen filiatio, quæ principalior est in Christo, est illa, secundùm quam est filius Dei: ideo secundùm hanc, amor in Christum non redundat formaliter in Mariam: cuius filiatione Christus præscindit secundùm quod est filius Dei. Contrà verò amor Mariæ, secundùm

quod

quod eſt mater Dei, hoc ipſo redundat in Deum, ut terminum talis relationis: ex quo reſultat ſumma amabilitas in Maria. Vnde fit ut amans mattem Dei, qua talis eſt, unico affectu duplici obligationi ſatisfaciat erga matrem, & erga filium. Sic ſolent ſancti viri aliquos actus amoris ſuper omnia exhibere Deo in amore Mariæ ſuper omnia pura creata, ut matris Dei, optando omne bonum Mariæ matri Dei: ſumme dolendo offendiſſe ſe in ſuis culpis una cum Chriſto Mariam matrem Dei: ſummè gaudendo de gloria, quam habet ut mater Dei: qua quiſque libenter ſe ſpoliaret, ſi opus eſſet, ut eam veſtiret tanquam matrem Dei. Quo in genere non prætereundus videtur ſilentio actus ille eximius erga Virginem, ob quem ſaluatus eſt Carolus ſanctæ Birgittæ filius: Qui ductus poſt obitum ad judicium, & à dæmonibus acriter accuſatus, à Dei matre acerrimè defenſus eſt: quia, ut ipſamet Virgo dixit ſanctæ Birgittæ reuel. libro 7. cap. 13. *Dum eius anima in corpore erat, magnam charitatem habuit ad me, revoluens hoc ſæpiùs in corde ſuo, quod me Deus ſuam matrem dignatus eſt facere: & quod ſuper omnia creata me ſublimiter voluit exaltare. Et ex hoc tanta charitate cœpit Deum diligere, quod in corde ſuo dicebat ſic: Intantum ego gaudeo, quod Deus Virginem Mariam matrem ſuam habet ſuper omnia chariſſimam, ut nulla corporalis delectatio ſit in mundo, quam ego in permutationem huius gaudii reciperem: immo illud gaudium omnibus terrenis delectationibus, præferrem. Et ſi poſſibile eſſet quod ipſa in uno puncto minimo à dignitate, in qua eſt, à Deo remotior fieri poſſet; ego magis mihi in permutationem eligerem in profundo inferni æternaliter cruciari. Idcirco ſit Deo pro gratia, & gloria, quam dedit matri ſuæ digniſſimæ, infinita gratiarum actio.* Ecce actum amoris ſuper omnia erga matrem Dei, qua talis eſt, redundantem in amorem ſuper omnia circa Deum. Hi maximè actus circa Mariam, & media prædeſtinationis ſunt, & ſigna. Quippe Mariam diligens à Maria diligitur, juxta illud Prou. 8. *Ego diligentes me diligo*: & qui diligitur à Maria, diligitur à Chriſto. Sicut enim Chriſtus dixit, *Qui diligit me, diligetur à Patre meo*, Ioan. 14. ita dicere poteſt Maria, Qui diligit me, diligetur à filio meo. Confirmatur, quia hic ipſe modus aſcendendi ad Deum, mediante Maria, eſt juxta voluntatem ipſius Dei. Sicut enim Deus ſibi complacuit ut omnia dona ad nos deſcenderent per Mariam, ut probatum eſt priori tomo libro 6. q. 38. num. 29. & 30. ita ſibi complacet ut omnes noſtræ preces ac vota ad eum aſcendant per Mariam. Et ſicut Mariam elegit, per quam daretur Chriſto donum ſubſtantiale unionis, & per quam darentur nobis omnia alia dona ſupernaturalia, veluti dimanantia à Chriſti unione; ita eandem Mariam elegit, per quam omnes noſtræ preces, & affectus refunderentur in Chriſtum. Idcirco Bernardus ſermone de aquæductu, *Quidquid*, inquit, *offerre Deo paras,*

In Mariæ amore Dei amor includitur.

Birgitta.

Proverb. 8.

Ioan. 14.

Maria mediatrix Dei, & hominū.

Mariæ commendare memento : ut eodem alueo ad largitorem gratia redeat, quo fluxit. Ita sicut est mediatrix donorum Christi ad Ecclesiam, sic est mediatrix votorum Ecclesiæ ad Christum : ac proinde hic, ut ita dicam, tecursus, & confugium ad Deum per Mariam, magis consonat ordini hierarchico ab ipso Deo præfixo, quàm recursus, & confugium immediatè ad Deum.

Exemplum, quo explicatur ad Deiparam esse recurrendum immediatè.

Exemplum peti potest ab eo, qui maximè pollet gratia apud Principem, Italicè appellant, *il privato del Prencipe.* Huic ita Princeps Regni totius administrationem tradit, ut negotia non transiganturnisi per ipsum : ita ut neque libelli supplices subditorum deferantur ad Principem, nisi mediante, ut ita dicam, privato Principis: neque gratiæ à Principe deferantur ad subditos, nisi eodem mediatore. Vnde fit, ut qui pollet magis gratia apud privatum, magis etiam polleat gratia apud Principem : cùm unum censeantur velle & posse Principis, & privati. Ac proinde, signum majus aut minus doni alicujus maximi à Principe impetrandi, est major aut minor gratia apud privatum Principis. Eodem modo philosophandum est de signo prædestinationis, prout quisque magis vel minùs pollet gratia apud Mariam, cui Christus perfectissimo modo in administratione Ecclesiæ militantis & triumphantis tradidit primatum, Italicè *la privanza.* Si igitur uniucujusque negotium benè aut meliùs dirigitur, prout majore aut minore conatu suscipitur à privato : ita negotium nostræ salutis benè aut meliùs dirigitur, prout id minùs aut magis suscipitur à Maria : quippe habet idem posse, & velle cum Christo. Nam, ut ait Arnoldus tractatu de laudibus Mariæ, *una est Mariæ & Christi caro, unus est spiritus ; ex quo dictum est ei, Dominus tecum.* Quia igitur libelli supplices, qui ad Principem per manus non deferuntur privati, patiuntur repulsam ; ideo, ut monet Bernardus sermone de Nativ. Virg. *quod Deo offerre vis, Mariæ manibus tradas, si non vis sustinere repulsam.*

CCLXXVIII. *Arnold.*

Bernard.

In hoc autem Deus optimus Princeps optimè nobis consuluit. Primò, quia elegit ad id muneris inter puras creaturas præstantissimam, quæ longissimo intervallo cæteras antecelleret. Secundò, quia elegit creaturam nostri generis, nempe puram creaturam, & naturæ humanæ : cui possit dicere unusquisque, ex Gen. 29. *os meum, & caro mea.* Tertiò, quia elegit matrem. Matri autem Regis nullus dedignari potest subesse subditorum Regis.

Gen. 29.

Illustratur hoc ex antiqua Hebræorum traditione. Nam, ut testatur Canisius de B. Virgine lib. 1. *Hebræi inter arcana sua celeberrimum ducunt, unam inter creaturas omnes longè præstantissimam esse, quam ipsi mitraton, hoc est Principem facierum, appellant : eò quòd semper stet ante faciem summi Imperatoris, & jus habet ad ejus præsentiam benemeritos introducendi. Animadversum est autem ab eruditis,*

Canisius.

Mariæ nomen eum illo mitraton haud perperam conuenire. Non poterat clariùs explicari munus, vt vocant, *Priuati* totaliter commissum Mariæ. Quia igitur æternus Pater filio *omnia dedit in manus*, Ioan. 13. Filius ordine quodam, vt dictum est, hierarchico omnia dedit in manus matris: ita vt sicut filius mediator est apud Patrem, ita mater mediatrix sit apud filium. Quippe, vt notat Bernardus sermone in signum magnum, *opus est mediatore ad mediatorem : nec alius nobis vtilior quàm Maria.* Prout igitur quisque maiorem aut minorem accessum habet ad Mariam; maiorem aut minorem accessum habet ad Christũ, à quo vltimatè pendet prædestinatio. Ergo mensura signi maioris aut minoris nostræ prædestinationis sumenda potissimùm est à maiori vel minori accessu ad Mariam. *Bernard.*

Tertia ratio ducitur à pari, siue à fortiori. Affectus insignis erga alios sanctos prædestinationis est signum. Ergo multò magis affectus insignis erga Mariam. Antecedens probatum est cap. 9. Consequentia patet à fortiori. Primò quia oratio aliorum sanctorum fundatur tantùm in misericordia ex parte Dei : oratio Deiparæ fundatur in aliquo iure quasi iustitiæ ex parte ipsius. Quod discrimen notans sanctus Antoninus 4. p. tit. 15. cap. 17. §. 4 *Oratio*, inquit, *Sanctorum non innititur alicui rei ex parte sui, sed tantùm misericordiæ ex parte Dei. Oratio autem Virginis innititur gratiæ Dei, iuri naturali, & iustitiæ Euangelii. Nam filius non tantùm tenetur honorare matrem, sed obedire : quod est de iure naturæ.* Et infra subdit, *orationem Deiparæ habere rationem iussionis, & imperii.* Quod idem dicit Petrus Damian. serm. 1. de Nat. Virg. vbi : *Accedit*, inquit, *ad aureum humanæ conciliationis altare non rogans, sed imperans ; domina, non ancilla.* Quod si preces Principum sunt iussa ; vtique erunt veluti iussa preces Mariæ, quæ Deo quodammodò principatur. Quippe, vt ait Bernard. homil. 1. super missus est, Maria *sublimitas est sine socio, quod Deo fœmina principetur.* Mariæ oratio in aliquo iure fundatur. *Antonin.* *Petr. Dama.* *Bernard.*

Secundò, oratio aliorum sanctorum potest aliquando esse inefficax : oratio verò Deiparæ semper est efficax. Idcirco idem S. Antoninus loc. cit. *Impossibile est*, inquit, *Deiparam non exaudiri, iuxta illud quod in figura eius dixit Salomon matri sue : Pete mater mea, neque enim fas est vt avertam faciem meam.* Quod si Christus dicitur ad Hebr. 5. à Patre *exauditus esse pro sua reuerentia*, ratione filiationis : etiam Maria exauditur à filio *pro sua reuerentia*, ratione maternitatis. Quantam reuerentiam matri exhibeat Christus, facilè intelligi potest ea, quam matri exhibuit Salomon Christi figura. Habetur enim 3. Reg. 2. *surrexit Rex in occursum eius*, (matris) *adorauitque eam : & sedit super thronum suum. Positusque est thronus matri Regis : quæ sedit ad dexteram eius.* Quæ S. Bernardin. tom. 3. serm. 11. art. 2. applicans Virgini in Assumptione : *Contem.* Mariæ oratio semper est efficax. *Antoninus.* *Hebr. 5.* *3. Reg. 2.* *Bernardin.*

plare, inquit, *mirificam obuiationem: quia ſurrexit Salomon in occurſum matris ſuæ. Mirificam adorationem: quia adorauit eam. Altiſſimam ſublimationem: quia poſitus eſt thronus matri Regis. Immediatiſſimam coniunctionem: quia ſedit ad dexteram eius.*

E quibus apparet diſcrimen inter patrocinium Mariæ, & aliorum ſanctorum. Siquidem cæteri patrocinantur adorantes: hæc autem patrocinatur adorata, ſedens ad dexteram filii: ſicut Filius ſedet ad dexteram Patris. Idcirco patrocinium Mariæ eſt altioris ordinis: & *Germanus.* *Georg. Nic.* , vt ait Germanus ſerm. de zona, *patrocinium Virginis maius eſt, quàm vt intelligentia apprehendi poſſit.* Quamobrem Georgius Nicomed. or. de obl. deiparæ, dixit eam *in petitione habere vires, & robur inexpugnabile: nihil eius reſiſtere potentiæ: omnia eius obedire imperio: omnia eius poteſtati ſeruire.* Ideo etiam, vt aduertit Suarius tom. 2. in 3. part. diſp. 23. ſect. 2. *ſi fingamus Beatam Virginem aliquid poſtulare, totamque cæleſtem curiam illi reſiſtere, potentior eſſet, maioriſque efficacia, & valoris apud Deum Virginis, quàm reliquorum omnium ſanctorum oratio.* Et oratio à priori eſt, quam tradit Damaſcenus or. 1. de dorm. quia *matris Dei, & ſeruorum Dei infinitum eſt diſcrimen.* Ergo multò maius ſignum prædeſtinationis conſtituitur in patrocinio Virginis, quàm in patrocinio non ſolùm vnius, aut alterius; ſed etiam omnium ſimul ſanctorum: quos tamen adhibere poſſumus vt patronos apud eandem Virginem, vt notatum eſt tomo priore lib. 6. quæſt. 38. num. 43. Quamobrem Auguſtinus apud Bonauenturam in ſpec. cap. 6. Mariam alloquens: *Vnam ergo,* inquit, *ac te ſolam pro nobis fatemur in cælo eſſe ſollicitam.* Siue quia tanta eſt pro nobis ſollicitudo Mariæ, vt reſpectu illius aliorum ſanctorum ſollicitudo perinde ſit, ac ſi non eſſet. Siue quia ſollicitudo ſanctorum pro nobis non eſt niſi mediatrice Maria: & ideo tota in ſolam refunditur Mariam.

Mariæ efficacior oratio quam totius cæleſtis curiæ. *Suarez.*

Auguſtinus.

CCLXXIX. Tertiò cæteri ſancti non poſſunt nobis patrocinari ad ſalutem, niſi per modum impetrationis: Deipara verò, præter efficaciam impetrandi, affert ad ſalutem ius merendi. Quippe meruit de congruo omnibus prædeſtinatis omnia, & ſingula dona gratiæ; vt probatum eſt tom. 2. theol. lib. 3. quæſt 7 num. 10. Habuit præterea quaſi ius præſentandi certum numerum prædeſtinatorum, quos ipſa determinaſſet, vt probatum eſt ibid. quæſt. 10. num. 12. Ergo, ſi plus à Deipara ad prædeſtinationem confertur, quàm à ſanctis omnibus etiam ſimul acceptis; multò maius in Patrocinio eius reponitur ad prædeſtinatorum præſidium. Patrocinium autem hoc maximè debetur Deiparæ ſtudioſis: & ſic ſtudium erga Deiparam prædeſtinationis eſt ſignum multò maius, quam ſtudium quantumuis inſigne erga ſanctos cæteros.

Quartò, proprium & ſpeciale eſt Deipara impetrare perſeueran-

tiam finalem, vt ostensum est tomo priore lib. 6. quæst. 38. Ex hac autem pendet vltimatè prædestinatio, iuxta illud Matth. 10. *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Ergo signum speciale perseuerantiæ finalis futuræ est specialis coniunctio cum Deipara, per quam tale donum confertur. Patet id in Carolo illo S. Birgittæ filio, de quo supra. Cui studiosissimo Virginis illa astitit in articulo mortis, vt loco cit. reuelauit S. Birgittæ, *sicut mulier alteri mulieri parienti astans, vt iuuet infantem: ne in illo arcto spatio, per quod exit, suffocaretur: custodiens animam à dæmonibus, quod nullus eorum eam posset attingere.* Deipara igitur circa suos studiosos munus exercet obstetricis in exitu animæ à corpore: qui est dies natalis electorum, eos pariens æternæ vitæ. De hoc Deiparæ patrocinio erga suos clientes, quos adiuuat in vita, in morte, & post mortem, Idiota in Complet. Virginis: *Adiuuat*, inquit, *in vita præsenti tam bonos quàm malos: bonos in gratia conseruando, vnde canimus, Maria mater gratiæ: malos ad misericordiam reducendo, ideo dicitur, Mater misericordiæ. Adiuuat etiam in morte ab insidiis diaboli protegendo, ideo dicitur, Tu nos ab hoste protege. Adiuuat quoque post mortem animas suscipiendo, ideo dicitur, Et hora mortis suscipe.* Birgittæ.

Quarta ratio. Omnis prædestinatus est Christi frater, iuxta id quod dicitur ad Rom. 8. *vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Ergo omnis prædestinatus est filius Mariæ, quæ mater est Christi. Ergo signum prædestinationis est affectus filialis in Mariam: per quem quis cognoscitur eius filius, & sic frater Christi.

Confirmatur primò, quia Maria dicitur à Sanctis Patribus *mater viuentium*, idest electorum, qui in Scripturis dicuntur *viuentes*, vt notatum est supra num 247. Ergo, qui signum habet filiationis erga Mariam, signum habet quod adnumeretur inter viuentes, idest inter electos.

Confirmatur secundò, quia cùm vnicus filius Mariæ sit Christus; qui per affectum euadit filius Mariæ, transformatur quodammodò in Christum: ita vt possit dicere cum Paulo ad Gal. 2. *Viuo ego, iam non ego: viuit vero in me Christus.* Quod animaduertens Origenes Præfat. in Ioannem: *Maria*, inquit, *filius est Dominus Iesus Christus, & omnis is qui perfectè est Christianus. Qui enim huiusmodi est, non amplius viuit ipse, sed in ipso viuit Christus: & ideo de eo dici potest Maria, Ecce filius tuus Christus.* Origenes.

Confirmatur tertiò, quia qui habent Mariam vt matrem, habent Deum vt patrem. Quippe respectu cuiusuis creaturæ nomen patris correlatiuum ad matrem: & ideo, cùm in Oratione Dominica Deum inuocamus vt patrem, tacitè Mariam agnoscimus vt matrem. Quod acute aduertens Tertullianus libro de or. cap. 2. *Sic ergo*, inquit, *vos orabitis, Pater noster. In Patre filius inuocatur: nec mater* Tertull.

quidem præteritur. Siquidem in Patre & filio recognoscitur mater.

Mariam in Oratione Dominica, tacitè agnoscimus ut matrem. CCLXXX

Confirmatur quartò, quia electi assimilantur parvulis, juxta id quod dicitur Matth. 18. *Nisi efficiamini sicut parvulus, non intrabitis in regnum cælorum.* Affectus autem tenerior puerorum magis est circa matrem quàm circa patrem: cùm in hoc interdum alperitatem ac minas, in matre semper blanditias experiantur. Ideo deterriti, & pulsi à patre, confugiunt ad sinum matris: illi querelas exponunt: illi lachrymas exhibent: illi, dum mulcentur, arident. Similia præstant Virginis studiosi: qui, si teneriorem affectum experiuntur in Mariam quàm in Christum, signum in hoc exhibent, quod agnoscunt Christum ut patrem, Mariam ut matrem. Ad cujus maternum sinum dum sive in prosperis, sive in adversis confugiunt, signum in hoc prædestinationis præferunt, quòd in ejusdem sinu æternaliter requiescent.

Sinus Abrahæ in Mariæ sinum est permutatus. *Guerricus.*

Sinus quippe Abrahæ, in quo priùs conquiescebant electi, in sinum Mariæ multò feliciùs permutatus est. Ideo Guerricus Abbas hom. 1. de Assumptione: *Nullatenus*, inquit, *censendum est majoris esse felicitatis habitare in sinu Abrahæ, quam in sinu Mariæ: cùm thronum in ea posuerit Rex gloriæ.*

Confirmatur quintò, quia Maria filiorum suorum salutis curam gerit, ut circa eosdem non matris solùm, sed patris etiam munus exerceat. Sicut enim illa est quodammodò respectu Christi matri pater; ita etiam respectu electorum, qui sunt fratres Christi: ut hi in omnibus Christi imaginem præferant. Idcirco fortasse dicitur Prov. 4. *mulierem fortem*, sive, ut alii, *mulierem masculam quis invenict?* & Cant 6. *pulchra ut Luna.* Nam, ut dicit Plato in convivio, *Luna utriusque sexus particeps*: eò quòd propter proximos influxus, quos Luna habet ad generationem, maris & fœminæ vices suppleat. In quo observandum, etiamsi Sol in ordine ad generationes principaliùs se habeat, quàm Luna: tamen hæc sublunatia agnoscere sua incrementa & decrementa à Luna magis quàm à Sole. Sive quia Luna proximior: sive quia influxus ipsi Solis ad nos transeunt attemperati per Lunam. Quod idem proportionaliter dici potest de Christo & Maria, in ordine ad generationes spirituales. Quamvis enim Christus principaliùs se habeat, nempe ut sol, Maria minùs principaliter, nempe ut Luna: tamen incrementa aut decrementa spiritualia magis sensibiliter apparent per influxus Mariæ, quàm Christi, Lunæ, quàm Solis. Sive quia Maria nobis proximior, tanquam pura creatura: sicut Luna orbi sublunari proximior est quàm Sol. Sive quia influxus & dona ipsiusmet Christi ad nos transeunt per Mariam. Siquidem, ut ait Bernardus sermone 3. de Nativitate Virginis, *Nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret*: sicut nihil à Sole ad nos demittitur, nisi transeat per cœlum Lunæ. Sicut igitur effectus sublunares, quasi totaliter referuntur ad Lunam, tanquam ad causam

Bernard.

proximiorem ; mediante qua, communicatur virtus inferioribus : ita effectus ſupernaturales, qui *deſcendunt à Patre luminum*, Iacobi 1. quoad ultimum complementum, quaſi totaliter referri poſſunt ad Mariam, tanquam ad cauſam proximiorem, mediante qua à Deo ad nos tranſeunt. Vnde fit ut ſignum prædeſtinationis valde proximum ſumatur ex affectu & ſubordinatione ad Mariam, tanquam ad cauſam ſalutis minùs principalem quàm Chriſtus, ſed magis proximam, modo explicato. Et ideo dixi, quod Maria in ratione cauſæ proximæ, eſt veluti matripater reſpectu electorum : cùm ipſamet dona æterni Patris ad nos deveniant per Mariam.

Mariæ neque voluntas deeſt ad ſaluandos nos, neque poteſtas.

Confirmatur ſextò hoc ſignum prædeſtinationis fundatum in filiatione Mariæ : quia matri huic noſtræ, quæ ſimul mater eſt Dei, neque voluntas deeſt ſalvandi ſuos ſpeciales filios, neque poteſtas. Quod perpendens Bernardus ſerm. 1. de Aſſumptione : *Nec facultas*, inquit, *illi deeſſe poteſt, nec voluntas ; niſi fortè aut non creditur Dei filius honorare matrem, aut dubitare quis poteſt omnino in affectum charitatis tranſiſſe Mariæ viſcera : in quibus ipſa, qua ex Deo eſt, charitas nouem menſibus corporaliter requieuit.*

Quod ad voluntatem ſpectat, omnes affectu ſalvandi complectitur : & eo majori affectu miſericordiæ, quo videt miſeriores, & ab aliis omnibus derelictos. Ideo Bernardus apud Bonaventuram in ſpec. cap. 5. *Maria*, inquit, *Tu peccatorem toti mundo deſpectum materno affectu amplecteris, foues nec deſeris, quouſque horrendo Iudici miſerum reconcilies.* Hæc ex parte Mariæ. Ex parte verò peccatorum ſatis eſt Mariæ affectuoſa invocatio. Nam, ut ipſam alloquens ait Bernardus ſermone 4. de Aſſumptione: *Sileat miſericordiam tuam, Virgo beata, ſi quis eſt qui invocatam te neceſſitatibus ſuis ſibi meminerit defuiſſe.* Eutychianus etiam in vita Theophili, *O domina*, inquit, *mea, defenſio generis humani, portus & protectio eorum qui ad te confugiunt. Quis unquam tuam fideliter rogavit opem, & fuit deiectus; reverà nullus vnquam.* Ideo meritò concludit ſanctus Bernardinus Senenſis tomo 3. ſerm. 11. art. 14. quod *omnes, qui volunt, participes fiunt gratiæ eius.* E quibus patet non deeſſe ex parte Mariæ affectum ſalvandi.

Bernard. *Euthychia.* *Bernardin.*

Quod verò attinet ad poteſtatem, ut notat Petrus Dam. ſerm. 1. de Nat. *Data eſt illi* (Mariæ) *omnis poteſtas in cælo & in terra. Nihil illi impoſſibile, cui poſſibile eſt revelare in ſalutis ſpem deſperantes.* Anſelmus etiam libro de laudibus Virginis cap. 12. *Te*, inquit, *Deus ſic exaltavit, ut omnia tibi ſecum poſſibilia eſſe donaverit. Tu velis, & nequaquam fieri non poterit.* Idem tradit Bonaventura in ſpec. cap. 5. ubi, *Quia Dominus*, inquit, *potentiſſimus tecum, ideo tu es potentiſſima ſecum* : potentiſſima per ipſum, potentiſſima apud ipſum. Quamobrem ſancta Birgitta in revel. libro 4. cap. 74. *Quid*, inquit,

Anſelmus. *Bonauent.*

est : quod poteris ? Quod enim tu vis , hoc factum est. Non dicit *fit*, sed *factum est*. Satis quippe est quod Matia velit , vt id quod vult, non tam sit faciendum quàm factum. Vnde infert Anselmus libro de excellentia Virg. cap. 12. impossibile esse, eum esse reprobum, cuius Maria velit salutem. *Tantummodo* , inquit , *velis salutem nostram, & verè nequaquam salui esse non poterimus.* Quo in genere circumfertur effatum illud ex Damiano ; *Æternum va non sentiet , pro quo semel orauerit Maria.* Quam ex hoc prædestinationis spem concipiet, qui affectum filialem habet circa Mariam ; cùm videat prædestinationem suam sitam esse in manu matris , cui ita est facile , vt vel
CCLXXXI. vnica eius petitio sufficiat ad salutem ? Affui cuidam Patri nostræ Societatis morti proximo , qui cùm in procuranda animarum salute fuisset valde sollicitus , ita Virginem moriens est alloquutus. Ego effeci pro meo modulo , vt tibi sæpius genua flecterent plurimi. Tu semel genu flecte pro me , & saluus ero. Ita igitur secum ratiocinari potest, Virginis studiosus. Maria mater mea est, etiam si ego peccator sim. Quippe , vt ipsamet reuelauit S. Birgittæ lib. 4. reu. cap. 138. *mater est omnium peccantium se emendare volentium.* Si igitur ab ea humiliter petieto vt pro mea salute otet , repulsam non patiar filius à matre. Nempe , vt loquar cum Episcopo Patisiensi , *hoc procul dubio peto , quod illi maxime gratum ac placitissimum certissimè scio.* Non poterit igitur mihi denegate quod peto. Si illa pro mea salute orabit, non poterit illi filius denegare quod petit : cum sit communis vox & sensus Ecclesiæ, nunquam Mariæ petitionem à filio passam, esse repulsam. Nempe , vt ait Arnoldus, *securum accessum homo habet ad Deum , vbi mediatorem sua causa filium habet ante Patrem , & ante filium matrem.* Christus Patri ostendit latus , & vulnera. Mater Christo pectus , & vbera. Non poterit esse repulsa , vbi concurrunt & orant omni lingua disertiùs hæc clementiæ monimenta , & charitatis insignia : quando videlicet petitur vt pro nostra causa loquantur sanguis Christi, & lac Mariæ. Hæc de ratione petita ex affectu filiali erga Mariam.

Birgitta.

Mariæ oratio nunquã passa est repulsam.

Arnold.

Probatur idem quartò principaliter à posteriori, idque quadrupliciter. Apparet enim id primò à posterioti, animaduertendo quanti fecerint sancti viri deuotionem erga Virginem : & quantum in ea constituerint præsidium salutis. De hoc plurima Spinellus lib de B. Virg. toto cap. 35. & nos supra num. 273. & seq. Satis nunc sit repetere illud Bernardi ser. super missus est. *Hæc* (Maria) *est tota mea fiducia : hæc est tota ratio spei mea.*

Bernardus.

Apparet secundò animaduertendo, quanti fecerit ipse Christus filiationem Mariæ. Sicut enim Matia ex dignitate maternitatis, vt notat S. Thomas 3. part. qu. 28. art. 3. ad 6. *in Euangelio non consueuit nominari nisi cum cognominatione huius dignitatis , quod sit mater Iesu :*

S. Thom. maria ut mater Iesu in E-

ita

ita Christus non consuevit nominari nisi cum cognominatione huius dignitatis, quod sit filius Mariæ. Quippe Christus, ut notat Augustinus lib. 2. de cons. Evang. cap. 1. *filium hominis se ipse sapissimè appellat, commendans nobis, quid misericorditer sit dignatus esse pro nobis.* Cum autem esset & Dei filius, & Dominus universorum, prætermissis sexcentis clarissimis titulis, quibus à propheticis oraculis insignitur, vix unquam alio se titulo appellat, quàm *filium hominis*, nempe filium Mariæ : ex qua adæquatè carnem atque humanitatem desumpsit.

Euangelio semper cognominata. *Augustin.*

Observandum etiam est à protomartyte Stephano Christum appellatum esse filium hominis, cum dixit, *ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Act. 7. cum potiùs visus ut *stans à dextris Dei* appellari debuisset filius Dei. Quod advertens S. Maximus hom. de S. Steph. *Considerate*, inquit, *attentiùs, cum Christum ad dexteram Dei Patris stare vidisset, cur se filium hominis videre testatus est, & non potiùs filium Dei.* Huius duplex ratio reddi potest, sive quia surrexerat Christus ad auxilium præstandum Stephano ut filius Mariæ : nempe motus eius precibus. Quæ ut habetur in monumentis terræ sanctæ apud Adricomium, Brochardum, & alios, genuflexa orabat, cum Stephanus lapidaretur : reseratis cælis non tam ad Stephani lapides, quàm ad preces Mariæ. Sive filium hominis appellavit, ut in hoc se Christi beneplacito conformaret : qui hoc maximè titulo gloriabatur, sæpissimè se filium hominis appellans, idest filium Mariæ. Idque tanti Christus fecit, ut quoniam hæretici insurrecturi erant asserentes Christum fuisse ex materia impassibili cælesti, & sic negantes desumpsisse carnem passibilem ex Maria : ex hoc motivo, inter cætera, passionem, & mortem subiit, ut ostenderet se filium Mariæ. Quod affirmans Ildefonsus serm. de Nat. Mariæ : *Vt Mariam*, inquit, *veram matrem ostenderet, verum se hominem patiendo tormenta monstravit.* Si tanti fecit filiationem Mariæ Christus caput & dux prædestinatorum, ut pro hac filiatione mortem subierit : hoc profectò prædestinatorum est proprium ut quodlibet patiantur, quo se ostendant veros filios Mariæ.

Apparet idem tertiò animadvertendo quanti idem Christus fecerit in aliis hanc filiationem Mariæ ; idque tum in justis, tum in peccatoribus. In justis quidem convinci potest ex eo, quod cum Petro post trinam negationem dederit primatum Ecclesiæ ; Ioanni, qui per antonomasiam dicebatur *discipulus ille, quem diligebat Iesus*, dedit filiationem Mariæ, cum in cruce pendens dixit, *Mulier ecce filius tuus : deinde discipulo, ecce mater tua.* Quamobrem majoris dilectionis fuit signum tradira discipulo dilecto filiatio Mariæ, quàm cõmissa Petro paternitas totius Ecclesiæ. Vnde patet quanti debeat ab unoquoque æstimari hæc devotio erga Mariam : quod idem est, ac

CCLXXXII

specialis eius filiatio: quæ à Christo antefertur ipsi primatui Ecclesiæ. Et signanter dicitur tradi *discipulo, quem diligebat Iesus:* vt ostendatur deuotio filialis erga Mariam esse signum dilectionis specialis Christi erga deuotum: & sic signum prædestinationis. Quamobrem idem Christus, cum aliquod gloriæ pignus exhibere vellet in monte Thabor, *assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem* Matth. 17. Petrum, cui daturus erat primatum Ecclesiæ: Iacobum, cui daturus erat inter Apostolos primatum martyrii: & Ioannem, cui daturus erat primatum filiationis Mariæ. Hanc rationem tangit Ambrosius in cap. 9. Lucæ, licèt discrepet in Iacobo. *Assumpsit*, inquit, *Petrum, &c. Petrus ascendit, qui claues cælorum accepit. Iacobus, qui primus solium sacerdotale conscendit.* (Hoc videtur competere potius Iacobo minori qui primus Hierosolymorum Episcopus creatus est) *Ioannes, cui committitur mater.* Filiatio igitur Mariæ destinata Ioanni ratio fuit, vt illi exhiberetur prædestinationis pignus in monte Thabor. Addit Origenes tom. 5. præf. in Ioan. ideo Ioanni reuelata esse specialiùs altissima diuinitatis Verbi mysteria, quia filius erat specialis Mariæ, *Nullus*, inquit, *adeo purè manifestauit Christi diuinitatem vt Ioannes. Audeamus dicere primitias Scripturarum omnium Euangelium esse: Euangeliorum verò primitias Euangelium à Ioanne traditum: cuius sensum percipere nemo potest nisi qui super pectus Iesu recubuerit, vel acceperit à Iesu Mariam: quæ etiam ipsius mater fiat.* E quibus liquet quanti fiat à Christo hæc filiatio specialis Mariæ: quam ipse iustis omnibus tradidit in Ioanne.

Ioannes propter Mariæ filiationem in monte Thabor pignus habuit gloriæ. *Ambrosius.*

Origenes.

Quanti etiam Deus faciat in peccatoribus deuotionem, seu affectū filialem in Mariam, animaduerti potest recensendo quot peccatores vel perditissimi per hoc medium prædestinati, & saluati sint. De his innumerabilia suppetunt exempla, quibus integri referti sunt libri. Antiquitatem decorat Maria Ægyptiaca. Quæ, vt narrat Sophronius in eius vita, ex flagitiosissima meretrice ad fastigium euecta est sanctitatis. Quia diuinitùs reiecta ne cum cæteris intraret in templum, ad imaginem Mariæ conuersa eam enixè rogauit, vt pro se fideiuberet apud filium de nouitate vitæ, quam spondebat. Recentius est id, quod de Innocentio Tertio traditur à Thoma Cantipratensi in vita B. Lutgardis lib. 2. vbi dicitur is apparuisse Lutgardi testatum se *tres ob causas cruciari: qua etiam æternis suppliciis iustissimè addixissent: nisi*, inquit, *per intercessionem piissimæ matris, cui monasterium condidi, in extremis me pœnituisset: sed vsque ad diem iudicii pœnis atrocissimis cruciabor.*

Mariæ erga latronem quendam patrocinium.

Non omittam recentissimum exemplum, quod mihi tanquam sibi compertum narrauit Episcopus spectatissimæ fidei, de quodam duce latronum. Cui, cum paucis ante annis prope vrbem Italiæ celebertimam in ditione Pontificia grassaretur, adducta est à sodalibus egre-

giæ formæ adoleſcentula. Hæc ab illo ſupplex petiit, ne circa eam impurum aliquid attentaret, idque poſtulauit enixè propter amorem Mariæ. Vicit ardorem libidinis quidam in latrone erga Mariam religioſus igniculus: neque ſolùm intactam dimiſit, ſed etiam ne ab aliis vllam ſubiret injuriam, ad certos vſque fines duxit incolumem: illud, cùm dimitteret, rogans vt ſe illi commendaret Mariæ, cui tantopere eſſet addicta. Nocte proxima per quietem apparuit illi auguſtiſſimo vultu Regina; quæ benignis intuens eum oculis, & comiter alloquens, placuiſſe ſibi dicebat id quod ipſe pridie in ſui gratiam geſſerat: ſeque illius opportunè, & in loco recordaturam. Euanuit mox ſomnus ab oculis, ſomnium è mente: quod ille inane & fortuitum exiſtimauit. Paulò pòſt captus, atque in carcerem conjectus eſt. Nocte, quæ anteceſſit ſupplicium, iterum Regina eadem ſe in ſomnis exhibens interrogauit, an eam agnoſceret? Reſpondenti meminiſſe ſe aliquando eandem imaginem ſibi obſeruatam, reuocauit in mentem, quæ anteà dixerat: apparuitque illi ſe Mariam eſſe cæli ac terræ Reginam: in cuius obſequium ab adoleſcentulæ ſui ſtudioſæ contactu religioſè abſtinuerat. Aduenisſe ſe vt operi præmium redderet, nempe poſt ſupplicium, æternam gloriam. Excuſſit rei magnitudo ſomnum ex oculis: & iam diuino ille inſtinctu factus certior, & Reginam ſibi cælorum apparuiſſe, & æternam ſalutem eſſe pollicitam præ lætitia exiliens vrgebat vt quamprimùm duceretur ad ſuſpendium ac trabem, quam nouerat euaſuram ſibi eſſe pontem ad vitam. Mirari omnes in eo mixtum ſummo dolori par gaudium: cum & incredibilem pœnitudinem exhiberet de culpis, & non imparem alacritatem afferret ad pœnam. Duci ad necem crederes non latronem, ſed martyrem: commutato in triumphum ſupplicio. Detexit ille confeſſario cauſam inſoliti tum doloris, tum gaudii: poteſtate facta vt rem omnibus aperiret. Quod mox ille è ſcalis præſtitit, ſumma populi gratulatione effuſi in lætitiæ lachrymas, ac ſummam Deiparæ miſericordiam aeclamantis: cum interea cadauer pendere conſpiceretur è trabe, vultu quodam auguſtiore ac beatitatem ſpirante. Hæc & his ſimilia ſæpiſſimè Virgo præſtitiſſe legitur peccatoribus, præſertim latronibus, qui eximio aliquo eam affectu ſint proſequuti: vt narrant Anſelmus in lib. mirac. Thomas Cantipr. lib. 2. Ap. cap. 29. part. 18. & Pelbartus in ſtellario Virginis lib. 2. part. 2. art 1. ex quo Spinellus lib. de B. Virg. cap. 54. num. 24. CCLXX XIII.

Neque id mirum. Hæreditaria enim eſt Mariæ miſericordia in latrones: ex quo Ieſus è Cruce Latronem vocauit ad Regnum. Quem etiam conuerſum fuiſſe ob beneficium Mariæ præſtitum, cùm fugeret in Ægyptum, refert Anſelmus libro ad ſororem, Landulphus de vita Chriſti part. 1. cap. 13. Dioniſius Richelius tom 2. in Reg. annot. 12. ſect. & alii. Nec deſunt, qui tradant eum ad lumen fidei veniſſe

ex vmbra Mariæ, dum cruci astater, versùs eum proiecta, vt notatum est supra num. 266. Certè conuersionem boni Latronis Mariæ tribuit Epiphanius sermone de laudibus Mariæ, vbi, *Hæc*, inquit, *Paradisum clausum aperuit, & per Latronem rursum Adamum complantauit*: quia scilicet post Adamum eiectum è Paradiso, Latro primus audiuit, *Hodie mecum eris in Paradiso*: quod totum Mariæ operâ factum hîc asserit Epiphanius. Hæc pauca libasse satis de peccatoribus prædestinatis per pietatem, & studium in Mariam.

Contra prædicta argui potest sic. Si deuotio erga Virginem prædestinationis est signum, etiam in peccatoribus; nemo, aut ferè nemo inuenitur sceleſtis inter fideles, qui deuotionem aliquam non habeat erga Virginem. Ergo nemo, aut ferè nemo est inter fideles, qui non sit prædestinatus. Hoc autem est contra id quod docent Patres de paucitate prædestinatorum etiam inter fideles: quod nos quoque probaturi sumus tract. seq.

Respondeo primò, transeat antecedens; nego consequentiam. Aliud est enim habere signum aliquod prædestinationis: aliud est esse prædestinatum. Sumus enim in signis conjecturalibus: è quibus vnum vel alterum non satis est ad infallibilem veritatem rei. Sicut igitur in rebus medicis signa sunt multa recuperandæ sanitatis, quæ seorsim accepta sunt valde conjecturalia & fallibilia: si verò plura ex iis adnentur, faciunt certitudinem moralem, ita &c. Respondeo secundò. Nego quamlibet deuotionem erga Virginem, esse signum prædestinationis. Vt enim tale sit, requiritur aliqua ex his tribus conditionibus.

Deuotio erga Mariam ad hoc vt sit prædestinationis signum, quæ requirantur. Primò vt deuotio sit constans. CCLXXXIV.

Prima conditio, vt obsequiũ quod aliqua in re exhibetur Virgini, sit constans & perseuerans, etiam cùm adsunt circumstantiæ arduæ. v. g. vt recitetur illi Rosarium, vel Corona, vel Officium diebus singulis: ita vt obstante quotidie impedimento superabili talis deuotio non interrumpatur, sed fiat etiam à semisomni. Idem dicitur aut de ieiunio singulis Sabbatis: aut de ieiunio in solo pane & aqua in septem vigiliis septem festorum Virginis, & similibus abstinentiis: ita vt hæc nunquam neque occasione conuiuii, neque suasione amicorum violentur. Perseuerantia in his, & constantia etiam in circumstantiis difficultatẽ augentibus, non potest esse sine pugna & speciali Dei auxilio eiusdem Deiparæ precibus impetrato: ac proinde signum est specialis amoris, quo Virgo eam prosequitur, cui talem perseuerantiam in sui obsequium impetrat nonnisi largissimè remunerandam. Obsequia igitur erga Virginem, quæ fiunt interdum, & frigidè, ita vt facilè omittantur, non videntur pertingere ad signum prædestinationis, nisi continuationem & perseuerantiam inducant: cùm præsertim ex interruptione sensim dilabantur ad non gradum, & tandem totaliter omittantur: quod magnum reprobationis est signum. Paucis

ante diebus dum hæc ſcriberem, incidi in iuuenem mulierculæ amoribus implicatum, qui mihi pene cum lachrymis affirmauit ſe antea ſingulis Sabbatis ieiunare ſolitum, laudabilem hanc conſuetudinem violaſſe poſt impura flagitia: vnde ipſemet inferebat à mulicre illa ſe aperte duci ad perditionem. Contrà verò, cùm obſequium erga Virginem retinetur ſerio, & conſtanter, facilè eiuſdem Virginis beneficio ex ipſiſmet ſceleribus euaditur ad emendationem, ac veniam.

Secunda conditio, vt deuotio ſit affectuoſa, ideſt conjungit cum amore erga Deiparam. Quod fit, gaudendo ſincerè de eius gloria : compatiendo ex corde eius doloribus : optando vehementer, & curando eius obſequium : dolendo acriter, & indignando de blaſphemiis contra ipſam: confugiendo ad eam fiducialiter: ſæpe de ea loquendo, atque eius affectum in aliarum animis inſerendo. Hæc ſigna amoris erga Virginem, argumenta ſunt quod quis amatur à Virgine. Quippe ipſa dicit Prou. 8. *Ego diligentes me diligo.* Alle autem æternum Dei odium non incurret, quem ſpecialiter amat Maria. Plura de his exempla ſuppetunt. Carolus ſanctæ Birgittæ filius ereptus eſt è dæmonum faucibus, quia gaudere ſolebat de bono Mariæ pluſquam de ſuo, vt ſupra notatum eſt num. 177. Alius quoque Princeps, cùm totam vitam in flagitiis traduxiſſet, prope mortem ter à Sacerdote admonitus, tandem peccata magno animi dolore confeſſus, ſaluatus eſt : quia, vt Chriſtus reuelauit ſanctæ Birgittæ lib. 6. cap 97. *Conſuetudo illius fuit compati dolori matris Dei, quoties conſiderabat, & nominari audiebat : ideo compendium ſuæ ſalutis inuenit, & ſaluatus eſt.* Non deſunt qui quotidie Mariam apud alios nominant, eiuſque quoad poſſunt laudes prædicant, opportunè, importunè. Ideo, vt ſupra notatum eſt num. 173. dicitur à Germano Sermone de zona, *Nomen Mariæ in ore ſeruorum eius verſari aſſiduè in omni tempore, loco, & modo :* quemadmodum reſpiratio in corpore, vt ſignum vitæ. Quamobrem diem integrum, immo horam aut momentum ſine hoc ſanctiſſimo nomine veluti ſine reſpiratione tranſigere, mortiferum fere eſt, ac lethale. Sunt qui manè poſt excuſſum ex oculis ſomnum hos tres actus circa Dei matrem exercent : *Gaudeo de tuo bono pluſquam de meo. Darem tibi, ſi haberem. Regni tui non ſit finis.* Conſueuerunt alii ter Salutationem Angelicam recitare in gratiarum actionem Patri, Filio & Spiritui ſancto, pro beneficiis collatis in Virginem. Quod tradunt ab ipſamet Virgine beatæ Mechtildi reuelatum, tanquam obſequium ſibi pergratum, & aptum ad impetrandum effectum bonæ mortis. Alii quotidie fiducialiter ad Virginem confugientes, vſurpant verba ſuprà citata ex Damiano, *Æternum væ non ſentiam ſi ſemel pro me oraueris, Maria.* Denique alii omnia ſua bona opera, eorumque ſatisfactionem reponunt in manibus Mariæ, vt eam iis Purgatorii animabus impendat, quibus velit. Hi ſunt actus

Secundo, vt deuotio ſit affectuoſa.

Birgittæ.

amotis circa Deiparam : qui sunt signa non vulgaria prædestinationis & salutis.

Tertio, vt deuotio sit emendatiua vitæ.

Tertia conditio, vt sit deuotio erga Virginem emendatiua vitæ. Hæc signum est prædestinationis potissimum : quia omnia circa Virginem obsequia, quæ fiunt extra statum gratiæ, sunt signa valde remota salutis : cùm sint ad summum dispositiones ad gratiam intermediam, quæ signum est magis proximum gratiæ finalis infallibiliter ducentis ad gloriam. Neque verò Virgo acceptare potest tanquam ab amico obsequia, quæ illi exhibentur à filii inimico. Quamobrem Gregorius VII. libro 1. epist. 47. *Pone*, inquit, *finem in voluntate peccandi : invenies Mariam (indubitanter promitto) promptiorem carnali matre in tui dilectione.* Idcirco maximè illi placent obsequia, quæ sunt emendatiua & melioratiua vitæ. Talia sunt abstinere ab aliquo peccato in eius honorem, Confiteri, & Eucharistiam percipere in eius Festis, & prima ac tertia mensis Dominica, iuxta leges præscriptas in Rosario : adscribi in aliquo Sodalitio dicato Virgini, ibique seruare præscriptas sub tutela Virginis regulas. Præterea, offerre Virgini in holocaustum consolationem, quam quis culpabiliter capiebat ex illicito, aut nimio amore alicuius creaturæ. Elicere in eius obsequium varios actus mortificationis, humilitatis aut patientiæ, quos aliqui flores appellant, quotidie colligendos, & veluti in coronam ad texendos, offerendos Deiparæ vesperi ante cubitum.

Gregorius.

CCLXXXV

Denique si quis in peccato sit, respirare ad spem veniæ, & confugere sub eius tutela ad pœnitentiam. Talis fuit conuersio Theophili, qui cùm Satanæ operâ Christo ac Matri renunciasset, ad eam confugiens, non veniam modò post quadraginta dierum lachrymas impetrauit; sed etiam chirographo, quo se diabolo deuouerat, Deiparæ opere restituto, publice coram Episcopo & populo crimen confessus, percepta Eucharistica, facie instar Solis coram omnibus collucente; paulò post inter Deiparæ laudes animam Deo reddidit. Cuius facti meminit Petrus Dam. sermone 1. de Natiuitate Virginis, sanctus Bernardus in deprec. ad Virginem, sanctus Antoninus 3. part. sum. tit. 31. cap. 4. §. vlt. & alii.

E quibus omnibus liquet, quod deuotio erga Virginem, vt sit signum prædestinationis eximium, debet esse constans, affectuosa, emendatiua : & saltem aliquam ex his conditionibus habere debet, vt habeat respectu prædestinationis aliquam rationem signi. Et quia sæpè in his conditionibus deficit, ideo sæpe est futilis & vana deuotio; non solida & vera, non profecta ex aliquo sensu pietatis erga Virginem; sed ex meto affectu peccandi, sub spe veniæ impetrandæ per Virginem. Quando autem talis deuotio neque constans est neque affectuosa, neque emendatiua, tunc nullam habet respectu prædestinationis rationem signi. Consonant his, quæ eadem Virgo reue-

lavit ſanctæ Birgittæ libro 1.revel. cap.9.ubi, *Sicut*, inquit, *avis, quæ in prædam ungues & roſtrum habet, ſi audierit ſonum aliquem, relinquit prædam; & cùm nihil operis ſequi videt, ſtatim revertitur ad eandem : ſic dæmones, audito nomine meo, ſtatim relinquunt animam, quaſi territi, ſed iterum advolant, & revertuntur ad eam, quaſi ſagitta velociſſima, niſi aliqua emendatio ſubſequatur.* Contrà verò cùm ſequitur emendatio, nihil obſtant ejus clementiæ peccata præterita. Quod animadvertens Gregorius VII. libro 1. epiſtola 47. ad Mechtildem, *Mater*, inquit, *Domini, quantò altior & ſanctior eſt omni matre, tantò circa peccatores converſos clementior.* Atque hæc de devotione erga Virginem, ſecundùm quod prædeſtinationis eſt ſignum. *Birgitta.*

Ex his per modum corollarij collige indevotionem erga Virginem ſignum eſſe reprobationis: cùm contrariorum ſit eadem diſciplina, ut ſæpiùs notatum eſt. *Indeuotio erga Virginem reprobationis eſt ſignum.*

Patet etiam id primò è Scripturis Prou.8. *Qui me inveniet, inveniet vitam : & hauriet ſalutem à Domino.* (Ecce ſignum prædeſtinationis in devotione erga Virginem.) *Qui peccaverit in me, ladit animam ſuam : omnes qui oderunt me, diligunt mortem.* Ecce ſignum reprobationis in irreligione erga eandem.

Patet ſecundò ex Patribus. Ignatius martyr apud Celadam in Eſther in Appendice cap.10. *Impoſſibile*, inquit, *eſt aliquem ſalvari peccatorem, niſi per tuum Virgo auxilium & favorem : quia, quos non ſalvat Dei juſtitia, ſalvat ſua interceſſione Mariæ infinita miſericordia.* Germanus ſermone de zona, *Si tu*, inquit, *nos deſerueris, quid de nobis fiet, ô ſpiritus & vita Chriſtianorum?* Damaſcenus orat. de dormit. Virginis, *Nobis*, inquit, *quomodo erit vita vitalis, ſi Mariam non habemus, cum qua verſemur.* Bernardus ſermone de aquæductu, *Tolle*, inquit, *hoc corpus ſolare, ubi dies? Tolle Mariam hanc maris ſtellam, quid niſi caligo involuens, umbra mortis, & denſiſſimæ tenebræ relinquuntur?* Anſelmus apud ſanctum Antoninum 4. part. tit.15. cap.14.§.7. *Sicut impoſſibile eſt*, inquit, *quod illi à quibus Maria oculos ſuæ miſericordiæ avertit, ſalventur : ita neceſſarium ut hi ad quos convertit oculos pro eis advocans, glorificentur.* Vide quæ ſupra diximus num.277. de ave illa avertente oculos à morituris. Idiota libro contemplationum cap.5. *Maria*, inquit, *ſpiraculum es hominis, quia peccator per te reſpirat.* Sublato igitur hoc vitæ ſpiraculo, ſignum evidens habetur mortis. Gulielmus Pariſienſis apud Binettum in teſſera num.8. *Non præſumat*, inquit, *aliquis Deum ſe poſſe habere propitium, qui benedictam matrem offenſam habuerit.* Claudam hæc omnia teſtimonia quod veritas extorſit ab hoſte, nimirum ab Oecolampadio ſermone de laudibus Virginis, ubi, *Nunquam*, inquit, *de me audiatur quaſi averſer Mariam : erga quam minus bene affici, re-*

Ignat. Martyr. *Damaſ.* *Bernardus.* *Anſelmus.* *Idiota.* *Gulielmus.*

probatæ mentis certum existimem indicium esse. Nollem è cultu Mariæ aliquid diminui. Discant vel ab hoc hæretici, tanquam ab uno ex eorum antesignanis, quid sentiendum sit de iis qui in imagines, in invocationem, in cultum & venerationem Mariæ tam impiè debacchantur.

Patet id tertiò, ratione: quia omnis recessus à medio adæquato ad finem, est recessus à fine. Sed recessus à Maria, est recessus à medio adæquato ad finem salutis: cùm per ipsam conferantur omnia dona gratiæ perducentia ad salutem. Ergo recessus à Maria, est recessus à fine salutis, & sic reprobationis est signum. Quemadmodum igitur, quando membra inferiora separantur à collo, evidens est signum interitus: ita &c. Quippe, ut ait sanctus Bernardinus Senensis serm. 5. de gloria Mariæ, *sicut per collum spiritus vitales è capite diffunduntur in corpus, sic per Virginem* &c.

Confirmatur primò, quia Maria dicitur Cant. 6. *suavis, & terribilis*: suavis amicis, terribilis hostibus. Ideo figurata fuit per columnam, quæ duxit populum ad terram promissionis per desertum, ut notatum est supra num. 258. Columna autem illa lucem & ductum præbebat Hebræis, fulmina & neces Ægyptiis, juxta id quod innuitur Habacuc 3. *In luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ:* & nos supra probavimus num. 234. Hoc autem Maria præstitit etiam vivens. Nam in visitatione Elisabethæ, cum primam gratiam contulit Ioanni, primos ictus intulit contra Antichristum. Qui, ut notat Hieronymus in Dan. 11. *figet tentoria, ubi incipiunt surgere montana Iudææ.* Statim autem post Incarnationem Verbi *exurgens Maria abiit cum festinatione in montana.* Lucæ 1. quæ infra appellat *montana Iudææ.* Vbi igitur ultima tentoria fixurus est Antichristus, ibi prima tentoria fixit Maria propugnatura pro suis, pugnatura contra hostes.

Confirmatur secundò, quia sæpe Christus plus ulciscitur injurias Matris, quàm suas: quod maximè apparuit in excidio Hierosolymitano. Nam, cum Christus passus sit Hierosolymis die vigesimo quinto Martij; Maria verò octavo die Septembris (teste Damasceno or. 1. de dorm.) prope probaticam piscinam nata sit Hierosolymis: voluit Christus in supputatione temporum ostendere quanti faceret injurias illatas Matri. Siquidem, ut refert Iosephus de bello Iudaïco, *octavo die Septembris Hierosolyma capta est.* Quod non sine mysterio evenisse credendum est. Quippe, ut ostenderetur Hierosolymitanum excidium specialiter in ultionem fuisse ingratitudinis à Iudæis impensæ in Mariam, eo die Hierosolyma periit, quo nata est Maria. Præterea carnifices, qui injurii fuere in Christi corpus, non illico puniti sunt. Qui autem injurii fuere in corpus Virginis cum efferretur ad tumulum, repente manibus privati sunt, ut narrat Damasc. de dorm. Virg.

Hierosolymitanum excidium in ultionem ingratitudinis erga Mariã.

Virg.or.2.Constantinus Copronymus,cum in imagines tam Christi, quàm Mariæ, sanctorumque omnium desæuisset,sub noctem miserè vociferatus est se propter Deiparam inextinguibili igni traditum esse, vt notat Canisius lib.5. Deipara cap.17. Plures hæreticos, qui in Virginem Hallensem fuere blasphemi, statim pœnas dediſſe testatur Lipsius opusc. de D. Virg. Hall. cap.7.

CCLX XXVII. Claudam hæc memorali exemplo, quod nupertimè hoc eodem anno contigit in hac vrbe. Quidam ex lusu aleæ actus in rabiem,in imaginem Virginis coniecerat pileum. Hic, cum fortè nostrum concionatorem audiret,qui hoc anno in ea vrbis regione missionibus,vt aiunt,vacabat;religione tactus ad confessorem accessit,crimen etiam sponte aperuit Inquisitori, detestatus est solutus est. Non multò post in prioris vitæ relapsus crimina, hoc anno septimo die Septembris, in priuigilio Natiuitatis Mariæ repertus est mortuus,trigiuta & ampliùs confossus vulneribus, amputata etiam dextera tanti sceleris rea, icti in Deiparam pilei administra. Præstitere hostes, quod præstare debuerat carnifex:neque vnquam,reſciri potuere homicidæ, impunitate iis data, fortasse in præmium, quod vltores extiterunt Mariæ In hoc planè ad litteram impletum est illud ex Mariæ persona Prou 8. *qui oderunt me, diligunt mortem.*

Similes exitus fortiuntur, qui sodalitia B.Virginis, quibus antea nomen dederunt, deserunt. Quorum non paucos experientia didici occisos infeliciter mori; alios in miserabiles ærumnas incidere, in pœnam desertæ matris. Cuius derelictio sicut reprobationis est signum, ita patrocinium prædestinationis. Ideo nos cum Damasceno orat. de dorm. *in Dei genitrice animas nostras tanquam ad firmissimam anchoram alligantes, mentem, corpus, totos nos denique illi dicamus, & consecremus.* Hæc de signo prædestinationis, aut reprobationis ex deuotione, aut indeuotione in Mariam. In cuius hæc dicta sint laudem, vt ego quoque in summa mea spirituali egestate, veluti illa vidua Euangelica, *mittam duo minuta in gazophilacium:* cùm Maria, vt ait Damianus serm.45. *gazophilacium sit thesauri, quo sumus de nefarii prædonis seruitio comparati.* Atque hæc etiam vniuersim de signis prædestinationis, & reprobationis. Quippe in hoc veluti zodiaco, inter hæc duodecim signa, solem vnusquisque poterit suæ prædestinationis agnoscere.

FINIS TRACTATVS PRIMI.

TRACTATVS II.

DE NVMERO PRÆDESTINATORVM ET REPROBORUM.

CAPVT PRIMVM.

Explicatur ſenſus controverſiæ. Statuitur utrorumque certum eſſe numerum tam materialem quàm formalem.

CIRCA hoc duplex eſt controverſia. Prima eſt de certitudine numeri. Altera eſt de majoritate aut minoritate numeri prædeſtinatorum, reſpectu numeri reproborum. Numerus duplex, materialis & formalis.

Circa primum, duplex eſt numerus, alter numerus numerans, alter numerus numeratus. Prior dicitur numerus materialis, cùm habet ſe materialiter ad numerũ, quod hæc vel hæc ſint numerata. Poſterior dicitur numerus formalis, qui conſtituitur per tot, & non plures in quacunque materia, ut inſinuat ſanctus Thomas p. p. quæſt. 27. art 7. in corp. Porro poteſt aliquis eſſe certus de numero formali, & incertus de materiali. Poteſt enim eſſe certus, quot ſint; incertus, qui ſint. Sicut è converſo poteſt quis eſſe certus de numero materiali, & incertus de formali; cùm poſſit quis eſſe certus qui ſint, v.g. in hoc conſeſſu; incertus quot ſint, ante numerationem. His terminis explicatis,

Dico primò. Certus eſt in intellectu divino numerus materialis prædeſtinatorum & reproborum. Videtur contra Maſſilienſes; qui, ut refert Hilarius in epiſt. ad Auguſtinum, *Si ſic prædeſtinati ſunt, inquiunt, ad utramque partem, ut de aliis ad alios nullus poſſit accedere, quò pertinet tanta extrinſecùs inſtantia correctionis*; Eſt tamen de fide, Ioan. 10. *Bonus Paſtor proprias oues vocat nominatim.* Et infra: *Ego cognoſco eas*, &c. Quæ explicans Auguſtinus tract. 45. in Ioan. Certus eſt numerus materialis prædeſtinatorũ, & reproborum. *Hilarius. Ioan. 10. Auguſt.*

Quis, inquit, *alius vocat oues nominatim, niſi qui nouit nomina prædeſtinatorum? Vnde ait, Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in*
2.*Tim.*2. *cælis.* Præterea 2. Tim.2. *cognouit Dominus, qui ſunt eius.* Ad quod
Auguſtin. alludens Auguſtinus tract.12. in Ioan. *Nouit*, inquit: *Dominus, qui ſunt eius. Nouit, qui permaneant ad coronam; qui permaneant ad flammam. Nouit in area iſta triticum, nouit & paleam. Nouit ſegetem, nouit & zizania.*

*Exod.*32. Contra hoc argui poteſt ex Exod.32. *Dele me de libro, quem ſcri-*
*Pſal.*68. *pſiſti*: & Pſal.68. *Deleantur de libro viuentium.* Ergo in libro prædeſtinationis non ſunt perſonæ ita certò & determinatè conſcriptæ, vt non poſſint aboleri.

Vaſquez Reſpondeo primò cum Vaſquez p.p q.24. in expoſit.a. num. 17. loqui Moyſen de catalogo vitorum illuſtrium, qui erant apud Iudæos, per quem intelligit librum viuentium Hilarius in eum Pſalmum. Reſpondeo ſecundò cum Auguſtino q.247 in Exodum, Moyſen locutum eſſe ex quodam affectu ſalutis populi, vt Deo ita exhiberet impoſſibilem populi ruinam: ſicut impoſſibile erat ipſum deleri de libro vitæ. Quoad illud Dauidis, *Deleantur*, &c. reſpondet idem
Auguſtinus. Auguſtinus in eum Pſalmum part 2. *Non ſic accipi debere, vt quempiam Deus ſcribat in libro vitæ, & deleat. Si enim homo dixit, Quod ſcripſi ſcripſi; Deus non ſcribit, & delet. Sed deleri ſecundùm ſpem ipſorum, quia ibi ſe ſcriptos putabant.*

II. Certus eſt numerus formalis prædeſtinatorum, & reproborum. *Auguſtinus.* *Catharinus.*

Dico ſecundò. Certus eſt etiam intellectu diuino prædeſtinatorum, & reproborum numerus formalis. Eſt etiam de fide, quia poſita infinitate diuinæ ſcientiæ, hoc ipſo quod cognoſcit Deus, qui ſint, cognouit etiam quod ſint. Quamobrem Auguſtinus tract.48 in Ioan. *ſecurus*, inquit, *eſt de numero eorum; qui prouis nouit, quod ded t.*

Dico tertiò. Certus eſt apud Deum numerus prædeſtinatorum & reproborum ex vi decreti prædeſtinationis ante præuiſa abſolutè merita vel demetita. Eſt contra Catharinum lib.1.de prædeſtin. cap. vlt. vbi docet certum eſſe ex vi prædeſtinationis numerum prædeſtinatorum non eſſe certum numerum ſaluandorum; cùm ipſe exiſtimet aliquos prædeſtinari ante præuiſa merita, qui propriè prædeſtinati dicuntur; alios poſt præuiſa, qui dicuntur ſaluandi, iuxta ea quæ retulimus tom.2. Theolog lib.3.q.5. Eſt etiam contra omnes eos qui ponunt prædeſtinationem poſt præuiſa merita: apud quos non eſt certus hic numerus, niſi poſt præuiſa vniuſcuiuſque merita vel demerita.

Contra quos probatur ex fundamento oppoſito, Quia tum prædeſtinatio, tum reprobatio, prout dicit excluſionem à decreto ſaluti; ſunt ante præuiſa abſolutè merita, & demerita vt probatum eſt q.cit. Ergo tam numerus materialis quàm formalis prædeſtinatorum & reproborum certus eſt in intellectu diuino ante præuiſa merita vel demerita.

Digitized by Google

Contra hoc argui potest ex Apoc. 3. *Tene quod habes; ne alius accipiat coronam tuam.* Ergo videtur esse incertus numerus materialis prædestinatorum; cùm unus subrogari possit loco alterius. Quamobrem Augustinus de correptione & gratia cap. 13. dicit *alium coronam hanc non esse accepturum, nisi iste perdiderit.* Respondeti potest juxta varias hujus loci expositiones. Prima expositio est, quod loquatur secundùm præsentem notitiam, nempe monendo ut unusquisque operetur salutem suam cum timore; & teneat quod habet, ne amittat coronam suam, ideſt, quam ipse putat se habere. Videtur colligi ex Augustino loco citato, ubi hæc verba explicans, *Quis*, inquit, *ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat: quia id occultari opus est in loco, ubi cavenda est elatio.* Secunda expositio est sancti Thomæ in 1. part. q. 23. art. 6. ad 1. ubi dicit hoc non intelligi *de corona ex prædestinatione divina, quam nullus amittit: sed de corona ex merito gratiæ. Quod enim meremur, quodammodo nostrum est, & sic suam coronam aliquis potest amittere per peccatum mortale sequens.* Tertia expositio esse potest, quod ex hoc loco colligatur certitudo numeri formalis comparata tanquam prior ad certitudinem numeri materialis. Ita ut, antequam decerneret hos & hos in particulari Deus, decreverit certum numerum prædestinatorum, quantum judicavit esse convenientem corpori triumphantis Ecclesiæ, cujus Christus est caput. Quod explicari potest exemplo Principis, qui priùs decernit tantum numerum Aulicorum, quantum se decere judicat: tum decernit hos & hos. Quo posito, monetur hoc loco Episcopus Philadelphiæ, *ut teneat quod habet, ne alius accipiat, &c.* quia in potestate ejus erat in ordine executionis Dei prædestinationi cooperari; & sic tenere eum locum, in quo alius collocatus fuisset, nisi ipse cum sua cooperatione in eo prædestinatus fuisset; posito numero prædestinatorum, antecedenter ad omnia stabilito. Hæc expositio colligitur apertè ex eodem Augustino loco citato, ubi in ea verba Matth. 3. *Potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: ut ostendat*, inquit, *sic istos esse amputandos, si non fecerint fructus, ut non desit ille numerus qui promissus est Abrahæ. Tamen apertius in Apoc. dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si enim alius accepturus non est, nisi iste perdiderit, jam certus est numerus.* Ergo supponit talem determinatum numerum fuisse decretum antecedenter ad hos, & hos; qui conflare debebant hunc numerum. Idem apertè colligitur ex Gregorio lib. 25. Moralium cap. 8. ex Beda, Ansberto, & aliis in hunc locum. Certus itaque est in intellectu divino prædestinatorum & reprobotum tam numerus formalis quàm materialis. Sed priùs decretus est numerus formalis, posteriùs numerus materialis. Ex hac autem certitudine sequitur infallibilitas salutis prædestinatorum, & damnationis repro-

In prædestinatione an subrogetur unus loco alterius.

Apocal 3. *Augustin.*

Augustin.

S. Thom.

Augustin.

Gregorius. Beda. Ansbertus.

borum. Ideo Fulgentius de fide ad Petrum cap. 35. *Firmiſſimè*, inquit, *tene neque perire poſſe aliquem eorum, quos Deus prædeſtinavit: nec quemquam eorum, quos non prædeſtinavit ad vitam, poſſe ulla ratione ſalvari.* Hæc autem *non intelligenda ſunt ſecundùm impoſſibilitatem abſolutam; ſed ſecundùm impoſſibilitatem conditionatam*, ut docet ſanctus Thomas p.p.q.23.art.4 ad 3.& nos tom.2.l.3.q.5.

Fulgentius.

CAPVT II.

Fundamenta affirmantium prædeſtinatorum numerum non excedi à numero reproborum.

III. Angelorum prædeſtinatorum numerus major eſt numero reprobatorum. *Apoc.12.*

IN hoc de more ſecernemus certa ab incertis. Certum videtur primò numerum Angelorum prædeſtinatorum majorem eſſe numero reprobatorum, quia eorum vel tertia pars cecidit, ut videtur ſignificari Apocal.12. vel certè minor pars, ut eſt communis ſenſus Doctorum. Certum eſt ſecundò majorem hominum partem eſſe reproborum, ſi computantur omnes etiam infideles, idque per omnes mundi ætates. Quandoquidem per ſex annorum millia, & ampliùs, uſque ad adventum Chriſti, pauciſſimi iique ex ſolis Iudæis ſalvabantur. Et ſi nunc ſpectetur Eccleſia fidelium, extra quam non eſt ſalus, eſt minima hominum pars comparata ad multitudinem infidelium, nempe Mahometanorum, Ethnicorum, & hæreticorum quorum eſt certa damnatio. Tota igitur controverſia reducitur ad fideles. Certum videtur tertiò, majorem inter fideles eſſe numerum electorum, ſi computetur inter eoſdem numerus infantium decedentium intra ſeptennium, ante uſum rationis. Qui, ut experientia colligitur ex paræciis,& notat Ruiz.diſp.44.ſect.1.num.14.pœnè æqualis eſt numero morientium adultorum. Infantibus, ſi addas adultos, qui ſalvantur, jam numerus efficietur major numero eorum, qui inter fideles damnantur. Adde his infantes filios hæreticorum decedentes cum baptiſmo: qui etiam pertinent ad Eccleſiam fidelium,& ſic additi infantibus filiis fidelium,& fidelibus adultis, qui ſalvantur, numerum efficiunt multò majorem numero adultorum fidelium, qui damnantur. Tota igitur controverſia reducitur ad ſolos adultos fideles, an ſcilicet inter hos numerus prædeſtinatorum excedatur à numero reproborum.

Reproborũ hominum major eſt pars, infidelibus computatis.

Inter fideles major pars eſt prædeſtinatorum, parvulis computatis. *Ruiz.*

Prædeſtinatorum ex adultis fidelibus numerum, majorem numero

Circa hoc eſt opinio affirmantium numerum prædeſtinatorum nõ ſolùm non excedi à numero reprobotum, ſed etiam illum excedere. Ita Sylveſter in toſa aurea tract.2. in Evang. Septuageſimæ. Carthagena diſcur.10. de prædeſtin. dub. pen. Granadus tomo 2. p. p.tract.

12.disp.4. num.10. Franciscus de Christo in 1.dist.41. quæst. vlt.de reprob. concl.3. Franciscus Suarius lib.5. de prædestinatione cap.3. Lorinus in Psalm.138. vers.14. Hi tamen duo, ut bene notat Ruiz expresè includunt fideles paruulos.

reproborum opinantur aliqui. *Sylv. Sotr. Carthag. Granadus. Franciscus de Christo. Suarius. Lorinus.*

Probatur primò è Scripturis. Apocal.7. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & linguis stantes ante thronum, &c.* ubi expresè loquitur de Beatis. Consonat Propheta Ps.138. *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, &c. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Quod de numero à solo Deo numerabili intelligit Augustinus in eum locum. Ieremiæ.33. *Sicut dinumerari non possunt stellæ cæli, & metiri arena maris, sic multiplicabo semen Dauid servi mei, & Levitas ministros meos.* Videtur figuratè loqui de electis, quorum vult esse numerum innumerabilem. Ideo Augustinus in Soliloquiis cap.18. loquens de electis, *horum*, inquit, *nomina, numerumque tu nosti: qui solus multitudinem stellarum numeras.* Denique videtur idem significari promissione illa facta Abrahæ Gen.15. *Suspice cælum, & numera stellas, si potes: sic erit semen tuum.* Et Genes.22. *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & sicut arenam, quæ est in littore maris.* Quæ verba expendens Augustinus lib.15. de ciu. cap 23. *illa* inquit, *repetita comparatione cælestium stellarum, mihi promissa videtur posteritas, cælesti felicitate sublimis.* Præterea Psal.39. *Annunciavi, & loquutus sum: multiplicati sunt super numerum.* Denique Apocal.7. Ioannes *Vidit turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, stantem ante thronum Dei, & palmas in manibus eorum* Electorũ igitur promitritur in scripturis numerus innumerabilis; cùm nihil tale in iis habeatur de numero reproborum. Confirmatur primò ex Matth.22. ubi in convivio unus tantùm *repertus est non habens vestem nuptialem.* Et Matth.25. ubi exhibentur in figuram prædestinatorum & reproborum *decem Virgines, quinque prudentes, & quinque fatuæ.* Ergo saltem colligitur, electorum numerum à reproborum numero non excedi. Confirmatur secundò ex collecta Ecclesiæ, in qua rogat Deum, *ut omnium fidelium nomina beata prædestinationis liber ascripta retineat.* Hoc autem non peteret Ecclesia, nisi peteret saltem pleroſque fidelium prædestinari.

Augustinus. Genes.15. Genes.22. Augustinus. Ps.39. Apocal.7.

IV. Præscii natorum numerus innumerabilis. *Matth.22. Matth.25.*

Probari potest idem secundò ex Patribus. Primò Damascenus or. de his qui in fide migrarunt, dicit *salvari eos qui vel parũ de fermento virtutis possederint: & tempus non habuerunt, ut ex eo panem faciant: & voluerunt quidem, licèt sive ob desidiam, vel ob negligentiam, vel ob fragilitatem, vel ob quotidianam procrastinationem nequiverint.* Hæc est autem maxima pars fidelium. Secundò, citari possunt hac sententia Patres ii, qui docent numerum electorum subrogandum esse in locum eorum, qui ceciderunt, Angelorum.

Damasc.

S *Thom.* Quorum ſententias, ſuppreſſo nomine, recenſet ſanctus Thomas 1.p. qu. 23. artic 7. in corp. Horum enim aliqui docent eſſe tot homines prædeſtinatos, quot ex Angelis ceciderunt, vt videtur ſenrire Bernardus ſerm 68. in Cant. & Author libri de diligendo Deo cap 3. Quod videtur etiam indicari in Pſal. 109. *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas.* Quod ſi Angelorum numerus eſt incomparabiliter maior numero omniũ hominum, vt docet ſanctus Thomas 1. part. q. 50 art. 3. & Angelorum tertia pars cecidit ex illo Apoc. 12. de cauda Draconis, ideſt Luciferi *trahentis tertiam partem ſtellarum*, ideſt Angelorum: neceſſariò concluditur requiri maiorem partem hominum, vt ſuppleat tertiam partem Angelorum. Alii verò docent plures eſſe prædeſtinatos ex hominibus, quã ſint reprobati ex Angelis, vt Anſelmus lib. 1. cur Deus homo c 18. & inclinare videtur Auguſtinus in Ench. cap. 25. & 21. de Ciuitate Dei cap. 1. Alii denique putant tot eſſe prædeſtinatos, non quidem quot Angeli ceciderunt, ſed quot remanſerunt; vt Gregorius homilia 34 in Euang. vbi *Supplema*, inquit, *illa ciuitas & Angelis & hominibus conſtat, ad quam tantùm credimus humanum genus aſcendere, quantos illic contigit electos Angelos remaneſſe.* Si igitur ex Gregorio, par eſt numerus electorum ex Angelis & ex hominibus; cùm duæ tertiæ partes Angelorum ſint ex electis, multo plus quàm duæ tertiæ partes hominum erunt ex electis; cùm minor ſit numerus hominum quàm Angelorum.

P ædeſtinatos ſubrogari in locum Angelorum, qui ecc deſunt, doctrina aliquorũ. *Bernardus. Author. lib. de diligendo Deo. Pſalm. 109. S Thom. Apocal. 12. Anſelmus. Auguſtinus.* *Gregorius.*

Suarius. Probatur tertiò ex Suario loco citato, quia maior pars fidelium, licet ſæpe mortaliter peccet, tamen ſæpe etiam reſurgit: & ita cadendo, & reſurgendo vitam tranſigit. Hi autem, cùm ante mortem communirer. præparentur per Sacramenta, ad quæ ſufficit attritio, videtur probabiter ex vi illorum ſaluari. Confirmari poteſt, quia magna pars conſtat ex fœminis qui ſexus ad pietatem pronus, ab Eccleſia *deuotus* dicitur. Hæ autem, à rixis, à rapinis, aliiſque peccandi occaſionibus immunes facile conſeruantur in gratia: & ſic videntur maiori ex parte ſaluari.

Peccatores ſubitò in ſanctos transformati. V. *Chryſoſtom.* Probatur quartò, quia multi etiam toto vitæ tempore ſceleſtiſſimi, quando non repentinè decedunt, ſaltem in illo mortis articulo ex timore gehennæ vehementiſſimè atteruntur vſque ad lachrimas. Ergo etiam hi inter electos ſunt collocandi; cùm intra quodlibet vitæ ſpatium pœnirendi ſit tempus. Apparet hoc præcipuè in ſancto Latrone, qui vnius vel alterius horulæ ſpatio, poſt tot ſcelera, momento ſanctus, poſt tot furta rapuit Paradiſum. Apparet etiam in aliis, quos Chriſtus ſubitò ex peccatoribus tranſmutauit in ſanctos. Quod expendens Chriſoſt. hom. 1. in Pſal. 50. *Dum eſſet*, inquit, *parvulus ab extremis finibus vocauit Magos: poſt illos publicanum* (Matthæum) *poſt hunc meretricem* (Magdalenam) *poſt illam latronem: poſt hunc vocauit blaſphemum*, nempe Paulum, vt ipſe ſe appellat 1. ad Tim. 1.

Et

Et infrà: *Si impius es, cogita publicanum: si immundus es, attende meretricem: si homicida es, perspice latronem: si iniquus es, cogita blasphemum.*

Confirmatur primò, quia Deus prædestinavit ante prævisa quælibet merita vel demerita, ut ostensum est tomo 2. lib. 3. q. 5. Ergo paucitas prædestinatorum non potest pendere sive à paucitate merentium, sive à multitudine demerentium. Ergo totum prædestinationis opus pendet merè à divina voluntate, & hæc movetur à divina bonitate. Ergo non est credibile divinam bonitatem, quæ est maximè sui communicativa, movere voluntatem divinam ad communicandam se paucis & non multis, nullo adhuc posito ex parte eorum demerito. Ergo videtur potiùs pertinere ad divinam misericordiam, quod salventur multi. Ideoque David Psal. 35. *Homines & jumenta salvabis Domine: quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.* Homines & jumenta, quasi dicat, innocentes & peccatores: eos qui viuunt juxta dictamen rationis, ut homines; & præter rationem, ut jumenta. Hos etiam salvare, videtur proprium divinæ bonitatis: quæ non ostenderetur sui communicativa plurimis, si pauciores salvarentur, ut dictum est. Quod videtur argumentum Tertulliani contra Marcionem, ubi: *Pluribus*, inquit, *pereuntibus, quomodo perfecta defenditur bonitas maiore ex parte cessatrix, cedens perditioni, partiaria exitii?* Quod si plures salvi non erunt, erit jam non bonitas, sed malitia perfectior.

Prædestinatorum paucitas videtur divinæ bonitati præiudiciare. *Psalm.* 35.

Confirmatur secundò à posteriori ex locis ipsis, quæ Deus præparavit prædestinatis & reprobis. Nam his præparavit gehennam, carcerem angustissimum circa centrum terræ. Si verò accipiatur cælestis Hierusalem electorum sedes, ut visa est à Ioanne Apoc. 21. continet *longitudinis duodecim millia stadia*, ideſt mille quingenta milliaria, & totidem latitudinis. Quippe illa *ciuitas posita est in quadro.* Totus autem urbis illius circuitus continet milliaria sex mille, præter suburbia. Si verò dicitur civitas hæc visa à Ioanne accipi tantùm symbolicè, ut volunt aliqui, utique Beatorum domicilium erit totus empyrei circulus; cui universus terræ ambitus comparatus, est instar puncti. Quippe Sol, minima cæli inferioris pars, centum sexaginta sex vicibus terræ magnitudinem continet. Cœlum verò firmamenti in circulo maximo superficiei conuexæ continet milliaria 1017562500, ideſt mille milliones quingenta sexaginta duo millia milliaria, & quingenta. Vnde infertur magnitudo multò major empyrei, tres supra firmamentum cælos suo ambitu complectentis. Ex magnitudine igitur domicilii Beatorum, eorumdem multitudo colligitur: sicut ex angustiis loci reproborum eorum paucitas: Cùm præsertim reprobi nullo dono penetrationis prædíti, corpora sint habituri exigentia æquale spatium, cum exclusione alterius corporis. Carcer autem ille subterraneus non videtur esse capax tantæ multitudinis reproborum, quanta ex colle-

Apocal. 21. Paradisus ciuitas amplissima.

Paradisus quantæ sit magnitudinis.

Cœlum firmamenti quot milliaria efficiat.

Inferni locus angustior.

ctione omnium hominum qui fuerunt, qui ſunt, qui erunt, ſuperent multitudinem electorum.

Probatur idem vltimo principaliter ex efficacia ſanguinis Chriſti: Nam, cùm quæſtio præcipuè ſit de adultis fidelibus poſt aduentum Chriſti, videtur pertinere ad efficaciam Paſſionis & Sanguinis Chriſti, vt plures ex fidelibus poſt eius aduentum ſaluentur quàm damnentur. Sicut ante eius aduentum, ex minori participatione Paſſionis nondum impletæ, plures damnabantur quàm ſaluabantur. Confirmatur primò quia ex Angelis plures fuerunt prædeſtinati quàm reprobati, vt dictum eſt Apoc. 12. & tamen ii non fuerunt à Chriſto redempti. Ergo multò magis id dicendum videtur de hominibus, ad quos Chriſti redemptio pertinet: vt appareat magis virtus & efficacia Chriſti; ad cuius gloriam prædeſtinati ſunt, quotquot ſunt. Confirmatur ſecundò ex multitudine innumerabili Martyrum. Nam ſub vno Diocletiano, vt notat Cornelius in Apoc. 7. verſ. 9 ſingulis menſibus cæſa ſunt ſeptem & decem millia. Qui numerus multiplicatus per decem perſecutionis annos, efficit duos milliones Martyrum Ex quo fit veriſimile, id quod notat Genebradus in Pſal. 78. poſſe ſingulis annis diebus celebrati feſta Martyrum triginta millium: immo, vt habetur ex vetuſto codice reuelationum ſanctæ Birgittæ, in ſola vrbe Roma celebrari poſſe ſingulis diebus feſta Martyrum ſeptem millium. His adde ſanctos Confeſſores, de quorum multitudine plura in iiſdem reuelat. cap. 17. Confirmatur tertiò, quia prædeſtinati ſunt Chriſti familia, & Aulici; cùm ſit *in omnibus ipſe primatum tenens*, ad Coloſſ. 1. Ergo pertinet ad maiorem gloriam Chriſti maior numerus prædeſtinatorum: Sicut ad maiorem gloriam Principis major numerus Aulicorum. Ergo hoc potiùs affirmandum eſt; cùm cedat in excellentiam Chriſti. Hæc ferme argumenta adduci poſſunt pro hac ſententia: neque vlterius, vt arbitror, eius probabilitas poteſt excurrere, accommodata cupiditati magis quàm veritati, optando potiùs exitu, quàm ſperando.

Martyrum multitudo numerabilis. *Cornelius.*

Genebrard. Martyrum ſingulis diebus triginta millium memoria. Reuelationes S. Birgittæ.

Ad Coloſſ. 1.

CAPVT III.

Prædeſtinatorum numerum inter adultos fideles excedi à numero reproborum, è Scripturis oſtenditur.

Reproborum numerus ex fidelibus adultis maior, quàm prædeſtinatorum. *Lyranus.*

COntraria ſententia videtur verior. Quam tuetur Lyranus, Carthuſianus, & Maldonatus in cap. 22 Matth. in illa verba, *Pauci verò electi.* Cajetanus in Matth 25. Bellarminus in libello de gemitu columbæ lib. 1. cap. 6. Faſolus tom. 2. in p p. quæſt. 23. art. 7. in commen. art. num. 7. citans etiam pro hac ſententia Alnarez, quem non

vidi. Ruiz. de prædeſtin. diſput. 54. ſect. 1. num. 16. Smiſing. tomo 1. tract. 3. diſput. 6. de prouid. qu. 13. num 804. Drexellius in Zodiaco Chriſtiano in coron. de paucitate, &c. Inclinat Molina in 1. p. qu. 23. num. 7. conc. 3. Nec diſſentiunt Suarius & Lorinus locis citatis, vbi comprehendunt etiam baptizatos paruulos. Denique idem ſentir Abulenſis quæſt. 69. in 22. Matth. vbi dicit, *quod iſta poſitio eſt communis, & ſatis veriſimilis*: quorum ſententiæ adhæreo. Licet enim res hæc ſoli Deo poſſit eſſe nota, *cui ſoli notus eſt numerus electorum*, vt in Oratione dicit Eccleſia: & ideo hanc vt omnino dubiam pronuncier Vaſquez in 1. p. diſ. 101. cap. 4. Non tamen ex hoc tollitur, quin ex principiis reuelatis poſſit de ea ferri iudicium aliquod, ſi minùs certum, ſaltem probabile; cum præſertim id quod dicitur de notitia numeri ſoli Deo reſeruata, intelligi debeat de tali determinato numero, puta quòd ſint tot vel tot milliones; non autem de magnitudine numeri accepta in generali, & comparatiuè ad numerum reproborum. Et ideo ſanctus Thomas p. p. qu. 23. art. 7. in corp. dicit *Soli Deo cognitum eſſe numerum electorum*: & tamen in reſponſione ad 3. abſolutè pronunciat *pauciores eſſe qui ſaluantur*: & ex ratione quam affert, id videtur ſentire etiam inter adultos fideles, vt patebit infra. Hæc igitur ſententia ita explicata.

Carthuſian.
Maldonatus.
Caietanus.
Bellarmin.
Faſolus.
Smiſing.
Drexellius.
Molina.
Suarius.
Lorinus.
Abulenſis.
Vaſquez.
S. Thomas.

Probatur primò è Scripturis. Primus locus eſt Iſa. 24. *Hæc erunt in medio terræ, in medio populorum, quomodo ſi pauca oliua, quæ remanſerunt excutiantur ex olea: & racemi, cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem ſuam, atque laudabunt: cum glorificatus fuerit Dominus.* Loquitur de ſaluandis in fine mundi, vt expreſsè Hieronymus, aliique interpretes in hunc locum; & vt egregiè explicat Bellarminus loco cit. dicit *numerum reproborum ſimilem fore multitudini oliuarum, quæ cadunt in terram, cum primum excutitur olea: paucitatem autem electorum ſimilem fore paucitati oliuarum, quæ manus excutientium fugerunt: & paucitati racemorum qui finita vindemia caſu reperiuntur in vinea.* Ideo pauci illi electi *leuabunt vocem ſuam, atque laudabunt, &c.* Loquitur autem de paucitate fidelium electorum per comparationem ad alios etiam fideles. Loquitur enim de iis, tanquam de paucis oliuis remanentibus in eadem arbore: & de racemis vuæ reſiduis in eadem vinea: quod eſt dicere de fidelibus in eadem Eccleſia. Idem ſignificatur Micheæ 7. *Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ. Præcoquas ficus deſiderauit anima mea.* Quia nimirum tam racemi collecti poſt vindemiam, quàm ficus præcoquæ, & ante tempus, pauciſſimæ ſunt; & his comparat iuſtos, atque electos. Ideo ſequitur; *Periit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt.* Quia ſcilicet hi, vt explicat Ribera, ſunt multò pauciores; ita vt cum multitudine malorum comparati, vix vlli dici queant. Ideo in prædicto loco Iſaiæ

Iſa. 24.
Hieronym.
Bellarmin.
Prædeſtinati velut racemi finita vindemia.
Micheæ 7.
Ribera.

Isaiæ 10. Prædestinati reliquiæ saltus succisi.

appellantur *Racemi finita vindemia.* Et Isaiæ 10. *Reliquia ligni saltus,* susceptа metaphora à paucitate lignorum, quæ remanent succisa sylua. *Et reliquiæ ligni saltus eius pra paucitate numerabuntur: & puer scribet eos.* Vbi Septuaginta: *Et relicti ex iis numerus erunt,* ideſt, vt explicat Eusebius l. 2. de demon. Euang. cap. 40. *Pauci, & facilè numerabiles. Et puer scribet eos.* Nempe, vt idem Eusebius, *ille puer, de quo dictum fuerat, ecce virgo concipiet, & pariet filium: & hi erunt scripti in libro vitæ.* Ideo vt notat Gregorius homil. 8. in Euangel. *Nascituro Domino mundus describitur; quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate.* Et hoc est quod dicit Isaias, *puer parvus scribet eos.* Siue quia Christi incarnatio & natiuitas medium fuit prædestinationis: siue quia designatio prædestinatorum fuit commissa Christo, vt ostendimus tomo 2. Theol. lib. 3 qu. 10. siue denique quia, fortasse magis iuxta litteram, prædestinati tam pauci sunt, vt dicatur per figuram hyperbolem eos etiam à puero vix paucas exarante notas scribi posse: *Et puer scribet eos.* Hi autem *pra paucitate numerabuntur:* & ideo vocat *reliquias ligni saltus.* Sicut etiam Isaiæ 28. appellat *residuum populi: Et erit,* inquit, *Dominus corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui.* Quia scilicet, vt explicat Hugo Cardin. remuneraturus est sanctos suos. Sancti igitur, & electi Dei præ paucitate sunt residuum populi Dei, ideſt residuum inter fideles. Ideo in hunc locum Hieronymus: *Dominus,* inquit, *erit corona gloriæ his, qui in Ecclesia commemorantur: & ad multitudinem plurimorum errantium comparati parui sunt numero.* Electi igitur apud Isaiam modò vocantur *pauca oliuæ, quæ remanserunt:* modò *reliquiæ ligni saltus:* modò *residuum populi Dei.* Quid ex his apertè paucitatem non exhiber eorum, qui saluantur intra ipsam vineam Ecclesiæ, & in ipso populo Dei? Consonat is Esdras lib. 4 qui liber, licèt non sit canonicus, tantæ tamen est auctoritatis, vt ab Ecclesia interseratur in Sacris Bibliis. Ibi autem cap 8. introducitur Angelus ita dicens: *Hoc seculum fecit Altissimus propter multos; futurum autem, propter paucos.* Et infra: *Multi quidem creati sunt: pauci autem saluabuntur.* Hæc è veteri testamento: quæ omnia in vnum testimonium congessimus. Deueniendo autem ad nouum.

Eusebius. Christus puer electos scribit in libro vitæ.

Gregorius. Nativitas Christi prædestinationis medium.

Isaiæ 28.

Hug. Card. Prædestinati residuum populi Dei.

Hieronym.

Esdras l. 4. c. 4.

Matth. 22. Secundus locus est Matth. 22. vbi dicitur *multi sunt vocati: pauci verò electi.* Loquitur autem non de iis, qui renuerunt venire ad nuptias, quos interpretari possumus infideles: sed de iis, qui ad eam venientes, & discumbentes, non sunt repetti à Rege *cum veste nuptiali:* quibus sine dubio significantur fideles iam in Ecclesia discumbentes. Licet autem dicatur, quod *Rex vidit hominem non vestitum veste nuptiali:* tamen sententia, quam Christus subdit, *multi sunt vocati,* &c. ostendit in illo vno repræsentari omnes reprobos: quos dicit esse multos, *pauços verò electos.* Est expositio Augustini l. contra

August.

Donatiſtas poſt collat. cap. 20. ubi: *Chriſtus*, inquit, *in illo uno multam ſocietatem malorum eſſe intelligendam, inter quos pauciores boni in convivio Dominico viuunt* (ecce paucitatem electorum intra Eccleſiam) *ſignificare non diſtulit. Nam poſtquam dixit, ligatis manibus & pedibus proiicite, &c. continuò ſubiecit, multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Quomodo hoc verum eſt, niſi quia in illo uno grande corpus figurabatur omnium malorum, ante Domini iudicium convivio Dominico permixtorum?* Multitudo igitur, de qua Chriſtus loquitur, eſt ex Auguſtino multitudo reproborum permixta cum electis in eadem Eccleſia: & ſic reſpectiuè ad ſolos Chriſtianos dicitur *multos eſſe vocatos, paucos verò electos.* Idem reperit lib. 18. de ciuit. cap. 48. ubi: *De illis*, inquit, *qui vocati ſic venerunt, ut de convivio proiicerentur: qui nunc replent Eccleſias: quos tanquam in area ventilatio ſeparabit.* Præterea Gregorius hom. 19. in Evang. *Terribile*, inquit, *eſt valde, quod ſequitur, multi ſunt vocati pauci verò electi, quia & ad fidem plures veniunt, & ad caleſte regnum pauci perducuntur.* Pauciores igitur in Eccleſia fidelium interſunt huic convivio veſtiti veſte nuptiali: plures non veſtiti. Quippe, ut explicat Anſelmus in eum locum *intrant ad nuptias non cum veſte nuptiali, qui in ſancta Eccleſia commorantes fidem habent; ſed charitate carent.* Et infra: *Mirandum, quòd hunc amicum vocat* (*amice, quomodo huc intraſti, &c.*) ſubdit autem poſt hunc reprobatum; *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*: quia, ut expendit idem Anſelmus, *repulſo uno, in quo omne malorum corpus exprimitur, generalis protinus ſententia ſubinfertur, cum dicitur, multi ſunt vocati, &c. quaſi dicat, quod de uno dixi, de multis intelligatis.* Idem expreſſe habet Origenes in cap 22. Marc. tract. 20. & Chryſoſtomus in Matth. quorum verba dabuntur infra. Idem ſentit Abulenſis quæſt. 69. in hoc cap. Matth. ubi dicit quod *multi ſunt vocati ad fidem, ideſt conuertuntur ad eam, ſed pauci electi: quia pauciores Chriſtianorum ſunt, qui ſalvantur, quàm qui damnatur.* Loquitur autem de adultis, quos dicit converſos ad fidem. Iuxta igitur communem expoſitionem Patrum multitudo vocatorum ad conuiuium, reſpectu quorum Chriſtus dixit paucos eſſe electos, eſt multitudo fidelium in eadem Eccleſia diſcumbentium: reſpectiuè ad quos à Chriſto electorum paucitas pronunciatur. Conſonat Propheta dum dicit Pſal. 16. *Domine à paucis de terra divide eos*, ubi legit Chaldæus; *A juſtis, & electis divide eos.* Adeo verum eſt quod *pauci ſunt electi*, ut in Scripturis perinde ſit dicere pauci, ac dicere *electi*. Contra verò idem eſt dicere multi, ac reprobi. Ideo Deus Pſal. 54. quæritur, *quoniam inter multos erant mecum*. In quem locum Auguſtinus: *In multis*, inquit, *erant mecum. Qui ſe ſeparaverunt à me mecum erant, non in paucis, ſed in multis: etenim per totum orbem pauca ſunt grana, multa ſunt*

Reprobi omnes illo uno ſignificati non veſtito veſte nuptiali.

Gregorius.

Anſelmus.

Origenes.

Chryſoſtom.

Abulenſis.

Pſalm. 16.

Electi dicuntur pauci de rebus.

Pſalm. 54.

Auguſtin.

Reprobi, & multi, idem ſonant.

palea. Quod ergo ait inter multos mecum erant, id eſt ex Auguſtino, inter reprobos igni comburendos, ut palcas, non inter electos *congregandos ut triticum in horreum*, ex Matth. 13. Idem igitur eſt dicere multi, ac dicere reprobi: idem pauci, & electi, ut clariùs verificetur; *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.*

Matt. 7. *Auguſta ſalutis porta arcta via.*

Tertius locus eſt Matth. 7. *Intrate per anguſtam portam: quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem: & multi ſunt, qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam: & pauci ſunt, qui inveniunt eam.* Expreſsè demonſtrat paucitatem electorum, & multitudinem reproborum. Neque poteſt hoc explicari reſpectivè ad omnes homines, etiam infideles. Primò, quia arctitudo viæ, quæ ducit ad vitam, conſiſtit maximè in obſervatione præceptorum. Quare dicitur Pſal. 118. *Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum.* Semita idem eſt ac via arcta: *ſemita* autem *mandatorum* communis eſt etiam fidelibus adultis. Ergo arctitudo iſta, quæ facit paucitatem reſpectivè ad multitudinem reproborum, accipienda eſt etiam inter fideles adultos. Secundò, quia hæc Chriſtus dixit ſolis Diſcipulis in ſermone habito in monte, ut patet ex Matth. 6. & 7. Ergo alloquebatur ſolos fideles: ergo dum eos monet ut intrent per anguſtam portam, non poteſt hoc intelligi de porta fidei, quam jam intraverant: ergo intelligi debet de anguſta porta mandatorum, per quam intratur ab iis qui ſunt intra portam fidei. Ergo expreſsè loquitur de paucitate eorum qui ſalvantur inter fideles.

Pſal. 118.

Matth. 6.

Luca 13.

Quod etiam patet ex Luc. 13. ubi ait quidam, *Domine, ſi pauci ſunt qui ſalvantur? Ipſe autem dixit ad illos, Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Loquitur autem non de infidelibus, ſed de fidelibus iniquis: ſubdit enim, *& dicet vobis, Neſcio vos: diſcedite à me, omnes operarii iniquitatis.* Tertiò, Patres id exponunt reſpectivè ad fideles. Chryſoſtomus lib. c. adverſ. vitup. vitæ Monaſticæ, *Anguſta*, inquit, *eſt janua, & arcta eſt via quæ ducit ad vitam: & pauci inveniunt eam. Si verò pauci ſunt, qui inveniunt, profectò longè pauciores erunt, qui ad ſummum eius pervenire poſſunt. Neque enim omnes, qui initio illam apprehenderunt* (utique Chriſtiani) *ad finem etiam perducti ſunt, ſed alii in ipſis initiis: nonnulli in itineris medio; plurimi in ipſum fere portum invecti naufragium fecerunt.* nihil terribilius. Nazianz. or. 35. *Via*, inquit, *anguſta eſt propter ſudores: & quia non à multis teritur, ſi multitudinem eorum cogites, qui contrario itinere per vitium gradiuntur.* Non dicit per infidelitatem, ſed *per vitam*. Auguſtinus in Pſal 39. alloquens fideles: *ecce*, inquit, *turba via lata, non fruſtra ipſa ducit ad amphitheatrum; non fruſtra ipſa ducit ad mortem. Via lata mortifera eſt. Latitudo eius delectat ad tempus: finis eius anguſtus in æternum.* Anſelmus in eum locum, *intrate per anguſtam*

Chryſoſtom.

Nazianz.

Auguſtinus.

Anſelmus.

portam, &c. Quasi dicat, inquit, *Dura vobis videntur quæ præcipio, & angusta*(ecce loquitur de angustia præceptorum) *quæ Christus discipulis tradidit, sed per hanc duritiam, & angustiam intrandum est vobis ad vitam. Per latam multi ambulant: angustam pauci inveniunt. Latam non quæramus: nec inuestigatione opus est sponte se offirt erranti. Angustam verò nec omnes inueniunt; nec, qui inuenerint (* vtique fideles *) statim ingrediuntur per eam. Multi enim inuenta veritatis via, capti seculi voluptatibus de medio itinere reuertuntur.* Si igitur Christus alloquitur fideles, & loquitur *de angusta porta* ex difficultate obseruandi præcepta, manifestè apparet loqui de paucitate fidelium, qui per hanc viam præceptorum gradiuntur, respectiuè ad multitudinem eorum, qui ambulant per *viam latam* voluptatum: quæ *ducit ad perditionem.* Et in hoc sensu accipi solet communiter à fidelibus *via arcta* & *via lata.* Credendum igitur est Christo de via; qui solus nobis Dux esse potest ad patriam. Et, cum manifestè appareat plerosque fidelium ambulare per viam latam, euidens debet esse consequentia plerosque duci ad perditionem. Quod animaduertens Augustinus in Psalm. 39. in ea verba. *Videbunt iusti, & timebunt, timebunt*, inquit, *angustam viam. Vident illac latam viam; vident hac angustam. Hac vident paucos, illac multos.* Loquitur autem Augustinus inter ipsos fideles. Subdit enim; *Noli numerare turbas hominum incedentes per vias latas, implentes crastinum circum, ciuitatis malalem clamando celebrantes, ciuitatem ipsam malè viuendo turpantes. Noli illos attendere, multi sunt: & quis numerat? pauci autem per viam angustam. Profer stateram: appende; vide contra pauca grana electorum, quantam paleam reproborum leues.* *Anselmus.*

Quartus locus est Matth. 16. *Amen dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde, dicentes, Quis ergo poterit saluus esse?* Quæ illatio iure facta est à discipulis: *Quippe à minore vsque ad maiorem omnes auaritiæ student*, Ier. 6. *Et omnes quæ sua sunt, quærunt*, ad Phil. 2. Si igitur etiam inter ipsos fideles ex ore Christi pene impossibile est diuitem intrare in regnum cœlorum; manifestè apparet etiam inter fideles paucitas saluandorum. Qui enim non sunt diuites re, sunt diuites spe & affectu: quod deterius est. Nam, *Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueos & tentationes diaboli*, 1. ad Tim. 6. Vnde sequitur etiam inter fideles paucos saluari; eos scilicet qui voluntatiè facti pauperes spiritu, vel saltem affectu, diuitiis non inhærent. De quibus dici potest illud tritum Poëtæ, *Rara auis in terris*, seu potiùs illud Sapientis Eccl. 31. *Beatus vir qui post aurum non abiit. Quis est hic* &c. Confirmatur ex Matth. 6. vbi di- *Matt. 16.* Diuitibus difficultas salutis. *Ierem. 6.* *Ad Philip 2.* *2. Ad Tim. 6.* *Eccles. 31. Matth. 6.*

citur, *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Quod Chriſtus explicans
Auguſtinus. ſubdit, *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ*; ideſt, vt Auguſtinus & alii interpretantur, diuitiis, lucro, pecuniæ. Idcirco monet ibi Chriſtus reſecandam à Chriſtianis ſollicitudinem etiam victus & veſtitus: *hæc enim omnia gentes inquirunt.* Quotus autem quiſque eſt, qui pecuniis non inhiet, qui mammonæ non ſeruiat, qui pene totam ſollicitudinem huic ſæculo non impendat? Si igitur hi ex ore Chriſti non Domino ſeruiunt, ſed mammonæ, non poterunt connumerari inter eos qui expectant mercedem à Domino, atque adeo nec inter electos. Hoc autem eſt maxime animaduertendum: quia in pleriſque tota fiducia de felicitate ſalutis pendet ex hoc quod putent poſſe ſe & Deo ſeruire, & pecuniæ: cuius contrarium Chriſtus definit, *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ*, exemplificans etiam in neceſſariis ad veſtitum & victum. Si igitur etiam inter adultos fideles pauciſſimi ſunt, qui pecuniæ ſaltem affectu non ſeruiunt, pauciſſimi etiam erunt qui Domino ſeruiunt; cùm nemo poſſit vtrique ſeruire. Ergo ſic pauciſſimi ſunt qui expectare poſſunt à Deo tanquam à Domino gloriam vt mercedem. Ergo pauciſſimi ſunt qui ſaluantur; cùm ſalus adultis non obueniat, niſi vt merces ſeruitii impenſi Deo.

VI. *Matth. 25.* Quintus locus eſt Matth. 25. vbi dicitur *regnum cælorum ſimile decem virginibus; & quinque ex eis fatuæ, & quinque prudentes*: id eſt, vt explicat Chriſtus in fine parabolæ, quinque virgines reprobæ. quibus dicitur *Neſcio vos*: quinque electæ, quæ admiſſæ à ſponſo *intrauerunt cum eo ad nuptias.* Ergo etiam in ſtatu perfectiſſimæ virginitatis, totidem à Chriſto ponuntur virgines reprobæ, quot electæ. Ergo hinc manifeſtè arguitur in ſtatu imperfecto, qualis eſt ſtatus communis adultorum fidelium, plures eſſe reprobos quàm electos; cùm valde recedat hic ſtatus communis à ſtatu perfectiſſimo virginitatis. Quod expendens Gregorius homilia 12. in Euangelia, dicit *Redemptoris voce decem Virgines, omnes dici virgines: & tamen non omnes intra beatitudinis ianuam receptas.* Vnde infert *non ſolùm nos debere praua opera fugere, & mundi huius inquinamenta deuitare, ſed etiam cum magna cautela tenenda bona, quæ agimus; ne appetitus laudis ſubrepat*, &c. Quod vanæ gloriæ peccatum inter leuiſſima computatum, ponitur tot virginibus cauſa fuiſſe reprobationis. Chryſoſtomus homilia 79. in Matth. dicit hanc parabolam à Chriſto poſitam, *vt oſtenderet virginitatem, quamuis verè habeatur ſi miſericordia bonis caruerit, cum fornicatoribus eiici.* Defectus autem in miſericordia non ſolet grauiter æſtimari. Starus autem virginitatis, qui à Cypriano lib. de diſciplina & habitu Virginum dicitur *flos Eccleſiaſtici germinis, & illuſtrior portio gregis Chriſti*, talem numerum efficit reproborum, vt à Chriſto dicantur quinque Virgines reprobæ, & quinque electæ. Hoc autem non dictum eſt ad dehortandum à

Gregorius. Virgines fatuæ ob vanam gloriam reprobatæ.

Chryſoſtom. Virgines fatuæ ob immiſericordiam damnatæ.

Cyprianus.

ſtatu

ſtatu virginitatis, qui proximus eſt ſtatui Angelico; ſed, vt aduertit Chryſoſtomus loco citato, *Ne quis eam perfecta ſe totum feciſſe exiſtimaret:* cùm dentur etiam virgines fatuæ & reprobæ. Quod expendens Caietanus in Matth. cap. 25. *Terribilis*, inquit, *ſententia, quia media tantùm pars fidelium, quorum lucent tam bona opera quàm ſtudia ad obuiandum ſponſo, prudens, ac per hoc ſaluanda deſcribitur.*

Chryſoſt.

Caietanus.

Sextus locus eſt 1. ad Cor. 10 *Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt: & omnes mare tranſierunt: & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo: nam proſtrati ſunt in deſerto. Hæc autem in figura facta ſunt noſtri.* Et infra: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* Duo dicit Apoſtolus. Primum eſt, patres Hebræorum, ideſt, eos qui deceſſerunt ex Ægypto, vt peruenirent ad terram promiſſionis, fuiſſe *omnes baptizatos in nube & in mari*; nempe præcedente columna nubis, in mari rubro, per figuram ſcilicet veri Baptiſmi: *& omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaſſe*; nempe manna, quod ſpiritualiter figura erat Euchariſtiæ: *& omnes eundem potum ſpiritualem bibiſſe de ſpirituali conſequente eos petra:* non quod petra, quæ ſcaturiuit aquas Num. 20. dimota ſit de ſuo loco miraculosè, & ſecuta per deſertum Hebræos, ad perpetuam aquarum ſcaturiginem, vt ſomniarunt Rabbini: ſed quia omnes eundem potum fidei bibebant *de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus*, per fidem ſcilicet in Chriſtum venturum, Abrahæ iampridem promiſſum. Et tamen *non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto.* Quippe egreſſi de Ægypto *cum ſexcentis ferè millibus pedium, abſque paruulis & mulieribus*, vt dicitur Exod. 12. non intrarunt terram promiſſam, præter Caleb & Ioſue, vt habetur Deut. 1. Alterum, quod dicit Apoſtolus eſt, *hæc omnia in figura contigiſſe illis*, quia ſcilicet terra promiſſa figurà erat æternæ patriæ: deſertum, figura erat huius vitæ: Hebræi *baptizati in mari* rubro, & credentes in Chriſtum venturum, figura erant fidelium, qui ſunt in Eccleſia poſt Chriſtum. Pharao, & Ægyptii omnes demerſi, figura reproborum infidelium: Hebræi mortui in deſerto, & non intrantes terram promiſſionis, figura reproborum ex fidelibus: Ioſue & Caleb intrantes in terram promiſſam, figura electorum; vt expreſſe docet Gregorius in Pſalmos ſeptem pœnitentiales. Ergo ex hoc habetur intra fideles Eccleſiæ tanta paucitas ſaluandorum, eorum ſcilicet qui ingrediuntur terram promiſſam, vt deſignetur per ſolos Ioſue & Caleb, nempe per ſolos duos comparatos ad infinitam multitudinem ab eadem terra promiſſionis excluſam. Videtur argumentum Origenis hom. 21. in cap. 26. Num. vbi, *Terra*, inquit, *huius* (terræ promiſſionis) *diui-*

1. Cor. 10.

Num. 10. Petram ſcaturientem aquas, ſequacem fuiſſe populi per deſertum ſomniarunt Rabbini.

Iſraëlitæ in deſerto fidelium Chriſtianorum figura. Exod. 12. Deut. 1. Ioſue & Caleb ſoli ingreſſi terram promiſſionis paucitatem ſaluandorũ deſignant. Gregorius. Origenes.

sionem, hæreditatemque terrenam speciem dicimus tenere, & imaginem futurorum, ac formam cælestis illius hæreditatis ostendere. Requiro in illa, qui sint plures, & qui sint pauci; & inueni ibi beatiores paucos haberi, quàm plures, &c. prosequens hoc argumentum, quòd pauci sint qui saluantur. Disertè id ex hac figura collegit August. serm. 102. de tempore, vbi, *Non transitoriè*, inquit, *nec negligenter, sed cum ingenti tremore considerandum est, quia de sexcentis millibus duo tantùm terram repromissionis ingressi sunt. Hoc ergo audiant, qui ita Dominum misericordem esse volunt, vt iustum esse non credant.*

VII. *Augustin.*

Confirmatur, quia si in Israëlitis qui ante aduentum Christi populus Dei erant, non figuram, sed rem ipsam inspiciamus, prædestinati ex iis numerantur Apoc. 7. duodecim millia è singulis tribubus, excepta tribu Dan, & substituta loco eius tribu Leui: qui conficiunt numerum centum quadraginta quatuor millium, & hos solos ex Hebræis prædestinatos esse affirmat Bellarminus libello citato, & alii in eum locum. Hic autem numerus, per tot sæcula ab Abrahamo vsque ad Christum, minimus omninò est comparatus ad totam Hebræorum multitudinem. Quippe Dauide regnante numerata sunt *ex Israel mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta millia bellatorum*, Paralip. 1. cap. 21. & ex numero hostiarum, quas in Paschate recenset Iosephus lib. 2. bell. Iud cap. 17 colligit eruditissimus Raynaudus in libello de sancto Latrone, tempore Paschatis conuenire solitos Hierosolymis, *quadragies centum, & centum hominum millia*. E tanto Hebræorum numero per tot sæcula toties replicato computantur solùm *centum quadraginta quatuor millia signati*, id est iuxta communem expositionem prædestinati & electi. Quod in his accipiatur numerus certus pro incerto, vt volunt Cornelius, & alii, saltem genericè verificatur: vt aduertit Viegas in eum locum, multò minorem esse numerum signatorum, id est electorum ex Iudæis, quàm sit reliqua multitudo ad eandem synagogam spectantium. Et sic colligere possumus numerum electorum inter fideles Ecclesiæ, quæ synagogæ successit, multò minorem numero reproborum; cùm hoc ipsum, quod *non in pluribus eorum beneplacitum sit Deo, in figura factum sit nostri*, vt dictum est Apostolo. Quamobrem Irenæus libro 4. aduersus hæres. cap. 46. citans hunc locum Pauli, *Quemadmodum*, inquit, *ibi* (in synagoga) *in pluribus eorum qui peccauerunt, non bene sensit Deus: ita & hic* (in Ecclesia) *sunt vocati multi, pauci verò electi*. Chrysostomus etiam in eum Pauli locum: *Ostendit*, inquit, *quemadmodum illis* (Hebræis) *non profuit tanti muneris fructus: ita neque his baptismatis munus & spiritualia mysteria proficere, nisi vitam tali gratia dignam exhibeant.*

Apocal. 7. Prædestinati ex Hebræis centũ quadraginta quatuor millia.

Bellarmin. 1. Paral. 21. Iosephus. Raynaudus. Quatuor Hebræorum milliones conuenire soliti Hierosolymis die Paschatis.

Cornelius. Viegas.

Irenæus.

Chrysost.

1. *Cor. 9.* Septimus locus est eiusdem ibidem: *Omnes quidem currunt; sed*

vnus accipit brauium. Sic currite vt comprehendatis. Loquitur de brauio æternæ gloriæ, vt patet ex contextu. Sequitur enim: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Quod priùs appellauerat *brauium*, postea appellat *coronam incorruptam.* Dicit igitur, sicut ex omnibus qui currunt, non omnes, sed vnus accipit brauium: ita proportionaliter ex multis, qui ad æternam felicitatem currunt, vnum accipere coronam gloriæ. Loquitur autem non de quibuscumque, sed de iis qui iam fideles sunt, & gradiuntur per viam salutis: immo per eam non quomodocumque ambulant, sed *currunt*: & ex iis dicit *ab vno accipi brauium.* Et est planè id quod infra dicitur ex Patribus, inter ipsos fideles *è centum saluari vix vnum.* Non potuit expressiùs significari prædestinatorum paucitas, quàm à Christo per quinque Virgines, à Moyse per duos intrantes in terram promissionis; à Paulo per *vnum accipientem brauium.* Expendenda etiam sunt duo, quæ addit ad significandam hanc pauciratem. Primum est, *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*, &c. vt ostendat requiri ad accipiendam coronam in agone, vt quis *ab omnibus se abstineat.* Quotus autem quisque est, qui hoc faciat? Alterum quod subdit, est, *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo; ne, cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* Apostolus & Magister Gentium, qui de se dictum nouerat, *Vas electionis est mihi iste*, timet ne efficiatur reprobus, nisi *castiget corpus, & in seruitutem redigat*: idque postquam prædicauerat Christum gentibus, & in perpetua virginitate permanserat, vt ipse de se testatur 1. ad Corinth. 7. Apertè ex hoc colligitur mens Pauli de difficultate salutis, & paucitate electorum, à quibus timet excludi vas electionis. Quamobrem Chrysostomus in eum locum, *Quidnam*, inquit, *nos dicemus, si Paulus hoc timuit, cùm talis esset præceptor; cùm post prædicationem, & orbis terrarum susceptum patrimonium, formidauit?* Et infra: *Nam si prædicare, docere, innumeros ad salutem adducere, illi non sufficit ad salutem, nisi se irreprehensibilem exhibeat, longè minùs sufficiet nobis.*

Paucitas saluandorum à Paulo significatur per unum accipientem brauium.

Paulus timēs reprobari, difficultatem summam ostendit salutis.

1. Cor. 7.

Chrysost.

VIII.

Octauus locus conflabitur ex plurimis tum figuris, tum similitudinibus sacræ Scripturæ, quibus electorum intra Ecclesiam paucitas designatur. Prima figura est arca Noë, in qua ex tota hominum multitudine paucissimi saluati sunt. Hæc figura ad hanc paucitatem saluandorum ostendendam in Ecclesia adhibetur, 1. Petri 3. *Quando expectabat Dei patientia in diebus Noë, cùm fabricaretur arca: in qua pauci, ideſt octo anima salua facta sunt per aquam: quod & vos similis forma saluos facit Baptisma.* Dicit arcam, in qua Noë cum paucis saluus factus est per aquam, figuram fuisse Ecclesiæ, in qua fideles salui fiunt per Baptismum. Signanter autem dicit *in arca paucos, ideſt octo animas saluas factas esse*, vt ostendat paucitatem prædestinatorum

1. Petr. 3.

Arca Noë figura saluandorum.

in Ecclesia. Quamuis verò hic non fiat comparatio fidelium inter se; tamen cùm dicitur paucos saluandos esse in Ecclesia, sicut pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt in arca, respectiuè ad reliquos omnes homines, qui tunc in diluuio perierunt, satis ostenditur tanta in Ecclesia paucitas saluandorum, vt comprehendere non possit præter paruulos maiorem partem adultorum: nulla enim daretur proportio cum iis, qui in arca octo tantùm, respectiuè ad reliquos omnes homines, saluati sunt. Diluuium autem illud vniuersale figuram fuisse extremi Iudicii, dicitur etiam à Dauide Psal. 33. *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Verumtamen in diluvio aquarum multarum ad eum non approximabunt.* Ex hoc diluuio in Ecclesiæ arca pauci salui fiunt: licet multi sint intra hanc arcam. Ideo subdit ibidem Petrus, *quod & nos similis formæ saluos facit Baptisma: non carnis depositio sordium, sed bonæ conscientiæ interrogatio in Deum.*

Diluvium universale figura extremi judicii.

Augustinus. Quod perpendens Augustinus libro 5. de baptismate contra Donat. cap. 18. dicit *homines in vnitate Catholica baptizatos, qui sæculo solis verbis, non factis renunciant, non pertinere ad huius arcæ mysterium, in quibus non est conscientiæ bonæ interrogatio.* Hanc eandem arcæ figuram ad ostendendam paucitatem electorum affert Chrysost mus libro 1. aduers. vitup. vitæ Monasticæ, vbi: *Cùm Christus* inquit, *amplioremm peccantium partem assueret, atque in paucis salutem præfinitam dicat, Quid impugnas aduersum me? Prorsus enim idem facis, ac si de Noë & diluuio nobis verba facientibus admirareris: & an id fieri potuerit, duoque tantùm vel tres homines effugerint, interrogares.*

Chrysostom.

Arcæ pars superior arcta, inferior lata paucitatem salvandorum designat. *Origenes.*

In hoc etiam expendi oportet, quod arcæ cacumen, seu pars superna, erat arctissima; pars verò inferna erat latissima: vt significaretur in arca Ecclesiæ paucos ad superna deduci plurimos ad inferna. Quod adnotauit Origenes hom. 21. in cap. 26. Num. vbi, *Quam pauci,* inquit, *sunt qui saluantur, Sed & in arca quæ à Noë constructa est, vbi mensura calitus designatur, in inferioribus arcæ centum cubitorum ponitur longitudo, & quinquaginta latitudo: summitas in vnius cubiti spatium consumatur.*

Incendium Sodomorum figura futuri judicii.

Secunda figura reperitur Gen. 20. vbi Pentapolitanum incendium figura fuit extremi Iudicii; *cùm Dominus:* vt canit Ecclesia, *venerit iudicare sæculum per ignem.* Loth autem, & tres aliæ animæ ex eo igne saluatæ, quo omnes quinque vrbium incolæ perierunt, incendio extendente se per septuaginta duo milliaria in longum, & novemdecim in latum, vt testatur Iosephus lib. de antiqu. Hebr. signa sunt paucorum electorum, qui in eo vniuersali incendio saluabuntur. Quod animaduertens Isidorus Hispalensis alleg. in Script. *Loth,* inquit, *typum habuit Sanctorum, qui in fine sæculi ab impiorum incendio liberabuntur.*

Tertia figura est ingressus paucorum in terram promissionis: de qua

dictum est supra occasione testimonii producti ex Paulo.

Quarta figura est eversio urbis Iericho, salva sola domuncula mulieris nomine Rahab, ut habetur in libro Iosue cap. 7. Iericho enim, ut notat Gregorius hom. 2. in Evang. *idem sonat ac Luna, & mundi hujus mutabilitatem designat.* Muri autem Iericho *clangentibus tubis illico corruentes*, Iosue 6. mundi figurabant excidium completum extremo die *in novissima tuba*, 1. ad Cor. 15. Rahab autem, quæ sola salvata est cum paucis, figura fuit salvandorum. Dicitur enim ad Heb. 11. *Rahab fide non periisse*: & Iac. 2. *Rahab ex operibus justificata.* Ideo à Chrysostomo hom. 5. de pœnit. dicitur *admirabilis illa Rahab per pœnitentiam salvata.* Et Iosue 2. dicitur salvata per *signum funiculi coccinei*: quia scilicet, ut notat Ambrosius libro 5. de fide cap. 5. *vexilla Dominicæ Passionis attollens coccum in fenestra ligavit: ut species cruoris mystici, quæ foret mundum redemptura vernaret.* Nempe electi omnes, ut notat Rupertus in cap. 13. *per unum salvantur funiculum coccineum per Crucis & Passionis Christi signaculum.* Si igitur, ut notat Lyranus in eum locum, *Iericho significat civitatem culpæ, quam fecit amor sui, usque ad contemptum Dei*; in hac latissima civitate reproborum electa est ad salutem sola Rahab, quæ erat in medio illorum, ut ait Chrysostomus homilia 5. de pœnit. *velut in lotabro confusa margarita, aurum in luto abjectum, flos spinis confossus, religiosa anima inclusa in loco impietatis.* Hanc igitur comparationem habent electi ad reprobos, quam domus Rahab ad universam urbem Iericho.

Rahab figura prædestinatorum. *Iosue 7.* *Gregorius.* Iericho quid significet. *Iosue 2.* *1. Cor. 15.* *Ad Heb. 11.* *Iacob 2.* *Chrysostom.* *Iosue 2.* *Ambros.* *Rupertus.* Iericho civitas culpæ. *Lyranus.* *Chrysost.*

Quinta figura sumitur ex libro Iudicum cap. 7. ubi ex triginta duobus millibus qui erant in exercitu, Gedeon elegit tantùm trecentos qui victoriam de hostibus reportarent, reliquos reprobavit. Gedeon autem apertissima est Christi figura, ut expressè Origenes hom. 8. & 9. in lib. Iudicum, Augustinus serm. 108. de tempore, & lib. 7. quæst. in lib. Iud. Theodoretus q. 14. & 15. in lib. Iud. & alii. Idque habetur Isaiæ 10. ubi dicitur de Christo *sceptrum exactoris superasse, sicut in die Madian*, idest, sicut Gedeon Madianitas. Trecenti igitur electi inter triginta duo mille rejectos, significant electos inter reprobos. Sicut enim fuerunt rejecti, *qui curvaverunt genua ut biberent*; & electi, qui hoc non fecerunt; ita, ut notat Origines hom. 9. in l. Iud. *ille electus est, qui postquam ad aquam Baptismi ventum est, flecti ad terrenas necessitates nescit: qui vitiis non indulget: neque ob peccati sitim sternitur pronus.* Apertè loquitur de Christianis: ait enim, *postquam ventum est ad aquam Baptismi.* E quibus tota ferè multitudo rejecta dicitur, præter trecentos, qui electi sunt ex eo quod *lamberent aquam, sicut lambit canis.* Quippe, ut notat Augustinus in lib. Iud. quod *illi probati sunt, per quos vinceret, qui similes in bibendo canibus dicerentur, significat quod contemptibilia & ignobilia elegit*

Iud. 7. Gedeon Christi figura. *Origenes.* *Augustinus.* *Theodor.* *Isaiæ 10.* Trecenti Gedeonis milites signata electorum. *Origenes.* Coram Gedeone electi, qui lambebant aquam ut canes. *Augustin.*

Dominus. Electi igitur à Domino ad vincendos Madianitas, ideſt dæmones, eam proportionem habent ad reprobos, quam ſoli trecenti ad triginta duo millia rejectorum. Simile quid habetur lib. 3. Reg. cap. 19. ubi dicitur *Deum dereliquiſſe ſibi in Iſraël ſeptem millia virorum, quorum non ſunt incurvata genua ante Baal.* Ex multitudine pene innumerabili Iſraëlitici populi, non plus quàm ſeptem millia ſibi à Deo reſervata paucitatem deſignant electorum inter fideles.

3. *Reg.* 19.

Reuelationes S. Brigittæ.

Ideo in revel. ſanctæ Birgittæ lib. 1. cap. 56. Chriſtus ei ita dicit: *Sicut dicebatur ad Heliam, qui nullum ſupereſſe putabat amicum meum, habeo ſeptem millia, &c. Sic ego, licet multi ſint inimici, habeo tamen occultos amicos inter eos.*

Ezechi. l. 9.

Sexta figura habetur Ezech. 9. ubi jubetur Angelus *ſignare Tau ſuper frontem virorum gementium, & dolentium ſuper abominationibus quæ fiebant: & interficere omnes reliquos, incipiendo à ſanctuario.*

Auguſtinus.

Ex qua figura Auguſtinus lib. de unitate Eccleſiæ. cap. 13. colligens paucitatem ſalvandorum ex fidelibus, *De bonorum*, inquit, *paucitate propter malorum plurium comparationem pauca commemoro.* Et infra.

Signati Tau electos deſignant.

Vidit Ezechiel ſignatos quoſdam, ne cum malis pariter interirent, de quibus dicitur, qui gemunt, & mœrent peccata populi mei, quæ fiunt in medio eorum. Populum ſuum non diceret, quem paucis ſolis illæſis, perire mox jubet, niſi qui ejus ſacramenta geſtabant. Apertè loquitur de paucis electis in comparatione plurium perd totum ex eodem populo Dei. Ex quo, ut notat Origenes homil. 8. in Ezech. *Illi ſolùm hoſpites reſervantur, quos Thau littera, ideſt crucis pictura, ſignabat.* Advertendum etiam in hac figura *ſex viros*: ideſt, ut explicat Theodoretus, & alij, ſex Angelos miſſos ad occidendum: unum verò ad ſignandum Thau; ſex ad reprobos, unum ad electos, illorum multitudinem, horum paucitatem deſignare. Idem habetur ex Apocalypſi cap. 7. ubi mittitur etiam unus Angelus ad ſignandos electos. & cap. 15. *Septem Angeli cum ſeptem phialis plenis iracundia Dei viventis*: & cap. 8. introducuntur *ſeptem Angeli cum ſeptem tubis*: quæ datæ erant ad intimanda ſupplicia. *Et primus Angelus tuba cecinit: & facta eſt grando, & ignis*, &c. *Et ſecundus Angelus tuba cecinit: & tanquam mons magnus igne ardens miſſus eſt in mare:* & ſic in cæteris ſeptem tubis; quæ datæ ſunt ſeptem Angelis. *Unus* vero *Angelus ſtetit ante altare habens thuribulum aureum de orationibus ſanctorum* &c. ſeptem Angeli deſignantur ad ſupplicia reproborum, unus ad orationes ſanctorum.

Origenes.

Angeli ſex ad perdendos reprobos unus mittitur ad ſalvandos electos.

Apoc. 7.

Apoc. 15.

XI.

Huc etiam pertinet, quod dicitur in eadem Apocal. cap. 20. ubi Ioannes *vidit mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni: & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.* Contrà diſtinguit librum vitæ, in quo electio & opera eorum bona ſcripta ſunt, ab aliis libris, in quibus ſcripti ſunt reprobi, & opera eorum

Apoc. 20.

mala. Quæ expositio patet ex sequentibus. Subdit enim, *iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris : secundùm opera ipsorum*; ideſt, vt interpretatur Hugo; *lecti sunt libri*; & *mortui*, *ideſt mali*, *iudicati sunt à Sanctis secundùm opera eorum quæ scripta erant in libris.* Liber vitæ vnicus ponitur: libri mortis seu reproborum plures: vnus ille, quia paucos continet saluandos: multi hi, quia multos continent damnandos. Quod adnotans Viegas in hunc locum, *Multi*, inquit, *libri ad reprobos, vnicus libellus ad prædestinatos, spectabat: Cùm enim multi sunt reprobi, multos oportet esse libros in quibus describantur. Quia verò, electi pauci numero, si cum reprobis comparentur, vnus, isque perexiguus libellus iis omnibus notandis sufficiet.* Hugo Card. Viegas.

Septima figura est probatica piscina, quæ, vt habetur Ioan. 5. *erat quinque porticus habens. Ex his iacebat multitudo magna languentium cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum.* Ex tanta multitudine ad descensum Angeli saluabatur vnus; ille scilicet, *qui prior descendisset in piscinam, post motionem aquæ.* Hæc piscina symbolum erat baptismi, vt notat Tertullianus lib. de Bapt. c. 5. Ambrosius libro 1. de Spiritu sancto cap. 7. Chrysostomus in eum locum Ioannis, vbi, *cùm vellet*, inquit *Deus appropinquantis baptismi fidem nos erudire, morbos per aquam expulit.* Ideo lectio Syriaca pro *piscina* vertit *baptisterium.* Angelus descendens in piscinam est ipsemet Christus appellatus Isaiæ 9. iuxta lectionem Septuaginta, *magni consilii Angelus*, cuius virtute aqua baptismalis mouetur, seu eleuatur ad producendam gratiam. Mirabile tamen est, quod cùm per aquam baptismalem sanantur omnes, per aquam probaticæ piscinæ, vt ibi notat Augustinus, *saluabatur vnus*; & *postea quisquis veniret, non sanabatur.* Nimirum eo mysterio non aliud videtur posse significari, nisi Christianis post baptismum, perfectam & consummatam salutem, quæ in prædestinatione consistit, tam paucis obtingere, quasi è multis saluetur vnus. Quod fortasse significatur etiam Isaiæ. 27. *Congregabimini vnus, & vnus filii Israël.* Figuratum id etiam fuit in vna vidua, ad quam missus est Elias; & in vno leproso quem mundauit Elisæus. Quod expendens ipsemet Christus Luc. 4. *Multæ*, inquit, *viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cælum, & ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidonię ad mulierem viduam, & multi Leprosi erant in Israël sub Eliseo Propheta; & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.* Præterea id etiam innuitur Cant. 6. vbi dicitur quod *Salomoni sexaginta erant Reginæ, octoginta concubinæ, & adolescentularum non erat numerus.* Ex his *vna columba, vna dilecta.* Ex omnibus vnus leprosus mundatus: è plurimis vna Salomoni dilecta: ex innumeris vnus ex probatica piscina sanatus. Certè cùm hæc mysterio non vacent, significant id quod infra dicetur è Sanctis, *è decem millibus saluari vix vnum.* Hæc quoad figuras.

Ioan. 5.

Tertull. Ambrosius. Chrysostom.

Probatica piscina figura baptismatis.

Angelus descendens in piscinam figura Christi.

Vnus sanatus in piscina paucitatē saluandorū designat.

Isaiæ 27.

Præ sterea totum paucitas significatur per unitatem.

Luca 4.

Cantic.

Quod verò attinet ad similitudines. Prima similitudo sumitur ex Gen. 22. vbi Abrahæ dicitur, *Multiplicabo semẽ tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in littore maris.* In hoc expende, quod Abraham dicitur ad Rom. 4 *pater omnium credentium*: & sic semen ipsi promissum, sunt omnes credentes. Præterea, assimilantur hi rebus valde dissimilibus, nempe *stellis cæli, & arenæ maris.* Nempe electi stellis cæli, vt dicitur Dan. 12. reprobi autem arenæ maris huius sæculi fluctibus agitatæ. Stellæ autem licet multæ sint, & ex artificiosa quadam dispositione innumerabiles videantur, non transcendunt ea quæ apparent, numerum mille & duarum supra viginti, vt Mathematici testantur. Hæc pauciſſimæ sunt respectu numeri arenarum, quæ per omnia littora non solùm superficie tenus, sed etiam vsque ad profundum in quantitate adeo minima coaceruata & conspissata cernuntur: & ideo dicitur loco citato specialiter de arena maris, *quæ præ multitudine numerari non potest.* Electi igitur in comparatione reproborum, sunt stellæ cæli in compatatione numeri arenæ maris.

Gen. 22.

ad Rom. 4. Prædestinati stellæ, reprobi, arena. Dan. 12.

Est animaduersio Augustini libro 3. contra Cresconium cap. 37. vbi probans *paucos saluari*, nempe *bonos Christianos, qui per seipsos multi sunt, in comparatione malorum, falsorumque itidem pauci sunt*, subdit infrà: *Sic etiam, vt de ipso Dei testamento dicam quod factum est ad Abraham de semine eius, quod est Christus, multæ sunt stellæ, quas numerare non possumus: quibus tam grande calum vndique circumfulget, & paucas dicimus in comparatione arenæ maris. Fortè stellæ signauerunt spirituales Christianos: maris autem arena, carnales.* Hinc colligitur paucitas electorum etiam inter ipsosmet Christianos.

Augustinus.

Secunda similitudo sumitur ex 1. Reg. 25. vbi appellantur electi, *fasciculus viuentium. Erit anima Domini mei (Dauidis) custodia quasi in fasciculo viuentium. Inimicorum autem eius anima rotabitur*, &c. vbi Glossa; *Pulcherrima comparatione statum iustorum & reproborum discreuit*: quia scilicet, vt ibidem Lyranus, *sicut ramusculi fasciculo ligantur, & in aqua ponuntur, & postea transplantantur; sic iusti transplantantur in terra viuentium.* Sed, quod ad rem nostram facit, electi comparantur fasciculo, qui, vt notat Cornelius in Amos 6. *componitur ex floribus selectis & paucis*: isque aptè significat paucitatem electorum inter fideles. Quippe mundus totus constans ex fidelibus & infidelibus, veluti quidam ager est ex Luc. 6 iuxta expositionem Gregorii hom. 15. in Euang Ecclesia fidelium est quasi hortus conclusus, ex Cant. 4. Electi in tota amplitudine & mundi totius & Ecclesiæ, sunt veluti collectus ex hoc horto fasciculus: quia, vt notat Eusebius libro 1. in 1. Reg. *Sicut fasciculus vinculis colligatur: ita omnis cœtus Sanctorum eadem fide, spe & charitate constringitur. Et sicut facillimum est fasciculum conseruare; ita electos omnes ab initio vsque ad finem seculi, Deus sine vllo labore tuetur.* Electi ab initio

1. Reg. 25. Prædestinati fasciculo comparantur.

Mundus ager, Ecclesia hortus, electi fasciculus. Luca 9. Gregorius. Cant 4. Eusebius.

initio vsque ad finem sæculi non sunt nisi fasciculus, ad significandum paucitatem electorum. Ideo etiam dicitur Amos 9. *Qui aedificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit.* In quem locum Cornelius, *Fasciculus*, inquit, *hic est Sanctorum colligatus vinculo charitatis in terra, vinculo praedestinationis in mente Dei.* Quod autem hoc dicatur ad ostendendam electorum paucitatem, aperte Hieronymus in eum locum, *Ille*, inquit, *intelligitur, qui quotidie fasciculum suum fundauit super terram: de quo in Euangelio loquitur, Nolite timere, pusillus grex.* Idem est, ex Hieronymo, *pusillus grex*, & *fasciculus.* Sicut igitur, vt notat Beda lib. 4. cap. 54. in Lucam, *pusillum gregem electorum nominat ob comparationem majoris numeri reproborum*; ita etiam hic fasciculus ob selectionem & paucitatem electorum. Contrà verò reprobi sarmentis inutilibus comparantur, qui plurimi ex vitibus amputantur. Ideo dicit Ioan. 15. *Si quis in me non manserit mittetur foras, sicut palmes, & arescet; & in ignem mittent, & ardet.* Quod si aliquando reprobi assimilantur fasciculo, pluribus fasciculis, non vnico assimilantur, comburendis in gehenna, iuxta illud Matth. 13. *Colligite primùm zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum.* Vnicus viuentium fasciculus custodiendus in manu Domini ex loco citato sarmentorum plurimi fasciculi colligendi ad comburendum, in quo etiam reproborum pluralitas demonstratur. Quod innuit Hugo Cardinalis in eum locum Matth. vbi, *Fasciculus:* inquit, *electorum anima custodita in fasciculo: fasciculi reproborum, colligite ea in fasciculos fasciculi culpæ; solue fasciculos deprimentes*, cùm contrà electi sint tanquam vnus *viuentium fasciculus custodiendus in manu Domini.* Electi igitur fasciculus ex agro Ecclesiæ, satis demonstrat paucitatem eorum inter fideles.

Amos 9.

Cornelius. Electi fasciculus colligatus vinculo charitatis in terra, praedestinationis in mente Dei.

Hieronym. Beda.

Ioan. 15. Electi fasciculo, reprobi fasciculis exprimuntur.

Hug. Card.

Tertia similitudo sumitur ex Cant. 2. vbi electi assimilantur lilio, reprobi spinis. *Sicut lilium inter spinas ita amica mea inter mulieres*; siue, vt legit Augustinus, *inter filias.* Dicuntur electi esse inter reprobos, tanquam vnum lilium inter multas spinas. Non satis fuit comparari electos omnes florum fasciculo, nisi etiam, ad ostendendam paucitatem, assimilarentur vni lilio inter spinas quamplurimas. Vt autem appareat sermonem esse de electis in comparatione ad reprobos, non quoscunque, sed fideles, dicuntur esse sicut lilium inter spinas, sic ipsi inter filias, idest inter animas Christianas; quæ, quamuis reprobæ filiæ dici possunt per communicationem Sacramentorũ. Est expositio Augustini in libro de vnitate Ecclesiæ cap. 14. vbi loquens de bonorum paucitate per malorum plurium comparationem. *Est*, inquit, *in Canticis Canticorum, quod de sancta Ecclesia dictum, omnis Christianus agnoscit, sicut lilium in medio spinarum; ita proxima mea in medio filiarum. Vnde appellat spinas? propter malignitatem*

X.

Cant. 2. Electi vt vnum lilium inter multas spinas.

Augustin. Peccatores fideles sunt spinæ, & sunt filiæ.

morum. Vnde filias vocat ? propter communionem Sacramentorum. Dicit autem eſſe electos inter hos reprobos, tanquam vnum lilium inter plurimas ſpinas. Vnde infra colligit paucitatem Prædeſtinatorum inter fideles, vt patebit ex verbis quæ dabuntur infra.

Matt.3. Electi triticum, reprobi paleæ.

Quarta ſimilitudo ſumitur ex Matth.3.ubi electi comparantur tritico, reprobi paleis: *Permundabit Deus aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili.* Loquitur de reprobis, non quibuſcumque, ſed fidelibus: tum quia deſumuntur ex eadem area, quæ eſt Eccleſia: tum quia palea habet eandem radicem cum tritico. Ideo Auguſtinus libro 9. in Euang. in Matth. cap. 11. *Illi*, inquit, *qui in eadem fide mali, ſunt palea potiùs, quàm zizania reputantur: quia palea fundamentum ipſum habet cum frumento, radicemque communem.* Excludit autem etiam ipſos hæreticos, quos vult non venire nomine paleæ, ſed zizania, *quia ſocietate ſolius nominis Chriſtiani in hoc mundo bonis permiſcentur.* Inter fideles igitur Catholicos electi tritico aſſimilantur, reprobi paleis, quæ in comparatione frumenti ſunt longè plures; ita vt in area vix grana appareant inter paleas. Eſt animaduerſio Auguſtini in Pſal 47. vbi in ea verba, *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio populi tui:* (ita enim ipſe legit, vbi vulgata *templi tui*) *Populus*, inquit, *Dei cenſentur omnes, qui portant Sacramenta eius*: ſed non omnes *pertinent ad miſericordiam eius.* (non omnes pertinent ad miſericordiam electorum) *Omnes quippe Sacramentum Baptiſmi accipientes Chriſtiani vocantur: ſed non omnes dignè illo Sacramento viuunt. Tamen, propter ſpeciem pietatis, in populo Dei nominantur: quomodo ad aream, quando trituratur, non ſolum grana, ſed etiam paleæ pertinet. Numquid & ad horreum pertinebit?* Et infra: *Non poſſumus negare paleas eſſe malos, & tam plures, vt inter eos prorſus boni non appareant: quomodo non apparent grana in area. Nam quiſquis aream videt, poteſt putare, quod ſola ſit palea.* Vnde patet, ex Auguſtino, reprobos fideles, de quibus expreſsè loquitur, eſſe reſpectu electorum veluti quamplurimas paleas reſpectu pauconum frumenti granorum: ita vt poſſit putari ferè omnes eſſe reprobos: ſicut *quiſquis aream videt, poteſt putare quod ſola ſit palea*

Auguſtinus.

Hæretici nõ paleæ, ſed zizania.

Auguſtinus.

Reprobi paleæ ſunt ad aream Eccleſiæ pertinentes, non ad horreum gloriæ.

Matt.13. Semen verbi Dei in triplici terra ſteriliſcit, fructum affert in unica. *Remigius. S. Thomas.*

Quinta ſimilitudo ſumitur ex Matth. 13. vbi dicitur *verbi Dei ſemen aliud cecidiſſe ſecus viam, aliud in petram, aliud in ſpinas; aliud in terram bonam.* Quatuor ponuntur loca; in quæ ſemen verbi Dei cecidit. Tria dicuntur recipere ſemen fruſtra: & ſic pertinent ad reprobos. Vna tantummodò ex his quatuor dicitur *terra bona.* Quæ, vt notat ex Remigio ſanctus Thomas in catena, *eſt fidelis conſcientia electorum: quæ verbum Dei cum gaudio, deſiderio, & cordis deuotione ſuſcipit: inter proſpera, & aduerſa ſimiliter conſeruat, & ad finem perducit.* Ecce prædeſtinationem ad finem perductam in vnica

terra bonorum inter plures malas. In quo obſervandum eſt ſermonem eſſe de terris, in quas jactum eſt ſemen Euangelii. Ex his inter quatuor terra bona non niſi una. Et hæc *quæ fructum affert in patientia*: ideſt, ut explicat Gregorius hom. 15. in Evang. per multas tribulationes, & paſſiones. *Terra bona*, inquit, *fructus per patientiam reddit: Cum calcibus truditur oliva, concuſſionibus expromitur. Per triturem grana ſeparantur à paleis: & ad horreum purgata perveniunt.* Hoc paucis inter infideles contingere experientia demonſtrat, ut jurè triplex à Chriſto aſſignetur terra mala, & reproba; unica terra bona, & electa.

Gregorius. Patientia ſola fructum reddit in terra bona.

Sexta ſimilitudo ſumitur ex 2. ad Tim. 2. ubi aſſimilãtur electi vaſis aureis, & argenteis; reprobi vaſis ligneis, & fictilibus. *Nonne*, inquit, *in magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea; ſed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam.* Quod apertè electis & reprobis applicat ad Romanos 9. appellans electos *vaſa miſericordiæ*, reprobos *vaſa iræ*. Sicut igitur ex eadem terra, quæ producit cretam, & aurum, fiunt vaſa cretacea, & vaſa aurea; ſed multò plura cretacea, quàm aurea; quæ in comparatione vaſorum fictilium perpauca ſunt, & ex ipſa paucitate habentur in pretio: ita ex eadem terra humanæ naturæ, quæ *de terra eſt, & terrena*. 1. ad Cor. 15. multa fiunt vaſa teſtacea, ideſt reprobi: & pauca vaſa aurea, ideſt electi. Quod, quia fit dependenter à propria cujuſque voluntate bona, vel mala, ideo in hunc locum Chryſoſtomus: *Non natura*, inquit, *carnaliſque neceſſitatis eſt aureum eſſe, vel fictile; ſed noſtra tantummodo voluntatis.* Hæc eadem ſimilitudo affertur loco ſupra cit. 4. Eſdræ cap. 8. illius auctoritatis, de qua tunc diximus, ubi: *Dicam*, inquit Angelus, *coram te ſimilitudinem. Quomodo interrogabis terram, & dicet tibi quoniam dabit terram multam, magis unde fiat fictile, parvam autem pulverem, unde aurum fit: ſic & ætas præſentis ſeculi: multi quidem creati ſunt: pauci autem ſalvabuntur.* Ex his apparet quocunque nos verterimus ad ſcripturas ſive novi, ſive veteris teſtamenti; ſive ad verba, ſive ad figuras, ſemper in iis terribile neſcio quid modò exprimi, modò adumbrari de paucitate electorum. Vt meritò de hac poſſit enunciari, quod in alia materia ſcriptum reliquit S. Leo ſerm. de Transfiguratione, *nihil eſſe hoc firmius, quod veteris, & novi teſtamenti concinit tuba: dum cum Evangelica doctrina antiquarum proteſtationum inſtrumenta concurrunt.*

2. ad Tim. 2. Electi vaſa aurea, & argentea, reprobi vaſa lignea & fictilia.

Ad Rom. 9.

1. ad Cor. 15.

Eſdræ 8.

S. Leo.

CAPVT IV.

Suadetur idem ex Patribus.

XI. PRobatur idem secundò ex Patribus, qui consonant Scripturis. Præter testimonia eatum occasione adducta, & alia rationibus interserenda,

Origenes. Primum testimonium sit Origenis in cap. 22. Matth. tract. 20. ubi: *Si quis consideret*, inquit, *multitudinem hominum, qui in Ecclesiis congregantur: & discusserit quanti sunt, qui versantur disciplinatè, & reformantur novitate sensus, quanti autem negligentissimè conversantes conformantur huic seculo, videbit quod verus est sermo Domini, multi vocati, pauci autem electi.* Apertè loquitur de fidelibus adultis, qui congregantur in Ecclesiis; & ex his dicit paucos esse prædestinatos comparativè ad multitudinem aliorum, *qui negligentissimè conversantes, &c.*

Chrysostom. De paucitate saluandorum testimonium terribile. Antiochiæ priscæ magnitudo. Secundum testimonium sit Chrysostomi homil. 4. ad popul. Antioch. *Quot*, inquit, *esse putatis in civitate nostra, qui salui fiant? Infestum quidem est, quod dicturus sum; dicam tamen. Non possunt in tot millibus centum inveniri, qui salventur, quin & de iis dubito.* Testimonium hoc est valde terribile, si expendatur, Antiochiam, ætate Chrysostomi, fuisse inter Asiæ urbes civibus frequentissimam. Tres enim ponuntur urbes totius Romani Imperii maximæ, Roma, Alexandria, Antiochia. At Romæ censa esse civium capita quadragies centena millia tradit Eusebius in Chronico. Qui etiam testatus tricies centena hominum millia fuisse Hierosolymis cum obsessa fuit à Tito. Vt ex hoc appareat Antiochiæ amplitudo, quæ tertia numerabatur post Romam. Vbi minimùm contineri oportebat, etiam post aliquod decrementum, quingenta, aut sexcenta hominum millia. Qui tunc temporis Christiani omnes erant, immo *primùm cognominati sunt Antiochiæ discipuli Christiani.* Act. 11. Hæc ab ipso Petro Apostolo, qui ibi primam sedem per aliquot annos posuit, ac postmodum à sancto Ignatio martyre religionis ac pietatis lac suxerat, fide usque ad Chrysostomi ætatem incorrupta. In hac ergo urbe affirmat Chrysostomus è quingentis aut sexcentis millibus hominum salvari vix centum homines; quod est dicere quingenta, aut sexcenta novem hominum millia, & nongena damnari; immo de illis centum, qui supersunt, an salventur addubitari. Quod admirabile, & tremendum omnino est: etiam si demus eam urbem non transcendisse capita civium centum millia: ita ut è singulis millibus salvetur vix unus: de quo dici possit juxta illud Cant. 5. *electus ex millibus.*

Romæ antiquæ quatuor milliones civium, Hierosolymæ tres. *Eusebius.*

Act. 11.

Prædestinatus unus ex millibus. *Cant.* 5.

Respõdet Granadus, hæc à Chrysostomo dicta esse hyperbolicè ad deterrendos homines à peccatis. Sed contra est primo: quia hyperbolæ huiusmodi non debent fieri in doctrinalibus; qualis est sententia de paucitate, vel multitudine prædestinatorum; aliter multa alia à Patribus tradita reduci possent ad hyperbolas. Secundò, hæc hyperbole prolata per modum simplicis veritatis, si Chrysostomus aliter sensisset, aliter dixisset, continuisset mendacium: quod indignum est ore illo aureo non nisi aureæ veritatis magistro. Quippe non potest mendacium ex natura sua illicitum licitari ex quocunque bono fine: etiam si ex eo penderet salus totius orbis. Neque enim Deus ad conuertendos peccatores eget nostris mendaciis: neque debet præsumi in re tam graui errasse eos, quos dedit Deos Ecclesiæ suæ Doctores. Tertiò denique, etiam dato hoc fuisse à Chrysostomo exaggeratè dictum, quod sint centum electi præ quingentis millibus, aut minimùm, pro centum millibus reprobis: non potest tamen eò vsque excurrere exaggeratio, vt saltem diminuendo dictum Chrysostomi vsque ad partem decimam, non sit eius iudicio vnus pro centum. Quod ipsum esset admittere inter fideles minimam partem electorum respectu multi maioris numeri reproborum

Granadus.

Tertium testimonium est Ambrosii lib. 2. de pœnit. cap. 10. vbi, *Facilius*, inquit, *inueni, qui innocentiam seruauerit, quam qui congruè pœnitentiam egerit.* Vndè arguo. Inter adultos fideles non saluantur, nisi aut innocentes, qui numquam mortaliter peccauerunt: aut pœnitentes, qui pœnitentiam congruè egerunt post peccatum. Sed certum est inter fideles pauciſſimos reperiri plane innocentes: ita vt dici possit, *Beatus vir, qui, inuentus est sine macula. Quis est hic, & laudabimus eum. Fecit enim mirabilia, &c.* Eccl. 31. ac si diceret, miraculo indigitari posset vnus inter mille. Sed, ex Ambrosio, pauciores reperiuntur congruè pœnitentes. Ergo inter adultos fideles, ex Ambrosio, collecto numero innocentium, qui sunt pauciſſimi, & congruè pœnitentium, qui sunt pauciores, non saluantur nisi perpauciſſimi. Confirmatur ex eodem ibidem, vbi explicans quid sit post peccatum pœnitentiam verè, & non fictè agere, *An*, inquit, *quisquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirenda ambitio dignitatis, vbi vini effusio, vbi ipsius copula coniugalis vsus? Renunciandum est seculo: somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat: interpellandus est gemitibus, interrumpendus suspiriis, sequestrandus orationibus. Viuendum ita, vt vitali huic moriamur vsui: se ipsum sibi bono abneget, totusque mutetur.* Hæc Ambrosius. Cui consonant Patres alii, Ephrem. Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius supracitati tract. primo, capite quinto, vbi de pœnitentia vera, & fructuosa: quæ relegi poterunt, vt videatur quid requirant Patres ad hoc, vt quis saluetur per pœnitentiam. Cum igitur inter adultos

Pœnitentia vera difficilior, quàm innocentia. Ambrosius.

Ambros. Ad pœnitentiam veram quid requiratur.

fideles innocentia reperiatur in pauciſſimis : & ſalus non ſit, niſi per innocentiam, aut per pœnitentiam : & vera pœnitentia, juxta Ambroſium, in paucioribus ſit quàm innocentia ; manifeſtè ſequitur inter adultos fideles ſalvari perpaucos.

Auguſtinus. Quartum teſtimonium ſit Auguſtini libro 3. contra Creſconium cap. 66. ubi, *Solve*, inquit, *queſtionem, quomodo ipſe Dominus dicit, quia arcta & angusta eſt via quæ ducit ad vitam : & pauci ſunt qui inveniunt eam. Et idem ipſe alibi dicit, Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham*, &c. Et infrà : *Quomodo iidem ſunt pauci, qui multi ? Neque unum horum eſt verum, alterum falſum : cùm ſit utrumque divina veritate prolatum : niſi quia iidem ipſi boni verique Chriſtiani, qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatione malorum, falſorumque* (Chriſtianorum) *iidem pauci ſunt.* Expreſsè fit comparatio non inter omnes homines, ſed inter Chriſtianos bonos & malos ; & dicitur bonos, qui ſalvantur, eſſe multos abſolutè : paucos comparativè, reſpectu malorum, qui non ſalvantur.

XII. Chriſti reſponſio de paucitate ſalvandorũ. Quintum teſtimonium ſit ejuſdem ſerm. 32. de verbis Domini, ubi explicans illa verba Luc. 3. *Domine, ſi pauci ſunt, qui ſalvantur ? Dominus*, inquit, *ad hoc quid ? Non ait, non pauci, ſed multi ſunt qui ſalvantur. Non hoc dixit : ſed quid dixit ? Contendite intrare per angustam portam. Quando audis ergo, Pauci ſunt qui ſalvantur, confirmavit Dominus, quod audivit, dicens, Per angustam portam pauci intrant. Alio loco ipſe ait, Arcta via eſt quæ ducit ad vitam : & pauci ſunt qui ingrediuntur per illam. Quid gaudemus ad multitudines ? Audit me : pauci : ſcio quia multi auditis, & pauci obauditis, ideſt obeditis.* Ecce comparationem facit inter eos ipſos fideles adultos, qui eum audiebant. Quare & ſubdit, *Aream video, grana non video : & vix videntur grana, quando area trituratur* ; (reſpectu ſcilicet multitudinis palearum quæ excernuntur ;) *ſed futurum eſt, ut ventiletur. Pauci ergo, qui ſalvantur, in comparatione multorum perituro-rum.* Nihil clarius, cùm loquatur de iis fidelibus, quos videbat in Eadem Eccleſia, tanquam in eadem area.

Auguſtinus. Cant. 2. Sextum teſtimonium ſit ejuſdem Auguſtini in Pſal. 48. ubi, cùm dixiſſet ex Cant. 2. *Sicut lilium in medio ſpinarum, ita amica in medio filiarum*, ideſt inter illos qui Sacramenta habent, & bonos mores non habent, ut ex eodem explicavimus ſupra, movens hanc quæſtionem in terminis, utrum inter fideles plures ſint electi quàm reprobi : *Iam*, inquit, *hinc occurrit unicuique cogitanti. Iſte populus, qui in medio populi Dei ſuſcipit miſericordiam* (ideſt qui ſunt miſericorditer electi ex toto populo Chriſtiano) *quantum numerum habeat.* Ecce quæſitum : audi reſponſionem : *Quàm pauci ſunt ! vix invenitur aliquis.* Tum objicit ſibi ex ore id negantium, *Illis ne contentus Deus erit, & perdet tantam multitudinem ? Dicunt hoc, qui*

sibi promittunt hoc quod à Deo promittente non audierunt. Respondet obiectioni, & probat quod dixerant, *vix inuenitur aliquis*, ex paucitate obseruantium præcepta Dei. *Quot sunt illi qui videntur obseruare præcepta Dei? Vix inuenitur vnus, vel duo, vel pauciſſimi. Ipſos ſolos Deus liberaturus eſt, & cæteros damnaturus?* (Ecce alia obiectio) *Abſit inquiunt: cùm venerit, & videbit tantam multitudinem ad ſiniſtram, miſerebitur, & indulgentiam dabit.* (Refellit obiectionem) *Hoc planè etiam ſerpens ille promiſit primo homini. Nam minatus Deus erat mortem, ſi guſtaret: ille autem abſit, inquit, non morte moriemini*: ac ſi diceret, ſimilis ſuggeſtio ſerpentis eſt, Non damnabimini. Hæc ad decipiendos homines ſerpentina vox eſt, ideoque infra concludit hæc argumenta, quæ multitudinem electorum ſuadent præ reprobis, tanquam ſuggeſtiones diaboli rejiciendas. *Ergo*, inquit, *non audiamus tales voces: nec putemus paucos eſſe iſtos:* (ideſt ita paucos, ſicut dixerat; *vnus vel duo*) *multi ſunt: ſed inter plures latent. Non poſſumus enim negare plures eſſe malos, vt inter eos prorſus boni non appareant.* Teſtimonium hoc Auguſtini alieno loco in Pſalmorum explicatione prolatum; non ſine ſpeciali Dei prouidentia vltro in oculos meos incurrit, dum hæc ſcriberem. Neque vllam patitur ſolutionem; expreſsè quæſtionem mouerat de paucitate ſaluandorum inter fideles: & eandem probet non ex infidelitate multorum, ſed ex paucitate eorum qui præcepta non ſeruant inter eoſdem. Vnde concludit ita, *Malos plures eſſe, vt inter eos boni prorſus non appareant.* Malos autem & bonos intelligit finaliter inuentos malos vel bonos; cùm quæſtionem mouerit de iis, quos *Deus liberaturus eſt, & damnaturus.*

Permultos ſaluari, cauendum ne ſit ſerpentina ſuggeſtio.

Septimum teſtimonium eſt Gregorii homilia 19. in Euang. in ea verba, *Multi vocati pauci electi. Ad fidem*, inquit, *plures veniunt; & ad Regnum cæleſte pauci perducuntur: Ecce enim ad hodiernam feſtiuitatem quàm multi conuenimus, & Eccleſiæ parietes implemus. Et tamen quis ſcit, quàm pauci ſint qui in illorum electorum grege numerentur.* Loquitur apertè inter fideles Catholicos, qui conueniebant ad Eccleſiam: neque dubitat de paucitate, cùm priùs abſolutè dixiſſet, *ad fidem plures veniunt: pauci perducuntur ad regnum*: ſed tantùm dubitat hæc paucitas quanta ſit.

Gregorius.

Octauum teſtimonium ſit ſancti Nili Abbatis, complectens teſtimonia plurium. Hic, vt refert Baronius tomo 10. Annal. ad annum Chriſti 976. cùm à Theophilacto Calabriæ Metropolita argueretur quod probaret reuelationem factam ſancto Simeoni Stylitæ, quod *ex decem millibus vix reperitur vna anima hoc tempore, quæ ad manum Sanctorum Angelorum perueniat*, ideſt quæ ſaluetur; reſpondit: *Si demonſtrauero vobis magnum Baſilium, & Chryſoſtomum, & Ephrem beatiſſimum, & Theodorum Studitam, ſed & Apoſtolum ipſum, ſed*

S. Nilus.
Baronius.
XIII. Ex decem millib. vix vnum ſalvati doctrina videtur communis Patrū Græcorum.

ſanctum Euangelium eadem ſentientes, & dicentes; Quid patiemini, vos qui inconſultè aperientes ora loquimini, & Spiritui ſancto adverſamini; Supponit hanc eſſe ſententiam apud antiquos Patres, præſertim Græcos, communem, eamque & Apoſtolo & Evangelio tribuit. Advertendum in his non fuiſſe controverſiam de multitudine damnandorum, comprehendendo infideles: ad quod ſatis erat computare numerum infidelium: ſed quæſtionem fuiſſe de adultis fidelibus, quorum ſalus vel damnatio incerta gignere poterat controverſiam de numero ſalvandorum & damnandorum. Patrum teſtimoniis, quorum plura interſeruimus locis allatis è Sacra Scriptura, addere poſſumus teſtimonia ſanctorum virorum ſibi aliquid ad hoc pertinens revelatum eſſe teſtantium: ac præter revelationem allatam ſancti Simeonis Stilitæ.

Tritem. Nonum teſtimonium ſit cujuſdam Lingonenſis Epiſcopi, cui, ut refert Trithemius in Chronic. ad annum 1160. Eremita quidam illi antea notus apparuit, qui de ſtatu ſuo ab Epiſcopo interrogatus, *Ea*, inquit, *hora in qua ego migravi de corpore, triginta hominum millia ex hac luce tranſierunt: è quibus Bernardus Clarevallenſis Abbas unà mecum evolavit ad cœlos: tres alii ad Purgatorium miſſi ſunt: ceteri omnes per ſententiam juſti Judicis condemnati, ad inferos cruciandi perpetuò deſcenderunt.*

E triginta millib. eodē momento expirantibus ſaluati quinque.

Decimum teſtimonium ſit cujuſdam piæ fœminæ, quæ, ut habetur in Chronicis ſancti Franciſci 2. part. lib. 1. cap. 30. & refert etiam ſanctus Antoninus in Chron 3. part. hiſt. tit. 24 cap. 9. §. 2. inter concionatoris verba ex contritione mortua, paulò poſt reviviſcens affirmavit, cum ipsâ ante tribunal Dei adducta eſſe ſexaginta animarum millia, quæ in variis mundi partibus ſimul è vita exceſſerant: ex iis tres tantùm Purgatorio addictos, reliquos omnes ad ignem æternum damnatos. Unde infert Cornelius in num. 14. verſ. 30. quod *quam denſi hyeme flocci nivis cadunt ex aëre, tam denſa hominum turba quotidie deſcendit ad tartara.* Animadvertendum eſt in ſupradictis, tum ætate Bernardi, tum Franciſci in Europa tota, Septentrione vix paucis hæreticis veluti aſperſo, Religionem Catholicam floruiſſe: in Græcia Imperatoribus Chriſtianis nondum ſchiſmate infectis: & tamen in tanta amplitudine fidelium, è tot millibus animarum vix ſalvatæ ſunt una vice quinque, alia tres. Vt non immeritò dici poſſit ad hanc paucitatem ſalvandorum alludi Ieremiæ cap. 3. *Aſſumam vos unum de civitate, & duos de cognatione: & introducam vos in Sion*, ideſt in cæleſtem illam Sion, de qua dicitur Apocal. 14. *Vidi, ecce Agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo*, &c. In hanc Sion Deus dicit è multis introducturum ſe *unum & duos*. Idcirco jure dicitur à Chriſto Matth. 7. *anguſta porta*. Anguſta dicitur, quæ paucos capit: per quam ſimul non intrant niſi duo, vel tres: cùm contra in infernum

Chro. S. Fr. 6. Anton.

È ſexaginta millibus ſaluati tres.

Ierem. 3.

Apocal. 14.

Matth. 7.

ſimul

ſimul intrent, juxta priorem revelationem, triginta millia; juxta poſteriorem, ſexaginta. Ideo dicitur Iſaiæ 5. *Dilatavit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum ſine ullo termine.* Et Prou. 30. inter *tria inſatiabilia*, primum ponit *infernum*: quia, ut ait Hugo Victorinus libro 4. de an. *Infernus eſt locus ſine menſura, profundus ſine fundo*: & ideo mirum non eſt quod *aperiat os ſuum ſine termino.* Quapropter cuidam viro ſancto revelatum traditur, inter paucos ſalvatos, eos qui intra vnius horæ ſpatium ad inferos depluerant, *fuiſſe ſine numero.* Quidam præterea Magiſter Pariſienſis, ut refert Diez ſer. 2. in feſto ſanctæ Mariæ ad Nives num. 3. cùm apparuiſſet poſt obitum Pariſienſi Epiſcopo, ſeque damnatum proclamaſſet irrevocabiliter in inferno, addidit *tot animas iis diebus detruſas eſſe ad inferos, ut vix crederet tot homines in mundo eſſe poſſe.* Denique in hoc verificatur quod dixit Angelus Eſdræ lib. 4. cap. 8. *Hoc ſæculum fecit Altiſſimus propter multos: futurum autem propter paucos. Multi quidem creati ſunt: pauci autem ſalvabuntur.* De huius libri authoritate ſupra.

Iſaiæ 5. *Prouerb. 30.* *Hugo Vict.* Inferni magnitudo. *Diez.* *Eſdr. 4. c 8.*

CAPVT V.

Oſtenditur idem ex difficultate mediorum ad finem ſalutis.

AD authoritates Scripturarum & Patrum accedunt argumenta ex rationibus ducta.

Prima ratio ſumitur ex difficultate ſalutis ſic. Omnis aſſequutio finis habens magnam difficultatem in mediis, deficit in pluribus, contingit in paucioribus. Sed talis eſt aſſequutio gloriæ reſpectu quorumcumque adultorum etiam fidelium. Ergo reſpectu quorumcumque adultorum etiam fidelium deficit in pluribus, contingit in paucioribus. Maior probatur, quia quò res difficilior, eò magis accedit ad impotentiam: ergo magis recedit ab actu ſecundo, qui prodit à potentia. Vnde fit, ut aſſequutio impoſſibilis contingat in nemine: aſſequutio rei valde difficilis contingat in paucis. Minor probatur, tum quia media ad finem ſalutis ſunt contra inclinationem naturalem creaturæ ex ſe magis propenſæ ad amorem ſui quàm ad amorem Dei, ut oſtenſum eſt tomo 2. Theolog. libro 2. q. 14. Tum quia media ad ſalutem regulantur à lumine fidei obſcurè proponente bonum abſens, & abſtractum à ſenſibus: media autem contraria proponuntur à cauſa naturali clarè proponente bonũ præſens ſenſibile. Ex ſe autem magis inclinatur voluntas ad bonum ſenſibile præſens, & clarè cognitum, quàm ad bonum abſtractum, futurum, & obſcurè cognitum. Eſt ratio ſancti Thomæ p. p. qu. 23. art. 2. ad 3. ubi dicit, quod *bonum proportionatum communi ſtatui naturæ accidit vt in plu-* XIV. *S. Thom.*

ribus, deficit vt in paucioribus: ſed bonum, quod excedit communem ſtatum naturæ, invenitur in paucioribus, & deficit in pluribus. Vnde infert inſtà: *Cùm beatitudo æterna in viſione Dei conſiſtens excedat communem ſtatum naturæ; & præcipuè ſecundùm quod eſt gratia (originali) deſtituta, per corruptionem originalis peccati, pauciores eſſe qui ſalvantur.* Hæc ibi in generali, quæ militant etiam in adultis fidelibus inter ſe comparatis.

Matth. 11. Violentum contingit in paucis. *Ariſtot.*

Confirmatur primò ex Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Violentia autem contingit vt in paucis: quia *violentia contra naturam eſt*, vt notat Ariſtoteles in probl. ſect. 1. probl. 6. & ideo *ſi quid violentum eſt, etiam acerbum erit: & ſi quid moleſtum, idem etiam violentum*, 2. Moral. Eodem. cap. 8. Unde fit, vt perpetuam naturæ violentiam inferre contingat in paucis: idque etiam inter fideles; cùm gratia Euangelica non ordinetur ad tollendam difficultatem, ſed ad vincendam: & ideo ipſis fidelibus dicitur, quod *violenti rapiunt illud.* Sicut igitur cymbulæ contra fluuii curſum impulſus non fit niſi violenter, nautis in id contentiosè adnitentibus: &, ſi proceſſu temporis paululum nautæ de contentione remiſerunt, continuò à deſtinata ripa cymba repellitur: ita prorſus euenit, dum violenter ad cœlum tendimus, contra naturæ curſum, tanquam contra impetum fluuii. Ideoque Chriſtus dixit Lucæ 13. *Contendite intrare*, &c. Quippe, vt expendit Gregorius libro 11. Moral. cap. 26. *Dixit, Contendite: quia niſi mentis contentio feruens, vnda mundi non vincitur: per quam anima ſemper ad ima revocatur.* Animadvertat Lector, quod reperiuntur inter adultos fideles, qui connumerari verè poſſint inter eos, qui *violenti rapiunt cœlum*: & ex hoc deducat paucitatem electorum comparatiuè ad reprobos.

Violentia requiſita ad ſalutem eſt obniti remis aduerſo flumine. *Luc.* 13. *Gregorius.*

Confirmatur ſecundò ex difficultate orta è variis impedimentis ſalutis occurrentibus in hac vita. Nam in humano conuictu occurrunt graues occaſiones, aut nimii amoris, aut odii: quæ dum diuturnitate temporis adhærescunt, ita radicantur in anima, vt fere impoſſibile ſit ea ſemel fixa reuellere, vt oſtendimus tract. præced. cap. 4. vbi ſatis probatum eſt, ex Patribus, pœnitentiæ dilationem ex peccandi conſuetudine ſignum eſſe reprobationis pene infallibile. Adde his occaſiones peccandi innumerabiles ortas, vel ex affectu comparandi diuitias, vel retinendi. Quippe *radix omnium malorum eſt cupiditas*, 1. ad Tim. 6. Adde appetitum propriæ excellentiæ ſtimulantem ſemper ad maiora, cùm fere nemo ſit ſuæ ſorte contentus. Adde illecebras voluptatum, fraudes, perjuria, ipſaſmet ſollicitudines huius vitæ, quæ ſuffocant ſemen verbi Dei. Hoc apertè ſignificauit Chriſtus Lucæ 8. ſub parabola ſeminis, dum dicit, *Aliud cecidiſſe ſecus viam: aliud inter ſpinas: aliud ſupra petram: aliud in terram bonam. Semen eſt verbum Dei*, vt ipſemet Chriſtus explicat: quod propter

Difficultas ſalutis ex habitibus vitioſis.

1. *Tim.* 6.

Luc. 8. Verbum Dei in triplici terra infructuoſum,

varia impedimenta in triplici terra fructum non fecit. Nempe, ut loquitur Paulus ad Hebr.6. *In terra reproba, & maledicto proxima.* In unica verò *fructum attulit in patientia*, ideſt per patientiam *in animis electorum*, ut explicat Gloſſa, & alii. Impedimenta igitur ſunt cauſa ut triplex ſit *terra reproba*: quibus una opponitur *terra bona* & fructificans. Idque in terris, in quibus ſeminatum eſt verbum Dei, nempe inter fideles. Quod colligit Chriſtus ex variis impedimentis ſalutis, nempe ex *voluptatibus, divitiis & ſollicitudinibus*; quæ ſunt impedimenta difficultantia ſalutem etiam inter fideles.

in unica fructum affert. *Ad Hebr.6. Gloſſ.*

Confirmatur tertiò ex difficultate orta non ſolum ab intrinſeco ex vi naturæ corruptæ, & propenſione ad delectabile oppoſitum honeſto, ſed etiam ab extrinſeco ex vi dæmonum, quorum innumerabiles exercitus obſidentes hunc aërem, toti ad animarum damnationem incumbunt. Quod expendens Apoſtolus ad Epheſ.6. *Non eſt*, inquit, *nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem: ſed adverſus principatus, & poteſtates: adverſus hujus mundi rectores, tenebrarum harum: adverſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Nempè tales hoſtes, qui dum nos aut ſomno, aut aliis neceſſariis vacamus, ipſi ſemper vigiles, diù, noctuque, nihil niſi hominum perniciem meditantur. Vt, quemadmodum notat Iſidorus lib.1. de ſum. bono, *Qui ſe continuò damnandos conſpiciunt, ſocios ſibi multiplicent: cum quibus gehennæ ignibus addicantur.* Adde, ut notat idem Iſidorus, *dæmones triplici acumine ſcientiæ vigere, ſcilicet ſubtilitate naturæ, experientia temporum, revelatione ſuperiorum poteſtatum.* Quia dæmones natura ſuperiores adjuvant alios inferiores. Adde dæmonum odium incredibile contra hominem: contra quem, odium Dei detorquent, tanquam contra imaginem Dei. Quod explicat Baſilius hom. in aliquot ſcripturæ loca; ſimilitudine Pardalis. Nam *ſicut hæc furibunda hominis imaginem concerpit, atque dilacerat, hoc argumento ſatis oſtendens, quanta ſit eius contra hominem inimicitia: ſic diabolus in Dei imagine, quo ſit erga Deum odio, oſtendit, quando Deum ipſum nequit attingere.* Adde occultas diaboli fraudes; &, ut ait Cyprianus tract.3. de Præſat. ſimpl. *circumveniendi homines tectam, latebroſamque fallaciam: ut aſſerere videatur noctem pro die, venenum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: ut dum veriſimilia mentitur, veritatem ſubtilitate fruſtretur.* Adde apertam ejuſdem audaciam; qua, ut notat Auguſtinus ſerm.4. inter communes, *poſuit in cœlo bellum, in Paradiſo fraudem, inter pauces homines odium, & in omni opere noſtro Zizaniam ſeminavit. Nam in comeſtione poſuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in converſatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in dominatione ſuperbiam. In corde poſuit cogitationes malas, in ore locutiones*

XV. Difficultas ſalutis orta à tentationibus dæmonum. *Ad Epheſ.6.*

Dæmonum in homines odium. *Iſidorus.*

Dæmonum acumen.

Pardalis ex hominis odio furit in imaginem. *Baſilius.*

Dæmonum fraudes. *Cyprianus.*

Dæmon poſuit in cœlo bellum, in Paradiſo fraudem. *Auguſtinus.*

falsas, in membris operationes iniquas. In vigilando movet ad prava opera, in dormiendo ad turpia somnia: lætos ad dissolutionem, tristes movet ad desperationem. Denique mundus universus diaboli laqueis plenus magno Antonio ostensus est, teste Athanasio in eius vita: ita ut vir ille sanctissimus pœne desperaret posse aliquem ab iis evadere. Quod alia similitudine expressit Salvianus de Provident. lib. 6. ubi *Sicut*, inquit, *exercitus pugnaturi ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut foveis intercludere aut sublibus præfigere, aut tribulis infestare dicuntur; ut etiamsi non in omnia quispiam incidat, nullus tamen omnia evadat: ita etiam dæmones tam multas in vita ista prætendunt humano generi illecebrarum insidias, ut etiamsi earum plurimas aliquis effugiat, tamen ab aliqua capiatur.* Non potuit exprimi clariùs difficultas evadendi è tot laqueis ad salutem. Quod manifestiùs apparebit in singulis, si dicatur cum Nysseno in vita Moysis, & aliis, singulis hominibus assignatos esse à Lucifero singulos dæmones: qui oppositi custodibus Angelis toti sint ad procurandam ejus ruinam, cui trahendo secum ad inferos sint addicti. Contrà tot, tamque potentes hostes, tot nostris passionibus, tot mundi & carnis illecebris ad nostram perniciem fœderatos tota vita pugnare, ac tandem victoriam reportare paucorum est: sicut paucorum est cum tyrannis pugnando in persecutionibus fidei martyrio coronari. Immo, si Ambrosio credimus in Psalm. 118. lit. XX. vers. 5. difficultatem hæc cum dæmonibus pugna continere videtur majorem quàm pugna martyrii. Quippe *hi, sine gladii terrore, mentem hominis frequenter elidunt: & illecebris magis quàm terroribus animos expugnant fidelium. Hi hostes cavendi: hi gravieres tyranni, per quos Adam captus est: & multi in persecutione publica coronati, occulta hac persecutione ceciderunt:* Hæc de diabolo victoria tam paucorum est, ut affirmet Ambrosius, *multos martyrio coronatos*, ideſt sub tyrannis fortiter gravia pro Christi fide perpessos, *occulta hac persecutione* (Dæmonum) *ceciditse*: quasi erepta illis è capite corona martyrii, quam tot tormentorum perpessione pœne perceperant. Hæc de difficultate salutis orta ab extrinseco ex impugnatione Dæmonum.

Dæmonũ laqueis mũdus undique irretitus Antonio ostensus. *Athanas.*

Dæmonum stratagemata bellica. *Salvianus.*

Dæmones singuli singulis assignati. *Nyssenus.*

Ambros. Dæmonum persecutio gravior, quàm tyrannorum.

XVII. Difficultas salutis ex districtione divini iudicij. *Ad Hebr. 4.*

Iob. 4.

Confirmatur quartò hæc eadem difficultas salutis ex districtione divini iudicii, in quo examinantur non solùm opera externa, sed etiam cogitationes, & intentiones cordium: cum ex Paulo ad Hebr. 4. *Dei sermo* (ideſt sententia) *pertingat usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Hæc districtio divini judicii declaratur Iob. cap. 4. *Numquid homo Dei comparatione iustificabitur? Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles: & in Angelis suis reperit pravitatem. Quantò magis hi, qui domos habitant luteas, & terrenum habent fundamentum?* Quod si Deus propter unicum, ac momentaneum

peccatum, tantam Angelorum multitudinem, nullo dato ſpatio pœnitentiæ, itremiſſibiliter detruſit ad inferos; ſatis in hoc oſtendit, quàm ſtrictè diſcuſſurus tantam multitudinem peccatorum in homunculis, non vnico momento, vt Angeli, ſed per annos integros contra Deum ſuperbientibus. Ideo Bernardus ſerm. 2. de verbis Iſaiæ vidi Dominum: *Quid*, inquit, *putas indifferenter admittet homines ad illud tantæ beatitudinis templum, qui ne ipſos quidem Angelos in eo indifferenter reliquit? An non diſcernet inter glebas, qui diſcreuit inter ſtellas? Qualem ergo putas neceſſe eſt hominem inueniri, qui repudiati locum Angeli ſortiatur?* Ideo etiam dicitur Iob 25. *Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius*; ideſt ii ipſi, quorum virtus ita micat in Eccleſia, vt eluceant tanquam ſtellæ. Quamobrem Gregorius lib. 27. moral cap. 10. *Stellæ*, inquit, *non ſunt mundæ: ac ſi apertè diceretur: ſi ipſi quoque eſſe ſine contagio non valent, qui inter præſentis vitæ tenebras virtutibus lucent: quanto reatu iniquitatis obſtricti ſunt, qui adhuc carnaliter viuunt? ſi à peccato eſſe liberi nequeunt, qui in cœleſtibus deſideriis conuerſantur: quæ peccatorum pondera tolerant, qui carnis ſuæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis iugum portant?* Idem argumentum fieri poteſt ex eo quod dicitur Sophon. 1. *Scrutabor Ieruſalem in lucernis*; ſicut fieri ſolet dum minutiſſima quæque quæruntur. Si peccata eorum, qui pertinent ad Hieruſalem, nempe, iuſtorum, ſcrutabitur in lucernis; quomodo ſcrutabitur peccata eorum qui pertinent ad Babylonem? Præterea dicitur Pſal. 74. *ego iuſtitias iudicabo*. Neque mirum, cùm pronunciet Iſaias cap. 64. *Omnes iuſtitiæ veſtræ tanquam pannus menſtruatæ*. Quod ſi iuſtitiæ in conſpectu Dei ita ſordidæ; quid iniquitates & injuſtitiæ? Denique, vt infertur 1. Petri. 4. *Si iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* Aduerte hoc nomen iuſti tribui à Scriptura viris ſanctiſſimis, nempe Noë. Gen. cap. 6. *Noë vir iuſtus*. Simeoni, *cùm eſſet iuſtus*, &c. Lucæ 2. & Iſephoſponſo Deiparæ. *Ioſeph autem vi, cùm eſſet iuſtus*, &c. Matth. 1. Si iuſtus vix ſaluatur, quod iudicium ferendum de impiis? Ideo ſanctus Ephrem ſerm. de patient. & compunct. *Quis*, inquit, *horrendum audiens verbum, ad Deum ſingulis horis clamare ceſſabit? Ait enim Scriptura, Si iuſtus vix ſaluabitur, impius*, &c. Hieronymus etiam libro 2. contra Pelag. quærens quomodo iuſtus vix ſaluetur, cùm certiſſimum ſit eos qui verè iuſti ſunt, in iudicio ſaluari, refundit hoc ad diſtrictionem diuini iudicii, quod formidant etiam iuſti. *Iuſtus*, inquit, *vix ſaluatur in eo quod in quibuſdam Dei indiget miſericordia. Nam, licet nihil praui ſibi conſcius ſit, tamen ſciens quod non in hoc iuſtificatur, donec cum Iudex iuſtificet, formidat & decertat.*

Bernardus.

Iob. 25.

Gregorius.

Soph. 1.

1. Pet. 4.

Iuſt. nomen in ſcripturis vix tribuitur viris ſanctiſſimis.

Geneſ. 6.

Luca 2.

Matth. 1.

Hieronym.

XVII. Comprobatur hoc memorabili exemplo, quod narrat Climacus gradu 7. de quodam ſolitario, qui, cùm in loco ab omni humana

Iudicii particularis in morte ſeueritas.

conuerſatione remoto, pœnitentiam per annos plurimos egiſſet, in extremum morbum incidens, cœpit coram diſcipulis, qui poſtea id narrarunt, circumſpicere modò dexteram partem lecti, modò ſiniſtram. Et quaſi rationem ab eo quidam exigerent, cunctis qui aſtabant audientibus, aiebat: *Ita ſanè: ſic revera eſt: ſed pro hoc* (peccato) *tot annis jejunavi. Aliquando verò: non certè; mentiris: hoc non feci. Deinde rursùs, ita verè eſt: ſed flevi, ſed miniſtravi. In quibuſdam aliquando aiebat, ita ſanè: quid ad hæc dicam non habeo: ideo miſericordia eſt. Erat profectò ſpectaculum horrendum ac terrificum, inviſibile illud ſaviſſimumque Iudicium, in quo etiam quietis ac ſolitudinis ſectator in nonnullis peccatorum, quid ad ea reſpondere poſſet, ſe non habere dicebat: qui jam fere quadraginta annos monachus fuerat: & lachrymarum gratiam habuerat.* Et infra: *Hic, cum adeo infeſta ab eo ratio exigeretur, carne ſolutus eſt. Quod judicium, quis terminus, qua ſententia, quis rationis finis fuerit, incertum penitùs relinquens.* Hæc, quam *triſtitiam miſerabilem* appellat Climacus, apertè demonſtrat, quid de paucitate prædeſtinatorum dicendum ſit. Si enim Anachoretæ huius alioquin ſanctiſſimi à Sanctis illi Eremi patribus incertus penitùs iudicatus eſt exitus; quia pro ſingulis peccatis, quorum ab eo ratio exigebatur, quamuis ad miſericordiam Dei confugeret ſpeciales aſſignate non potuit pœnitentias: manifeſtè apparet diſtrictio diuini iudicii, & quàm pauci diuini examinis ſeueritatem evadant, juxta id, quod ſuperiùs dictum eſt, *ſi juſtus vix ſalvatur* &c. Et ideo ſancti viri hoc iudicium pertimeſcentes, peccata in ſe ſeueriſſimè puniunt, aſſiduis lachrymis, & afflictationibus corporis, iuxta ſuperiùs dicta tractatu 1. cap. 5. Quamobrem, vt benè advertit Salvianus lib. 4. de Eccleſ. Cathol. *Si quis vult ſcire quàm graviter cenſenda à Deo ſint magna crimina, diſcat qualiter in ſemetipſis puniant Sancti etiam levia peccata: conſcij ex ipſius Dei dictis futuri examinis.*

Salvianus.

S. Michaël librat lancibus omnium opera.

Ambroſius.

Ad ſignificandam huius examinis diſtrictionem, ſanctus Michaël, cuius eſt repræſentare animas in Dei iudicio, ex vſu antiquo Eccleſiæ, depingi ſolet cum ſtatera, in qua gemino lance librantur pondera operum tum bonorum, tum malorum, vtraque expendenda adamuſſim ad trutinam. Quamobrem Ambroſius lib. de Apol. Dauidis, cap. 6. *Habet*, inquit, *quis bona merita: habet vitia, atque peccata. Omnia itaque noſtra quaſi in trutina ponderantur. Si bonis igitur factis peccata præponderant, procedunt ad judicium: Vergunt enim peccata quaſi in profundum: & vergunt, vel pondere & acerbitate, vel multitudine.* Expendatur in communitate hominum etiam fidelium, quàm pauca ſint opera bona (quandoquidem bonum ex integra cauſa) & bona non quæcumque, ſed ſupernaturalia, ac meritoria vitæ æternæ: quàm multa ſint opera mala, cùm malum ſit ex ſingulis de-

fectibus : & quantum bonis mala præponderant, vel grauitate vel multitudine ; cùm plures sint libri mortis assignati operibus malis, vnus liber vitæ continens omnia opera bona, vt ex Apoc. 20. notatum est supra.

Ex his ita breuiter formo argumentum. Vbicumque bonis peccata præponderant, ibi præsumitur reprobatio. Sed in communi statu adultorum, vt in pluribus, peccata bonis præponderant. Ergo in communi statu fidelium ; vt in pluribus, præsumitur reprobatio. Maior desumpta est ex Ambrosio. Minor patet experientia, testibus Origene, Chrysostomo, & Augustino mox adducendis. Consequentia tenet ex forma. Hæc de paucitate electorum ex districtione diuini Iudicii.

Confirmatur quintò ex aliis quæ in Scripturis statuuntur tanquam necessaria ad assequutionem salutis, quibus mensurare debemus paucitatem aut pluralitatem electorum præ reprobis. Paucitas electorum ex requisitis ad salutem.

Primò, Dauid Psal. 14. quærens *quis habitabit in tabernaculo tuo*, &c. respondet, *qui inuenitur sine macula, & operatur iustitiam.* Item Psalm. 23. mouens idem quæsitum, *quis ascendet ad montem Domini*, &c. respondet, *innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam.* Hæc quàm paucis conueniant, definit Sapiens Prou. 20. *Quis potest dicere, Mundum est cor meum ?* *Psalm. 14.* *Psalm. 23.* *Prouerb. 20.*

Secundò, dicitur Matth. 10. *Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Quisquis autem Christo dignus non est, inter prædestinatos non est. Quotus autem quisque fidelium est, de quo verificari possit, quod *accipit crucem suam, & sequitur Christum.* Crucem enim mortificationem Christus intelligit, vt exponit Gregorius hom. 33. in Euang. &, vt notat Euthymius in hunc locum, *crucem vocat Christus mortem ad ea, quæ mundi sunt : quia mortis instrumentum crux erat : oportet enim eum qui Christum sequitur, mortuum esse ad voluptates mundanas.* Quàm pauci dici possunt ad has mortui ! *Matth. 10.* *Gregorius.*

Tertiò, dicitur ibidem : *Qui inuenit animam suam, perdet eam : & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam :* siue, vt Ioan. 12. *Qui amat animam suam, perdet eam : & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Ii igitur qui amant animam suam, ideſt vitam suam, ii sunt reprobi : qui odio habent, prædestinati. Animaduertatur, quàm rari sint inter fideles, de quibus verificari possit, quod propter Christum *odio habeant vitam suam.* Audiant Apostolum ad Philipp. 2. *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.* Certè affectus, qui fiunt per causas contrarias, recensentur inter miracula. *Magna autem*, vt notat Augustinus tract. 51. in Ioan. *& mira sententia, quod hominis sit in animam suam amor vt pereat, odium ne pereat.* Quippe, vt ait Tertullianus in Scorpiaco c. 5. *Ioan. 12.* Amor sui reprobationis signum, odium sui prædestinationis. *Philip. 2.* *Tertull.*

voluit Deus vitam auferendo conferre: carnem ladendo ſanare: animam eripiendo ſeruare. Hæc gratiæ miracula non contingunt, niſi in paucis: ſicut miracula in curſu naturæ.

Matth. 18. Simplicitas puerilis neceſſaria regno Dei.

Quartò, dicitur Matth. 18. *Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* In quem locum Hilarius: *Non niſi reuerſos in naturam puerorum introire in regnum cœlorum Dominus docet; ideſt, per ſimplicitatem puerilem vitia corporum noſtrorum, animarumque reuocanda.* Expellat humana ſuperbia, quàm pauci inter fideles reuerſi ſint ad ſimplicitatem & humilitatem puerorum.

Luc. 9. Inconſtans in bono opere ineptus Regno Dei. *Baſilius.*

Quintò, dicitur Luc. 9. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.* Quàm multi deficiunt à cœptis operibus gratiæ, & recidiui reſpiciunt retro ad priora peccata: quos Chriſtus pronũciat prorſus ineptos regno Dei! Quis nolle velit, quid ſit retro reſpicere, audiat Baſilium ſer. 1. de Bapt. vbi: *Reſpicit retro*: inquit, *qui vel breuem moram interpoſuit obedientiæ, quæ Domino ſine prætextu vel excuſatione, velociter & ſine ſuſpenſione, præſtanda eſt.* Adſtipulatur Euthymius in eum locum, vbi, *Oportet*, inquit, *eum qui ſequitur Chriſtum, confeſtim omnia deſpicere, & ſequi, ne oculos quidem ab eo diuertendo: ne forte & habitu & ſpecie eorum quæ à tergo ſunt, retineantur.* Hoc eſt reſpicere retro: cum quo, ex Chriſti oraculo, nemo eſt aptus regno Dei.

Euthym.

Sextò, dicitur ad Romanos 8. *quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filii ſui.* Quod explicans ibidem verſ. 17. *ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Quàm pauci ſunt in quibus Chriſti imaginem recognoſcas: tales de quibus meritò dici poſſit; eſſe paſſos cum Chriſto; vt de iis pronunciari poſſit, glorificandos eſſe cum Chriſto! Quis gloriari poteſt *adimplere ſe, quæ deſunt paſſionum Chriſti*, ad Coloſſ. 1. ſiue, vt loquitur Cyprianus epiſt. 12. *collegam paſſionis factum eſſe Chriſto.*

XVIII. *Coloſſ. 1.* Prædeſtinati collegæ ſunt paſſionum Chriſti.

Septimò. Gloria vocatur à Paulo *corona iuſtitiæ, quam reddet in illa die iuſtus Iudex.* 2. Tim. 4. Expendatur quot ſunt qui ita ſe gerunt, ut exigere poſſint gloriam tanquam *coronam iuſtitiæ*, ideſt ſuis operibus debitam ex iuſtitia à Domino; qui, vt notat Auguſtinus de gratia & libero arbitrio cap. 6. iis, *quibus donauit gratiam miſericors Pater, reddit coronam iuſtus Iudex.* Quia ſcilicet in hac vita dat gratiam, vt donum ex miſericordia: in altera reddit coronam, vt mercedem non niſi ex iuſtitia. Diſcutiant: an multi poſſint dicere, vt notat idem Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Apoſtoli: *Deum ita eſſe ſibi debitorem, vt poſſint illi dicere, Redde quod promiſiſti, quia fecimus quod iuſſiſti.*

2. Tim. 4. Gloria corona eſt non miſericordiæ, ſed iuſtitiæ. *Auguſtinus.*

Octauò, dicitur 2. ad Tim. 2. *Qui certat in agone, non coronatur, niſi qui legitimè certauerit*, ideſt iuxta leges in agone præſcriptas.

Quàm

Quàm pauci autem ſunt, de quibus verè dici poſſit in hac vita certaſſe, & viciſſe: vt his poſſit præſagium fieri de corona danda victoribus, iuxta illud Apoc. 2. *Vincenti dabo manna abſconditum*, &c. *Apocalyp. 2.* Ideo Chryſoſtomus ſerm. de Mart. qui habetur tom. 3. *Delicatus*, *Chryſoſtom.* inquit, *es miles, ſi putas poſſe te ſine pugna vincere, ſine certamine triumphare. Exere vires: fortiter dimica: atrociter in prælio iſto concerta: conſidera pactum, conditionem attende: militiam noſce: pactum, quod ſpopondiſti; conditionem, qua acceſſiſti; militiam, cui nomen dediſti.* Alludit ad Baptiſmum, in quo quis Chriſtianæ militiæ aſcribitur, ſponſione baptizati nomine facta, quod *renunciaturus ſit diabolo, & pompis eius.* Hoc eſt eſſe Chriſtianum, pro Chriſto militare contra diabolum, & pompam eius. Quàm pauci ſtant huic promiſſo! quàm multi à Chriſti militia transfugæ diabolum ſequuntur, & pompam eius! Ideo Auguſtinus in tract. de ſymbolo ad Catech. libro 4. cap. 1. *Deprehenderis*, inquit, *& detegeris, Chriſtiane, quando aliud agis, & aliud profiteris: fidelis in nomine, aliud demonſtrans in opere, non tenens promiſſionis tuæ fidem. Modò ingrediens Eccleſiam orationes fundens, poſt modicum in ſpectaculis cum hiſtrionibus clamans.* Expendatur quàm leuis noxa nunc habeatur, intereſſe ſpectaculis, acclamare in comœdiis: quod per violationem Chriſtianitatis habetur ab Auguſtino. Neque mirum, cùm hæc inter pompas diaboli numerentur: ideo ſubdit, *Quid tibi cum pompis diaboli, quibus renunciaſti?* Profectò, niſi nobis blandiri velimus, pauciores ſunt qui abrenunciant pompis diaboli, quàm qui non. Ergo pauciores qui ſeruant pactum & conditionem Baptiſmi, cùm nomen dederunt Chriſtianæ militiæ, quàm qui non ſeruant. Ergo pauciores ſunt inter Chriſtianos, qui ſunt vt boni milites coronandi, quàm qui non.

In baptiſmo conſcribimur Chriſti milites.

Auguſtinus.

Spectacula hiſtrionum pompæ diaboli.

Nondò, dicitur Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* *Matth. 19.* Et Iacobi 2. *Quicunque totam legem ſeruauit, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus*: quia ſcilicet vnica vnius mandati tranſgreſſio ſatis eſt ad reprobandum. Hoc inter poſtrema colloco, quia obſeruantia omnium mandatorum eſt certiſſimum requiſitum, ſine quo ex adultis ſaluari neminem in confeſſo eſt apud omnes. Examinemus nunc quot ſunt qui plenè ſeruãt mãdata, vt ex hoc inferri poſſit quot ſint qui ſaluentur. Eſt argumentum quod fit paſſim à Patribus, ad inferendam inter fideles paucitatem electorum. Origenes loco ſupra citato, *Si quis*, inquit, *conſideret multitudinem quæ in Eccleſiis congregatur, & diſcuſſerit quanti conuerſentur diſciplinatè, &c. videbit quod verus eſt ſermo Domini: Multi vocati, pauci electi.* Chryſoſtomus hom. 40. ad populum Antiochenum, cùm dixiſſet, *in tot millibus non poſſe inueniri centum qui ſaluentur*, ſubdit ad id probandum, *quanta enim in iuuenibus malitia? quantus torpor in ſenibus?* &c. Idem lib. 1. aduerſ. vitup. vitæ Monaſticæ, cùm dixiſſet, *ampliorem eſſe peccan-*

Iacob. 2.

XIX.

Chryſoſt.

tium partem, & ſalutem præfinitam in paucis, id ſtatim probat ex communi tranſgreſſione mandatorum. *Quis*, inquit, *non fatuum appellat fratrem? cave: id namque igni ſempiterno facit obnoxium. Quis non intendit impudicis oculis in mulierem? hoc autem conſummatum adulterium pleniſſimumque flagitium deputatur. Adulter autem, quod ſit proiiciendus in gehennam, omnibus profectò conſtat. Quis non deieravit? quis nunquam omnino amicis invidit? Hoc vitio publicanis ipſis & ethnicis deteriores facti. Quod autem huiuſmodi effugere ſupplicia æterna non poſſint, ita liquet, vt non poſſit clariùs. Quis furorem omnem atque iracundiam abiecit; peccataque omnium in ſe delinquentium remiſit? At is qui non dimiſerit, quod æternis ſuppliciis adiiciendus ſit, nemo qui Chriſtum audierit, refragabitur. Quis non ſervit mammonæ? ſed qui huiuſmodi ſervit, Chriſti ſervitutem abiecit: qui verò Chriſto ſervire abnuit, ſalutem ſuam penitus abnegavit. Quis oculis nulla in aliquem maledicta coniecit? Eos autem qui ſunt huiuſmodi, vetus quoque Lex iubet interfici.* Et infra ita concludit: *Omnes veluti ex ſigno quodam per vitiorum ac flagitiorum omnium abrupta feruntur.* Hæc ætate Chryſoſtomi; in qua pene ubique tertarum florebat Chriſtiana pietas, ac religio.

Non prætermittam alium inſignem locum eiuſdem Chryſoſtomi hom. 4. in Matt. ubi ex communi tranſgreſſione mandatorum, oſtendit paucitatem Chriſtianorum, qui verè Chriſtiani ſint: & ex operibus diſcerni poſſint ab infidelibus: & per conſequens oſtendit paucitatem electorum: cum in adultis neceſſarium requiſitum prædeſtinationis ſit fides probata per opera. Locus eſt prolixior: exſcindam aliqua. *Fidelis*, inquit, *non modò à communione myſterii, ſed etiam ex nouitate vitæ debet agnoſci. Fidelem enim ſal eſſe convenit, & lumināria mundi. Sin verò ne tibi quidem ipſe luceas, & ne propriam quidem putredinem, fœtoremque detergas, quibus indiciis poſſem te fidelem agnoſcere? Si ex loco te ſcire curavero, in circo te, theatroque conſpiciam, totos dies in vaniſſimis illis cœtibus exigentem; vel in foro corruptis honoribus, peſtiferiſque coniunctum. Si ex motibus, corporis notitiam tui habere quæſiero, videbo te horrentibus cachinnis, & fœdiſſima iucunditate reſolutum. Si te à veſte conſiderem, nihil te à ſcenico habitu diſtare cognoſcam. Si à ſermone, in his te audiam omnino nihil ſanum, nihil ſerium, quodque ad diſciplinam noſtram ſpectet, loquentem. Si à cibo, maior hinc profectò accuſationis materia orietur. Vnde igitur, reſponde mihi, potero fidelem te eſſe cognoſcere, cum omnia iſta, quæ diximus, apertiſſimè infidelem te eſſe convincant? & quid dicam, vtrum fidelis? nec ſi homo verè ſis, poſſum evidenter agnoſcere. Interdum enim ut aſinus calcitras, ut taurus ſuperbis, ut equus libidine inconſus, ſic hinnis. Interdum in epulis ursorum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorum more di-*

Chriſtianus dignoſci debet ex moribus. *Chryſoſt.*

Peccator non habet Chriſtianitatis indicium.

Peccator nec fidelis agnoſci poteſt, nec homo, numerandus in feris.

ſtendis. Cum in excercenda ſimultate camelum, lupum imitteris rapina: cum iraſcaris vt ſerpens, & atrocitate ſcorpionum percutias: cum ſub dolo inſidieris vt vulpes: cum veneno malignitatis armeris vt vipera: cum quaſi diabolus ipſe aduerſus fratres crudelia bella ſuſcipias: quenam modo, qua ratione in hominum te poſſum numero collocare, nulla in te cernens humana ſigna naturæ? Quid appellare te debeo? feram? ſed illæ vno aliquorum vitio tenentur: tu verò ſimul omnia colligendo, longè ferarum irrationale, ſtultumque tranſgrederis. An te potius appellem diabolum? Sed ille nec pecunias concupiſcit, nec tyrannidi ventris obſequitur. Cum igitur in te plura vitia ſint, quàm in beſtiis, atque dæmonibus, reſponde obſecro vnde te poſſum iure hominem nuncupare? Si verò te hominem appellare nequeo, quo tandem modo potero te fidelem vocare? Hæc ille. Quæ utinam etiam nunc non quadrarent in commune vulgus fidelium, qui Chriſtiani vocantur; & quoad viuendi licentiam, non diſcernuntur ab infidelibus. Si ergo ex ipſis fidelibus multò plures per hanc viam latam gradiuntur, quàm per viam arctam mandatorum, manifeſta eſt conſequentia multo plures ad perditionem duci, quàm ad ſalutem.

Peccator feræ peior.

Peccator diabolo deterior.

Eandem illationẽ facit Auguſtinus enar. in Pſalm. 47. proſequens hoc idem argumentum. Nam, cum dixiſſet de ſaluandis, *quàm pauci ſunt, vix inuenitur aliquis*: ſubijcit ad id probandum, *quot enim ſunt illi qui videntur ſeruare præcepta? Vix inuenitur vnus, vel duo, vel pauciſſimi.* Valet igitur apud Patres hæc illatio; Pauciores ſunt, qui ſeruant præcepta, quàm qui non ſeruant. Ergo pauciores ſunt qui ſaluantur, quàm qui non ſaluantur.

Auguſt.

Adde debere ſeruari præcepta vſque ad mortem: cum ſcriptum ſit Matt. 10. & 24. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Donum autem perſeuerentiæ continet ſpecialem, & maximã difficultatem: vt docent Theologi in materia de gratia. Denique de vniuerſali tranſgreſſione præceptorum dicitur Pſal. 13. *Omnes declinauerunt: ſimul inutiles facti ſunt: non eſt, qui faciat bonum: non eſt vſque ad vnum.* Non quod ſiue ætate Dauidis, ſiue noſtra, non ſint aliqui iuſti: ſed quia tam pauci ſunt boni, vt non appareant inter malos. *Sicut*, inquit Auguſtinus enarr. in Pſalm. 47. *quiſquis aream videt, poteſt putare, quod ſola ſit palea. Plures autem ſunt mali: vt inter eos boni non appareant.*

Matth. 10. & 24.

Pſalm. 13.

Auguſtinus.

Decimo denique præcepta omnia illis duobus innituntur: quæ ex lege veteri repetiit Chriſtus Matth. 22. nempe *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet.* Quotuſquiſque fidelium diligit Deum ex toto corde ſuo, & proximum ſicut ſe ipſum? Certum eſt autem, ſine obſeruantia huius duplicis præcepti dilectionis, adultorum prædeſti-

Matth. 22.

XX. Prædeſtinati ad Hieroſolymam pertinẽt, reprobi ad Babylonem. *Auguſtinus.*

nari neminem. Declarat hoc egregiè Auguſtinus enarr. in Pſal. 64. vbi dicit, prædeſtinatos omnes pertinere ad Hieruſalem, reprobos ad Babylonem. *Quas ciuitates*, inquit, *nunc permixtas, in fine ſeparandas oſtendit Dominus: cum alios ponet ad dexteram, alios ad ſiniſtram. Hieruſalem ad dexteram erit, Babylon ad ſiniſtram. Hieruſalem auditura eſt, venite benedicti: Babylon, ite in ignem aternum. Duas iſtas ciuitates faciunt duo amores. Hieruſalem facit amor Dei: Babylonem facit amor ſaculi. Interroget ſe quiſque, quid amet: & inueniet unde ſit ciuis.* Quod magis declarans lib. 11. in Geneſ. cap. 15. *Hi*, inquit, *duo amores, quorum alter ſanctus eſt, alter immundus; alter ſocialis, alter priuatur; alter acceptus Deo, alter amulus; alter tranquillus, alter turbulentus; alter veritatem laudibus præferens, alter gloriæ auidus; alter amicabilis, alter inuidus; alter hoc volens proximo, quod ſibi; alter volens proximum ſubiicere ſibi; alter propter proximi utilitatem regens proximum, alter propter ſuam; alter in bonis, alter in malis. Et diſtinxerunt conditas in genere humano ciuitates duas, alteram iuſtorum, alteram impiorum. Quarum etiam quadam temporali commixtione peragitur ſaculum, donec vltimo iudicio ſeparentur. De altera coniuncta Angelis bonis cum rege vitam conſequetur aternam: altera coniuncta Angelis malis in ſupplicium mittetur aternum.* Non potuit clariùs explicari collectio electorum, & collectio reproborum. Vt videatur alterutrius apud fideles ſit maior numerus, debet videri an plures inter fideles pertineant ad amorem Dei, & proximi, cum circumſtantiis ab Auguſtino explicatis, quàm ad amorem ſui, & mundi. Sed de facto inter fideles adultos reperiuntur amatores ſui, & mundi, quàm amatores Dei in toto corde ſuo, & proximi ſicut ſui ipſius: quod nemo cordatus negabit. Ergo etiam inter fideles adultos plures reperiuntur reprobi, quàm electi. Alioquin non valeret argumentum Auguſtini ex hoc duplici amore dignoſcẽtis *cuius quiſque ciuitatis ſit ciuis*, ideſt an pertineat ad Hieruſalem cum electis, an ad Babylonem cum reprobis. Ideo ipſemet Auguſtinus enarr. in Pſal. 61. ex hoc colligit paucitatem electorum præ reprobis. Nam, cum quæreret cur Matt. 22. vno iecto ſine veſte nuptiali, tamen, vt ibidem concludit Chriſtus, *multi ſunt vocatio, pauci electi, quomodo*, inquit, *proiecto vno de multis pauci electi, niſi quia in illo vno multi? omnes, qui terrena ſapiunt; omnes, qui felicitatem terrenam Deo præferunt; omnes, qui ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, ad vnam illam ciuitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia miſticè: & habet regem diabolum. Omnes autem, qui ea, quæ ſurſum ſunt, ſapiunt: qui cœleſtia meditantur: qui cum ſollicitudine in ſeculo viuunt, ne Deum offendant: qui cauent peccare: quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, ſancti, iuſti, pii, boni omnes ad vnam ciuitatem pertinent, quæ Re-*

Inter amorẽ Dei, & amorem ſui diſcrimina.

Amor Dei, & amor ſeculi diſcernit electos, & reprobos.

Auguſtinus.

Babylon Regem habet diabolum, Hieroſolima Chriſtum.

gem habet Christum. Et infra : *Iste duæ ciuitates permixtæ interim in fine sunt separandæ.* Paucitatem electorum in hac vita permixtorum cũ reprobis colligit ex diuersis vtrorumque moribus. Quod non benè colligeret, nisi pro certo assumeret, plures reperiri qui terrena sapiunt, quàm qui cœlestia: plures amatores sui, quàm Dei. Ex quo infert illos *pertinere ad Babylonem*, ideſt ad reprobos: hos *ad Hierusalem*, ideſt ad electos.

Demum quàm strictè sentiendum sit de paucitate electorum patebit clariùs, si expendatur quid sit ex eodem Augustino *diligere Deum ex toto corde:* quod ad prædestinationem in adultis requiritur. *Augustin.* Quippe ille in Manuali cap. 10. Deum alloquens, *Accende me*, inquit, *toto igne tuo, vt diligam te Deum meum ex toto corde meo, & ex tota anima mea, ex tota intentione mea, totius dulcedinis amoris tui plenus, totius charitatis flamma succensus.* Quàm multis amor hic præcipitur! quàm pauci sunt qui sic ardent! Origenes tract. 23. in Matth. dicit, *Toto corde Deum diligere*, nihil aliud esse *quàm amare secundùm totam recordationem, operationem, & cogitationem. Ex tota anima, vt eam pro Deo ponere parati simus. Ex tota mente, nihil aliud proferre, quàm qua sunt Dei.* Bernardus de diligendo Deo, *Toto*, inquit, *corde diligemus, ideſt sapienter contra suggestiones diaboli, ne subducamur; tota anima dulciter, contra delectationes carnis, ne alliciamur; tota mente fortiter, contra pressuras mundi, ne opprimamur.* Pauci vtique sunt: qui sic Deum amant. Ergo etiam pauci sunt qui saluantur; cùm ab hoc amore fieri debeat prædestinationis iudicium, ex Augustino. Ideo reuelauit Deipara S. Birgittæ, vt habetur lib. 6. reuel. cap. 7. quod *sicut pauci fuerunt qui habuerunt fidem rectam, quando Christus ascendit in cælum; sic nunc pauci sunt qui præceptum illud impleant, Diliges Deum super omnia.* Animaduertatur quàm pauci fuerint qui *habuerunt fidem rectam, quando Christus ascendit in cælum:* cùm non habetur ex Act. 1. nisi *turba hominum fere simul centum viginti.*

Dilectio Dei ex toto corde quid sit. *Origenes.*

S. Birgitt.

Postremò arguendo à fortiori Plures præsumuntur boni, & seruatores mandatorum Dei à Sacerdotibus, quàm ex aliis inter fideles. Sed inter Sacerdotes sunt pauciores boni quàm mali. Ergo multò magis inter fideles reliquos. Maior patet ex terminis, quia status Sacerdotalis est sanctior. Minor probatur ex Hieronymo apud Eusebium in epist. ad Damascum, vbi: *Ecce*, inquit, *mundus vndique feruet Sacerdotibus: & tamen tam sunt rarissimi Sacerdotes, quod vix è centum bonus reperiatur vnus.* Adstipulatur his id, quod refert Ioannes Broniardus in summa prædicantium, reuelatum cuidam fuisse *tot Sacerdotes in infernum descendere, vt non possit existimari plures in mundo esse.* Quibus consonat Chrysostomus homilia 3. in Act. vbi: *Non arbitror*, inquit, *inter Sacerdotes multos esse qui salui fiant: sed*

Inter Sacerdotes boni pauciſſimi. *Hieronym. Broniard.* E Sacerdotib. plures pereunt, quàm saluantur. *Chrysostom.*

multò plures qui pereant. Multo igitur magis de reliqua fidelium turba affirmandum eſt, inter eos *rariſſimos eſſe bonos; ita vt vix è centum reperiatur vnus*: & ſic *multò plures eſſe qui pereant.*

CAPVT VI.

Probatur paucitas electorum ex multitudine recidiuorum.

XXI. VIdimus cap. præcedenti ex pluralitate malorum, & paucitate bonorum inter adultos, pluralitatem reproborum præ electis. Sed quoniam apud fideles multi ſunt qui aliquando mali, aliquando boni ſunt: & ſic modò pertinent ad Babylonem cum reprobis, modò ad Hieruſalem cum electis: De his ferendum eſt iudicium, ad quos finaliter, & abſolutè pertineant. Quia verò præcipuum aduerſariorum argumentum ab his deſumitur apud Suarium loco citato num. 6. *quod ex adultis* (loquitur expreſsè inter Catholicos) *licet maior pars hominum ſæpiùs mortaliter peccet, tamen ſæpiùs reſurgunt: & ita cadendo & reſurgendo vitam tranſigunt*: hoc telum contra aduerſarios retorquebimus: aſſumendo quod dant, & ſic formando argumentum.

Recidiui communiter pertinent ad reprobos.

Omnes ii qui ita mortaliter peccant, vt cadendo & reſurgendo vitam tranſigant, regulariter, & iuxta leges communes, pertinent ad reprobos. Sed ex adultis maior pars ita mortaliter peccat, vt cadendo & reſurgendo vitam tranſigat: Ergo regulariter, & iuxta leges communes, adultorum maior pars pertinet ad reprobos. Conſequentia tenet ex forma. Minor à nobis admittitur vt vera, & aſſumitur ab aduerſariis vt certa, etiam inter fideles; quorum eſt cadere: & per Sacramentum Pœnitentiæ reſurgere. Maior probatur ex multis.

Prou. 26. Recidiuus ſimilis cani vomitum reſorbenti. *Bernardus.*

Primò ex Prou. 26. *ſicut canis, qui reuertitur ad vomitum: ita imprudens iterans ſtultitiam ſuam.* Vbi Septuaginta: *Sicut canis ad vomitum ſuum regreſſus* (ideſt, reſorbens id, quod vomuerat) *ſic perоſus, & execrabilis: ita ſtultus, qui ad ſuum redit peccatum.* Quod explicans Bernard. ſerm. 3. de Aſſumptione: *Canis*, inquit, *reuerſus ad vomitum ſit odibilis multò plus quàm antea: & ſiet filius gehennæ multipliciter, qui poſt indulgentiam delictorum in eaſdem denuò ſortes inciderit.* Quid eſt *ſieri filium gehennæ*, niſi ſieri reprobum?

Pœnitentia recidiuorum ficta.

Secundò, omnis pœnitentia ficta reprobationis eſt ſignum. Sed recidiuatio reducitur ad pœnitentiam fictam. Ergo recidiuatio reprobationis eſt ſignum: & ſic recidiui recenſendi ſunt inter reprobos. Maior patet ex allatis tract. præced. cap. 5. Minor probatur ex Patribus. Ambroſius in 2 ad Cor. 2. *Pœnitentia vera, eſt ceſſare à peccato: ſic enim probat dolere ſe, ſi de cætero deſinet.* Ergo à contrario pœnitentiæ falſæ ſignum eſt, & ficti doloris, *ſi de cætero non deſinat.*

Ambroſius. Pœnitentia vera, eſt ceſſare à peccato.

Auguſtinus ſer. 1. de pœnit. & ieiun. *Irriſor*, inquit, *eſt, non pœnitens qui adhuc agit quod pœnituit: & peccata non minuit, ſed multiplicat.* Hoc autem de iis etiam, qui pœnitentiam agunt cum lacrymis, ſed iterando peccata, pronunciat Fulgentius lib. 1. de remiſſ. peccat. c. 12. vbi, *Nonnulli*, inquit, *ſcelerum ſuorum conſideratione perterriti pro iniquitatibus ſuis in oratione gemunt: nec tamen ab iniqua operatione diſcedunt. Fatentur ſe malè feciſſe; nec vllum finem volunt malis ſuis factis imponere. Accuſant humiliter in conſpectu Dei peccata, quibus tenentur oppreſſi: & eadem peccata, qua humilitate ſermonis accuſant, corde peruerſo continuant, & cumulant. Indulgentiam, quam ſuis lachrymoſis gemitibus poſcunt, ipſi ſibi prauis operibus adimunt. Medelam poſcunt à Medico, & in perniciem ſuam ſubrogant adjutorium morbi. Tales nunquam diluunt gemendo peccata: quia non deſinunt peccare poſt gemitum.* Ex hoc argue, quod dicendum de iis qui ſunt ſine lachrymis recidiui. Gregorius lib. 3. in 1. Reg. cap. 6. loquens de vrbibus Philiſtiim, quæ poſt peccatum *obtulerunt ſingula ſingulos anos, & ſingulos mures aureos. Anum*, inquit, *vnum, & murem vnum Deo pro delicto non offert, qui etſi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat; quas Deo ei confeſſus repræſentat. Perfectè enim conuertitur, qui cùm ſemel quod prauè egerat, plangit; quod denuo plangat, vltra non repetit.* De horum pœnitentia Tertullianus libro de pœnit. cap. 5. pronunciat eſſe *pœnitentiam hypocritarum; quorum pœnitentia nunquam fidelis.* Ergo ſignum hi reprobationis habent ex pœnitentia ficta: quia tam citus & tam facilis poſt pœnitentiam in eadem grauia peccata relapſus, ſignum eſt quod accedunt cum ficto dolore, & ficto proposito, & quod volunt palliare quodammodo conſcientiam. Quod eſt potiſſimum reprobationis indicium: ſicut prædeſtinationis eſt ſignum conſcientiæ ingenuitas. Ideo dicitur Pſal. 14. *Quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* & reſpondet, *qui loquitur veritatem in corde ſuo.* Cùm veritas & mendacium ſint relatiua ad alterum, tamen reponitur inter prædeſtinationis ſigna, ſi quis *loquitur veritatem in corde ſuo*: quia reprobotum eſt mentiri in corde ſuo: dum conantur ſibi ipſis perſuadere verum ſe habere dolorem, & verum propoſitum non peccandi: quod ipſimet tacitè cognoſcunt vt fictum. De his dicitur Pſal. 35. *Dolosè egit in conſpectu eius, vt inueniatur iniquitas eius ad odium*: ſiue *vt inueniret iniquitatem ſuam, & odiſſet*, iuxta lectionem Auguſtini enarr. in eum Pſalmum, vbi inquit, *Homines, qui quaſi conantur quærere iniquitatem ſuam, & timent illam inuenire: quia, ſi illam inueniunt, dicitur illis, Recedite ab illa.* Qui ergo recidiuantes in idem peccatum, ita palliantes conſcientiam ad pœnitentiam accedunt, vt ab iniquitate non recedant; hi loquuntur mendacium in corde ſuo. Quod eſt ſupremum reprobationis ſignum: ſicut ſignum habet præ-

Auguſtin.

Fulgent. Lachrymæ recidiuorum fictæ.

XXII. *Gregorius.*

Tertull. Recidiuorum pœnitentia hypochriſis.

Conſcientiæ palliatio reprobationis indicium.

Pſal. 14.

Pſalm. 35.

Auguſtin.

deſtinationis is, *qui loquitur veritatem in corde ſuo.*

Tertiò, eſto pœnitentia recidiuorum fuerit vera, adhuc tamen recidiuitas propria eſt reproborum, quia per relapſum in idem peccatum redditur planè inutilis pœnitentia. Patet hoc ex Eccleſ. 34. *Qui baptizatur à mortuo* (ideſt lauatur, poſtquam tetigerit mortuum, iuxta legem præſcriptam Hebræis Num. 19. *& iterum tangit illum; quid proficit lauatio eius? ſic homo qui ieiunat pro peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe? orationem eius quis exaudiet?* In quem locum Hugo Victorinus: *Qui baptizatur*, inquit, *à mortuo, ideſt qui mundatur à peccato aqua compunctionis, ſi rurſus illud tangit, nihil ei prodeſt: quia ſequens culpa pœnitentiam perdit.* Auguſtinus etiam ſerm. 181. de tempore: *Corrumpitur*, inquit, *pœnitentia ſi eiſdem quis, pro quibus confitetur, rurſus inuoluatur malis. Vnus enim, inquit, ædificans, & alius deſtruens, quid conſequentur niſi laborem? & qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit in lauacro ſuo? & iterum dicit, qui redit à iuſtitia ad peccatum præcipitat eum in gladium.* Locus hic habetur Eccleſ. 26. vbi vulgata, *qui tranſgreditur à iuſtitia ad peccatum, Deus parauit eum ad rhompheam.* Quid eſt *parauit eum ad rhompheam*, niſi ad damnationem animæ & corporis, per *gladium vtraque parte acutum, qui exibit de ore eius.* Apocal. cap. 1. nempe per ſententiam illam, *Ite maledicti*, quæ rhomphæa eſt *vtraque parte acuta* afferentis & animæ & corporis æternam mortem. Præterea, Gregorius 3. p. paſtor. admon. 31. *Baptizatur*, inquit, *à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: ſed poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpas poſt lachrymas repetit.* Rabbanus in eundem locum, *poſt Baptiſmum*, inquit, *mundus eſſe negligit, quiſquis poſt lacrymas vitæ innocentiam non cuſtodit: & lauantur ergo, & nequaquam mundi ſunt, qui commiſſa non deſinunt, ſed rurſus flenda committunt.* Idcirco Tertullianus libro de pœnit. cap. 2. *Vbi*, inquit, *emendatio nulla, pœnitentia eſt ſine fructu.* Et infra: *Quid te cognoviſſe intereſt* (nempe fœditatem peccati) *cùm iiſdem incubes, quibus retro ignorans.* Quod agnouit ipſemet Seneca epiſt. 2. vbi, *Non prodeſt*, inquit, *cibus, qui ſtatim ſumptus emittitur: Non conualeſcet planta, qua ſæpe transfertur. Nihil tam vtile eſt, quod proſit in tranſitu.*

Recidiuorũ pœnitentia inutilis. *Eccleſ. 34.*

Auguſtinus.

Eccleſ. 26. Damnatio animæ, & corporis thomphæa vtraque parte acuta. *Apoc. 1.*

Gregor.

Tertullian.

XXIII. Recidiui peccarum ex ingratitudine grauius.

Quartò recidiui recenſendi ſunt inter reprobos: quia nouum peccatum poſt acceptam remiſſionem prioris ex circumſtantia ingratitudinis grauius eſt quàm prius. Ergo, ſicut prædeſtinatorum eſt ſemper proficere in melius: ſic reproborum eſt ſemper labi in deterius. Antecedens patet tum ex terminis, tum è ſcripturis Ioan. 5. *Noli amplius peccare: ne deterius aliquid tibi contingat.* Quia ſcilicet peccatum deterius ſequi debebat pœna deterior. Quem locum expendens Cyprianus lib. de diſciplina, & habitu virginum. *Ecce*, inquit, *ſanus*

Cyprianus.

ſanus factus es, &c. *Dat vivendi morem : dat innocentiæ legem, poſtquam contulit ſanitatem. Nec habenis ſolutis vagari poſtmodum patitur, ſed graviùs comminatur : quod ſit ſcilicet minor culpa deliquiſſe antè, cum nec dum noſſes diſciplinam Dei : nulla ſit venia ultrà delinquere, poſtquam Deum noſſe cœpiſti.* Expendenda ſunt illa verba *nulla ſit venia ultrà delinquere*: quia ſcilicet ita eſt difficilis venia poſt relapſum, ut Cyprianus pronunciet eſſe nullam. Difficilior venia poſt relapſum.

Probat id Bernardus ſerm. 59. in Cant. ſimilitudine morbi, in quem periculoſius eſt recidere, quàm incidere. *Si*, inquit, *gratia propitiata redierit, multò magis tunc timendum, ne contingat recidivum pati; iuxta illud, iam ampliùs noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Audis recidere, quàm incidere eſſe deterius.* Colligitur idem etiam ex Matth. 12. *fiunt noviſſima hominis illius peiora prioribus* : Et ex Ieremiæ 2. *Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Præterea idem probatur ex Paulo ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti*, &c. *& prolapſi ſunt : rurſus renovari ad pœnitentiam.* Ex quo loco Tertull. lib. 1. dè pudicitia ſumpſit occaſionem hæreſis, quod recidiui non eſſent admittendi ad pœnitentiam. Sed germanus ſenſus eſt, quod hoc ſit impoſſibile, id eſt ratione tantæ ingratitudinis valde difficile, ut explicant Anſelmus, Hugo, Lyranus, & alii. Tanta eſt difficultas, ut appelletur ab Apoſtolo impoſſibilitas. *Bernard.* *Matth. 12.* *Ad Heb. 6.*

Porrò quàm gravem Deo injuriam inferat recidivitas, explicat idem Apoſtolus his verbis, *rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.* Quod verò id ſit reprobationis ſignum monſtratur etiam ex ſequentibus : *Terra proferens ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima : cuius conſummatio in combuſtionem.* Hæc è ſcripturis. Recidivus injuriam grauiſſimam infert Deo.

Patet idem præterea ex Patribus. Chryſoſtomus ſerm. de lapſu primi hominis, qui habetur tom. 1. probat id ſimilitudine vulneris recenter obducti; quod vel minimo ictu, quando non plenè convaluit, recrudeſcit, ac ducit ad mortem. *Noli*, inquit, *peccare poſt veniam : noli vulnerari poſt curam : noli ſordidari poſt gratiam. Cogita graviorem culpam eſſe poſt veniam : renovatum vulnus peius dolere poſt curam : moleſtius hominem ſordidari poſt gratiam.* Et infra : *Indulgentiæ*, inquit, *ingratus eſt, qui peccat poſt veniam. Sanitate indignus eſt, qui ſemetipſum, poſtquam curatus eſt, vulnerat : nec mundari meretur, qui ſeipſum poſt gratiam ſordidat.* Tum concludit : *Grave eſt, hominem inſtructum delinquere : gravius, abſolutum peccare. Peior eſt, qui Dominum poſt datam libertatem offendit.* Tertull. lib. 1. de pœnit. cap. 5. probans *gratiam ſemel cognitam, atque ſuſceptam nunquam poſthac iteratione delicti reſignari oportere*, perpen- *Chryſoſt.* *Tertullian.* Recidivus gaudium præbet diabolo.

dit grauitatem peccati iterati post pœnitentiam. Quippe peccator redeundo ad peccatum, gaudium facit diabolo: sicut priùs pœnitendo gaudium fecerat Angelis Dei, *Non leuiter*, inquit, *in Dominum peccat, qui cum æmulo eius diabolo per pœnitentiam renunciasset, rursus eundem regressu suo erigit : & exultationem eius se ipsum facit : vt demum malus recuperata sua præda aduersus Dominum gaudeat.* S. Ephrem serm. de compunct. & salute animæ, perpendit idem ex materia doloris, quam recidiuus præbet Deo, & Angelis Dei. *O quantum*, inquit, *gaudium est in cœlis, simul ac peccator in terra fundit lachrymas. O quantus rursus dolor erit in cœlo; quando homo : qui abrenunciauit Sathanæ; & operibus eius, coniunctus Christo, iterum conuersus fuerit retrorsum oblitus pactorum : & inhæserit antiquis, quibus se rectè abdicauerat.* Tertullianus expendit in hoc, recidiuum expertum semel Christi regnum, & diaboli, quando ad hunc voluntariè redit, præponere Christo diabolum. *Nonne*, inquit, *hic diabolum Domino præponit ? Comparationem videtur ei[illegible], qui vtrumque cognouerit : & iudicatò prænunciasse eum meliorem, cuius se rursum esse maluerit.* Addit in hoc, recidiuum facere pœnitentiam suæ pœnitentiæ : & sic fieri Deo exosissimum. Sicut enim subditus, qui post acceptam rebellationis ueniam iterum rebellaret ad hostem: *ita, qui per delictorum pœnitentiam instituerat Domino satisfacere, diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam satisfaciet : eritque tantò magis perosus Deo, quantò æmulo eius acceptus.* Si igitur recidiuus Deo exosus est, acceptus Diabolo, mœrorem in cælo facit, gaudium in inferno: ad eam vtique sortem pertinere censendus est, cui adhæret. Dumque alia, & alia iteratione peccati semper peccat grauius, & grauiùs, vt ostensum est : vtique semper labitur in deterius, ac deterius : quod planè proprium est reproborum: & sic non possunt rationabiliter hi recenseri inter electos.

Ephrem. Recidiuus mœrorem præbet Angelis Dei.

XXIV. Recidiuum pœnitentiæ.

Postremò, & fortiùs. Quotiescunque aliqui ex adultis sunt prædestinati, omnia iis cooperantur in bonum, etiam peccata. Sed habitualiter recidiuis peccata non cooperantur in bonum. Ergo habitualiter recidiui non sunt numerandi inter prædestinatos. Maior patet ex Paulo ad Rom. 6. vt ostensum est tom. 2. lib. 3. quæst. 4. num. 15. Minor probatur. Quia intantùm peccata cooperantur in bonum, inquantùm cooperantur ad pœnitentiam fructuosam post peccatum, vt in eadem tomo ostensum est, & hic tractatu primo. cap. 5. Sed habitualiter recidiuis peccata non cooperantur ad pœnitentiam peccatorum. Tum quia primus pœnitentiæ fructus est non relabi, vt supra probatum est. Tum quia in tantùm pœnitentia cooperatur in bonum, inquantùm affert non solùm emendationem sed etiam melioriationem vitæ, vt probatum est locis cit. adeò vt *non solùm nullum attuliſſe æstimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis*

Prædestinatis peccata cooperantur ad bonum pœnitentiæ.

incentiva cumulasse : ut docet Ambrosius lib. de Apolog. Davidis, cap. 2. qui etiam ibi addit *semel, aut iterum lapsos, gratia maiore vicisse* : ut appareat, qui lapsi connumerari possunt inter electos. In iis autem, qui non semel, aut iterum lapsi sunt; sed sunt habitualiter recidivi, non solùm nulla est post pœnitentiam melioratio vitæ: sed semper relapsus in pejus, ut paulò antè ostensum est. Ergo hi recidivi non sunt ex numero prædestinatorum, quibus peccata per pœnitentiam cooperantur in bonum. Relinquitur ergo ut sint ex numero reproborum. Quamobrem Chrysostomus epistola ad Theodorum lapsum, *tantùm*, inquit, *ne relabaris*; *nec exscindas spes ampliores*, quia scilicet spes gloriæ maximè consistit in hac negatione relapsus, quasi supponendo exscindi spem gloriæ per relapsum.

Confirmatur primò ratione à priori, quia peccatum sæpiùs iteratum gignit consuetudinem peccandi. Hæc autem coniuncta cum pronitate naturæ corruptæ ad peius pene irreparabiliter ducit ad barathrum, ut ostensum est tract. præced. cap. 4. Quamobrem Glossa in Iob. 31. *opus*, inquit, *sequitur consuetudo, consuetudinem necessitas, necessitatem desperatio, desperationem damnatio.* Ergo hi qui sæpiùs relabendo accrescunt peccata peccatis, numerati non debent inter electos.

XXV. Peccata per pœnitentiam quotidie flenda. *Augustinus.*

Confirmatur secundò ex iis quæ requirunt Patres ad hoc, ut pœnitentia post peccatum prædestinationis sit signum, nempe quotidianum peccatorum dolorem, ieiunia, eleemosynas, lachrymas, ut fusè ostendimus tract. 1. cap. 5. Quippe, ut monet Augustinus, *gravia peccata gravissimis lamentis indigent* : & ideo ibidem dicit patrata peccata esse *quotidie flenda.* Ergo, ex Patribus, nullum prædestinationis signum in eis possumus recognoscere, qui non solùm non quotidie flent peccata, sed pene quotidie iterant.

Satisfactio pœnitentiæ, est causas peccatorum abscindere.

Confirmatur tertiò, quia ad prædestinationis signum post peccata requiritur satisfactio pro peccatis. Ex Augustino autem libro de dogmat. Eccles. cap. 54. *Satisfactio pœnitentiæ, est causas peccatorum abscindere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere.*

Confirmatur quartò ex iis, quæ Deus requirit in Scripturis à peccatore pœnitente, ut illum reponat inter prædestinatos.

Et quoniã citari solet ad præbendam spem peccatoribus Ezechiel sub iis verbis, *In quacumque hora ingemuerit peccator*, &c. quæ verba ibi non sunt, dabimus duplicem eiusdem Ezechielis locum, in quo de hoc agit. Primus est cap. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est : & custodierit omnia præcepta mea: & fecerit iudicium, & iustitiam; vitâ vivet, & non morietur.* Secundus locus est cap. 38. *Si dixero impio, Morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo : feceritque iudicium & iustitiam, & pignus restituerit, rapinamque reddiderit : & in mandatis vitæ ambulaverit,* *Ezechiel.* 18. *Ezech.* 33. Quæ pœnitentia requiratur ad salutem.

nec fecerit quidquam iniustum ; vitâ viuet , & non morietur. Ecce , ex diuino oraculo, post peccatum qualis pœnitentia requiratur ad salutem. Non dicit tantummodo , *si egerit pœnitentiam* ; sed addit , *si omnia præcepta custodierit : si in mandatis vitæ ambulauerit :* quod dicit continuatam quandam obseruantiam mandatorũ. *Si non fecerit quidquam iniustum*, ideſt peccaminosum; ex quo quilibet peccator iniustus dicitur. Ergo expresè requiritur negatio recidentiæ in peccatum. Apparet ex his Scripturæ locis, quæ spes esse possit in his qui nõ quomodocunque , sed sunt habitualiter ad peccata eadem recidiui.

Confirmatur denique vltimò , quia si collocandi sunt in numero prædestinatorum , vt volunt aduersarii , ii *qui vitam transigunt cadendo & resurgendo*, quod est dicere, qui habitualiter per totam vitam sunt recidiui , sequeretur quod hæc ipsa recidiuitas habitualis esset vnum è prædestinationis signis; quia ex hoc, qui tales sunt, arguuntur esse inter prædestinatos. Sed hoc est absurdum ex terminis, & aduersatur Patribus, qui in eius opposito agnoscunt signum prædestinationis vt fusè ostensum est. Ergo , &c. Denique an recidiui , & præsertim habitualiter recidiui , qui cadendo & resurgendo vitam transigunt , adnumerandi sint inter electos an inter reprobos, stetur testimonio Pauli ad Heb. 10. qui prohibendo hunc relapsum: *Non b. beat*, inquit , *vltra conscientiam peccati , cultores semel mundati.* Ex cuius contrario quid sequatur infra subdit: *Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis , iam non relinquitur pro peccatis hostia : terribilis autem quædam expectatio iudicii , & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios.* Magna comminatio recidiuantibus in peccata post acceptam veritatis notitiam per fidem, & multò magis post perspectam , & odio habitam fœditatem peccati per pœnitentiam. Grauior fit hæc comminatio ex iis, quæ subjicit : *Irritam quis faciens legem Moysi , sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur ? Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia : qui Filium Dei conculcauerit , (quod fit per quodlibet mortale) & sanguine testamenti pollutum duxerit , in quo sanctificatus est* (in Sacramentis tum Baptismatis , tum Pœnitentiæ) *& spiritui gratiæ* (toties accepto , & toties rejecto) *contumeliam fecerit.* Vnde infra concludit : *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.* Videatur ex hoc quale fiat ab Apostolo de recidiuantium salute iudicium. Quod si ex aduersariis etiam inter fideles adultos maior pars hominum cadendo & resurgendo transigit, quod est esse non quomodocunque , sed habitualiter, & per totam vitam recidiuum, manifestè sequitur maiorem adultorum partem pertinere ad reprobos , & *ad filios gehennæ*, vt recidiuos appellat Bernardus verbis citatis num. 21. & sic ex ipsomet aduersariorum argumento videtur concludi contrarium.

Ad Heb. 10. Recidiuis comminatio damnationis.

CAPVT VII.

Idem oſtenditur ex multitudine malè morientium.

DVo erant fundamenta aduerſariorum præcipua. Primum, multitudo cadentium & reſurgentium. Alterum, multitudo bene morientium. Vtrumque contra aduerſarios retortum pro nobis militat. Primum agitauimus capite præcedenti. Alterum hîc agitabitur. Ita igitur formo argumentum. Omnis qui malè viuit, iuxta leges communes, vt in pluribus, malè moritur. Sed maior pars fidelium adultorum malè viuit. Ergo maior pars fidelium adultorum, iuxta leges communes, vt in pluribus, malè moritur. Conſequentia tenet ex forma. Minor ſatis comprobata ab experientia, patet ex dictis Patrum, quæ attulimus ſuprà num. 20. & admittitur ab aduerſariis, fatentibus quod inter fideles maior pars cadendo & reſurgendo vitã tranſigit. Quod eſt recidendo in grauia peccata, de quibus eſt ſermo, vitam ducere; & ſic malè viuere. Maior ſumitur ex axiomate vulgato, & admiſſo apud fideles, *Qui malè viuit, malè moritur: qui bene viuit, bene moritur.* Et videtur id deſumptum ex Auguſtino ſerm. 24. de verbis Domini: vbi *Viuite*, inquit, *bene, ne moriamini malè.* Et tomo 3. in Sent. ait, *Mala mors fatenda non eſt, quam bona vita præceſſit.* XXVI. *Auguſt.*

Patet id primò è Scripturis Pſal. 33. *Mors peccatorum peſſima.* Quod non ſolùm in ſenſu compoſito, ſed etiam in ſenſu diuiſo intelligitur ab Auguſtino: ideſt mors eorum, qui peccatores vixerunt, peſſima. Quare redarguens eos, qui dicebant multos peccatores bene mori, ſic habet: *Hoc ergo*, inquit, *quod miror, quia noui peccata & ſcelera ipſius, & bene mortuus eſt in domo ſua, intra limina ſua, nulla peregrinationis iniuria fuit illi, nulla vel in matura ætate. Audi Deum, Mors peccatorum peſſima. Qua tibi videtur bona, peſſima eſt, ſi intus videas. Vides foris iacentem in lecto, ſed numquid vides intus raptum ad gehennam?* Contrà verò dicitur Pſal 5 1. *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius*: ideſt, rara. Quippe, vt notat Hieronymus in Iſ. 13. *Pretioſum dicitur omne quod rarum eſt*: quia ſcilicet rariores ſunt qui in Domino moriuntur. Inſuper Pſal. 135. *Virum iniuſtum mala capient in interitu.* Quilibet autem peccator dicitur injuſtus; ſicut quilibet bonus dicitur iuſtus. Auguſtinus legit, *mala venabuntur*, ſcilicet tanquam feram quam dæmones tota vita inſectati, & tot laqueis irretitam, ne fugeret, tandem venantur in interitu. Quamobrem Auguſtinus: *Ideo*, inquit, *venabuntur, quia vnuſquiſque*

Mors eorũ qui malè vixerunt, peſſima.

Pſalm. 51.

Hieronym.

Pſalm. 135.

Auguſtinus.

abundare se vult à malo. Sed cùm inuenitur à malo, factus est in venationem: ac si diceret, ita deprehenditur, vt non possit effugere.

Prouerb. 29. Præterea Prou. 29. *Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superueniet interitus.* Qui autem male viuit, vtique corripientes contemnit. Denique Eccl. 3. *Cor durum habebit malè in nouissimo* siue, vt Syrus, *cor durans malus fiet finis eius.* Cor autem durum habet is qui malè viuit? cùm resistat gratiæ toties eum incitanti ad vitam bonam. Quippe, vt notat Lyranus, *sicut durum in corporalibus dicitur, quod resistit frangenti; sic in spiritualibus, quod resistit instinctui ad bonum.* Porrò ex veteri prouerbio, *gutta cauat lapidem:* cor autem, plusquam lapideum, rot veluti guttæ diuinarum

Inspirationibus diuinis qui resistit, mortem lortietur malam.

Lyranus.

inspirationum quotidie instillatæ nequaquam emollierunt. Ideo

Vita Patrum. Abbas Pastor, vt habetur in viris Patrum l. 6. libell. 18. num. 16. dixit, quod *sicut assiduè stillans gutta cadit in lapidem, & eum perforat: ita sermo Dei lenis cor nostrum durum aperit ad timendum Deum.* Cor autem, quod diuinis monitis toties in vita restitit, planè cor durum est, *& habebit malè in nouissimo:* quia: vt in eum locum notat Palacius, *dignus non est, vt is sentiat Deum mollem in morte, qui ei se toties præbuit durum in vita.* Sequitur, *Qui amat periculum, peribit in illo.* Nullum autem maius periculum, quàm malè viuendo pœnitentiam differre ad mortis articulum. Eius igitur qui malè vixit, præsumi non potest bona mors, quando Deus ipse protestatur malè morituros eos, qui malè vixerint.

Cyprianus. Patet idem secundò ex Patribus. Cyprianus lib. 4. epist. 1. ad Antonian. *Non est dignus*, inquit, *in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturum.* Hieronymus, vt refert Eusebius in epist. ad Damasum, cum decumberet moriturus, *vix*, inquit, *de centum millibus hominum, quorum mala fuit semper vita, meretur à Deo habere indulgentiam vnus.* Terribilis planè sententia quæ confirmat adamussim id, quod diximus, eos qui malè vixerint, vt in pluribus malè mori. Quare vniuersaliter concludit: *Hoc teneo, hoc multiplici experientia didici, quod ei non bonus est finis cui mala fuit semper vita.* Ambrosius adhortatione ad pœnitentiam: *Qui*, inquit, *positus in vltima necessitate agritudinis suæ accipit pœnitentiam, & mox reconciliatus fuerit, & vadit* (ideſt exit ex hoc corpore) *fateor vobis, non negamus illi quod petit,* (ideſt non negamus illi absolutionem) *sed non præsumo dicere, quod benè hinc exit.* Augustinus lib. de vera & falsa pœnit. cap. 17. *Si conuersio*, inquit, *contigerit in fine, non est de eius remissione desperandum: sed quoniam vix, vel raro est tam iusta conuersio, timendum est de pœnitente sero.* Ecce quod diximus, id contingere vix, & in paucis. Quod magis ipse explicat his, quæ suprà dixit, *Illi, qui cum potuerunt, nunquam conuerti voluerunt, confitentes cum iam peccare nequeunt, non sic facilè acquirunt quod*

XXVII. Qui in vltimo vitæ tempore Deo reconciliantur, non bene moriuntur, ex Ambrosio *Augustin.*

volunt. Gregorius lib. 25. moral. cap. 2. in ea verba Iob 24. *ſubitò morientur*, &c. *Quamuis*, inquit, *ſerò de hac vita tollantur iniqui, ſubitò & repente tolluntur: quia finem ſuum cogitando præuidere neſciunt: ſubitum eſt homini, quod antè cogitare non potuit.* Affirmat quamliber mortem eſſe peccatoribus ſubitaneam, quia quæliber eſt illis antea improuiſa: iuſto autem Dei iudicio eos ſubito mori; quia, vt addit. cap. 3. *ſubitò tollitur, qui diu toleratur.* Iſidorus lib. 2. de off. Eccl. cap. 22. *Non dubitamus*, inquit, *circa finem iuſtificari hominem, per pœnitentiæ compunctionem: ſed quia rarò id fieri ſolet, timendum eſt, ne dum ad finem differtur conuerſio, incerta mors occupet.* Expreſsè dicit non iuſtificari hominem per pœnitentiam circa finem. Plura teſtimonia rationibus interſeremus. Quatuor autem S. Eccleſiæ Doctores allati facilè oſtendunt quid ſit de hac re ſentiendum. Gregorius.

Pater idem tertiò ratione à priori. Quotieſcunque introducuntur, in Phyſicis, diſpoſitiones ad vnam formam, non contingit ſine miraculo haberi formam oppoſitam, Vt ſi materia fuerit ſummè calida & ſicca, atque adeo diſpoſita ad formam ignis; Deus nunquam introducit in illam formam aquæ. Et è cõtra ſi fuerit frigida & humida, non introducitur in illam forma ignis, Ergo ſimiliter, in moralibus, ſi introducuntur diſpoſitiones in malam mortem, quales ſunt actiones prauæ; non contingit ſine miraculo gratiæ haberi bonam mortem, quæ eſt forma oppoſita. Hæc autem, quæ miracula cenſentur, in curſu ordinario gratiæ non contingunt niſi in pauciſſimis.

Confirmatur, quia non contingit ſine miraculo, vt quis ambulans per viam, quæ ducit deorſum, reperiatur in fine viæ prope terminum oppoſitum, puta prope faſtigium montis ſurſum. Sed *via lata ducit ad perditionem, via arcta ducit ad vitam*, ex Matth 7. Ergo non contingit ſine miraculo, vt ambulans toto fere vitæ tempore per viam latam, quæ ducit ad perditionem deorſum, reperiatur in fine viæ, & vitæ, propè terminum ſurſum: nempe per bonam mortem, propè illam, *quæ ſurſum eſt Hieruſalem* ad Galatas 4. Sicut igitur ex via, in Phyſicis infallibiliter arguimus terminum: ita ex via, in moralibus, infallibilitate morali argui debet terminus. Nempe iis, qui ambulauerunt per viam latam, terminus mala mors & perditio; iis, qui per viam arctam, bona mors & ſalus. Matth. 7. Ad Galat. 4.

Idem argumentum fieri poteſt ſimilitudine ſeminis. Neque enim, qui ſeminat lolium, metit triticum. Ergo neque qui ſeminat carnem, metit ſpiritum. Et qui per totum vitæ tempus ſeminat opera damnationis, in fine poſtea non metit ſalutem. Ideo ſignanter monet Paulus ad Galat. 6. *Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem; qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpi-* Ad Gal. 6.

ritu metet vitam æternam. Ex hoc infert; *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.* His apertè docet debere non defici in bonorum operum semine ab his, qui cupiunt metere sine deficientia: ac proinde ostendit ad hoc requiri quādam indeficientiam in bonis operibus, quæ non reperiuntur in iis, qui deficiunt per totam vitam, & expectant à Deo præmium indeficiens in morte: quæ videtur quædam delusio, immo etiam quædam Dei irrisio. Quod innuit Apostolus dicens, *Deus non irridetur. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.* Ideo absolutè pronunciat Au-
Augustin. gustinus serm. 45. de SS. *qui defecerit in semine, non gaudebit in messe.*

Illustratur hoc idem exemplo militis. Qui inter duos Reges, si vni ætatem, ac militiam impenderit: non præstolatur in fine vitæ mercedem ab altero, sed ab eo, cui militauit: ita non expectet præmium à Christo, qui ætatem impendit Diabolo. Quippe: *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Matth. 6. Ideo Chrysostomus epist. 6. ad Theodorum: *Si huius*, inquit, *telluris imperatorem vix aliquem*
Chrysost. *post multa discrimina, post frequentium trophæa bellorum cum dignitate promerita videre contingit: quomodo cælestem omnium Regem videre poterit ille, qui per totum sua tempus ætatis alii vixerit, alii militarit?*

Patet id quartò principaliter ex difficultate pœnitentiæ homine habituato in impœnitentia. Quæ difficultas, si quando erat minor superata non est; multò minùs superabitur, quando ex vsu tam diuturno euasit maior.

XXVIII. Ad veram pœnitentiam, quæ requirantur.

Confirmatur, quia ad veram pœnitentiam tria requiruntur. Primum vt sit detestatio omnium peccatorum ex motiuo supernaturali. Secundum est, vt sit detestatio super omnia mala, & saltem in laxiore opinione, super omnia mala temporalia, etiam supra ipsam mortem: ita vt verè plùs pœnitens doleat de peccato, quàm de quolibet alio malo. Tertium vt sit coniuncta cum proposito firmo nunquam peccandi de cætero: quod propositum debet esse tale, vt se extendat, saltem virtualiter, & confusè, ad quamcunque occasionem, quæ offertur peccandi: ita vt sit firma voluntas nolendi peccare, etiam proposito periculo, aut damno propriæ existimationis, & vitæ: ad quæ omnia, saltem implicitè tale propositum se debet extendere. Vnum ex his si desit, vera pœnitentia non est, neque talis vt etiam coniuncta cum sacramento iustificet: cum illi desint essentialia.

Hæc tria difficultatem maximam continent, quia voluntas refugere debet à quocunque delectabili, etiam sensibili, & intuitiuè cognito, propter honestum, quod est quid abstractum à sensibus, & creditum obscurè per fidem. Hoc si difficile est, etiam illi, qui his actibus assueuit, multò magis illi, qui his dissueuit, immo assueuit contrariis.

Quantam

Quantam porrò difficultatem habet ſummè deteſtari id, quod maximè quis in tota vita appetiit ; & ſũmè appetere id à quo maximè in tota vita abhorruit ? Vnde fit vt dolor quem in morte exhibent peccatores, ortus ex formidine mortis imminentis, difficilè pertingat ad actum deteſtationis peccati ex motiuo ſupernaturali, & ad tale propoſitum non peccandi, quod ſe extendat ad quodcumque tempus & circumſtantiam ; ita verè proponat ſe non peccaturum, etiam ſi vita ſupereſſet, & mors abeſſet. Sed eſt propoſitum ita infirmum, ut tacitè & virtualiter contineat, quòd in tantùm fuga à peccato proponitur, in quantùm mors imminet : & ſic tale propoſitum non eſt ſufficiens, cùm non radicetur in vera deteſtatione ſuper omnia mala, ſaltem temporalia, ex qua oritur propoſitum non peccandi, neque ex metu cujuſcunque mali temporalis, neque ex amore cujuſcunque boni.

Difficultas maxima deteſtandi peccata iis, qui peccatis aſſuevetunt.

Experientia oſtendit tale propoſitum in hujuſmodi pœnitentibus eſſe fictum : qui, ſi periculum mortis ceſſaverit, immò ſi meliùs habere cœperint, aut ſpem aliquam concipiant vitæ : ſtatim ad priora deſideria redeunt, ac ſi nunquam eos pœnituiſſet. Hoc animaduertit Hieronymus : *Quæ eſt*, inquit, *pœnitentia, quàm ſolùm quis accipit, quia ſe viuere non poſſe amplius cernit ? qui ſi ex infirmitate conualeſceret, peior quàm antea fieret. Scio non modicos pecunioſorum, accepta mortis tempore pœnitentia, conualuiſſe corpore, & peioraſſe vitam.* Hanc fictionem pœnitentiæ in morte agnoſcit Cyprianus lib. 4 ep. 2. ad Anton. vbi : *Pœnitentiam*, inquit, *non agentes, nec dolerem delictorum ſuorum toto corde, & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus à ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate atque periculo cœperint deprecari : quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit.* Præterea, Auguſtinus libro de vera & falſa pœnitentia cap. 17. vbi dicit, *Qui priùs à peccatis relinquitur, quàm ipſe relinquat ; ea non liberè, ſed quaſi ex neceſſitate condemnat.* Hugo etiam Victorinus libro 2. de Sacramentis p. 14. cap. 5. *Valde*, inquit, *ſuſpecta debet eſſe pœnitentia, quæ videtur eſſe coacta. Facile eſt vt homo ſe velle putet, quod poſſe non datur : ſi non facis dum potes, manifeſtè oſtendis quod non vis.* Quod probans Concilium Neoceſarienſe c. 57. *Si quis*, inquit, *in agritudine conſtitutus fuerit baptizatus, Preſbyter ordinari non debet : non enim fides illius voluntaria, ſed ex neceſſitate eſt.* Si baptiſmus timore mortis ſuſceptus Concilio videtur coactus, quantò magis Pœnitentia, ad cuius voluntariam ſuſceptionem plura requiruntur quàm ad Baptiſmum? Et rationem reddit Ambroſius verbis ſupra citatis, *Quia ſi vis agere pœnitentiam, quando peccare non potes ; peccata te dimittunt, non tu illa* : quaſi cum virtuali quadam voluntate peccandi, ſi vitæ non inſtaret finis. Quod proprium eſſe reproborum docet Gre-

Pœnitentia in extremo vitæ fine, ut in pluribus, ficta.

Hieronym.

Cyprianus.

Auguſtinus.

Hugo Vict.

Conc. Neoc.

Gregorius.

gorius dialog lib.4. cap.44. vbi : *Iniqui*, inquit, *voluiſſent vtique, ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare : oſtendunt enim quia in peccato ſemper viuere capiunt, qui nunquam deſinunt peccare dum viuunt.* Quod præcipuè ad eos pertinet, qui non faciunt finem peccandi, niſi cùm inſtat finis viuendi.

XX. X. Pœnitentia ficta, Regis Antiochi exemplo, oſtenditur. 2. *Mach.9.*

Confirmatur hoc, quod dicimus pœnitentia ficta ex metu mortis, exemplo Antiochi Regis, 2. Machab. cap. 9. Hic enim, cùm extremo morbo premeretur, ſigna maximæ edidit pœnitentiæ quæ reducuntur ad octo. Primum ſignum fuit cognitio ſui : *cæpit diuina admonitus plaga, ad cognitionem ſui venire.* Secundum, cognitio Dei, & humiliatio ſui ſub manu Dei, dum ait, *Iuſtum eſt eſſe ſubditum Deo, & mortalem non paria Deo ſentire.* Tertium oratio & deprecatio ad Deum : *orabat hic ſceleſtus ad Dominum.* Quartum ſignum, propoſitum reſarciendi damna illata, idque promiſſione firmatum. Quippe, *Iudæos, quos ſe cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales Athenienſibus facturum pollicetur : Templum etiam ſanctum, quod priùs expoliauerat, optimis donis ornaturum : & ſancta vaſa multiplicaturum*, nempe redditurum plura quàm abſtulerat. Quintum propoſitum, faciendi alia opera bona ſupererogationis, *pollicitus pertinentes ad ſacrificia ſumptus de ſuis reditibus præſtiturum.* Sextum, humiliatio ſui cum ſubditis : & epiſtola deprecatoria ſuis hoſtibus, quos in vita fuerat ad internecionem inſectatus : *non ceſſantibus doloribus, ſcripſit ad Iudæos in modum deprecationis epiſtolam.* Septimum, abnegatio ethniciſmi, & totalis conuerſio ad veram Religionem, quam fuerat antea perſequutus, *Pollicitus ſuper hæc & Iudæum ſe futurum.* Octauum ſignum pœnitentiæ, votum vitæ in poſterum traducendæ relicto Regno, aſſiduis peregrinationibus ad Dei laudem & gloriam ordinis : *Pollicitus ſe omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum Dei poteſtatem.* Non poſſent in Chriſtiano homine plura pœnitentiæ ſigna deſiderari : & vix quis ea ſperare ſe poteſt exhibiturum in ſua morte : & tamen pœnitentia tot indiciis exhibita veniam non meruit apud Deum. Dicitur enim ibidem, *orabat hic ſceleſtus ad Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſequuturus.* Quippe, vt notat Lyranus, *eius pœnitentia non fuit vera, quia non fuit propter offenſam Dei, ſed tantùm propter euaſionem corporalis flagelli : & ſic non fuit miſericordiam conſequuturus quantùm ad remiſſionem nec culpæ, nec pœnæ.* Hæc de difficultate veræ pœnitentiæ in morte, ex difficultate veri doloris ſpectati ſecundùm ſe.

Lyranus.

Patet idem quintò ex difficultate orta à circumſtantiis. Mors enim imminens non modò non facilitat pœnitentiam, ſed etiam maximè difficultat : Quia actus pœnitentiæ exerceri non poteſt niſi à voluntate, cuius eſt deteſtari peccatum : voluntas verò fertur in cognitum,

& ſic ad obiectum non mouetur, niſi præuio actu intellectus. Hic indiget magna attentione, vt conſideret obiectum ſpirituale, & maximè abſtractum à ſenſibus: neque poteſt ad hoc manuduci, niſi præuia & concomitante phantaſia, circa idem objectum phantaſiante. Phantaſia, cùm ſit affixa organo corporeo, ex debilitate & læſione organi, in ſuis operationibus debilitatur, ac læditur. Vnde fit, vt ex connexione cum illa intellectus etiam debilitatur ac lædatur in ſuis. Cùm igitur in graui morbo lædantur præcipuè partes principes, & ſic maximè caput, cui affixa eſt phantaſia; hinc oritur ſumma difficultas aduertendi, & attendendi ad ea motiua quę neceſſariò ad actum pœnitentiæ debent præconcipi. Si enim ad hæc attendere perdifficile eſt integris corporis viribus homini beneualenti; quid erit in ægrotante, inter morbi & mortis angores?

Mors imminens difficultat doloris actus ad penitentiam neceſſarios.

Affui cuidam viro religioſo extremo morbo laboranti. Quem cum ad neſcio quos eliciendos pietatis actus hortaret, affirmans his ſe debilitate capitis prohiberi: *Niſi*, inquit, *hæc opportuno tempore anteuertiſſem, actum omnino nunc eſſet de mea æterna ſalute.* Sic ille. Quod equidem experientia didiceram. Quippe cum vigeſimum quartum ætatis annum agerem, ad extrema deductus, ac certior à medicis factus me ea nocte obiturum; cum totus, vt par erat, in animæ ſalutem incumberem: ea debilitate capitis oppreſſum me ſenſi, vt patrum aſtantium, qui mihi de more varios pietatis actus ſuggerebant, ſonum tantùm vocis auditem, ſenſum verborum, etiamſi in id maximè intenderem, aliquando vix, ſæpiſſime ne vix quidem perciperem: eorum, qui animæ commendationi vacabant, labore penè irrito.

XXX.

Huc accedit quod etiam ante extremos angores, in ipſo curſu morbi, ſæpe adeſt paroſiſmus febris; in quo vix æger eſt ſui compos: ſæpe paroſiſmus paroſiſmo ſuccedit. Quando vis morbi remittitur, ægroto à medico imperatur ſomnus. Si quid ſupereſt temporis, abſorbent illud curæ domeſticæ hominis, tam longum iter facturi: teſtamenta, codicilli, extrema cum amicis & conſanguineis colloquia non vlteriùs reuiſendis. Hæc omnia & ſingula maximum, & ſpeciale præbent, in eo ſtatu pœnitentiæ impedimentum. Quod egregiè proſequens Auguſtinus ad fratres de eremo ſerm. 48. *Agite*, inquit, *pœnitentiam antequam vos inimica natura mors aggrediatur. Nam, cum in extrema ægritudine fueritis, ò quam forte, quàm durum, quàm pœnoſum, quàm lachrymabile erit dolere de malis commiſſis, & de bonis omiſſis. Quia illuc rapitur tota intentio mentis, vbi tota eſt vis doloris. Multa enim occurrunt impedimenta cordis: nam corpus dolet, pœna affligit, quia mors appropinquat. Filios, quos patres ſummè dilexerunt, pro quibus etiam ſe damnatos exiſtimant, tenebroſo oculo aſpiciunt: vxores jam lachrymantes conſiderant: mundus adhuc eis*

Auguſtinus.

fiduciam præſtat : caro non deficere adhuc ſperat : medici, ut lucrentur, ipſum confortant : parentes applaudunt : amici alliciunt : & ſic divites moriuntur in inferno. Laurentius Iuſtin. libro de contemptu mundi cap. 14. *O quàm innumeri*, inquit, *quotidie decipiuntur, differentes de die in diem converti ad Dominum, arbitrantes ad libitum pœnitentiæ poſſe captare remedia. Ita mortis deprehenſi articulo, atque anguſtiis afflicti, pene nihil aliud quàm de ſe cogitare ſufficiunt : revoluentes animo ſedulò quibus remediis ſuis valeant mederi doloribus.* Et infra : *Fit autem perſæpe ut circa talia occupati interiùs, ſalutis propriæ minimè recordentur, & abſque ulla vera compunctionis diſpoſitione deficiant.*

Laur. Iuſtin.

Pœnitentiæ difficultas mortis vicinæ et mor. *Gregorius. Ephrem.*

Adde his timorem vicinæ mortis, ita exhaurientem ſpiritus, ut pene cogat mori ante mortem. Adde timorem divini Iudicii imminentis, *dum*, ut ait Gregorius, *anima exire de corpore trepidat : & videre eum, quem contemſiſſe ſe meminit, Iudicem formidat.* Qua de re ſanctus Ephrem ſermone 3. de compunctione: *Magnus*, inquit, *pavor eſt mortis tempore omnibus peccatoribus mei ſimilibus. Graviter tunc dolore cordis excruciatur, qui hîc dum viveret, ſalutis ſuæ curam neglexerit ; adeo ut pœnitentiæ ejus cruciatus ipſum quoque mortis ac ſeparationis timorem excedat.* Aſtiti aliquando cuidam Religioſo valde probo, laboranti in extremis ; qui, cùm eum ad fiduciam hortarer, *Neſcit*, inquit, *quàm horrendum ſit recordari Dei vel ſe malè violaſſe præceptum.* Italicè habet emphaſim, *l'haver traſgredito il commandamento d'un Dio.* Adde, ex his qui malè vixerunt, multos repentina morte ſublatos, ut iis ſpecialiter Deus comminatur, Prov. 1. & nos notavimus tract. præced. cap 4 num. 34 Adde innumerabiles qui moriuntur in bello, ſive nulla confeſſione prævia, ſive metu extorta : poſtquam ſtatim ad flagitia militiæ redeunt. Adde quamplurimos ex incendio, & terræmotu abſumptos. Nam poſtremò Veſuviano incendio quinque circiter hominũ millia, terræmotu Calabriæ, paulò poſt ad triginta millia extincta traduntur. Ex his, qui ſemimortui euaſere è ruinis, in quibus jacuerant ſemiſepulti, acceptum eſt quid ſperari poſſit de his qui poſt breve vitæ intervallum inter ruinas mortui ſunt. Teſtati enim ſunt iis ſubito caſu oppreſſis, nihil aliud animo obverſatum eſſe quàm præſens periculum, imminentemque mortem evadendi anxiam ſollicitudinem, quâ poſſet evadi. Ego quoque idem expertum me teſtor. Nam, cùm non multò ante Veſuvianum incendium terræmotus ingens Neapolim intempeſta nocte concuteret, atque è ſomno repente excitatus cubile, cubiculum, parietes, ſolum, omnia contremiſcere inaudiſſem : tam vehemens me timor invaſit, ut ne ullum quidem, cùm maximè vellem, contritionis actum elicere qualitercunque potuerim. Alia etiam vice, paroſiſmo quodam oppreſſus, qui me ſuffocare videbatur,

postulata confessione, cùm subitò Confessarius aduolasset absolutionem petenti impertiturus, gestu hominem prohibui, cùm voce non possem; eò quòd ne attritionis quidem actum elicere potuissem. Hæc ad meam confusionem sint scripta, & instructionem aliorum, vt videatur quid sperari possit de confessionibus in extremo vitæ factis, occupante sensum præsenti morbo, imminente morte: quarum pleraque, si minùs sacrilegas, quia fortasse bona fide fiunt, tamen informosa; & sine vllo Sacramenti effectu contingere existimo, ex defectu doloris delicti ad talem affectum necessarii; quem tunc elicere, præsertim homini habituato in peccatis, est omnino perdifficile, difficultate orta ab intrinseco, ratione status ægritudinis præsentis & vicinæ mortis.

XXXI. Diabolus omnes adhibet conatus in extremo vitæ ad morientium perniciem. *Apocal.* 12. *Iob.* 40. *Gregorius.*

Patet denique septimò ex circumstantiis extrinsecis, ob extraordinarias tentationes quibus dæmones infestare solent morientes. Adest enim tunc: vt dicitur Apoc. 12. *Diabolus habens iram magnam sciens quia modicum tempus habet.* Ideo dicitur etiam Iob 40. *stringere quasi cedrum caudam suam*: quia, ut notat Gregorius lib. 31. Moral. cap. 16. *quos per prava initia cœperit, ad finem deteriores reddit: vt tentamenta eius quò sunt citius cessatura, eò valentiùs compleantur: quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eos ardentius ante mortem nititur exaggerare peccatum.* Terribile est, quod narrat Platus de bono status Relig. libro 1. cap. 31. cùm quidam Cuno Malburchensis oppidi Dominus post quadraginta annos, quibus in seculo malè vixerat, Religioso habitu inter Cistercienses Monachos susceptо, ad pœnitentiam confugisset, ac triennio post ad extremum vitæ deductus esset, confertissimè ad eam quamplurima dæmonum agmina accurrerunt. Nam eodem tempore dæmon, qui energumenam obsidebat, narrauit se & alios ex suis quindecim mille (tot enim fuisse fassus est) in morientis cubiculum aduolasse, vt singuli in eo tentando conatus adhiberent extremos: sed precibus, vt dicebat, tonsatorum, idest Monachorum, depulsos irrito conatu abiisse. Magnam porrò injustitiam sibi à Deo querebantur illatam, eo sibi erepto è manibus, qui quadraginta annis sæculo, seruisset tribus Deo. Si quindecim millia dæmonum conspirarunt ad eum tentandum in morte, qui per triennium in sanctissima Religione pœnitentiam austerissimam egerat: certè totas pæne infernus suas vires effundet, ne, qui peccata protraxit ad mortem, in eo articulo suis manibus elabatur.

Difficultas pœnitentiæ in extremo vitæ ex diminutione diuinorum auxiliorum.

Patet octauò ex difficultate orta ex diminutione diuinorum auxiliorum. Nam cum certum sit ad domum finalis perseuerantiæ specialia requiri auxilia, quæ aut abundantiùs, aut parciùs tribuere in diuina est potestate: postulat cursus ordinarius gratiæ, iuxta quem Deus vt plurimùm operatur, vt in pœnam præcedentium delictorum dentur

ad resistendum tentationibus auxilia tenuiora his, qui vitam plerumque in peccatis duxerunt, quàm iis, quos extremus morbus reperit aut innocentes, aut pœnitentes. Si autem Deus ante omne peccatum aliquibus dat gratiam sufficientem, eam nimirum cui præuidet illos ex propria malitia non consensuros, quia non tenetur dare efficacem; quantò magis post longam setiem peccatorum, ex qua quis positiuè demeretur gratiam efficacem, eam iurè denegabit? non solùm quia non tenetur dare, sed etiam quia ex ipsomet peccatoris demerito, de lege ordinaria, in pœnam peccatorum præcedentium quasi tenetur eam non dare. Ideo protestatur Prouerb. 1. *Quia vocaui, & renuistis*, &c. *ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo.* Æquum enim est vt qui in vita Deum irrisérunt, à Deo irrideantur in morte, vt notatum est supra. Ex hac autem imminutione diuinorum auxiliorum in tanto incremento diabolicarum tentationum, difficillimum omnimo sit, vt quis ad veram pœnitentiam resurgat in fine vitæ: & sic pœnitentia sera rarissimè est vera.

Prouerb. 1.

XXXII. Pœnitentia in morte etsi vera est, stabilis non est.

Patet idem denique vltimò, quia si vera est, stabilis non est. Nam etiam dato casu, quod quis in extremo morbo hortatu Sacerdotum, ex formidine gehennæ attritione coniuncta cum sacramento, pertingat ad pœnitentiam veram: facillimè tamen ex ea decidet ante mortem, ex tationibus ante dictis. Tum ex habitu vitioso, per tam longum tempus contracto, recidendi si minùs opere, saltem consensu, in peccata. Tum ex imminutione diuinorum auxiliorum, quæ est pœna peccati etiam remissi. Tum denique ex Dei permissione, quia iuxta leges communes permitti solent Dæmones tentare tunc grauiùs, vt ex Gregorio, ostensum est: & sic facilè, adhibendo extremos conatus, retrahunt ad se eos, qui per modicum tempus euaserant.

Affui quondam cuidam ægroto agenti animam, cui obtulit dæmon conspiciendas quatuor puellas saltantes, & nudas: neque ille animaduertit dæmones esse sub puellarum specie, sed veras puellas censuit irridens id quod audierat, dæmones in obitu appatere: cum non dæmones videre se diceret, sed puellas. Is modò antea ritè confessus, valde tunc me reliquit ancipirem, an illa tentatione prostratus sit: cum nulla postea ediderit aut doloris, aut pietatis indicia. Affui etiam alteri ægroto, cui dæmõ speciem illius mulieris exhibuit, quam sanus deperierat: eamque, citra omne delirium, existimabat astare prope cubile, in quo iacebat. Alteri prope mortem species oblata est eius cum quo inimicitias gesserat, illi insultantis ac de eius morte exultantis. Graues has tentationes in morte Deus permittere solet iis, qui nimiùm sibi fidentes pœnitentiam protraxerunt ad finem vitæ. Affui quoque alteri, qui iam pœnitentiæ sacramento ritè suscepto, à febri ardentissimâ concitatus ad sitim, à siti ad aquam summo ardore concupiscendam & petendam, ab aquæ potu à se flagitato, à suis dene-

gato concitatus est ad vehementissimam iracundiam : ab hac ad horrendas blasphemias, quibus par est credere eum assueuisse in vita. Quid de illa anima actum sit, Deus nouit. Quidam reus cum, post confessa Sacerdoti peccata, crucifixum piè, vt assolent, manu gestans ad supplicium duceretur, oblato mulierum aspectu per viam, peccato, quod opere perpetrare non poterat, cogitatione consensit vt idem postea fassus est : validiore prauo anteactæ vitæ habitu ad admittendum peccatum existente, quàm ipsa mortis imminentis præsentia ad cauendum. Alius, qui mulierem inhonestè adamauerat, cum post susceptum Pœnitentiæ sacramentum laboraret in extremis, tabellam pictam petiit, quæ è proximo pariete pendebat. Qui astabant rati imaginem esse cuiuspiam sanctæ, quam ille coleret, eam ægroto attulerunt : erat autem effigies mulierculæ illius, de qua dixi. Eam mox : insciis astantibus quidnam id esset, ac pietatis sensui tribuentibus, osculari cœpit ardentissimè, atque inter illa infelicia oscula infelicissimè periit.

Concludam rem totam alio memorabili exemplo, cuius ab antiquioribus Societatis Patribus certa traditio ad nos peruenit: quò perspicuè apparebit inueteratus in malo vsus quantùm in ipso vitæ fine valeat : præsertim si, vt sæpissimè contingere solet, inter morbi vices aliqua vitæ spes affulserit : dum, iuxta illud quod diximus ex Augustino, *caro sperat, medici confortant, consanguinei applaudunt.* Quidam mulieris prauo amore per plures annos detentus, in morbum incidit. Quo inualescente, stimulis conscientiæ acriùs incitatus, Confessarium è nostris aduocat: peccata magno animi dolore aperit : impuro amori planè renunciat. Soluuntur oculi in lachrymas : absolutionem impetrat; mulieris illius neque congressu, neque conspectu postea admisso : sacrum illi Viaticum administratur, tanto animi sensu, ac detestatione peccati, vt Confessario videretur illa vehemens contritio tam plenè satisfactura, vt is Purgatorio solutus mox liber euolaret ad cœlum. Breui moritur, exultante Confessario, ac Deo de salute illius animæ maximas agente gratias. Hic vt Sacri tempus aduenit, ad Altare accessit Missam pro defuncto celebraturus. In ipso sacrificii exordio vmbra illi quædam se obtulit; sed ita obscurè, vt dignosci satis non posset. Cùm verò ad altare ascendisset introitum inchoaturus, & *requiem æternam dona eis Domine* dicturus; clarè is qui modo defunctus fuerat, dispiciendum se dedit; atque hæc verba distinctè pronunciauit, Ne facias pro me Sacrum; damnatus enim sum. Perturbari Sacerdos, vt par erat, horrescere, contremiscere; ad Sacrum prosequendum deficiente etiam habitu ac voce. Sed à Deo suffectis viribus, & Sacro pro aliis defunctis, vtcumque potuit peracto ad arcanum locum se contulit. Ibi Deum non sine lachrymis precatus, vt quando dignatus erat, sibi detegere animæ illius infelicis

interitum, cauſam etiam detegere dignaretur. Sollicitabatur quippe pius Sacerdos ea cura, ne fortè miſer ille ipſius negligentia periiſſet. Ne morer pluribus, orauit, exorauit. Namque inter has preces iterum ille conſpectui ſe reddidit ac lamentabili voce. Ne puta, inquit, me tua culpa aut incuria periiſſe. Confeſſio, qua tibi peccata detexi, integra fuit & ſalutaris: deteſtatio peccatorum vera: votum non vlterius peccandi, firmum & efficax. Abſolutio, quam mihi ſæpiùs impendiſti, nunquam irrita cecidit: ſed ablutus omni peccati macula in gratiam cum Deo redii. Atque vtinam tunc anteuertiſſet me mors; nunc inter damnatos non eſſem. Sed cùm poſtea, Viatico ſanctè & fructuosè ſuſcepto, morbi vis remittere videretur, ſpemque vitæ conciperem, obtulit meæ menti diabolus mulieris illius ſimulachrum, cui me longo vſu laſciuus amor deuinxerat quæ amoris ſpeciem præferens, ita me alloqui videbatur: Nonne ſi vixeris, & conualueris, ad priores ſimul delicias redibimus? Annui, miſer, ex praua conſuetudine, ad aſſentiendum procliuis & vix aſſenſu præſtito, iuſto Dei iudicio reualeſcente repente morbo, efflaui animam infelicem. Heu ob momentaneam cogitationem æternis addictus flammis, vt tibi faciet aſpectus fidem. Inter hæc verba, veſtem, qua videbatur indutus, aperuit; & flammas deliteſcentes, quibus acerrimè inardeſcebat, detexit. Mox ab oculis euanuit, à dæmonibus denuò arreptus, ac retruſus ad tartara. Diſcant hinc alienis, vt dici ſolet, impenſis, qui nimiùm ſibi fidentes pœnitentiam prorogant ad extrema. Nimis ſerò initium fit bonæ vitæ, cùm finis eſt vitæ.

CAPVT VIII.

Soluitur argumentum ductum ab exemplo boni Latronis.

XXXIII. *Auguſtin.* VNicum argumentum afferri ſolet ductum ex bono Latrone, qui malè vixit, bene mortuus eſt. Quod confirmari poteſt ex Auguſtino libro de prædeſtinatione contra Pelagianos, vbi: *Nouimus*, inquit, *aliquos à iuuentute ſua in omni ſcelere & damnabilitate vſque ad ætatem decrepitam perduraſſe; & repente calitus inſpirata ſalute raptos eſſe ad Regna cælorum. Nouimus etiam aliquos perfectos ex labore multorum annorum, prolapſos in vltimo vitæ ſuæ, & periiſſe.* Reſpondeo hæc nihil contra nos facere, qui dicimus tantũ contingere hoc in pauciſſimis. Immo argumentum hoc à bono Latrone ductum, poteſt contra aduerſarios multipliciter retorqueri. Quod paulò fuſiùs proſequar; quia in hoc exemplo fundantur, qui malè viuentes bonam mortem præſumunt. Retorqueo primò. Si bonus

Latro

Latro traductus est in fine vitæ à reprobis ad electos, tunc temporis Iudas traductus est circa finem vitæ ab electis ad reprobos: &, ut egregiè Theophil. Raynaudus duplici libello adnotavit, *duplex facta est metamorphosis*, nempe *latronis in Apostolum*, & *Apostoli in latronem.* In illo *pessimæ vitæ optimus exitus*: in hoc *optimæ vitæ exitus pessimus.* Unde fit, ut si aliqui qui malè vixerint, conversi in morte augent numerum electorum; aliqui etiam, qui existimati sunt bonæ vitæ, perversi in morte auxerint numerum reptoborum. *Raynaudus.*

Respondeo secundò, quia pœnitentia latronis, si comparetur ad pœnitentiam adultorum fidelium qui convertuntur in morte, non fuit pœnitentia sera. Quippe, cum versatus esset in sylvis, credibile est ad eum non hactenus pervenisse notitiam Christi, nisi valde confusam. Et sic *latro*, vt notat Gregorius 18. moral. cap. 23. *subitâ repletus gratia fidem accepit in cruce.* Quamobrem, cum primò vocatus est ad fidem per notitiam Christi, non distulit assensum; sed illico præstitit, ac pœnitentiam egit: ac proinde pœnitentia latronis, post Christi notitiam, festina fuit, non sera. Quod adnotans Eusebius Emissenus homil. de bono latrone: *Ille*, inquit, *nec salutis tempora, nec remedia status sui in momenta ultima, infelici fraude, posuit: nec redemptionis suæ spem in desperationis novissimum recensuit: nec religionem antè, nec Christum scivit. Quod si scivisset, fuisset forsitan inter Apostolos non postremus in numero, qui prior factus est in regno. Ergo etiam ex hoc in extremo placuit Deo, quia ad consequendam fidem non fuit extrema hora illa, sed prima.* Idem testatur Ambrosius in Luc. 23. ubi: *Citò*, inquit, *ignoscit Dominus: quia citò ille convertitur.* Non possunt igitur ex hoc latronis exemplo concipere fiduciam pœnitendi in morte adulti fideles: de quibus est præsens quæstio. Quia hi, post acceptum lumen fidei, differunt veram pœnitentiam per annos: quam bonus hic latro non distulit per horam. *Gregorius.* *Emissen.* *Ambrosius.*

Retorqueo tertiò: quia pœnitentia latronis fuit quidem parva extensivè, sed fuit maxima intensivè, cum summis actibus fidei, & charitatis: quos ratione circumstantiarum eximios, impossibile est nonnisi in paucissimis, immo nec in paucissimis inveniri.

Primò quoad actum fidei latro in Christum credidit in medio populi non credentis, & contradicentis: ac dum cæteri omnes saltem dubitarent in fide, ipse fidem ab Apostolis derelictam arripuit: ac solus in tota Ecclesia fidelis repertus est cum Deipara. Quippe, ut notat Augustinus serm. de SS. Casto & Æmilio, *tunc in Christum latro credidit, quando fides Apostolica trepidavit.* Idem serm. 140. de tempore: *Inter signa*, inquit, *atque virtutes attestantibus miraculis, & acclamantibus, aliquoties in discipulis mens iam robusta titubavit. Et nunc Christi suppliciis quodammodo contradicentibus in latrone fides novella convaluit.* Drogo etiam de sacram. Domin. pass. *Augustinus.* Latro in cruce fide vicit Apostolos.

dicit Petrum, & latronem permutaſſe vices. Petrum quidem fuiſſe latronem in domo Caïphæ : latronem verò fuiſſe Petrum in cruce. Ideſt, latronem evaſiſſe Apoſtolum in cruce, dum Apoſtolus ſe geſſit ut latro in domo Caïphæ.

Mirabilior fides, quòd non ex miraculis, ſive eclipſi, ſive terræmotu ; (quæ, ut notat S. Leo ſerm. 2. de paſſione, conſequuta ſunt poſt confeſſionem latronis) ſed Chriſtum, & Regem, & Deum agnovit in ſolo crucis opprobrio. Ideo Chryſoſtomus homil. de cruce, & latrone eum alloquens. *Dic mihi*, inquit, *regnum commemorans, quid regium vides ? clavi, & crux eſt, quod aſpicis. Sed ipſa crux*, inquit, *regnum eſt. Et ideo eum regem nomino, quia crucifixum inſpicio.* Ambroſius etiam ſerm. 45. *Illud*, inquit, *ad gratiam ejus* (latronis) *maioris eſt meriti, quòd Chriſtum in Cruce credidit : & paſſio, quæ aliis ſcandalum fecit, illi ad fidem profecit.*

Chryſoſtom.

Ambroſ.

Divinitatem etiam Chriſti ab eodem agnitam, & creditam teſtatur Chryſoſtomus homil. cit. dum : *Videt*, inquit, *in tormentis, & tanquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat quaſi in cœlis ſedentem.* Et infrà : *Iudæi crucifixerunt, qui noverunt legem, & prophetas. Tu verò Deum vocas condemnatum, & crucifixum adoras.* Auguſtinus etiam dicit à latrone cogniram eſſe Chriſti divinitatem. Nam ſerm. cit. de SS. Caſto & Æmilio : *Credidit*, inquit, *in cruce pendentem, & conſortem crucis agnovit Deum.* Idem teſtatur ſanctus Maximus homil. 1. de Latrone : *Fidelis*, inquit, *latro non credidit moriturum, quem annunciat regnaturum: Non putavit ſubdendum inferis, quem dominaturum confitetur in cœlo. Cernat licet ejus hiantia vulnera, ſpectet eius ſanguinem profluentem ; Deum tamen credit.* Et Anaſtaſius Sinaita lib. 5 hexa. de S. Latrone loquens, *volucris*, inquit, *cœli, magna Aquila per aërem volans in Paradiſum.* Quibus verbis alludere videtur ad Ioannem Apoſtolum, ex celeri agnitione divinitatis in Chriſto, aſſimilatus Aquilæ volanti.

Maximus.

Clarior etiam fuit Latronis de Chriſti divinitate confeſſio, quàm Petri Apoſtolorum Principis, dum dixit, *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Quippe non viderat Latro, ut viderat Petrus, Chriſtum transfiguratum in monte, quando *reſplenduit facies eius ſicut Sol, & veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix*, Matth. 17. ſed videbat *cui non erat aſpectus*, ex Iſ. 53. & videbat ſpoliatum & nudum. Non audierat *Moyſen & Eliam cum eo loquentes* ; ſed audiebat Pontifices & Phariſæos eum ſubſannantes. Non intonuerat in ejus auribus vox Patris, *Hic eſt Filius meus dilectus* ; circumſonabant undique contumeliæ & opprobria prætereuntium. Prodiderat Chriſtum Iudas : abnegaverat Petrus : dereliquerant cæteri. Silebat Magdalena : ſilebant Mariæ reliquæ : ſilebat Ioannes : ſilebat Deipara. Solus Latro teſtimonium Chriſto reddidit, & quod cordè conceperat, ſtatim ore

deprompſit, *Domine, memento mei*, &c. Hanc fidem animaduertens Chryſoſtomus hom. 2. in Pſal. 50. *Quid contulit*, inquit, *Deus ſaluti ipſius? remiſſionem peccatorum. Quid contulit latro? confeſſionis fidem. Qualem? grandem, excelſam nimis, cælum tangentem. Iudæi viderant mortuos ſuſcitatos, leproſos mundatos, dæmones fugatos, mare infrænatum, piſcem ſtaterem portantem, ſtellam rutilantem, Magos concurrentes, Herodem turbatum. Hæc omnia videntes crucifixerunt Chriſtum. Latro verò nihil horum videns conſiderabat ſputis repletum, crucifixum, aceto potatum & felle: cùm hæc omnia videret, non eſt ſcandalizatus; ſed Regem cælorum confeſſus eſt. Vides quod non ſine cauſa miſericordiam conſequutus eſt, quia & ipſe fidem intulit ad ſalutem ſuam.* Denique, ſi eximiæ confeſſionis fidei factæ à Petro præmium fuit primatus in Eccleſia militante, eximiæ confeſſionis fidei factæ à Latrone præmium fuit quidam primatus in Eccleſia triumphante. Ideo ſanctus Paulinus epiſt. 11. ad Seuerum, *Latro*, inquit, *longas Sanctorum vias de momento fidei & confeſſionis anticipans, meritò ante ipſos Apoſtolos & Martyres Regnum priùs innaſit, & primus cæli prædo diripuit.* Hæc de eximia fide Latronis.

Chryſoſtom.

Latro per eximiam fidem primatum habuit in Eccleſia triumphante.

Secundò, intulit Latro actum etiam eximium ſpei, ſperans ſalutem ab eo qui, vt exprobrant *Principes Sacerdotum, & ſeniores, alios ſaluos fecerat: ſeipſum non poterat ſaluum facere*, Matth. 27. Et, vt notat Bernardus tract. de Paſſione Domin. cap. 9. *ab eo fiducialiter petit auxilium, qui indigere videbatur auxilio.* Sperauit æternam vitam ab eo, quem tanquam ſocium criminum videbat ſocium ſupplicii. Sperauit veniam ab eo conſequuturum etiam blaſphemiarum & conuiciorum, quæ paulò antè in eum ipſe iactauerat: *cum duo latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, Matth. 27. quod de vtroque latrone, quidquid aliqui aliter ſentiant, Patres intelligunt. Ideo Auguſtinus ſerm. 6. de diuerſis, ſpem Latronis ſpei Diſcipulorum longè antepoſuit. Arnoldus Carnotenſis tract. de ſecundo Chriſti verbo, eum appellat *ſpei exemplum: qui dum ingemit, ſubitò quod quærit, inuenit: quod petit, accipit: & illico audit, Hodie mecum eris in Paradiſo.* Denique ſperauit, vt idem notat, *illo temporis articulo, quo fere ab ipſis Apoſtolis ſalus deſperabatur.*

Bernard.

Arn. Carn.

Tertiò, edidit Latro actum eximium charitatis proximi, inter angores mortis, quaſi magis de ſocii ſpirituali ſalute ſollicitus, quàm de ſua, priùs peccatum illius reprehendit, quàm precatur pro ſuo: *Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es?* &c. Præceptum charitatis de correctione proximi, quod pauci inter Chriſtianos ſeruant in vita, ipſe ſeruauit in morte, inter extremos Crucis, cui ipſe quoque clauis affixus erat, dolores: &, vt notat Chryſoſtomus homilia 1. de Cruce & Latrone, *clauorum confixione conſtrictus ſuæ neceſſitatis prætermittens, aliorum vtilitatem cogitabat; & ſanis*

Charitatis actus erga proximum à S. Latrone exhibitus.

Chryſoſt.

perſuaſionibus alium inuitabat ad vitam. Idem animaduertens Gregorius lib. 18. Moral. cap. 23. *Charitatem*, inquit, *Latro in morte ſua vinaciter tenuit, qui fratrem, & collatronem pro ſimili ſcelere morientem, & de iniquitate ſua arguit; & ei vitam, quam non cognouerat, prædicauit.* Certè eximia fuit ſancti Latronis charitas erga proximos, quod Chriſti redemptionem & regnũ, in ipſo mortis agone, Iudæis ac Gentibus annunciauit primus, Chriſti morientis preco, ſicut Baptiſta naſcentis. Ideo ab Arnoldo tract. de ſeptem verbis: dicitur Latro *collateralis Chriſti, & præcurſor eius victoriæ.*

Gregorius.

Charitatis actus erga Chriſtum à S. Latrone exhibitus. XXXIV.

Quartò, edidit Latro actum eximium charitatis erga Chriſtum, in quibuſdam maiorem charitate Apoſtolica. Nam Apoſtoli Chriſtum ſequuti ſunt ab eo exteriùs vocati: Latro non vocatus à Chriſto, ei ſe vltro exhibuit in diſcipulum. Apoſtoli Chriſtum ſequuti ſunt in proſpeta, vt ita dicam, fortuna; cùm coruſcaret miraculis, atque vt Meſſias & Rex acclamaretur à turbis: Latro Chriſti ſe profeſſus eſt aſſeclam (quod proprium amoris eſt) inter aduerſa; cùm ille penderet è trabe, morti proximus, deſpectus à turbis, deſertus à ſuis. In hoc ſtatu eius ſuſcepit patrocinium, quem non nouerat, contra ſodalem, cum quo vixerat. Creſcit hæc charitas ex circumſtantia ſtatus ipſiuſmet Latronis. Quippe, vt notat Arnoldus de ſecundo Chriſti verbo, *Hora mortis erat iamque confitentis anima faucibus hærebat, iamque linguam eius alligabat anguſtia*; cum, vt notat ſanctus Leo ſer. 4. de Paſſione, *inter lactantis animæ dura tormenta hærens patibulo tranſiuit ad Chriſtum.* Tunc inter mortis anguſtias immemor ſui, memor Chriſti, eum conuiciis à collega proſcindi non tulit: & reſpondens (vtique non pro ſe, ſed pro Chriſto) non requiſitus pro illo Apologiam ſuſcepit: atque extremum halitum, qui vix liberè meabat ad vitam, totum in Chriſti defenſionem effudit. Quod expendens Gregorius lib. 18. Moral. cap. 23. *In cruce*, inquit, *claui manus eius pedeſque ligauerunt, nihilque in eo à pœnis liberum, niſi cor & lingua, remanſerant.* [*Inſpirante Deo, totum illi dedit quod in ſe liberum inuenit; vt iuxta id, quod ſcriptum eſt, corde crederet ad iuſtitiam, ore confiteretur ad ſalutem.*

Arnold.

S. Leo.

Gregor.

Elucet magis hæc charitas ex eo quod non ſolùm contra collegam, ſed etiam contra Principes Sacerdotum, contra Scribas & Phariſæos, & contra vniuerſum populum Iudæorum Chriſti cauſam ſuſcepit: tum quia tacitè Iudæos reliquos reprehendit, dum dixit, *Neque tu times Deum?* Nam, vt benè aduertit Raynaudus in libello de ſancto Latrone, cap. 8. particula (*neque*) eſt conjunctiua, & reddit hunc ſenſum: Etiam tu cum his non times Deum? & ſic indirectè reprehendit Iudæos omnes, tanquam in Chriſti improperiis oſtenderent non timere ſe Deum: Tum quia, ſilentibus Deipara & Ioanne, contradicentibus qui aſtabant cæteris, ipſe zelo honoris Chriſti inardeſ-

cens, eius innocentiam declarauit: & quem paulò antè in concilio Pontifices & Sacerdotes clamauerant reum mortis, audet ipſe coram iiſdem in cruce pendens, tanquam in tribunali ſedens, pronunciare innocentem: *Hic verò nihil mali fecit*: &, vt notat Chryſoſtomus in oratione de cœco, *qui fuerat in iudicio reus, egit in cruce iudicem & magiſtrum.* Fortitudinem in hoc Martyrum anteuertens; qui coram Chriſti perſequutoribus vltro ſe Chriſti aſſeclam, ideſt Chriſtianum eſſe, profeſſus eſt. Neque iudicium aſtantium veritus, qui eum habituri erant vt inſanum: neque cruciatuum acceſſiones, quas à Iudæorum & carnificum turba meritò poterat formidare.

Ideo Patres eum tanquam martyrem prædicant, vt mox ſubiiciam. Et Arnoldus Abbas tract. de ſeptem verbis, propter hanc eximiam charitatem dicit, *ibi latronem locatum, vnde Lucifer corruit.* Nec deſunt qui dicant ſancto Latroni datum eſſe in cœlo ſingularem quendam, & diuerſi ordinis locum, tanquam Chriſti aduocato. Quippe multos Chriſtus Apoſtolos habuit, plures Diſcipulos, plurimos Martyres, ac ſui nominis teſtes: cùm verò reus apud Iudæos cauſam dixit, aduocatum non habuit niſi vnicum, nempe ſanctum Latronem, qui vnus Chriſtum in cruce contra omnes omnium aduerſariorum inſultus auſus defendere, meritò à ſancto Chryſoſtomo homilia de cœco nato, dicitur *Chriſti aduocatus.* Hæc de charitate erga Chriſtum.

Latroni peculiarem in cœlo locum datum eſſe, opinio aliquorum.

Quintò, attulit Latro iuxta menſuram charitatis, qua ardebat, actum contritionis eximium. Ideo dicitur ab Arnoldo tract. de ſeptem verbis; *pœnitentia regula, confeſſionis forma.* Et magis de peccato dolens quàm de morte, non petit à Chriſto vitam, ſed peccatorum remiſſionem. Quod aduertens ſanctus Maximus hom. 1. de Latrone: *Tam repente*, inquit, *mutatus eſt, vt præſentem pœnam deſpiceret, ac de futura tantùm veniam deprecaretur. Reminiſcens enim ſcelerum ſuorum, & pœnitudinem gerens, plus incipit dolere quod ſperat, quàm ſentire quod patitur.* Tum etiam, quia doluit plus de culpa quàm de pœna: petens pœnas luere vſque ad diem iudicii, & ad ſecundum Chriſti aduentum. Quod ſignificaſſe videntur iis verbis, *memento mei dum veneris in regnum tuum.* Quæ eſt animaduerſio Auguſtini ſer. 27. ex 40. nouiſſ. qui, *Crucifixum*, inquit, *videbat, & regnaturum ſperabat. Memento, dixit, mei non modò, ſed dum veneris in regnum tuum. Multa, inquit, mala feci: ſufficiunt tormenta mea, vſque ad aduentum tuum modò torquear: tunc mihi parce, cùm veneris.* Idem ſerm. 120. de tempore reſpondens ex perſona Chriſti, *Quid me*, inquit, *exorandum putas, vt in die iudicii memineris tui? Quid me ad præſentem retributionem paratum, in tempora tam longa diſſimulas?*

Contritionis actus à S. Latrone exhibitus. *Maximus.*

Auguſtin.

Hunc dolorem comitata eſt confeſſio peccatorum publica: *Nos*

S. Latronis in cruce publica confeſſio. Chryſoſtom. Arnold.

quidem iuſtè, nam digna factis recipimus. Quæ verba expendens Chryſoſtomus hom. 1. de cruce, & latr. *Vidiſti*, inquit, *plenam confeſſionem: vidiſti latronem in cruce ſuis renunciaſſe peccatis? Nullus impulit: nullus neceſſitate conſtrinxit: ſed ipſe ſponte ſua peccata publicabat dicens: Nos quidem iuſtè, &c.* Arnoldus etiam loco cit. *Sibi*, inquit, *non parcit: accuſator eſt ſui: ſe ipſum, contra ſe ſententia prolata, perſequitur.*

S. Latronis pro peccatis ſatisfactio.

Sequuta etiam eſt ſatisfactio, primo quia ſodalem, quem antea verbo, exemplo, incitauerat ad peccandum, tunc verbo & exemplo inuitauit ad pœnitentiam. Secundò, quia cum ipſe paulò antè vnà cum ſocio improperaſſet Chriſto; quippe *latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, Matth. 27. poſtea coram omnibus cecinit palinodiam, & publicè priùs dicta retractauit, teſtans Chriſti innocentiam, potentiam, & regnum. Tertiò, quia patienter pertulit cruciatus, & mortem pro peccatis: quod expreſſit dicens, *& nos quidem iuſtè*, &c. Ex quo ad ſummum colligitur eos qui, tei criminum illatam manu carnificis mortem perferunt patienter, etiamſi malè vixerunt: plerumque bene mori: præſertim Neapoli aliiſque in vrbibus, vbi pii doctique homines, quos confortatores appellant, egregiam in hoc nauant operam aliquot diebus ante ſupplicium. Cedit his mors violenta perlata patienter in pœnam. Sed hi reſpectiuè ad alios compertum eſt, quàm ſint pauci. Nam vt notat Chryſoſtomus hom. 2. in Pſalm. 50. *Vides quod latro non ſine cauſa miſericordiam conſequutus eſt: quia fidem intulit ad ſalutem*, immo ſimul cum fide actus eximios, charitatis, contritionis. Et, vt notat Arnoldus loco cit. multa ſimul officia pietatis complectitur, *Orat, adorat, credit, timet, compungitur, confitetur, prædicat, amat, confidit:* idque cum iis extraordinariis circumſtantiis, quas impoſsibile eſt moraliter in aliis reperiri. Et ſic ab eo non poteſt trahi argumentum ad alios, qui, malè vixerint: immo poteſt trahi argumentum oppoſitum, cum vnus, qui malè vixit, non reperiatur ſaluatus niſi per exceſſiuos actus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ.

Chryſoſt.

S. Latro vetè, & rigoroſè martyr.

Retorqueo tertiò, quia multò minùs poteſt argumentum trahi à latrone ſi verum eſt quod plures affirmant, ſanctum Latronem non ſolùm martyrium ſubiiſſe patientiæ, ſed etiam propriè, & rigoroſè acceptum; quod bonum obtingit pauciſſimis. Certum autem in hoc eſt, quia ex parte ipſius fuerit præparatio animi ad ſubeundos maiores cruciatus pro Chriſto, quando coram Iudæis Chriſti aſſeclam ſe eſſe profeſſus eſt. Quæ voluntas moriendi pro Chriſto, & præterea cauſa mortis illatæ aliquomodo propter Chriſtum requiritur ad martyrium. Aliqui dicunt, poſita ex parte ipſius hac voluntate, Deum ex priuilegio ſuppleuiſſe defectum cauſæ: ſicut è conuerſo in martyrio Sanctorum Innocentium, poſita cauſa occidendi eos propter Chri-

ſtum, Deus ex privilegio ſupplevit defectum voluntatis. Carthagena verò lib. 11 de Chriſto hom. 3. Fernandus in cap 40. verſ. 10. & alii, volunt fuiſſe martyrem propter mortem illatam ex novo titulo, & motivo, nempe propter odium in eum ex confeſſione Chriſti. Nam cum Iudæi Chriſtum vituperarent, & titulum Regis è cruce optarent expungi; contrà verò latro Chriſtum publicè declararet innocentem, adoraret ut regem: certum omnino videtur Principes Sacerdotum cœteroſque, qui aſtabant, Chriſti hoſtes contra ſanctum Latronem concepiſſe odium non vulgare, ac ex hoc odio crura fregiſſe.

Denique probabile omnino eſt, non ſolùm adversùs eum deſæviſſe conviciis, ſed etiam demandata in utroque latrone crurium fractione, carnifices inſtigaſſe, ut in eum ſpecialiter deſævirent: cui ex recentiſſima cauſa ſpecialiter erant infenſi. Certum planè videtur priùs bono latroni crura facta eſſe, quàm malo, ut colligitur ex iis verbis Ioan. *Et primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus eſt cum eo.* Primus non poteſt intelligi niſi is, qui erat à dextris: cum Chriſtus eſſet medius. Locus autem dexter etiam tunc erat honoratior, ut patet ex Pſalm. 109. *Sede à dextris meis.*

Bonum autem Latronem crucifixum eſſe à dextris tum habetur ex vetuſta traditione, tum ratio ſuadet: quia Chriſto Iudice medio inter utroſque, ipſe figura erat prædeſtinatorum, qui locandi ſunt à dextris; ſicut malus latro reproborum, qui locandi ſunt à ſiniſtris, ex Matth. 25. *Numquid igitur*, ut in conſimili materia dixit Gregorius hom. 22. in Evang. *tam ſubtilis Evangeliſta deſcripto myſterio vacare credenda eſt?* dum Scriptura ſignanter dicit priùs facta eſſe crura ſancti Latronis, quàm alterius. Certè hoc otiosè non dicitur. Aliud autem in hoc myſterio latere non poteſt, quàm anticipationem illam vulneris, ut res ipſa declarat, ortam fuiſſe ex rabie Iudæorum priùs in eum deſævientium, qui in confeſſione Chriſti crucifixi fuerat primus, ut affirmant innominati apud Cornelium in Luc. 23. verſ. 42. & expreſsè Bonacina diſp. 2. de Sacr. q. 1. p 2.

Quod ſi differentia temporis refunditur in ſubſtantiam actus, ut in materia de Incarnatione communiter docent Theologi; utique anticipatio mortis refunditur in ſubſtantiam mortis: ac proinde mors ipſa illata eſt latroni in odium confeſſionis fidei, quam paulò ante Chriſto exhibuerat: & ſic, fuit verè & propriè martyr, ut mirum non ſit paſſim à Patribus Martyrem prædicari. Cyprianus ſerm. de Paſſione Chriſti: *In cruce*, inquit, *Latro confitens non tantùm indulgentiam meruit; ſed Chriſti familiaris effectus, præmiſſus in Paradiſum, & factus eſt particeps regni per confeſſionem factus collega martyrii.* Illud *(per)* denotat cauſalitatem, & omnino ſignificat confeſſionem Chriſti fuiſſe illi cauſam martyrii. Idem Cyprianus, ſive Lucius Papa, aut alius Author, ſerm. de oper. Chriſti Card. ſerm. de cœna Domini

Cyprianus. XXXV.

Latrocinium, inquit, *damnationem meruerat & supplicium: sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in baptismum.* Apertè testatur habuisse baptismum sanguinis, quod non est nisi martyrium. Ideo idem Cyprianus epist. 73. *sanguine*, inquit, *sic baptizatos, & passione sanctificatos consummari declarat idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem, & confitentem, loquitur & pollicetur quod secum futurus sit in Paradiso.* Hieronymus epist. 13. ad Paulinum, *Latro*, inquit, *crucem mutat Paradiso; & facit homicidii pœnam martyrium.* Quod optimè quadrat in ea quæ diximus; quia ipsamet fractio crurium, quæ fuit *pœna homicidii*, dum in ea facta est quædam anticipatio in odium fidei, *facta est homicidii pœna martyrium.* Augustinus sermone 12. de tempore: *Latro*, inquit, *nondum vocatus, & iam electus: nondum famulus, & iam amicus, nondum discipulus, & iam magister. Ex latrone confessor: quia etsi pœna cœperat in latrone, nouo genere consummatur à martyre.* Nihil clarius. Idem libro de anima, & eius origine, cap. 6. *Latro*, inquit, *tantùm valuit confessus Dominum crucifixum, quantùm si fuisset pro Domino crucifixus.* Hoc verificari non posset, nisi in illo confessio Christi causa fuisset, vt pateretur in cruce pro Christo. Hilarius lib. 10. de Trinitate, de Latrone loquens: *Martyri*, inquit, *suo Paradisum promittens.* Denique Basilius Seluc. orat. 14. *Martyrium*, inquit, *perferenti regnum concedit: Hodie mecum eris*, &c. Eucherius hom. de Latrone, *Quem*, inquit, *culpa perdiderat, cruciatus absoluit, damnatio consecrauit.* Et infra vsurpat verba suprà citata ex Augustino, *& si pœna cœperat in latrone, nouo genere consummatur in martyre.* Drogo de Passione Dom. sacr. *O beatissimum*, inquit, *latronem, iam non latronem, sed martyrem.* Alcimus lib. de sent. Dei, de Latrone loquens ait, *Martyrium de morte rapit.* Anselmus alloquio cœlesti 30. de eodem agens ait: *Venerabilis ille confessor, & gloriosus martyr.* Gaufridus Vindoc. serm. 10. *Latro confessor ex latrone efficitur, & martyr ex confessione.*

Hieronym. *Augustinus.* *Hilarius.* *Eucherius.* *Drogo.* *Alcimus.* *Anselmus.* *Gaufridus.*

Hi Patres, non est vt explicentur de martyrio impropriè accepto, cùm è supradictis possint explicari proptiè iuxta regulã traditam ab Augustino de explicatione Scripturæ lib. 3 de doctrina Christi c. 10. Idcirco Binettus libro de bono Latrone, eum appellat *Archangelum Paradisi, Christi primogenitum, mundi totius Prædicatorem, Apostolum, & Martyrem.* Quamuis in hoc de martyrio propriè dicto contradicat Theophilus Raynaudus loco citato cap. 12. Vterque tamen Raynaudus & Binettus in libellis de sãcto Latrone editis doctissimos calamos sumnis eiusdem præconiis decorarunt. Si igitur sanctus Latro verè martyr Christi fuit, ii, qui malè vixerunt, in fine euadant martyres, & eos adnumerabit inter electos. Sed quia hoc vix, aut ne vix quidem reperitur in paucis; ideo ab exemplo Latronis nullum

potest

poteſt ſumi argumentum de bona morte eorum, qui malè vixerint, immo potiùs poteſt ab eo ſumi argumentum contrarium, non contingere eos, qui malè vixerint, ſalvari niſi culpas diluant martyrio.

Retorqueo denique ultimò hoc argumentum, quia ut notat Arnoldus loc. cit. conſiderare neceſſe eſt quem locum, quem modum, quod tempus hæc cauſa habuerit: quia factum eſt hoc privilegium ex præſentiali aſſiſtentia Deiparæ & Chriſti: Deiparæ, quæ aſtabat media inter ſanctum Latronem & Chriſtum, de quo tractat. præced. num. 266. Chriſti verò mundum in eo temporis articulo redimentis. Dum, ut notat Bernardus tract. in illud Ego ſum vitis vera cap. 9. *in cruce tanquam in ſede ſponſali, die nuptiali ſederet*, Quod ſi, quando Chriſtus in cruce pendebat, & ex eo largiſſimè rivi ſanguinis defluebant, quando opus redemptionis fervebat, quando Crucifixus per tot ora quot vulnera è crucis cathedra pœnitentiam prædicabat, è duobus latronibus conſortibus non utrumque convertit, ſed unum; quid ſperandum eſt de iis, qui poſtquam malè vixerint, moriuntur non cum Chriſto in cruce, ſed inter amicos decumbentes in culcitra? Certè potuit Chriſtus latronem utrumque convertere: ſed voluit in hoc ſummam difficultatem oſtendere converſionis eorum, qui malè vixerunt. Et ideo, juxta evulgatum axioma: *Vnum convertit, ne deſperares: alterum reliquit, ne præſumeres.*

CAPVT VLTIMVM.

Diluuntur argumenta pro maiore numero electorum.

XXXVI.

EX dictis facile eſt eruere reſponſiones ad fundamenta contrariæ ſententiæ.

Reſpondetur ad ſcripturas Pro numero prædeſtinatorum allatas.

Ad primum è ſcripturis, in quibus magnificatur multitudo electorum, reſpondeo cum Auguſtino lib. 3. contra Creſconium cap. 66. vbi: *Solue*, inquit, *quæſtionem. Cum Chriſtus dicat, quàm arcta eſt via, qua ducit ad vitam, pauci ſunt qui inueniunt eam. Et idem ipſe alibi dicat, multi ab Oriente, &c. recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum. Quomodo in Apocalypſi demonſtratur eorum multitudo, quam numerare nemo poterat ex omni gente, & tribu, & lingua habentium ſtolas albas palmaſque ferentium? quomodo iidem ſunt pauci, qui multi? neque enim vnum horum verum eſt, alterum falſum: cum ſit vtrumque diuina veritate prolatum. Niſi quia iidem ipſi boni, verique Chriſtiani, qui per ſe ipſos multi ſunt; in comparatione malorum: falſorumque, iidem pauci ſunt.* Ex Auguſtino igitur prædeſtinati abſolutè multi ſunt, reſpectiuè ad reprobos pauci ſunt. Hæc de beatiſſima illa turba, ſine turba: in qua quilibet è turba eſt *electus ex millibus.*

Ad locum allatum è Pſal. 138. reſpondeo ibi non loqui Prophetam de ſolis electis, ſed de quibuſcumque fidelibus. Cum enim dicit, *nimis honorati ſunt amici tui Deus : nimis confortatus eſt principatus eorum*, loquitur de Apoſtolis. Quamobrem Auguſtinus, *nimis*, inquit, *confortatus eſt principatus eorum : facti ſunt Apoſtoli : facti duces Eccleſiæ : facti arietes ducentes greges.* Ac proinde id quod ſequitur *dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur*, non poteſt de iis intelligi, qui non exceſſerunt numerum duodenarium ; ſed de iis qui conuerſi ad fidem per ipſos ad eorum principatũ pertinent. Ideo ea verba explicans idem Auguſtinus, *Per illos*, inquit, *nata eſt tanta multitudo, quæ iam ſicut arena numerari non poteſt.* Hic ergo locus non eſt ad rem: cum ibi non ſit ſermo de ſolis electis, ſed de quibuſcumque fidelibus.

Auguſtinus. Ad locum allatum è Pſal. 39. reſpondeo ex eo loco colligi oppoſitum, iuxta gloſſam Auguſtini : Qui ea verba explicans, *multiplicati ſunt ſuper numerum* : vult multiplicatos eſſe reprobos ſuper-numerum electorum. *Eſt*, inquit, *numerus : ſunt ſuper numerum. Numerus certus eſt pertinens ad illam cœleſtem Hieruſalem. Nouit Dominus, qui ſunt eius, Chriſtianos fideles, præcepta ſeruantes*, &c. *ipſi ad numerum pertinent : ſed numquid ſoli ſunt ? (alii) & ſuper numerum. Nam etſi modo, pauci ſunt, pauci in comparatione multitudinis malarum frequentiarum. Quantis turbis implentur Eccleſiæ, preſſius ſe vrgent, prope ſe ſuffocant multitudine. Rurſus ab iis ipſis, ſi mimus eſt, curritur ad amphitheatrum : iſti ſunt ſuper numerum.* Ex Auguſtino igitur reprobi multiplicantur ſuper numerum electorum, quos dicit eſſe paucos reſpectu multitudinis turbarum, quæ implent Eccleſias. Vnde patet apertè loqui de paucitate reſpectiuè ad multitudinem fidelium. Obſeruandum eſt etiam dici ab Auguſtino electos pertinere ad certum numerum, reprobos autem multiplicari ſuper numerum : quia illa multiplicatio eſſet numerus ſine numero. Ideo dicitur Eccleſ. 1. *Stultorum infinitus eſt numerus.* Stulti autem dicuntur reprobi : cum nulla excogitari poſſit maior ſtultitia, quàm æterna pro temporalibus perdere. Horum infinitus eſt numerus ; cum contrà de electis dicitur Sap 5. *computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.* Computatio ſit intra certum numerum, & ſors inter multos obtingit paucis.

Ad primam confirmationem è Scripturis, ad locum ex Matth. 25. vbi vnus tantùm repertus eſt non habens veſtem nuptialem, reſpondeo cum Auguſtino in Pſal. 61. vbi mouens eandem difficultatem, *Impleta*, inquit, *ſunt nuptiæ diſcumbentium, proiectus eſt inde ſolus vnus : & dicis, Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi. Cur non potiùs, Omnes vocati, multi electi, vnus proiectus ? Si diceret, Multi ſunt vocati, & plures electi : pauci verò reprobi ; in paucis fortè veriſi-*

milius intelligeremus unum illum. Nunc verò dicit, quod unus projectus est : & subdit, Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Qui sunt electi, nisi qui remanserunt ? Projecto uno, electi remanserunt. Quomodo projecto uno de multis, pauci electi ; nisi quia in illo uno multi ? Ex contextu igitur, & ex consequentia quam Christus infert, apparet in illo uno includi multos, ut notatum est etiam supra. Plus igitur reperti sunt ibi non habentes vestem nuptialem, quam habentes. Sed illi plures figurati sunt in uno illo, ut ibidem notat Augustinus, tanquam in suo corpore (reproborum) quod constat ex multis, respectu quorum Christus ibi pronunciat paucos esse electos. Et sic, ille locus nostræ sententiæ favet, non oppositæ. Idem dicendum de parabola decem virginum, de qua suprà num. 7. Ad secundam confirmationem ex collecta Ecclesiæ, respondeo Ecclesiam conformari divino affectui, secundùm quem *Deus vult omnes homines salvos fieri*, 1. ad Tim. 1. quantùm de se est. Et sic, Ecclesia petit quantùm de se fideles omnes prædestinari. Ex hoc autem affectu Ecclesiæ non bene infertur ad effectum.

Ad secundum argumentum principale petitum ex Patribus, & primò ad testimonium Damasceni, respondeo ex eo non probari intentum, quia dicit tantùm *eos salvari, qui non habuerunt virtutes perfectas ob desidiam, negligentiam, fragilitatem*, &c. hosque post mortem juvari suffragiis fidelium. Quod non solùm non est contra nos, sed pro nobis : quia non dicit salvari eos qui vitiis indulserunt, sed eos qui virtutes perfectas non habuerunt : addendo quod voluerint, sed ob desidiam nequiverint. Qui vivendi modus restringitur ad eos qui ad perfectionem aspirant, sed negligenter. Addi potest eum sermonem à Bellarmino in libro de Script. Eccl. recensèri inter suspectos, tanquam suppositicium : utpote in quo fiat mentio de anima Trajani precibus Gregorii ab inferis revocati.

Respondetur ad Patrum auctoritates pro numero prædestinatorum.

Ad testimonium eorum, qui videntur docere tot esse prædestinatos ex omnibus, quot ex Angelis ceciderunt ? respondeo primò, hoc argumento probari plusquam inrenditur. Nam si Angelorum multitudo, juxta id quod dicitur à sancto Thoma, incomparabiliter superat numerum non solùm omnium hominum, sed etiam omnium entium materialium ; utique tertia pars Angelorum excedet numerum omnium hominum : & sic, ad supplendam hanc tertiam partem non sufficeret universitas hominum. Respondeo secundò in eo argumento supponi aliquid falsum, aliquid dubium. Falsum est dici à Bernardo tantum esse numerum electorum, quot ex Angelis ceciderunt. Hæc enim sunt ejus verba loco citato, *Tolle hanc (Ecclesiam) & ipsa sanctorum Angelorum pro imperfectione sui numeri gloria claudicabit : nec Dei Civitas de sui integritate gaudebit.* Hæc Bernardus. Neque aliquid plus reperio in Autore de diligendo Deo. Dicitur autem de-

XXXVII. Respondetur ad eos, qui dicunt prædestinatorũ numerum æquari Angelis reprobis.

fectus Angelorum qui ceciderunt, suppleri per homines: ad quod non requiritur, vt adamussim totidem homines subrogentur, quot Angeli perierunt. Sicut nemo dixit id asseri in eo loco Pauli 1. ad Ephesios, *instaurare quæ in cœlis*, &c. quod ponitur genericè, & indefinite asserendo tantùm ruinam Angelorum damnatorum instaurandam electione hominum beatorum: ex quo potiùs colligi deber paucitas electorum ex hominibus. Quippe insistendo eidem Bernardo serm. 2. de verbis Isaiæ, *Qualem necesse est hominem inueniri, qui repudiati locum Angeli sortiatur?* Præterea dubium est, an tertia Angelorum pars ceciderit: tum quia tertia pars, iuxta multos Interpretes, non accipitur præcisè, sed pro magna parte: tum quia illud Apoc. 12. de tertia parte stellarum tracta per caudam Draconis, explicatur à plerisque de sanctis viris tempore Antichristi trahendis ad peccatum, vt volunt Ribera, Viegas, Cornelius, & alii cum Gregorio lib. 32. Moral. cap. 14. & sic non sumus in casu. Eodem modo respondeo ad testimonia eorum, qui videntur docere plures homines esse beandos, quàm sint Angeli qui ceciderunt. Nã hi Authores supponunt nesciri numerum Angelorum qui ceciderunt: & sic non loquuntur assertivè, sed dubitatiuè de numero hominum beandorum supra numerum Angelorum damnatorum. Ita Augustinus loco citato in Enchir. *Ciuitas*, inquit, *Dei nulla ciuium suorum numero fraudabitur: sed vberiore copia fortasse regnabit. Neque enim numero, aut sanctorum hominum, aut immundorum dæmonum nouimus.* Expresse igitur dubitat de numero dæmonum: & sic dubitat excedatur necne à numero hominum beandorum.

Bernard.

Respondetur ad S. Gregorium, qui prædestinatos Angelos æquales fore dicit.

Ad testimonium Gregorii docentis totidem homines prædestinandos esse, quot Angeli remanserint; Respondeo primò, vel Gregorium non sentire de multitudine Angelorum id quod postea sensit D. Thomas, nimirum excedi ab ea incomparabiliter numerum omnium entium materialium. Vel si hoc sensit, ex testimonio Gregorii colligi oppositum, nempe multò maiorem partem Angelorum esse damnatam quàm saluatam: & sic illis qui remanserunt posse coæquari numerum hominum saluandorum. Cæterùm, hoc dici non posse patet ex Matth. 18. vbi dicit Christus quæsisse ouem quæ perierat, relictis nonaginta nouem in deserto: per quas intelliguntur, iuxta communem sensum Patrum, Angeli: sicut per vnam ouem homines. Et sic, similem proportionem habent homines cum Angelis, quam habet vna ouis ad nonaginta nouem: ita vt omnes homines sint pars centesima totius numeri collecti ex Angelis & hominibus. Tum etiam id patet ex eo quod singulis hominibus assignantur singuli Angeli postremi chori: iique, ex communi assertione, ita dantur singuli singulis vt idem Angelus non detur pluribus. Vnde fit vt Angeli beati postremi chori, saltem adæquent omnes homines qui fuerunt, qui

sunt, qui erunt. Non possunt igitur tot esse homines beandi, quot sunt Angeli qui remanserunt: quandoquidem neque omnes homines beandi, neque soli Angeli postremi chori sunt ii, qui remanserunt; sed præter eos octo alii chori: quorum vnusquisque vt perfectione, ita & numero excedit postremum. Meliùs igitur alii præter nouem choros Angelorum, decimum chorum faciunt ex communi ordine prædestinatorum, vt insinuat Bonauentura in 2.d.9.qu.7.id illustrans antiquo Solis miraculo descendentis per decem lineas, 4. Reg.20.& parabola decem drachmarum, Luc.15. In quo ordo contrarius electorum ex hominibus videtur poni decuplo minor numero Angelorum sanctorum. Et hæc ad secundum argumentum principale petitum ex Patribus.

Ad tertium ex ratione respondeo, ex eo potiùs colligi contrarium: cùm per totam vitam recidiui magna ex parte damnentur, vt ostensum est cap. 6. Ad confirmationem respondeo, negando maiorem fœminarum adultarum partem saluari. Nam, suppositâ doctrina de maiore parte adultorum teptoba, quantùm hæc reprobatio decresceret in fœminis, tantùm accresceret in maribus: & sic horum non solùm maior, sed etiam maxima pars damnaretur. Quod videtur inconueniens; præsertim cùm argumenta pro fœminis non probent intentum. Nam quod in iis demitur de occasionibus extrinsecis peccandi, augetur ex intrinsecis: scilicet ex ignorantia maiore rerum diuinarum, ex mutabilitate & inconstantia animi, ex fragilitate & debilitate maiori. Aduertendum præterea est, in magnis vrbibus magnum etiam esse numerum fœminarum; quæ aut meretricium profitentur, aut lenocinium, aut incantationes & maleficia. Ex his saluatur fere nulla. In aliis verò multis peccata, non quidem maiora, sed occultiora sunt quàm in maribus; cùm iis multa peccata sint probro: in quibus mares se iactant. Sicut autem bonæ fœminæ sunt ad quendam deuotionis sensum propensiores; ita malæ sunt in suis affectibus impotentiores, effrenes ad libidinem, pertinaces in odio, perditæ in amore, fraudibus denique diaboli magis obnoxiæ hæredes illius Euæ, in quam ab illo deceptam priùs peccatum intrauit, quàm in virum. Quare sicut Eua fœmina fuit causa peccati Adæ: ac proinde radix reprobationis omnium reproborum, dependentis ab eodem peccato: ita fœminæ etiam sunt quotidie suis ornatibus, & quæsito fucis decore causa reprobationis maribus, & instrumenta diaboli. De quo plura Chrysostomus. Quare peccata multa, & illæ etiam quæ videntur piæ; negligunt. Denique si homicidia ipsæ, & furta non perpetrant; causæ sunt omnium fere rixarum, & sæpe homicidiorum inter amasios: causæ etiam furtorum, aut injustarum detentionum ad ipsarum donaria. Ex hoc autem non solùm colligitur maiorem partem fœminarum damnari comparatiuè ad eas quæ saluantur; sed etiam comparatiuè ad mares, non maiorem partem ea-

Respõdetur ad rationes pro numero prædestinatorum allatas.

XXXVIII. An fœminarum plures, saluentur, quam mares.

rum saluari, quàm marium. Et quidem Marsilius in 2.q. 13. dub. 3. affirmat patem numerum saluandorum ex viris & fœminis. Quippe iidem prædestinati post peccatum, qui fuerant antè in statu innocentiæ: in quo fuit numerus par fœminarum & marium, vt alibi dictum est. Sed hoc nititur falso fundamento, nempe eosdem prædestinari post peccatum, qui fuerant antè. Quod falsum esse ostendimus tomo 2. Theol. lib. 3. q. 15. num. 30. Ruiz verò tomo de prædestinatione, disp. 54. sect. 6. num. 4. affirmat plures fœminas prædestinatas esse, quàm mares. Alensis verò 2 p. q. 95. membr. 4 videtur in hoc propendere, vt plures prædestinati sint mares quàm fœminæ: quia sunt constantiores in bono. Quod videtur probabilius tum ex maiori similitudine sexus virilis ad Christum, tum ex maiori perfectione eiusdem sexus. Nihil autem in hoc decerni potest certi. Quod insinuat Scotus in 2. d. 20. q. 2. dum mouens hoc quæsitum, nihil in hoc decernit. Ad argumenti autem solutionem parum interest an plures fœminæ saluentur quàm viri, an è contra: modò comparatiuè ad damnandos dicatur è fidelibus minorem adultorum partem saluari. Et hæc occasione confirmationis ad tertium principale.

Respõdetur ad rationem sumptam è morientibus cum sacramentis.

Ad quartum respondeo eos, qui malè vixerint, bene mori, accidere vt in paucissimis, quemadmodum ostensum est cap. 7. Neque obstat, quod multi ex his decidant cum sacramentis: quia sæpe contingit, vt vel sacramenta suscipiantur tantùm ex quadam consuetudine, & respectu humano, ne quid patiatur existimatio. Quamobrem Politicus quidam ad extremam vnctionem accipiendam sollicitatus dixisse traditur, *vngite me, modò id conducat familiæ.* Vel suscipiantur bona fide & ex timore gehennæ, non tamen cum dolore & proposito sufficienti. Quæ quidem bona fides sæpe excusat à nouo peccato, non tamen pertingit ad effectum sacramenti, ex defectu veri doloris: qui cũ suis requisitis difficilè habetur ab homine habituato in peccatis, vt ostensum est loco cit. Quamobrem talis confessio moribundorum sæpe neque est deformis, quia per bonam fidem excusatur à sacrilegio: neque formosa per gratiam, ex defectu materiæ primæ, quæ est supernaturalis dolor; sed erit informis, idest sine deformitate sacrilegii, & sine forma gratiæ: ac proinde non est sufficiens ad salutem.

XXXIX. Dæmones ad fictam pœnitentiam in morte eũ concurrant.

Quod si multi ex hiis videntur post malam vitam bene mori; idest quia videntur aliqua signa doloris externi extorta à timore: latet autem defectus doloris interni non pertingentis ad dolorẽ super omnia saltem temporalia, sed stantis cum aliqua implicita voluntate, quod si abesset maius periculum, rediretur ad præteritas voluptates. Hoc est seriò aduertendum, vt discrimen fieri possit inter mortem bonam veram, & mortem bonam putatam: quæ nihil ad salutem confert. Immo timendum potiùs, ne ad hæc signa dæmones, in iis qui malè vixerunt, concurrant. Tum vt sub illa spe salutis decipiant morien-

rem: & sic non progrediatur vlteriùs ad verum dolorem. Tum vt decipiant superstites: qui putantes multos ex his, qui malè vixerunt, bene mori, per similem vitam sibi promittant exitum similem: & sic à sceleribus non deterreantur. Hinc etiam ortum habent multæ revelationes fictæ, quæ vulgari solent à mulierculis: quod scilicet animæ talium, vel talium, qui flagitiosè vixerunt, visæ sint in purgatorio, & interdum etiam in Paradiso. Adnituntur in hoc maximè dæmones, vt alii præsumant saltem post scelera. Et hæc pro responsione ad quartum.

Ad primam confirmationem respondeo primò, argumentum si quid probat, probare plusquam intendit. Quippe ex eo, quod bonitas Dei sit sine mensura, debet mouere efficaciter voluntatem ad communicandam sc per gratiam & gloriam, non certis hominibus, sed omnibus quod est falsum. Respondeo secundò directè, hoc argumentum non militare in nostra sententia, qui ponimus in Deo voluntatem efficacem, sed conditionatam, saluandi omnes, per quos non steterit, positis mediis conuenientibus ex parte Dei, vt ostensum est tomo 2. Theol. lib. 3. vnde intulimus, quod omnes prædestinarentur à Deo, si videret omnes ex parte sua ita cooperaturos auxiliis, vt forent perducendi ad finem per media conuenientia cursui ordinario gratiæ: quibus pauci præuidentur cooperaturi. Ita vt si alii prædestinarentur, oporteret eos perduci ad finem per media, quæ intellectus diuinus iudicat in talibus circumstantiis non conuenientia. Quod est alienum ab ipsamet bonitate diuina, vt explicatum est fusè.

Ad secundam confirmationem respondeo, amplitudinem empyrei congruam esse præmio electorum, & angustias infernalis carceris pœnæ reprobórum: nam ciuitas tam ampla decebat ciues tam dignos. Neque inuerisimile est id quod aliquando à viris piis audiui, vnicuique beatorum tantum spatii attribuendum esse quasi propriam sedem, ac domicilium, quantum totius terræ spatium exæquat: ita vt tantum ibi loci possideat, quantum omnia orbis Regna concluderet. Ad hoc autem & apta est, & sufficiens empyrei immensitas: cùm in firmamento, quod est cælum empyreo inferius, quælibet stella, quæ minima eius pars videtur, longè terræ magnitudinem superet. Contrà verò carceris inferni angustiæ aptæ sunt ad pœnam. Cæterùm inferni spatium sufficiens esse ad capienda corpora damnatorum sine penetratione, patet ex iis quæ dicuntur Apoc. 14. de lacu excurrente per mille sexcenta, idest duecenta milliaria Italica: quem locum de spatio inferni explicant Ribera, Cornelius, & alii, Quod si accedat proportionaliter latitudo & profunditas, iuxta id quod dicitur Isaiæ 30. *gehenna præparata, profunda, & dilatata*; continere potest hic locus sine vlla penetratione corporum; milliones hominum innumeros. Et hæc pro responsione ad tertium.

Beatis locus in cælo toti terræ spatio æqualis assignatur.

Ad quartum principale respondeo, primò hoc argumentum, vt

XL. Respondetur ad rationem sumptam ex efficacia sanguinis Christi.

loquitur Scotus, esse *in plus*; quia efficacia sanguinis Christi si adæquari debet per actum secundum, oporteret, saluari omnes: sicut sanguis ille est efficax ad salutem omnium. Sicut igitur non præiudicat illius interminatæ efficaciæ, quod non saluentur omnes in actu secundo, sed aliqui: ita neque; quod non saluentur plures, sed pauci

Ad primam confirmationem respondeo primò nesciri numerum Angelorum beatorum: cum numerus reproborum non habeatur ex loco allato Apocal. 12. vt ostensum est supra. Respondeo secundò, dato quod plures sint Angeli electi quàm reprobi: quod videtur valde verisimile, & iuxta sensum communem Scholasticorum, adhuc non currit paritas de hominibus: tum quia breuissima fuit Angelorum via, & nullis peccatorum occasionibus obnoxia: contrà hominum diuturna sit via, & innumerabilibus siue carnis illicebris, siue dæmonum insidiis exposita. Tum quia Angeli electi sunt è statu innocentiæ, & gratiæ originalis: contrà verò homines è massa infecta peccato. Et sic mirum non est, quod cùm omnes ex vi originalis peccati excluſi à gloria, pauciores aliqui ad eam deligerentur, pluribus in massa infecta permanentibus. Quod si Adam non peccasset, non homines aliqui, sed omnes prædestinati fuissent, vt ostensum est tom. 2. Theol. lib. 3. q. 15. num. 31. & sic, in eo casu par fuisset ratio; immò maior hominum, quàm Angelorum conditio.

Ad secundam confirmationem respondeo, concessa tanta multitudine Martyrum, nihil ex ea concludi respectiue ad multitudinem reproborum; præsertim cùm non sint prædestinati extra eos, *qui* vt notat Beda, *coronas ferunt aut de virginitate candidas, aut de passione purpuratas.* Et ideo antiquitus sanctorum Martyrum festa celebrabantur in Ecclesia, dubia pletumque aliorum salute.

Ad tertiam confirmationem respondeo, ex eo quod prædestinati sint Christi Aulici, colligi potiùs contrarium: quia magis cedit in gloriam Principis excellentia Aulicorum, quàm turba. Facit autem ad maiorem excellentiam Sanctorum illa paucitas & singularitas, vt unusquisque eorum sit *electus ex millibus.* Quippe, vt notat Hieronymus in Is. 13 *pretiosum dicitur omne quod rarum est.* Prædestinati igitur, qui Christi familiæ sunt, & Aulici, eò pretiosiores sunt, quò pauciores. Quæ paucitas non deterrere debet à bene operando, sed ad id maxime incitare. *Non te terreant*, vt inquit Hieronymus epist. 34. *descendentes, sed prouocent ascendentes. Nusquam exemplum à malis sumitur. Etiam in sæculi rebus à meliori parte incitamenta virtutum sunt.* Idcirco potiùs cum paucis arcta via ingredienda, cuius terminus augustissimus; quàm cum multis lata, cuius terminus angustiæ, & finis mors sine fine. Ideo vnumquemque admonet Climacus, *Viue cum paucis, si vis regnare cum paucis.*

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ,
Quæ in hoc opere explicantur.

Prior numerus Tractatum, ſecundus verò paginam demonſtrat.

Ex lib. Geneſis.

FACTUM eſt veſpere, & mane dies unus, *Tractat.* 1. *pag.* 105

3. Vocem tuam audivi, & timui. 1. 165

Ibid. Inimicitias ponam inter te, & mulierem: ipſa conteret caput tuum. 1. 342

Ibid. Emiſit eum Deus è Paradiſo voluptatis. 1. 202

Ibid. Eò quòd eſſet mater cunctorum viventium. 1. 351

4. Egreſſus Caïn à facie Domini, habitavit profugus in terra. 1. 168

Ibid. Poſuit ſignum in Caïn, ut non interficeret eum omnis qui inveniſſet eum. 1. 173

5. Sponſus ſanguinum tu mihi es. 1. 123

8. Frigus, & æſtus, æſtus & hiems: nox & dies non requieſcent. 1. 142

9. Arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram. 1. 364

19. Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cœlo. 1. 202. & 166

22. Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris. 2. 6. & 26

35. Benjamin filius dexteræ. 1. 354

39. Relicto in manu ejus pallio fugit. 1. 7

49. Aſer pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus. 1. 278. & 316

Ex lib. Exodi.

12. Edent carnes nocte illa aſſas igni. 1. 279

Ibid. Calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus comedetis feſtinanter. 1. 298

13. Dominus præcedebat eos ad oſtendendam viam per diem in columna nubis. 1. 280. & 368

14. Reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitum eorum. 1. 316

16. Comedetis panem veſtrum in ſatuitate. 1. 313

32. Dele me de libro vitæ. 2. 2

Ex lib. Numer.

6. Si polluatur caput conſecrationis ejus, radat illico eadem die. 1. 21

22. Non eſt motus populus de loco ſuo, donec revocata eſt Maria. 1. 355

21. Fecit ſerpentem æneum: quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur. 1. 395

Ex lib. Deuter.

32. Venenum aſpidis inſanabile. 1. 39

Ex lib. Judic.

7. Subcinericius panis in caſtra Madian deſcendit, &c. Non eſt hoc aliud niſi gladius Gedeonis. 1. 281

Ex lib. Regum.

1. 15. Projecit te Dominus ne ſis Rex, &c. Peccavit. 1. 93

Ibid. Cum parvulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es. 1. 218

1. 24. Percuſſit cor ſuum David, eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul. 1. 105

1. 25. Erit anima Domini mei cuſtodita quaſi in faſciculo viventium, Inimicorum autem ejus anima rotabitur. 2. 22

2. 1. Sta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me angoſtiæ. 1. 165

2. 12. Peccavi Domino, &c. Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum. 1. 93

2. 18. Caput adhæſit quercui, illo ſuſpenſo inter cœlum, & terram. 1. 28

3. 5. Præcepit Rex, ut tolleretur lapides grandes, lapides pretioſos in fundamentum templi. 1. 370

3. 8. Nebula implevit domum Domini. 1. 230

Ibid. Dominus dixit, ut habitaret in nebula. 1. 290

3. 19. Comedit, & bibit: & ambulavit in fortitudine cibi illius, &c. 1. 290

INDEX LOCORVM

Ex lib. Paralipom.

2. 34. Furor Domini ſtillavit ſuper nos. 1.199

Ex lib. Tobiæ.

12. Eleemoſyna eſt quæ à morte liberat: & ipſa quæ purgat peccata: & facit invenire miſericordiam, & vitam æternam. 1.224

Ex lib. Iob.

1. Nunquid fruſtra Iob timet Deum? nonne tu vallaſti eum, *&c.* 1.117
2. Percuſſus ulcere peſſimo, ſedens in ſterquilinio. 1.205
4. Conſumentur velut à tinea. 1.18
15. Bibunt quaſi aquam iniquitatem. 1.12
17. Noctem verterunt in diem, & rurſus poſt tenebras ſpero lucem. 1.142.& 201
19. In carne mea videbo Deum Salvatorem meum, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. 1.151
Ibid. Delicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. 1.147.
20. Implebuntur oſſa vitiis adoleſcentiæ: & cum eo in pulvere dormient. 1.44
21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernadeſcendunt. 1.48
25. Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius. 2.35
29. Manus Domini tetigit me. 1.144
31. Ignis eradicans genimina. 1.264
34. Quaſi de induſtria receſſerunt ab eo. 1.14
36. Concidit me vulnere ſuper vulnus: irruit in me quaſi gigas. 1.34.& 37
37. Frumentum deſiderat nubes: & nubes ſpargunt lumen ſuum. 1.308.& 316
38. Nunquid ingreſſus es theſauros nivis, & venti? 1.116
40. Abſorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam quod Iordanis influat in os eius. 1.138
42. Auditu auris audivi te: nunc autem oculus meus videt te. 1.102

Ex lib. Pſal.

1. Lignum plantatum ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. 1.77
4. Dediſti lætitiam in corde meo à fructu frumenti, vini, & olei. 1.282
5. Sepulcrum patens eſt guttur eorum. 1.174
6. Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. 1.66
7. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem. 1.169
11. Argentum igne examinarum, probatum terræ. 1.118
13. Non eſt qui bonum faciat, non eſt uſque ad unum. 2.41
14. Quis habitabit in tabernaculo tuo? *&c.* qui loquitur veritatem in corde ſuo. 2.45
Ibid. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: timentes autem Dominum glorificat. 1.335
Ibid. Deſcendant in Infernum viventes. 1.10
17. Dolores inferni circumdederunt me: præoccupaverunt me laquei mortis. 1.176.& 179
21. Reminiſcentur, & convertentur ad Dominum omnes fines terræ. 1.267
Ibid. Edent pauperes, & ſaturabuntur, *&c.* 1.283
Ibid. Vota mea Domino reddam in conſpectu timentium eum. Edent pauperes, & ſaturabuntur. 1.288
22. Virga tua, & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. 1.373
Ibid. Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos, qui tribulant me. 1.309.& 284
28. Vox Domini præparantis cervos. 1.10
30. Oblivioni datus ſum tanquam mortuus à corde. 1.277
31. Multa flagella peccatoris. 1.170
32. Confitemini Domino in cithara, in ſpalterio decem chordarum. 1.143
33. Mors peccatorum peſſima. 2.51
Ibid. Oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum. 1.339
Ibid. Timorem Domini docebo vos. 1.10
35. Homines, & jumenta ſalvaſti, Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam, Deus. 2.7
37. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me. 1.17
Ibid. Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. 1.33
40. Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem. 1.221
41. Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus. 1.122
Ibid. Abyſſus abyſſum invocat. 1.24
44. Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis. 1.345
45. Fluminis impetus lætificat civitatem Dei. 1.199
48. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me. 1.50
50. Amplius lava me ab iniquitate mea. 1.58
Ibid. Peccatum meum contra me eſt ſemper. 1.59
Ibid. Cor mundum crea in me Deus. 1.61
54. Quoniam inter multos erant mecum. 2.11
55. Poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo. 1.81
Ibid. Pro nihilo ſalvos facies illos: in ira populos confringes. 1.195
57. Injuſtitias manus veſtræ concinnant. 1.14. & 16

65. Transivimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, 1.122.& 143
68. Deleantur de libro viventium, 2.2
Ibid. Non absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum, 1.36
71. Et erit firmamentum in terra, in summis montium, 1.291
72. Si dicebam narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobavi, 1.97
Ibid. In labore hominum non sunt: & cum hominibus non flagellabuntur, 1.170. & 181. & 202
Ibid. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, 1. 14.& 203
77. Panem Angelorum manducavit homo, 1. 184.191.& 308
80. Dimisit eos secundùm desideria cordis eorum: ibunt in adinventionibus suis, 1.182
83. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, 1.215
85. Salvum fac filium ancillæ tuæ, fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur, 1.344
86. Memor ero Rahab, 1.355
Ibid. Sicut lætantium omnium habitatio est in te, 1.374
90. Cum ipso sum in tribulatione. 1.120
91. Donec fodiatur peccatori fovea, 1.203
Ibid. Exaltabitur sicut unicornis cornu meum, 1.261
93 Et dixerunt non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob, 1.17
94. Quadraginta annis proximus fui generationi huic. 1.121
98. Propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum, 1.104
101. Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum, 1.314
102. Misericordia Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum, 1.7
106. Omnem escam abominata est anima eorum: appropinquaverunt usque ad portas mortis, 1.319
109. De torrente in via bibet. 1.199
110. Initium sapientiæ timor Domini. 1.4
Ibid. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se, 1.286.304
111. Iucundus homo, qui miseretur, & commodat: disponet sermones suos in judicio, 1.222
Ibid. Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum sæculi, 1.244
115. Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus, 2.51
Ibid. O Domine, ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ, 1.344
118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, 1.87
125. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. 1.82.& 189
135. Virum injustum mala capient in interitu, 2.51
138. Forsitan tenebræ conculcabunt me, 1.17
Ibid. Confige timore tuo carnes meas, 1.5
147. Qui posuit fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te, 1.313

Ex lib. Proverbiorum.

5. Iniquitates suæ capiunt impium: & funibus peccatorum suorum constringitur, 1.25
8. Ego diligentes me diligo: & qui mane vigilaverit ad me inveniet me, 1.344
Ibid. Qui me invenerit, inveniet vitam: & hauriet salutem à Domino, 1.346
14. Oculi Domini super timentes eum, 1.8
Ibid. Risus dolore miscebitur: & extrema gaudij luctus occupat, 1.183
15. Secura mens juge convivium, 1.362.& 177
16. Melior est patiens viro forti, 1.108
19. Timor Domini ad vitam, & in plenitudine commorabitur. 1.8
21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur, 1. 239
22. Adolescens juxta viam suam, & cum senuerit non recedet ab ea, 1.44
23. Quando sederis, ut comedas cum Principe, 1.287
29. Vito, qui cortipientem dura cervice contemnit, tepentinus ei superveniet interitus, 2.52
31. Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus, 1.347

Ex Ecclesiaste.

6. Vir, cui tribuit Deus honorem, & substantiam: nec tribuit ei potestatem, ut comedat ex eo, &c. 1.155

Ex lib. Canticorum.

1. Osculetur me osculo oris sui, &c. Si ignoras te, ô pulchertima inter mulieres, egredere, & abi, 1.140.& 305
Ibid. Meliora sunt ubera tua vino, 1.310
Ibid. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, 112. & 268
Ibid. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te, amica mea, 1.318
Ibid. Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento, 109 & 110
2. Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque cervorum, 1.21
Ibid. Tempus putationis advenit: flores apparuerunt in terra nostra, 111.& 112

Digitized by Google

Ibid. Sicut lilium inter ſpinas, ita amica mea inter mulieres, 2.23.& 28
Ibid. Columba mea in foraminibus petræ, & in cavetna maceriæ, 1.269.& 338
Ibid. Qui paſcitur inter lilia. 1.265.
3. Videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis, in die lætitiæ cordis ſui, 1.123
Ibid. Ferculum, quod ſibi fecit Rex Salomon media charitate conſtratum, 1.314
4. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, 1.260
5. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illa: lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos, 1.55
Ibid. Manus meæ ſtillaverunt myrrham: & digiti mei pleni myrrha probatiſſima, 1.152
Ibid. Comedi favum cum melle meo: bibi vinum cum lacte meo, 1.302
Ibid. Manus ejus tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis, 1.144
7. Venter tuus acervus tritici vallatus liliis, 1. 259.& 390
Ibid. Umbilicus tuus crater tornatilis nunqnam indigens poculis, 1.391
Ibid. Iuncturæ femorum tuorum ſicut monilia, 1.392
Ibid. Quid videbitis in Sunamite niſi choros caſtrorum, 1.392
8. Fuge dilecte mi: ſimilis eſto capreæ hinnuloque cervorum, 1.121
Ibid. Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, 1.140

Ex lib. Sapientiæ.

3. Deus tentavit eos, &c. tanquam aurum in fornace probavit eos. 1.139.& 147
Ibid. Felix eſt ſterilis, & incoinquinata, quæ neſcivit thorum in delicto, habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum, &c. 1. 256. Et ſpado, qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, &c. 256
4. O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate, immortalis eſt enim memoria illius, &c. 1.256
16. Dulcedinem tuam, quam in filios habes, oſtendebat: & deſerviens unuſcujuſque voluntati, 1.320

Ex Eccleſiaſtico.

2. In igne probatur aurum: homines verò receptibiles in camino humiliationis, 1.110 & ſeq.
3. Ignem ardentem extinguit aqua: & eleemoſina reſiſtit peccatis, 1.228
5. Ne tardes converti ad Dominum, &c. ſubitò enim ſuperveniet ira illius, 1.38
Ibid. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, 1.56
Ibid. Peccavi, & quid acciderit mihi triſte? 1.206
10. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, 1.210
21. Quaſi à facie colubri, fuge à peccato, 1.7
24. Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo: & dixit mihi, in Iacob inhabita, in Iſrael hæreditate, in electis meis mitte radices, 1. 347
Ibid. Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt, 1.348
Ibid. In me omnis gratia viæ, & veritatis: in me omnis ſpes vitæ, & virtutis, 1.349
Ibid. Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano. 1.375. Quaſi cypreſſus in monte Sion, 1.375. Quaſi palma exaltata ſum in cades, 1.376. Quaſi plantatio roſæ in Iericho, 1.377. Quaſi oliva ſpecioſa in campis, 1.378. Quaſi platanus exaltata ſum juxta aquas, in plateis. 379. Et ſicut cinnamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi, 1.380.& 381. Quaſi myrrha electa odorem dedi ſuavitatis, 382
27. Vaſa figuli probat fornax: & homines juſtos tribulatio, 1.148
29. Conclude eleemoſinam in ſinu pauperis: & hæc pro te exorabit ab omni malo, 1.229
33 Timentibus Dominum non occurrent mala, 1.6
34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? 2.46
Ibid. Qui timet Dominum nihil trepidabit, &c. 1.6
35. Oratio humiliantis ſe penetrat nubes, 1.208

Ex Iſaia.

3. Auferet Dominus omne robur panis, & virum bellatorem, 1.324
9. Factus eſt principatus ſuper humerum ejus, 1. 126.& 133
10. Reliquiæ ligni ſaltus ejus præ paucitate numerabuntur, 2.11
11. Delectatur ab ubere ſuper foramine aſpidis; & in caverna teguli manum ſuam mittit, 1.316
12. Hauritis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris, 1.272
14. De radice colubri egredietur regulus, 1.30
19. Quod confotum eſt erumpet in regulum. 1.30
21. Pone menſam, & contemplare in ſpecula comedentes, & bibentes, ſurgite Principes, 1. 279
25. Faciet Dominus exercitum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium, &c. & præcipitabit faciem vinculi colligari, &c. & præcipitabit mortem in ſempiternum, 1.291. & 311
26. In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini, 1.16

28. Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraïm, & flori decidenti gloriæ exultationis ejus, 1.184
Ibid. Dixistis, percussimus fœdus cum morte, & cùm inferno fecimus pactum, 1.185
30. In bellis præcipuis expugnabit eos, 1.285
35. Adducet Dominus ultionem retributionis, ipse veniet, & salvabit nos, 1.249
43. Cum ambulaveris in igne non combureris, &c. noli timere, ego tecum sum, 1.120
54. In momento indignationis abscondi faciem meam, & in misericordia sempiterna misertus sum tui, 1.105
56. Hæc dicit Deus Eunuchis, qui custodierint sabbata mea, dabo eis in domo mea & in mutis locum, & nomen filiis, & filiabus, &c. 1.256
57. Non est pax iniquis dicit Dominus, 1.157
Ibid. Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, 1.158
58. Sustollam te super altitudinem terræ, 1.160
59. Iniquitates vestræ divisetunt inter vos, & Deum, 1.4
Ibid. Iundabo super eam quasi fluvium pacis, t.59
62. Super muros tuos, Hierusalem, constitui custodes, 1.339
65. Puer centum annorum morietur: & peccator centum annorum maledictus erit, 1.26.& 45
66. Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum spiritus, & trementem sermones meos? 1.7
Ibid. Vermis eorum non morietur, 1.175
Ibid. Erit Sabbatum ex Sabbato, 1.181

Ex Ieremia.

1. Virgam Vigilantem ego video, 1.101
3. Assumam vos unum de civitate, & duos de cognatione: & introducam vos in Sion, 2.30
8. Ecce ego mittam vobis serpentes, & regulos, quibus non est incantatio, 1.30
11. Venite mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium: & nomen ejus non memoretur ampliùs, t.329
12. Quare via impiorum prosperatur? &c. 1.185
13. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut varietates suas, t.31
25. A facie iræ columbæ, à facie iræ furoris Domini, 1.250
31. Novum fecit Dominus super terram. Fœmina circumdabit virum, 1.198

Ex Ezechiele.

9. Signa Tau super frontes virorum gementium, & dolentium, &c. 1.99.& 2.10
16. Auferetur zelus meus à te: quiescam, nec irascar amplius, 1.185.& 186
22. Versa est mihi domus Israël in scoriam. Omnes isti æs, stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, &c. 1.147
28. In deliciis Paradisi fuisti, &, tu Cherub extensus, & protegens, &c. ejeci te de monte Dei, & perdidi ô Cherub, &c. 1.216

Ex Daniele.

4. Somnium vidi, quod perterruit me: & visiones capitis mei conturbaverunt me, 1.168
7. Thronus ejus flamma ignis: rotæ ejus ignis accensus: fluvius igneus rapidusque egrediebatur à facie ejus, 1.10
10. Accinctus ad renes auro obrizo, 1.300

Ex Osea.

2. Ecce ego lactabo eam: ducam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor ejus. 1.301
4. Non visitabo super filias vestras cum adulteraverint, 1.186
9. Profundè peccaverunt, 1.15

Ex Amos.

9. Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum in terris fundavit, 2.25

Ex Iona.

3. Vestiti sunt sacco à majori usque ad minorem. t.86
Ibid. Vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, & misertus est Deus, 1.52

Ex Michæa.

7. Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, præcoquas sicut desideravit anima mea, 2.9

Ex Habacuc.

1. Cibus ejus electus, 1.138
3. In luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis hastæ tuæ, 1.316

Ex Zacharia.

1. Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum: & post eum equi rufi, varij, & albi, 1.338
9. Quid bonum ejus, & quid pulcrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? 1.292
12. Effundam super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiæ, & precum: & aspicient in quem confixerunt: & plãgent eum planctu quasi super unigenitum, 1.370

Ex lib. Machab.

1.1. Venundati sunt, ut facerent malum, 1.167
2.6. Non enim sicut in aliis rationibus Dominus patienter expectat, ut eas cum judicii dies advenerit in plenitudine peccatorum puniat, 1.186

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matth.

3. PErmundabit Deus aream suam, & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet, &c. 2.24

14. Per multas tribulationes opottet nos intrare in regnum Dei, 1.191
5. Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui odetunt vos, &c. ut sitis filij patris vestri, 1. 148.& 255
Ibid. Beati pauperes spiritu, 1.209
Ibid. Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, 1.252
Ibid. Si diligitis qui vos diligunt, nonne, & publicani hoc faciunt? 1.251
6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, 1.245
Ibid Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. 1.251.& 253
7. Intrate per angustam portam, &c. 1. 192. & 2.12
8. Mitte nos in gregem porcorum, 1.265
10. Qui non accipit crucem suam, & venit post me, non est me dignus, 1.187
11. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, 1 235.& 2.32
12. Noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat, 2.47
13. Exiit qui seminat, &c. Quædam ceciderunt secus viam, &c. 2.24
Ibid. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, 1.312
15. Sunt Eunuchi, qui seipsos castraverunt, 1.257
17. Nubes lucida obumbravit eos: & vox de nube dicens: Hic est filius, &c. 1.194
18. Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, &c. nonne ergo oportuit te misereri conservi tui? 1.253
Ibid. Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum, 2.38
19. Dives difficilè intrabit in regnũ cœlorum, 2.13
21. Plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, 1.338
22. Multi sunt vocati, pauci verò electi, 210.
Ibid. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. 2.41
23. Similes estis sepulchris dealbatis, 1.174
24. Si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, &c. & vos estote parati, 1.38
25. Simile est regnum cœlorum decem Virginibus, &c. 1.350.& 2.14
Ibid. Statuet oves à dextris. 1.214.& 251
Ibid. Venite benedicti. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c. 1.225
Ibid. Ite maledicti. Esurivi enim, & non dedistis, &c. 1.239
26. Egressus foras flevit amarè, 1.54.68.70.& 85
27. Angariaverunt, ut tolleret crucem, 1.152
Ibid. Tenebræ factæ sunt super universam terram, 1.194

Ex Luca.

1. Abiit in montana cum festinatione, 1.357
3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, 1.89
6. Væ vobis divitibus, qui habetis consolationes vestras, &c. 1.189. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, ibid.
7. Lacrymis cœpit rigare pedes ejus, 1 67 & 88
11. Date eleemosinam, & ecce omnia munda sunt vobis, 1.229
12. Destruam horrea mea, &c. Stulte, hac nocte animam tuam reperent, 1.41
Ibid. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur? 1.125.& 126
15. In alieno fidelis non fuisti, 1.243
16. Homo quidam erat dives, & induebatur purpura & bysso, 1.189.& 240
Ibid. Recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala nunc hic cõsolatur, tu verò cruciaris, 1.201
18. A longè stans nolebat nec oculos ad cœlum levare, 1.62
21. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, 1.321
Ibid. In patientia vestra possidebitis animas vestras, 1.149
23. Domine memento mei dum veneris in regnum tuum, 2.64.& seq.
Ibid. Omnis turba eorum qui simul aderant, revertebantur percutientes pectora sua, 1.270

Ex Ioanne.

2. Implete hydrias aqua, 1.9
5. Piscina quinque porticus habens. In his jacebat multitudo, &c. 2.21
Ibid. Ille erat lucerna ardens, & lucens, 1.217
6. Cum cognovisset quia venturi essent ut facerent eum Regem, fugit in montem, 1.104
Ibid. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Habet vitam æternam: Ego resuscitabo eum in novissimo die, 1.293.& 309
10. Oves meæ vocem meam audiunt, 1.214
11. Voce magna clamavit, Lazare veni foras, 1.35.& 36
13. Post buccellam intravit in eũ Satanas, 1.330
19. Erat in loco, ubi crucifixus est, hortus, 1.126
Ibid. Exivit sanguis, & aqua. 1.197
20. Insufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. 1.31
22. Dixit eis pax vobis: & cum hoc dixisset, ostendit eis manus, & latus. 1.160

Ex Actibus Apost.

8. Eleemosinæ tuæ, & orationes tuæ ascenderunt in cœlum, 1.230
9. Durum est tibi contra stimulũ calcitrare, 1.171
13. Inveni David virum secundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas, 1.259

20. Beatius eſt magis dare, quàm accipere, 1.231
Ibid. Ad ea, quæ mihi opus erant & his qui mecum ſunt miniſtraverunt manus iſtæ, 1.232

Ex Epiſtolis Pauli. Ad Romanos.

2. Secundùm duritiam tuã, & cor impœnitens, 1.37
Ibid. Theſaurizas tibi iram in die iræ, 1.13
5. Tribulatio patientiam operatur, 1.108. & 111. & 146
Ibid. Gloriamur in tribulationibus, 1.185
6. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, 1.29
Ibid. Mortui ſumus peccato. 1.55
12. Spe gaudentes, in tribulatione patientes, 1.150

Ad Corinthios.

1.6. Neque molles, neque fornicarij, neque adulteri poſſidebunt regnum Dei, 1.262
1.9. Omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium, 2.16. & 17
Ibid. Caſtigo corpus meum, *&c.* 17
1.10. Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt: ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo, 2.15
1.11. In qua nocte tradebatur, *&c.* 1.297
5.13. Si diſtribuero omnes ſubſtantias meas in cibos paupetum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt, 1.237
15. Egò ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, 1.64
2.1. Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis: qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, 1.114. & 227

Ad Galatas.

6. Nolite errare, Deus non irridetur: quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet. 2.54

Ad Epheſios.

4. Deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impuditicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, 1.263
5. Scitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti, 1.245
6. Non eſt nobis colluctatio adversùs carnem, & ſanguinem, 2.33

Ad Coloſſenſes.

3. Induite vos ſicut electi Dei, ſancti, & electi viſcera miſericordiæ, 1.227

Ad Theſſalonicenſes.

1.5. Dies Domini ſicut fur in nocte ita veniet, 1.38
1.3. Nemo moveatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus, 1.199. & 200

Ad Timotheum.

1.1. Quidam repellentes bonam conſcientiam, circa fidem naufragaverunt, 1.264
1.6. Qui volunt divites fieri incidũt in tentationẽ. Radix enim omnium malorũ eſt cupiditas. 1.242
2.2. Non coronabitur, niſi qui legitimè certaverit. 1.106

Ad Hebræos.

6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cœleſte, *&c.* & prolapſi ſunt, rurſus renovari ad pœnitentiã, 2.47
11. Fide obtulit Abraham Iſaac cum tentaretur, 1.109
12. Quem diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit, 1.193

Ex Epiſt. Iacobi.

1. Nemo cum tentatur dicat quòniam à Deo tentatur: Deus enim neminem tentat, 1.139
5. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, *&c.* Patientes eſtote & vos, 1.150

Ex Epiſt. Petri.

1.3. Cum fabricaretur arca, in qua pauci, ideſt octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma. 2.17
1.4. Tempus eſt, ut judicium accipiat à Domo Dei, 1.15
Ibid. Si juſtus vix ſalvabitur: impius, & peccator ubi parebunt? 2.35
2.1. Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis, 1.3

Ex Apocalypſi.

1. Facies ejus ſicut ſol lucet in virtute ſua, *&c.* Pedes ejus ſimiles aurichalco, 1.130
Ibid. Præcinctus ad mammillas zona aurea, 1.301
2. Vincenti dabo manna abſconditum, & calculum candidum, 1.294
3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam, 2.3
Ibid. Qui habet clavem David, *&c.* Ecce dedi coram te oſtium apertum, 1.83
4. Similis aſpectu lapidis jaſpidis, 1.127
7. Nolite nocere terræ & mari, quouſque ſignemus ſervos Dei noſtri, 1.100
11. Apertum eſt templum in cœlo, & viſa eſt arca teſtamenti in templo, 1.317
12. Mulier amicta Sole, *&c.* 1.362
14. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati: Virgines enim ſunt, *&c.* Et in ore eorum non eſt inventum mendacium, 1.8. & 257
20. Et alius liber apertus eſt, quia eſt vitæ, 2.20
21. Civitas in quadro poſita, *&c.* 2.7
Ibid. Duodecim portæ duodecim margaritæ, 1.83. & 97
Ibid. Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis ipſorum, 1.84
22. In medio plateæ ejus lignum vitæ, 1.312

Finis Indicis locorum Sacræ Scripturæ.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Prior numerus Tractatum, secundus verò paginam demonstrat.

A

Abraham.

ABraham à Deo tentatus decies, 1.142
Abrahæ sinus in Mariæ sinum permutatus, 1.501

Adam.

Adam victus in paradiso: Iob victor in stercore, 1.205
Adam cur vocatus à Deo timuerit, 1.165

Adolescentia.

Adolescentiæ vitia in senecta, 1.43
Adolescens dilata ad mortem pœnitentia repente interiit, 1.48

Vide Iuventus.

Agnus.

Agnus Paschalis figura Christi, 1.280
Crucis speciem præferebat, 1.100
† B. Aloysius Dei recessum à se precabatur, 1.121
Ambitiosi excludi videntur etiam à numero fidelium, 1.216

Amor.

Amor dulcis tyrannus, 1.80
Inter amorem Dei, & amorem sui discrimina, 2.42
Amor erga Deum efficax dignoscitur ex effectu, 1.117
Amor sui reprobationis signum, amor Dei prædestinationis, 2.37
Amor Dei, & amor sæculi discernit electos, & reprobos, 2.42
Amor Dei cansat timorem peccati, 1.5
† Andreas properat ad tormenta sicut ad ornamenta, 1.124
Angariare vox Persica, 1.152
Crucis angaria salutaris, 153

Angelus.

Angeli sepes, & muri Ecclesiæ, 1.338
Oculi, & aures Dei, 1.339
Castra ponunt ad tuendos electos, 1.178
In prædestinatorum præsidium à Deo sunt specialiter dati, 1.338
Angeli Custodis affectus prædestinationis signum, 1.337
Defectus in Angelorum obsequio reprobationis signum, 1.340
Angeli variis similitudinibus adumbrati, 1.338
Eorundem varii tituli, 1.340
Angelorum prædestinatorum numerus major est numero reprobatorum, 2.4
Angelus descendens in piscinam figura Christi, 2.21
Angeli custodes procul se à peccatoribus amovent, 1.58
† In Antiocho Rege pœnitentiæ factæ exemplar ostenditur, 2.56
Antiochiæ priscæ magnitudo, 2.26
Antonij facies semper hilaris, 1.122
Christus illi affuit in pœnis, 1.122
Apes mel conficiunt è guttis maris, & rore cœli, 1.112
Apostoli cerui, 1.31
Aqua, & ignis auspicia nuptiarum, 1.123
Aqua prosperitatis symbolum, 1.143
Arsenij metus in morte, 1.18
Arca Noë figura salvandorum, 2. 17. Ejus pars superior arcta, inferior lata paucitatem salvandorum designat, 18
Aspidum venenum insanabile, 1.39

Astrologi.

Astrologorum præsagia damnant plurimos, 1.41
Iis sese dæmon immiscet, ibid.
Astrorum observationes viam præbent ad inferos, 1.42
Astrologiæ judiciis dediti characterem habent damnationis, 1.42

Avaritia, Avarus.

Avaritia reprobationis signum, 1.139
Avaritia Iudæ reprobationis initium. 1.24
Avarorum viæ difficiles, 1.155. Parcunt oti, ut parcant marsupio, ibid. Mercantur gemmas pretio capitis, ibid.

B

Baptismus.

IN Baptismo conscribimur Christi milites, 2.39
† Basilicus macula coronatus figura Diaboli, & peccati, 1.30
Afflatu, & aspectu necans, symbolum habitus vitiosi, ibid.

Beati.

Beatis si quod inest desiderium, inest patiendi pro Christo, 1.125
Memoriâ tribulationum fruuntur, 1.127. & 128
Crucis signo in cœlo insigniti, 1.100
Beneficii quædam solutio est ipsa confessio, 1.64
† Beneficii præteriti memoria gradum facit ad nova, 1.65
Bellarmini de se testimonium, 1.8

Blasphemia.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Blaſphemia.

Blaſphemia reprobationis ſignum maximum, 1. 14

Blaſphemos nihil aliud delectat præter peccare. ibid.

C

Cœlum.

Via ad cœlum ſanguinea. 1.101

Cœleſtis patria tota ſanguinea. 1 97

Cœlum haſtis argenteis per eleemoſinam expugnatur. 1.235

Cœlum firmamenti quot milliaria efficiat. 2.7

Cain.

Cain cur deſperarit poſt peccatum. 1.164

Cur non ſtatim punitus. 1.168.& 173

Ejus timor perpetuus poſt peccatum. 1.173

Vita eſt ei indulta ad pœnam. ibid.

† Cantieorum liber totus Virginem præmonſtrat. 1.393

Caprea.

Captea, cum dormit, uno oculo vigilat. 1.121

Cui ſponſus aſſimilerur capreæ, &c. ibid.

Caſtitas, Caſti.

Caſtitas ſuperbiæ adjuncta interdum amittitur circa finem. 1.220

Caſtitatis certamina in hac vita ſunt duriora. 1.256

Caſtitas nos reddit Angelis ſimiles, 1.257. æquales, & majores. 258

Caſtis adeſt ſpeciale patrocinium Mariæ. ibid.

Caſtitatem comitantur omnes virtutes cum Deo unitivæ. 1.260

Caſtitati lumen, luxuriæ conjunguntur tenebræ. 1.263

Cervi.

Cervi velocitas. 1.22

Cervi pariunt ex timore tonitrus. 1.10

Cervi parientes peccatores pœnitentes. ibid.

Afflatu extrahunt ſerpentes. 1.31

Dum fugiunt poſt ſe reſpiciunt. 1.121

Charitas.

Charitas per tribulationem argentum purgatum ſeptuplum. 1.118

Vinculum animæ cum Deo. 1.119

Charitate Chriſti infuſa lapidibus, lignis, & cratibus, cuncta dulceſcunt. 1.127

Charitatis virtus in Virginitate non minùs, quàm in martyrio ſplendet. 1.260

Charitatis augmentum per Euchariſtiam. 1.300

CHRISTVS.

Chriſti nativitas prædeſtinationis medium. 2 10

Chriſtus paſtor ovem imponens ſuis humeris. 1.20

Cur cervo aſſimilatus. 1.31

Tres mortuos ſuſcitavit, unum domi, alterum foris, tertium in ſepulcro. 1.34

Cur bis dicatur clamaſſe, bis lacrymaſſe. 1.35

Cur pedes ſuos cum diſcipulis non laverit. 1.68

Lavacrum pœnitentiæ non refugit. 1.92

Bonus eſt Cypri inter afflictiones. 1.112

Sudor ſanguinis, & aſcenſio in cœlum cur in oliveto. 1.100

Cur tentari voluerit poſt baptiſmum. 1.137

Electus eſt in tentatione prototypus. 1.139

Cum eo congreſſus eſt Lucifer in deſerto. ibid.

Venit fabricate ex hominibus novos Seraphim. 1.218

Eleemoſinas erogabat. 1.232

Ejus nomen proprium *miſericordia.* 1.233

Chriſti paſſio, eiuſque memoria.

Chriſti tota vita crux, & martyrium. 1.126. & 197

Chriſti paſſio balneus. 1.125. Chriſti gaudium in paſſione, ibid. Mare paſſionis calix fuit illi exiguus, 126. Vulnera punctiones leviſſimæ, Calvarii dolores horti deliciæ. ibid.

Chriſti gaudium in paſſione, 1.125. Deſiderium patiendi, 124. Bibit è torrente, nos de calice. 1.199

Chriſtus in cruce Rex ſex titulis inſignitus. 1.118

Admirabilior in paſſione, quàm in creatione. 1.130

Chriſtus flevit ſæpe, riſit nunquam. 1189

Regnum fugit, erucem appetiit. 1.204

Aſſidua paſſionis Chriſti memoria peccatum ab anima arcet. 1.268

Vulnera manuum, & pedum ſunt pectæ foramina: lateris, caverna maceriæ, 1. 269. Phyſicè in nobis gratiam cauſant, 1.272. Per ea ad cognitionem Divinitatis aſcenditur, 1. 269. In eis domicilium eſt ſtatuendum. 1.275

Vulnus in latere aquam in lacrymarum fontem profudit; 1.81. & 197. Eſt electorum oſtium ad vitam. 1.278

Meditatio paſſionis Chriſti plus valet, quàm alia externa opera. 1.276

Exhibendum aliquid memoriæ paſſionis Chriſti. 1.276.& 277

Oblivio paſſionis Chriſti reprobationis ſignum. 1.277

Clavi annuli ad deſponſandum. ibid.

Concionatores.

Concionatores figurati per canes. 1.19

Eorum vox incantatio non valens contra habituatos in peccatis. 1.30

† Confeſſarii mali electio reprobationis medium. 1.94

Conjugii copula dolorum officina. 1.154

Conſcientia.

Conſcientia bona perpetuum convivium, 1.162
Aix bonæ conſcientiæ in tribulationibus aſylum, 1.157
Conſcientia accuſatrix omnium acerbiſſima, 1. 164. Cæcet eſt, 167. Mortuos excitat, ut accuſent, 165. Iudex incorruptus, 167. Muta ante peccatum, poſt peccatum clamitat, 1.164. Ei neque ſomnus ſuavis eſt, neque cibus, 162
Conſcientiæ malæ divinæ juſtitiæ gladius immi-net, 1.162
Conſcientiæ ſtimuli de peccatis, 1. 60. Satellites tationis, 157. Pungunt acerrimè, 171
Tredecim tribulationes improbotum, quas iis offert conſcientia, 1.163

Conſuetudo.

Conſuetudo mala tyrannis, 1. 31. Tumulus, 35. Puteus interitus, 36. Vltimus gradus præcipitii, 37. Difficilè eraditur, 44. Superat naturam, ibid. Parit quaſi neceſſitatem, 50

Crux.

Crux Chriſti, clavis eſt Paradiſi, 1.98. Teſſera ſalvandorum, 100. Signum vitæ, ibid. Principatus, 128. Atatrum ut fides germinet, 151
Crucis ſigno Beati in cœlo inſigniti, 1.100
Crucis angaria ſalutaris, 1.153
Crux mentis in reprobis ex conſcientia mala, 1. 157
Crucis nomine tribulationes, 1.187
Ejus ſpeciem præferebat Agnus paſchalis, 1.100
In crucis ligno, & ſtella Mariæ viatorum ſpes poſita, 1.487
Crucis encomia, 1.336

D

David.

David peccata ſua ſempet coram ſe cernebat, 1.60
Davidis humilitas poſt peccatum, 1. 62. Mœtor, 86
Ejus pœnitentia lacrymoſa, 1.66
Davidis lacrymæ Chriſtum ex ejus progenie meruere, 1.67
Davidis vulnus medicina aliorum, ibid.
David punivit in oculo quod peccaverat per oculos, 1.87
Davidis, & Saulis pœnitentiæ diſcrimen, 1.93
Davidi proſperitas, & otium pepetere adulteium, 1.205
David mitis in advetſa fortuna, ſævus in proſpera, ibid.
Ob humilitatem ad utrumque regnum evectus eſt, 1.218
Secundùm cor Dei dictus ob injuriarũ oblivionẽ, 1.250

DEVS.

Dei thronus eſt flammeus, 1.10
Dei oculi flamma ignis, tegmen ardoris, 1.7
Deus fidelis debitor, miſericordiſſimus promiſſor, 1.116
Deus in carcere detentus cum detentis, 1.120
Adeſt in fornace cum puetis Babylonicis, ibid.
Deus tunc proximus cum videtur inſenſus, 1.121
Ita Dei maxima non iraſci, 1.186. Si in hac vita iraſcatur, effectus eſt miſericordiæ, ibid. Ejus diuturnior patientia majus eſt reprobationis indicium, 1.206
Dei fere tota occupatio in exaltatione humilium, depreſſione excelſorum, 1.210
Cur dicatur patet miſericordiarum, 1.227
Peccata contra proximos ulciſcitur magis, quàm peccata contra ſe, 1.254
Deus adeſt tribulatis, *Vide Tribulatio.*
Dei Amor, *Vide Amor.*
Dei timor, *Vide Timor.*
† Deſperatio prope mortem peccatores invadit, 1.48

Diabolus.

Diaboli regnum, 1.29
Eos acriùs oppugnat, à quibus victum ſe agnoſcit, 1.137
Sicut pirata naves ditiores invadit, ibid.
Diaboli fortitudo, calliditas, 1. 138. cur dictus mytmicoleon, ibid. Malignitas, 139. Ejus in homines odium, & acumen, 2.33
Fraudes, ſtratagemata, 34
Dæmones ſinguli ſingulis aſſignati, ibid. Eorum perſecutio gravior quàm tyrannorum, 34
Omnes adhibent conatus in extremo vitæ, 2.49
Ab eo oppugnari, & non expugnati, maximum prædeſtinationis ſignum, ibid.
Ejus cibus electus, ibid.
Propter peccata aliquando homines capit corporaliter, 1.178
Excruciare incipit reprobos in hac vita, ibid. Peccatores quoſlibet obſidet, ibid. caſtra ponit ad retinendos reprobos, 177
† Dilatio pœnitentiæ, *Vide Pœnitentia.*
Diluvium univerſale figura extremi judicii, 2.18

Divitiæ.

Divitiæ ſpinæ, 1.155
Divitiæ reprobationis cauſa: ſalutis, mendicitas, 1.190
Divitibus difficultas ſalutis, 2.13

E

Electi.

Electis motus in fine velociot, reprobis tardior, 1.45
In morte electi præguſtant cœli gaudia: reprobi tartari pœnas, 1.49
Electorum dies incipit à veſpere, 1.105. Reproborum à mane proſpetitaris, ibid.
Tres electorum ſtatus, inchoatio, profectus,

perfectio, t.140
Electi Deo gratias agunt in utraque fortuna, t.144
Plerique semper tribulantur, t.145
Electi sunt digiti Ecclesiæ, t.152
Electis tempestas deforis, interiùs tranquillitas: è contra in reprobis, t.159
Electorum mens suavissimè epulatur, t.176
Electi hic cruce signantur, t.187. Vt in die judicii sub vexillo crucis recipiantur, 176
Electorum peccata puniri solent in hac vita, t.200
Electi de se humiliter, reprobi magnificè sentiunt, t.218
Dicuntur pauci de terra, 2.11
Designantur per eos qui sunt signati Tau, 2.20
Idē fasciculo exprimūtur, reprobi fasciculis, 2.23
Electi triticum, reprobi paleæ, 2.24. Illi vasa aurea, & argentea, hi ligneа, & fictilia, 25

Eleemosina.

Eleemosinæ encomia, t.236
Eleemosinæ bona omnia promittuntur, t.222
Eleemosina est contractus commodati, 222. contractus depositi, 233. mutui, 234. emptionis, 235. Eripit à foribus ipsis gehennæ, 224. Est patroni loco, 223. Purgatorij vices supplet, 224. Primatum obtinet inter virtutes, 225. Novus baptismus, 228. Immo præfertur, 229. Quomodo tollat peccata, 227. Scutum est, & lancea, 230. Efficaciam præstat orationi, 229. Christi solio assistit ut regina, 230. Pennata est, & alas habet aureas, ibid. Deo reddit similes, immò evehit ad Deitatem, 230. & 231. Christo reddit similes, 231. Ejus ars plusquam regia, ibid. Ejus amor verbum ad incarnationem traxit, 232. Claudum in sinu pauperis tanquam in arca, 234. Est thesaurus repositus in sacculo, ibid. Cœlum hastis argenteis expugnat, 235. Etsi sit exigua, prodest non exiguè, 237. Vestis est in alia vita, 246. Erogati poterit desiderio, & compassione, 238
Per eleemosinas rationes omnes bene supputantur, t.223
Iis Christus subornatur, ibid.
Eleemosinæ effectus quatuor, t.224
Ejus vi damnatos etiam salvari errot aliquotum, ibid.
In quo sensu soli eleemosinæ promittatur prædestinatio, soli immisericordiæ reprobatio, t.226
Eleemosinarum largitio est Dei occupatio, t.231
Eleemosinas Christus erogabat, ibid.
Eleemosinæ Pauli, 232
Eleemosina non debet fieri de alienis, t.236. Non ex motivo vanæ gloriæ, ibid. Non ad captandam fiduciam peccandi, 237
Eleemosinarum cultor felix vivit, securus moritur, t.236
Eleemosinæ denegatio omnibus criminibus anteferrur, t.239
Ob id dives epulo damnatus. t.240

Epulo.

Epulonem sublimitas derulit ad ruinam. t.192
Purpura Epuloni flammæ prænuncia, ibid.
Superbia illi extirit causa damnationis. t.219
Epulonis, & Lazari discrimen descriptum graphicè, t.189
Epulonis reprobatio ex prosperitate, Lazari prædestinatio ex adversitate. t.ibid.
Lazarum paupertas extulit ad sinum Abrahæ. t. 191
Lazarus portatus ab Angelis, cur non epulo portatus à Dæmonibus. t.ibid.
Lazarum cur non unus, sed plures Angeli portavere. ibid.
† Esaü non invenit pœnitentiæ locum. t.48
Essenorum mores, & austeritas. t.91

Eucharistia.

Eucharistiæ præsentia efficaciam majorem confert lacrymis, t.71
Ejus devotus, & frequens usus prædestinationis signum esse probatur è scripturis, t.278. Viam tutam ostendit ad gloriam, 281. Cur cœna dicatur apud Lucam, 283. Spiritualis lætitia, & gloriæ omen cum ea conjunctum. 282
Ejus fructus est sancta mors, 282. Prognosticon est æternæ vitæ iis, qui eam comedunt, 283. Bellatores eos reddit, & fortes, 285. Panis est confortans in hoc vitæ tempore. 291
Panis vivus respectu Christi: vitæ respectu sumentium. 293
Convivium præstantissimum omnium conviviorum, 292. Maximè conducit ad puritatem, 295. Liberat à peccatis, & præservat, 296. Copiam auxiliorum per totam vitam meretur, 285. In ea exercetur fides, 297. Spes incrementum capit, 298. Charitas augetur, 300. Per modum viatici accepta maximum est pignus gloriæ, 299. Lac est infantibus in vita spirituali: adultis verò vinum, 302. Vim habet unitivam cum Christo, 304. Connubium in ea fit inter Christum, & suscipientem, 305. Spiritualis est insitio, per quam Christo inserimur, 306. Ex ejus frequenti usu in anima sensim beatitudo introducitur, ibid. In ea primordia gloriæ habentur, 307. Eam qui comedunt candidati sunt æternitatis, 312. Ejus suavitatem soli experiuntur justi: qui eam nauseant, mortis habent prognosticon, 320. Eam qui sumunt, peregrinos se hujus vitæ debent existimare. 280
Eucharistiæ calix inebriat. 285
In Eucharistiâ nova creatio, 286. In ea Christus

ſuam oſtendit omniporentiam. 287
In Euchariſtia nova quædam incarnatio, 288. Novum quoddam compendium paſſionis, 289. In ea majus prædeſtinationis ſignum, quàm in cæteris Sacramentis. 309
Euchariſtia indignè ſuſcepta in Iuda ſcelus ipſa proditione majus. 1.330
Euchariſtiæ ſacrilegus abuſus maximè Chriſto adverſatur, 1 331. Reprobationis eſt ſignum, 1.326. Qui eam indignè ſumunt, eandem cum Iuda ſortem incurrunt, 1.328. In pejus ſemper labuntur. 339
Datur impiis ut manna, ſed cum calculo nigro. 329
Diabolus intrat in cor eam indignè ſuſcipientis, 330 Retrahi à ſuſceptione Euchariſtiæ laqueus eſt Diaboli. 322
Euchariſtiæ figura columna nubis in deſerto. 1.280
Tranſmutatio panis in corpus Chriſti probatur ex tranſmutatione veteris hominis in novum. 1.287
Chriſtus in Euchariſtia filios ſuos lactat, 300. Non minorem in paſſione quàm in Euchariſtia exhibuit charitatem, 303. In ea ſol illuſtrior eſt quàm in Paradiſo. 308
Euchariſtiæ eædem proprietates tribuuntur, quæ Paradiſo. 309
Euchariſtia infantibus poſt baptiſmum dari ſolebat. 323
Cur panis & vinum, & non medicina dicatur à Chriſto. ibid.
Ex Euchariſtiæ infrequentia ſpiritualis macies. 324
Partum encomia de Euchariſtia. 1.295
Exemplum malum fœtor eſt vulnerum. 1.33

F

Felicitas.

FElicitas futura fluvio comparatur fluenti perennirer. 1.199
Felicitas fovea doloſè obtecta. 1.203
Felicitas hujus ſæculi bracteata. 1.207
Ficulnea infructuoſa quid ſignificet. 1.96
Fides in Euchariſtia maximè exercetur. 1.297
Fœtus in utero, formicæ magnitudine. 1.193
Fortunæ tota dejectos allevat, ſublimes dejicit. 1.203
Franciſco humili ſedes altiſſima. 1.209
Franciſci Xaverii inter ærumnas conſolatio. 1.123
Ejuſdem pariendi ardor. 1.124
Franciſci Borgiæ humilis de ſe æſtimatio. 1.63

G

Gloria.

GLoria Chriſti in Thabor figura humanæ felicitatis. 1.195
Ad gloriam aſcendirur per deſcenſum. 1.214
Gloriæ humanæ ſplendor, pernicioſus cometa. 1.217
Glotia eſt corona non miſericordiæ, ſed juſtitiæ. 2.38

Gratia.

Gratia cur animæ vita. 1.34
Creſcit ſecundùm menſuram humilitatis. 1.209
Eſt aqua confluens ad valles. ibid.
Gratitudo memoriæ quam Deus beneficiis exigit. 1.64
Gygæus annulus non effugit oculos conſcientiæ. 1.166
Gideon Chriſti typus: ejus gladius Chriſti eſt humanitas. 1.281. & 2.19
Ejus milites trecenti electorum figura. 2.19

H

Habitus.

HAbitus facilitans ad unum, difficultat ad oppoſitum. 1.25
Habituatus in peccato debiliſſimè reſiſtit Diabolo. 1.26
Habitus peccandi regulus eſt è colubro natus. 1.30
Habitus vitioſus ſemel depoſitus, iterum non eſt reſumendus. 1.55
Habitus vitioſi difficultant ſalutem. 2.32
† Hæretici non paleæ ſed zizania. 2.24
Hæreticorum infructuoſa, & falſa pœnitentia. 1.165
Henrici Octavi in morte deſperatio. ibid.
Homo à brutis didicit medicinas. 1.22

Humilitas.

Humilitas quid ſit. 1.210
Humiliatio ad humilitatem eſt via. 1.108
Humilitas prædeſtinationis ſignum. 1.207. & ſeq.
Orationi eſt pro vehiculo. 1.208
Ob eam ſolam edocendam Chriſtus eſt incarnatus. 1.209. & 214
Sine ea nec Mariæ Virginitas Deo placuiſſet. 1.210
Eradicat omne peccatum, 1.211. Totius ſpiritualis ædificii eſt fundamentum. ibid.
Nihil ea eſt excelſius. 1.212
Maximè nos Chriſto conformat. 213
Humilitati aſcribitur ipſamet Chriſti exaltatio. 214
Ob eam Saül evectus ad regnum, ob ſuperbiam dejectus è regno terreno, & cœleſti. 1.218
Humilitas cauſa ſalvationis Lazaro: ſuperbia damnationis diviti. 1.219
Sola humilitas evadit è laqueis Diaboli. 1.220
Humilitatis exemplar in Chriſto, ſuperbiæ in Diabolo. ibid.
Humilibus promittitur ſpecialis Dei providentia, 1.207. Dei cuſtodia, 208. Liberatio à tentationibus, Exauditio in precibus. ibid.

Humiles in quo ſenſu Deo ſimiles. 1.215

I

IAſpis tribulationes deſignat, [1.124
S. Ignatij patiendi ardor, 1.127
Igne tribulatio deſignatur, 1.143
Iericho quid ſignificet, 2.19. Civitas culpæ, ibid.

Improbi, iniqui, impii.

Improbis proprii appetitus ſunt pro dæmonibus, 1.138
Patiuntur crucem mentis, 1.157
Cor impii quaſi Euripus, 1.159
Ejus tranquillitas tempeſtas eſt, 1.172
Improbis conſcientia mors, ibid.
Improbus velut capitis damnatus in carcere, 1.177
Improbi non ſunt Ieſu, ſed Diaboli, 178
Furiæ in eorum animis morantur, 179
† Impunitas in peccatis reprobationis indicium, 1.187
In incarnatione apparuit ſola miſericordia, 1.233
Ineouſtans in bono opere ineptus eſt regno Dei, 2.38
Indulgentiarũ uſus prædeſtinationis ſignum, 1.90

Infernus, gehenna.

Ad infernum deſcendunt viventes, ut non deſcendant morientes, 1.10
Gehenna dignus eſt, qui plus timet gehennam quàm Deum, 1.9
Gehennæ timor lacrymas elicit, 1.11
Primo die mundi eſt creata, ibid.
Eam Deus minatur, ut ab illa nos liberet, ibid.
Fletus gehennæ, fletu repellitur, 1.78
Infetni magnitudo, 2.31

Inimici, inimicorum dilectio.

Inimicorum dilectio prædeſtinationis ſignum, 1. 248. & ſeq.
Ex inimicorum dilectione Chriſtus, ut Filius Dei à S. Larrone cognitus, 1.249
Per eam in nobis exprimitur Chriſti ſimilitudo, ib.
Qui inimicis injurias condonat, non tam illis, quàm ſibi beneficia impendit, 1.251. & 253
Dilectio inimicorum pœne martyrio præponitur, 1.252
In Chriſto fuit miraculorum operativa, 1. ibid.
Injurias non dimittere crimen eſt neque martyrio exorabile, 1.254. Aditum ad veniam peccatorum claudit, ibid.
Dimiſſionis injuriarum voluit Chriſtus quotidie nos recordari, 1.253
Per inimicorum odium amittitur filiatio Dei, 1. 255
† Innocentia baptiſmalis ſervata prædeſtinationis ſignum, 1.8

Ioannes Baptiſta.

Ioannes Baptiſta cur dictus lucerna ardens, & lucens, 1.217
In Ioanne ſplendor ex fervore: in ambitioſis fervor ex ſplendore, ibid.
Ioannes Chriſti Lucifer, directè Lucifero oppoſitus, ibid.

Ioannes Evangeliſta.

Ioannes propter Matiæ filiationem pignus habuit gloriæ in monte Thabor, 1.410

Iob.

Iob cur ſummos dolores pertulerit, 1.111
Iob feretrum Diaboli, vexillum Dei, 1.131
Ex tribulatione clarior, 132
Ob patientiam æquiparatur martyribus, 1.135
Per adverſa ductus eſt, & proſpera, 1.142
Cur ei derelicta ſint labia tantummodo, 1.147
Iob in infelicitate feliciot, 1.151
Fortitudinis, & patientiæ exemplar, ibid.
In patientibus Iob reviviſcit, 1.ibid.
Iob, & Adami in tentatione collatio, 1.205
Iob ex flagellis peccator eſſe ab amicis arguitur, ſed ſtultè, 1.206
† Iordanis electorum ſymbolum, 1.138
Ioſeph cur pallium reliquerit in manu fœminæ, 1.7
Ioſuë, & Caleb ſoli terram promiſſionis ingreſſi, paucitatem ſalvandorum deſignant, 2.15
Irriguum inferius, & irriguum ſuperius quid, 1.78
Iſraëlitæ in deſerto fidelium Chriſtianorum figura, 2.15

Iudas.

Iudæ avaritia reprobationis initium, 1.24
Ejus pœnitentia cur infructuoſa, 1.94
Poſt proditionem vita ei fuit morte acerbior, 1. 172
† Iudicii particularis in morte ſevetitas, 2.36

Iuſti.

Iuſti cur palmæ aſſimilentur, 1.45
Iuſtus arbor ſecus decurſus lacrymarum, 1.77
Iuſtorum pax cur fluvio compatetur, 1.159
Iuſti mens olympo monti ſimilis, 1. 160. Supra lunam, 160
Iuſti nomen in Scripturis vix tribuitur viris ſanctiſſimis, 2.35

Iuventus.

Iuventus in electis ſæpe ſenilis: ſenectus in reprobis puerilis, 1.45
Iuventus pietati aptior, quàm ſenectus, 1.46
Iuventæ flos devovendus Deo, non fex ſenectæ, 1.47

L

Lacryma.

LAcrymarum origo, 1.76. Earum dulcedo, 1.82
Lacrymarum, & compunctionis duo genera, 1.78
Lacryma paſſionis Chriſti vicaria. 1.75
Lacryma Angeli cuſtodis munere fungitur, 1.76

Lacrymarum argento peccatorum debita persolvuntur, 1.67
Lacrymandum quot die pro peccatis. 1.65
Lacrymæ margaritæ, 1.67. & 81. Iis beatitudo promittitur, 1.69. Deum orant, & exorant, 70. Legationem apud Deum suscipiunt, 71. Magis efficaces sunt quàm oratio, ibid. Vincunt invincibilem, ligant omnipotentem, 72. Vel una earum vocula satis est ad impetrandum, 71. Peccata delent, 72. Mundi sunt pamentum, medicina vulnerum, ibid. Una earum multa potest abolere peccata, ibid. Cæcitatem oculis tribuunt, cordi adimunt, Mortuos resuscitant, incendia peccatorum restinguunt, Vitiorum sunt naufragium, naufragantium portus, 1.73. & 80. Efficiunt, ut peccatum sit non factum, 74. Vulneris neque cicatricem relinquunt, ibid. Iis peccata deaurantur, ibid. Supremi judicis avertunt iram, 1.75. Dum accusant, excusant, Tentationes propulsant, ad pugnam armant, Victoriam adpromittunt, exhibent triumphum, 1.75. & 76 Pœnitentiam reddunt fructuosam, animam fœcundant virtutibus, 76. Gehennæ ignem extingunt, 77. Purgatorij vices suppleunt, 78. Æquiparantur baptismo, immò baptismo potentiores, 1.79. Per eas martyres palmam aequisierunt, 80. Sanguis sunt animi, ibid. Deliciæ sunt Angelorum, & Dei, 81. Mel sunt cordi, thymiama Deo, ibid. Deum ad nos trahunt, ibid. Dum in terram cadunt, in cœlum advolant, ibid. Præferuntur terrestri paradiso, 82. Sunt Paradisus in semine, Semen gloriæ, Alæ quibus ascenditur ad gloriam, 82. & 83. Cœlum aperiunt ut claves, ad gloriam introducunt ut portæ, 84. Divino assistunt throno, ibid. Eas Dei manus abstergit, ibid. Aut inveniunt Paradisum, aut efficiunt. ibid.
Lacrymæ recidivorum fictæ. 2.45
SS. Pœnitentium lacrymæ. 1.69. & seq.
Insignis Chrysostomi locus de efficacia lacrymarum. 1.74
Item Augustini. ibid.

S. Latro.

S. Latro Christum Dei Filium ex inimicorum dilectione cognovit, 1.249. A Mariæ umbra, dum penderet in cruce, prædestinationis habuit auspicium. 1.380
In cruce fide vicit Apostolos, 2.63. Ob eam primatum habuit in Ecclesia triumphante. 65
Actus spei à S. Latrone in cruce exhibiti, 65. Charitatis erga proximum, & erga Christum, 66. Contritionis, 67. Ejus in cruce publica peccatorum confessio, 68. Et pro eis satisfactio, ibid.
Verè, & rigorosè martyr. 1.135. & 1.68. Ei peculiarem in cœlo locum assignatum esse opinio aliquorum. 67
† Lazarus, & Epulo. *Vide Epulo.*
Lazarus symbolum peccatoris habituati in peccatis. 1.34
Cur ei dictum sit, veni foras. 1.36

Lucifer.

Luciferi nomen proprium Sathael, 1.215
Lucifer de supremo ordine Seraphico. 216
Cur appellatus Cherub. ibid.
Lucifer lucere magis voluit, quàm ardere. 1.216
Ioanni Baptistæ oppositus. 1.217

Luxuria.

Luxuries in senibus. 1.44
Luxuria reprobationis signum, 1.261. Ignis est devorans usque ad damnationem, ibid. Maximè deviat ab ultimo fine, 263. Fert secum omnia alia vitia, 264. Ad amissionem fidei aliquando perducit, ibid. Ejus vilitas expenditur, 266. & 267. Eam Deus per se vult puniri. ibid.
Libidinosorum viæ difficiles, 1.154. Eorum pœnæ in hac vita, 155. Eorum cura ventrem explere, 264. Difformantur à Christo, 265. A dæmoniaco non differunt. 267

M

Magdalena.

MAgdalenæ pœnitentia lacrymosa exequatur martyrio. 1.67
Post acceptam peccatorum remissionem semper flevit. 1.68
Magistra est pœnitentium. ibid.
Christum lacrymis baptizavit æmulata Baptistam. 1.79
Instrumenta peccandi convertit in instrumenta pœnitentiæ. 1.87
Magdalenæ pœnitentia post ascensum Christi. 1.ibid.
Septem dæmonia ab ipsa ejecta, fuere universa vitia, 1.264

Margarita.

Margaritæ lacrymarum symbola. 1.83
Margaritarum partus ex tore. ibid.

MARIA.

Mariæ tituli, figuræ, similitudines.

Maria Virginum vexillifera, virginitatis planta; 1.258. Ipsa caput serpentis contrituta promittitur, 342. In ea invenitur omne bonum, 346. Radix est electorum, 348. Maria idem, ac illuminatrix, 356. Tota suavis, 382. Expectatio præmiorum, 394. Paradisi appellationes illi attribuuntur, 397. Mediatrix est Dei, & hominum, 401. Ut mater Iesu semper in Evangelio cognominata. 402. & 403

Digitized by Google

Maria figurata per Evam, 1.351. per Saram, 352. per Rebeccam, 353. per Rachel, ibid. per Mariam prophetissam, 354. per Rahab, 355. per Deboram, 356. per Ruth, 357. per Iudith, 358. per Esther, 360. per mulierem à Ioanne visam in Apoc. 362

Maria figurata per arcum cœlestem, 1.364. per arcam Noë, 366. per scalam Iacob, ibid. per rubum Moysis, 367. per columnam nubis in deserto, 368. per serpentem æneum, 395. per vellus Gedonis, 369. per tertam promissionis, 397. per templum Salomonis, 369. per arcam fœderis, 371. per virgam Moysis, 372. per virgas Aaronis, & Assueri; per civitates refugii. 472. & 473

Mariæ similitudo Cedrus, 375. Cupressus, ibid. Palma, 376. Rosa, 377. Oliva, 378. Platanus, 379. Cinnamomum, & balsamum, 380. & 381. Aspalathus; Myrrha. 382

Mariæ patrocinium.

Devotio erga Mariam prædestinationis esse signum, probatur primò ex oraculis Scripturæ, 1. 342. Secundò è figuris à Scriptura petitis, 351. Tertiò è similitudinibus ex eadem Scriptura acceptis, 378. Quartò è membris, quæ sponsus laudat in sponsa in Canticis; quæ Mariæ applicantur, 384. Quintò idem probatur ex Patribus, 393. Sextò, idem ostenditur rationibus, 398. Septimò probatur à posteriori. 408

Maria diligentes se diligit, 1.344. Sui studiosorum thesauros replet omni bono, 346. Suos domesticos induit duplicibus, 347. Quanta præstiterit suarum laudum præconibus. 349. In ea spes æternæ vitæ, 349. & 371. Precantium voces antevertit, 357. Vel nomen ipsum Mariæ sine utilitate nequit invocari, ibid. Pro suis devotis pugnat, 360. In ea Deus totam misericordiæ partem reposuit, 361. Pro suis devotis ante filium prosternitur, 362. Nullus ab ea peccator excluditur. 374 & 397

E Mariæ membris pignus gloriæ deducitur, 384. & seq. Ejus ubera turres, quæ lactant, & muniunt, 388. Nunquam siccantur, 389. Quos spiritualiter generat, ornat, 392. In ea rota rario nostræ spei, 394. Mariæ studiosos dæmones tentare non audent, 400. Neque voluntas ei deest ad salvandum neque potestas. 407

Mariæ devotio ad hoc ut sit prædestinationis signum, requiritur primò ut sit constans, 412. Secundò, ut sit affectuosa, 413. Tertiò, ut sit vitæ emendativa. 414

Propter Mariæ filiationem Ioannes in Monte Thabor in pignus habuit gloriæ. 410

Mariæ studiosos, an impossibile sit damnari, 1.396

Mariæ oratio.

Mariæ oratio in alio jure fundatur, 403. Semper est efficax, ibid. Quin efficacior est quàm oratio totius curiæ cœlestis simul, 404. Nunquam passa est repulsam. 408

Varia de Maria.

Mariæ cultus ab exordio nascentis Ecclesiæ exhibitus. 1.344

Tria sunt erga Mariam præstanda. 348

Quantum à Christo sit dilecta. 360

Nemo à Christo nisi per Mariam. 351

Mariæ partus universi orbis gaudium. 352

Quos in partu Maria non sensit dolores, sensit dum cum Christo in cruce pariebat electos. 354

Mariæ pulchritudo, 358. Ab ejus conspectu nullus ad concupiscentiam inflammabatur. 359

Maria plurimos habuit Angelos ad custodiam. ibid.

Lucifer domui confusionem attulit. 360

In Adam non peccavit. 361

Eâ majorem Deus facere non potest. 371

Mariam fugiunt dæmones, 375. Singularis ejus contra istos potentia, 399. In Christo etiam Mariam exhortebant, ibid. Qui ex ea ad pugnandum cum diabolo arma susceperit. 388

Myrrha mortificationis in Mariâ perfectissima, 383

In suo gremio Christum Magis dedit adorandum. 389

Mariæ carnem, & sanguinem cum Christo haurimus in Eucharistia. 391

Mariam assiduè in ore habere prædestinationis signum, 393. Quin inter ejus, & Iesu nomina spiritus semper est ducendus, ac extremus emittendus. 394

In Mariæ stella, & crucis ligno viatorum spes posita. 395

Privilegium ei ab Æterno Patre concessum. 397

In Mariæ amore Dei amor includitur. 401

Ad Mariam est immediatè recurrendum: idque confirmatur exemplo. 402

Eam in oratione Dominica tacitè agnoscimus ut Matrem. 406

In ejus sinum sinus Abrahæ est permutatus. ibid.

†Martyrum multitudo innumerabilis, 2. 8. Triginta millium singulis diebus memoria. 2. ibid.

Mendacii nomine omne peccatum. 18

Misericors, Vide Eleemosyna.

Misericordibus Dei specialis assistentia in morbis. 1.222

Misericors in die Judicii judici bene respondebit, 1.223

S. Michaël librat lancibus omnium opera. 2.36
Morbi dolores in massas aureas commutantur. 1.114

Mors.

Mors accelerat ur ob peccata. 1.41
Mors equo vecta celeri insequitur improbos. 1.180
Mors eorum, qui malè vixerunt, pessima 2.58
Incertitudo horæ mortis, 1.39. Cur sit ejus dies occultus. 1.40
† Mulierum superfluus cultus reprehenditur. 1.86
Mulier scala diaboli ad cor viri. 1.147
Cur plures fœminæ quàm mares virginitatem colant. 1.258
An plures ex iis, quàm ex matibus salventur. 2.75
Myrrhæ duplex genus sponte stillantis, & ferro expressæ. 1.152

N

NEbula, tribulationis est symbolum. 1.130
Ninivitarum pœnitentia. 1.88

O

Obduratio.

OBdurationis gradus ultimus delectatio in peccatis. 1.37
Obduratio cordis quæ mala ferat, ibid. Oritur ex impœnitentia. 1.ibid.
Occupationes dilativæ pœnitentiam detestandæ. 1.40

P

Palma.

PAlmæ cur in manibus electorum. 1.106
Palma latior versùs cœlum, ibid. Non cedit ponderi. ibid.
Trecenta sexaginta emolumenta præbet. 1.376

Paradisus.

Paradisi portæ cur margaritæ. 1.97
Paradisum non ingreditur, nisi martyr effectu, vel affectu. 98
Paradisi clavis erux Christi. 1.ibid.
Paradisi via spinea, inferni florida. 1.192
Civitas est amplissima, 2. 7. Ejus magnitudo. ibid.

Patiens, Patientia.

Patiens melior viro forti, 1.108
Patientiæ encomia. 1.ibid.
Vbi patientia, ibi Deus. 1.121
Patientia in tribulationibus facit martyres. 1.135
Patientiæ spes explicatur exemplo agricolæ. 1.150
In patientibus Iob reviviscit. 1.151
Patientia necessaria ad salutem. 1.192
Ipsa sola reddit fructum in terra bona. 2.15
Quid sit animas possideri patientia. 1.149

Paulus.

Pauli gloriatio de cruce. 1.129
Clarior ex vinculis, quàm ex Apostolatu, 1.133. Quam ex raptu ad cœlum. 134
Timens reprobari difficultatem summam ostendit salutis. 2.17

Pauperes, paupertas.

Pauperes salvantur per patientiam, divites per eleemosinam. 1.225
Pauperes offerunt se in die judicii patronos. 226
Paupertas tolerata facit martyrem. 1.107
Evexit Lazarum ad sinum Abrahæ. 1.191

Pax.

Pax distinguitur à gaudio. 1.161
Non nisi in Christi cruce, & vulneribus reperitur. ibid.

Peccatum.

Peccatum mors animæ, 1.34. Infernus. 1.176
Peccati regnum. 1.29
Peccati dura servitus. 1.27
Peccata mutus divisorius inter nos, & Deum. 1.4
Inferni funes, ibid. Catenæ, ibid. Serpentes, 7. Vermes exedentes viscera, 175. Voluntarius dæmon. 177
Eorum multiplicatio maximum reprobationis indicium, 1.13. Incendit similitudine illustratur, 1.25. Item naufragii. ibid.
Peccatum sanguinis nomine significatur. 1.13
Peccatum aliud ex adipe, aliud ex macie. 1.14
Citò est abjiciendum, 1.21. In reprobis regnat: in prædestinatis interdum est, sed non regnat. 29
Peccata consuetudine firmata, vulnera sunt putrescentia. 1.38
Peccatorum codex defertur legendus morienti. 1.49
Mori peccato quid sit. 1.55
Detestatio perpetua peccatorum præteritorum, prædestinationis signum. 56
Pœna peccati auxiliorum specialium denegatio. 1.58
Memoria peccatorum ad placandam iram divinam, 55. Ad emendationem vitæ, 61. Ad humilitatem. 62
A peccato ampliùs lavari quid sit. 1.58
Defienda peccata etiam certò remissa, 1.66. & 2.49
Peccatum nullum potest remanere impunitum. 1.96
Cur ex eo oriatur tristitia in ratione. 1.161

Ejus deformitas ante factum latet, post factum apparet. 1.164
In se pœnam continet. 1.168.& 176
Peccata venialia advertenter cum plena deliberatione pattanda vitare, maximum prædestinationis signum. 1.8
Peccandi tria genera. 1.14
Peccare de industria pessimum. ibid.
Securitas in peccando reproborum propria. 1.16
Insensibilitas in peccando reprobationis signum pessimum. 1.18
Peccandi diuturnitas obdurat ob diminutionem auxiliorum. 1.36

Peccator.

Peccatores se gratis diabolo non tàm vendunt, quàm donant, 1.15. Deo visum, & intelligentiam adimunt, 1.15. Sepulcra sunt dealbata, 174. A dæmone obsidentur. 178
Peccator naufragus, 1.23. Puer centum annorum. 26
Peccator habituatus excoriari debet, ut corrigatur. 1.32
Peccatorem convertere, mortuum suscitare. 1.34
Peccatoris somnus signum damnationis. 1.39
Peccator, qui in vitæ oblitus est Dei, in morte obliviscitur sui. 1.48
Peccator, unus spiritus cum diabolo, 1.51. Immò eo deterior. 2.41
Creaturæ universæ quomodo in peccatorem insurgant. 1.63
Quomodo ei non sit pax, 1.157. cur fugiat nemine persequente, 158. Ejus conscientia mare fervens, infernus, ibid. Ab ea flagellatur. 170
Ejus status explicatur facto Dionysij Tyranni cum Damocle. 1.162
Impunitas ejus est maxima pœna. 1.186
Peccatores subitò in sanctos transformati. 2.6
Peccatores fideles sunt spinæ, & sunt filiæ. 2.23
Peccator nec fidelis agnosci potest, nec fidelis, numerandus inter feras, 2.40

Petrus.

Petri pœnitentia illico post peccatum, 1.21. Cœpit à fuga occasionis, 54. Fuit lacrymosa. 68
Petri lachymis primatus Ecclesiæ traditus, 68. Fuerunt partus oculorum Christi. 69
Galli cantus Petro lacrymas excitabat. ibid.
Petri pœnitentia post trinam negationem. 1.88

Pœnitentia.

Pœnitentiæ nomen à pœna. 1.85
Pœnitentia tabula post naufragium, 1.23. Transformat in virum alterum, 52. & 62. Est resurrectio à morte, 53. Debet esse lacrymosa, 65. Punitiva, 85. Est compensatio pro peccatis, 89. Dolentis vindicta, 90. In prædestinatis debet esse meliorativa vitæ. 91
Pœnitentiæ encomia. 1.ibid.
Celeris pœnitentiæ præmium, celeritas veniæ, 1.20
Tertulliani locus insignis de acceleranda pœnitentia. 1.22
Pœnitentiæ tempus illud opportunum, quod præsentius. 1.41
Pœnitentia ficta Regis Antiochi exemplo ostenditur. 2.56
Pœnitentia vera difficilior, quàm innocentia, 2.27. Quid ad eam requiratur, ibid. & 2.54. Est cessatio à peccato. 2.44
Fructus pœnitentiæ qui sint. 1.51. & 89. & 95
Pœnitentia Ninivitarum Deo placuit ob mutationem vitæ. 52
Pœnitentia Zacchæi à restitutione bonorum cœpit. 54
Pœnitentiæ dilatio reprobationis signum, 1.25. & 50
Non minuit difficultatem, sed auget. 1.25
Fortis est laqueus, 1.29. Auget vires diaboli, 37. Subitaneam mortem meretur. 38.& 47
Pœnitentiæ dilatio potest fieri tripliciter. 1.38
Dilatio per momentum etiam periculosa, 1.40. Sub spe misericordiæ facta, Deum irritat. 1.42
Pœnitentiæ spatium tollitur iis, qui hac spe abutuntur. 1.43
Exemplum memorabile de spatio pœnitentiæ cuidam negato. 1.48
Pœnitentia in morte plerumque ficta, 1.50.& 2.55. Et si vera est, stabilis non est, 2.60. Cur ad eam dæmones concurrant. 2.76
Pœnitentia ficta injuriam irrogat Deo. 1.93
Quæ spes requiratur ad pœnitentiam. 1.94
Pœnitens cicada noctium. 1.66
Pœnitentium carcer. 2.57
Pœnitentes veri nunquam recidivi, 1.55. Moriuntur peccato. ibid.
Pœnitentis lacrymæ incendium Satanæ. 1.82
Pœnitentium forma. 1.86

Prædestinatio.

Prædestinationis, & reprobationis series sæpe à re minima texitur. 1.24
In prædestinatione an subrogetur unus loco alterius. 2.3
Incertitudo prædestinationis. 1.3

Prædestinati.

Prædestinati collegæ sunt passionum Christi, 2. 38. Dum peccant stimulis acribus urgentur. 1.17

Errant ut oves, Reprobi ut lupi. 1.19

Neque inter ipsa peccata Dei obliviscuntur. 1.21

Peccata iis cooperantur in bonum. 1.91. & 2. 48

Sunt signati Tau id est cruce. 1.99

Eorum materialis numerus certus est, 2.1. Item formalis, 2.2. Inter fideles major est numerus prædestinatorum parvulis computatis, 2.4. Eorum paucitas videtur divinæ bonitati præjudicare. 7

Prædestinatos subrogari loco Angelorum, qui ceciderint, doctrina aliquorum. 2.6

Prædestinati velut racemi finita vindemia, 2. 9. Residuum populi Dei, 10. Eorum paucitas per unitatem designatur, 21. Fasciculo comparantur, 22. Sunt unus ex millibus. 26

Christi responsum de paucitate salvandorum. 2.28

Permultos salvari cavendum ne sit serpentina suggestio. 2.29

De paucitate salvandorum testimonium terribile. 2.26

Ex decem millibus vix unum salvari doctrina videtur communis Patrum Græcorum. 2.29

E triginta millibus eodem momento exspirantibus salvari quinque, 30. E sexaginta millibus tres. ibid.

Ostenditur electorum paucitas ex requisitis ad salutem. 2.37

Prosperitas.

Prosperitas à Christo difformat, tribulatio conformat. 1.99. & 197

Dies reproborum à mane prosperitatem incipit, 1.105

Prosperitas, & adversitas pariter placent è manu Domini. 1.144

Prosperitates excipit fere certa damnatio. 1. 182

Prosperari secundùm affectiones cordis maxima improbotum pœna. 1.182

Prosperitas temporalis in die palmarum Christo passionem mox peperit. 1.183

Prosperitas impiorum describitur, 1.181. Est fovea inter flores, 184. & 185. Saginatio ad necem, 185. Filios indicat spurios, non legitimos, 194. Nix est ad solem. 195

Ejus amatores inimici sunt crucis Christi. 1.188

Prosperitates in hoc sæculo sunt extra cœli viam. 1.192

Cur in prosperitate dolendum, in tribulatione gaudendum. 164

Prosperitates metuendæ, 1.201. In iis dolendum. 207

Statuta est à Deo alterna mutatio prosperitatum in pœnas, & è contra. 201

Peccati venenum sub prosperitatum dulcedine sorbetur facilius. 1.204

Prosperè agentes excludantur à regno Dei. 1. 207

Purgatorium.

Affectus erga animas in purgatorio detentas prædestinationis signum. 1.340

Omnia misericordiæ opera adunantur in suffragiis erga illas. 341

Animæ, quæ in purgatorio detinentur, etiam ibi à Deo exaudiuntur. ibid.

R

REcidivus similis cani vomitum resorbenti. 2.44

Recidivorum pœnitentia hypocrisis, 2.45. Est inutilis. 46

Recidivi peccatum ex ingratitudine gravius. 2.ibid.

Injuriam gravissimam Deo infert. 47. Gaudium præbet diabolo, mœrorem Angelis, 47. & 48. Eum pœnitet pœnitentiæ. 48

Recidivis comminatio damnationis. 2.50

Reprobi.

Reprobi instabilitas. 1.33

Reprobi dum ætate crescunt, virtute decrescunt. 1.40

Reprobi in morte præsentiunt tartari pœnas. 1.49

Reprobus imago est diaboli, 1.50. Ejus cor in terra inquosa, 77. Mancipium est diaboli, 1. 167. Suomet judicio sese inter damnatos numerat, ibid. Vita est ei supplicio, mors remedio. 1.173

Reprobi cur dæmonibus sint subjecti in pœna. 1.178

Pactum ineunt cum morte, & inferno. 1.185

Certus est eorum numerus materialis. 2.1. Item formalis. 2.2.

Reproborum hominum major est pars, infidelibus computatis, 2.4. Quin inter fideles adultos reproborum major numerus, quàm prædestinatorum, 2.8. Reprobi omnes illo uno significati non vestito veste nuptiali. 2.11

Reprobi, & multi idem sonant. 2.ibid.

Reprobi arenæ, prædestinati stellæ. 2.22

Reprobi paleæ sunt ad aream Ecclesiæ pertinentes, non ad horreum gloriæ. 2.24

S

Sancti.

ERga Sanctos religio prædestinationis signum. 1.334
Sanctorum in cœlo exercitium est Deum laudare, & venerari. 1.ibid.
Sancti à nobis invocari volunt, ut patrocinium in nos exhibeant, 1.335. Eorum in nos patrocinium. 336

Sacerdotes.

Sacerdotes cervi, qui afflatu solo serpentes extrahunt. 1.31
Inter Sacerdotes boni pauciſſimi, 2.43. Plures ex iis pereunt quàm salvantur. ibid.

Senectus.

Senectus addit pœnitentiæ impedimenta, non adimit. 1.45
Senem corrigere idem est, ac mortuo mederi. 1.47
Parabola vineæ non est intelligenda de senibus. ibid.

Superbia.

Superbia in quo sensu initium omnis peccati. 1.210
Virtutibus omnibus adversatur, 211. Causa est luxuriæ. 212
Ad eam ab electis eradicandam, permittit eos Deus in luxuriam prolabi. 1.213
Superbis Deus hostis, dæmon socius. 1.209
In superbis spes prædestinationis fere nulla. 1.212

T

Tentatio.

TEntatio materia triumphorum. 1.107
Tentationis triplex genus. 1.136
Tentatio à dæmone persecutionis est genus. 1. 137
Tentatio esse potest etiam à Deo. 1.139
Deus in quo sensu tentet. ibid.

Timor.

Timor Dei triplex. 1.12
Timor Dei clavus carnis, 1.5. Nauclerus, 6. Timorem tollit. ibid.
Timore quasi fræno anima à peccatorum concupiscentia cohibetur. 1.10
Timor pœnæ à Deo immittitur. ibid.
Timor duplex, filialis & servilis. 1.9
Timor transit in amorem. ibid.
Timentibus Deum promittitur specialis Dei protectio, 1.6. Speciale auxilium. ibid.

Tribulatio, Tribulati.

Tribulatio Christo conformat, 1.99. Est pugna, 106. Mater patientiæ, 108. Perlata patienter in thronis electorum insculpitur, 107. Mater est fortitudinis, 108. Omnium virtutum, 208. Flos fructum promittens, 111. Fornax aurea, 114. Animæ paradisus, 114. Omne gaudium, 113. Immò paradisi gaudiis antepontur, 127 & 134. Est glorificatio Dei multiplicitèr, 129. Virtutis cacumen, 131. Paradisi arrha, 135. & 115. Christi manibus aurea, & gemmea, 144. Est ipsa beatitudo. 151
Tribulationes cur fasciculus. 1.112
Tribulatio in Scripturis inferni nomine, 1. 115. Emundat à vitiis omnibus, 118. Confugere nos cogit ad Deum. 1.119
Deus adest specialitèr tribulatis. 1.120
Sponsalia inter Deum, & tribulatos. 1.122
In tribulationibus triplex charitatis actus. 1. 124
Tribulationum in sanctis viris cupiditas. 1.124
Electi in tribulationibus gloriantur, 1.128. Idque ex duplici capite, 129. Electi omnes tribulati. 129
Quinque Chrysostomi rationes cur Deus electis tribulationes immittat. 129
Tribulari pro Christo illustrius est quàm mortuos suscitare. 1.133
Tribulatio ex motibus passionum persecutioni æquivalet. 1.136
Tribulationes in electis quandoque prosperitatibus admiscentur. 1.142
Tribulationi succedit prosperitas. ibid.
Tribulationes etiam diabolicæ sunt à manu Domini. 1.144
Tribulari sustinent orbem terrarum. 1.145
Tres gradus in tribulatis. 1.146
In tribulatione blasphemantes crucem habent mali Latronis. 146
In tribulationibus gratias agere virtus est propria Christiani. 147
In tribulatione reprobi vertuntur in scoriam, 147. fiunt pejores. 149
Tribulationibus non emendari lethale. ibid.
Qui sint in tribulatione patientes. 1.153
Tribulationes culpabiles excluduntur à prædestinationis signo. ibid.
Tribulationes improborum, 1.156. Iustorum sunt aureæ, & pretiosæ, 159. Discrimen inter utrasque. 158
Tredecim tribulationes reproborum, quas iis offert conscientia. 1.163
Tribulationes Dei visitationes. 1.186
Tribulationum necessitas ad salutem. 1.191
Tribulatio filiationis Dei argumentum, sed non semper. 1.193
Tribulari, & Deo placere idem est in Scripturis. 1.195
Tribulationis expertes adnumerantur inter belluas. 196

Tribulatio virga virorum. 197
Torrentis nomine tribulationes hujus vitæ. 199

V

VErbum Dei libenter audire prædestinationis signum. 1.335

Virgines, Virginitas.

Virgines, illustrior portio gregis Christi. 1.256
Specialis gloriæ nota eis promittitur. 1.257
Cur virginitatem fœminæ plures quàm mares colant. 1.258
Maria est virginitatis planta. 1.259
Virginitatem colentes Christi sotores, & sponsæ. 1.260
Virginitas Christo similes reddit quoad humanitatem, & divinitatem. 1.261
Virginis constellatio benignos habet influxus. 1.363

Vita.

Vitæ tempus est cursus ad mortem. 1.40
Vita humana ex prosperis, & adversis contexitur. 1.143

X

XErses amore platani captus. 1.380

Z

ZOroastris risus dum nascitur. 1.189

FINIS.